

ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణి

ఆంగ్లేయాదధ గుణదీపిక, ఆధునిక మానసిక చికిత్స, రోగ్యవచార బోధిని

ముద్దుల మూట

కపటదేశభక్త పట్టాభిషేకము (నాటకము), లవణసత్త్వాగహ గీతము,
(ఆంగ్లమున - కస్పెషన్స్ ఆఫ్ యే బోగస్ పేట్రీయట్,
డాక్టర్ పట్టాభి ఆన్వేడ్, 200లవ్ మాక్సిమ్స్)

గ్రంథకర్తయగు,

చిల్లరిగె సేతుమాధవరావుచే

రచియింపబడినది.

సికింద్రాబాదు

ప్రిమియర్ ముద్రాక్షర శాలయఃకుం ౨

ముద్రితము.

(పునర్విమర్శన సంవత్సరాలవ మార్పు)

1947

కాపీరైట్)

వెల రూ. 6—0—0

(రిజిస్టర్డ్)

ప్రకాశకుడు :

కొండా శంకరయ్య

గ్రంథకర్త:

చిల్లరిగె సేతుమాధవరావు

తొలి పలుకు

అంగ్లేయ వైద్య చింతామణి యను నీగ్రంథమును సమకూర్చిన యువకారకులు శ్రీయుత సేతుమాధవరావుగారి శ్రమమంతయుగృతజ్ఞతాపాత్రము. ప్రస్తుతకాలమున భారతదేశమునం దంతటను అంగ్లేయాషధశాల లేర్పడి యాంగ్లేయ చికిత్సాలయములును, నాంగ్లేయాషధ విక్రయశాలలును వెనవేలుగ గానవచ్చుచున్నవి. ఆయుర్వేదమునఁ జికిత్సావిధానములు పెక్కులుగ నుదహరింపబడియున్న నాషధములును, దన్మూలకములగు మూలికలును శ్రమప్రాప్తములై విజ్ఞాతలగు వైద్యుల యొద్దగాని, ఆపణవీధులయందుగాని పెక్కుజ్ఞాపధములు సోసిధముగ లభింపమిచే యిట్టియేర్పాట్లు కావించవలసియున్నవి. కొన్ని ప్రాంతముల యందు లభించినను, వానినువయోగించు విధానమును తన్మూల రహస్యములు నెల్లఱకును సులభగ్రాహ్యములుగ గానరాకుండుట శోచనీయము. ప్రభుత్వమువారిచే నేర్పఱుపఁబడిన అన్ని జ్ఞాపధాలయములందును నాంగ్లేయాషధములు వాడఁబడుచున్నవి, ప్రభుత్వమువారిచే నెలకొల్పఁబడిన వైద్య విద్యాలయములందు అంగ్లేయ వైద్యబోధ గావించఁబడుచున్నది. అట్టియిక్కలమున నాంగ్లేయాషధములవిజ్ఞానమును బోధించు నీగ్రంథమునకు అసామాన్య ప్రాముఖ్యము గలదనియు, ఇయ్యదియెల్లరకును నత్యంతోపయోగకరమనియుమాయాశయము. ఆయుర్వేదమునాదీయమై దేశమున కత్యంతోపయోగకరమైనను, దానికి దోడుగ బరకీయ విద్యావిజ్ఞాన ప్రదాయకమగు నీగ్రంథము అత్యధికోపయోగకరమనుటకు సంశయములేదు.

ఈమహాగ్రంథమును సర్వస్వామ్యములతో మాకొసంగిన శ్రీయుత సేతుమాధవరావుగారి పంశోద్ధారకులకు మా అభివందనములు.

ఇట్లు

కొండా శంకరయ్య

ప్రకాశకుడు

విషయ సూచిక.

—...—

ఈ గ్రంథము యొక్క నాలుగు కూర్పులకును
బీజికలు మొదలగునవి	1-16
వ్యాధిచికిత్స యందుగమనించనగు విషయముల	
యొక్క వివరములు	1-60
వ్యాధులు--చికిత్స	61-280
ఔషధయోగములు	281-323
ఆంగ్లాషధముల పేర్లు ఆంగ్లములో దెలుపుట	324-329
విష విరుగుడులు	330-334
వ్యాధులు-వ్యాధుల కువయోగింపనగు మందులు	335-349
సాంజర్యరహస్యము-కొన్ని ఔషధముల యొక్క...	
వివరములు	349-354
మఱికొన్ని ఔషధయోగములు	355-358
ఔషధయోగ సూచిక	359-361
వ్యాధి సూచిక	362-365

మొదటికూర్పు—1909—1,000 ప్రతులు
 రెండవకూర్పు—1915—1,500 ప్రతులు
 మూడవకూర్పు—1939—1,000 ప్రతులు
 నాలుగవకూర్పు—1947—2,000 ప్రతులు,

Materia Medica

ఆంధ్రేయానధ గుణదీపిక

మా ఆంధ్రేయానధ గుణదీపిక ఆంధ్రదేశముందు ప్రజాసురాగమును వడయుటయే
గాక, గవర్నమెంటు ఆసుపత్రులయొక్క ఉపయోగార్థమై కూడ నీ గ్రంథము నీ క్రింది
ద్రవ్యగుణములకు నష్టము చేసియుంటిమి.

			ప్రతుల సంఖ్య.
రీసిడెంట్	జిల్లాబోర్డు	ఆనంతపురం	5
డిటా	తాలూకాబోర్డు	డిటా	1
డిటా	డిటా	ఆదోని (బళ్ళారి జిల్లా)	3
డిటా	డిటా	హాస్పేట (డిటా)	3
డిటా	డిటా	ఏలూరు	2
డిటా	డిటా	కర్నూలు	1
డిటా	డిటా	కోయిలకుంట్ల (కర్నూల్)	1
రీమన్,	మ్యూనిసిపల్ కాన్సిల్,	ఆనంతపురం	1
డిటా	డిటా	ఏలూరు	1
డిటా	డిటా	శ్రీకాకుళము	1
డిటా	డిటా	కర్నూల్	1
డిటా	డిటా	ఆదోని (బళ్ళారి జిల్లా)	2
స్పీర్డు మెడికల్ ఆండ్ కానిటరీ ఆఫీసరు,		బళ్ళారి	1
సెల్ సర్జన్,		రాజమండ్రి	1
హుమం టెండెంట్, రిఫర్మటరీ స్కూల్,		చెంగల్పట్	2
బి ఆన్సెంటి సర్జన్		కుడ్లగి బళ్ళారి జిల్లా	1
డిటా		సిరిగుప్ప డిటా	1
డిటా		కొల్ బజార్ డిటా	1
డిటా		రాయదుర్గము డిటా	1

కృతజ్ఞత

ఈ గ్రంథమును సిద్ధపరచుటయం దుపయోగించిన యాకించి గ్రంథముల యెడల
ంతయు గృతజ్ఞతను వహించి యుంటిని.

స్ట్రాస్ ప్రిన్సిపల్స్ ఆండ్ పాక్టిస్ ఆఫ్
మెడిసిన్

టెక్టుబుక్ ఆఫ్ మెడిసిన్-జి.ఏ. గిబ్సన్

హీర్ ఆండ్ డిజీజెస్ ఆఫ్ ఇండియా
(హేహిర్)

మూర్స్ ఫ్యామిలీ మెడిసిన్ ఆండ్ హై
జీన్ ఫర్ ఇండియా

డాక్టర్ ఫుట్స్ హోమ్ సైక్లోపీడియా
బ్రిటీష్ ఫార్మాకోపియా

దుక్టస్ ఫార్మాకోపియా-మార్టిండేల్
ఆండ్ వెస్టకాట్

క్రిస్టోబల్ బర్న్ ఫార్మాకోపియా (కెంప్
ఆండ్ కో)

ట్రూట్ మెటీరియా మెడికా

ప్రాక్టికల్ నర్సింగ్-స్టీవార్టు ఆండ్ కఫ్

మాన్యుయల్ ఫర్ హాస్పిటల్ నర్సింగు
(యం. ఏ. నిష్పెట్)

ఎ. బి. సి. ఆఫ్ నర్సింగ్ (ఇ. యం.
క్లార్క్)

గోల్డెన్ రూల్స్ ఆఫ్ సిక్ నర్సింగ్
(డబ్ల్యు. యం. డ్రమ్మండ్)

హెరాల్డ్ ఆఫ్ హెల్త్ (మాసపత్రిక)

హౌస్ హోల్డ్ ఫిజిషియన్ బై

జి. యమ్.గ్రెగర్ ఆండ్ రాబర్ట్సన్

Osler's Principles & Practice
of Medicine

Text Book of Medicine
G. A. Gibson

Hygiene and Diseases of
India (Hehir)

Moore's Family Medicine
and Hygiene for India

Dr. Foote's Home Cyclopoe-
dia British Pharmacopoeia

Extra Pharmacopoeia-
Martindale and Westcott

Prescribers' Pharmacopoeia
(Kemq & Co.)

Whitla's Materia Medica

Practical Nursing - Stewart
& Cuff

Manual for Hospital Nurses
(M. A. Nisbett)

A. B. C. of Nursing (E. M.
Clarke)

Golden rules of Sick

Nursing (W.M. Drummond)

Herald of Health

Household Physician by

J. M. Gregor & Robertson

మొదటి కూర్పునకు విజ్ఞాపన

వీక్షణ నాకవ్యాధియందుబనిచేయుచుండు గారణము లనేకము లుండుటచే, వైద్యుడు వ్యాధిలోని ప్రధాన ఆస్వస్థతావయవముపై నెక్కువ శ్రద్ధ నుంచును, రోగియొక్క స్థితి గతులన్నిటిని విచారించుట ముఖ్యమయి యున్నదని, అందఱును యొప్పుకొనిన అంశమే అయియున్నది. ఈ హేతుకారణముననే, ఆధిక సామర్థ్యమును వహించియున్న వైద్యకాస్త్రిజ్ఞులుగూడ, వైద్యగ్రంథమును వ్రాయుటయందు, వ్యాధులొగు జీతస్థులలో జాలినంతవః రముల నిచ్చుట కశక్తులుగ నున్నారని, ఒకానొక ఆంగ్లేయ వైద్యకాస్త్రిజ్ఞుడు చెప్పియున్నాడు ఇట్టిసందర్భమున, నేనువ్రాసియున్న యీగ్రంథము నందలి వ్యాధులయొక్క చిత్సలు పూర్వములని చెప్పజూచుట కంతయు ఆస్పదములేదు. అయినను, ఆంగ్లేయ భాషయందుగల ప్రమాణములగు వైద్యగ్రంథముల జరికించి, అందరి సారాంశముల నవసరమునుబట్టి యొక్కవ విరళముగ నిందుబొందుపరచి యుండుటచే, యీగ్రంథము చాలవరకుపయోగకారిగ నుండగలదని తలంచెదను.

కొనునైన వైద్యసహాయము లేనప్పుడును, వైద్యసహాయ ముండినను, రోగియొక్క రోగియొక్క పరిచారకులును గమనింపవలసిన అంశములను తెలిసికొనుటకును, యీ గ్రంథముపయోగింపబడట కుద్దేశింపబడినది. కొన్ని ఉచితవ్యాధులయందు, రోగికి నిచ్చు మద్దులయందు కంటే, రోగికి జేయు కృతులుగు పరిచారములయందు జీతస్థ యొక్కవగ నిమియున్నదిగాన, నీ గ్రంథమును విద్యార్థుల గృహములందలి స్త్రీలును, జడువులవలన బయోజనముగ నుండగలదు. విరోషియను ఔషధముల వాడుటయందు దిచ్చగలిగి, అందచికిత్సపద్ధతుల గుర్తయంగనట్టియూ, ఆంగ్లేయ భాషయందు బరిచయములేనట్టియూ, జీతస్థ వైద్యులకును యీ గ్రంథము ఉపయోగముగ నుండగలదని చెప్పటకు సందియములేదు.

ఆంగ్లేయ వైద్యకాస్త్రిపతనమునందు నాకు జరకాలమునుండియు నుండెడి అభిరుచి నా సంబంధముగు గ్రంథముల దరచుగ జడువులయందు గుతూహలుడ నగుటవలనను, అంతర మొకానొక సందర్భమున నీ ఔషధముల నెక్కువగ వాడుటయందు గొంత అనుభవమును గ్రహించుటవలనను, ఆంధ్రభాషయందు దిట్టి గ్రంథముయొక్క కొలతను గుర్తించి యీ గ్రంథమును రచియించుట కుద్యక్తుడనై ఆంధ్రులయందు యీవైద్యకాస్త్రి సంపదలును, ప్రావీణ్యమును, ఉండియున్నను, నే నీ పనికి సాహసముతో బూనుకొంటిని.

మచిలీపట్టణము,
15—8—09.

}

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

మొదటి కూర్పునకు చీరిక.

హిందూదేశ చరిత్రలో గడచిన 10 సం॥ లును దేశీయ భావలయందు సాహిత్య శాస్త్ర సంబంధములగు గ్రంథములను రచించుటకుఁ బ్రసిద్ధిఁజెందిన కాలముగ నున్నది. ఈ మహాత్కార్యమనకుఁ బరోపకార బుద్ధిగల ప్రసిద్ధ పురుషులే గాక, ప్రత్యేకముగ భాషాభివృద్ధికై స్థాపించబడిన సంఘములు గూడ గృహింపబట్టి, ఎంతయు జ్ఞాఘ్రియము. ఆంధ్ర భాషయొక్క పునరుద్ధారణమునకై తమ కాలమును, దమ బుద్ధిని, దమ ధనమును వినియోగించుటచే నిట్టి నత్రయత్నమునకు మూలపురుషు లనఁదగిన రావుబహదూరు కందుకూరి వీరేశలింగముగారు సాహిత్య కాఖ్యయందు, దాము రచించిన గ్రంథావళికి దోడంగ ప్రకృతి శాస్త్రకాఖ్యయందుఁ గూడ గొన్ని గ్రంథములఁ బ్రచురించిరి. కాని, హూణవిద్య దేశమందంతట బ్రబాస మీఁదట దేశభాషలన జనులకెల్లరకు నెక్కువ యభిరుచి లేకుండుటచే శ్రీపంతులుగారి శాస్త్రవిషయక గ్రంథములు జనుల నాకర్షించకుండుటయే గాక, ఆప్పటి నుండియు, నీవిషయమై పునః ప్రయత్నము లేవియు జరిగియుండలేదు. ఇప్పుడు దేశమందంతటను గాఢములగు మార్పులు గొన్నిగలిగెను. ఇప్పటివఱకు జీవచ్ఛరంబులై యుండిన దేశభాషలు పునర్జీవము నొంది, నూతన భావములను, నవీన శక్తులను, దేశీయులయందు బ్రసరింపఁజేసి, దేశాభివృద్ధికి దోడ్పడవలెనని సర్వత్ర గ్రహింపఁబడినది. శాస్త్రముల నన్నిటిని, దేశభాషలయందే బాలురకుఁ గలుపవలయునను సంశయము గమనింపబడి, విద్యావిధాన మంతయు మార్పు నొందుచున్నది. ఇందు కనుగుణముగ విజ్ఞానచంద్రికా మండలివారు, జీవశాస్త్రమును, వదాన్యవిజ్ఞాన శాస్త్రమును, బ్రచురించి యుండిరి. ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి సంఘమువా రాకొగ్యశాస్త్రమును ముద్రించుచున్నారు. వీనికి దోడుగ నిప్పుడు మాగ్నేషాకులుగ నీ గ్రంథకర్తగా రాంగ్లేయ వైద్యసంగ్రహము నొకదానిని బ్రచురించిరి. దానికి వీరు సన్నుతీతిక వ్రాయ గోరినందున, నేనిందులకు సంబంధ పూర్వకముగ నంగీకరించితిని.

ఏదేశములో వైనఁ బ్రకృతి శాస్త్రజ్ఞాన మెంతవఱకు సభివృద్ధిలోనున్నను, లేకున్నను, వైద్యశాస్త్రము మాత్రము సర్వత్ర ఆనుదిన మభ్యసించఁ బడుచున్నది. ఈవ్యాధికి బోషధవని చెప్పువారు గొందఱైయుండ, నీవ్యాధికి యకాపధ మివ్వధంబునఁ బనిచేయు పని చెప్పగలవారు మఱిగొందఱుండురు. వివిధ దేశములందాచరణములో నున్నవైద్యుని భాసంబుల కిదియే భేదము. హిందూదేశ మందంతట సామాన్యముగ సభ్యసంపబడు వైద్య పద్ధతులు పూర్వోక్త కాఖ్యలలోఁ బ్రధమకాఖ్యకఁ జేరి యున్నట్లు కన్పట్టుచున్నవి. వైద్య శాస్త్రము పోయోగ శాస్త్రములలో నొకటిగ నెంచఁబడుచున్నది. అనగా నొక్కొక్క యోషధయొక్క గుణములు దాని పోయోగము వలననే గమనించవలెను గాని, శేవలము యూహాపద్ధతులచే గ్రహింపఁ బడనాలవు. కానిదేహములలోని వివిధావయవములపైజేయే యోషధమునిచ్చిన పిమ్మట నూతనముగా గన్పించు దుర్లక్షణములు, బోషధముల యక్రమ నేవచేజ్ఞించినా, లేకవ్యాధియొక్క సహజబోషములూ, అను సంశయమును నివారించుకొనఁ

గలము. ఆంగ్లేయ వైద్యమునందు వాడబడు నౌషధములలో 'డిజిటాలిను' అనుకొక షెట్టుగ లడు. దీనినుండి రసముదీసియు, లేక దీనియాకును, కషాయమును, హృన్మోగములకువాడబడును; కొన్ని దినములు పయోగించిన పిమ్మట, పూర్వము నిమిషమునకు 72-120 సార్లు సంఘాతముగలవాడి, ఇప్పుడు 35-50 సార్లు మాత్రమే సంఘటించుటయు, చెబ్బకు చెబ్బకు నుండు యవకాశముకొని యొక్కచగను, మరియొకసారి తక్కువగను, నుండుటయు, తటస్థించును. ఇట్టిసూతన దుర్గుణమునకు కారణమాపదమే, యనికొన్నిసమయములందు నిర్ధారణముచేయగలము. 'ఫెనాసెటి' నను పదార్థము మరియొకటి గలదు. ఇదిజ్వరములను వెంటనే దగ్గించునను భీనుచే దీనిజ్వరములయందు వాడుటయు, రోగియొక్క శరీరము చల్లవలుగ్రొమ్మటయు, నొక్కొక్కడ రోగిమృతిజెందుటయు, దటస్థించును. ఆధునిక వైద్యమునందీయాపదము జ్వరములలో వాడుటయే నిషేధము. ఔషధములునడచు క్రమమును జక్కగ గుర్తెరుగకుండుట యిట్టిసందర్భములలో నపాయమునకే హేతువగును. ఆంగ్లేయ వైద్యశాస్త్రమునందెట్టి లోపములున్నను, వ్యాధులకన్నిటికిని దగిన ప్రతికీర్తియు నియమింపబడినను, లేకున్నను, నౌషధములను విరివిగనున్నను, లేక కొంతగ నున్నను, వినియోగింపబడు నౌషధములన్నియు నడచుకొనవచ్చును, నవి యేయేఅవయవములవయి పెట్టిమార్పులను గలుగజేయునదియు, నిట్టిమార్పులన నేయేవ్యాధులెట్లు చికిత్సనొందునదియు' సరిస్తరముగ బ్రయోగప్రమాణముచే నిర్వర్తింపబడి యున్నది. ఆయుర్వేదమునందెట్టి వివరణమంతయు నుండియుండవచ్చుచుగాని, దీనియవైద్యుల కాఖనుగూర్చి యిందుకయిన కృద్ధగోనకుండుట ఎంతయు శోచనీయము.

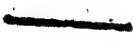
.....

ఆంగ్లేయ వైద్యశాస్త్రమును బరించుచిద్యార్థం పృథకుముననిశాస్త్రమున కాధారభూతములను బరించవలెను. పదార్థ విజ్ఞాన శాస్త్రమును రసాయనిక శాస్త్రమును జదివి, తరువాత కారీరశాస్త్రమునుగూర్చి శ్రద్ధగొనవలెను ఇందు, కారీరనిర్మాణ శాస్త్రమునకారీరవ్యాపార శాస్త్రమునియు రెండుకాఖలు గలవు. ఈరెండునుఆరోగ్యదశయందన్న శరీరమునుగూర్చియే బోధించును. వీనితరువాత నసారోగ్యదశయందుండు కారీరనిర్మాణమును, కారీరవ్యాపారములను బరించవలెను. ఈపునాదులపై వైద్యశాస్త్రమాధార పడియున్నది. ఆటుపిమ్మటనే వస్తుగుణాదీపిక చదువబడును. ఈశాస్త్రమునందే, ఔషధముగ నుపయోగింపబడు ప్రతిపదార్థమునుప్రతిమానికయును శరీరమునందుండువివిధావయవములపై పెట్టిమార్పులను గలుగజేయునదియు, నామార్పులు వ్యాధినిట్లుక్షీణంప జేయునదియు తెలియజేయబడును. దీనిజితగ నారోగ్యశాస్త్రము చదువబడును. ఆరోగ్యశాస్త్రము, వ్యాధులు దేహమున బ్రవేశించక పూర్వము వానినెట్లు నివారంపగలమా యవిధములనుగూర్చి బోధించును. వీనితరువాత వైద్యశాస్త్రము చదువబడును. దీనియందు, వ్యాధియొక్క నిర్వచనమును, కారణములను,

వ్యాధివలన కఠిననిర్మాణ వ్యాపారములందు గలుగుమాడ్పులును, వ్యాధియందుండు లక్షణములును, వ్యాధివలన కోగికిగలుగు భావిగతియు, వ్యాధిచికిత్సయు, సమస్తరమగ దెలుపబడును. ఇటులనే శస్త్రీకాస్త్రీమును, పరివశాస్త్రీమును, నేత్రీచికిత్సయు, గజపబడును. ఇట్టికాస్త్రీములన్నియు సాంధ్యభాషలో గజపుటకు సదుపాయములింకనులేవు. కాని భాషాభివృద్ధికొఱకు బాగోరంభకష్టములే ఎక్కువవిక్కులో గూడినవిగానుండినవిగావున, నెచ్చటనోయొక్కతమున యత్నములను భార్యరంభింపవలెను. సహజముగఁ గనుపించు నావశ్యకతను బట్టితక్కినకాస్త్రీములన్నియుగూడఁ గాలక్రమమున నాంధ్రీకరింపబడును. ఇట్టి సందర్భమున గ్రంథకర్త గారెంతయు వ్యయప్రయాసముల కోర్చియీగ్రంథపూర్వముగ నాంగ్లేయవైద్యకాస్త్రీసారము సాంధ్యులకందజేసి వారికృతజ్ఞతకు బాతులయిరి.

మచిలీపట్టణము, }
10-8-09.

భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్య,
బి. ఏ., యమ్. బి. ఆండ్ సి. యమ్.

రెండవ కూర్పునకు బీరిక.

వ్యాధియొక్క విశేష విషయములలో గారణములు అస్మియ లోపభరితములైయుండును. కొందరు బహు ఆరుదుగా వ్యాధిగ్రస్తు లగుదురు. దీనికి గారణము వారోగ్యవంతులగు జీవితముల గడపుచు, తమ పరిసరముల యొక్క ఆరోగ్యస్థితియొడ క్రద్ధను వహించి యుండుదురు. అట్టివారు తాము భుజించు ఆహారము యెడలను, తాము ద్రావుజలము యెడలను, తాము లోనకుబీల్చు వాయువు యెడలను, తాము ధరించు దుస్తులయెడలను, జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొనుచు, తమ శరీరముల యొక్కయు తమ గృహముల యొక్కయు గృహపరిసరముల యొక్కయు పరిశుద్ధస్థితిని గమనించుచుండుదురు. ఇండియా దేశమునం దిందులకు భిన్నముగా లోటానకోట్లు తరుచుగా వ్యాధిహితు లగుచుండుదురు. ఈస్థితి కొంతవరకు దేశము యొక్క శీతోష్ణస్థితి ఫలితమై యున్నదిగాని, చాలవరకు వైస నూచింపబడిన ఆంశముల యందలి లోపమువలన గలుగుచున్నదని మనము తెలియదగి యున్నది.

ఈవ్యాధి సాకస్మిక ఫలితముగ నెన్నడు నెంచరాదు. వ్యాధి యెల్లప్పుడును ప్రత్యేక కారణ ఫలితమై యుండును. వ్యాధిని బాలవరకు రాకుండ జేయవచ్చును. మనము క్రమమగు సాహారము లోనకు దీసికొనుచు, వ్యర్థపదార్థముల సకాలములో వెలిబుచ్చుచు, శరీరములోని అవయవము లన్నియు ననుగుణ్యముగ బనిచేయు చుండినయెడల, శరీరమునం దారోగ్యత వర్ధిలించుండును. ఈకార్య క్రమములయం దే లోపము గలిగినను వ్యాధి సంభవించుచుండును; శరీరము వ్యాధిచే కాద పొందుచున్నపుడు ఆరోగ్య సూత్రముల నతిక్రమించుటవలన గలిగిన ఖటగా నెంచవచ్చును.

మరిషి వ్యాధిగ్రస్తుడై యున్న ప్రతివిషయమునందును కారణ మెద్దియో యుండి యుండును. అకారణ ముండియుండక పోయినయెడల వ్యాధియే లేకపోయ్యేడిని. ఈ కారణములలో బ్రధానమగు వాటివిషయమై; అవిమనల నస్వస్థపరచు కుండుటకు బ్రయత్నింప వలయును. ఈకారణములలో గొన్ని నులభ సాధ్యములై మనుజునియొక్క సామాన్య జ్ఞాన దృష్టివలన దొలగింపవచ్చు. మరికొన్ని కారణములు కష్టసాధ్యములై, అవి యేవిధముగా శరీరముపై బనిచేయునదియు, వాటివెట్లు దొలగింప వలసినదియు, గనుగొనుటకు కొన్ని సంవత్సరములు సహితము పట్టును. ఇప్పటికిని గొన్ని వ్యాధులలో గారణములు అసంపూర్తిగా మాత్రమే తెలియబడి మరికొన్ని వ్యాధులలో బాహ్యగా చెలియకుండగనే యుండియున్నవి.

ఆరోగ్యసూక్ష్మముల ననుచరించుటకు పద్ధతుల చెలువునట్టి శాస్త్రమున కారోగ్యశాస్త్ర మందురు. ఈ శాస్త్రవిధులను గమనించుట వలన వ్యాధులను రాకుండజేయుటకు పీలుగానుండుటయే గాక వ్యాధి ప్రవేశానంతరము సులభముగ వ్యాధి నివారణను జేయుటకు అనుకూలముగ నుండును.

వ్యాధియొక్క కారణములను గ్రహించియుండుటవలన నావ్యాధిని బారదోలుటకు క్రమమయిన మార్గమున బనిచేయుటకు పీలుగ నుండును. శాస్త్రీయమగు నీ కారణములను గ్రహించియుండుటవలన వ్యాధిచికిత్స చేయుటయందు మనపూర్వకలకంపె ననేకవిధములగ మనము చుంచుకొనియుండుండియుంటిమని నవ్వుదగి యున్నది. ఇందులకై దృష్టాంతముగ గొన్ని వ్యాధుల గురించి విచారించి చూచెదము.

చలిజ్వరము.

ఒకవిధమగు శీమిజాలములు రక్తమునందు బ్రవేశించి, అందలి యొర్రనికణములను ప్రతి జ్వరకాగ్రమునందును నశింపునంతటిని, శరీరములోని కొన్ని అల్లికల యందును ఆవయవములందును యీ జీవాణువులు ప్రవేశించి, వాటి కార్యక్రమ ఫలితముగ చలిజ్వరలక్షణములు కలుగుచున్నవని మనము స్పష్టముగ చెలియవగును. ఈవ్యాధి సంబంధములగు జీవాణువులు దోమలు కుట్టుటమాలమున మన శరీరమునందు బ్రవేశమగుచున్నవి. దోమలు చలిజ్వరవ్యాధి పీడితులను గుట్టుటవలన వారలరక్తమునుండి యీవ్యాధి సంబంధమగు జీవాణువులను గ్రహించి వాటిని మరల వేరుమనుజులయందు బ్రవేశ పెట్టుచున్నవి. ఈకారణమున నీవ్యాధి వ్యాప్తత నందుచుండును. క్వినీన్ ను సేవించుటవలన వ్యాధి నివారణ నందుటయే గాక, జ్వరమును గలిగించుటకు జాలినన్ని జీవాణువులు రక్తమునందు పృథ్విగాకపూర్వ మీయకాషధము నుపయోగించుటవలన వ్యాధి రాకుండగూడ జేయవచ్చును. ఈక్రింది ఆంశములను గమనించుట వలన చలిజ్వరవ్యాధి సాధ్యమగు నంతవరకు వ్యాప్తత నందకుండునటుల జేయవచ్చును.

- (1) చలిజ్వర వ్యాధిపీడితులను విడిగా నుంచుట మూలమునను.
- (2) వ్యాధి గ్రస్తులనుండి వ్యాధి సంబంధమగు జీవాణువుల గ్రహించిన దోమలను నశింపుజేయుట మూలమునను.
- (3) చలిజ్వరవ్యాధి సంభవించిన వారలకు క్వినీన్ ను యిచ్చుట మూలమున మరల నా వ్యాధి రాకుండజేయుట మూలమునను.
- (4) దోమలు పోషణనందునట్టి స్థలములయందు వాటిగుడ్డు మొదలగువాటిని నశింపు జేయుట మూలమునను.

ఆను విరేచనములు.

ఆను విరేచనములలో నొకజాతియందు యీ సంబంధమగు వ్యాధిహితములగు జీవాణువులు మనుజుడు లోనికిద్రాగు జలమార్గమున పేగులయందు బ్రవేశించి వ్యాధిని గలిగించును. ఆరోగ్యస్థితియందున్న పేగులలో నేవిధమగు దుష్ఫలితములను గలుగజేయవు. పేగులలోని ఆను సంబంధమగు పోలనందలియండి సహజముగ జరుగుదనమును వహించి యుండు బిలములు యీజీవాణువుల దాడులను లక్ష్యపెట్టవు. కాని, సంపూర్ణవచనము కాని ఆహారమువలన గలుగు రేగుదలవలనగాని, జీర్ణమగుటయందు కారిన్యతన వహించిన పదార్థమువలనగాని, అలసట నందినపుడుగాని, చలికాలి సోకినపుడుగాని, మిక్కుటముగ భుజించుటవలనగాని, అజీర్ణత ప్రవేశించుటకగు నే కారణమువలనగాని, యీజీవాణువులు పెద్దపేగునందు రేగుదలను గలుగజేసి, ఆను పదార్థమును స్పృహపరచి, ఆను విరేచనముల బుట్టించును. ఈకారణములనుబట్టి, మనము భుజించు ఆహారముయొక్క స్వభావమును గూర్చియు, దానియొక్క శ్రమకును పచనమును గూర్చియు, జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొనుచు, అజీర్ణమునకు సహకారులగు కారణముల నన్నిటిని గమనించుచుండ వలయును.

టైఫాయిడ్ జ్వరము (గున్నిపాతజ్వరము)

టైఫాయిడ్ జ్వరవిషయమున నీవిధమగు జీవాణువు త్రాగు నీటిమూలమున గాని పాలుమూలమున కాని పేగులయందు బ్రవేశించుచుండును. దీనికి కుదిరికనందినపిమ్మట గొంత కాలమువరకు నీ సంబంధమగు జీవాణువులు మలమూత్రములగుండ వెలువడుచుండును. ఈ మలమూత్రములు విస్తరింపబడు స్థానములందు యీ జీవాణువులు చాలవారమువరకును తీక్షణభావమును వహించియుండును. గృహములయొక్క గాని గుడారములయొక్క గాని నేలప్రదేశముల యందు ఆరుదల నందియున్న యీ వ్యాధి హితములగు మలమూత్రపదార్థములు వాయుప్రచారమునందు దుమారరూపమున క్వాసమార్గములగుండ కరీరమునందు బ్రవేశించుట మూలమునను, ఈగల ఆనేకమార్గములుగ నీజీవాణువులను వ్యాపింపజేయుటమూలమునను, నీ వ్యాధి వ్యాప్త నందుచున్నదని మనము తెలియవలయును. జలమును మసలగాచి చల్లార్చి త్రాగుటయం దీ జీవాణువువలన భయమేమియు నుండనరదు.

కాలరా, మహుచి, ప్లేగ్ మొదలగు నంటివ్యాధుల యందును ఆయా సంబంధములగు కారకములను బుచ్చుకొను చుండుటవలన వ్యాధులయొక్క వ్యాప్తతను తగ్గింపవచ్చును.

ఈదేశమునందలి వైద్యశాస్త్ర పరిశోధన నాలయములు.

వ్యాధి రాకుండ జేయుటకును, వ్యాధి సంభవించిన పిమ్మట చికిత్స చేయుటకును, ఆనువరింపదగు పద్ధతులను శాస్త్రయుక్త మైనట్టియు నిశ్చితమైనట్టియు రీతుల స్పష్టీకరింపబడి ఇండియాదేశమునందు ఆంగ్లేయవైద్యశాస్త్రజ్ఞులు పరిశ్రమ చేయుచున్నారు. శాస్త్రీ

యచగు జీవాణుపరీక్ష జేయు స్థాపనాలయములు, బొంబాయిలో లిస్టర్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆనియు, చెన్నపురిలో కింగ్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆనియు, కసూబీ (పంజాబ్) పట్నమునందు పాస్టర్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆనియు మూడు గలవు. వీరియొక్క కార్యక్రమ ప్రకటనలనుబట్టి వారువారినర్పించున పరిశ్రమ ఫలితముల మనము గనుగొన వచ్చును.

ఆరోగ్యకామ్ర లాభములు.

నాగరిక ప్రపంచమునందు ఆరోగ్యకామ్ర సూత్రముల ననుసరించుటవలన లాభముల నింతింతయని చెప్పట కలవికాదు. ఇందువలన కోటాన కోట్లయొక్క ప్రాణములు రక్షింప బడుటయేగాక, ప్రపంచమునందలి దురవస్థయు తగ్గింపబడినది. ఐరోపియను దేశములయందును తూర్పుదేశముల యందును టీకాలనువేయుట ప్రారంభించిన దాదిగ మహాభియొక్కు వ్యాప్తతయు, అందువలన మరణములును, యెంతగా తగ్గింపబడిన దానిని బట్టియు నీ టీకాలవలని లాభమును మనము గ్రహింపవచ్చును. పూర్వము మహాచివలన వేలకు వేలు జనులు ఇంగ్లాండునందు చనిపోవు చుండెడివారు; వ్యాధ్యవంతరము జేపించిన వారలలోజాల మంది వికలాంగు లగుచుండెడివారు. నేత్రదృష్టి పూర్ణముగ నశించినవారును ఉండెడివారు.

చలిజ్వరము ఒకకాలమునందు నింగ్లాండులో విశేషముగ నుండెడిది. ఇప్పుడింగ్లాండు నందీ జ్వరము కానరాదు. జలదారుల విషయమునం దవలంబింపబడిన నవీనాభివృద్ధి పద్ధతుల వలన నీజ్వరము నశింపు నందిన దని యనుకొన వచ్చును.

కుష్ఠరోగ మింగ్లాండునందు పదుమూడు శతాబ్దముల వరకు వ్యాపించి యిప్పుడు మాయమైనది. ఇండలకు సరియైన కారణములు తెలియరావచ్చువి. వృద్ధి నందిన ఆరోగ్యస్థితులు, మంచి ఆహారము, వ్యవసాయమునం దభివృద్ధి, ఈరోగుల బ్రత్యేక ఆసుపత్రుల యందుంచుట—యీ కారణము వలన నీవ్యాధి రూపుమాసి యుండును.

ఆరోగ్య మన నేమి?

ఆరోగ్యమునందు శరీరమునందలి ప్రతి ఆవయవమును అందలి అంతర్భాగములును తమ నిర్ణీత కార్యక్రమములను సరిగా జేయుచుండును. పృథ్వీయు, మేఘము, క్వాసకోశ ములు, ఒడలు (చర్మము), కారిజము, జీర్ణావయవములు, స్నాయువులు మొదలగునవి తమ నిర్ణీత కార్యములను ఆరోగ్యస్థితియందు క్రమముగా జేయుచుండును. వ్యాధిస్థితియందు యీ ఆవయవములలో ఏకటిగాని యొకటికంటె వధికముగ గాని తమ నిర్ణీత కార్యక్రమ ములందు లోపమును సూచించును.

ఆరోగ్యతవలని లాభము,

శరీరము మనస్సుయొక్క చిత్తవృత్తులను నెరవేర్చుట కేర్పడిన ప్రతినిధియై యున్నది. అట్టిశరీరము ఆరోగ్యత నందియుండిన యెడల మనస్సునకును శరీరము నుండునని వేరుగ జెప్ప వక్కరలేదు. శరీరము ఆరోగ్యస్థితియందుండి ముఖానుభవమునకు దగిలులుండిన నే దప్పు మొంతటి బుద్ధివైకల్యాతయును యెంతటి భవవైభవమును దేపయొగింప నేరవు. ఆరోగ్యము

దన్న భిక్షకుడు వ్యాధిగ్రస్తుడగు ధనవంతునికంటె నిజముగ నెక్కువసౌఖ్యముగ నుండును. జీవితసంగరమున దుర్బలుడుగాని వ్యాధిగ్రస్తుడుగాని జయ ముంజనేరడు. దృఢమగు మనో బలమునకు దృఢశరీరమే నివాసస్థానముగ నుండనగును. సంపూర్ణాశోగ్యములేకుండ సంపూర్ణ సౌఖ్య మనుభవించుట కెన్నడును ఆస్పదముండ నేరదు.

ధనవంతు లగువారలు, మిక్కుటముగ భుజించుటవలనను, క్రమమగు శరీరకష్టము లేకపోవుటవలనను, వ్యాధులను గ్రహించు నుండును. నీకేతమునందలి విజయమును ఆనంద మును ఆశోగ్యస్థితి ననుపరిచియే యుండును.

వ్యాధుల రాకుండ జేయుట.

మనుష్యునకు సంభవించు వ్యాధులలో బాలవాటిని రాకుండ జేయుటకు పిలుకలిగి యున్నది. ఆరోగ్య సూత్రజ్ఞానమును తదనుచరణమును మనుష్యుడోటి ఆనుభవించు చున్న వ్యాధులయొక్క సంఖ్యను తగ్గించు ననుటకు సందియములేదు. ఇంగ్లాండు దేశము నందలి కొన్ని భాగములలోని బిడ్డలలో సగము ఆయిదు సంవత్సరములలోపు వయసుననేమరణము నందుదురు. ఇండియాదేశమునందు, కొన్ని పట్టణములందును కొన్ని జిల్లాలయందును యీ సగమువంతు పాప్తిని మించియే మరణములు గలుగుచుండును. ఆరోగ్యశాస్త్రనూత్రములను గమనించుటవలన ఏమరణములను దగ్గించుటకు పిలుగ నుండుననుటకు సందియములేదు. నివారించదగ వ్యాధులనుండి ఇండియాదేశమునందు ప్రతిసంవత్సరమును యిరువది లక్షల జనము చనిపోవుచుండురు. ఆరోగ్యశాస్త్రము, వ్యాధులకు గారణములను దెలిసి, ఆ కారణములు సందర్భపడకుండ నుండుటకు మనమవలంబించ వలసిన మార్గములను మనమబోధించి, వ్యాధులు మనకు సంభవింపకుండ జేయుచున్నది. కొన్ని వ్యాధులలో నడియైన కారణము లింకన దెలిసియుండక పోవుటవలన నీ ఆరోగ్యశాస్త్రము సహజ మొనర్చ లేకన్నది. కాని, కాముగతించినకొలదిని యీఆరోగ్యశాస్త్రజ్ఞానము ఆభివృద్ధి నందుచున్నదని మనము తెలిసికొందగి యున్నది.

వ్యాధి చికిత్స.

వ్యాధిచికిత్సవిషయములో అదివర కతిక్రమించిన ఆరోగ్యసూత్రముల గమనించుట గూర్చి ప్రధమమునుజాగ్రత్త బుచ్చుకొనవలయును. వ్యాధిస్థితియందు శరీరముయొక్క స్వభావములు శరీరమును స్వస్థపరచుటకల్పియత్నము చేయుచుండును. మందుయొక్క ఉద్దేశ్యము ఆస్వస్థితి వృద్ధిగాకుండ నుండునటుల జేయుటయైయున్నది. స్వస్థపరచుటకై శరీరముగల స్వభావకట్టి విశేషమైయున్నది. అయినను, వ్యాధులు సంభవించిన పిమ్మట చికిత్సయత్నముల జేయుటకంటె వ్యాధులు సాధ్యమగుసంతోషరథ సంభవించకుండ నుండఁ ప్రయత్నముల జేయుటయే మందిది.

సాగరికత, వ్యాపారాభివృద్ధి, విద్య, సాజాకుతనము - యివన్నియు ప్రజలకుకొన్ని లాభములకు దోడుగా నష్టములను గూడ గొనివచ్చినవి. ఈదినములలో గొందరి విషయమున పెదదన కుండెడి పరిశ్రమ ము శరీరమున కుండదు. ఇందుమూలమున గలిగెడి వ్యాధులు విశేషముగ నుండెను.

జాగ్రతలు.

ఆరోగ్యకామ్రువిధుల ననుసరించి, వాయువు, జలము, ఆహారము - వీటినిగూరించి తగు జాగ్రతలను బుచ్చుకొనవలయును. జలమునుగూర్చి అంటురోగవీరుల ననుమానముండిన యెడల మసలగాచి చల్లారబెట్టి పుచ్చుకొనవలయును. శరీరసాధకము, స్నానము, దుస్తులు - వీటియెడలను శ్రద్ధతో గమనించవలయును. పెంటకుప్పలు, జలదారులు, మొదలగుచవి పరిశుభ్ర పరచవలయును. ఇట్టిజాగ్రతలు వ్యాధులను తగ్గించుటయందు సహాయముచేయును.

విజ్ఞాపన

(రెండవ కూర్పునకు)

నేటికి సుమారు ఆరువందలవరకు కిరిందట వెలువరించియున్న యీగ్రంథము యొక్క మొదటికూర్పును గురించి అంగ్లేయ వైద్యకాస్త్రజ్ఞులును, దేశీయవైద్యులును, మొదలగువా రొసంగియున్న ఆభిప్రాయములనుబట్టి యీగ్రంథ మెంతవరకు సుపయోగించినదియు మాచదువరులే గ్రహించుదురగాక.

అంగ్లేయవైద్యపద్ధతుల బ్రజలకు చెలువుటయందు ఆవశ్యకతనుగూర్చి విశేషించి చెప్ప నక్కరలేదు. మనుష్యజాతి అనుననమును లోనగు వ్యాధులయొక్క గారణములను తెలిసికొని యేగాని చికిత్సను బూనుకొనిన బ్రయోజన ముండనేరదు. అట్టికారణముల కాస్త్రీయపద్ధతిని తెలిసికొను తెంతయు ముఖ్యమై యున్నది.

ఈరెండవకూర్పునందు అంటువ్యాధులు, వ్యాధిరక్షణశక్తి, మానసికావధము, వ్యాధులనుండి కాపాడుకొను విషయములు, మొదలగువాటిగురించి ప్రత్యేక ప్రకరణములయందు విపులముగ వ్రాసి, వ్యాధిచికిత్సల కవసరమగు గొన్ని సులభనూత్రమల వెనుకటికంటె వెక్కువగ విశదీకరించి యుంటిమి.

ఈకూర్పును నెలువరుచుటయందు మాకు దోడ్పడిన వికాఖపటణము జిల్లాలోని సాలూరు సంస్థానాధీశ్వరులగు మ. రా. శ్రీ శ్రీరాజా శ్రీ శ్రీ శ్రీ లక్ష్మీవరసింహ సన్యాసి రాజా పెదబలియారు సింహులు బహద్దర్ వారు ముద్రాణ వ్యయముకింద మాకొసంగియున్న రూ 500 ల విరాళమునకు వారియొడ మేమెంతయు కృతజ్ఞులమై యుంటిమి. మాకృతజ్ఞతా సూచకముగ నీగ్రంథమును శ్రీరాజావారి కంకితమొనర్చియుంటిమి. తమ భావాభిమానమును గార్యరూపమున జూపువారు అంధభేదమునందు ఆరుదై యున్నారు. అట్టిసందర్భమున నీ రాజావారు గనబరచియున్న ఔదార్యమున కెంతయు సుప్రసన్నులు. అంధభేదము వంగు మహారాష్ట్ర భేదములనలే వాఙ్మయాభివృద్ధి నందుటకైవీరికను సహమొనర్చుటకు వలయు నాయురారోగ్యైకవ్యముల భగవంతుడు వీరికి ప్రసాదించుగాక!

సెప్టెంబరు 1915

ప్రీతి క

—...—

ఈ గ్రంథ ప్రకటనమును గూర్చి నేనెంత శ్రద్ధనువహించి తొందరపడి నను కార్యసాఫల్యమున కనేక అంతరాయములు కలిగియుండుటచే సకాలములో బ్రచురింప జాలకపోతిని. ఇంతకును నేటికై నను బ్రకటింప గలిగి సందులకా వరమే శ్వేతునికి నావందనముల సమర్పించుచున్నాడను. నేనురచించియున్న వైద్య గ్రంథములలో “ఆధునిక మానసిక చికిత్స”ను గూర్చి మాచదువరులు యద్దాని నిరుపమానోపయోగమును గ్రహించిగట్లు తోచదు. అద్దానిని యిరువదినంవత్సరముల కాలములో ననేక వైద్య గ్రంథరాజముల బరిశీలించి సిద్ధపరచినదానిగా గుర్తెరుంగ గోరెదను. ఈ శాస్త్రము నొక్కదానిననుసరించియే పాశ్చాత్య దేశములయందలి అనేక వైద్య శాస్త్రవేత్తలు చికిత్సాద్విజయముల నందుచున్నారు. ఈ గ్రంథరాజవరమును గూర్చియు, తగుచికిత్సనుచరణమును గూర్చియు మాచదువరులు తమ అత్యంత శ్రద్ధను జూపుదురని నమ్ముచున్నాను.

బె జ వా డ,
ఏప్రిల్ 1939. }

చిత్తరిగె నేతుమాధవరావు.

అంగైయ వైద్య చింతామణి

వ్యాధిచికిత్సయందలి ముఖ్యాంశములు.

వ్యాధియొక్క సందర్భమును గనిపెట్టుటకు గాని వ్యాధిని నివారణచేయుటకు గాని, ముందుగా నాడి విషయమైనట్టియు, ఊపిరి విషయమైనట్టియు, శరీరముయొక్క ఉష్ణస్థితి విషయమైనట్టియు, నాలాక విషయమైనట్టియు; కొన్ని సంగతులను చెలిసియుండుట మిగుల అవశ్యకమై యున్నది. ఈ విషయముల నొక్కటొక్కటిగ విచారించి చూచెదము.

రోగిని బరిక్షించుట.

రోగిని రెండు విధముల బరిక్షించవచ్చును. మొదటి పద్ధతి యేమన—రోగిని స్వయముగా బ్రశ్నించి తన వ్యాధి యెట్టిదో, తన ఆరోగ్యమునం దెన్నిదినులనుండి యే మార్పులా కలిగినవో, యేయే అవయవములయం దేయే బాధ కలిగియున్నదో—యీ మొదలగు సంగతుల చెలిసికొనవలయును. ఈ విషయముల నన్నిటిని చెలిసికొనిన పిమ్మట శరీరమును బరిక్షించి ఆస్వస్థత కగు మరీకొన్ని గుర్తులను చెలిసికొనవచ్చును. సంపూర్ణ వ్యాధినిదానము నందు రోగియొక్క స్వచరిత్రనేగాక, కుటుంబ చరిత్రను గూడ—అనగా కుటుంబమునందలి పూర్వీకులలో నే ప్రత్యేక వ్యాధికైవసను నుద్యుక్తత యుండియున్న సంగతిని గూడ—విచారించవలయును. ఈ రెండు విధములగు బరిక్షలను సలిపిన పిమ్మట వ్యాధినిగూర్చి కొంతవరకు నివరముల చెలిసికొనవచ్చును.

శరీరముయొక్క దృష్టి పరీక్ష

శరీరమేగాని, యే ప్రత్యేకావయవము గాని స్వాభావికముగ నుండు రీతిని మారి యున్నదా? శరీరాకారము, వర్ణము, సరిమాణము మొదలైన వానిలో అస్వాభావికముగ నేదైన గనబడుచున్నదా?

శరీరపు బరువు

చాలా వ్యాధులలో శరీరపు బరువు మారుచుండును. అప్పుడప్పుడు గొను తూణిలలో బరువు పెచ్చుచున్నదా? తగ్గుచున్నదా? బరువు పెచ్చుచుండిన యెడల సామాన్యగతులలో నారోగ్యమునే నూచించును; తగ్గుచుండిన యెడల వ్యాధి హితమని గ్రహింప వలయును. ఈ క్రింది పట్టికనుబట్టి మనిషియొక్క యెంత యెత్తున కెంత బరువుండవలసివదియు సిద్ధాంతికరింపబడినది.

అ. ఆం.	అ. ఆం.				
4—6 నుండి	5—0	యెత్తువరకు	బరువు	సుమారు	92 పౌనులు.
5—0	5—1	"	"	"	115 "
5—2	5—3	"	"	"	127 "
5—4	5—5	"	"	"	139 "
5—6	5—7	"	"	"	144 "
5—8	5—9	"	"	"	157 "
5—10	5—11	"	"	"	170 "
5—11	6—0	"	"	"	177 "
6—0	పై యెత్తుకు	"	"	"	218 "

ఈ తూకములయందు దుస్తులయొక్క బరువు కలిసి యుండదు. 45 సం॥ల వయసు వరకు తూకము కొంచెము పెచ్చుచుండవలయును.

అవయవ సౌష్ఠవము

కొందరు మనుష్యులు యెముకల పోగువలె నుండురు. కొందరు స్నాయు పటుత్వమున గలిగి దార్ఢ్యముగ గనవడుచుండురు. కొందరు వదులైన స్నాయువులను గలిగి తాకుటకు మెత్తగనుండి స్నాయుపటుత్వము తక్కువగనుండి బలిసిపట్టు కనబడు చుండురు. ఇందు మొదటి తరగతివారు సామాన్యముగ వ్యాధిదూరులుగ నుండురు. రెండవ తరగతి వారు తరచు వ్యాధుల కుద్యుక్తులుగ నుండురు.

వర్ణము

శరీరవర్ణము పాలిపోయి యుండిన యెడల రక్తపరిమాణమునందు లోపమును గాని రక్తశ్రేష్ఠతయుండు లోపమునుగాని సూచించును. ఈ సందర్భమున ఆజీర్ణ వ్యాధిగాని, మూత్రాశయ సంబంధముగ వ్యాధిగాని, రక్త సంబంధముగ వితరముగ వ్యాధి యొద్దియైన వ్యాధి యుండినట్లు సూచించును. పశువువర్ణము పచ్చగామాల వ్యాధిని సూచించును; బియ్యంపచ్చ వర్ణము కండ్లలో నెక్కువగ గనిపించును. నీలవర్ణము తొవన కోశాస్పృశ్యతను సూచించును.

సంజా వాపులు

ఈ వాపులు తరచుగా పాదములపైనను చీలమండల యొద్దను గనబడుచుండును. ఆయా భాగములలో ప్రేలితో గొంచె మొత్తి వేలును దీనియొడల గుంట పడియుండి క్రమముగా మరల నా గుంట పూడిపోవును. కంటి కడుగుచున్న క్రింద నట్టి వాపు గనబడిన యెడల నిట్టి పీతి మూత్రాగ్రయ వ్యాధి ఫలితమై యుండును. ఉదరము బొంగించి యున్నయెడల సంజా వ్యాధిని సూచించును.

ముఖ వైఖరి

ముఖ వైఖరి బట్టి వ్యాధియొక్క స్థితిని జాలవరకు గ్రహింపవచ్చును. శరీర వర్ణము గూర్చి పైన చెప్పబడియే యున్నది. కొద్ది కొద్దిగా వచ్చుచుండెడి జ్వరములలో ముఖమునం బట్టి సురుకుదనమును లేక, నిర్వికాసముగ నుండవచ్చును. ముఖముయొక్క యొక వైపున నెట్టి ముడతలు లేక రెండవ వైపున ముడత లుండవచ్చును. ఈ లక్షణము పక్షవాతమును సూచించును. పీఠగా జూచుకొనడ మొనడు వ్యాధిని సూచించును. మిడిగ్రండ్లు గండమాలా (Goitre) వ్యాధిని సూచించును.

ప్రీతి

నిలుచుండు, కూర్చుండు, చేతులు కాళ్లు మడుగుకొనియుండు—స్థితులనుబట్టి కొన్ని వ్యాధిగతులను తెలిసికొనవచ్చును. ఉదరభాగము వాచియున్నయెడల నిట్లు ముడుచుకొనుట తటస్థించును. మఱియు బిడ్డలయందు వెన్నపాముతో సంబంధించిన వ్యాధి యున్నయెడల తలను, మెడను, భుజములను గరవకుండ నుండురు.

శరీర వేడిమి

శరీర వేడిమి యొకసారి 103, 104 డిగ్రీలకు పెచ్చి పారంభ జ్వరము వచ్చి నపుడు సామాన్యముగ నిది చలిజ్వరమే, లేక స్కర్మియా జ్వరమే అయి యుండును. కాన కొంతాస్పష్టత గనబడినచో స్కర్మియా జ్వరముగ గంచవచ్చును. ఇంకయేకాకుండ స్కర్మియా జ్వరమునందు యీ తీవ్రజ్వరము యొకే కట్టుగ నుండును. చలి జ్వరము నందు జ్వరము పూర్తిగా కడిచి మరల వచ్చుచుండును. ఈ రెండింటి భేద మిదియే. ఆరోగ్యశీతియందు శరీర వేడిమి 98.4 డిగ్రీలు అయియున్నది. 105 డిగ్రీలు గాన అంతకు మించిగాని శరీర వేడిమి యుండియున్నపుడు అత్యుద్యుత జ్వరమనబడును. 104 డిగ్రీలు ఉద్యుత జ్వరము; 102.6 డిగ్రీలు జ్వరమనబడును. 100.4 కొద్దిజ్వరము; 98.4 ఆరోగ్యమందలి వేడిమి; 97.8, ప్రమాదముకంటె తక్కువ; 96.8 కి తక్కువ, క్షీణస్థితిని సూచించును; ఈ పై కొలతలు తెర్మామెటరును చరిలోబెట్టి చూచుటవలెన గనవచ్చును. శరీరవేడిమిని కచ్చితముగ కనుగొనవలెనని తెర్మామెటరును అననమునందు బెట్టి చూపించవలెను. శరీర వేడిమి 105 డిగ్రీలకు మించియున్నపుడు పూర్ణపామునది గుర్రమున జలయను. 101 గాని దాని సమానవేడిమిగాని కట్టుగా నొకటిగా నున్నపుడు కావ్య

కోశాస్వస్థత యుండి యున్నదేమో యని అనుమానించవలసి వచ్చును. శరీరవేడిమిని ఉదయమునను సాయంకాలమునను ప్రతీదిగమునను ఒకేగంటకు దీనుకొనుచు వ్యాధియొక్క సదతను గుర్తెరుగవలయును.

నాడి

హృదయమునుండి శరీరమందలి అన్ని భాగములకును రక్తమును గొనిపోవు తుదరక్త నాళములయొక్క ప్రాగుడువలన నీ నాడి పుట్టుచున్నది. ఈ నాడి సామాన్యముగ పీలు ననుసరించి వణికట్టుయొద్ద పరీక్షింపబడుచున్నది. కాని, యీ నాడిని మనము మేల యొద్దను తుంటియొద్దను ఉపరిభాగమునకు దగ్గరగానుండు ఇతర తుదరక్త నాళములయందును కనిపెట్టవచ్చును. ఈ నాడి చెబ్బలయొక్క ప్రతి నిమిషమునందలి సంఖ్య ఆరోగ్య స్థితియందు వయసునుబట్టి మారుచున్నది. ఈ క్రింది ప్రకారము, వయసు ననుసరించిన నాడిచెబ్బల సంఖ్యను, మనలెక్కకు ఆధారముగా తీసికొనవచ్చును. నాడియొక్క ప్రాముఖ్యత శరీర వేడిమికి పిమ్మట నేర్పడుచున్నది.

పుట్టుక మొదలు మొదటి సంవత్సరము చివరవరకును	}	నిమిషమునకు 140 చెబ్బలు	
రెండవ సంవత్సరము మొదలు మూడవ సంవత్సరము అంత్యమువరకును		,, 120 చెబ్బలు మొదలు 100 వరకును	
పాల్గవ సం॥ మొదలు ఆరవ సంవత్సరం అంత్యము వరకు	}	100	90 ,,
7 సం॥ మొదలు 14 సం॥ వరకును		90	75 ,,
14 ,, 21 ,,	}	85	75 ,,
21 ,, 25 ,,		75	65 ,,
వృద్ధత్వమునందు	}	85	70 ,,

కోడిజనులలో, ఆరోగ్యస్థితియందున్నను, యీ పైన సూచింపబడిన నాడిచెబ్బల సంఖ్యయందు విశేష భేదము గనిపించవచ్చును. మరికొందరిలో, ఆరోగ్యస్థితియందే, నాడిచెబ్బలు యీ సంఖ్యకు కొంచెముగ భేదింపవచ్చును. అయితే, సామాన్యముగ శరీరచరిత్రను లేనిదే, పైన సూచింపబడిన పట్టికకు భిన్నముగా, పది లేక యెనిమిది చెబ్బలు పొచ్చుగాగాని తక్కువగాగాని యుండియుండిన యెడల, శరీరమునం దేదియో జబ్బు ప్రవేశించి యున్నదని మనము నమ్మవచ్చును. సంఖ్య యెక్కువగా నున్నయెడల జ్వర తీవ్రత యున్నదనియు, తక్కువగా నున్నయెడల మాంద్యత వహించి యున్నదనియు మనము ఊహింపవచ్చును.

వైద్యుడు నాడిని చేతితో దాకుటవలన, జ్వరతీవ్రతను మాంద్యతను కనిపెట్టుటయే కాక యితరకుగూడ కొన్ని జీవాస్థితులనుగూడ గమనించవచ్చును. నాడి చురుకుగానుండి విశ్రాంతిగను మృదువుగను నుండినయెడల జ్వరవ్యాధి రాబోవుచున్నదని సూచించును. నాడియొక్క చెబ్బ క్రమముదబ్బి ఒక చెబ్బకును మరియొక చెబ్బకును యుండిడి మధ్యకాల

ములు భిన్నములుగా నుండినయెడలను, ఉండిఉండి పోటుపొడిచిపట్టుండినను, హృదయ రోగమును సూచించును. అశీర్షివల్లను, తేయాకు కీళ్లు యెక్కువగ త్రాగుటవల్లను, చుట్టు కాల్చుటవల్లను, నాడియొక్క క్రియను హృదయరోగము నందువలెనే మారును. కాలరా మొదలగు త్వరితముగా గృభంశజేయు వ్యాధులయందు నీగనమయినట్టియు దారము నుబోలి సన్ననైనట్టియు నాడిని గమగొనవచ్చును.

నాడి పరీక్ష

రోగియొక్క శరీరస్థితినిగూర్చి తెలిసికొనుటకు నాడిపరీక్ష ముఖ్యమయిన ఆధారమై యున్నది. తఱచుగా నీ పరీక్షవలననే రోగికి స్వస్థత గలుగుచున్నదియు లేనిదియు తెలిసికొనుటకు పిలుచుచున్నది. విశేషముగా ననుభవమువలననే నాడియొక్క స్థితిని తెలిసికొనదగియున్నది. దినమునను దినము రోగి బలమందుచున్నదియు, నీరసమునందున్నదియు నాడినిబట్టి తెలిసికొనవచ్చును. నాడియొక్క స్థితియందు గలుగుచున్న మార్పులను వైద్యుడేగాని రోగియొక్క పరిచారకులేగాని గమనించవలసియుండును. నాడియొక్క వివిధ ములగు స్థితులను తెలిసికొనుటకు రోగులయొక్క నాడిని దఱచుగను వెక్కువ శ్రద్ధగను బరీక్షించుచుండవలయును. ఒక రోగియొక్క అస్వస్థతావస్థయందున్న నాడియొక్క భేద గణములను తెలిసికొనుటకై స్వస్థతయందున్న వాని యొక్క నాడితో పోల్చి చూచుకొనవలయును; ఇందుమూలమున నట్టి అస్వస్థతయందున్న నాడియొక్క ప్రత్యేక గణములను దేలికగ గనిపెట్టవచ్చును. చురుకును బుట్టించు బాగిందీ మొదలగు పదార్థముల నిచ్చిన పిమ్మట నాడిపైన గలుగుచున్న మార్పులను శ్రద్ధతో గమనించుచుండవలయును.

వ్యాధియందుండి నాడియొక్క స్థితిని తెలిసికొనటకు ముందుగ నారోగ్యమునందు నాడియందు స్థితిని తెలిసికొనవలగును. ఆరోగ్యస్థితియందు నాడియొక్క చిబ్బలు నిమిషమునకు, పురుషులలో దైన్దవారల యందు 72 మేదలు పసిపిల్లలలో 120 వలకు నుండును. నాడియొక్క పరిమాణమును, బిత్తిడివలన సెంత దేలికగ నాడిని అపుచేయదగినను విషయమును, గమనించదగిన అంశములైయున్నవి. నాడిని బరీక్షించునపుడు రెండుగాని లేక మూడుగాని వేగిళ్ల నుపయోగింపవలయును. మణికట్టు సమీపమున నీనాడిని పరీక్షింపవలగును. బిడ్డలయందు దొక శ్రేణిలో బరీక్షింపినచాలు. నాడిని ఆరవిమిషము (30 సెకనులు) వరకు పరీక్షింపవలగును. ఈ కాలమును గుర్తించుటకుగాను కేబుగడియారము నుపయోగింపవలగును. నాడియొక్క క్రియత విశేషముగా దప్పియుండుటవలనగాని, నాడియొక్క పరిమాణము పీనమయి యుండుటవలనగాని, మణికట్టుయొక్క నాడిని బరీక్షించుటకు పిలు లేక పోగునప్పుడు ఎడమచేతు ప్రవాగ్రిమునకు గొందుగ గొంతెము లోభాగమున గుండెయొక్క చిబ్బలును తీర్చింపవలయును. నాడిని బరీక్షించునపుడు రోగియొక్క మోచెయ్యి యొంగకుండ నుండునట్లు చేయవలయును. ఆట్లుంగియుండినయెడల రక్తప్రచారమునందు బాటంకము కలిగి నాడియొక్క క్రియమయిన పరిమాణమునకు లోపమును సూచించును. రోగి పరుండి యుండునపుట్టికంటె గూఢ్పనియున్న స్థితియందు నాడియొక్క తీవ్రతతప్పుక నధికముగ నుండునని తెలియవలయును.

నాడియొక్క పరిమాయందు నాలుగంశములను గమనింపవలయును. (1) నాడియొక్క కొట్టుకొనుట యందలి తఱచుదనము (తఱచుగా కొట్టుకొనుట) (2) నాడియొక్క పరిమాణము (3) నాడియొక్క ఒత్తిడి కణగు గణము (4) నాడియొక్క క్రమత.

(1) నాడియొక్క తఱచుదనము (Frequency)

ఒక్క కాల పరిమాణములో తేక్కింపనగు చెబ్బలయొక్క సంఖ్యను బట్టి నాడియొక్క తఱచుదనము గుర్తింపబడుచున్నది.

1. శరీరవేడిమి అధికమైన కొలదియు నాడియొక్క చురుకుదన మతిశయమై యుండును: శరీరము నీరసస్థితియందున్నప్పుడును నాడియొక్క తఱచుదన మధికముగ నుండును. శరీర వేడిమి నిలుకడగ నుండియున్నప్పుడుగాని, శరీరవేడిమి తగ్గదల నందు చున్నపుడుగాని, నాడియొక్క కొట్టుకొనుట దినదిన మధికమగుచుండిన యెడల గుండెయొక్క కార్యక్రమత చెడిపోవుచున్నదని గ్రహింపవలయును.

2. పిత్తము రక్తమునందు గలిసి ప్రచారము నందుచున్నపుడుగాని, మజియైన విషము రక్తప్రచారమునందు గలిగినపుడుగాని, నాడి మందమైయుండును. నీరసస్థితియందున్న పృథ్వీమూలలో నాడి యీ స్థితి నందియుండును.

3. ఒకప్పుడు నాడి యెడతేగవండ గొట్టుకొనుచు పరిమాణమునందు హీనమై తేక్కిపెట్టుటకు వీలులేకుండ నుండును. ఒక చెబ్బలను మరయొక చెబ్బలను నుండెడి మధ్య కాలము గుర్తించుటకు వీలులేక చెబ్బలను తేక్కిపెట్టుటకు వీలులేకుండనుండును. రక్తనాళమునం దొకవిధమగు వణకుదనమును మాత్రమే గమనించుటకు వీలుగ నుండును మరణావస్థయందున్న వారలయందు దీవిధమగు నాడిని గనిపెట్టవచ్చును.

నాడియొక్క పరిమాణము (Size)

ఈ విషయమున నాడి సంబంధమగు రక్తనాళముయొక్క పరిమాణమును, చెబ్బలయొక్క పరిమాణమును గుర్తింపవలయును.

నాడి, ప్రేరికి ప్రమాణస్థితికంటె నెక్కువ విస్తరింపునందినటుల కనబడినయెడల వైశాల్యగతి నందియుండినటుల జెప్పవచ్చును (Large Pulse). జ్వరగతులయందు దిట్లుండును.

నాడి, ప్రేరికి ప్రమాణస్థితికంటె తక్కువగ గనిపించినయెడల క్షీణగతి నందియుండినటుల జెప్పవచ్చును (Small Pulse). ఈ స్థితియందు ఒకశుద్ధ రక్తనాళములలో నుండవలసినంత ప్రాణముగ రక్తమును ప్రచారమునం దుంచకపోవుటచే, గుండె దుర్బలత్వము నందుచున్నదని తెలిసికొనుటకు గుర్తగ పెంచవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడు మంచి ఆరోగ్యమునందున్న వారలకును నిట్టి విధమగు నాడి ఉండియుండుటను మనము మరువరాదు.

మాత్రగ్రంథి యొక్క ఆస్వస్థతయందును నిట్టివిధముగ నాడిని గమనించవచ్చును. ఆనంద ర్భమునను దీనిని గుండెయొక్క ఆస్వస్థతాఫలితమని నెంచవచ్చును. ఈ పై విధముగ నాడి యందు దారమునలె సన్నగ నుండునట్టిది బహు అపాయస్థితిని సూచించును (Thready Pulse).

(3) ఒత్తి నచో నణగునట్టి స్థితి (Compressibility)

నాడి గట్టిగనున్నదా మృదువుగనున్నదా? (Hard pulse or Soft pulse)? అనగా నాడి కొట్టుకొనుటను నిలుపుచేయుటకు గట్టిగ నొత్తవలయునా. లేక తేలికగ నొత్తవలయునా?

మాత్రగ్రంథులు వాపుదల నందియన్న స్థితియందు నాడి గట్టిగనుండును; ఈ గతి యందు పరిశుద్ధ రక్తనాళములలో రక్తము పూర్వముగ నిండియుండును. ఈ కారణమున దెబ్బయొక్క పరిమాణము చిన్నదిగ నుండును. ఈ దెబ్బను అపుచేయుటకు గట్టిగ నణచి పెట్టవలసి యుండును (Hard Pulse). మృదువునాడి యనగా ప్రేక్షతో నదిమినయెడల బహు తేలికగా నాగిపోవునట్టిది. ఈ స్థితి గుండెయొక్క దుర్బలత్వమును సూచించును, శుద్ధ రక్తనాళములు విస్తరింపు నందుటకు వలసినంత రక్తమును గుండె పంపుటలేదని తెలిసికొన నగును (Soft Pulse).

ద్విత్వనాడి: మృదువునాడియందు శరీరమున్న మరియు విధమైనది ద్విత్వనాడి యనబడుచున్నది. ద్విత్వనాడియందు రెండు దెబ్బలుండును. ఈ విధముగనాడి సన్ని పాతజ్వరము (Typhoid Fever) యొక్క ఆంత్యగతులయందు దఱచుగ గనబడును. మణి కట్టుయొక్క చక్రి దెబ్బయందును మొదటగ పెద్దదెబ్బయును పిమ్మట చిన్న దెబ్బయును గనబడును. ఈ రెండు దెబ్బలను గలిపి యొకటిగానే గమనించవలయును; ఒక్కొక్కప్పుడు పరిమాణమునూ దీ రెండు దెబ్బలను సమానముగా నుండుటచే గొ దరు వాటిని రెండింటిగా లెక్కించి పొరబడవచ్చును. ఇట్టి అనుమాన మున్నపుడు గుండెదెబ్బలను లెక్కించుటచే ననుమానమును దీర్చికొనవచ్చును. మృదువునాడి యందువలెనే ఈ స్థితియందును శుద్ధరక్త నాళములు ఆసంపూర్ణముగ రక్తపూరితము లగుటచే నీ ద్విత్వనాడి కలుగుచున్నది. ఇది యెల్లప్పుడును అపాయమును సూచింపనేరదు (Dicrotic Pulse).

(4) క్రమత దప్పిన నాడి

1. నాడియొక్క బట్టి ఒకటి బలముగను రెండవది దుర్బలముగను, లేక మొదటిది దుర్బలముగను రెండవది బలముగను, నుండి యిదే విధముగ నడచుచుండును.

2. నాడియొక్క యొక దెబ్బకును పిమ్మటి దెబ్బకును నుండేది మధ్యకాలము భేదించుడుండుట; ఒకసారి త్వరితముగ గొట్టుకొనుచు మరియొకసారి నెమ్మదిగొట్టుకొనును.

దీనిని మిగుల అపాయకస్థితిగ నెంచవలయును. క్వాస సంబంధముగ వ్యాధియందు ఈ విధముగ నాడి జనింపవచ్చును.

ఒక్కొక్కప్పుడు మధ్య నొకచెట్టు నెఱచిపోవచ్చును. అజీర్ణమునందును, పొగ చుట్టును విశేషముగ గాల్చుటవలనను, నీస్థితి కలుగవచ్చును గాన నీస్థితి నెల్లప్పుడును నపాయకరముగ నెంచదగదు (Intermittent Pulse).

నాడి కొట్టుకొనుట విశేషముగనుండి, క్షీణగతి నందియుండి, మృదుత్వమునం దతి కయముగ నున్నయెడల, గుండెయొక్క దృఢత్వ మధిక మగుచున్నదనియు, రోగియొక్క స్థితి మిగుల నపాయకర మగుచున్నదనియు, చెలియవలయును.

ఊపిరి

వాయువు క్వాస కోశములలోనికి వచ్చునప్పుడును క్వాస కోశములనుండి బయటికి బోవునప్పుడును గలగడి అొమ్ముభాగముయొక్క విస్తరింపువలనను మునుజనము వలనను ఊపిరి యేర్పడుచున్నది. అొమ్ముయొక్క రెండువైపుల కదలికయును భేదమేమియులేక ఒకే విధముగా నుండవలయును. నాడివలెనే ఊపిరియును, దేహపరిశ్రమ వలనను మనోదోర్తి కమువలనను మార్పు నందుచున్నది. శరీర పరిశ్రమయు మనోపరిశ్రమయు లేని సమయ మందు ఆరోగ్యవంతుడున్న యావనుడు ప్రతి నాడుగ నాడిచెట్టులను ఒకసారి ఊపిరిని లోనకు బీల్చుచున్నాడు. కొందరియందు నిమిషమునకు పదునైదునుంచి పదు నెనిమిది పర్యాయములవరకు నూపిరి పీల్చుట కలుగుచున్నది. నాడి యందువలెనే ఊపిరియందును చురుకుదనమును మాంద్యమును వహించిన జనులు కొందరుండురు. ఆయితే, సామాన్యముగ విశ్రాంతి దీసికొనియున్న సమయమున పైన గనపరుపబడిన సంఖ్యకు భిన్నముగ నుండిన యెడల దేహముయొక్క అనారోగ్య స్థితిని మనము గ్రహింపవచ్చును. పై సంఖ్యకు అధికముగా నుండినయెడల క్వాసకోశములకు సరాసరిగాని పేరువిధముగాగాని అన్యధ్యత కలుగబోవుచున్నదని మనము తెలిసికొనవచ్చును. పై సంఖ్యకు తక్కువ ఆయినయెడల నిస్త్రాణిగాని, జీవనశక్తివయొక్క నష్టముగాని, సరముల సంబంధముగ ఆదర గాని తటస్థించును.

పెద్దవాండ్రయందుకంటె పసిపిల్లలయందు నాడివలెనే ఊపిరియును త్వరితగతిని నడచు చుండును. రెండు సంవత్సరముల వయసు వరకు బిడ్డలు నిమిషమునకు 30 పర్యాయములు ఊపిరిని బీల్చురు; రెండు సంవత్సరములు మొదలు తొమ్మిది సంవత్సరముల వయసు వరకును నిదింపునపుడు 18 పర్యాయములును, మేల్కొని యున్నపుడు 23 పర్యాయములును, తొమ్మిది మొదలు పదునైదు సంవత్సరముల వరకును నిదింపునపుడు 13 పర్యాయములును, మేల్కొని యున్నపుడు 20 పర్యాయములును ఊపిరిని బీల్చురు.

ఊపిరి విడుచు వాయువుయొక్క వాసననుబట్టి కొన్ని వ్యాధులయొక్క సంగతులను చదివినవచ్చును. అతిమాత్రమునందు ఊపిరి గాలి కొద్దిగా సీమలేగు ఫలము వాసనను గలిగియుండును; అన్నికోశ సంబంధముగ జబ్బులయందు, ముఖ్యముగా బిడ్డలయందు, పుల్ల

వాసన కలిగియుండును; కొన్ని విధములగు అజీర్ణలయందు దుర్గంధసహితముగ నుండును; మూత్రాశయ మూత్రాకోశ సంబంధములగు వ్యాధులయందు మూత్రముయొక్క వాసనను గలిగియుండును; సారాయిని విశేషముగా త్రాగుటవలనను పుల్లపైసటియు సారాయ వాసనతో గూడినదిగాను ఉండును. చెడిపోయిన పండ్లు డిరిరిని దుర్గంధహితముగ జేయును.

ఉష్ణస్థితి

శరీరము ఆనార్కోగ్య స్థితిలో నున్నపుడు దేహముయొక్క ఉష్ణస్థితిని తెలిసికొనుటకై అందుకేర్పడిన తెర్మామెటరుతో శరీరముయొక్క ఉష్ణతను చెలిసికొనవచ్చును. ఇందులకుపయోగించు తెర్మామెటరుకు “క్లినికల్”, తెర్మామెటరుని పేరు. “క్లినికల్” అనగా “రోగియొక్క పడక సమీపమున నుపయోగింప దగిన” అని అర్థము. ఈ తెర్మామెటరు నందు సామాన్యముగ 95 డిగ్రీలు మొదలుకొని 112 డిగ్రీలవరకు మార్పు చేయబడి యుండును. ఒక్కొక్క డిగ్రీ అయిదు భాగములుగా విభజింపబడి అట్టి ఒక్కొక్క భాగము ఒక్కొక్క చిన్నగీతచే గుర్తుపెట్టబడియుండును. పెద్దగీతలు డిగ్రీలకు బహులుగాను, చిన్న గీతలు డిగ్రీలో అయిదవవంతు భాగములకు బహులుగాను నిల్చియుండును. అంతెంతో సామాన్యముగ 95, 100, 105, 110 డిగ్రీలుమాత్రమే గుర్తింపబడి యుండును. మన దృష్టితెక్కచే మధ్యనున్న పెద్దగీతనుబట్టి అక్కడ డిగ్రీల సంఖ్యనున్నా మనము గమనింప వచ్చును. మనము శరీరముయొక్క ఉష్ణతను తెలిసికొనుటకు ముందుగా తెర్మామెటరు నందలి పాదరసము 95వ డిగ్రీ దగ్గరకు దిగునట్లుగా తెర్మామెటరును కుడికేతితో బట్టుకొని రెండవ చేతిపై తట్టవలయును.

శరీరముయొక్క సామాన్యస్థితియందు ఆనగా, ఆరోగ్యతను దేహవిశ్రాంతిని వహించియున్నపుడు, శరీరముయొక్క ఉష్ణత, ఫారెన్ హీట్ తెర్మామెటరు ప్రకారము 98.4 ఆనగా 98 డిగ్రీలకు రెండు చిన్నగీతలు పైగా నుండవలయును. (శరీరమునందలి ఉష్ణతను చెలియుటకుపయోగించెడి తెర్మామెటరు లన్నియు ఫారెన్ హీట్ తెర్మామెటరులే.) నోటి యందు బెట్టుకొని చూచినచో 99.5 డిగ్రీలుండును. రక్తముయొక్క వేడిమి 99.5 డిగ్రీలకు మించియున్నపుడుగాని, 97.5 డిగ్రీలకు తగ్గియున్నపుడుగాని, అట్టిమార్పులు కొంతవరకు శరీరములైయున్నపుడు దేహమందు వ్యాధి ప్రవేశించినదని నిశ్చయముగా దలపవచ్చును. హెచ్చుగానున్నపుడు జ్వరమునుగాని, జ్వరములోగూడిన రేచో యొక్కవ్యాధినిగాని సూచించును. తగ్గియున్నపుడు, శరీరమునందలి నిస్సత్తువనుగాని, త్వరితముగ గృహింపజేయు వ్యాధులనుగాని, దీర్ఘవ్యాధక వ్యాధులనుగాని, దేహములోని రక్తస్రావమునుగాని సూచించును.

శరీర వేడిమి

ఆరోగ్యస్థితియందున్నవారలకు శరీరవేడిమి ఫారెన్ హీట్ తెర్మామెటరు ననుసరింపమారుగ 98.4 డిగ్రీలుండును. ఇది మనుష్యశరీరముయొక్క సామాన్యవేడిమి (Normal Temperature) అనబడును. దివముయొక్క యిరువది నాలుగుగంటల కాలమునకు

యిదే వేడిమి ఉండక, సాయంకాలము 4 గంటల 6 గంటల మధ్య కాలమునందు 99 డిగ్రీలవరకు హెచ్చువచ్చును. రాత్రివేళయందు క్రమముగ తగ్గి 97½ డిగ్రీలకు దిగవచ్చును. దీనినిబట్టి ఆహార్యస్థితియందున్న మరుమృగముకు దినముతటము శరీరవేడిమి 97½ డిగ్రీలకును 99 డిగ్రీలకును మధ్యగ చలించుచుండునని మనము తెలిసికొన దగియున్నది. శరీరవేడిమి 97½ డిగ్రీలకు తగ్గినను శరీరమునకు దవ్యస్థిత యేర్పడియున్నదని మన మెంచదగియున్నది. వ్యాధియందును శరీరవేడిమియొక్క హెచ్చుటయును గలిగియుండును. సన్నిపాత జ్వరము నందు (Typhoid Fever) రాత్రి రెండుగంటలవేళ శరీర వేడిమి తగ్గుదలనంది సాయం కాలము ఆరుగంటలవేళ హెచ్చుదల నందియుండును. ఈ రెండువేళలకును శరీరవేడిమి రెండు లేక మూడు డిగ్రీలైనను భేదము కలిగియుండును. అస్వస్థతయందలి యిట్టిస్థితి సామాన్యస్థితియందలి గతినే విశేషముగ సూచించుచున్నదని మనము గ్రహింపవలసియున్నది. కొన్ని ఆరదు విషయములలో మాత్రము రాత్రి రెండు గంటల వేళనే శరీరవేడిమి హెచ్చు గానుండి సాయంకాల మారుగంటలవేళ తగ్గుదల నందియుండును; యిట్టిస్థితి సామాన్య ముగ సంభవించదు.

దినమయొక్క కాలవిశేషమును బట్టి శరీరవేడిమి మారుటయేగాక, మనము శరీరము యొక్క యేభాగమును పరీక్షించుచుంటిమా దానినిబట్టియు శరీర వేడిమియందలి మార్పు గలుగుచుండును. శరీరమయొక్క ఉపరిభాగమునండి వేడిమి గాలిలోనికి గ్రహింపబడు చుండుటచే శరీరమయొక్క లోభాగములకంటె పై భాగమునందు వేడిమి తక్కువగా నుండును; కాబట్టి నోటియందుకంటె చుకలలోను గజ్జలలోను వేడిమి తక్కువగానుండును. నోటియందుకంటె ఆసనమున చెక్కువేడి యుండును. కాని ఒడలుయొక్క వేడిమికిని ఆసనమునందలి వేడిమికిని యెన్నడును ఒక డిగ్రీకంటె హెచ్చు భేద ముండనేరదు.

వ్యాధియందు శరీరవేడిమి హెచ్చునైన వచ్చును; లేక తగ్గునైన వచ్చును; హెచ్చుటయే మిక్కుటముగ దట్టించును.

సామాన్య వేడిమికంటె హెచ్చుగల నందగనే జ్వరగతి ప్రారంభ మైనదని చెప్ప వచ్చును. 102 డిగ్రీలకు మించకుండినయెడల సామాన్యజ్వరమని చెప్పవచ్చును. 104 లేక 105 డిగ్రీలకు సమీపించినపుడు తీవ్రజ్వరమని చెప్పవచ్చును; 106 డిగ్రీలకు సమీపించినపుడు ఉష్ణద్రవముగా మెచ్చవచ్చును. కాందరు 105 డిగ్రీలే ఉష్ణద్రవముగ వెంచుదురు.

జ్వరము మూడువిధములై యున్నది.

- (1) విడువకుండ నొకే విధముగ నుండెడి జ్వరము. ఉ॥ న్యూమోనియా.
- (2) సాయంకాలమందు హెచ్చుచు తెల్లవారుజామున తగ్గుచుండెడి జ్వరము. ఉ॥ టైఫాయిడ్ జ్వరము.
- (3) జ్వరము పూర్తిగా బోవుచు మరల మరల వచ్చుచుండునట్టిది. ఉ॥ చలిజ్వరము.

జ్వరము తగ్గిపోవుటలో నొకప్పు డొకసారిగ సామాన్య వేడిమికిపాడ తగ్గి వేడిమికి తేవచ్చును. ఇట్టి విషయములలో బహు జాగ్రత్తగనుండి చురకువచ్చును. ఇట్టిచు పదార్థముల నియ్యనలసియుండును.

మరియొక్కప్పుడు జ్వరము తగ్గిపోవుటలో రస దినము కొంచెము కొంచెముగా తగ్గుచు క్రమక్రమముగ చాపిత్యము కలుగవచ్చును. స్వస్థావస్థయందున్న రోగిని యొకప్పుడు మనసునకు గలిగిన యే సూక్ష్మ ఆయాసమువలన గాని మరియే యితర కారణముల వలన గాని రెండు లేక మూడు డిగ్రీలవరకును శరీరవేడిమి హెచ్చవచ్చును గావున, బహు జాగ్రత్తగ గమనించుచుండవలయును.

శరీర వేడిమి 97½ డిగ్రీలకు దక్కువైనపుడు సామాన్య వేడిమికి దక్కువగ నెంచవగును. శరీర వేడిమి 95 డిగ్రీలకు సమాపించినపుడు వీణాస్థి సంభవించుట కాస్తదము కలుగను. ఒక్కొక్కప్పుడీ వేడిమిమందుపాడ మరేమియు దుర్ఘణములు కనబడకండ నుండి ఆపాయనీతి లేకపోవచ్చును.

ఒక్కొక్కప్పుడు 95 డిగ్రీల వేడిమి రక్తస్రావమువలనగాని యేదైన అదరువలనగాని తటస్థింపవచ్చును. అట్టి విషయములలో మిగుల జాగ్రత్తను వహించియుండవలయును.

శరీర వేడిమిని గొల్పుట

శరీర వేడిమిని తెర్మామెటరుతో గొల్పుటయందు మనము వ్యాధియొక్క స్థితిని గ్రహించుటకై ప్రతిదినమును ఒకే కాలముందును ఒకే స్థలముందును బరిక్షించవలయును. ఒకదినము చంకయందును, యింకొకదినము నోటియందును, బరిక్షించుటవలన మనము సరియైన స్థితిని గ్రహించజాలము. తెర్మామెటరును శుభ్రముగ దుడిచి, పాదరసపు గుర్తు 95వ డిగ్రీవరకు దిగునట్లు చేసి, రోగియొక్క శరీర వేడిమిని చంకయందు గాని నోటిలోగాని చాని నుంచుటవలన బరిక్షించవచ్చును. చంకయందలి చెనుటను దుడిచివేసి మరియు తెర్మామెటరును బెట్టవలయును. శరీర వేడిమిని కొల్పుటకు 5 నిమిషముల కాలము చాలును. ఇంకొక 5 నిమిషములు తెర్మామెటరును చంకలోనుంచిన యెడల శరీర వేడిమి కొంచెము హెచ్చుగా గన్పించవచ్చును. ఒక మిగిలు కాలములోనున్న శరీర వేడిమిని గనబరచు కొన్ని తెర్మామెటరు లుండును గాని, యెన్నడును భారపాటు కలుగకుండు నటుల కొంచె పెక్కువకాలమే యుంచి పరిక్షించట మంచివైయున్నది.

తెర్మామెటరును నాలుక క్రింద మూడు నిమిషముల వరకును ఉంచి, పెదవులను మూసియుంచి, పిచ్చుట శరీర వేడిమిని గుర్తించుటయు, అచారమైయున్నది. కాని యిట్లు చేయుటచే, బిడ్డలలోను, సంధిగుణమును పోషించిన వ్యాధిగ్రస్తలయందును, మిగుల నీరస స్థితియందున్న రోగులయందును, ఒకప్పుడు తెర్మామెటరును పండ్లపండ్లన గొరికివేయుట తటస్థించును, కావున జాగ్రత్తగ నుండవలయును. నోటిలోనుంచి పరిక్షించిన తెర్మామెటరు

సెప్టుడును మరొకరి కుపయోగించుటకు ముందుగా కార్బాలిక్ సోల్యూషను (5 పార్ట్స్ కార్బాలిక్ ఆసిడ్ + 95 పార్ట్స్ నీళ్లు)లో గడిగి తుడిచివేయుట మంచిది.

మనము అనుకూలనయంతే హెచ్చు వేడిమినికాని తగ్గు వేడిమినిగాని తెర్చుకొంటుంటే గనుగొనవచ్చుదు, యింకొక అరగంటకు మరల బ్రీక్షించుట మంచిది. శరీరవేడిమి హెచ్చుచున్నదియు తగ్గుచున్నదియు గనుగొనుటకు మరల నింకొక అరగంటకును బ్రీక్షించవచ్చును. అట్లు చేయకపోయినయెడల రోగిని తగినంత శ్రద్ధతో చికిత్స చేయుచుంటిమని యనుకొనుట కొంతమాత్రమును వీలులేదు.

జ్వరరోగి కుపచారములు

1. విశేషము క్రిమముగా నగుచుండునట్లుల జూడవలయును. విశేషమునం వజీర్తుగుణ ముండియున్నదేమో చూచి అవసర చికిత్స చేయవలయును.

2. మాత్ర విసర్జనము క్రిమముగా నగుచున్న విషయమును గమనించవలయును.

3. దినమున కథమపక్షము రెండుమారులైనను నోటిని చల్లని నీటితో శుభ్రముగా గడుగవలయును. పెదవులపైనగాని పండ్లపైనగాని కూడకొనియున్న మలినమును దీని వేయవలయును.

4. చల్లనైనట్టియు, పరిశుభ్రమైనట్టియు, జలమును రోగి కోరినంత యివ్వవచ్చును.

5. డాక్టరుయొక్క సలహా లేకుండ రోగిని లేవనియ్యవద్దు; కూర్చుండటమును కొకప్పుడు హాని గలుగజేయవచ్చును.

6. పిండికట్టు కట్టుటగాని, వేడి కాపడములు కాచుటగాని, అవసరమైనప్పుడు రోగిని పక్కకు దిప్పువలయునేగాని లేవదీయరాదు.

7. రోగి పరుండియున్న గదియొక్క కిటికీని చెరచియుంచవలయును; కాని రోగిపై మాత్రము గాలిని విసరనియ్యరాదు.

8. తీక్షణమైన వెలుగురును రోగియొక్క నేత్రములపై ప్రసరింప నీయవలదు. కాని, గదిలోనికి వీలైనంతవరకు ఎండను రానియ్యవచ్చును.

9. జ్వరరోగిని యెంటరిగా వదలివేయరాదు. అట్లు చేసినయెడల తీవ్రజ్వరములో సంధిగుణము జనింపవచ్చును.

10. రోగి పరుండియుండు గదిలో కత్తులు కత్తెరలు మొదలగువాటి నుంచరాదు.

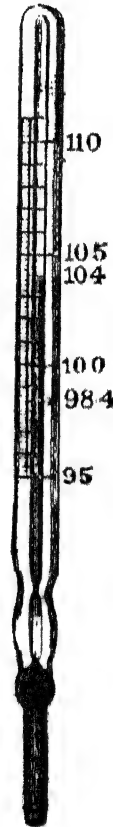
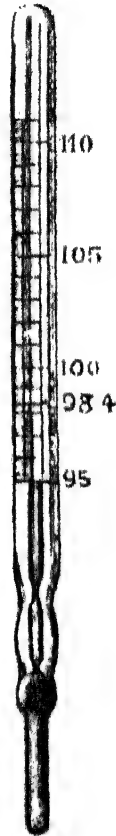
11. గదియంతయు దుమ్ములేకుండ పరిశుభ్రముగా నుంచి కార్బాలిక్ లోషకాలాదులను గుడ్డతో నచ్చటి సామానులన్నియు దుడువవచ్చును.

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతామణి

పుట 13]

2

1

తెర్వామెటరు.

1. జ్వరమునందు పాదరసము 104 డిగ్రీలకు హెచ్చిన స్థితిని చూపించు చున్నది.

2. జ్వరమును గొలుచుటకు ముందుగా పాదరసమును గ్రిందికి దింపిన స్థితిని చూపించు చున్నది.

80.4° - శరీరమయిక్క సామాన్య వేడిమి.

12. రోగి కుదయోగించిన గ్లూసు, సిస్టె, చెమిచా, మొదలయినవాని నన్నిటిని కుభ్రముగా గిరిగి దూరముగా నుంచవలయును.

13. ఆహారము, నీరు, కాఫీ మొదలయినవాటిని గదిలోనుంచరాదు, బయటగా బలవరము నుంచవలయును. ప్రతిదినానికి మూతపేసి రోగికి దూరముగా నుంచవలయును. ఒక్కొక్కసారి ఆగ్రేకరీఫోయినను దూరముగ దీసికొనివెల్లి వరల నవనమైన ప్రదూ తీసికొని రావలయును.

14. రోగిని మాట్లాడెయ్యవద్దు; చూచుట శివ్యుని రాసీయకుండట ఉత్తమము.

15. నీవు రోగిని మాట్లాడునపుడుగాని, రోగియొద్ద నితరులతో మాట్లాడు నపుడుగాని, వెల్లెగ మాట్లాడవలయు గాని గుసగుసలాడవద్దు. గుసగుసలాడట రోగికి విసుగుదలను బుట్టించును.

16. రోగి కుదయోగములు చేయువార అందరును చేతులను గోళ్లను కుభ్రముగా గడుగుగొనుచుండవలయును. రోగి శివ్యము ఉపచారములు చేసి చేయు కడుగుకొనకుండగ చే చేతిని పోటిలో పెట్టుకొనునట్టిగాని, చేతితో కండ్లను నలుపుకొనునట్టిగాని, యలవాటులను సూక్ష్మమునవలయును.

తెర్మా పెటరు నవయోగించు విధము

తెర్మా పెటరు నుదయోగించుటకు ముందుగా దానిని కొంచెము వేడిచేసి అందరి చాదరణము కిరిగి డిగ్రీలను మూత్రము మించకుండునటుల జాడవలయును. ఆరచేతి అందరి చేడివి దశచుగా మారుచుండునుగాన శరీరముయొక్క వేడిమిని గనుగొనటకు తెర్మా పెటరును ఆరచేతిలో పెట్టుకొని శరీరవేడిమిని గనుగొన యత్నింపరాదు. తెర్మా పెటరును బెట్టుటకు ముందుగా చంకను పోడిగానుండునట్లు దుడిచి చర్మమునకు దగులు నుండునట్లు చేతి మధ్యగా దీని నుంచవలయును. తెర్మా పెటరుయొక్క అడుగు భాగమునకు అన్ని కైపులను చర్మము అంటియుండునట్లుగా చేతిని బాగుగా పెత్తిపెట్టి, ముంజేయిని గొమ్ముచే చేసికొని గండవ భుజమున తెరుచుగా నుంచవలయును. ఈ స్థితిలో 3 మొకలు 5 నిమిషముల వరకును ఉంచవలయును. ఈ సమయములో పంకాలు లాగుట నిలిపివేయవలయును. అప్పుడు తెర్మా పెటరును కలిపించి వేడిమిని గుర్తింపవచ్చును. శరీర వేడిమిని గుర్తు పెట్టుటకు 30 ఆచ్చుపెట్టిని ఉంచుటకు మంచిది. ఉపయోగించినపిమ్మట తెర్మా పెటరును పుచ్చుకును కడుగువలయును కార్బానల్ అసిడ్ లావనులో కడుగుట శ్రేష్టము.

నిర్దేశ గతులలో సడదుపట్టియు, నిర్దేశ కాలము బ్యాటరునట్టియు, స్కాల్డెడ్ జ్వరము పొందు, చుకూచి, డైఫ్థెరీయాడ్ జ్వరము మొదలగువాటిలో శరీర వేడిమి వాటివాటి కనుగొ రించి, అమా నిర్దేశ కిసములలో మార్పులను తెంచుచుండును. ఈ స్థితులను సరిగా దెలిసి

కొద్దిటకై వ్యాధియంతటను ప్రతిదినమును ఒకేకాలమందు తెర్మామెటరుతో శరీరవేడిమిని బరీక్షించుట మంచిది. ఉదయమున 8 గంటలకును, సాయంత్రమును, దీనికొనిక కొంతలు యెక్కువ ఉపయోగముగ నుండును, తెర్మామెటరు పరీక్షకును, రోగి తనంతటతాను చలిగానున్నదనియు వేడిమిగా నున్నదనియు చెప్పువాటికిని, సంబంధ ముండవాలదు. ఏలనన జ్వరతీవ్రతయందు రోగియొక్క శరీరము మిగుల వేడిగానున్నపుడు చలిగానున్నదనియు, శరీరము నిజముగా చల్లగా నున్నపుడు వేడిగానున్నదనియు, రోగి చెప్పుట కలదు.

బిడ్డలయొక్క శరీరవేడిమి పెద్దవాండ్లకంటె కొంచె మధికముగానుండును బిడ్డల యందు, విశేషజబ్బు, యేమియులేక, బహుశః అన్నకోశసంబంధమగు లోపమేమైనను గలిగినపుడు, వెంటనే ఒకసారిగ శరీరవేడిమి అధికముగ హెచ్చును. ఇట్టి సందర్భములలో కొద్దికాలములోనే మరల శరీరవేడిమి తగ్గి మామూలు స్థితికి వచ్చును. ఇంతలోనే యేదియో గొప్పజబ్బు వచ్చినదని తొందరపడకుండ జాగ్రత్తగ నుండవలయును. అయినే, ఆరోగ్య స్థితినుండి యిట్టిమార్పు వందొందుగంటల పరిమితకంటె యెక్కువ కాఁ ము ఉండెడిటం దినయెడల అస్పృశతావధి ప్రారంభమయినదని దృఢముగా నమ్రవచ్చును.

శరీరవేడిమి 95 డిగ్రీలు ఉండినయెడల క్షీణతి ప్రారంభమయినదని తలుపవచ్చును: వెంటనే హెచ్చుచేసినదప్పు జీవము నిలువజాలదు.

97.3 డిగ్రీలుగాని అంతకు తగ్గిగాని యుండినయెడల నిస్త్రాణస్థితియందుండినట్లు గ్రహింపవచ్చును.

99.4 డిగ్రీలు ఇది సామాన్యముగ నుండవలసిన వేడిమి.

101 డిగ్రీలు జ్వరము ఆవరించినట్లు చెప్పవచ్చును.

102 డిగ్రీలు పూర్ణమగు జ్వరము.

103 డిగ్రీలు కఠిన జ్వరము.

103.5 డిగ్రీలు మొదలు 106.8 డిగ్రీల వరకును ఉన్నతజ్వర మనబడును.

107 డిగ్రీలు విశేష అపాయము. సామాన్యముగ జీవించుట కష్టము.

నాడికిని, ఊపిరికిని, శరీరవేడిమికినిగల సంబంధము

శరీరవేడిమి, సామాన్యముగ నుండు స్థితినుండి ఒకడిగ్రీ హెచ్చినయెడల నాడిబిల్లులు నిమిషమునకు నుమారు పది హెచ్చును; ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసములు నమిషమునకు రెండు లేక మూడు హెచ్చును. సామాన్యస్థితియందు నాడిచెట్టులు నిమిషమునకు 75 అయి యున్న పుడును, శరీరవేడిమి 98.4 డిగ్రీలు అయియున్న పుడును, ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసములు 17 అయి

యున్నపుడును శరీర వేడిమి 100 డిగ్రీలకు పెంచుకొనుచు నాడింబులు 90 లేక 95 గాని, యుచ్చాష్టమి నిశ్చయములు సుమారు 23 సామాన్యముగా కావచ్చును.

చల్లని స్నానములు

జ్వరము ఆరికొని స్థితియందుండినపుడు చల్లని నీళ్లలో రోగిని స్నానము చేయించుటవలన నుంచి ఫలితముల నిచ్చునని తెలియజేయుచున్నది. జ్వరము 107 లేక 108 డిగ్రీలకు వ్యాపించియున్నపుడు చల్లని స్నానమువలన జ్వరమును తగ్గించితిరవలయును; తేనివో రోగి మరణమునందుట నిశ్చయమైయున్నది. జ్వరము 103 డిగ్రీలకు మించియున్నపుడైనను చల్లనినీటిలో దుబ్బించి నుద్ధరింపవలయును. చల్లని నీటిలో దుబ్బించి వేడిమిని దగ్గించుట ముఖ్యమైయున్నది. ప్రాథమిక జ్వరమునందు చల్లని స్నానములను జేయించుటవలన వ్యాధిసంధుకు విషమును అంతరింపజేయుటయును, శరీరమునుండి అశ్లేషవిషమును పోలగొందుటయును, గలుగుచున్న దగ్ధి మనము గ్రహించవలయును. ఇట్టి చల్లని స్నానములను జేయించుటవలన శరీరవేడిమిని దగ్గించుటయు గలుగుచున్నది గాని ప్రాథమిక జ్వరమునందు పై విషయములనే ప్రధానముగా నెంచవలయును.

చల్లనినీటిని ఒడలుపై బ్రయోగించినపుడు అంతరావశ్యమయిన జ్వరమదనమును బుట్టించును. మూర్ఛితరీతిని విషయములలో నిట్టిగణమును మనము సుఖముగానే గమనింపవచ్చును. అట్టి గీర్ణి ప్రాథమిక జ్వరములో వ్యాధిసంధుకు విషమును పోషించుటయందు అనిచేయుచున్న గ్రంథాలయొక్క చురుకుదనమునకు చల్లని స్నానములు మిగుల సహాయము చేయును. ఈ గ్రంథాలయొక్క చురుకుదనము వ్యాధిసంధుకు విషమును ద్వారితముగ శరీరమునుండి వెలువరింపజేయును. ఈ చల్లని స్నానములను జేయించుటకు పూర్వముకంటే యీ చల్లని స్నానములను చేయించినప్పుడు ప్రాథమిక రోగియొక్క మాతృమనందు మూడింతలు జ్వరసంబంధముగ శరీరాన్ని ప్రేరేపించియున్నట్లు పరీక్షవలెనగుననిపించును. అనగా యితరలక్షణము లట్లుండ జ్వరవిషము రక్తప్రచారమునందు గలిగియున్న దారితోపాటు వ్యాధియొక్క సీమిదళ రేఖ్యుడుచున్నదని మనము భ్రష్టియందుండు కొనుచు, యిట్లు చల్లనిస్నానములను జేయించుటవలన శరీరమునుండి జ్వరవిషము మూడింతలుగా వెలువడుచున్నదని మనము గ్రహించవలసియున్నది.

ఇట్టి స్నానవిధిత్వవలన మెడకునకు కాంతత గలుగుచున్నదనెడి లాభమునుగూడ మనము గుర్తించవలయును; సంధిగుణమును తగ్గించి నిద్రను బుట్టించును. మఱియు, యీ స్నానము గుండెకు చురుకుదనమును గలిగించి రక్తప్రచారము నిభివృద్ధిజేయును; శరీరవేడిమిని తగ్గించుటవలన శరీరమునందు గలుగుచున్న సప్తమును కొద్దిపరచును.

జ్వరవిషమునందు చల్లని నీటిని ఒడలుపై ప్రయోగించుటతోన నీ క్రిందిలాభము లున్నట్లు మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

1. శరీరమునందలి విషసంబంధముగ సూక్ష్మజీవులను అతిక్రియగా వెలువరింపజేయును.

2. తీవ్రమగు శరీరవేడిమిని తగ్గించి గుండెయొక్క కార్యక్రమమునకు భంగము లేకుండజేసి శరీరమునందు జ్వరవేడిమివలన గలుగుచున్న నష్టమును తగ్గింపజేయును.

3. సంధిగుణము తగ్గిపోవును.

4. రక్తప్రచార మధికమగును.

5. ఆంతరావయవములకు జాతుకుదనమును గలుగజేసి జీర్ణకోశముయొక్క శక్తి అధికపరచును.

జ్వరమును తగ్గింపజేయు మందుల సుపయోగించుట మంచికాదని గొప్ప డాక్టరు యొక్క ఆభిప్రాయమైయున్నది. ఏలనన, అట్టిమందుల సుపయోగించుటవలన శరీర వేడిమి తగ్గనప్పటికిని మూత్రగ్రంథులు మొదలగువాటియొక్క చురుకుత్వము నణచివేసి శరీరమునుండి విషసంబంధమగు సూక్ష్మజీవులయొక్క వెలువరింపున శాటంకము కలుగజేయును, చల్లని స్నానములను జేయించిన విషయములనున్నూ, జ్వరమును తగ్గించుటకు మందుల సుపయోగించిన విషయములనున్నూ లెక్కవేసి చూచినమీదట చల్లని స్నానములను జేయించిన విషయములలో మరణములు తక్కువగా నుండియున్నట్లు స్థిరపరచబడినది. దీనినిబట్టి చల్లని స్నానములయందు జ్వరమును తగ్గించుగూఁముమాత్రమేగాక ఆధిక ఫలిత ముండియున్నట్లు మన మొప్పుకొనక తప్పదు. జ్వరరోగులకు చల్లని స్నానములను జేయుటకు సలహా నిచ్చుట జ్వరవేడిమియొక్క అధికతను సమర్థించి యుండవలెను. వ్యాధియొక్క విషాధి క్యమునుబట్టి శరీరవేడిమియొక్క అధికతయు యేర్పడును గావున శరీరవేడిమియొక్క ప్రతిదేశమునబట్టి వ్యాధియొక్క విషాధిని మనము గ్రహించి, చల్లని స్నానములను జేయుటమూల మున సుపకారించి గలుగజేయు యత్నింపవలయును.

చల్లని నీటిస్నానమును త్రైసాయిడ్, జ్వరచికిత్సయందు ముఖ్యముగను పట్టుబడువ కుండగను జేయింపతగియున్నది. ఇతర జ్వరములయందును జ్వరతీవ్రత అతిశయస్థితి యందున్నపుడు చల్లని స్నానమువలన నా అతిశయపు వేడిమిని తగ్గించి శరీరము నపాయస్థితి నుండి తొలగింపగలుగును.

నాలుక

ఆనేక వ్యాధులయందు నాలుక అనేకవిధములైన మార్పులను బిందుచుండును. అందు యీ క్రిందివి ముఖ్యముగా గమనింపదగినవి.

1. పాలిపోయినట్టియు, మొద్దుబారినట్టియు; వెడల్పు అయినట్టియు, వణకునట్టియు; పండ్లచే నొక్కులాపడినట్టియు, నాలుక నీరసమయినట్టియు, నిస్సత్తువను జేరినట్టియు, శరీర స్థితిని చెలియజేయుచు, రక్తమునందలి నీటిభాగముయొక్క అతిశయమునుగూడ చెలియజేయును. పాండురోగమునందు నాలుక యిదేరీతిగనుండును.

2. ఎర్రగా మెరయునట్టి నాలుక, శరీరమునకుని రక్తపుష్టిని తెలియజేయును, అట్టి నాలుకను ఉన్నపుడు నాలుక యీడ్చితినందుండినయెడల, అన్నకోమకయొక్క పొరలును అదే స్థితియందుండియున్నట్లు సూచించును.

3. నీలమొనట్టిగాని, నలుపు నీలము కలిసినట్టిగాని, రంగు నాలుక శరీరమందెడల శ్వాసకోశములయందు రక్తప్రవాహమున కాటంకము కలుగజేసినట్టి బ్రహ్మవ్యాధుల సూచించును.

4. పొడిబొట్టిన నాలుక యెల్లప్పుడును వ్యాధిని సూచించకపోవచ్చును. ఆరోగ్యస్థితియందున్న కొందరు నాలుక ఇదేవిధముగానుండి, ఉదయపు వేళ ముఖముగా నట్లుండును నాలుకకు యిట్టిస్థితి, పేడిపోయిన పండ్లవలెనను, నోటియొక్కగాని, గొంతుయొక్కగాని, పండ్ల కుదుళ్లయొక్కగాని పొపునలవను, తటస్థించుటయు కలదు. ఇట్టి కారణములు కాననప్పుడు, పొడిబొట్టినట్టియు అరుదలనందినట్టియు నాలుక, యేసొ యొకవిధమగు జ్వరమును సూచించును, ఆదివాపులయందును, శీతనాప్వలయొక్క ఉద్రుతస్థితియందును. జ్వరములయందును నాలుకపై తెల్లగా అల్పముండును. ఈ వ్యాధులు దీర్ఘకాలము వ్యాపించి యున్నప్పుడు పయిన గోధుమవర్ణము గలిగినట్టిగాని నల్లనివర్ణము గలిగినట్టిగాని పొగ గమ్మగాని, నాలుక అరుగుదలలేంది, వహింపును పుట్టింపుడు, బిటబిటయుండును. ఈ పొరలొనుండి నిగనిగొంటి యొర్రనిచుక్కలు గనుపడినయెడల స్కార్లేట్ జ్వరమునకు యిదియే మొదటిగుర్తుగా కనుగొనవగును. పచ్చకామాలవ్యాధి యుండినపుడు నాలుక సామాన్యముగా పసుపువర్ణమును వహించియుండును. జ్వరములు మొదలగు వ్యాధులు ఉద్రుక్తస్థితియందున్నప్పుడు, నాలుకయొక్క చివరనుండియు అంచులనుండియు పొర పెట్టుదిగా శ్లేషమడుచున్నయెడల గాని, పుభాగమున పొర పల్లవిడుచుచున్నయెడలగాని, వ్యాధి స్వల్పతరముండున్నదని మనము గ్రహింపవచ్చును. ఈ పొర అచ్చటచ్చట చెమ్మలుగా మూత్రము డిటిపోయి యొర్రపెట్టియు, మనుషునట్టియు, చెమ్మగానున్నట్టియు ఉపరిభాగమును గనుపరచినపుడు, వ్యాధి త్రమిత్త నడుగుబాటునందుట తేదనియు దీర్ఘకాలము వ్యాపించుననియు తెలియవలయును.

5. అంచులు యెర్రగానున్నట్టియు, మధ్యనున్న మొదలుననున్న పొరగన్న నట్టియు నాలుక, అజీర్తిని తెలియజేయును. ఈ స్థితిలో నాలుక బయటికి బొదినప్పుడు వగిసినయెడల, అది తొగిగుడునుగాని కషాయలయొక్క దుర్వాహమునుగాని సూచించును.

6. మధ్యభాగమందు పొగగ్గమి, అంచులను చివరను యొర్రగా నుండిన నాలుక క్షయజ్వరముయొక్క గుర్తు అయియున్నది.

7. నాలుకను గదలంపుటకు శక్తి లేనపుడును నాలుకను చూచినప్పుడు దానిని ఒక పక్కకు దీయుటయు శక్తి లేకపోయినపుడును, పక్షవాతము గుర్తింపవగును.

నాటి, ఉచ్చాస్యన శ్వాసములు, శరీరోష్ణస్థితి, నాలుక... దీక్షితుండి గ్రహించు వ్యాధిని గురించిన జ్ఞానముకంటె కొన్నివ్యాధులతో సంబంధించిన యీ కొందఱు బోధించు అనుకూల మొదలవతో గమనింపవలసియుండును. (1) అజీర్తికాపుట, (2) జ్వర (3)

సంధిగుణము (4) జ్వరము (5) తలతిరుగుట (6) తలనొప్పి (7) ఇతరనొప్పి (8) హృస్యము
రోగము (9) వణగుట (10) గొంతునొప్పి (11) దాహము (12) మూత్ర నిష్ఠి (13)
వాంతి యగుట.

మందులయొక్క గుణములు శరీరతత్వముల ననుసరించి భిన్నముగ గనబడుచున్నవి. వ్యాధులను వేరువేరు మనుష్యులయందు, ఒకానొకప్పుడు పైని చెప్పబడిన లక్షణముల ననుసరించక భేదించియుండును. ఒకేవ్యాధి వేరుమనుష్యులయందు, తిలగము, ఆభ్యాసము కయను, శిరోష్ఠస్థితి, మనోస్వభావము, జాతి, ప్రకృతి—పీడితననుసరించి వేరువేరు లక్షణములను వహించి, ఒకానొకప్పుడు ఒకతరగతి లక్షణములు ప్రాముఖ్యము గానుండు వేరొకప్పుడు వేరుతరగతి లక్షణములు ప్రాముఖ్యము గానుండును. దీనినిబట్టి, వైద్యుడు వ్యాధివాధిని, ఆయా వ్యాధియొక్క ప్రాముఖ్య లక్షణములనుబట్టి చికిత్స చేయు చుండునవలయును గాని, ఒకే మందు ఒక ప్రత్యేకవ్యాధియందెట్టిలక్షణములున్నను నుజుముచ్చునని యెంచరాదు.

గుండె వ్యాధియందు చికిత్స

గుండె వ్యాధియందు ముఖ్యముగ జేయవలగ జకిత్స రోగియొక్క మనస్సునకును శరీరమునకును గూడ విశ్రాంతి నిచ్చుటయందే విమిడియున్నది. మనస్సునకు ఉద్రేకము గలదుగానియు, మనస్సునకు విచారము గలగుటయు, గూడ శరీరాయాసముతో సమానముగ పృథక్తయమున కధికమగు బలని గలుగజేయును. కాబట్టి రోగియొక్క మనస్సున శిథిలముగ నుండేమును విచారమును గలుగకుండునట్లుట జాగ్రత్త పెట్టవలయును. రోగి సంతలదాను యేపనిని జేయనొల్లదు. ఒకవైపునుండి మరియొక వైపున దిరుగవలయునన, విచారకులే ఈ పనిని జేయవలయును. రోగి కొంచెముగ మాత్రమే మాట్లాడవలయును.

గుండెవ్యాధియొక్క ప్రారంభగతులయందు గుండెయొక్క స్పాయముపులు గాని, గుండెయొక్క బిలద్వారములు (Valves) గాని, వాపుదల నందియున్నపుడు రోగి యొక్క మనసు పరుండియే యుండవలయును. అనంతర స్థితులయందు గుండెయొక్క కార్యక్రమములకు శిథిలమై శ్వాసకోశము తెల్లను రక్తమయమైయున్నపుడు శ్వాసానరోధము తటాకమై, యిక నట్లు పరుండియుండుట కెంతమాత్రమును విలుండదు. ఈ స్థితియందు రోగి కఠినముటకు దిండ్లను వెనుక వైపుననుంచి రోగి పడిపోకుండునట్లుట జాగ్రత్తను వహించియుండవలయును. ఈ పద్ధతివలన శ్వాసకోశములోని శక్కువహాయువును బీచుకొనుటకు అగనుండి, ఉదరమునందలి ఆవయవము తెవ్వియు, ముఖ్యముగ శాల్జము—హృదయము నొత్తిడిని గలిగించుకుండజేయును. సంజావ్యాధి స్పష్టముగ గనబడినపుడు చాలమంది గులు పరుండుటకే శక్తిని గలిగియుండక రాత్రింబవళ్లు పడక కుర్చీలో కూర్చునియుండుదురు. ఈ స్థితియందు శరీరమునందలి ద్రవపదార్థము ఉపరిభాగములనుండి క్రింది గమలకు దిగి గుండెయను శ్వాసకోశములను దేలికగా బనిచేయుటకు విలుగనుండును. గుండెవ్యాధియొక్క అంత్యగతులయందేతిరున పరుండినగాని కూర్చుండినగాని రోగిని ముఖ్యముగ నుండునో ఆతిరే మంచిదిగ నెంచవలయును. ఈ వ్యాధియందలి కష్టమును

ఆసాఖ్యమును నుట్టి యే వ్యాధియందును నుండనేరదు. గాన, పరిచారములు రోగికి సాఖ్యముగ నుండేది పథ్యతనిగుంబి విశేషముగు శ్రద్ధ నయ్యవలసియుండును.

ఈ వ్యాధియుక్క. దీర్ఘ వ్యాధికి నీతియుండును. దెబ్బ కొంచెము కొంచెముగ నధికముగు బుగ్గిశము నిచ్చుచు నుండెముక్క ఆరోగ్యమునకును బలమునకును గ్రహీణ వృద్ధిని గలుగజేయవచ్చును. ఈ విషయమున నిట్టి పరిశ్రమ ఫలితముల గమనించుచు మఱియు బనిచేయవలయును.

రోగినిచ్చి ఆరోగము తేలికయినదియు త్వరితముగ జీర్ణము కాదగినదియునై యుండవలయును. నలంబును పడిన, దానినిబట్టి శరీరమునందలి ప్రతి అవయవమునందును రక్త ప్రసారమునందును జాతము గలుగుచున్నదని మనము తెలిసికొనవలయును. ఏదైన నొక అవయవమునకు గట్టి పరిహారము లేకపోయినపుడు అవయవము వెనుకను జేయగలిగినంత దురివి ప్రయత్నమునను విశ్వయాంశమే అయియున్నది. గాబట్టి జీర్ణాశయములు వెనుకటివలే జీర్ణశక్తిని గలిగియుండువు. ఆరోగ్యమును జీర్ణము చేసికొన లేనపుడు జీర్ణాశయము కష్టమగుచున్నది. ఈ విషయములను గుండవయినగుడ నొత్తిడికి లిగి దానియొక్క కార్యక్రమమునకు భంగము కలుగును. ఈ స్థితియందు రోగికి విశేషముగు ద్రవపదార్థము నాహారముగ నిచ్చినచేతదల గత్తసాగియుండును. పూర్ణభావ మధికమయి నంజగుణమున కలిశయస్థితి సంభవించును.

పేగులను గుర్చి బహుజాగ్రత్తగ నుండవలయును. విరేచన మగునపుడు. ముక్కుట లేనంతవఱకు సాధ్యమున విరేచనమునకుట్లు జూడవలయును. తలబద్ధ పేర్చడి ముక్కుట కటసింబియుటల గుండవయిన నీ విషయము బహు తివ్రగుణమును గనబరచవచ్చును. విరేచనము సాగిన గాఢాహ్నియగుచేల తేలికగు విరేచనకారి నియ్యవగును. నంజ విశేషముగ నుండియుండల బలమయిన విరేచనకారి (పల్విస్ జాలప్ కొ Pulvis Jalap Co.) నిచ్చిన కలిరమునందలి విశేషముగు ద్రవపదార్థము వెలువరచబడును. కొడువ విషయములలో కార్బును వృద్ధినిగ సున్నితస్థితియం దుండినయెడల రవభస్మము (Calomel) నిచ్చినయెడల కార్యనిలబంధముగ రోగికి హానికాదు అందు సలబంధముగ నొప్పికూడ అంతరికొనుచును. పేగులయందు వాతగుళితముగ నుండినయెడల పర్మకటేస్ యనిమాను యిచ్చవలయును. అగ్నిహేయ మునీమాను యిచ్చుటలో కల జొన్ను టర్నకటేక్ (కర్నాకటేలము) ను 15 దిన్నెలు పొయితి జానతోగలిపి అననముద్యారా పేగులలోనికి యినిమాను యిచ్చవలయును. ఈ మూలమున నాయువును పరింపజేయుచేల పేగులయొక్క చుట్టలు విస్తరింపవలసి క్లావ (Diaphragm) భాగము గుండవపుట గొంత యొత్తిడిని గలుగజేయును.

నలంబులు గలుగుట కొరకు మిగుల ఆహారముగ వైన నితిగా నుండవలయును. డిజిటాలిస్ (Digitalis) ను యిచ్చుచుండిన మేదల, వాంఛించి దీనియొక్క ఫలితమై యుండినను. లేక యిది గుండెయొక్క దుస్థితినిబట్టియే వచ్చియుండినయెడల మిక్కిలి ఆహారముగ నుండవలయును. ఆహారమును సాధ్యమైనంత తేలికగానే కొంచెంకొంచెముగ నియ్యవలయును. ఈ పద్ధతి వలంబించి నిద్రవచ్చు మందుల నిచ్చినచో నిద్రయోగముగా గనబడినయెడల నాహారమును అననముద్యారా యివ్వవలసియుండును.

కార్లకును ఉదరమునకును సంజ విశేషముగా నుండినయెడల, లోడయొక్క క్రింది భాగమున వెల్లువలివైపున శస్త్రసంబంధముగ సూదితో మూడు నాలుగు రంధ్రములను చేసినయెడల నా రంధ్రములద్వారా కఠినములొని ద్రవపదార్థము వెలువడిపోవును. ఈ కార్యమునందు మిగుల పరిశుభ్రత అవసరమై యున్నది.

ఈ వ్యాధియందీయ్యదగిన మందులనుగూర్చి, మఱియు మూలమునను తూత్రముమూలమునను శరీరమునుండి మిక్కుటముగ ద్రవపదార్థము వెలువడుట కవసరమగు మందుల నియ్యవలయును. గుండె త్వరితముగ గొట్టుకొనుచు నీరసనియ్యంగుండి క్రియత తప్పియుండినయెడల టింక్చర్ డిజిటాలిస్ను (Tincture Digitalis) ఉపయోగించవలయును. డిజిటాలిస్ యొక్క ఉపయోగమును గూర్చి పూర్వముగ చెలియవలెనన్న అంగ్లేయీయులగ గణదీపికను జూడుడు.

ప్రాణవాయువు నెక్కువగ బీల్చుటకు నీలును గలుగజేయుట మూలమున రోగిని విశేషముగ సౌఖ్యమును గలుగజేయవచ్చును. గుండెవ్యాధిచే బీడితుడగుచున్న రోగి విశాలమైన గదిలో నుండి ఆ గదిలోనికి పరిశుభ్రముగ గాలి కలిపగ వచ్చుటకు సదుపాయములను జేయవలయును. చలికాలములో నీ గదియొక్క ఉష్ణత 60 డిగ్రీలకు తగ్గియుండగూడదు. ఖలియేగాక వాయువు మిక్కుటముగ రోగిపై పడకుండ నుండవలయును.

ఉచ్చాస్య సంస్కారములయందు గలిగెడి ఆయాసమును ఆమిల్ నైట్రైట్ (Amyl Nitrite) ను యుపయోగించుటవలన నయము చేయవచ్చును. ఈ మందు చిన్న గాజగొట్టములలో వచ్చును. ఒక గాజగొట్టమును జేబురుమూలులో బగులగొట్టి అందుపెనుండి వచ్చెడి ఆవిరిని వాసన బాడవలయును. ఇట్లు వాసన బాచుటవలన చిన్నవగు పరిశుభ్రత నాశములు విస్తరింపునంది రక్తక్రూరమన కనవును కలుగజేసి నొప్పిని వెంటనే గొట్టును. నైట్రోగ్లిసెరిన్ (Nitro-Glycerine) కూడ యిట్టి ప్రయోజనమునే కలుగయును, దీనిని లాని కియ్యవలసియుండును. ఇది కొంచెము నెమ్మదిగా బనిచేయును. ఏ బాధములలో చేసేవలనను ఉపయోగము లేనప్పుడు మార్ఫియా (Morphia) ను సూదితో రక్త ములానికి యింజెక్టు చేయవలసియుండును; లేదా క్లోరోఫారం (Chloroform) వాసన చూచుటకై నను ఉపయోగించవలయును.

వ్యాధియొక్క లక్షణముల గుర్తించుట

వ్యాధిని తుదిర్చుటకు పిలువబడిన ప్రతి వైద్యునియొక్కయు ముఖ్యమయిన లక్షణము వ్యాధి యొక్క లక్షణములను, గమనించుటయే యుండవలయును.

వ్యాధియొక్క నిజస్థానమును గూర్చియు, వ్యాధి యెంతవరకు వ్యాపించి యున్నదానిని గూర్చియు, వ్యాధియొక్క పుట్టుటకు కారణముల గూర్చియు వ్యాధి యొక్క స్వభావమునుగూర్చియు సంపూర్ణ యెవట్టియు, గరితమున వట్టియు, ప్రాత్యక్షమునట్టియు, జ్ఞానమును సంపాదించుటయే వ్యాధియొక్క లక్షణజ్ఞానమనవలయును. ప్రతి వ్యాధియందును యిట్టిసంపూర్ణమగు జ్ఞానమును సంపాదించుట విషాదకర్మమే గాని, లక్షణజ్ఞానమును సంపాదించుట యందు కొద్ది భాగపాటులను జేసినవారే

యొక్కవ జయముల నందువాడని మనము నమ్మవచ్చును. కొద్ది లక్షణములతో బరిక్షించి యంతటితో సంతుష్టునది, ఆ వానికి అజీర్ణయో వచ్చుకామల వ్యాధియో యని కేరిది పనిచేయ ప్రారంభించుట సామ్యాన్యముగ జరిగిడిలో పమయి యున్నది.

వ్యాధియొక్క అతిశయమును తీవ్రతను బట్టి, వీరివ్యాధి యొక్కయు లక్షణములను బహు బాగ్రత్తతో గమనించుచు, ఒక విధమయిన బుద్ధినిచారణ చేయుటయందే వ్యాధి యొక్క గుణ లక్షణములను గనిపెట్టుకొని యుమిడియున్నది.

కొన్ని పుష్కల లక్షణములు సమకూడి యుండుటచే కొన్ని వ్యాధులను వాటిగా తేలికతో గ్రహించ వచ్చును. కొన్ని వ్యాధులయందు అనేక లక్షణములు సమానముగా నుండుటచే, యే పుష్కల లక్షణము భిన్నముగా నుండినతో గ్రహించి పనిచేయుట యొక్కవ కష్టమయినది. ఈలక్షణ భ్వానమును బొందుటకయి అవసరమగు సంగతి సందర్భముల వన్నిటిని కనుగొని వ్యాధిని గురించి విచారణచేయుట మిగుల మంచిది. అందుల కీ క్రింది సంగతుల తెలిసికొన యత్నింప వలెను.

(1) రోగి యొక్కయు రోగి జటుంబము యొక్కయు, సాంప్రదాయమును వెనుకటి ఆరోగ్యతను గూర్చియు, విచారించవలయును.

(2) పశ్చిమరోగము యొక్క చరిత్ర — యెంతకాలమునుండి యుండి యున్నది యును బహుశఃయేని కారణముచేత వచ్చియున్నదియు, వ్యాధి యేలకారము వృద్ధిపంది యున్నదియు విచారించ వలయును.

(3) రోగిని జూచుటచే కనిపెట్టుటైన వ్యాధిలక్షణములను ముఖ్యముగ గమనింపవలెను.

(4) వ్యాధియొక్క సహజ, అనగా దివ్యమును యేయేలక్షణములు యెంతెంతకాలము వ్యాపించియున్నదియు గుర్తించ వలయును.

(5) ఇచ్చెడి మందులయొక్క ఫలితములను అనగా యేమందు యిచ్చుట వలన యెట్టి ఫలితము గనిపించినదియు మంచిగుణము నిచ్చినట్టిమందును యింకను వాడుటయు, దుర్గుణముల నిచ్చుట్టిమందును నిలుపుచేయుటయు — యీ అంశములను మెలకువయం దుంచవలెను.

వ్యాధియొక్క ముందునడకను గు రెంగుట.

వ్యాధియొక్క ముందునడకను తెప్పటకు మిగుల అనుభవమును, మంచి బుద్ధి మత లతయు గావలయును. వ్యాధియొక్క ముందునడకను సరిగా తెప్పగిలుగుటకు వ్యాధియొక్క సహజగమనమును జక్కగా తెలిసినవాడై, ఆరోగియొక్క సహజ తత్వమునున్నా యెరిగి యున్నవాడై, తాను ఉపయోగించు ఒకగుణయొక్క గుణములను క్రమము గ్రహించుటయందు మిగుల అనుభవము గలవాడగును, అయి యుండితలయును.

వ్యాధియొక్క ముందునడకను గూర్చి వైద్యుడు తనంతటతాను రోగికి గాని రోగియొక్క స్నేహితులతోగాని చెప్పవలెను. ఎవరయినను అడిగిరయెడల స్పష్టముగా తెలిసియున్న సంగతిని చెప్పవచ్చును. అనుమానముగా నున్న సంగతిని తెప్పటమందు

బహుశాగ్రతకా నుండవలయును. వైద్యులు చెప్పనంగతులు సాధ్యమయినంతవరకు ఆకాహితములుగా నుండవలయును. అట్లుంపినచో వైద్యుడు తానుజయమందుననను నమ్మకముతో తానుచేయు చికిత్సను నిలిపివేయట తటస్థించును. స్వప్నముగా మరణము సంభవించు స్థితియందు రోగియొక్క బంధువులు గాని స్నేహితులుగాని యథార్థస్థితిని గురించి యడిగినచో వైద్యుడు తానెరిగియున్న సంగతిని జెప్పట తనవిధియై యున్నది.

దేహపరిశోధన విధానము

రోగి చూచినవెంటనే చేతయందు నాడిని గాని, లోపలనున్న బాధలనుగాని బరీక్షించ బ్రయత్నింపకుండ ముఖమును, ముఖమునందుండు కళ్లను, బరీక్షింపవలెను. వ్యాధి 10—15 రోజులనుండి బాధించుచున్నను ముఖమునందు కళ్ల తగ్గియుండక పోవచ్చును. 3 రోజులనుండి మాత్రమే వ్యాధి బాధపెట్టుచున్నను, రోగిమిక్కిలి డస్సీపోయి ముఖవర్చును ఎక్కువగ మారి, వ్యాధి ప్రబలమగు నున్నదను నంశములు స్పష్టపడుచును.

నాలుక చాపించి చూచినయెడల మఱి కొన్ని యంశములు తేటపడగలవు. కష్టరములలో నాలుక మెత్తగను, ఎర్రగను, దగ్గరముతో గూడినదిగను ఉండక అనేక మార్పులను గలిగియుండదు. ఈ మార్పుల స్వభావమును వాధి యర్థమును వ్యాధి నిదాన విమర్శయందు వచ్చును.

సామాన్యమృగా జను లెల్లదను నిమిషమునకు 18 సార్లు ఊపిరిని కదలి, ఊపిరిని లీల్చుకొనుచుండ, జీవీడితలగు రోగులు 25, 30 సార్లు పీల్చెదరు కాని కొన్ని సమయములందు ఎక్కువసార్లు ఊపిరిని దిశికొనుటయేగాక, ఉచ్చ్వాస నిర్వాసములలో పెక్కువళియును పొందుదురు. ఈ మాధ్యత్యకము ముఖ్యనిదర్శకము ముక్కుల నెగర వేయుట.

హృదయశోధన

వెన్నెముక చేతను పక్క ఎముకలచేతను గూడియున్న పంజరములో మూడుముఖ్యవయవములు కలవు. వీనిలో నొకటి గుండె; మితియు లెండు ఊపిరితిత్తులు కలవు.

1. గుండెపరీక్ష

గుండె, 2 వ పక్క ఎముకనుండి 5 వ ఎముకవఱకు, వ్యాపించియుండును. కుడివైపున మధ్య ఎముకనుండి క్రి అంగురము కుడివైపున కుండును ఎడమవైపున ప్రసాగము నుండి తిన్నగ నిలువుగీత గీచియెడల నీ గీతను చూడు. గుండె యెత్తుడును గొట్టుకొనుచుండును. అనగా చిన్నదయి పెద్దదగుచుండును. ఇట్లు నిమిషమునకు 72సార్లు గొట్టుకొనుచు గొట్టుకొను నపుడెల్ల దీక్షితుగ్గియు ఎడమరొమ్మనకు దగులును. కాని లోపల ఈ అవయవ హిమాయతను పొందుచున్నట్లు ఎవరినట్లుకు వారికి గోచరము కానేరదు. విశేషముగ పరియాపవదినపుడుగాని, లేక భయమును సంక్షోభమును చెందినపుడుగాని, గుండె ఎడమరొమ్మపై గొట్టుకొనుచున్నట్లు మనకు దెలియును. తదితర సమయములందు దిట్లు గోచరమునకు అర్హులకాదు. ఆరోగ్యస్థితిలో హృదయముపై ఎడమవైపున కి, కి పక్కయెముకలమధ్యను, ప్రసాగముగుండె గీచిన నిలువుగీతకు అరంగురము లొప్పుగనూటను

వేణుపట్టి చూచిన, గుండె ఎరుగుగొమ్ముపై గొట్టుకొనుట తెలియును. ఈ స్థానము ఇంకను క్రిందికి గాని, లేక యింకను ఎడమ వైపునను గాని బోవుట మంచిది కాదు. అట్లయినచో గుండె పెద్దదనదని యర్థము ; లేక, చుట్టునున్న ఇతరాయములందుండు మార్పును, గుండె పట్టనానమునుండి పోయిన బడినియు నర్థము. పాటు ఎక్కువ పడినకొలది గుండె ఎక్కువ పని చేయుచు గాన, గుండె పెద్ద దయ్యెను ఆరోగ్యమునకు భంగమును గలుగజేయుచుండును. ఇట్లు పెద్దదయినపుడు వైశాల్యము వృద్ధియగుటయే గాక, ఆయనముకూడ గట్టిపడి ఎక్కువ బలముగ నుండును. ఇందు పెద్దదయినచో గుండెయుక్క వైశాల్యమే ఎక్కువగునుగాని గట్టితనముతో గాని గుండెను గనిపించదు. ఇప్పుడేగుండె చారయినదని చెప్పవలెకాక ముందును ఇప్పుడే గుండెయొక గలదని చెప్పవలెము. ఏలనన గుండె శరీరమునకు బనిచేయుచుండుటచే, రక్తప్రవాహము నిర్వహించుట, రక్తములోని నీరు సహజుల (అల్లికల) లోనికి పారి సంజాకింది పనికిమిలదును. ఇప్పుడే ఆయా సముత్పత్తి పారిజాతానికి ఆవకాశ ముండును.

I. పరీక్షించి చూచుట.

II స్పృశ్య : పనిచేతనే చెప్పబడినట్లు గుండె కొట్టుకొనునది గమనింప గలము.

III తట్టి చూచుట.

ఇందు పరీక్షాము గుండెపై పట్టి చూడవలెనపుడు మధ్య కేలితో మొదటివస్త్రపు మధ్యవేణుపట్టి పై గొట్టుట, పట్టి గొట్టినపుడు శబ్ద మునేకవిధములుగ నుండును. గట్టి వస్తువుపై పట్టి పోయినచో శబ్దము మందముగను (టక్, టక్ మనుచు) నుండును ; బోలువస్తువుపై గొట్టినచో, పడినదవలె అగును. టిటి టినులయందు గారి ఉండుటచే మోతద మొదమ అనును. గుండెయందు రక్తముండుటచే గుండెచుట్టినపుడు మాతమందముగ నుండును. కావున ఎడమవైపునుండి హృదయమును ఈవిధముగ చేతుల బలపుచు శోధించునపుడు శబ్దము ఎప్పుడూగునో, ఎచ్చట డేమ అను శబ్దము లవలె అగునో, అచ్చటనే డిటిరిల్లి అని గుండె ప్రాంగణముననున్నది యర్థము. ఇటులనే కుడివైపునను పైభాగమునకు అడుగు భాగమునను గుండెయుక్క పరిమాణులను నిర్ణయించవచ్చును. హృదయ నిర్ణయించిన పిమ్మట, క్రమమగు సరిహద్దులను చూర్చిచూచి గుండె స్థానమందున్నది, లేనిది, పెద్దదిగనున్నది, సరిసమానముగ నున్నది, తెలిసికొన గలము.

గ. పరిశీలించుకొని మృదయశోధన పరీక్షముతో (పైకనకోప్) జేయవలెను. ఈ పనియుట్లును గుండెపై పట్టినచో రెండుశబ్దములు వినిపిండును. వీనిలో మొదటిది దీర్ఘము గను మందముగను ఉండును. రెండవది హ్రస్వముగను చురుకుగను ఉండును. మొదటిది “బూమ్” వలె నుండును. రెండవది “డబ్” వలె నుండును. ఈ పనియుట్టు వలన నిట్టి శబ్దములు వినిపించినచో గుండె క్రమము నున్నదని యర్థము.

ఇట్టిశబ్దములు గోపముగ వినిపించక శబ్దమునకు పూర్వముగాని, పిమ్మటగాని “టక్ టక్” అనుశబ్దము వినిపించనయ్యెనని వ్యాధిని సూచించును. ఈ పనియుట్టుతో పరీక్షించునపుడు పనియుట్లును గీత పరీక్షావిధాన క్రింద ఇదివరకు చూపించిన స్థానమున నుంచి చూడవలెను, మధ్యవిధముగ యుక్కు అడుగుభాగముపై పట్టియు రెండవ పరీక్షావిధాన క్రింద యిరువకొకల పట్టియు చూడ చూడవలెను.

2. శ్వాసకోశముల పరీక్ష

1. శీతశ్వాసహముచే హృదయముయొక్క కదలికలూ హెచ్చుతగ్గులను గమనింపవలెను.

II. స్పర్శ : రెండు ఆరచేతులను, వీపుమీదను, ఎదురురొమ్ము పయినను ఉంచుకొని పక్కలను ఊపిరితీసికొనుటయందు రెండు భాగములును సమానముగ గదలుచున్నచాలేవా యను సంశయను నిరసించవలెను. ఒకవైపు తక్కువ కదలుచున్నయెడల నావైపు ఊపిరి తిత్తిలోనికి గాలి తక్కువగ బోవుచున్నది యుగము. గాలి తక్కువగ బోవుటకు ముఖ్యకారణము ఏమన ఊపిరితిత్తిలోని రంధ్రములు కల్లిపదార్థముచే నిండియుండుట అప్పుడు ఈ ఆవయవములు బోలువానివలెగాక గట్టివానివలె ప్రవర్తించును. శబ్దము గాలియందుకంటే నీటియందుకంటే ఎక్కువగట్టిగను, నీటియందుకంటే కంఠ్రయంబెక్కువ గట్టిగను వినిపిండును. కావున గాలితో నిండిన ఊపిరితిత్తులగుండ కన్న. కల్లితో నిండి గట్టిపడిన ఊపిరితిత్తిగుండశబ్దము ఎక్కువ గట్టిగ వినిపిండును. కావున ఇరువక్కలను చేతు లుంచి రోగిని ఒకటి, రెండు, మూడు ఆని చెప్పమనిననో, ఒకపక్కను శబ్దము గట్టిగను, మఱియొక పక్కను సూక్ష్మముగను వినిపించవచ్చును. దీనియర్థ మేమనన, గట్టిగా కనిపించువైపున ఊపిరితిత్తి కల్లితో నిండి, గట్టిపడినది సూక్ష్మముగ వినిపించు పక్కను ఊపిరితిత్తి గాలితోనిండి ఆరోగ్యస్థితియందుండెను. అయినను యిరువక్కలను శబ్దము భేదముగ నున్నప్పుడు, ఏపక్కశబ్దము ప్రమాణమయినదియో, ఏపక్కను మార్పు చెందినదియో చెప్పట అనుభవమువలననే తెలియగలదు. ప్రామాణ్యముగా నుండు శబ్దప్రమాణము అనుభవముచే గ్రహించి, హెచ్చుతగ్గులను దీనితో బోల్చిచే గమనింపవలయును.

3. తట్టి చూడట.

గుండెకేంద్రీయందు చెప్పుబడిన దంతయు ఇచ్చటను వర్తించును. ఊపిరితిత్తు లెప్పుడును డబ్బు డబ్బు శబ్దమునిచ్చును. కల్లితోనిండి రోగముతో గూడియున్నపుడు టక్ టక్ శబ్దమునిచ్చును. వీపును, ఎదురురొమ్మును, సర్వత్ర బరిక్షించి, ఏభాగమున బల్బు డబ్బుదో యాభాగమును గుర్తించవలెను.

4. హృదయకోశపరీక్షము. (స్టెతోస్కోప్) Stethoscope.

దీనితో బాచిన ఊపిరి తీయునపుడు లోన గలుగు శబ్దము తూములోనికి గాలితోయ నపుడు గలుగు శబ్దమువలె నుండును. ఊపిరి వదలనప్పు డింతశబ్ద ముండదు. ఊపిరి తీయునపు డేండు శబ్దము వదలనపు డుండుదానికన్న 4 రెట్లెక్కువ కాలముండును. ఈశబ్దములూ గుండగుండెనను లుండెదాడు. ఇట్టిశబ్దములు మూడవరంగులు గలవి. బహు సూక్ష్మముగను, మధ్యతరగముగను, ముతకగను నుండవచ్చును. వీని మధ్య మేమనిన నీటిలో మునిగి గాలి వదలిస్తో నట్లు గుండగుండెశబ్దము బయటకు తెలియగలనో యటలునో ఊపిరి తీయుటలోనికి బోవుగాలి భారీశబ్దములతోనికిగాక బ్రోపపదార్థము (లేక కల్లి మొదలగు గట్టి పదార్థము) గుండ బ్రోవించుచున్నది. ఇట్టి పదార్థములు ఆరోగ్యస్థితియందు ఊపిరితిత్తు లలో నుండవు. డబ్బువత్తుదగ్గలా నిట్టివరిక చేసినయెడల వీలిమూతవంటి శబ్దములు వినిపించును.

మూత్రపరీక్ష

1. మూత్రముయొక్క చిక్కదనము బరిశీలించుట కొక పనిముట్టుగలదు. దీనినియూరీ నోమీటర్ (Urinometer) అందురు. దానియందు అంకెలు వేసియుండును. ఈచిక్కదనము నీటితోబోల్చి తెలిసికొనబడును. నీటియొక్క చిక్కదనము 1000 అంకచే గుర్తింపబడినచో ఆరోగ్యమును మూత్రముయొక్క చిక్కదనము 1003-1015 వరకు నుండును. అంగ్లేయగ్రంథములయందు 1015-1025 అని చెప్పబడునుగాని ఈయంకలు మనదేశమునకు సామాన్యముగ వర్తింపవు.

2. లిట్మస్ కాగిత మని యొక గుఱుగాగిద ముండును. ఇందులో నీలవర్ణది యొకటి, ఎరువర్ణది యొకటి యుండును. ఆరోగ్యముండున్న మూత్రములో నీలవర్ణ కాగితమును ముంచి నపుడెరువును. ఒక క్షేపున యెరువురంగు గలిగినట్టియు రెండవ క్షేపున నీలవర్ణరంగు గలిగినట్టియు లిట్మస్ పేపర్లు లుండును. కాగితముపయిని యీ పేపర్లుతోగీసి, పైవిధముననే యీ కాగితముల మూత్రమునందు ముంచుటవలన దగ్గరచేయవచ్చును.

3. ఆల్బ్యూమెను (Albumen) శ్లేష్మగ్రాహ్యువు.

నీటిని గాఢ గొట్టమును గీసి దానియందు ముప్పాతి వరకును మూత్రముపోసి, అది గుఱుగామును బట్టుకొని పైభాగమునందున్న మూత్రమును స్పిరిటుదీపముపై కాచవలెను. అప్పుడు కాచినచోట తెల్లగవచ్చులవలె మార్పుగలిగినచో నీమూత్రమునందు మహాద్రావకము (Nitric Acid) ఒక గొట్టము మెల్లగా పోయవలెను. ఈవచ్చు కరగని యెడల ఆల్బ్యూమెను గలదు. కలిగినయెడల ఫాస్ఫేటసును లవణములు గలవు. వచ్చులేని యెడల మూత్రము ఆరోగ్యముగ నున్నది.

(4) మధురపరీక్ష (Sugar Test) పేవీసు నెల్యూదనునుగాని ఫేలింగు నెల్యూదనునుగాని కొంకెము గొట్టగొట్టములలో పోసి, స్పిరిట్ దీపముపై వరగజెట్టి, అందు మెల్లగ 5, 6, బొట్టు మూత్రమును గొట్టము పక్కనుండి వారబోయవలయును. పిమ్మట తిరిగి కాచవలెను. అప్పుడు నీలవర్ణదగ్గముగల పైద్రావకము కాచిన పండిటుగ వర్ణమునొందినచో మధుమేహ మున్నదని యర్థము. ఇట్టి సందర్భమున మూత్రముయొక్క చిక్కదనము సాధారణముగా 1010, 1030, 1040, గాఢ ముండును.

5. అన్ని మూత్రముల యందును కొక పెంజువలె మధ్యము నీలుముండును. ఇది సోదలక్షణము గాదు.

మూత్రమును పాఠికాలమున బరిశీలనవలెను.

వ్యాధిచికిత్స తెన్ని విధములు ?

వ్యాధి నేమార్థమున నుద్భవించునో అయ్యుట చికిత్స నాగును. ఈచికిత్సను నీక్రింది విధములుగ విభజింపవచ్చును.

(1) కర్రమునుండి కొద్ది క్షణముల దీని యంతమును మూత్రమునందు పోయి

క్రింద బరీక్షించి యందలి మూలసద్దానలోపమును గ్రహించి యాలోపమును పరిపూరించే యుట మూలమున.

(2) దేహమునందలి యే యముక యైనను బ్రహ్మాదము వలనగాని మరియేయింకః కారణము వలన గాని, విరగటగాని స్వస్థానమునుండి సోలగుట గాని తటస్థించిన యెడల నట్టిలోపమును “యక్స్”లో సహాయమున బరీక్షించి దానిని సరిపెయ్యుట.

(3) ఆరోగ్య సూక్ష్మముల ననుసరించి నడుచుకొనుట మూలమున.

(4) ఏ ఆవయవము యద్దాని ధర్మానుచరణలోపమున వ్యాధిని గలుగుచున్నదో గుర్తించి, యితర జంతువులకు సంబంధించిన ఆ ఆవయవములకు సారమును సమకూర్చి లోని కిచ్చుటవలన.

(5) శరీరారోగ్యమున కనుపూలమును ఆహారనియమముల నేర్పరచుటవలన.

(6) జీకాలను జేయుట - అనగా - సిరా - (రసి)ను గాని, తత్సంబంధమున దానిని గాని, మహాచిక్ష్మాధి విషముమనందువలె యింజుత్తచేయుట మూలమున.

(7) జలచికిత్స - జలమును విరివిగ లోనికిచ్చుట మూలమునను వివిధములగు స్నానములు చేయుట మూలమునను.

(8) వేడిమిని గలిగించి చేయు చికిత్స. ఉ. వాపుదలయందు వేడికావడ ముల నిచ్చుట మూలమున.

(9) వెలుతురు మూలమున జేయు చికిత్స. ఉ. సూర్యకిరణచికిత్స. ఇందు వెలుతురును వేడిమియును గలిసియుండును.

(10) విద్యుచ్ఛక్తి ప్రయోగమూలమున చేయు చికిత్స.

(11) వెన్నపూస ననుసరించి వైభాగమున - అనగా - వెన్నపూస మెదడులో కలిసిడి స్థానమునుండి వెన్నపూస క్రిందివరకును నుండెడి నరములను సవరించుట మూలమున జేయుచికిత్స. ఇయ్యది పృత్యేక కాస్త్రమైయున్నది.

(12) స్నాయువులకు ఒత్తిడిని గలుగుచేసి - అనగా - పట్టువిడుపుల మూలమున మర్దనచేయుటచే ఆయా ఆవయవధర్మముల క్రిమిపరచుటవలన (Massage).

చాలవ్యాధులలో వాటియొక్క నిర్ణీతకాలము గలించినసేగాని వ్యాధులు నయము కానేరవు. ఈ మధ్యకాలములో ఆహారాధినియమముల జాగ్రత్తగ నడపుచు చిక్కునీతుల గలుగకుండ జూచుచు ఒకవేళ నేదైన చిక్కునీతి తటస్థించినచో నందుకగు పరిచర్యలను జేయుచు, సుఖత్రును గలుగుజేయు మార్గములను ఆనలంబించవలయును.

ఆహారనియమము లేమి?

ఆహారము తీర్ణముగుటకు ఈ క్రింది కార్యానుకూలములను అవసరములు:—

- (1) మనుష్యుడు జాగ్రత్త వస్త్రధారణముండుట ; విలసన, నిద్రించునపు ఆహారముతీర్ణము కానేరదు. (2) తీర్ణకోశమునం దంతటను ఆహారమునకు కదలిక కలుగుట (3) నూయ్యక వేడిమి, వెలుతురు. (4) తీర్ణకోశమునం దుత్పత్తియగు వివిధ రసములు. (5) బీర్ణాశయము (Stomach) నిలువుగా నుండునీతి.

గాని పడుచున్నపుడు వైద్యశయము వారియందును, గనుక యెక్కువ జీర్ణక్రియము జరుగనేరదు. అట్టి సమయమున నేమాహారమైనను కడుపులో నిలువ యున్నయెడల నది క్షుల్లి వ్యాధులకును వును గలుగజేయును. ఇది గాక జీర్ణాశయమునకు గొంత విశ్రాంతి కావలయును. జీర్ణాశయమునందు బరువుపదార్థములు లేకుండిన నుభినిద్రకలుగను. నిద్రలేచినపిమ్మట నాలుగయిదు గంటలవరకు యెట్టి ఆహారమును లాభికి దీసికొనరాదు. ఉదయముననే కాఫీ మొదలయినవి దీసికొనుట దుర్బలవాడైయుండి ఆరోగ్యమునకు భంగము కలిగించును.

ఒకసారి లాభికి దీసికొనిన ఆహారము పూర్తిగ జీర్ణము గాకముందు మరలనే ఆహారమును దీసికొనరాదు. ఇట్లుచేయుట ఉడుకుచున్న ఆహారము లా కొత్తగా మరికొన్ని వియ్యము పోసి వంటజేసినట్లు యుండును.

ఆహారమును పూర్తిగా నవలవలయును. ఇట్లుగా శేయుటవలన గొంత జీర్ణక్రియము నోటియందే జరుగవచ్చును. కాక హఠమే ముచ్చిది. మాంసమును ద్యజింపవలయును. ఇతర జంతువులు విశేష ఆహారము దినన. గాని మనస్సున కట్టి ఆశక్యకలే లేదు. మనస్సుడు ప్రాణానందమున కగత్యమును ఆహారమును మాత్రమునే భుజింపవలయును. జీవించుటకుగాను దినవలయును గాని తినుటకుగాను జీవంపరాదు. ఎక్కువగా దిననచో శరీరమునందు క్రొవ్వు పదార్థ ముభిజును. క్రొవ్వుపదార్థ మధిక వైనచో ఆహారోగ్యతకు విత్తనము నాటిపట్టి యని యర్థము చేసికొనవలయును.

ఆహార సూత్రములు

1. నీకొంత ఆహారమవసరమో అంతఆహారమును ఒక్కసారిగానే వడ్డించుకొనుము. దానిని దిన పిమ్మట మారు వడ్డనను జెయ్యి నట్లుము. ఇదియే ప్రథమ సూత్రము.

2. ఇంకను కొంత ఆకలి యుండగనే విస్తరియ్యుననండి లెమ్ము.

3. నీ కొంత ఆహారము కావలసియుండునో దానిని నీలగుదివానుభవమువలన నిశ్చయించుకొనుము. ఎక్కువ నాశింపకుము.

4. భోజనమునకు గూర్చుండి నపుడు మనము కుక్కుటాశనమును వహించవలయును గాని పదార్థాశనమును వహించరాదని మన కావ్యములు చెప్పుచున్నవి. కుక్కుటాశనమున గూర్చున్నచో శిష్టాశయమును బూర్తిగా నింపుటకు నీలు లేకుండును ఇందుల కిదియే కారణము. తక్కువగా దినుట తిదియే ముఖ్యోద్దేశము.

5. వడ్డించిన భోజనపదార్థముల సంఖ్యలూ సాధ్యమైనంత వరకు తక్కువగా నుండుట మంచిది.

6. ఒక ముద్దను బాగుగా నమలి దిగింపి పిమ్మట మరెయ్యక ముద్దను నోటిలోనికి పోనిచ్చుచుండు వలయును. ఇందువలన నాహారము తిమ్మి దగ్గివమునో గిట్టి జీర్ణమున కనువగును.

మన పూర్వులు దినమునకు రెండు భోజనములను మాత్రమే నియమించి యుంటిరి. కాని, నలుగురి సంవత్సరముల పనులు దాటినవారు దినమున కొకసారి భుజించుటయే

మంచిది, గీర్వాసులు, రోమనులు, సరియనులు — వీరందఱును పూర్వకాలములో దినమున కొక్క భోజనమునే చేయుచుండెడివారనుమాట చరిత్రాంగము ఆయియున్నది. దేవతలు దినమున కొక్కమారే భుజింతురట! మనుష్యుడు రెండు సారులు భుజింపవలెనట! కావున మనుష్యులు మృగములవలె నడచుకొనకుండుట శ్రేయస్కరము.

మానసిక చికిత్స

మానసిక చికిత్సయన బౌద్ధసేవనములు మొదలగు పద్ధతులవలన చికిత్స చేయఁజేయు తత్వము చికిత్సకాస్త్రము లెట్టివో యిదియు నట్టిదేగాని దీనిని మతసంబంధ మైనదనిగాని, భూతవైద్యమువంటి దనిగాని యెంచదగదు. ఇందలి పద్ధతులు ప్రకృతి సూత్రముల ననుసరించి యుండుటచే నట్టి సూత్రముల కీయనగును గౌరవముచే దీనిని యిచ్చునగును.

సృష్టియందుండెడి శక్తిబలములు ప్రాణబోధితములై యున్నవి. ప్రాణమును వెంట నంటియే మనస్సుగూడ నుండి యున్నది. బ్రహ్మాండమున కంతకును గూడ మనస్సు గలదు.

శరీరమునకు వర్తించు కొన్ని ప్రకృతిసూత్రములు గలవు. ఆ ప్రకృతి సూత్రముల నుల్లంఘించినయెడల వ్యాధి కలుగుచుండును. అట్టి వ్యాధిని గుఱుచుటను యత్నించుటలో నీమనశ్చక్తిని నీ పుష్కయోగింప వలయును. అట్టియు దనవ్యాధి కుదరగలదను నమృతమును గలిగియుండవలయును. యిట్టిమనశ్చక్తులు కనిచేయనిదే యెట్టి వ్యాధియును కుదిరిక నందజాలదు. వైద్యునకుండెడి యిట్టి శక్తికే మనవారలు మాస్త్ర వాని యని చెప్పవచ్చును! పాతకమహాయా!

నీ మనశ్చక్తియందును నీ చికిత్సాశక్తియందును నమృతమును గలిగియుండుము. ఇట్టి పహజశక్తిని భగవంతుడు ప్రతిమానవునికిని పాలిటోషికముగ నిచ్చియున్నాడు. ఈ శక్తిని నీ పుష్కయోగించిన కొలదియు నద్దాని బల మధిక మగును. శరీరసాధకము జేసినినీ కండగము లెట్లు వృద్ధిపడెనో అటులనే యీ విషయమునను సుపకరింపగలదు.

నీవు చేయు చికిత్సలయందు జయ మందినయెడల గర్వము నందకుము. ఇట్టి శక్తి నెవరు బ్రయత్నించినను బడయుగలరు. ప్రకృతి సూత్రముల మాస్త్రములందు నీహాక సాధనముగా వర్తించుచున్నావు. అంతకు మించి మోమియులేదు. బ్రహ్మాండమునందలి శక్తులు నుండి నీవు నీ శక్తిని గ్రహించుచున్నావు. నీ స్వక కేవలన నీవు జేయునదేమియును లేదు.

అట్టి శక్తిని అహోరథా విషయమై ప్రధమ భాగమును బుద్ధులైన వలయును. రెండవ ముఖ్యవిషయము శరీరమున కవసర మగు జలమును క్రమముగా సుపయోగించుట. ఆరోగ్యమున కగు మూడవ అవశ్యకత క్రమ డోషిరి. డోషిరి దీయుట క్రమముగా లేక పోయినయెడల రక్తము కరికుభవవచ్చును. ఇందు మూలమున ఆరోగ్యతేజమును. దీర్ఘజీవితమును సాధకములమున ముందుగా నీవు నేర్చుకొని పిమ్మట నీ పద్ధతిని యవలంబింప రాగికి బోధించును.

శరీరసాధకము, స్నానముచేయుట మొదలగునవియు నావశ్యకములే. నిద్ర-అనగా శరీరమున కంతకును విశ్రాంతి — ప్రకృతి సూత్రముల ననుసరించి యుదియును వెలసినదే. దీనికే మహాప్రకారంగి గూడ భావింపవచ్చును.

పీని కన్నిటికంటే ముఖ్యము మనశ్శాంతి లేనిచే శరీరము కఠినమౌగ్యమును పొంది యుండనేరదు. ఈ మనశ్శాంతి రోగికిని వైద్యునకుగూడ నవసరమే. వైద్యునియొక్క చికిత్సావిధానము ఈ శర్యరాంశప్రబోధిత మైనదియు పవిత్రమైనదియు నయియున్నది. ఈ ఆశయము నెప్పుడును మనసున దుంచుకొన్నచో వైద్యవృత్తి అనందదాయక మైనదియు జయప్రదమైనదియు నగును. పశ్చిమి మతముండి దూరముగ జనన సోదరులకు శరీరారోగ్యబల మయొక్క సంతోషవార్తను చెలిపి వారల ఋజుమార్గమునకు చే బ్రయత్నింప వలయును. (ఆధునిక మానసిక చికిత్సయను వేలు గింధమునందు యీ చికిత్సావిధానము గూర్చి వివరములు గలంపబడియున్నవి.

సూర్యకిరణ స్నానము.

ఈ సూర్యకిరణస్నాన చికిత్స గ్రీకుల రోమనుల బౌద్ధతత్వస్థితి నాటినుండియు నుండి యున్నది. ఆర్యులు అదినుండియు నూర్జునిమహిమ నెరిగియుండిరి. అను దినమును ఆర్యులు తమ సంధ్యావందనమునందు సూర్యుని కభిముఖులై అర్ఘ్యమును విడచుటను బట్టియే వారి యొక్క నమ్మకమును మనము గ్రహింపవచ్చును.

వ్యాధిహితులగు గ్రీకులు జీటితో బెరుగును. విశేషమెలుతురున్న విశేషఆరోగ్య మేగాక దీని సనస్థియు సంతోషమైనట్టియు జీవితమున కనుకూలతయని మనము గ్రహింప వలయును. మనము దుస్తులను ధరించుచుండుట మూలమున మన శరీరములు కొంతవరకు మాత్రమే యీ సూర్యకిరణస్నాన యంతాళమును బొందుచున్నవి.

సూర్యకిరణమును విభజించి చూచినయెడల నందు యేదరంగు గాండును; ఒక వైపున రెండురంగును రెండవ వైపున నీలమును డోదారంగును నుండును. ఈ రెండవ వైపుననుండఁ దోదారంగులుగ కిరణములగు ఆర్యుల డోదారంగులు (Ultra-violet rays) అని పేరు. ఇదియే రసాయన సంబంధమగు కిరణములు, ఔష్ణ్య, దుమ్ము, వాయువు సంబంధిడి జంతువదార్శములు—యువన్నియు నీ చికిత్సాకిరణముల ధ్వంసమున చేయును. వేడికిరణముల యొక్క సీతగత టెంట్లు వైదవో ఆ రసాయకరములగు ఫలితములు కలుగగలవు. ఇందుమా ల ముననే యుండినగా జీవమునందు మరలబు తగిలిజునులచినిపోవుచుండుదు. సూర్యరక్తి అన్ని బంతువులను అన్ని భాగములను ఆవిశ్లేషమయియున్నది. చర్మమునందలి నిలములును చర్మము యు గ్రాహకముగ అగ్నికలయందా ప్రచారము నందున్న రక్తమును ఈకిరణములనాకర్షించి శరీర మునందలి పరిసరములలో చూర్మము గలుగజేయును. శిష్ట బిడలలో యెటుగలు గజీవడకుండ నుండు వ్యాధిజనుడు ఈ కిరణరసన బ్రయోజన ముండగలడు. ఈ వ్యాధియందు “పిట మిడి డీసీ”ని గణగమున్న కాడిలివర కముయను పేర్ను గూడనియును. శ్మయవ్యాధియందును, అశ్మి బిడ్డవ్యాధియందును, బట్టతలయందును, కీళ్లనొప్పియందును, అనేక విధములగు ఆరోగ్యహీనతలయందును, నాడిబలకాయమునందును ఈ సూర్యకిరణ చికిత్సా పద్ధతివలన పర్యయోజనము లందబడి యుండెను.

స్విట్జర్లాండు దేశములోని రెయిసిట్ బట్టుమునందు బార్బర్ రోలిమర్ యను నాయకు యీ చికిత్సాసూర్యమున కాలసంవత్సరము లనేకవ్యాధుల గుడుచ్చుచుండెను.

ఈ సూర్యకిరణస్నానమువలన వ్యాధులను రాకుండ గూడ జేసికొనవలయు. ప్రియ స్నానాభ్యాసమువలన శరీరమునకు బలము కలిగి వ్యాధి అవహింపకుండ నడ్డగించును గలిగించును.

సూర్యకిరణ స్నానమువలని జౌహధవిలువ యొప్పుకొనబడియుండుటను బట్టి యీ చీకటితో వ్యాధిహితకీములు వృద్ధిపండుచుండుటను బట్టియు, యీ చికిత్సావధితి ననుసరణ యందుంచుట కంతమాత్రము సుసంజేహింపవలదు. శరీరమునకును సూర్యకిరణములకును యంత మాత్రము అడ్డుయున్నను ఈ “అత్యంత ఊదాకిరణములు” పనిచేయజాలవు. కాబట్టి యీ చికిత్సవలని అధికారోగ్యదీపనల నందుటకుగాను పూర్తిగ దిగింబరియై యీ స్నానము నొనర్పవలయును.

మధ్యాహ్న సమయమున అనగా సుమారు ఒంటిగంటవేళ ఒక చావనుగాని మరియే యితరప్రక్కనుగాని బరచుకొని దుస్తుల నన్నిటిని తొలగించి అందుపైన పదినిమిషములపాటు శరీరమున కంతకు సూర్యరశ్మి తగులునట్లు చొరలుట మాలమున నీదికిత్సను గావించ వచ్చును. ఇట్టి చికిత్స 16 నిమిషములకు మించి చేయరాదు. వేడిమి అధికముగ పోకిన యెడల జబ్బుచేయగలదు. కావున వాగ్రతను వహించియుండవలయును.

ఈ క్రింది పరిస్థితులయందు సూర్యకిరణస్నాన మాచరింపదగదు ఒకవేళ ఆచరించినను తక్కువ కాలమును దీసికొనవలయును.

1. వేడిమి అతిత్వంతముగ నాకర్షించుకొను చర్మమును గలిగినట్టి రోగులు.
2. హృదోగములకుండలి శీవ్రస్థితులయందు.
3. స్పష్టమగునట్టి ధాతునష్టమునందు.
4. జ్వరముతో గూడిన క్షయవ్యాధియొక్క శీవ్రస్థితియందు;

క్షయ చికిత్స.

1. ఆహారమును విరివిగా నీయవచ్చును. పాలు, నుగ్గిడ్లు, రొట్టె, కేసె, కాకపదార్థములు. పండ్లు, మాంసాహారములు—యివన్నియు నియోజ్యములు.
2. ఒకే చికిత్సమును గమనించవలయును.
3. శరీరమునకు చలిగాలి సోకకుండునట్లు దుస్తులు యిండవలయును.
4. స్నానమును క్రమముగా చేయవలయును. ఒడ లంతటిని గోరుకెచ్చని నీటితో స్నానముచేసి, నిమ్మట గట్టిగా తుడువవలయును. స్నానమును బహిరంగస్థలములో చేయరాదు.
5. ఆయాసమును గలుగజేయు పని చేయరాదు.
6. శరీరసౌఖ్యము మించిదేగాని అదువలన దగ్గును, శరీరవేడిమియును, కలుగుకుండు ధ్వి మాడవలయును.
7. రోగియుండు గదిలోనికి సూర్యరశ్మియును వెలుతురును గాలియును బాగుగా వచ్చుచుండ వలయును.

9. సమద్రోహిమందుగాక లోప్రదేశమునం దుండుట మంచిది, లేమలేని ప్రదేశమై యుండవలయును. తీయవ్యాధులలో గొన్నిటియందు సమద్రోప్రయాణము మేలు చేయును. ఆంధ్రప్రదేశమునందు మదనపల్లి త్రయోగ్గులకు మంచి నివాసస్థానముగ నెంచబడుచున్నది.

9. బృహస్పతి మందుల నియంత్రులలేదు. ఫారన్ హీట్ 74 డిగ్రీల వేడిమిగల ఫిటితో వేడులు కాట్టుగాని, పంచలంతయు గాని, శుభ్రవలయును. 900 భరించగలిగిన యెడల యీ వేడిమిని 60 డిగ్రీలవఱకు నింపవచ్చును.

10. పొడిదగ్గ గానండి నీసయున్నయెడల, టింక్చర్ రెంజాయిన్ కోనుగాని, పెం తాలీనుగాని, క్రియోసోల్ నుగాని, కర్బూరముగాని, కలిపిన ఉడుకునీటి నుండి వచ్చుడిబిరిని నీల్చుటవలన నుపయోగముగ నుండగలదు.

11. పేమట అధికముగ నున్నయెడల యష్టాగ్నికు చలహో నాను ఆరగ్గయును మెండులు ఒక గ్రెయిరువరకు మూత్రగా చేసి యివ్వవచ్చును.

12. ఆశ్లేష్మరేచనములకు ఒక టీ స్పూన్ నిట్టాముదము నియ్యవచ్చును.

13. ఎడరోమ్మలో నొప్పి యుండినయెడల పట్టును వేయవలయును.

14. రక్తస్రావ ముండిన యెడల ఆట్రాపిక్ 1/100 గ్రెయిను $\frac{1}{2}$ మార్ఫియాతో గలిపిగాని కలపదులగాని రక్తములోని కింజత్తు చేసినయెడల తరచుగా చక్కని గుణము నిచ్చును.

అంతు వ్యాధులు.

ఇండియా దేశమునందు వ్యాప్తతనందియున్న వ్యాధులలో గొంతువరకు అంతు వ్యాధు లును ఉండియున్నవి. ఈ వ్యాధులు జీవానుసంబంధములై యున్నవి. ఇందుల కుదాహరణము లుగ—టైఫాయిడ్ జ్వరము, అమనికవనములు (వీటిలోనొక తరగతి) అంటుసంబంధముగ అతినిరేచనములు, చలిజ్వరము, ప్లేగ్ (బాబ్బిరోగము) న్యూరెనియా, కలరా—తీసికొన వచ్చును.

అంటువ్యాధులలో రెండుతరగతులుగ నేర్పరచవచ్చును. ఒకవిధమగునది ఒక మనిషి నుండి యింకొక మనుష్యునికి కరీమయొక్క ఆస్పత్రికా భాగస్పర్శ వలననే గాని వేరువిధముగ వ్యాప్తతనందగలేదు. రెండవవిధమగునది వాయుమార్గమునగాని జలమార్గమునగాని వ్యాప్తత నందును. మొదటిదాని కుదాహరణముగ గవోరియాను తీసికొనవచ్చును. రెండవదాని కుదా హరణముగ కాలరాను దీసికొనవచ్చును. అంటువ్యాధుల విషయమునందు విశేష అనుభవము వలనగాని పరిశీలనలనగాని వ్యాధిని నిర్ణయింప వీలుగనుండదు. మహాచివ్యాధివిషయములో ప్రారంభలక్షణముల బట్టి వైద్యుడు ఆ వ్యాధినిర్ణయించుట కలయుటములోని తక్కినవార లందరకును సమాపనివాసులకును టీకాణ చేసి వ్యాధియొక్క వ్యాప్తతను నిలుపుచేయవచ్చును. కాలరానివిషయము లాగునాడ నవసరమగు మందుకాగ్రతలను బుచ్చుకొనుచు వ్యాధియొక్క వ్యాప్తతను ఆట్రచేయవచ్చును.

అంటువ్యాధుల విషయములో తగుకాగ్రతలను బుచ్చుకొనుటవలన వ్యాధుల యొక్క వ్యాప్తతను తగ్గింపవచ్చును. వీటియొక్క ఉచితకలకులులుగూడ తగ్గింప చేయవచ్చును.

ఇంగ్లాండునందు కొన్ని శతాబ్దములక్రింద కలిగిన "బ్లాక్ డెత్" (Black Death) అను అంటువ్యాధి యిప్పుడెచ్చటను గానరాదు.

కొన్ని అంటువ్యాధులయందు ప్రత్యేకములగు జీవాణువులు శరీరమునందు బ్రవేశించి నశితోష్ణ వ్యాధులు కలుగజేరవు. చలిజ్వరమునది ఆ జ్వరసంబంధముగ జీవాణువు గర్భము నందు బ్రవేశించినచోగాని చలిజ్వరము కలుగజేరదు.

అంటువ్యాధులన్నియు, మార్గమేదయినను, ఒకమనిషినుండి యింకొకమనిషికి వ్యాప్తత సంభవనే ఆయియున్నవి. ప్రతివ్యాధియును కొంతనియమిత కాలము శరీరము సాశ్రయించి యుండును. ఈ నియమిత కాలము అనేక కారణములబట్టి వ్యాధిగ్రస్తులయందు మార్పు నందు చుండవచ్చును. వ్యాధిసంబంధముగ జీవాణువు శరీరమునందు బ్రవేశించినపిమ్మట కొంతకాల మువరకు వ్యాధిలక్షణము లేనియు కనబడవు. ఈ మధ్యకాలమునకు వ్యాధిపరిపక్వ కాలమని పేరీడవచ్చును. అనంతరము వ్యాధిచిహ్నములు కనబడి వ్యాధియొక్క ఉద్రుతస్థితియందు మరణము సంభవింపవచ్చును. లేక వ్యాధియొక్క ఉద్రుతస్థితి కడచినపిమ్మట వ్యాధినివారణ కావచ్చును.

అంటువ్యాధి యొక్కసారి సంభవించి నెమ్మదిగైన మీదట సామాన్యముగ మరల కొంతకాలమువరకు అజీవ్యాధి సంభవించజేరదు. వ్యాధిరక్షణకై దానంతట ఆనెట్టి యేర్పడును కాని, యీ విషయమున చాల మిసహాయంపులు కలవు. ఒకే మనిషియందగు కాలరా మరల సంవత్సరములొక్కసారి రావచ్చును. ప్లేగ్ వ్యాధి కూడ ఒకే మనిషికి రెండు సార్లు రావచ్చునుగాని యిట్లు బహు ఆరుదుగా తటస్థించును.

ఈ అంటువ్యాధులలో ప్రతిదాని విషయమునందును భేదముగ జీవాణువు శరీరము నందు బ్రవేశించి వ్యాధిని గలుగజేయుచున్నదని మనము గ్రహింపవలయును. ఈ వివిధము లగు జీవాణువులను శరీరమునందు బ్రవేశించినపిమ్మట, నవి సంఖ్యయం దభివృద్ధి నందును, వ్యాధిని బైకి గనబరచునప్పటికి గొంతకాలమువట్టును. పిమ్మట నీ జీవాణువుల యొక్క బలము తగ్గిపోయి వ్యాధి అంతరించుటకు మరికొంతకాలము నడచును.

ఈ జీవాణువులయొక్క అంటు సోకినంత మాత్రమున వ్యాధి కలుగకపో వచ్చును. శరీరమునందు బ్రవేశించిన జీవాణువులయొక్క సంఖ్య పీనమైయుండి వచ్చును; లేక శరీర మునందు జొచ్చిన జీవాణువులయొక్క బలము మిక్కిలి తక్కువగైన నుండువచ్చును; ఇది యునుగాక, యీ జీవాణువులయొక్క దాడులకు లోబడకుండునంత బలమును శరీరము కలిగి యుండైన వచ్చును.

ఈ విషయమందు సామాన్యముగ వ్యాప్తతనందియున్న అంటువ్యాధులును, వాటి యొక్క ప్రత్యేకకాలమును, రాగినుండి వ్యాపింపదగిన కాలమును, యీక్రింది పట్టికయందు తెలుపబడినది. చలిజ్వరకాలము అనగా శరీరమునందు జీవాణువులు ప్రవేశించిన పిమ్మట వ్యాధి పేకీకరమగు బట్టుకాలము. రోగినుండి వ్యాపింపదగిన కాలము అనగా, వ్యాధి కుదురుకొంటు నందిన పిమ్మట వ్యాపించుటకు పిలుగనుండు కాలము.

వ్యాధి	చికిత్స కాలము	రోగినుండి వ్యాపింపదగిన కాలము
మకూడి	12 దినములు	6 వారములు (సామాన్యముగ)
ఆటతమ్మ	10 మొదలు 12 దినములు	3 " " "
పొంగు	8 మొదలు 12 దినములు లేక రెండువారములు	4 " " "
డెంగ్యుజ్వరము	3 మొదలు 6 దినములు	2 " " "
గవదలు	10 మొదలు 22 దినములు	3 " " "
కోరింత దగ్గు	4 మొదలు 14 దినములు	8 " " "
వెన్నూరుంజా	కొద్దిగంటలు	1 మొదలు 2 వారములు
పునఃప్రకోపజ్వరము	కొద్దిగంటలు 12 దినములు	4 వారములు (సామాన్యముగ)
మెఘానాద జ్వరము	5 మొదలు 21 దినములు	6 " " "
కాలరా	కొద్దిగంటలు మొదలు 5 దినములు	2 " " "
చలిజ్వరము	1 వారము మొదలు 3 వారములు	ఒకరినుండి యింకొకరికి వ్యాపించదు
మేగ	3 మొదలు 10 దినములు	3 వారములు లేక రెండువారములు
మయ	3 వారములు	ఎన్నఁదగినది
తక్కు	2 మొదలు 3 దినములు లేక రెండువారములు	వ్యాపించదు
మెక్కితక్కు కాటు	14 దినములు మొదలు కొన్ని మాసముల వరకును ; సామాన్యముగ 6 వారములు	వ్యాపించదు సామాన్యము

వ్యాధిపరిహారకాలము పగిలున లెక్కచేసి చెప్పినవైయున్నది. కొన్నివిషయములలో దీని కచ్చుతగ్గు లుండవచ్చును.

అంటువ్యాధి ప్రవేశించినపుడు దానిని సావ్యమైనంత శీఘ్రముగ గుర్తెరింగి వ్యాప్తత జెందకుండుటలకు జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొన వలయును. ఇట్టి జాగ్రత్తలను క్రిందివానివి, విద్యాలయములు మొదలగు బహిరంగ వాస్తవ్యములందు మిగుల ముఖ్యముగా గమనించ వలయును.

వ్యాధులయొక్క వ్యాప్తత.

1. వాయువు ద్వారా:— మశూచి, పొంగు, గవదలు, ఇన్ ఫ్లూయెంజా, క్షయవ్యాధి మొదలగు వ్యాధులు వాయువు ద్వారా గొంపోబడును. అనేకమగు అంటువ్యాధులలో వ్యాధిహితములగు జీవాణువులు కొద్దిదూరము మాత్రమే సంచ రింపగలవు. మశూచి, ఇన్ ఫ్లూయెంజా విషయములో మాత్రము యెక్కువ దూరమునకు యీ జీవాణువులు సంచరుచుండును.

2. జలము, ఆహారము, ద్వారా:— ట్రైఫాయిడ్ ట్యరము, కాలరా, ఆహారచేదనములు—యీ వ్యాధులు జలము ద్వారా విశేషముగ గొంపోబడును. అంటుదలచిందిన పాలమూలమున గూడ నీ వ్యాధులు వ్యాప్తత నందివచ్చును; పాలమూలమున క్షయవ్యాధియు పొంగును గూడ వ్యాపింపవచ్చును.

3. బట్టల ద్వారా:— మశూచి ప్లేగ్ సంబంధములగు జీవాణువులు చాలకాలము కోకిలో సంబంధించిన బట్టలు మొదలగు వాటియందు చలనములేని స్థితిలో నుండి విడుదలై వ్యాధులను వ్యాప్తత నందిజేయును.

4. మనుష్యుని ద్వారాయను, కీటకముల ద్వారాయను:— మనుష్యుని యొక్క క్యానకోకముల మార్గమునను, దిడలు మార్గమునను, మలమూత్రముల మార్గమునను కొన్ని వ్యాధులు వ్యాప్తత నందును.

ఎలకలు మూలమున ప్లేగ్ వ్యాధి వ్యాప్తత నందును, నల్లలమూలమున కాలరా అజూర్ వ్యాధియును, దోమలమూలమున చలిజ్వరవ్యాధియును, ఈగల మూలమున ట్రైఫాయిడ్ జ్వరమును, కాలరాయను, ఆహారచేదనములును వ్యాప్తత నందుచుండును.

అంటువ్యాధులయొక్క వ్యాప్తతను నిలుపుచేయుటకు మార్గములు:—

అన్నివిధములగు అంటువ్యాధులను వ్యాప్తతనందకుండ జేయుటకు శ్రద్ధవహిత ప్రత్యేకపద్ధతిని జెప్పటకు వీలైనది కాదు. సోఫిటికమున కవలంబించదగు పద్ధతులు ప్లేగ్ వ్యాధికి బని కిరావు; ప్లేగ్ వ్యాధికై ఉపయోగింపదగిన పద్ధతులు కాలరాకు ఉపయోగింపవు. ఆయావ్యాధులక్రింద జెప్పబడు ముందు జాగ్రత పద్ధతుల నవలంబించుచు వ్యాధులయొక్క వ్యాప్తత నణచివేయవలయును.

1. అంటువ్యాధియందైనను యొక్కొంది బంకములను ముఖ్యముగ గమనింపవలయును.

2. వ్యాధిగ్రస్తుని యంతటలనుండి విడిచి, ప్రత్యేక స్థలమునం దుంచవలయును.

3. వ్యాధిగ్రస్తునినుండి అంటుదలను సోకినటుల అణచివేయవలగిన వారిని విడిగా నుంచి, వ్యాధిపరిహారకాలము దాటునంతవరకును అట్టివారిని విడిగనే యుంచవలయును.

3. రోగి వసించుచున్న స్థలమునకు సంబంధించిన గొడలు, నెల, తివాచులు, పని ముట్లు వగయిరాలనన్నిటిని ఆయా నిర్ణయపద్ధతులపైన ఆంటులేకుండ శుభ్రపర్చ వలయును.

4. మహూచి సంభవించిన విషయమునందు సమాపస్తులందరును టీకాలను వేయించు కొనవలయును. ఇట్లుగాజేయుటవలన నీ వ్యాధిని పారదోలవచ్చును. ప్లేగ్ ప్రవేశించియున్న పుడు ఆంగుసంబంధమగు టీకాలను వేయించుకొనటవలన ఆరుమాసములనరకు వ్యాధి రాకుండ జేసికొనవచ్చును. టైఫాయిడ్ జ్వరము 18 మాసములవరకును రాకుండ టీకాలను వేయించుకొనవచ్చును. కాలరానూడ గొన్ని మాసములవరకు రాకుండ టీకాలను వేయించు కొనవచ్చును.

కాలరా విశేషముగా వ్యాప్తత నందియున్నపుడు త్రాగునీటియందు దోషముండి యున్నదని గ్రహించవలయును. మహూచి విశేషముగా వ్యాపించినయెడల నాణవంది టీకాలను వేయించుకొని యుండలేదని యెంచవలయును. టైఫాయిడ్ జ్వరము యొక్కవగ వ్యాపించి యున్నపుడు, యీ రోగులయొక్క మలమూత్రము లేవిధముగ పరిష్కరింప బడుచున్నదియు నీటిసప్తయి పాలసప్తయి విషయములయందు జేమయన దోషయలున్నదియు, విచారించవలయును.

ఆన్నివిధములగు ఆంటువ్యాధులును ఆరోగ్యవగుజీవితములను గడపువాడియందెక్కువ వ్యాప్తత నందజేరవు. శరీరమును పరిశుభ్రముగానుంచుట, పరిశుభ్రమగు నీటి నుపయోగించుట ఆరోగ్యహితముగు నాహారమును భుజించుట, పరిశుభ్రమగు గాలి వచ్చునట్టి గృహములందు నివసించుట, గృహములకు చుట్టుకట్ట పెంటకుప్పలు మొదలగునవి శేఖండజేయుట — యీ విషయములందు జాగ్రత్తను వహించి యుండవలయును.

ఆంటువ్యాధి యేదయిన ప్రవేశించినపుడు ఆనుచిన జీవితమునందలి మఱాలుతల వాటుయందు జీవిధమగు మార్పులను జేయరాదు. ప్రైవియమును గమనించుట యేగాక, అల నటను గలంగజేయు పనులను జేయరాదు. చలిగాలి సోకరాదు. ఆ మావ్యాధులయెడ భయ కంటికి లగుటవలన వ్యాధియొక్క ప్రవేశమున కెక్కువ అప్పుడము కలగునుగాన అట్టి భయము నెంతిమాత్రమును మనసునందు జొరనియ్యగాదు.

కొన్ని జన్యులపైనను నిర్లక్ష్యము చేయదు. తగినవిధిత్వ చేయవలయును. నీడయినను వ్యాధియొక్క పారంభముననే తగువిధిత్వ జేసినయెడల శిశువుముగ మరణి నందగలదు. నూత్యవ్యాధులయందు విశేషవిషయములలో విశ్రాంతియును తగు ఆహారమార్పును ఖండికను గలంగజేయగలవు. శరీరము వ్యాధిహితము యినశుభ్రము పనిసాపిజేసి విశ్రాంతిని దీసికొనుచు తేలి కగు నాహారము (అనగా పాలు మొదలైనవి) ను బుచ్చుకొనవలయును.

వాయువు.

శరీరమునకు, ఆహారము, జలము, దుస్తులు, సూర్యరశ్మి వావలయును. వీరిలో నెల్ల వాయువు మిగుల ముఖ్యమైనది. తక్కినవి అప్పుడప్పుడు గావలసియందును. వాయువు మాత్రము యెల్లప్పుడును ఆవసరమయియున్నది. మన శ్వాసకోశములలోనికి వాయువును వీల్చుటండ జరించుటయే కష్టమైయున్నది. బహిర్యాయువునందు మాత్రాగమగు వాయువా యువు మనుష్యునియొక్క జీవితాధారమయియున్నది.

మనము లోనకు బీల్చునట్టి వాయువు పరిశుద్ధిమయివచ్చును, నవీనమైనదియును యుండు వలయును. శరీరమునందలి పోషకమునకును, ఉష్ణతకును, అనుమలమును గలవలకు జీర్ణమును మును బుట్టించుటకును, సరములను సామాన్యముగ శరీరమునకుంతును వలయును గలంగజేయుటకును, పరిశుభ్రమగు వాయువు మిగుల వపసరమయి యున్నది. వాయువు చలనము లేక పోవుటవలన దుష్టత్వమును గ్రహింపవచ్చును. ఒకప్పుడు మరీకితో గూడియుండును. విషయుతమైగూడ నుండవచ్చును. అపరిశుద్ధమగు వాయువును బీల్చుటవలన నీచేశమందు, గొన్ని మరణములు గలుగుచున్న వని నిస్సంశయముగ చెప్పవచ్చును.

క్వాసకోశములలోనికి వాయువు నొటిదార్దరమునను నానీకాద్వారమునను కొన్ని మధ్యమార్గములగుండా క్వాసకోశములలోనికి బోవును. బహిర్వాయువు నోటియందును, ముక్కునందును బ్రవేశించినప్పుడు క్వాసకోశములలోనికి బోవుచుండగ క్విటి యెక్కువ మును ఉష్ణతను జెందును.

వాయువు స్వాభావికముగ క్వాసకోశములలోనికి ముక్కుద్వారా పోవలయును. గాని నోటిద్వారా పోకూడదు. ముక్కునందలి యెముకలు ఒకవిధముగ నీవాయువునందలి మరీకి పదార్థములను వెలిజేయుటకు వీలుగ చేర్చడి యున్నవి. ఇదియునుగాక, నానీకారంధ్రములు విశేషముగ రక్తనాళములచే నావరింపబడి యుండుటచే చలికాలమునందు యీ వాయువు క్వాసకోశములలోనికి బోవుచుండగ కొంతవెచ్చదనము నందుట ప్రయోగముగ నుండును.

క్వాసకోశములు.

ఉదరముయొక్క ప్రభాగమునందు క్వాసకోశము లిమిడియున్నవి. ఈ క్వాసకోశములయందు అపరిశుద్ధరక్తము లోనకు బీల్చబడు ప్రాణవాయూసహాయమున పరిశుద్ధపరచబడుచున్నది. పూర్తి క్వాసకోశమునందును, వాయుబిలుగులు అల్లికలచే బంధంపబడియుండును. సరములు, పరిశుద్ధరక్తనాళములు, అపరిశుద్ధరక్తనాళములు, మేదస్సు పారెడు నాళములు—యవన్నియుగూడ క్వాసకోశము నావరించియుండును. సగటున క్విటిక్వాసకోశము 22 ఐన్సులును యెడమక్వాసకోశము 20 ఐన్సులును తూకముడుండును. క్వాసనాళములయొక్క అంతర్భాగములు పారసంబంధముగ పదార్థముతో గప్పబడి బహుమన్నితముగ నుండి వాయువుతప్ప తక్కిన యేదాదగముయొక్క స్పృశ్యతగిలినను దగ్గును బుట్టించి అట్టి దోషపదార్థములను వెలువరింపజేయును.

మనము లోనకు బీల్చునట్టి గాలి క్వాసకోశములయొక్క అంతర్భాగములగు గాలిసంఘటనలలో బ్రవేశించును. ఈ గాలిసంఘటనయొక్క ప్రాకారస్థానములు బహుమన్నితముగ నున్నితముగనుండు, సూక్ష్మమగు రక్తనాళములతో గూడియుండును. క్వాసకోశములలోనికి కొన్నినట్టి వాయువు యీ గాలి సంఘటనయందు బ్రవేశించి ఆసంఘటనయొక్క ప్రాకారస్థానములయొక్క పల్పదనముచేత—బహుమన్నితమగు పారమాత్రమే ఆద్భుతముండుటవలన—ఆ ప్రాకారస్థానములయందలి రక్తనాళములకును యీ గాలిసంఘటనయొక్క పారలకు గలుగుచున్న సంస్థిత కార్యక్రమమునందు రక్తమునందలి అవసరములగు వర్ణరపదార్థములు యీప్రారంభ మార్గమున వెలువరింపబడుచు, గాలిసంఘటనలోని ప్రాణవాయువు రక్తములోని

శ్వాసరొండుకొన బడుచున్నది. ఈ రక్తమువలన నాశరొండుకొనబడిన ప్రాణవాయువు గుండె యొక్క యెడమ వంతునండి శరీరముయొక్క నానాభాగములకును దీసికొని పోబడుచున్నది. ఇట్లుగా ప్రవహించుచున్న రక్తనాళములనుండి ప్రాణవాయువును శరీరమునందలి నానా అవయవములయొక్క అల్లెగలను గ్రహించుచు, తమతమ వ్యర్థములగునట్టియు అపాయహిత ములై ఉత్పత్తియగునట్టియు పదార్థములను ఆ రక్తమునందు ప్రవేశపెట్టుచు, యీ అవసర పదార్థములలో గొన్ని మరల శ్వాసకోశమునకు గొంపోబడి అచ్చట ఊపిరి గాలిమార్గమున శరీరమునుండి వెలువడిగల బడుచున్నవి. ఈ వ్యభాషికపద్ధతి మూలముననే నల్లనైనట్టియు ఆపరిశుద్ధమైనట్టియు రక్తము యెన్నిసేనట్టియు పరిశుద్ధమైనట్టియు రక్తముగ మారుచున్నది. ఈ పద్ధతి స్థితియందుండు రక్తము శరీరమునందలి అన్ని అవయవములకును బోవలెను గలుగజేయును. పౌలి నొక మునునందును యీ శ్వాసకోశములలోని గాలిసంఘట యందలి వాయువుతో యొనిమిది పెంట్ల రక్తము స్వర్గిగతి నందుచున్నది.

శ్వాసకోశములలోని రక్తము యెల్లప్పుడును ప్రాణవాయువును బిల్చుకొనియిందులకు బదులుగా నంగారాగ్రాహకులును వెలిబుచ్చుచున్నది. ఈ కార్యక్రమమును నడపుటకు గాను శ్వాసకోశములయొక్క వాయుచిలములలోని వాయువు తరచుగ మార్పు నందుచుండ నలయును. ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసముల యందు యీ మార్పు గలుగుచుండును.

ఆరోగ్యమునందున్న మనిషి విశ్రాంతి సమయమున నిమిషమునకు 15 మొదలు 18 పర్యాయములును, బిడ నుమారు 25 పర్యాయములును, పరీబిడ్డ 35 మొదలు 40 పర్యాయములును, శ్వాసను బిల్చుచుండును.

రక్తము వాయుచిలములందలి సూక్ష్మరక్తనాళముల యందు బ్రవహించునపుడు, ఆపరి శుద్ధ నీరుండి, రిక్తునైతికి మార్పునందుచున్నది. ఈ వాయుచిలములయొక్క సున్నితమగు ప్రాకృతికస్థాన మార్గమున యిరువైపుల వాయువులును మార్పునందుచుండును. హృదయము యొక్క నుడి వైపునుండి ప్రవహించు ఆపరిశుద్ధరక్తము అంగారాగ్రాహకుల వూరితమై యుండును. హృదయముయొక్క యిరువైపునుండి ప్రవహించు పరిశుద్ధరక్తము ప్రాణవాయు వూరితమై యుండును. వాయుచిలముల కిరువైపుల నుండి వాయువులయొక్క పరస్పర మార్పువలల వలన ఆంగారాగ్రాహకులు నిశ్వాసమునందు బయటికి వెడలుచు ప్రాణవాయువు ఉచ్చాస్యనమునందు లోనికి వచ్చుచుండును.

శ్వాసకృచ్ఛము.

ఏ కారణము నల్లనైనను శ్వాసకోశములలోని వాయుప్రవేశ మాటంకపరచ బడిన యెడల, శరీరములో రక్తముపరిశుద్ధి జెందును. ఈ ఆటంకమును దొరిగించుటకు దగ్గు గలుగును. ఈ దగ్గువలన నీ ఆటంకము దొలగించబడనియెడల రక్తమునందు అంగారాగ్రాహకుల వధికమగుచు నపరిశుద్ధత జెందును. ఈ అపరిశుద్ధ రక్తము పెడదాపై బనిచేయుచు ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసముల సధికమగును బలయంతముగను జేయుచు, ఆయాసములో గూడిన ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసము తొప్పుడును. ఈస్థితి శ్వాసకృచ్ఛి మనవిడును. ఈ శ్వాసకృచ్ఛిస్థితి అధికమైతేలోని శరీరముయొక్క స్నాయువులన్నియు మడుచుకొని, మార్పులు ప్రవేశించును. శ్వాసాటంకము

యిప్పటికిని దీరకపోయిన యెడల గుండెదబ్బలు బలహీనతనంది రక్తప్రచారము గుర్వలత్వము నందును. ఈ సందర్భమునందు హృదయము నీరసతతో గూడిన కొన్ని దెబ్బలను గొట్టిన పిమ్మట దానియొక్క కార్యక్రమము నిలచిపోవును. మన హృదయందు శ్వాసావరోధము తటస్థించిన పిమ్మట మూడు మొదలు ఆయిదు నిమిషముల లోపల మరణము దటస్థించును. శ్వాసకోశముల యందలి రక్తము పాణివాయువుతోగూడ కార్యక్రమమయి క్క పరిపూర్ణత ననుసరించి, శరీరమనందలి అన్ని అవయవములకును ఆర్థికలకును బలమును గలుగ జేయు గుణావళిములు రక్తమనం దిమిడి యుండును.

హృదయము.

హృదయము రక్తప్రచారమునకు మధ్యస్థమై యున్నది. దినము మొదలు మరణము వరకును పరిణమియందును, హృదయంబు (Heart) నీర్లు మునుగునట్టి శోణము యంత్రము) వలె పనిచేయును. ఈ కాలమునం దంతటను రక్తమును పరిపూర్ణముగా నింపుచుండును.

నాడి.

హృదయముయొక్క యెడమపార్శ్వమునందు కిందికిర మడుచుకొనినపు డందలి కొంతరక్తము ఆభాగము ననుసరించియున్న బృహద్ధమని (Aorta) నాడెడ వైపు నుండు రక్తనాళములోనికి జొచ్చుచున్నది. ఈ రక్తము మరల మనకు బోవుటకు బిల్లులనుండు నొకమాత్ర పడిపోవును. ఈ సందర్భమునందు ఈ పరితృప్త రక్తనాళములలో నిదివరకు పూర్ణముగ రక్తముండియుండుటచే నీర్మాత్ర రక్తమును దీసికొనుటకు యీ రక్తనాళము విస్తరింపు నుండును. ఈ రక్తనాళము విస్తరింపు నంది మరల యధాస్థితిని విహించు గుణమును గలిగియున్నది. ఇట్లు మరల యధాస్థితిని విహించుటయందు, యీ రక్తనాళమునకు కాళలుగా నున్న చిన్న చిన్న రక్తనాళములలోనికి యీ రక్తము గొంపోబడుచున్నది. ఆ చిన్న రక్తనాళములును యిదేపద్ధతిని మడుచుకొని మరల యధాస్థితి నందుచుండును. ఈ రక్తమంతయు వివిధావయవములకును జేరి మరల నపరితృప్త రక్తనాళముల మూలమున శ్వాసకోశముల జేరుచుండును. ఇట్లుగా మడుచుకొని మరల విస్తరింపునంది యధాస్థితిని విహించుట గుండె గలుగు పరితృప్త రక్తనాళములయొక్క కార్యక్రమమనకే నాడియని చెప్పబడును. మణికట్టు యొక్క యెడటివైపునను, కణితమీదను, చెవియొక్క మందుభాగమునను, యీ నాడినిమనము స్పృశించవచ్చును.

ప్రధాన పరితృప్త రక్తనాళములందు రక్తము నెకనుకు 12 అంగుళముల చొప్పున ప్రవహించుచుండును. ఈ రక్తనాళములు చిన్న నైసర్గికవిధము యీ పరిమితి తగ్గిపోవును; మిక్కిలి నూత్న నాళములకు జేరనప్పటికి యీ పరిమితి యింకను హీనతజెందును. ఎట్లైనను, ఈ నూత్న నాళములయందు రక్తమయొక్క పారుదల శక్తుల కాలము పట్టుకు మరల సెరికడ రక్తనాళముల మూలమున కీర్ణముగనే ప్రచారము నందుచుండును. శరీరమనం దంతటను రక్తమయొక్క ప్రచారమునకై మూడు 30 సెకనులకాలము మాత్రమే పట్టును. ఒక పరితృప్త రక్తనాళమును మనము గోపినయెడల ఆందునుండి రక్తము ఉలికి డికి వచ్చుచుండును.

ఇది నాడియొక్క చొప్పు ననుసరించి యుండును. పరిశుద్ధ రక్త నాళమునుండి ప్రవించుచున్న రక్తమును నిలిపి వేయవలెనన్న మనము యీ రక్తనాళమును హృదయమువైపున బంధింపవలయును ; ఏలననగా, యీ రక్తనాళములోనికి రక్తము హృదయమువైపుల నుండి వచ్చుచున్నది. ఒక అపరిశుద్ధ రక్తనాళమునుండి రక్తము ప్రవించుచున్న యెడల నీ ఉబుకుదల లేకుండ నొకేధారగ రక్తము ప్రవించుచుండును.

రక్తమెట్లు పరిశుద్ధత నందును ?

రక్తము నూడువిధములుగ పరిశుద్ధత నందును. (1) క్వాసకోశములయొక్క రక్తనాళములందు రక్తము ప్రచారము నందుటవలన, రక్తమునందలి అంగారక్షారవాయువును, అవధికిమగు గాలియు ఆవిరియై పమునకు, ఊపిరి గాలిమార్గమున బయటికి వెడలిపోవును. (2) బుడలు యొక్క ఉపరిభాగము ననుసరించుచుండు స్వేదగ్రంథులలో రక్తము ప్రచారము నందుటవలన, నీవటములమున అధికిమగు జలమును, కొంచెము అంగారక్షారవాయువును యులియగా ఆనెబడు నొకవర్గిగ వదార్చుమును, బయట వెడలిపోవును. (3) మూత్రగ్రంథులయొక్క రక్తనాళములయందు రక్తము ప్రచారము నందుటవలన అధికిమగు జలమును, మూత్రమునందు గలిసియుండెడి కొంచెముగా, యూరిక్ ఆమ్లములును, వెలువరింపబడును.

రక్తముయొక్క ఉపయోగములు.

శరీరమునందు నుండునన్న నూనావిధములుగ కార్యక్రమములందును ఉపయోగపడునన్న పదార్థములయొక్క వర్ధిల్లమును పోషకద్రవ్యముగ రక్తముయొక్క పనియై చూపుచున్నది. అవర పదార్థములనుండి పోషణమును గ్రహించి యీ పోషణమును అవయవములయొక్క అల్లికలకు గొంపోవుట రక్తముయొక్క ధర్మమై యున్నది. శరీరమున కంతకును రక్తమును బలమును ఆచుచ్చును. అన్ని అవయవములయందును ఉండెడి అల్లికలయొక్క కార్యక్రమములకు ఆవసరమగు పోషకద్రవ్యమును రక్తము క్వాసకోశములనుండి గొంపోయి అయాఅవయవములకు చేర్చును. ఈ కార్యక్రమములందు ప్రాణవాాయువు నెక్కుదిగ నుపయోగము నందును వేడిమిని నశింపజేయును. ఈ కార్యక్రమములందు దుద్భవమందు వర్ధిల్లపదార్థములును-తగ్గిగలము, క్వాసకోశములు, చర్మము-మూలమున వెలువరింపబడును. శరీరమునందు పోషకద్రవ్యములను గలగుచున్న వేడిమిని సరిపమానముగ శరీరమున కంతకు వ్యాపింపజేయుటయందు రక్తము పని చేయుచున్నది. చలిదేశములయందు గృహములలో వేడిమిని గలగజేయుటకు ఉచ్చింకునటి గొట్టములను ఉపయోగించుపద్ధతిని, యీ రక్తము శరీరమునందు తలకు ఒకే సమానమగు వేడిమిని ప్రసరింపజేయును. శరీరమునందు నోటిలోని ఉష్ణి నీటిని స్రవించజేయు గ్రంథులకును, బ్రేణాశయమునందలి స్రవణులకును, కారిజమునందలి విత్తద్రవమునకును, యింకను శరీరములోని యితర స్రవణులకును, అవసరమగు పదార్థములను రక్తముచేర్చి పెట్టుచున్నది.

ప్రపంచమునందలి వాయువులో 100 : 79 వంతులు పారజంక వాయువు (Nitrogen) యును 21 వంతులు పాణివాాయువు (Oxygen)ను ఉంచెయున్నది; అనగా, మొదటిది పాణివాాయువునకు దాదాపు నాలుగువంతు లధికముగ నున్నది. ఈరెంటి యందును ప్రాణ

వాయువు ముఖ్యమైనది యున్నది. ఈ ప్రాణవాయువు జీవితాధారమైనదియు మిక్కిలి చురుకైనదియునై మన రక్తమును పరిశుద్ధస్థితి యందుంచుట కాధారమై యున్నది. ఈ ప్రాణ వాయువు దెనితోజేరిన దానిని భస్మీభవంపజేయును. అది లేకుండవునకు వేడిమిగాని పెలు తురుగాని కలుగజేరదు. మన శరీరములలోపల ప్రాణవాయువు అహరేవనార్థ ములతోజేరి భస్మీభవంపజేసి, శరీరముయొక్క వేడిమిని గాపాడుచుండును ఈ కార్యక్రమము నెమ్మదిగ జరుగుచుండును గనుక మనము ఆ వేడిమిని దెలియలేకున్నాము. వాయువునం దంతయు ప్రాణవాయువే ఉండియున్నయెడల మనలను దహింపజేయుచు గనుక శుష్టియందీ వాయువులో నింకొక విధమగు వాయువు గలిసియుండుట జంతుకాలముల యొక్క మేలుకొరకే అయియున్నదని మనము తెలిసికొనవలయును.

దుర్వాయువు మనల ననుసరించి యుండినయెడల రక్తమును ఆపరిశుద్ధపరచి శరీరము లోని పృతి ఆవయవమునకును హానిని గలుగజేయును. ఒకసారి ఊపిరివదలిన గాలిని మరల లోనకు బీల్చుటవలన వ్యాధి జనించి మరణము కలుగును. ఈ కారణముచే పరిశుద్ధమగు వాయువును బీల్చుట మిగుల ముఖ్యమై యున్నది.

దుర్వాయువు గలుగుటకు మార్గములు.

(1) మనము నివసించు స్థలములందు వంటలు చేయుట మూలమునగాని మంటలు జేయుట మూలమున గాని మిక్కిలముగ పొగబెట్టుట వలన అగోగ్యమునకు భంగము గలుగగలదు. చమరుదీపములను బెట్టినపుడు వాటినుండి వెడలెడు అంగాగ ఊరటాదువు బొప్పలకు సరియైన మార్గము లుండవలయును.

(2) జంతుసంబంధ మగునట్టిగాని వృక్షసంబంధ మగునట్టిగాని పదార్థములు కుప్ప నపుడు దువ్వమైనవాయువు లుద్భవించి చుట్టుపట్లనుండు వాయువుతో మిశ్రమ మగును. వాసననుబట్టి మనము యీ పుగతి గ్రహించి అట్టివాటిని వంటనే తొలగింప వలయును. నిలువమాంసము, ఉచ్చిష్టము, కాయగూరల యొక్కయు ఫలముల యొక్కయు పైచర్మ ములు, మామిడిపెంకెలు, చెఱకుపిప్పలు మొదలగువాటిని యింటిలోనిలువ యుంచరాదు.

(3) నివాసముచేయునట్టి గదులలో వంటచేయుట వలన మనము లోనికి బీల్చు వాయువునందు బరువుయేర్పడి ఆకలికి మాంస్యకను గలుగజేయును.

(4) గదులలో గుడ్డల సెప్పడును ఉడుకనియ్యరాదు. ఈ పనివలన చెడుసీస్యునింటి నంతయు అకుభ్రోపరచుటయేగాక చెమ్మ గలుగునట్లు గూడ చేయును.

(5) ఇంటిలోవలన, యింటిలోని పామానులమీదను, గోడలపైనుదుమ్ముయందు టవలన నొకవిధముగ ననవ్యమును బుట్టించు వాసనను గల్గించును. మాసిపోయిన బట్టలు చెప్పలుగూడ దుర్వాసనను కల్గించును. మనము నివసించు గదులను వాటిలోనుండు వస్తువు లన్నిటిని పరిశుభ్రముగా నుంచవలయును. కిటికీలను తలుపులను తెరచి యుంచుటవలన పు కుభ్రమును గాలి లోనకు వచ్చుటయే గాక దుమ్ము యొచ్చుట నున్నదియగునాడ దెలు జేయును.

వేసవికాలమునం దనవ్యముగా నుండినయింటిలో ఈగలు ముసురుకొనును. ఈగలు అంటువ్యాధులను దీసికొనివచ్చుటయేగాక ఆస్వాస్థ్యమునకును అనవ్యమునకును గారణము

అగును. ఇంతియును, మన వదానము నిలవఁబడిన యెడలయును ఇట్లు నిలవఁజూపిండు నను ఈగలు విశేషముగ గుంపులు కూడఁను. ఈగలయొక్క గుంపులుబట్టి చుట్టుపట్టు అనారోగ్యమును బుట్టుట శాస్త్రముననుగును.

(6) కుశ్యోత్పత్తి పోవుటకు జలదారులు లేకపోవుటవలనను జలదారులున్న విషయములలో నీటిపోవుటకు క్రిమయములు మృత్యుములు లేకపోవుటవలనను, గృహములయందును గృహసమీపములందును సంబంధహితముగ వానియపు పరీవేశించుటకు వీలుగ నుండును. జలదారులండి యుత్పత్తి వాసన ప్రాయము చేరినను దుర్వాసలు సంబంధమైనవి ననుము గ్రహింపవలయు. జలదారులను నీటినిబోసి పరిశుభ్రముగా గడుగుటవలన వానచేయ వచ్చును. జలదారులను పరిశుభ్రపరిచిన వియ్యుటను గూడ చెడ వాసన ఉండినయెడల, సంబంధమైన నట్టియు పృథ్వీసంబంధ మైనట్టియు దుర్వాసలుయొక్క నుట్టుదలవలన నెట్లైన నట్లువాసన గలుగుచున్నదిని మనముగ్రహింప వలయును. ఇట్టి దుర్వాసలవలన పృథ్వీకవ్యాధి కలంగక పోయినను క్రిమయ సంబంధము అన్యధా విస్తృతమై కలంగక మానదు. పాపము మూర్ఖముగ నై యుండఁగానే అన్యధాను గలంగఁగల, పృథ్వీమిత్రాదు అయినయెడల మరలము నెట్లు కలంగఁజూపక, అనభిధముగ నీ దుర్వాసలును మన శరీరములను బనిచేయుచుండును.

(7) దివిజవాంతు, తోళ్ళను పడుచుచే రుచారలు, తోళ్ళవ్యాపారము చేయు వారలు, రింగుబడి చేయువారలు, మొదలగువారు తమవ్యాపారములను నివాసభవేశములకు నుత్తముగా నేర్పఁబడవలన దుర్వాసలుపులను వ్యాపింపజేయుదురు. ఇట్టివారు తమశరీరము డోరి బయట శుభ్రమునటులైనను జీయవలెను; లేదా, ఎప్పటికప్పుడు తమవ్యాపార స్థానములను పరిశుభ్రత శాస్త్రమున నియమించ బడవలయును.

(8) వ్యాధి గ్రస్తులనుండి వెడలు దుర్వాసలుపులను, వ్యాధి సంబంధముగ వీవాలు పులును, విషములుగ వర్తించును. ఆరోగ్యము వహించిన వారలయందు కంటే వ్యాధిగ్రస్తులయందు వెడలు దుర్వాసలుపు లెక్కువ హానికరములై యున్నవి. సూక్ష్మము లైనట్టియు అన్యధాము లైనట్టియు పృథ్వీసంబంధముగ జీవాణువులు శరీరమునందు బ్రవేశించుటచే వాలవ్యాధులు గలుగుచున్నవి. ఈజీవాణువులను వ్యాసశోశముల మూలముగా గాని యితర విధముగాని శరీరమునుండి తెలియచ్చుటకు సాధ్యమైన పర్యాయములు జరుగుచుండును. అటువ్యాధి సంబంధముగ జీవాణువులు శరీరమునం దొకసారి ప్రవేశించగనే వీటిలో కొన్ని కరగఁజూచి అనా శుభ్రగతిని పుట్టించుచుండును. మరొకవిధముగ వ్యాధులయందురోగులయొక్క శరీరమునుండియు వ్యాసశోశములనుండియు నీవ్యాధిసంబంధముగ జీవాణువులు విశేషములుగ పలునరింపు నందుచుండును. రోగి వసించియున్న గదియందు యీ జీవాణువులు వ్యాధికరములు. మరొక విషయములో నైనయెడల మన మాజీవాణువులలోని దీర్ఘివ—అవివర కావ్యాధి కలిగియుండు విషయములలో గాని, క్రిమముగా బీజాలన చేసికొని యుండుని సంధ్యములలో గాని—వ్యాధి ప్రవేశము నుండును. పొంగు, పునప, తోవజ్వరము, గవడలు, అటతమ్మ మొదలగు వ్యాధులయందును యిట్టి వ్యాధిత్తును బుట్టుకొనవలసియుండును.

(9) శ్మశానస్థలసమీపముల వాయువు చెడియుండును. కాబట్టి శ్మశాన వాటికిలు నివాసస్థలములకు దూరముగ నుండవలయును. ఇటుక ఆవములు గూడ గ్రామములకు దూరమున నుండవలయును.

(10) ఆవులు, గేదెలు, మేకలు, కుక్కలు, గొర్రెలు మొదలైన గృహజంతువులు యింటిసమీపముల నుండుటవలన వాయువును అపరిశుద్ధ పరచును, ఇవి, ఊపిరిని విడుచుట వలననే గాక, పెంటవేయుట మొదలగు పనుల మూలమున వాయువు నపరిశుద్ధత నందజేయుచు, ఈ పెంటలు ఆరుదల నందినపుడు మెత్తని పొడిగి మారి మనము లోనకుబీల్చి వాయువుతో శరీరమునందు బ్రవేశించును. కాబట్టి ఈ గృహజంతువుల నన్నటిని మనము నివసించు గృహములకు దూరముగ నుంచుచు ఆస్థలములను పరిశుభ్రస్థితియందుంచుచుండవలయును.

(11) పాయిఖానా దొడ్లు : ఈ దొడ్లనుండి వెడలు దుర్వాసాయువు శరీర ఆనారోగ్యతను గలుగజేయును. కాబట్టి, వాటిని కట్టునివయమునందును, పరిశుభ్రముగా నుంచు విషయమునందును యెక్కువ జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనవలసి యుండును.

వాయువుయొక్క యేకరీతీస్థితి.

వాయువు అపరిశుద్ధత నందుచున్న మార్గములలో ముఖ్యమగునవితవరకు విచారించి యుంటిమి. వాయువుయొక్క స్థితిగతులను గూర్చిమాడ గమనించితిమి వాయువునందునానా విధములగు దుర్వాసాయువులు మిళితమగుచున్నను, దానియొక్క స్థితిగతులయందే మార్పును గలుగజేయుట స్వభావమునందలి విచిత్రాంశమై యున్నది. ప్రపంచము నావరించియున్న వాయువు క్రమక్రమముగా మాలిన్యత నందుచునే యుండినయెడల మనము జీవించుటకే పిలు లేకుండెడిది. వాయు పీఠముగ నేకరీతి స్థితియందుండుటకు బనిచేయుచున్న కారణములను గూర్చి ముందు ప్రకరణమునందు జెప్పబడును.

వాయుప్రచారము

శరీరమునుండి వెలువడు దేనినైనను — ఊపిరిమూలమున వెలువడు దుర్వాసాయువును గాని, మలము మూత్రము మొదలగు వాటిగుండ వెలువడు వ్యర్థపదార్థములను గాని విముక్తిజేయుట ఆరోగ్యసంరక్షణ యందలి ప్రధానాంశమై యున్నది.

శ్వాసమూలమునగాని యితరవిధముగ గాని మనము మలినపరిచిన వాయువును సాధ్యమైనంత క్రమముగ పారదోలుట ముఖ్యమైయున్నది. వాయుప్రచారమువలన నీదుర్వాసాయువు దూరమై పరిశుద్ధముగ వాయువే మనకు వచ్చుచున్నది. వాయుప్రచారము స్వాభావికమనిగనుక కష్టితమనియు నెందు విధమునై యున్నది.

స్వాభావిక వాయుప్రచారము స్వభావమునందలి శక్తులవలన గలుగుచుండును. ఈ స్వభావశక్తుల సహాయముగ మనుష్యుడు వాడుకచేయు ఉపకరణములవలనను యేర్పాటుల వలనను కల్పిత వాయుప్రచారము ఆనుచరింపబడును.

వాయుముఖము మూడువిధములుగ గలుగుచుండును. ఆ మూడువిధములు యేమనిన:-

(1) అన్ని విధములగు వాయువులను, ఒకదానియం దింకొకటి కలియుగణమును గలిగియుండును. (2) ఉష్ణహితములగు వాయువులు తేలికగ నుండుటవలన బైకిదేలుచు చల్లనివాయువులు బరువుగనుండుటచే క్రిందికి (భూమివైపునకు) దిగుచుండును. (3) వాయువు పీచుటయందలిక క్రి.

(1) అన్ని వాయువులను, ఒకదానియం దింకొకటి కలియు కారణముచేతనే మననగాపి రివివచ్చునట్లు యితరమగునట్టియు దుర్వాయువులు శీఘ్రమున నీ బహిర్వాయువునందు గలిసి వాతాయుక్కు. ఆ వాయుగుణమును పీనపరము మన్నుచి.

(2) మనము నివసించు గృహములందు తృప్తియగుదు ర్వాయువులు ఉష్ణహితముల గుటచే తేలికయై యంతికప్పువైపుల కెగయును. ఈ కారణముచే గోడలయొక్క పైవైపున కిటికీ లుండినయెడల నామాగ్గమునకుదుర్వాయువులు బహిర్వాయువునందు గలిసిపోవును; అట్టి కిటికీలుగాని, తలుపు మార్గములుగాని శేకపోయిన యెడల నీ దుర్వాయువులు చల్లకై, బరువు, మరల క్రిందికి దిగి మనము పీల్చుకొని యందు ప్రవేశించును. కాబట్టి గృహముల యందు పుట్టిగలిగి యుండుటవలన ఉపయోగముగ నుండుగలదు. పొగ పై కెగసిపోవుట జూచు టను బట్టి యీవిషయములను మనము చక్కగ గ్రహించ వగును.

(3) పీచుచుండితిగాలి, తక్కువల నందలి వస్తువునుండి పెడలు దుర్వాయువులను గొం పోవుచు, మంచివాయువును గొనువచ్చుచు, మనము నివసించు గృహములందు సేవనమైనట్టియు పశువులపై నట్టియు గాలిని బ్రహ్మంపజేయును; కాని వాయుప్రచారమునందీ కార్యక్రమము జరుగుటకు పీలుగనుండునట్లుల మనము కిటికీలను తలుపులను యేర్పాటు చేసికొన వలయును. గాలియొక్క రాకపోకలకు పీలుగనుండునట్లుల కిటికీలను, తలుపులను, ఒకదానికొకటి యెదు రుగ గాని, వాయుప్రచారము విచ్ఛితముగ జరుగుటకు ఒకదానికొకటి యెదురువైపున కొంచెము ప్రక్కన గాని యేర్పాటు చేసికొనవలయును.

సూర్యకిరణముల యొక్క కార్యక్రమము వలనను, వృక్షములు వాయువు నందలి అంగారకనిద్రవాయువును గ్రహించుటవలనను, వర్షముచే వాయుప్రక్షారన మగుటవలనను, వాయువు పరిశుద్ధత నందుచుండును.

వాయుప్రచారమునకు కిటికీలు, తలుపులు, పొగ గొట్టములు, మాత్రమేగాక, తలుపు నందులు, పెంతుకప్పులుకూడ సహాయపడుచుండును.

గృహమానందలి వాయువును బహిర్వాయువును ఒకే పశుభక్తినియం దున్నపుడు వాయుప్రచారమున కవసరమగు సంపూర్ణ యేర్పాటులను జేసియున్నట్లుల నెంచ వచ్చును.

పంకాలు.

వాయుప్రచారమునకు పంకాలు సహకారులుగ నుండును. ఒడలు నుండి పెడలు అదిరి విడలింపజేసి కరీరమునకు కల్లకనము గలుగజేయును. పంకాయొక్క ప్రతిఘోషనమున గదిలోనిగాలి ఒక కైపునుంచి బయటికిపోవును; పెంతువ కైపునుంచి కొత్తగాలి తానికీ వచ్చుచుండును.

పట్టివేళ్ల తడకలు.

వేసవి కాలమందు పట్టివేళ్ల తడకలను గట్టి నీళ్లు పోయియుండుట వాయువునందలి వేడి మిసి తగ్గించవచ్చును. ఈ తడకలయొక్క ఉపయోగమువలన వేడిమిని తగ్గించుటనుగాక, దుమ్మును ఆకర్షించుటచే వాయువును గొంతవరకు పరిశుద్ధ పఱచును.

నిద్రించు గడులు.

మనము నిద్రించు గడులయందు పరిశుభ్రముగ గాలియుండటం మిగుల ముఖ్యమై యున్నది. మనము జీవితకాలమందలి మూడవ భాగమును నిద్రయందు గడపుచున్నాము. కొందరు నిద్రించుమందు తలుపులను కిటికీలను మూసి నిద్రించుదురు. ఇట్లు చేయుట చాల చెడుగాలిని లోన నుంచుకొనుచు చుంచిగాలిని రానియ్యకుండ చేయుచున్నారు. ఇట్లు చేయుటచే నిద్రలేచునప్పటికి, చురుకుగను, అనుష్ఠ కృత్యములను చేయుటకు సంగోషముగను నుండుటకు బదులుగ, శరీరము బరువుగను పనిచేయుటకు అయిష్టముగను, నుండును. బహిర్యాయువు లోనకు జొరకుండుటవలన మన ఊపిరిగాలి గదిలోని వాయువు నశ్చభ్ర పరచు చుండును. ఈ దుర్యాయువునే మనము లోనకు బీల్చుచుండు సెడల మన ఆరోగ్యత చేడి పోవుటకు సందియములేదు. కాబట్టి మనము నిద్రించు గడులలోనికి పరిశుభ్రముగ గాలి యొక్క వీచనకు దగు మార్గముల నేర్పరచి యుండవలెను. చలిగాలి రాకుండగను ఉద్యోగ మగు గాలివీచనలు లేకుండగను జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొన వలయును. ఈ జాగ్రత్తల వలన నశ్చనిద్రను గలిగి, నిద్రనుండి సంగోషముగ లేవవచ్చును.

బిడ్డలు ముఖ్యముగ పరిశుద్ధముగ వాయువును గలిగియుండ వలయును. బిడ్డలు అప్పుడప్పుడు బయట దిరుగుచుండ వలయును. పునఃగెట్టుటకును అటలాడుటకును వారల మన మాటయిచ్చెట్టరాదు. వారు నివసించు గడులయందు పరిశుభ్రముగ వాయువు ప్రసారము నందుటకు వసతులు గల్పింపబడి యుండవలయును. వృద్ధులను కను ఆరోగ్యతను గాపాడు. కొనుటకు పరిశుభ్రముగ వాయువును సదా గలిగియుండ వలయును. పీరిగడులలో చలిగ వీచకుండ జాగ్రత్తలను మాత్రము బుచ్చుకొనవలయును.

విద్యాలయములు.

బిడ్డలయొక్క వయస్సునందు చాలకాలము విద్యాలయములయందు గడుప బడును. ఇండియాదేశము నందలి యీ విద్యాలయముల యొక్క స్థితి బహు అసంతృప్తికరముగ నున్నదిని చెప్పటకేమియు నందియములేదు. విద్యార్థి జీవితమునందు పరిశుభ్రవా రువు యొక్క అవశ్యకతనుగూర్చి విశేషముగ దెప్పునక్కరలేదు. శరీరముయొక్క పెంపునకును విశ్రాంతి నకు పరిశుద్ధ వాయువు అవసరమైయున్నది. దీనిని భోగముగ నెంచడగదు. ఇయ్యది స్వభావ మునందు వెలలేకుండ నుచితముగ ప్రతిమానవునికి నొసంగబడునదై యున్నది. కాబట్టి ప్రపంచమునంతయు కొల్లలగ నావరించునై యీ వాయుభవము ప్రతివిద్యాలయము నందుకూడ విద్యార్థులకు దక్కునటుల చేయుట మన విధానక కృత్యమై యున్నది.

రోగినిగూర్చి జాగ్రతలు.

ఇండియా దేశమునందు సామాన్యముగ పేదవారల గృహములలో, వ్యాధులకు దోడుగనుండు ఆనారోగ్యహీన పరిస్థితులను గూర్చియు, రోగి జరుగుచుండు ఆసాధ్య విషయములను గూర్చియు, తమ జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొనవలయును. రోగి పరుండియుండు గదిలోనికి ఒకతలుపు తెప్ప సామాన్యముగ కట్టికొనిన నుండును. రోగియొక్క బంధువు లందరును జుట్టి యుండునుచేత లోనికి బిల్లుట కవసరమగు గాలియొనను సరిగానుండును. రోగి యొక్క శరీర పరిశుభ్రతనుగూర్చి యెవరును జాచువారే యుండును. రోగియొక్క ఆన్ని ప్రభులను గంద్రగోళముగ నుండును. రోగి కిచ్చువట్టి ఆహార నిధినిగూర్చి విచారించనే అక్కరలేదు. శరీరవ్యాధిని బాగుగ చరిసికొని, యిచ్చుచున్న దౌర్బల్యములయొక్క గణాభివృద్ధిలను బక్కగ గనపెట్టి, మందులనుచ్చు వైద్యు డెక్కు వసరము యుండును. ఇట్టి స్థితిగతుల యందు పేదవారలు వ్యాధిహీతులైనప్పుడు ఆసుపత్రిలో ప్రవేశించుట వలన త్వరలో మదిరిక నుండలరు. ఆసుపత్రి అందుబాటునందు లేనపుడు బుద్ధిశాలియగు వైద్యుని యొద్దనుండి మందువుచ్చుకొనుచు, కీచున్నవృత్తుకు సహాయవాడేయు గొన్ని విషయములను గమనించుట ముఖ్యమైయున్నది.

ఈ క్రింది విషయములను గమనించుట వలన సెక్కువ డిపయోగముగ నుండగలదు.

1. రోగి పరుండియుండు గది, ఇంటిలో నెల్ల వెలుతురు వచ్చునదియు, సాధ్యముగ నుండునదియు, నై యుండవలయును.

గదిలో సాధ్యమైనంత వరకు సామానుల నుంచరాదు. అవసరమగు సామానుల నుంచుటవలన విరివగు చాచుప్రచారలోపమేగాక, దుమ్మునకును వ్యాధిహీతులగు జీవాలు పులకును స్థానమేర్పడును. గదిలో ముఖ్యముగ నుండవలసినవస్తువు లేచునిన:—రోగియొక్క ప్రక్క కవచమును మంచము ముందరవలన. రోగియొక్క భోజనమున కవసరమగు వస్తువులు, రోగిని గొంతెము దూరమున మంచుల నుంచుటకు బల్ల, వైద్యుడను మరియొకరైనను గూర్చుండుటకు చెండు మద్దీలుగాని బల్లలుగాని ఉండిన చాలును. రోగిని జూచుటకు ప్రతివారిని రాలియ్య గూడదు. రోగిని జూచుటకు ముఖ్యవసరమైన వారును, రోగి జూడగోరిన వారును, రోగి యొక్క ఉపచారకులను, నప్ప యితరులను సామాన్యముగ రాలియ్యరాదు. రోగిని జూచుటకు వచ్చినవారు గొంతెమునేపు మాత్రమే మాట్లాడవలయును గాని రోగిని అలసరిను గలుగలేదు. రితిని యొక్కవగ మాట్లాడరాదు. ప్రభావణ సంతోష కరమైనదిగ నుండవలయును గాని రోగియొక్క మనస్సున కాయాసము గలంగ జేయునదిగ నుండరాదు. పిత్తగది పరిశీలించు. పిత్తమునైన వెలుతురు రాగూడదు. ఇట్టి వెలుతురు పెండుమనకు ఆనవసరమిచ్చును. అబద్ధమున నెఱుంగు జానకుడనమును బుచ్చించును. వైద్యుని యొక్క ఉద్దేశపుల ప్రకారముగాని, వైద్యుడు లేనిచో రోగియొక్క ఇష్టమును అనుసారమును బట్టిగాని, వెలుతురుయొక్క ప్రవేశమునుకు పొందు గలంగజేయవలయును.

2. రోగి నివసించు గదిలోనికి సాధ్యమైనంతవరకు పరిశుభ్రమగు వాయువు వచ్చుచుండునట్లు జాగ్రత్తపెట్టవలయును. వ్యాధిగ్రస్తులు, తమ వ్యాధిశాస్త్రముల నుడియు, శరీర

ములనుండియు, మాలిన్యముల వెలువరచుచుండును. ఆరోగ్యస్థులకంటే వ్యాధిగ్రస్తులకు రంధ్రంతులు వాయువును గోరుచుండును. చలిగాలియును వర్షమును ఉండిననే తప్ప కఠినమైన తుల్యలను ఔరచియుంచవలయును. చలిగాలి వీచుచున్నపుడైనను, గాలి పూర్తిగా గాఢండు నట్లుగ తలపులను మాయరాదు. గాలి రోగికికి సరాసరిగ వీచకుండునట్లు జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనవలయును.

3. రోగియొక్క ముఖమును, చేతులను, అనుదినము గడగవలయును. తక్కిన శరీర మంతయును దినమున కొక్కసారియైనను, ఉడుకునీళ్ళతో స్పృశించేయవలయును. ఈశమలను క్రమముగాను, రోగి కాయాశ్రమము గలుగకుండగను — ఒక్కొక్క పర్యాయము మొక్క అవయవము చొప్పునను — జేయవలయును. రోగి మిక్కిలి అస్వస్థునియైయుండుచి, యిట్లు చేయుటవలన వ్యాధి ఉద్భవతగిలి వహించునని తోచినయెడల, నెలుపు చేయవలసియుండును రోగికి పశుభ్రామగు దుస్తుల నియ్యవలయును.

4. రోగినుండి ఇడలు అన్ని సార్లువములను, మయిలబట్టలను, గదిలోనుంచి బీచివేసి కార్పాలిక్ ఆసిడ్ లోషన్ వగయిరాలతో శుభ్రపరచవలయును.

5. రోగి. నెప్పుడును క్రింద పడుండబెట్టరాదు. ఏదైన బట్టనుగాని మంచమునుగాని వెచ్చి, అందుపైన క్రమమైన ప్రక్కవేసి రోగికి పొఖ్యముగ నుండునటులు చేయవలయును.

6. అనవసరముగ ధ్వనులను జేయరాదు. ఇట్టిపనులు రోగియొక్క విశ్రాంతికి భంగమును గలుగజేయును. రోగియొక్క ప్రక్కసమీపమునగాని గదిలోగాని యేవిధమైన గడబిడను జేయరాదు.

7. మందుసీసాలనుగాని, నివిధముగ నాహారపదార్థములను గాని, రోగికి సమీపమున నుండుయ్యరాదు. గదియం దెట్టినందర్భమునను మంచుపల్లెను ఉంచనియ్యరాదు.

8. గుణభూతిముల చెలియని మందుల నియ్యరాదు. శాస్త్రబద్ధమన మండిన వైద్యునిచే చికిత్స జేయింపవలయును. ప్రతివారియొక్కయు, స్నేహితులయొక్కయు, సలహాల నెనునంది చికిత్స జేయింపగూడదు.

రోగికి ఆహారము.

వ్యాధియందు రోగులు సామాన్యముగ నాహారము నేవగింతురు. ఈ దేవగింపు గుణము, శరీరమున కాహార మక్కురలేదనునట్టి గాని, శరీర మాహారమును తీర్చింపు జేసికొనజే దనునట్టిగాని, స్వభావసిద్ధముగ సూచనను చెలియజేయును. దాదాపుగ అన్ని వ్యాధుల యందు మును ఆకలి లేకపోవుట తలస్థించును. కొద్దివిషయములలో దప్ప తక్కిన అన్ని పరిస్థితుల యందును ఆకలి ఆరోగ్య సూచనయే ఆయియున్నది. అన్ని వ్యాధులయందును, ముఖ్యముగ తీవ్రదశయందున్నపుడు, గట్టిపదార్థముల నాహారముగ మన్నివేసి, ద్రవపదార్థములను మత్రిమే యియ్యవలయును. ద్రవపదార్థములైనను ఒకేసారి విశేషముగ నియ్యరాదు. వివిధమునందును మామూలు ఆహారమును యియ్యరాదు. ఒకవేళ యెప్పుడైన యిచ్చినను తక్కువగ నియ్యవలయును. దీర్ఘవ్యాధివలన జ్వరములలోను, కొంతకాలము జబ్బుగా నుండిన వారలయందును, యీ పద్ధతి పనికిరాదు. అట్టివిషయములలో దేలికగ జీర్ణముగ నాహారము వివిధ నియ్య నవసరమై యున్నది.

ఒకరోగి మిక్కిలి జబ్బుగా నున్నయెడల, ద్రవాహారమును కొద్దిపరిమాణములలో నెక్కువ తరచుగ నియ్యవలసియుండును. దీర్ఘ వ్యాధి క వ్యాధులలో—మధ్యముగా జ్వరము లందు—శరీరముయొక్క బలము గాఢపడినది యుండును.

రోగి మిక్కిలి బలహీనము గా నున్నయెడల, ఆహారమును దినుటకుగాని, తాగిండుటకుగాని, లేవనియ్యరాదు. పరుండనిచ్చియే ద్రవాహారమును నెప్పుడైన జాగ్రత్తగా యియ్యవలయును, రోగిని ఆహారమును బుచ్చుకొనుటకు దరచుగ తొందర చేయరాదు.

వ్యాధియందు విశ్రాంతియును నిద్రయును బలమును గలుగజేయును. గజ్జి అహారమునకుగాని మందునకుగాని అగత్యపాత్రుడు మాత్రమేదప్ప యితర కాల ములందు రోగిని నిద్రలేపరాదు అప్పుడైనను మిక్కిలి ఆవసరమైనప్పుడే నిద్ర లేవలయును. ఇతర సందర్భములందు రోగిని యిచ్చనచ్చినటుల నిద్రొంద నియ్యవలయును.

రోగులలో నెప్పుడును సంతోషముగను సాధువుగను మాట్లాడవలయును. రోగులు తరచుగ పడసరగజూయును కోపస్వభావమును వహించియుండురు. ఈ స్వభావము వారి యొక్క లోపముగ నెందరాదు. ఈగుణము వారు ఆసుభవించుచుండు వ్యాధిభరితమై యున్నది. మనము వారియెడల దయగను ఓర్పుదలగను నుండవలయును. రోగుల కుపచారము చేయువారిని, దిగులాండునట్లుగాని, రోగియొక్క వ్యాధి తీవ్రదశ నందియున్నదనెడు సూచననుగాని, రోగికి గలియనియ్యరాదు. ఈకొద్ది విషయములందు మనము జాగ్రత్తను వహించియుండటవలన రోగియొక్క సౌఖ్యమునకు మనము పహాపదిన వారలమేగాక వ్యాధియొక్క కుదిరికకు విరోధముగ దోడ్పడినవార మగుదుము.

ప్రతిమంటుంబమునందలియు శ్రీలు రోగులచూర్చి యెట్టిజాగ్రత్తల బుచ్చుకొనవలసి నదియు గ్రహించి యుండవలయును. కొందరు స్వభావసిద్ధముగ నీపనియందు నేర్పునలిగిన వారందురు. మనము నొకర్ల నెందరనుంచినను రోగులకు జేయనగు ఉపచారములచూర్చి చక్కగ చదివి పనిచేయువారలు దొరకుట శుభము.

రోగుల గనిపెట్టియుండువార శిష్యులును చిగ్గరగా మాట్లాడరాదు. రోగిలో మాట్లాడునపుడు స్వచ్ఛముగాను విరళముగాను మాటలాడవలయును. గుసగుసలాడుట కూడదు. రోగి వివరములని చెప్పుదను రోగి వ్యసించియుండు గదిలో మాట్లాడరాదు.

రోగులయొక్క చుట్టుపట్ల నెప్పుడను సంతోషహితముగా నుండవలయును. సంభ్రాహితమైన సందడులను జేడుకలును బుడిరావు. కాంతత, మనస్వభావము, మాట్లాడుట కూడినపుడు సద్విషయములగుండ్ల మాట్లాడుట, రోగి అడుగు ప్రక్కలకు ఉల్లాసకరముగ బహులు చెప్పుట—ఇవన్నియు రోగియొక్క సౌఖ్యమున కాదరపు లగుటయేగాక వ్యాధియొక్క శ్రామగు కుదిరికకు దోడ్పడును.

దుర్వాసన అన్నయెడల వాటిని గలిగించు కారణముల దొలగించవలయును. సామాన్యముగ నెప్పుడును మువ్వనన ద్రవములు నుపయోగించరాదు. ఇందువలన దుర్వాసన అన్నయెడల గనబడుతుండుటకు వీలగు నుండును. పుష్పముల నలంకరించుటవలన రోగియొక్క దృష్టికి అనోష్ఠ్యముగనగు గుణములు కలుగుట.

హిస్తీరియా.

ఈ వ్యాధియొక్క లక్షణములు శరీరచోట వివరింపబడి యున్నవి. ఈ వ్యాధిగ్రస్తులను జీర్ణశ్రేయోటయందు శరీరమునకును మనస్సునకును గూడ వలయు వైద్యోపచారములను జేయవలెను. రోగికి వైద్యునియందు నమ్మకము కలుగునట్లు చేసికొనవలయును. తేలియొంటల నెట్టిచికిత్సయు నుపయోగింప నేరదు. ఈ వ్యాధి చికిత్సయందు వైద్యునికి పరివ్రాజ్ఞకాశలమును, శాంతమును, దయాగుణమును, ఉండియుండవలయును. వ్యాధిలక్షణములు మరేమియు తొందరతో గూడి యుండలేదని రోగికి తెలియజేయుచు, రోగియొక్క నిందుతోడ్పాటు కూడ నుండినచే గాని వ్యాధి కుడిక నందనేరదని రోగికి చెప్పవలయును.

రోగికి సానమార్పుదలయును, బంధువులకును స్నేహితులకును దూరముగ నుండుటయును, సహాచారులను జేయగలవు. విశ్రాంతి, సాధువగు చల్లనిస్నానములు, విద్యుచ్ఛక్తి పోయోగము, అనుదినమును ఒడలు మర్దనముచేయుట, బలగునటియు చురుగునటయును, వహింపనట్టియు నాహారము, విరివగు పరిశుభ్రతయు—యివన్నియు వ్యాధి స్వస్థతకు దోడ్పడును. నరములకు బలమును గలుగ జేయుటకుగాను గోరువెచ్చని తేక చల్లని నీళ్ళతో చేతులపై దోముటవలన నుపయోగించగలదు.

ఆహారము.

ఆహారవిషయమున బలమగునట్టిది చాలినంతమాత్రమే యియ్యవలయునుంగాని మిక్కిలముగ నియ్యకూడదు. మిక్కిల భోజనము అస్వస్థతను వృద్ధిపరచును. గమక యిందుకు యమై జాగ్రత్తను వహించి యుండవలయును.

చురుకునుబట్టియు బ్రాందీమొదలగు వాటినిగాని, నిద్రను బుట్టించు నల్లమందు మొదలగు వాటినిగాని ఉపయోగించరాదు. కాఫీ, తేయాకునీర్లు, కోకో—వీటినిగూడ నియ్యరాదు. మాంసాహారమును ద్యజించవలయును. వీలనన, యిదిగుత్తును గలుగ జేయుటయేగాక, నులబడమును గూడ బుట్టించును.

ఈ రోగులకు ఫలముల నాహారముగ నిచ్చుటవలన మంచిగుణము కలుగును. ఇవి తేలికగ జీర్ణముకూడ నగును. సామాన్యముగ నన్నిఫలములను సాధువిధన గుణమును గలిగియుండును. ఫలములు విరివిగ నుపయోగింప నగును. నిష్కర్షకముతో జేసిన పచ్చడులను ఉపయోగింప వచ్చును. కాకపదార్థములు, కాయధాన్య సంబంధములగు ఆహారములు, పాలు, పెన్న, మిగడ, గుర్రద్దు—వీటిని భుజింపవచ్చును. ఆహారపదార్థములు పూర్ణముగా పచనము చేయబడి, యొక్కోకసారి కొద్దితరగతుల పదార్థముల మాత్రమే తినవలయును. దినమునకు ఘోధుపర్యాధములు భుజింపవచ్చును. ఒక భోజనమునకును యింతొక భోజనమునకును మధ్యకాలమందు ఉపహారములను మాని జేయవలయును. మిఠాయి, మురబ్బాలు, చక్కెరతో గూడిన ఆహారములు, జీర్ణమునకు బరువగు పదార్థములు—వీటిని ద్యజింపవలయును. ఆహారమున తేలికగ నుండిన నీరకు మంచిది. డోరుగాయల నుపయోగించ దగదు. ఉప్పును కొద్దితరగతుల మాత్రమే వాడక చేయవలెను.

మందులు.

ఈ వ్యాధిగ్రస్తులు మందులను విశేషముగ సేవించుటవలన తమ ఆరోగ్యతప మార్పిగలుగజేసి కొనుచుండురు. ఈ రోగులు వైద్యుడిచ్చు మందులనే గాక పృథులన పత్రికలయందు గన బడు మందులను బుచ్చుకొనుట కలవాటుపడి యుండురు. ఈ ఔషధములవలన ఫలితమేమియు గానకున్నను తాము ఆమందులవలన పర్యయోజన మందుమఱిమని వారు తేజముచుండురు. బాగ్రిందీ, నల్లమందు, బాగ్రిమైద్యు, కొశేస్, క్లారల్—యీ మందుల సుపయోగించుట వలన సంతమాత్రమును పర్యయోజన ముండజాలదు. బలవర్ధకౌషధములని విశ్రయించబడు వానియందు విశ్వాస ముంచదగదు.

హిస్టీరియా వ్యాధిగ్రస్తులు నిద్రారాక బాధ నొందుచుండురు. సుఖనిద్ర నొందుచు వ్వును అట్టి నిద్రారామిచే బాధ నొందుచున్నటుల వారు వలంతురు. పీఠ తరచుగా బలహీనతను గూర్చి చెప్పుచుండురు. రాత్రికాలములయందు సమయా సమయములు లేకుండ భుజించుట కలవాటుపడి యుండురు. రాత్రి భోజనములు నిద్రాభంగమునకును దుస్వప్నములకును పోగువుతున్నను. పరిగిండుటగు ముందుగా పదినిమిషములు మొదలు ముప్పది నిమిషములవరకు ఉడుకునీటి స్నానమును జేయుటవలన నిద్రకలుగ గలదు. పాదములను ఉడుకు నీటిలో బెట్టి కొలదికాలము వరకు నుంచుటవలన శిరస్సునందు గూడియున్న రక్తమును కొలగింపజేసి రక్తప్రచారమును సమచరమును కొమ్ముపైసగాని మెడవైపుల గాలి చిన్నీర్లలో తడిసిన గుడ్డను అడ్డుటవలన పై పద్ధతికంటె రక్తప్రచారమున కెక్కువ ఆనుభూతమును గలుగ జేయును. పాదము నెక్కుడును శరీర ఉష్ణతను వహించియుండునటుల జూడవలయును. పక్కబట్టలు పొడిగ నుండునటులను, విశేషవేడిగ నుండకుండునటులను, బాగ్రిత బుచ్చు వినవలయును.

పరుండిన పిచ్చుట, వస్తువైపులగాని, శిరమువైపులగాని, చేతులు కాళ్లవైపులగాని, సాధువుగ నొత్తుటవలన నిద్రకనుకూలమగు స్థితిగతు లేర్పడును. నిద్రను రప్పించుటకు తక్కిన పద్ధతులన్నియు నుపయోగించనపుడు, బాగ్రిన సుపయోగించి సాధువగు విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవాహమును జొప్పించ జేయుటవలన నొకప్పుడుపయోగించ వచ్చును. సుఖనిద్రకు ప్రాణవా యుపరిపూర్ణత యొల్లపుడును ఆవశ్యకము గనుక రోగి పరుండియుండు గదిలోనికి పరితృప్త వాయువు విరివిగ వచ్చుటకు మార్గము లేర్పడి యుండవలయును.

నిద్రారాకట్టి యీ రోగులుపైన తెప్పబడిన బాధ ముదలగు పదార్థములను బుచ్చు కొనరాదు. పొగాకున కలవాటు పడియున్నవారు అట్టి అలవాటును మాన్పుకొన వలయును. నిద్రావచ్చుటకుగాను మందుల సామాన్యముగ నెన్నడును సేవించరాదు. వైద్యునియొక్క సలహాపైన నెన్నదైన సేవించినయెడల బహు అరుదుగ సేవించవలయును.

రోగి బయట విరుగుటకు శక్తి గలిగియుండిన యెడల గాలిలో విరుగునటుల జేయ వలయును. తనదకవలన గలుగు శరీరసాధకము నిద్రావచ్చుటకు నవాయ మొనర్చును.

మూర్ఖగతి కలిగిన యెడల దాని నుండు యెక్కువ లక్ష్యముంచినట్లుల రోగికి గనబడరాదు. రోగికి మూర్ఖత టటస్థించినపుడు దుస్తుల నన్నిటిని వదులుచేయ వలయును. ముఖముపైనయును యెదురు రొమ్మపైనయును చల్లని నీళ్లను గొట్టుటవలసి జాల విషయములలో మేలు కలుగగలదు. మూర్ఖులవలన మరేమియు పాఠాపాయములేదు. శోగి క్రిందపడిన యెడల తలకింద నొక దిండును బెట్టి చలిగాలి తగులకుండ నొక దుప్పటిని గప్పియుంచవలెను. ఒకటి రెండు గంటల పిమ్మట రోగి తనంతట తానే లేచును. రోగి మూర్ఖముండి లేచినపిమ్మట మూర్ఖ బహుసాధువైనదని రోగితో జెప్పవలయును.

రోగి చికిత్సకై యెప్పటికైనను వెళ్లి మరలి వచ్చినపుడు, ఆమె యెక్కువ ప్రయత్నములన్నియు సంశోషితములుగ జేయవలయును. విశ్రాంతివలని లాభముల నొనగ వచ్చుట మనస్సున కాయాసము దోచకుండు నట్లుల శోగికి యెన్నియొనని లక్ష్యము వలయును. సోమరిగ నుంచినయెడల వ్యాధి తిరుగబెట్టుట కాన్పించును. గంభీరము వ్యాధి పుట్టి జీవంబరమును లేక పోవుటవలన సంపూర్ణముగనుది గాని విశేషించి పాటుపడునవలన వచ్చునట్టిది కాదని తెలియవలయును.

జలుబు

కొందరు జలుబు జలుబుచే తరచుగా బాధ నొందుచుండురు. ఈ జలుబు మూలముననే మరణము తలస్థించదుగాని, ఈ ఆస్పత్తయిండి గలుగు బాధయును, చిర్రును, యిండుల ఫలితముగ గలుగు వ్యాధులును, విచారజీయములు; ప్రపంచము నెదురింతులు గలుగు మరణములలో నగమవంతు యేవ్యాధుల వలన గలుగుచున్నవో ఆవ్యాధులను యీ జలుబుగఱము యిరవును గలుగ జేయుచున్నది. ఆవ్యాధులు, న్యూమోనియాయును, క్షయవ్యాధియును అయియున్నవి.

బహిర్యాయువునందు శీతలత యేర్పడినపుడు న్యూమోనియా వ్యాధియొక్క ప్రబలత యేర్పడును. తీగువ్యాధియందు కంటె న్యూమోనియా వ్యాధియందు మరణము తక్కువగ నుండును. కేవలము చలిగాలి వీచునప్పటికంటె, నొకనాడు ఎండయును చురునాడు వర్షమును గలుగుచు, బహిర్యాయువునందలి శీతోష్ణతలయందు అకస్మికమగు మార్పులు కలిగినపుడు, న్యూమోనియాయొక్క వ్యాప్తత తక్కువ పిలువగనుండును. ఈవ్యాధి పీతకులగు జీవాణుగర్భితకులకు ధూని మనము లోనికు చీల్చినపుడు వ్యాధిని గ్రహింతుము.

న్యూమోనియావ్యాధి జీవితమునందలి అన్నిగతులయందు—ఆనగా, పసికత్తనమునందును విడగా నున్నపుడును, వృద్ధవయస్సునందును—యేమియు విచిత్రత లేక గలుగుచుండును. క్షయవ్యాధి, వయస్సులోనుండి సంసారభారమును మోయుచు నుండును. వంతెను సందర్శించువారిని, గొంపోవును. పడుచుతనమునందు 45 సంవత్సరముల లోపుగ నీవ్యాధి తటస్థమగును. ఈ వ్యాధికిని న్యూమోనియా వ్యాధికిని మార్గమును జాగ్రత్త జలుబును గురించి మన మకర్షణ జేయరాదు.

జలుబు యొకత్వము అంటువ్యాధిగ బ్రసరించును. జలుబుచే బాధనొందువారి నాని కారణములనుండి వెలువడు అవకాశమును బరిక్షించిన యెడల నొకప్పుడు వ్యాధిపీత

మలగు బీజాబువుల కనుగొనవచ్చును. ఎట్టి దుర్బలత్వము నందిన క్వాసా వాతవములు న్యూమోనియా యొక్కయు, టీబుస్ ఫ్యూరియా యొక్కయు బీజాబువులను గ్రహించుట కుద్యోగతమ నహించియుండును.

జలుబు కలుగకుండుటకుగాను యీక్రింది మాత్రములను గమనించవలెను.

పెండలకడ నిద్రలేవ వలయును. పరిశుభ్రస్నాన మెన్నవలయును. సకాలములో భోజనము చేయుటయు, భోజనమును జేయుటయందు వెన్నుదిగ జేయుటయు, అనుచరింప వలయును. వాయుప్రసరణముగల స్థలమందెక్కువకాల మందవలయును. ఒక భోజన మనకును యింకొక భోజనమునకును మధ్యకాలమందు చలనీనంతవరకు నీటిని వివిధ ద్రావ్యములను మట్టుగలుగజేయు పదార్థములను, పాగానును, తేయాకునీటిని, ఉపయోగించరాదు. దుగ్ధాదువునుగాని ధూళియుతమగు వాయువునుగాని, చెమ్మదనము గలిగినట్టి వాయువును గాని, బీల్చకందునటల జాగ్రత్తను బుచ్చుకొన నలయును. రాత్రులయందు పెండలకడ నిద్రించుచు అధమపతము ఎనిమిది గంటలైనను నిద్రించవలయును. శేనవికాలమునందు సన్ననైనట్టియో చలికాలమునందు ముదుగైనట్టియు గుస్తులను ధరించవలయును. నిద్రించు నపుడు కీటికీలను తెరచిపెట్టుకొనవలయును. కాని యెక్కువ దార్ద్రవంతులైనవారు దప్ప తక్కినవారల డిద్రుత గలిగినవలకు లోను గారాదు. సాధ్యమైనంతవరకు బహుజీవాలిలో దిగుగుట వలన, అలసట శేతుండగ బనిజేయుటకును, ముదుగైన ఆహారమును భుజించినను జీర్ణము చేసికొనుటకు విలుగను, నుడును పరిశుద్ధమగు వాయువునందు సంచరించుటవలన సాధ్యమగునంతవరకు విశేషమగు పీఠావాదు సంసర్గము కలుగుచుండును. ఇందువలన రక్త క్షయతయు శరీరమునందలి అన్ని అవయవములయొక్క కార్యక్రమతయు కలుగును. ఈస్థితి గలలు రోహిణ్యులకు సహాయ మొర్చి శరీరమునకు దోడ్పడును.

మిక్కుటముగ భుజించుటయు, సులభజీర్ణము కాని పదార్థముల భుజించుటయు, జలు బుస్థితి దోడ్పడును. విశేషించి తినువారలకు జలుబున కాస్తదము కలుగుటయేగాక యీ జలుబు పీఠవాద్యగ శిగ్గుడి తమ న్యూమోనియా వ్యాధులకు మార్గమును చూపించును.

ఈ సందర్భమున స్నానవిధియయై కొంచెము విచారించవలసి యున్నది. శరీరము యొక్క ఉడిలిభాగము నాశ్రియించియున్న చక్కమూనకుల కార్యక్రమములు ప్రధానము లైయున్నవి. బహిర్భాగము నాశ్రియించుటయు, శరీరమున కవసరమగు స్రావముల సుద్ధ వింపజేయుటయు, వ్యర్థపదార్థముల వెలియిచ్చుటయు, గొంతెరకు దీని విధాయకత్వములై యున్నవి. ఈసందర్భముల జేయుటకు దగిసిస్థితియందుండుటకుగాను పరిశుభ్రస్నానము జేయుటవలన పోతలును క్రిమిస్థితిగల దుండువలయును. సర్దుము నాశ్రియించియున్న రక్తనిల్మలములందు విశేషరక్తము వారుచుండును. ఈరక్తము సంతోషరీతువస్థితి నుం గంచిన సంత ఆరోగ్యత జేహమనందు వెలయుచుండును. నిద్రలేచినపిమ్మట సుంపని చిన్నరక్తలా ముంచి బీజలంతయు రుద్దుకొని చక్కమయొక్క కార్యక్రమములు సరియగును. తలికాలి విడుచునట్లు పైముఖమునందు యీ పనిచేయక గృహమయొక్క లాభాగమునందు జేయవచ్చు. రుద్దుట ఆయన పిమ్మట ముడుగు తవ్వలువో గట్టిగా ముడుచుకొనవలయును. ఇందువలన

రక్తప్రసారమునకు సహాయముగనును. మిక్కిలి చలిగానున్నపుడు గోరువచ్చని నీటి నువ్వురొగింపవచ్చును. బలహీనులకు యీ విధముగా చచ్చినప్పుడో స్పంజి చేయవలెననిన చీలమండల పరకును పేడినీళ్ళతో నంచి యిట్లు స్పంజి చేయవలసిన సామానుముండనేరదు.

అంటువ్యాధులు వ్యాప్తతయం దున్నపుడు నాటకములు మొదలగు జననయాహార ప్రదేశములకు పోవండుటవలన జలుబున శాస్త్రము గలుగకుండ జేసికొన వచ్చును. ఎల్లపుడును నాసికాద్వారముననే ఊపిరిని చీల్చవలయును. హస్తములను గడిగికొనకుండ నెప్పుడును భుజింపరాదు.

దీర్ఘ ఊపిరియొక్క ఆరోగ్యత.

పాడుట, ఏడుపుట, ఆరచుట, దగ్గుట, నిట్టూర్పు విడచుట, మాట్లాడుట — ఈ కార్యక్రమములలో, శ్వాసావయవములయొక్క స్వాభావిక కదిలికలయందు మార్పు కలుగుచు, నరములయొక్కయు సాన్నిధ్యపులయొక్కయు విశేషబలవ్యయము ననుపేక్షావగను శరీరమునందలి కార్యధర్మముల కనుకూలగతుల గల్పించును.

ఈపైన జెప్పబడిన కార్యధర్మముల నాటంక పరచుటవలన నొకప్పుడు ఆపాయకరముగ బరిణమింపవచ్చును. ఏడుపు నణచిపెట్టుట యొప్పుడును మంచిదికాదు. డాక్టర్ కామెల్ గారు — స్త్రీలలో ముఖ్యముగ — శ్వాసకోశములయొక్క క్రమమును నివృత్తింపునకును, రక్తప్రసారముయొక్క అధికృతమును, బాధయొక్క ఉద్యోతావస్థను తగ్గించుటకును, ఏడుపు సహాయమునని అభిప్రాయపడుచున్నారు. కన్నీటిని ఆణచిపెట్టువారికంటె కన్నీటిని వెలిబుచ్చి మనశ్శాంతిని బొందు స్త్రీలు శవ యావనమును విశేష కాలము నిర్వహించుచు రని యొక డాక్టరు గారి అభిప్రాయమై యున్నది. పాటుకులయొక్క గుండెభాగము అభివృద్ధి నంది శ్వాసకోశములయొక్క వ్యాధులనుండి సంరక్షణ కాస్త్రము గలుగును. సంగీతమును పృథ్విగా ననువరించు వారు సామాన్యముగ శ్వాసవ్యాధులకు దూరులై యుండుదురు.

ఆరచుట మనోవికాసఫలితమై యున్నది. అటయందుగాని పనియందుగాని ఆరచుటను బట్టిగాని బిగ్గరగా మాట్లాడుటను బట్టిగాని, అటయొక్కయు పనియొక్కయు చురుకుదనమును మనము గ్రహింపవచ్చును.

అవులింత శ్వాసావయవ సాధకములలో నొకటియైయున్నది. సంభాషణం దావులించుట తప్పిదముగా నెంచబడునుగాని, అవులింత, శరీరము బడలికగలియందున్నపు డట్టి స్థితి నుండి లేపి, చురుకుదనమును బట్టించజేయుటకు శరీరమొనర్చు స్వాభావిక పర్యయత్నమై యున్నది. నిద్రలేచిపిమ్మట, పిల్లి అవులించి శరీరమును విస్తరింపు నందజేయును. మనుష్యేతరజంతువులు సామాన్యముగ నస్వాభావిక కార్యములను జేయవు.

నవ్వుటవలన శరీరమునందలి కార్యక్రమములకు జాదుకుదనము కలుగుటయేగాక శ్వాసవియమున మంచిమార్పుదలను బుట్టించును. నవ్వు, అంతరావయవములకు సాధకమును గలుగజేసి, మనస్సున కానందమును బుట్టించుట శిల్పినిన స్వభావ సిద్ధముగు తంత్రముగ నెంచ వచ్చును. నవ్వు, శ్వాసకోశములయందును అందుకొని క్లామము నందును ప్రారంభమై, కారణమునకును, జీర్ణాశయమునకును, యితర అంతరావయవములకును శ్రీకుసుమ కంద

నము గలుగజేసి, మనస్సున కొకవిధమును ఆనందమును బుట్టించి శరీరమునకంతకును గుర్రపు సవారి చేసినంత సాధకమును గలుగజేయును. నవ్వు, నేత్రమునకు వికాసమును గలుగజేసి, స్వేదము నభివృద్ధిపరచి, గుండెభాగమును విస్తరింపు నందజేయును. నిద్రలేకపోవుటవలన శరీరమునకు గలుగు ఆయాసమును, దుర్వార్తను వినుటవలని విచారమును, చిత్తతాపమును మనో ఆందోళనమును, మనస్సునకు నొక్క నవ్వువలన బారదోలవచ్చును. “నవ్వి బలమును పెంచును” (Laugh and grow fat) అని ఆంగ్లేయభాషయందు దొక సామెత గలదు. నవ్వునట్టియు సంతోషమును వహించునట్టియు మనిషి తనచెంతకు వచ్చునట్టి ప్రతి వానిని ఆనందింపజేయును. నవ్వు వైద్యునకును రోగినిగూడ మంచుచుండు యొక్క గుణఫలితము నిచ్చును.

మాట్లాడుట వలన శ్వాసకోశములకు సాధకము కలుగును. కంఠస్థనిని విశేషముగ నుపయోగించు నుపాధ్యాయునికి శరీరసాధక మెక్కువగ నవసరములేదు. నవ్వుట, పాడుట, అరచట, ఏడ్చుట — యీగతులయందు వలెనే మాట్లాడుట యందును లోఁజొప్పిరి హృస్వమై బయటిఁజొప్పిరి దీర్ఘమై శ్వాసకోశములకు మంచి సాధకమును గలుగజేయును. డాక్టర్ కామెల్ గారు సంభాషణ దీర్ఘజీవిలుగ జేయునని ఆభిప్రాయ పడుచున్నారు.

దీర్ఘ ఁజీవిరి రక్తమునందు విశేషముగ భస్మీభవంప జేసి శరీరమునుండి వ్యర్థపదార్థముల వెలువరింపజేయును. లోఁజొప్పిరియందు ప్రాణవాయువు రక్తము లోనికి గ్రహించబడి, బయటి ఁజీవిరియందు అంగారశ్వాసనాయువు వెలువరింపబడును.

దీర్ఘ ఁజీవిరివలన మెకడనందు మార్పుగలిగి తలత్రిప్పటను గలిగించుట కన్యుభవము బుట్టించును. కాని అలవాటువలన నీ కలఁగింపుట నిలచిపోవును.

సామాన్యముగ నూపిరి లీడ్లుట నుండు నాలుగు పౌండుల తూకమును వరుసగ 20కి పర్యాయములు యెత్తినట్లునంటి మనిషి, కొంచెమువిక్రొంది తీసికొని పెంచునొడుముల కాలము దీర్ఘ ఁజీవిరి వీల్చినట్లుట అదే తూకమును 700 పర్యాయములు యెత్తుటకు సమర్థుడై యుండెనని డాక్టర్ మార్సెట్ గారు చెప్పుచున్నారు.

దీర్ఘ ఁజీవిరి నరములకు కాంతతను గలుగజేసి మనోనిశ్చయశక్తి (Will Power) నభివృద్ధి నందింపజేయును. నిద్రాపుట్టక బాధకొందునుండి నపుడు గాలి ప్రసరించుచున్న కటికి యొడ్లకు తెచ్చి అయిదు నిమిషములకారము దీర్ఘ ఁజీవిరి దీసికొనుటవలన నిశ్శక్తిగనట్లు డాక్టర్ క్రోమిగారు చెప్పుచున్నారు.

దీర్ఘఁజీవిరి గమనించుటవలన క్లోమము (Diaphragm) పై శ్వాసముచక్రిందికి బడుట మూలమున మలబద్ధమును అజీర్ణతయును తరచుగ వ్యసత నందగలవు. మరియు యీ కార్యక్రమమువలన సాంధ్యవాయు పూరితమైన రక్తము పేగులయందలి కడలికల నభివృద్ధిపరచి జీర్ణతకు దోడ్పడును. సాంధ్యవ్యాధియందును, నరముల యొక్కయు జీర్ణత యొక్కయు అన్వయముండను, రక్తప్రచారా స్వస్థలయందును; దీర్ఘఁజీవిరి సాధకములు భరించేయునట్లు చెప్పుటకుచున్నది.

. శ్వాసకోశముల యందలి విశేషములగు వాయువిలములు సామాన్యగతియందు మాండ్యముగనుండి దీర్ఘఁజీవిరి వీల్చునపుడు మార్త్రమే చురుకుదనమును వహించును. దీర్ఘఁజీవిరి

బీల్చుట కలవాటు చేసికొనినయెడల సామాన్యముగ మాంద్యతను పహించియుండు యీ వాయుబిలము లెల్లప్పుడును చురుకుదనమును పహించుట యేర్పడును. శ్వాసలేసపుడు ప్రాణములేదని యెఱ్ఱెంచుదుమో అటులనే యీ ఊపిని బీల్చుటయం దే లోపముండినను మనము కృమముగ జేవించుట లేదనియే యెంచవచ్చును.

శ్వాసకోశముల కిశ్యవలసిన యీసాధకమునుగూర్చి, మనది తాను భుజించు ఆహారము నెట్లు నిర్ణయించుకొనునూ, అటులనే నిర్ణయించుకొన వలసియుండును. ఈసాధకమును జేయుటకు నిద్రలేవగనే ఉదయపువేళ బహు ఆనుహాలముగ నుండును. ఈ సాధకమును దీసికొనునపుడు శరీరమునకు యేకభస్మైసత్వము చిగువగు దుస్తు లుండరాదు. ఈసాధకమును యెప్పుడును జేయకుండ నూరకుండుట కంటే దినమునం దెప్పుడో యొకప్పుడు వీలైన సమయమునందు జేయుట మంచిదైయున్నది.

ఉదరమెప్పుడైనను బరువుగ నుండినపుడుగాని ఆస్వస్థతా మాచకముగ నుండి నపుడుగాని యీ దీర్ఘదీపి సాధకమును జేసినయెడల వెంటనే దీనియొక్క సౌఖ్యమాను గనిపింపవచ్చును.

దీర్ఘ దీపిరియుండు యీ క్రింది ఫలితములకై మనము ప్రయత్నింప వలయును:— సామాన్య ఊర్ధ్వస్థినిశ్వాసములయందు బనిచేయున్న యువుల బలపరచుట, దీర్ఘ ఊర్ధ్వస్థినిశ్వాసములయందు బనిచేయు భజములయొక్కయు బాహువులయొక్కయు పెన్నయొక్కయు స్థాయువుల బలపరచుట; శ్వాసకోశముల ముకుళనము యొక్కయు విస్తరింపు యొక్కయు స్వభావమును వృద్ధిపరచి యీస్థితి అకేరీతిగ నుండునటుల జేయుట; శ్వాసకోశములయొక్క అంతర్భాగముల నన్నిటిని సమభావముగ వృద్ధిపరిచివేసి వాటియొక్క వైశాల్యతను స్థిరముగ నుండునట్లు జేయుట; ఎదురొప్పును విస్తరింపు నందజేయుట; సామాన్య దీపిని దీర్ఘపరచి ఊర్ధ్వస్థినిశ్వాసములయొక్క సంఖ్యను తగ్గించుట; రక్తప్రచారమునకు జారుకును పుట్టించుట.

దీర్ఘ దీపిరియుండు మనమెంత శ్రద్ధచేయరలసి యుండనో పరిశుభ్రవాయువును గురించియు మనమెంత జాగ్రత్తను బుచ్చుకొన వలసియుండును. నిద్రాసమయమున మన క్రాంతి స్థానములయందు పరిశుభ్రవాయువు వీగు ముండునటుల దగు యేర్పాటులు జేసికొనుటయం వెంతమాత్రము నశ్రద్ధ పహించరాదు.

ఈ గ లు.

ఇంటియుండు ఈగలు యెంత తక్కువగనున్న నంత ఆరోగ్యతా విశేషమునుజూపును. ఈగలు లేకుండా నుండిన పరిపూర్ణ ఆరోగ్యతను సూచించును.

అన్ని విధములగు ఈగలు వ్యాధిని వ్యాప్తుక నందజేయుటకు శక్తిని కలిగి యుండును. ఫిరంగిగుండుక కన్న వ్యాధిహితములగు శీవాణుగర్భితమగు ఈగ యొక్క వ ఆపాయకరమై యున్నది.

23. ఆడుఈగ ఒకమాసము కాలములోన 506,250,000 క్రొత్తఈగలను ఉత్పత్తి చేయుగలదు.

ఈగలు గుడ్డుపప్పు వృద్ధిసంకుచలములు పెంటకుప్పలయన్నవి. కావున గృహ సమీపమున పెంటకుప్ప నుంచరాదు.

ఈగలు, పుట్టాయిడి, కాలగండులు, మెలింజిటిను, ఆమలిరేచనములు, కొన్ని విధములగు ఆలింగచేయములు, మహాబల మొదలగు వ్యాధులను గొంపోయి వ్యాప్తత సందజేయును.

ఈగలు, యెంతసూరమువలన బోవునో కనుగొనుటకుగాను కేంబ్రిడ్జివైద్యాలయము లందు 35,000 ఈగలను రసాయనశాస్త్ర సరిపరీక్షకు గురైననువేసి వదలివేసిరి. వీటిని పరిర బట్టుకొనుటకుగాను 50 పరిక్షాలయములను బెట్టిరి. వీటిలో 191 ఈగలను రెండు పూర్ణాంకుల సూములో బట్టుకొనిరి. ఈ అంశమునుబట్టి ఈగలు వాయుప్రచారమును బట్టి యో తేజ వాటి కాక్షణముగవండు ఆహారపు వాసనను బట్టియో కొంతదూరమువరకు ప్రయాణములు చేయును. అందువలన మనము గ్రహించ వలసియున్నది. ఈ ప్రయాణములందు వ్యాధులను గొంపోయినను గొంపోవచ్చును.

విటమైన్స్ [Vitamines]

కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందట పోస్టెనర్ ఐక్మన్ ఆను నొక జర్మను వైద్యశాస్త్రజ్ఞుడు జావాద్విషమనందు వ్యాప్తతనిదియున్న తిమరువాయు వ్యాధిని గుర్చి విచారిత హరింపెను. మరలలో తిమరుచేయబడిన బియ్యమును వండుకొని భుజించు వారలయందు మాత్రమే నూవ్యాధి ముఖ్యముగ వ్యాప్తత సందయించెనని ఆయన కనగొనెను.

వివరమును గూర్చి పరిశోధనల జేయుటయందు దాయక పావురములకు తెల్లబియ్యమును మేతగా వుపయోగించుట కాల ముపయోగించెను. అంతట నవి నీరసతనందితలై గొల్లికొనుట కసమ్యక్మయై, మింగుటకు నశక్తులై, ఒకటి రెండు దినములలో మరణము నందునట్టి స్థితిలో నుండెను. మనుష్యులయందు గలగు తిమరువ్యాధి లక్షణములయూ పావురములయందు గొంతవరకు గనబడెను. అప్పుడు ఆయన యీ తెల్లబియ్యమునుండి తొలగింపబడిన పొట్టను (ఆనగా తవుడును) నీటిలో గలిపి యీద్రావము నొక చిన్నిగొట్టముద్వారా మిక్కిలి బిట్టుగానున్న పావురముల గొంతులో బోసెను. మింగుటకు శక్తి కలిగియున్న వాటికి తవుడును మేతగా వేసెను; అప్పుడు బహువింతయైన ఫలితము కాన్పించెను. మూడు గంటల కాలములో నవి స్వస్థత సందజొచ్చెను. దివాంత్యమునకు ఆరోగ్యతను పొందుచు యెప్పటియట్లు గనబడెను. ఇది యంతయు బహుచిత్రముగా నుండెను.

ఈ పరిశోధనయొక్క జీవితాధాగమునకుగాను వలయు పదార్థము ఆతవుడు సందమర్చి యుండెను. ఒక అదిగోయిను తవుడును ఉపయోగించిన మాత్రముననే వాటియొక్క ఆరోగ్యత స్వస్థత నొక సారంభించెనని చెప్పబడుచున్నది. ఇండియాదేశమునం దంతటను మరలలో తెల్లపు చెయ్యబడిన బియ్యమును దినుట ఆరంభించిన పిమ్మట స్పష్టమంటి వ్యాధులు ప్రబలత సందుచున్నవని కొందరి డాక్టర్ల ఆభిప్రాయమై యున్నది. చండ్లు భూమిముగ వదులై డోడిపోవుచున్నది. సరముల యొక్క అస్వస్థతయను వ్యాప్తత సందుచున్నది. ఉప్పుడు బియ్యమును దినుట శారంభించిన పిమ్మట నీవ్యాధి స్వస్థత సందుచున్నది.

విటమెన్స్ అనగా నేమి!

ఇదనడైదు సంవత్సరముల క్రిందట నింగ్లాండులో డాక్టర్ కాసిమీర్ ఫంట్ గారు ఉప్పుడుబియ్యము నందున్న యీ విచిత్ర పదార్థ మెద్దియో దానిని విడదీయుటను, యీ పదార్థమింకే యోహారుముతయం దుండియున్నదియు, అది యెక్కు సకంపు నందుచున్నదియు దేహరోగ్యతయం దది యేమి పనిచేయు చున్నదియు, కనుగొనుటను బ్రయత్నించుటనేసెను.

ఈయన ప్రయత్నములు ఫలము లిచ్చెను. ఈ ప్రధానావశ్యక పదార్థమునకు “విటమెన్స్” అని పేరిడెను. ఈ పదమునకు “జీవితమునకు ప్రధానాధార పదార్థము” అని అర్థముగా మనము గ్రహింపవచ్చును. కోళ్ళకు తెల్లని గోధును పిండిని మేతగా నుపయోగించినపుడు పైన జెప్పబడిని రీతిని పావురములకు వలెనే విటికెరి జబ్బు సంప్రాప్తమయ్యెను. అనగా, గోధునులనుండి విడదీయబడిన ప్రభాగమునందలి పొప్పగలో నీ “విటమెన్స్” యుండియుండెనని మనము గ్రహింప వలసియున్నది. తెల్లని మైదాపిండిలో జీయబడిన రొట్టెయందు యీ ప్రధాన పదార్థ ముండుటలేదు.

పూర్వపు దినములలో నోడలపైన బియాణముల జేయునపుడు చాల కాలము వరకు కాకావళములు దొరకక పోవుటచే స్కర్వియాధి ప్రవేశించుండెడిది. వీరును పైనజెప్పబడిన పావురములవలెనే అస్వస్థత జెంది, జీర్ణక్రియము చెడి, మిక్కిలి నీరసత నొందెవారు. వీరున నొక కేవువట్టణమునందు జేరి కాయగురలను గాని నిమ్మకాయలను గాని నుపాదించినాటిర ధినివెంటనే మరల స్వస్థత నందుచుండెడివారు.

ఆమెరికాదేశములోని చికాగో పట్నమునందు కొంతకాలము క్రింద ఆరోగ్యోద్ధ్యోగముడుగనున్న డాక్టర్ ఇవాన్సుగారు జనసామాన్యమునం దంతటను ఆహార లోపమువలన కొద్దియో గొప్పయో అస్వస్థతలు గలుగుచుండునని అభిప్రాయపడి యున్నారు. కొందరకు నోటియందు దుర్వాసవతో గూడియుండు ఊపిరితోడనే అంత్యమగును. మరికొందరకు కీళ్ల నొప్పి, తుంటినొప్పి, గొట్ మొదలగు వ్యాధులు జననమందును. ఇంకొందరకు ముఖము పాలిపోయి, నేత్రముల చుట్టును డిబ్బుదల ప్రవేశించి మండ్ల చిగుళ్లు వాపుదల నందును.

మనుష్యుని గొతుయందుండెడి “తెరాయిడ్” అనబడి యొకగ్రంథి శరీరమునకు మిక్కిలి అవశ్యకమగు నొకసాసానము నుద్భవించ జేయును. ఈ గ్రంథి మిగుల చిన్నదై యుండుటగాని, లేక అసలే లేకపోవుటగాని, తటస్థించినయెడల నట్టివిడ్డత గుర్రముల లోలి మెండ్రుకలు కలుగును. వారలకు మేధాకక్తి బహుమీనముగనుండి వాగదములకంటె పెక్కుడు జ్ఞానము గలిగియుండదు. వారిముఖములు ముడుచుకొని యుండును.

గ్రామలకును మేకలకును గలిగియుండు “తెరాయిడ్” గ్రంథులనుండి తీయబడు సోదమును యి ఐడ్లకు ఖపయోగించిన మీదట స్వస్థులై యితరవిడ్డలవలెనే వీరును అరోగ్యతను నందినటుల గనుగొనబడెను.

చేపుడు సృజించినట్టి ఫలములు, భాస్యములు, కాకపదార్థములు మొదలగు వాటిని మనము విశేషముగా పూర్వపక్షతయక, అందలి ప్రధాన పదార్థములు చెడిపోకుండ భుజించుటవలన భవేక వ్యాధులు తటస్థించుటంద జేసికొనవచ్చును.

1830 వ సంవత్సరమున సిల్వెస్టర్ గ్రోహం అను నాయన సాధ్యమైనంతవరకు వ్యాధులు కలుగజేయుదుటకు గాను తెల్లరొట్టెను మానివేసి పొట్టుతో గలిగియున్న పిండితో చేయబడినరొట్టె నుపయోగించుటను బోధింపజేసెను. స్వాభావికమైనట్లయి, సాధారణమైనట్లయి వాహరమును భుజించుచు నవినయగు కాకాహరముల వారగించుట వలన ఉపయోగమును గూర్చి ఆయన విశేషముగ బోధించెను. ఆహారవిషయమున నిపదతుల నవలంబించుటవలన నదివరకు స్వస్థతను గూర్చి నిరాశజేసికొనిన వారలలో జాలమంది ఆరోగ్యవంతులై యుండిరి. ఆప్పటికి “విటమెన్స్” యొక్క ఉపయోగము తెలియక పోయినప్పటికిని, యామూలపదార్థ మందునట్టి ఆహారముల భుజించుటచే ఆరోగ్య సాధకముగ నాయన జెప్పి యుండెను. ఆ ఆహారములనే మన మిప్పుడు కాశ్రియ పదార్థుల బరిష్కించి ఉపయోగము లుగ గనుగొను చున్నాము.

పచ్చిపాలయందు విటమెన్స్ ఉండును. ఆవులు పచ్చిగడ్డిని తినునట్టికాలము నందిచ్చునట్టి క్షీరములలో విటమెన్స్ విశేషముగ నుండును. పచ్చిమాంసము నందును విటమెన్స్ యొక్కరక గా నుండును; ఎండవల్లననగా నీజంతువులు విటమెన్స్ ఉండునట్టి ఆహారమును భుజించియుండును. ఇదియుగాక యీ విటమెన్స్ పృథుప్రపంచమునందు మాత్రమే సృష్టి నందును. అన్నివిధములగు ధాన్యములయందును, గ్రుడ్లలోని తెలుపుభాగమునందును, నీరుల్లి బటూణీలు, చిక్కడు మొదలగు వాటియందును, విటమెన్స్ ఉండును. బంగాళా దుంపల యందు విశేషముగ నుండును. అవరద్రుసుల యందును ఉండును. నిమ్మకాయలు నారింజ కాయల యందును ఉండును.

తెల్లలియ్యమునందునలే విటమెన్స్ను తొలగింప నైన వచ్చును; లేక విశేష వేడిమి తగులుటవలన నది నశింపునైన నందవచ్చును. ఈ కారణముననే జేగింపునందిన రొట్టెలను మాత్రమే భుజించువారలు శ్రీఘ్రముననే ఆలస్యముననే ఆస్వస్థతను గ్రహింతురు.

విదేశములనుండి వచ్చు దబ్బాలలోని పాలను కిడ్లలకు యిచ్చుటవలన నొకప్పుడు వ్యాధి సంభవించవచ్చును. ఈ దబ్బాలను తమరు చెయిట యందు మిగులవేడిమికి లోనగునుగాన వాటియందలి విటమెన్స్ నశింపు నందుటచే నీవ్యాధి తలస్థింపవచ్చును.

శరీరపోషణమునందు లోప ముండుటవలననే తుయవ్యాధి హితములగు నీవాలు పులు శరీరమునకు దళివృద్ధి నందునను అభిప్రాయమును వహించియు చాల వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు గలరు. శరీరమునందలి స్వాభావిక కార్యక్రమములకు మిగుల నగత్వముగ నీ మూలపదార్థ లోపమును వహించినట్టి ఆహారములయొక్క ఉపయోగము వలన నింకను యితరవ్యాధులకును నుద్యుక్తత తేల్పడునని మనము భిక్రకాలముననే జెలిసికొనుటకు దగినంత బలియియగు కారణములు కనబడగలవు. ఇట్టి స్థితియందు మందులను మింగుటయందుకంటె నాహారము నందలి మార్పువలన నెక్కువ లాభముండగలదని తెలియవలయును.

మనదేశమునందు పచ్చితొన్నలు దొంగతుచుండగా విటిని పిండికొట్టి ఉపయోగించుటకు బదులుగా: విటినుండి విటమెన్స్ను విడిచి, తెల్లని పిండిగా దంచి, నీవారోకు దబ్బాలలో పొట్టుములను గట్టి, ఆస్త్రిలియా దేశమునండి రవాణా చేయించును నీ పిండికి ఆనేక తగులు బడులను యిచ్చి మనము గొనుచున్నాము.

వ్యాధి వచ్చినదనగానే డాక్టరుయొద్దకు బోయి మందులను వచ్చికొని మ్రింగుచుందురు. ఎన్ని దినములకును వ్యాధిరాపిత్యత కలుగని విషయములను చునము జూచుచుండు.

మనస్సాక్షియంత మైనట్టియు జ్ఞానవంతమైనట్టియు డాక్టరు రోగమే కారణమువలన గలిగినదియు దెలిసికొనుటకు బ్రయత్నించును. వ్యాధి, యే కారణ భరిత మైనదియు, త్యజంప వలసినదాని దేని ననుసరించుట వలన గలిగినదియు, అనుచరింప వలసినదాని దేని త్యజించుటవలన సంభవించినదియు — నీ విషయముల జక్కగ జరిపించి వ్యాధియొక్క సరియైన కారణముల గ్రహించుట వైద్యుని విధ్యుక్త భర్తమై యున్నది. వ్యవసాయకుడు భూసారము లేకుండ పంట నెట్లు పండింప జాలడో వైద్యుడు గూడ నారోగ్యపీతములగు సుందర్భములు లేకుండ వ్యాధిని గుదర్చజాలడు.

కాక భక్షణము,

ప్రపంచమునందు భూమిపై నివసించు జంతువులలో మిగుల బలమైనవి కాకాది ఆహారములను మాత్రమే భుజించి జీవించుచున్నవి. అట్టివాటి కుదాహరణముగ, ఏనుగు, గుఱ్ఱము గొరిల్లా య నెడి కోతి, దుప్పి, ఒంటె, ఎద్దు మొదలగు వాటిని దీనికొనవచ్చును. ఈ ఆహార మయొక్క ఫలితముగ నీ జంతువులకు విశేషముగ నోపిక కలుగుచున్నది ఒంటలకును, గుఱ్ఱములకును, ఏనుగులకును, నుండెడి పీర్పు బహుంతున బుట్టించునట్టిదై యున్నది. మాంసభక్షకులగు జంతువులు తమ పరాక్రమమును జూపి అచ్చెగువందింప జేయునుగాని పని యందోర్పు తక్కువను గలియుండును. సింహము ఘోరయుద్ధమునందు పోరాడి, పోరాటము ముగిసిన పిమ్మట తనకత్తు కభేదముపై విందారగించి, మరల నాకలిచే బీడింపబడు వరకును దన కాలమును సోమరితనముగ గడపుచుండును. కాకభక్షకులయొక్క సహజగుణగీర స్వభావము పీర్పుదలతో గూడియుండును. ఈదుట తుంచుగాని, నడచుటయందు గాని, పండుమల పేసినపుడు సామాన్యముగ కాకభక్షకులే జయప్రభు లగుచుందురు. బలమునందును, పాతపు నందునువిశేషము గాకపోయినను, కాకభక్షకులగు చినాడేకపు కూలీలయొక్క ఓపిక అద్భుత మైయుండును. వరిఆన్నమును, మత్స్యములను మాత్రమే భుజించునట్టి జపానియుల అద్భుత కృత్యముల జూచి ప్రపంచమునం దేజాతివారలు ఆశ్చర్యమంది యుండలేదు!

ఇండియాదేశమునందు గవర్న మెంటువారి తపాలానంచులను మోయుట శ్రద్ధకు కూలీలు చుద్యభోజనమునకు ఆస్నపుమాటలను మాత్రము గట్టుకొని ప్రతిదినమును ముప్పదిమైళ్ళదూరము వరకు బోవుచుండురు.

కాయకూరలను నల్లరొట్టెలను పాలను మాత్రమే భుజించునట్టి రవ్వగుడేకపు వ్యవసాయకులు దినమునకు పదునారు మొదలు పదునెనిమిది గంటలవరకును బుగ్గిచేయుట కోపికను గలియుండురు.

నాగ్జిజియినదేకపు వ్యవసాయకులు మాంసాహారము నెన్నడును భుజించి యుండురు. దేశయాత్రికుల బండ్లవెంటడి పది పంద్రోందుమైళ్ల దూరమువరకు నోకేపిరుగ పీరు పరుగెత్తుటకలవాటుపడి యుండురు.

బుగ్గిచేకము నందలి కూలివాండ్లు త్రుచ్చకాయలు, నీరుల్లి, చిక్కుళ్లు, ఖగ్గెరములు, పచ్చబొన్నలు మాత్రమే భుజింపుచు, సొన్నియుబలమునకు బ్రసిద్ధిజెందియున్నది.

దక్షిణ ఆసియా నేతృత్వమునందు మాంసము పెప్పుడును భుజింపనట్టియు సారాయ ములను సేరించనట్టియు గనులలో బసెయేయ వాడలు తమ భుజములపై రెండువందల సానుల బరువున తీర్చిని నిలుపు నిచ్చుచున్నట్లున రెండువందల అడుగుల యొడ్డువరకు దిగమునకు బండ్రొంగు దుసారాలు పైకి బోవుచుండును.

బుద్ధివిశేషమును వహించి జాలామంది పురుషులును స్త్రీలును మాంసాహారమును ద్యతించి ఆహారదాగ్ధముల భుజించుట మొదలుపెట్టి తమబలమునందును ఆరోగ్యమునందును యెట్టిలోపమును జేందియుండలేదని అభిప్రాయము సంపాదించుచున్నారు.

కాకాది పదార్థభోజనమువలన, యూరిక్ ఆసిడ్, గూట్, కీళ్లనొప్పులు — వీటి యెడల నుద్యుక్త తగ్గిపోవును. స్వభావము వృద్ధులైన, మనస్సునకు శాంత మేర్పడి, బుద్ధి సూక్ష్మత కలుగును.

మాంసభక్షకులు కొన్నిపోరాటములలోగాని, కొన్ని పంచెములలోగాని, గెలుపునంద వచ్చునుగాని, ఓర్పు విశేషము వలనయున్న విషయములలో కాకభక్షకులే జయమందుదురని కొందరి డాక్టర్ల అభిప్రాయమై యున్నది.

1901 వ సంవత్సరమునందు బర్మినేజీకమునందు డ్రైస్డెన్ పట్టణమునకును బెర్లిన్ పట్టణమునకును గల 125 మైళ్లదూరమును నడచుటకు పంచెమును బెట్టిరి. ఈపంచెమునందు అన్ని బాతులవారును వచ్చిరి. పంచెమునకు వచ్చిన 40 మంది యందును యెనిమిదవంది కాకా హారులును, ముప్పదియిద్దరు మాంసాహారులును అయి గుండెరి. ఈపంచెమునందు జయ మందిన మొదటి ఆరుగురును కాకాహారులే అయి యుండిరి.

ఈపై ఆంగ్లములనుబట్టి కాకభక్షణము వలన నెక్కువ ఓపికతో గూడిన పట్టుదల కల గుఱని నిశ్చయింపదగి యున్నది.

క్షయ వ్యాధి.

క్వాసకోశ సంబంధమగు క్షయవ్యాధి విషయమున వ్యాధి రాకుండ జేయుటకును, వ్యాధ్యనంతరము స్వస్థత నందుటకును, వ్యాధ్యుద్యుక్తత గలుగకుండుటకును, బుచ్చుకొన దగిన బాగిత్ర లొంగియున్నది.

క్వాసకోశములయందు దుర్యుక్తతను గలుగజేయునట్టి — ముదురుకొనిన క్వాసవిలములు గాని, క్వాసకోశవయవ భాగములయందలి రక్తహీనతగాని — క్వాసకోశముల కెచ్చునట్టి సాధకమువలన స్వస్థత నందును.

కరీరసాధకమును, దీర్ఘజీవిత పద్ధతులును, యీవ్యాధి రక్షణకై నధిక పరమము.

క్వాసకోశములను విస్తరింపు నందజేయుటగాను, ఉదరమునందలి క్రింది భాగము లాని స్నాయువులను లానికి దిగిస్తూ, దీర్ఘజీవితని లోనికి దిగింపి, భుజములకు క్రమేణ వెనుక పైపులకు దోసి, ప్రక్కయొముకలను సాధ్యమైనంత వరకు ముందుకు దోసి, ఊపిరిని కొద్ది నెకనుఃపాటు లిగి యుట్టి, పెనవులకు మధ్యగా సన్నని మార్గమునుజేసి ఆమార్గముగుండ ఊపిరి గాలిని బలముతో బయటికి విడువవలయును. ఈ పద్ధతిని జేయుటలన క్వాసకోశము లలోనిఅన్ని భాగముల యందలియు వాయువిలములు విస్తరింపునంది ఆరోగ్యకరియందుండును.

నిమ్మకాయల చికిత్స.

పండ్లెండు నిమ్మకాయలను చన్నిళ్ళలోవేసి మెత్తబడు నరగును నుడుక వట్టు వలయును. పిమ్మట నీకాయలనుండి రసమునుదీసి, వలనినంత వరకును చక్క రసము గలిపి త్రాగవలయును. ఈ త్రాగుటయుండు పండ్లకు నగులకుండ త్రాగవలయును. 'శీనీగ' పండ్లుపులిసి పండ్ల కన్నెత్త కలుగును. నివముసకు పండ్లెండు నిమ్మకాయల నుపయోగించ వచ్చును. వీరై భాధ తటస్థమైన గాని, విశవసములు పొందజేసినగాని, నిమ్మకాయల సంఖ్యను దినమునకు ఆయిదారుసకు తగ్గింపవలయును. స్వస్థత నందిన పిమ్మట నిమ్మకాయలను మరల పండ్లెండు సంఖ్యకు పెంచువచ్చును. అయిదు లేక ఆరు డబ్బనుల నిమ్మకాయల నుపయోగించునదికి బలముపట్టి ఆకలి పుట్టును. స్వస్థత కలిగిఁకొలదియు నిమ్మకాయల సంఖ్యను తగ్గింపవచ్చును.

ఆమెరికా దేశమునందలి వాషింగ్టన్ పట్టణములోని యొక పత్రికాయందు మిసిస్ విల్సన్ ఆమనామె యిపై చికిత్సాపద్ధతిని తెప్పియుండెను. పై పద్ధతిని క్రియముగా నవలంబించి చేసినయెడల ఉపయోగ ముండకపోదని ఆమె చెప్పచున్నది. ఈదివివ సంకల్పి గూడ ఆమెయే వ్రాయుచున్నది.

“ఈ వ్యాధిగ్రస్తులలో నిద్రియెడల వైద్యులు నిరాశను జేసికొనిన విషయమును నే నెరిగియున్నాను. వారిద్దరును వ్యాధియొక్క అంత్యగతులయందుండి యున్నను యీ షునుల ప్రకారము నిమ్మకాయల నుపయోగించుట వలన స్వస్థత నందియున్నారు. ఆ ఇరువురిలో నొకరగు యొక స్త్రీ తక్కువ సంఖ్యని బహు సీరససీతీయం దుండెను. ఇట్టి స్త్రీ నిమ్మకాయల నుపయోగించుట వలన రెండు మాసములలో స్వస్థతనంది 140 పౌనుల తూకమును వహించెను.”

ఈపైన చెప్పబడిన చికిత్సయందు డెంతవరకు నుపయోగముండవచ్చునదియు గనిపెట్టుటకు గాను అనుచరించి చూడవచ్చును. అట్లు ప్రయత్నించి చూడుటవలన నష్టముండ నరదు.

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతామణి

వ్యాధులు—చికిత్స

అజీర్ణ వ్యాధి

అజీర్ణ వ్యాధి ఇండియన్ దేశము నందు వ్యాప్తి చెందియున్న, దాని వివిధ అస్థులును దును యొద్దయో యొక యాశ్చర్య, తరచుగా గనబడుచున్నది. ఒక్కొక్కప్పుడు, యితర వ్యాధులతో గూడిన తేజ కలుగుచున్నది. ఇంకొకప్పుడు, వాత్సలిక మయిన దైనను తేజ స్థిగమయినదైనను, అన్నకోశము, కారిజము, చేగులు - వీటియొక్క అస్వస్థతా ఫలితముగ గలగుచున్నది.

అజీర్ణ వ్యాధిని గూర్చి సరిగా వివరించుటకు ముందు, జీర్ణతయొక్క క్రియమును గూర్చియు, జీర్ణక్రియమునందు బనిచేయు వివిధ అవయవములను గూర్చియు, కొంత జ్ఞానమును గలిగియుండుట అవశ్యక మయియున్నది. అజీర్ణ వ్యాధిని గూర్చి విచారించుట యందు, క్షోరు: పండు, సోటిలో డోరెడు ఉమ్మి నీరు (Saliva) - వీటియొక్క పనులను విచారించు వలసి యున్నది.

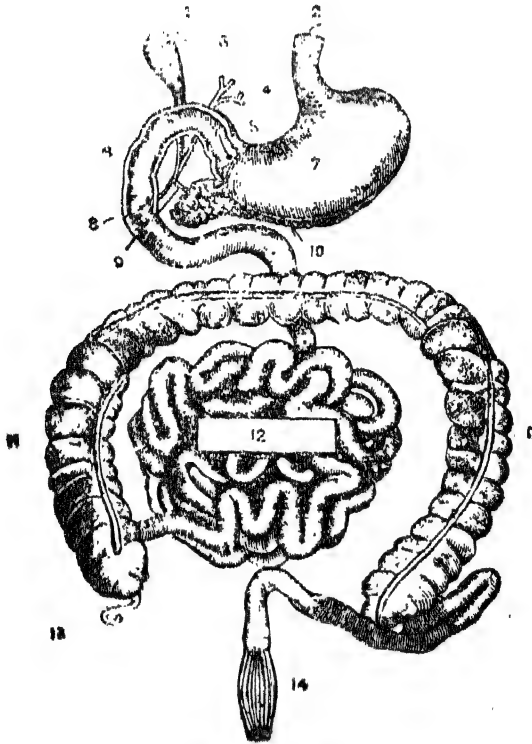
(జీర్ణత యొక్క క్రియమును గూర్చి వ్రస్తముగా యీక్రింద వ్రాసినట్లెనెడి:—

జీర్ణక్రియము.

అహారమును పండ్లతో నమలుటచే, ఆఅహారము సోటి యందూరెడి ద్వివము (జిమ్మి) తో గలియుటచే ఆహారపదార్థముల యందుండెడి “స్టార్చ్” అనబడు ఒకవిధమగు మూల పదార్థము చక్కెరగా మార్పబడుచున్నది. అంతట నీ ఆహారము గొంతు మార్గమున అన్న కోశమునందు బ్రవేశించుచున్నది. అన్నకోశము నందలి మౌంసగ్రింథులచే స్రవించబడు “గ్యాస్ట్రిక్ జాస్” అను ద్వివపదార్థముతో యీఅహారము కలియు చున్నది. ఈ ద్వివ పదార్థమునందు ఫెస్ఫోరైటును హైడ్రోక్లోరిక్ ఆసిడ్ (శంఖద్రావకము) యును గలిసి యు న్నవి. ఈ ద్వివ పదార్థము సారజనక సంబంధమగు (Nitrogenous) భోజన పదార్థ ములు, అనగా మౌంసము, చేపలు, గుడ్లు, మీగడ, వెన్న, గోధుమలు (కొంతవరకు)

మొదలగు వాటిపైన పనిచేయును. ఇదిగాక అన్నకోశము వరుసక్రమముగా ముత్యములు వలనను విస్తరించుట వలనను ఆహారమంతయు కలవరపర్చబడును. రసవాద సంబంధముగ మార్పుయును కొంత కలుగుచున్నది. ఈ కారణములచేత ఆహారమంతయు పలుచని ముద్దగా జేయబడి, అన్నకోశము ముత్యములు వలన, చిన్న పేగుల లోనికి ప్రవేశించి, అందులోనికి కారిజమునుండి వచ్చు పిత్తద్రవముతోడను, వ్యక్తము (Pancreas) నుండి వచ్చు మధురముతోడను, గలియును. పిత్తద్రవమునకు జీర్ణతయందు సహాయముజేయు గుణముడు టయేగాక, పులియునట్టి మార్పులను ఆటంకపెట్టు నట్టియు స్వాభావికముగ విరేచన కారక బనిచేయునట్టియు, గుణములు కలవు. మధురసము, స్టీప్సిడ్ నా బహు అందలి మూలపదార్థ సహాయమున కొవ్వుపదార్థములపై బనిచేయగలదు; మధురసము నందలి అమిరాపిప్సిడ్ నా బహుకొండొక మూలపదార్థము ఆహారమునందలి స్టార్చ్ భాగముపైన బనిచేయును. నోటి యందు ఉమ్మిచే యే కారణముననైన, స్టార్చ్ చక్కెరగా మార్చబడుట సంపూర్ణ చేయ బడక జరిగిన యీలోపము పేగులయందు యీమధురసముచే సవరింప బడుచున్నది. చిన్న పేగులలో మొదటిభాగమునం దీహార్పులు జరిగిన పిమ్మట ఆహార పదార్థముయొక్క రూపమును లక్షణములును మారుచున్నవి. అంతట నీపదార్థము చిన్న పేగులయందలి కొదవ భాగమున బ్రవేశించి, అచ్చటి కొన్ని మాంస గ్రంథులనుండి న్నీలింపు ద్రవములతో గలి యటవలన జీర్ణక్రియము సంపూర్ణియగుచున్నది. ఈకుని ద్రవపదార్థమునకు కైల్ అని పేరు. పేగుల యందలి లోపలి భాగములయందు దుండు చిన్ని ఉన్నత ప్రదేశముల నావరించియున్న అనేకములగు (చిన్న) బిసనాళముల యొక్క నూక్కుద్వారములగుండ నీ ఆహార పదార్థము ప్రవేశించిన పిమ్మట, నీ బిసనాళములన్నియు జేరియొక పెద్దనాళముగా నేర్పడి, అందలి ద్రవపదార్థమంతయు, వెన్నెముక కెదురుగా నెడమచేతినుండి నల్లరక్తమును గొంపోవు అపేక్షుద్ధ రక్తనాళములనందు జేర్పబడుచున్నది. ఈ అపేక్షుద్ధ రక్తనాళము మరల నొక కొన్ని అపేక్షుద్ధ రక్తనాళములతో జేరి హృదయమునందలి కుడిభాగమునందు బ్రవేశించు చున్నది. ఇదియే ఆహారము జీర్ణమగుటయొక్క అంతిమోద్దేశ్యము. మనము భుజించెడి ఆహారపదార్థము లివ్వధముననే రక్తమునందు గలిసి దేహమునకు సమస్త నిచ్చుచున్నవి.

ఆహారము పోవుమార్గము

1. పైత్యశయము. 2. కంఠ నాళము. 3. 4. రక్తనాళములు
 5. అన్నాశయములోనుండి ఆహారము పేగులలోనికి పోవు రంధ్రము.
 6. చిన్న పేగులయొక్క ప్రారంభము. 7. అన్నాశయము 8. పైత్య
 వాహిక 9. పైత్యవాహిక చిన్న పేగులలో గలియు స్థానము 10. ప్రే
 మాము 11. పెద్దపేగులు 12. చిన్న పేగులు 13. అపెండిక్స్ (అపెండి
 సైటిస్ వ్యాధి దీనికి కలుగును.) 14. మలాశయము.

నీళ్లవంటి పదార్థములును, నీళ్లలో కరిగిపోవు బదార్థములును, అన్నకోశము యొక్క యు పేగులయొక్కయు అపరిశుద్ధ రక్తనాళముల యందులి రక్తములోనిదీ గ్రహించు కొన బడును. చిన్న పేగులయందే జీర్ణక్రియనుంతుయు బూర్తియయి, శరీరావసరములకు దగియు న్నవన్నియు ఆకర్షించుకొన బడుచున్నవి. ఆరోగ్యస్థితియందు, అన్నకోశమందుగాని, చిన్న పేగులయందుగాని ఆహారపదార్థము పులియుట తటస్థించదు. జీర్ణతనుబొందినట్టియు, జీర్ణమునకు బనికరానట్టియు, ఎముకముక్కలు, పొట్టుసంబంధములు, కాక పదార్థములయొక్క సారసం బంధములు మొదలగునవి పెద్దపేగులలో బ్రవేశించును. ఈపదార్థములయందులి నీరువిశేషించి అదివరకే శరీరముచే గ్రహించబడి యుండుట వలన నవి ఆర్యుడవల నుండియుండును. పెద్ద పేగుల యందులి కొన్ని పదార్థములయొక్కయు, కొన్ని కృమిచాలముల యొక్కయు, వసుల వలన నీ మిగతపదార్థమునకు మలసంబంధమగు గుణములును వాసనయును గలుగుచున్నవి. ఒక విధమగు కొన్ని వాయువులును యిందు ఉద్భవించును. మలమున కుండెడి వాసన, మను ష్యునియందును యితర జంతువులయందును భేదించును. పెద్ద పేగులయందు గలిగిడి యీ మార్పులన్నియు మలబద్ధముయొక్క దుర్గణములకు కారణము లగుచున్నవి.

అజీర్ణవ్యాధిని రెండు తరగతులుగా విభజింపవచ్చును. ఏమన, (1) ఆకస్మికమయిన అజీర్ణవ్యాధి. (2) స్థిరమైన అజీర్ణవ్యాధి, ఆనగా దీర్ఘ కాలము వ్యాపించినట్టియు, శరీరమునకు ఆలవాటు పడినట్టియు, అజీర్ణవ్యాధి.

ఆకస్మిక అజీర్ణవ్యాధి,

కారణములు.

భోజనమునందలి లోపమువలన, ఆనగా బరువైనట్టిగాని ఉద్రేకతను బుట్టించునట్టి గాని, పదార్థమును భుజించుటవలన నీ ఆకస్మిక అజీర్ణవ్యాధి తటస్థించును. తొందరగా భుజించుటవలనను దటస్థింప వచ్చును. శరీరమునకు చలిగాలి సోకుటవలనగాని అధ్యాసము లేని పరిశ్రమమువలనగాని (ఆనగా నొక మోటుబండిలో ప్రయాణము చేయుట మొదలగు నట్టి వాటివలన) స్నానముచేయుట వలనగాని, సంపూర్ణ భోజనమైన వెంటనే కఠినమయిన మనఃశోభము చేయుటవలనగాని, యిట్టివ్యాధి తటస్థించును.

లక్షణములు.

ఈ వ్యాధియొక్క కొద్దిపాటునందు నాలుకమీదను లేక నోటి మీదను బొట్టలు కనబడుటగాని లేక మఖము యెర్రవారుటగాని నటస్థించును. అన్నకోశము వాయువులంత మగుటయు లేక భోజనానంతరము అరుచిగలిగిన తేవులు వచ్చుటయు, ఒకానొకప్పుడు పులి తేవులు వచ్చుటయు, కొద్దిగా తలనొప్పి గలుగుటయు, కొద్దిగా అజీర్ణవిశేషము లగుటయు దటస్థించి దానంతట అదియే సర్వకొనును. తలతిరుగుటయు, నిస్సౌఖ్యము, వాంతినచ్చు నట్లుండుటయు, వాంతిగలుగుటయు, మలబద్ధము గలుగుటయు, విశేషము గాతెవననియుం డుటయు—యిట్టి గుణములతోనున్నా గూడుకొనియుండును. ఒకప్పుడు దుర్వాసనగల తేవులతో గూడి కడుపునొప్పియు దటస్థించును. ఇంకొకప్పుడు విశేషమయిన తలనొప్పి, వాంతినచ్చునట్టి అసహ్యతతో గూడి గాని, కూడకగాని, తటస్థించుటయు గలదు.

స్థిర అజీర్ణవ్యాధి.

కారణములు.

సహజముగా దుగ్బలముగు జీర్ణక క్షీని గలిగియుండుట వలనను, ఉత్కృష్టమైనట్టియు యుడతెగని జీవనముయొక్క ఫలితముగను — ముఖ్యముగా చాలసేపు కూర్చుండి పనిచేసెడి పుష్టలతో గూడియుండినను, పేగులను అణచిపెట్టునట్టి పల్లపుమర్చిలలో కూర్చుండి యుండుట వలనను — ఈ స్థిరఅజీర్ణవ్యాధి సంభవించును. శరీరసాధనము నశ్శిర్ణజేయుట వలనను, పనిచేయునపుడు విశేషముగా పొంగియుండుట వలనను, వెలుతురును గాలియు చక్కగా ప్రవేశించని యింట్లలో నివసించుటవలనను, జనసమృద్ధిమగు గదులలో నివసించుటవలనను, యేకారణము వలననైనను గలిగెడి ఆపరిమితి వాయువు వలనను, యీ వ్యాధి గలుగఁగచ్చును. మనశ్శుద్ధిల యొక్క విశేష పరిశ్రమవలన నీవ్యాధి మిగులుటముగ సంభవించును. సోమరితనము యీ వ్యాధిని వృద్ధిపరచును. ఎక్కువగా చుట్టరు గాల్చుటయు దీనికి కారణము గావచ్చును. మలబంధము దీనికి కారణము కావచ్చును; దీని యొక్క ఫలితమును గావచ్చును. చెడిపోయినపప్పు ఉండటవలన నాహారమును బాగుగా నమలుటకు వీలులేకపోవుటచేత గూడ నీవ్యాధి తటస్థించవచ్చును. చెడుదంఢనముండియు, పండ్లచిగుళ్ళు నుండియు, స్రవించు దుర్గంధ ద్రవముల వలనను శీర్షమున కాటుకము కలుగుచున్నది. స్త్రీలయందు గర్భాశయము యొక్క ఆవస్థతివలన నొకానొకప్పుడు యీ స్థిరఅజీర్ణవ్యాధి సంభవించుచున్నది. జీర్ణతో శమున దుండెడి పురుగులవలన నొకానొకప్పుడు నీవ్యాధి తటస్థించుచున్నది. శిశ్నస్థితి యందు ఈ పాముగా మారులు గలిగినయెడల యీ వ్యాధిగర్భములకు కష్టముగా నుండును. ఉష్ణచేతములందలి అధిజ్వేడిమివలన శరీరమునకు గలిగెడి గర్హితనతయందు జీర్ణావయవము లును గొంతవరకు పోకొట్టు పడుచున్నవి.

లక్షణములు.

స్థిర అజీర్ణవ్యాధియందు ఆన్వకోశము, కారిజము, పేగులు — యీ అవయవము లన్నియు అస్వస్థతావస్థ గాందు పడుచున్నవి. ఎప్పుడైన నరుదుగా యీ అవయవములలో నేడియిన యొక్కటి మాత్రమే ఆస్వస్థత నుండుండునుగాని, తలుచుగా మాత్రము యీ వ్యాధియందు యివిఅన్నియు ఒకేసారిగ నారోగ్యస్థితి నుండుండుట తటస్థించుచున్నది. ఈ వ్యాధి చిరకాలముండుటచే నన్నకోశముయొక్క సములు అతిసున్నితమై కడుపులో నీర్వసనట్టియు, నదులునట్టియు, నుండునట్టియు, బాధను పుట్టించును ఇట్టిస్థితియందు దాహ మతో గూడిన యాకలి జనించును. ఈ ఆకలి పుట్టినపుడు రోగి యెక్కువగా దినుట తటస్థించినయెడల. అంతకు కందురెట్లు యెక్కువ బాధనందును. వెన్నుపైపులను బోట్లు పొడు పుటయు దటస్థించును. ఇందువలన కారిజము జబ్బుస్థితియందున్నదని కొంద రుకొందురు. రొమ్మయందు నొప్పియును; క్రియమాదిప్సిన నాడియును, బుట్టుటవలన మృదయరోగమును గూర్చి కొందరు అనవసరముగ భయపడుదురు. మాత్రము వెలువడినప్పుడు వేడిగా నుండ వచ్చును. ఇట్టి మూత్రమును నిలువయుంచినప్పుడు ఆడుగున యెర్రగి గనితేరును. ఆన్వకోశములోని జీర్ణక్రియములు సరిగ్ గరుగకపోవుటవలన ఆహారమంతయు పులియజేయుటచే

దుర్వాసనగల తేవులువచ్చును. ఒకానొకప్పుడు వాంతి కలుగుటయు గలదు. క్రమముగా జీర్ణముకాని ఆహారమే పేగుల లానికీబోయి అచ్చటనుగూడ క్రమయిన జీర్ణత గలుగక పోవుటచే పేగులనుండియు దుర్వాసనగల తేవులుపుట్టి, ఆహారమంతయు మిక్కిలిమగ పులి యబడి, పేగులయందు నొప్పిగన్నట్టిరోగికి మిగుల అసౌఖ్యముగనుండి, యీ పందగ్గ మున అజీర్తి విరేచనములు పుట్టినను పుట్టును. నోరు జిగులు సాగుటయు, గొంతు పచ్చిపుండు గానుండుటయు, శరీరమునందనేక స్థలములలో నొప్పలును, నిస్త్రాణము, దట్టించును. నాలుకయొక్క చివరను, ఆంచులను, యెర్రగా నుండును. మధ్యభాగమునందు మాలిన్య ముతోగూడిన గీతయుండును. చెడిపోయిన పండ్లభాదవలన రోగి యొక్క నైపున మాత్రమే నమలునుండిన యెడల, యీగీత రెండవనైపున మిగుల స్పష్టముగా కనబడును. మూత్రము ఉపరి భాగమున దరచుగ పంచపర్ణములుగల తెల్లము, గనపట్టజేయును.

కారణమునుండి వచ్చు పిత్తముయొక్క గుణలక్షణములుగాని, కరిమాణముగాని మారి నప్పుడు, ఆహారము పేగులనుండి శరీరములోనికి గ్రహించబడుట కర్మమైనదిలో నుండ జాలదు. కారిజ మీదిధముగ నస్వస్థతయం దుండినప్పుడు పిత్తమందలి మూలపదార్థములు రక్తములో గలిసి, రోగి పాలిపోయినట్టియు, కొంచెము పసుపురంగును, గలిగినట్టియు వర్ణ మును వహించును. ఇట్టివ్యాధి దీర్ఘవ్యాపకమైనప్పుడు నాలుకయొక్క వెనుకతట్టుననుండు పొక్కుల వంటివి, మిగులవృద్ధిజెంది చిన్ని పులిపిరి కాయలవలె నుండును.

అజీర్తివ్యాధియొక్క మిగిలిన కొన్ని చిహ్నములు—పెదవులపై పొక్కులు లేచుట, కనురెప్పలు ఉబ్బుట, కడుపులో నులివేయు నొప్పి, కడుపులో కదిలికను పుట్టించు యొక నొప్పి యేర్పడి శరీరమంతటను వ్యాపించుట, గుండెలు క్రమముదప్పి కొట్టుకొనుట, కీళ్ల నొప్పులు, ఉబ్బినము, మలబద్ధము, మూత్రకృచ్ఛము, అతిమాత్రము — యీ వ్యాధులతో కూడ నజీర్తివ్యాధి కనుపించును.

చి కి ర్న

అజీర్తివ్యాధియొక్క చికిత్స బౌద్ధసేవ యందుకంటె వధ్యమునందును, ఆరోగ్యకామ్రు మూత్రముల ననుచరించుట యందును గలదు. మితభోజనమాను జేయుట మిగుల యావశ్య కము. అజీర్తివ్యాధిపీడితులు నెప్పుడిగా భుజింపవలయును. ఒక భోజనమునకును మరొక భోజనమునకును మధ్యకాలము విరివిగనుండవలయును. అధమపక్షము ఆరుగంటలైనను యెల పవలయును. మధ్యకాలములం దేమియు దివరాదు. భోజన పూర్వముగాని, భోజనానంత రముగాని, అధికమైనట్టిగాని. దీర్ఘమైనట్టిగాని మనఃపరిశ్రమగాని శరీరపరిశ్రమగాని, బుచ్చుకొనగూడదు, అజీర్తిరోగులకు బాగుగా వండిన మాంసపదార్థముల యొక్కయు, కార పదార్థములయొక్కయు మిశ్రమ ఆహారము నుంచిది. బంగాళాదేశము, పండివంటలు, పిప్ప పదార్థములు, పండ్లు, చక్కెర, కల్పబిడనిర్మాత్ర—పిటిని త్యజింపవలయును. చక్కెరను వడలివేసి సాకరిక్ అనుపదార్థమును ఉపయోగింప వలయును. ఉద్రేకమును, మత్తును బుట్టించు తాగిడులను మానివేయ వలయును. తేయాకునీళ్లు విశేషముగా త్రాగకూడదు. ఇతర ద్రవపదార్థములను విశేషముగ బుచ్చుకొనగూడదు. తిన తాగు నివహనములను గూర్చి

రోగికి స్వాభుభవమువలననే సంగతులు తలెత్తెను. అజీర్తివ్యాధియొక్క చాలతరగతుల యందు నుండులు పుచ్చుకొన నవసరములేదు. జాగ్రతతో నుండుటయు, మాండుబాగితను గలిగి నుండుటయు, మితిభోజనము చేయుచుండుటయు, యివియన్నియు, రోగికి మందుల కంటెయొక్కవ ఊతకాంతిని గలుగజేయును. ఇతర అవయవములకు విశ్రాంతిచ్చు నటులే, అన్నకోశమునకును విశ్రాంతినియవలయును ఈవ్యాధియొక్క ఉద్యోగతీతియందు, పెద్దవాండుగాని పిల్లలుగాని యిరువది నాలుగు గంటలవరకు భోజనమును మానినయెడల శరీరమునకు ఆయాసము కలుగజేగలదు. ఆజీర్ణత అన్నకోశముతో మాత్రమే సంబంధించినదై యుండుటయెడల భోజనము మానివేసి సాయంత్రమునకు మందు పుచ్చుకొనవలయును. ఆజీర్ణత తేగుల తోగూడ సంబంధించినదై యుండినయెడల విశేషవసుగుటకు మందుపుచ్చుకొనుట అవసరమయినట్లున్నది. దీర్ఘకాలమునుండి యుండియున్న ఆజీర్ణతకు, భోజనమునందు జాగ్రతగా నుండుటయు, శరీరమునకు సరికదని పదార్థములను లోనకు బుచ్చుకొనకుండుటయు మిగుల మంచిది.

ఆజీర్ణవ్యాధియందు, ఆరోగ్య శాస్త్రవిధులను బట్టి సబ్బు ఉపయోగించి స్నానము చేయుటకులను సర్వభాగముల యందలి రోమ రంధ్రములను పరిశుభ్రముగా నుంచవలయును, అలసట జేసకుండ శరీరసాధకమును బుచ్చుకొన వలయును. మనఃపరిశ్రమను తగ్గించవలయును. చలిగాలి తగలకుండు స్థలములలో నిద్రించవలయును. స్థిరఆజీర్ణ వ్యాధిగ్రస్తులు, తిన్దోష్ణస్థితిని మార్చునట్టి ప్రదేశమున కరుగవలయును.

కడుపులో మంటగానున్నపుడు 10 గ్రెయినుల వై కార్బనేట్ ఆఫ్ సోడాను ఒక అరజొన్ను జలములో గలిపి పుచ్చుకొనచో ఉపకాంతి గలుగును. సోడామింట్ బిళ్లలను చిన్న సీసాలగా ఆమ్ముచురు. ఈబిళ్లలను ఉపయోగించినను ఉపయోగించ వచ్చును. అన్నకోశము వాయుపూరితమయి ఉబ్బరముగా నుండినపుడు ఒక జొన్ను జలములో ర పెప్పు ర్మంట్ ఆయిల్ చుక్కలను వేసి పుచ్చుకొనవలయును. కడుపు ఉబ్బరముతో నొప్పికూడా కలిసియున్నపుడ, ఒక డ్రాము స్పిరిట్సు ఆమ్మోనియా ఆరోమేటికను ఒక జొన్ను జలములో కలిపి పుచ్చుకొన వలయును. కడుపు ఉబ్బరము పూరితమయి, దుర్వాసన యంతయు యుండినపుడు క్రియోసోట్ గాని కాగ్నాలిక్ ఆసిడ్ గాని ఒక చుక్కను చక్కెరపై వేసి లోనకు పుచ్చుకొనవలయును. ఆజీర్ణవ్యాధిలోగూడ మతిబద్ధమువలన బాధకొందుచున్న కొందరు శోగులకు, రాత్రిపరుండ బోవునపుడు ఒకటొబ్బరు చల్లని నీళ్లును, ఉడయమున నిద్రలేచగానే మరియొకటొబ్బరు చల్లనినీళ్లును తాగుటవలన గుణమునిచ్చును.

అతిమాత్రము.

అతిమాత్రవ్యాధి (1) డయరీటిస్ (2) డయరీటిస్ ఇన్ ఫిషిడస్ అని రెండు విధములయి యున్నది. ఇందులో మొదటితరగతి వ్యాధి యందు, మాత్రము ద్వారా శ్రికనుగర్ అనబడు ఒక విధమగు తీపకగర్మము తలచుగా వెలువబడుచుండును. ఈ తీపకపదార్థము మాత్రము ద్వారా అప్పుడప్పుడు కొంచెము శ్రివేనుగర్ మాత్రమే వెలువడు

వ్యాధికి గ్ల్యుకోసురియా అని పేరొక పేరు ఉండియున్నది. కాండవ తరగతి వ్యాధియందు దాహము అధికముగానుండి, సుగర్ (చక్కెర) యను అల్బుమిన్ అనునది స్వేద గాత వును లేకుండ మూత్రము విశేష పరిమాణములుగ వెలువడుదును.

(1) డయబీటిస్ మెలిటస్.

కారణములు.

అం గా రసంబంధమయినట్టియు, జలవాయువు ప్రాణిజాయువుల సంబంధ మయినట్టియు, ప్రాణిజాయువు కంటే రెట్టింపు జలవాయువు యుండునట్టియు ఆహారపదార్థములకు శారోష్ణపైజేట్లు అని పేరు. ఈ ఆహార పదార్థమువలననే శరీరములో రక్తమునందుండి చక్కెరపదార్థము యేర్పడుచున్నది. కారణముయొక్క వ్యాపారములలో నొకటి యీ చక్కెరను చేసి రక్తమునందు బ్రవేశ పెట్టుట అయియున్నది. అధిక వయస్ పరిశ్రమవలన గాని, యెక్కువ భయమునందుట వలనగాని, త్రాగు మోతుతనము వలనగాని, స్వయంగా, ఇన్ ఫ్లూయెంజా, ఉద్రేకజ్వరములు, కొలుకు, మొదలగు వ్యాధుల పిమ్మటగాని, మొదలు నందు ఒకవిధమగు మార్పుగలిగి రక్తమునందలి యీ చక్కెర పదార్థము పుష్టియగుట కనుగుణ్యమగు పనులు జరుగుచున్నవి. కారణము క్రిమముగా బనిచేయక చక్కెరను ముక్కువగా ఉత్పత్తిచేయుట వలనగాని, శరీరమునందలి నానా ఆహారమయలయొక్క పనిశాలము వలన శరీరమునందు తప్ప త్రేయగనము చక్కెరను గ్రహించుచేయుట తగ్గినపుట వలనగాని, ఈ అతిమాత్రవ్యాధి సంభవించుచున్నది. ఈ రెంటిలో యేలోపము వల్లనైనను సరియే, జీవామందలి రక్తిప్రచారమునందు చక్కెర ప్రవేశించి చు త్రగిగింపి వ్యాధి నివర్తించు బడుచున్నది.

అతిమాత్రము తఱచుగా సంభవించెడి వ్యాధికాదు. మాంచెస్టరు పట్టణమునందలి ఒక పెద్ద ఆసుపత్రిలో ఇరువది సంవత్సరముల కాలములో రోగులుగా బ్రవేశించిన 27,721 మందిలో 272 గురు మాత్రమే అతిమాత్ర వ్యాధిచే బాధనొందిరి. ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, డేన్ మార్కు, యునైటెడ్ స్టేట్సు దేశములలో అతిమాత్రవ్యాధి హెచ్చుచున్నది. ఇండియా దేశమునందు హిందువులలో చెక్కుచగన, సిలోస్, దక్షిణ ఇండియా, మాత్రమే ప్రదేశముల యందును, యీ వ్యాధి యితర దేశములయందుకంటే మెక్కువ వ్యాపకముగ నున్నది.

లక్షణములు.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటిగల లక్షణము హిమోస్యముగా దాహాధికమగుటయు. మూత్ర విస్తరణావస్థయు యెక్కువగుటయు, అయియున్నది, నీరసము ప్రారంభమయి, తోగితుష్కించుటకు ప్రారంభింపవచ్చును. తఱచుగా, దాహము అకస్మికముగా వుట్టును. వ్యాధియొక్క ఉద్రేకగతులయందు ముఖము తుష్కించి, నుదురుపయిన ముడతలు కన్పియును. సాధుగ తల యందు ముఖమునందు మార్పులేనియు హిమోస్యముగ గానరావు. మిక్కిటవ్యాధియందు శరీరముతయు గూడ తుష్కించును.

మూత్రముయొక్క పరిమాణము యొక్కవగును. తీవ్రగతులయందు దినమునకు 150 మొదలు 250 ఔన్సులవరకు గూడనుండును. సానుగతులయందు మామూలు కంటె కొద్దిగమాత్రమే హెచ్చును. మూత్రము యొక్క రంగు తెలతెలపొడైడి తెలుపువర్ణమును గలిగియుండును; ఒకానొకప్పుడు ఆకుపచ్చ, పసుపు గలిసిన వర్ణము ఉండును. మూత్రము నందు గ్రేవీసుగరు ఉండుటకే ముఖ్యమయిన మార్పు అయియున్నది. ఈ గ్రేవీసుగరు, మూత్రమునందు 100 కి 1/200 వంతు మొదలు, 5 లేక 10 వరకు నుండును. అతిమాత్రా రోగియొక్క మూత్రముపయి ఈగలు విశేషముగ మూగును. ఈ వ్యాధికి యిది యొక గుర్తుగా గమనొనవచ్చును. ఈమూత్రముయొక్క యొకచుక్క యెచ్చటవైనను పడినయెడల, అది అరిస పిమ్మట ఒక తెల్లని పదార్థ మచట నిలువయుండుటను మనము కనుగొనవచ్చును.

వ్యాధి వృద్ధిచెందినపుడు, మూత్రముద్వారా అల్బుమిన్ అను శ్రేతభాతువు గూడ వెలువడుట తటస్థించును. దేహముయొక్క వేడిమి స్వాభావిక వేడిమిలో సమానముగ నుండును, లేదా, కొంచెము తగ్గియుండును. ఇతరమగు శరీరాస్పృశకుల సంభవించిన తప్పు శరీరవేడిమి హెచ్చును. ఉద్యోతగతులయందు ఒడలు పొడిగానుండును. కరువులును, రాచపుండ్లును, అంగవికృతి (Apoplexy) రోగమును దటస్థించుటయు గలవి నోరు సామాన్యముగా పొడిగానుండును; దీర్ఘవ్యాధిత వ్యాధియందు పంటిచిచ్చు తఱచుగా వచ్చియుండును; పళ్ళు పుట్టియుగును. ఉద్రుత గతులయందు నాలుక యెరగాను పచ్చిగాను ఘండును. చాలకాలము ఆకలి మందగించకనే యుండును. ఒకానొకప్పుడు ఆకలి అధిశముగా నుండును. రోగి చిక్కినకొలదిని, ఆశోగ్యత చెడి, ఆకలి తగ్గి, చెమటలు పూరంభమయి, హృదయస్థిగియు నీరసించి, పాదములు వాచుటయు తటస్థించును. స్త్రీలలో దుగ్ధము మొక్కువగా నుండును. ఈవ్యాధి యందు కంటికి పొగగవ్వలయు నొకానొకప్పుడు తటస్థించును. పురుషులయందు సంభోగశక్తి తలచుగా జీవించును. ఉద్రుతగతుల యందు స్త్రీలలో సంభోగేచ్ఛ తగ్గుననియు, వయసుచెల్లిన ఆడవారలయందు, యీవ్యాధి సాధుగణియిం గలనని యెడల, సంభోగేచ్ఛ హెచ్చుననియు తెలియుచున్నది. యిట్టి ప్రకారముగనే యుండునుగాని, సామాన్యముగ మాంద్యమును, మత్తును, విచారమును, వహించియుండును. ఈవ్యాధి స్త్రీలయందు కంటి పురుషులయందు యొక్కవ వ్యాధితి మయి యున్నది. నలువది సంవత్సరముల వయసువయిన యీ వ్యాధి యందు మరణము తెక్కువగనున్నది. ఉద్యోత గతులయందు మరణము కొన్ని సంవత్సరములలోనో, లేక కొన్ని మాసములలోనో, గలుగుటయు గూడగలదు. సాధుగతులయందు, వయసుచెల్లిన వారిలో, 10 సంవత్సరములు మొదలు 20 సంవత్సరముల వరకుగూడ నిలిచియుండుట గలదు. ఈ వ్యాధియందు తీయరోగము సంభవించిన యెడల మరణమునకు పూర్వమున అతిమాత్రా లక్షణములు హరింప వచ్చును.

అతిమాత్రవ్యాధి వీడితరుణియొక్క మూత్రమును యిట్లు పరీక్షించ వలయును. సరి సమానములగు మూత్రమును తిక్కరీసొటానను గలిపి కాచినయెడల బొగ్గిన యొరుపు రంగు చేలును. ఈయొరుపురంగు మూత్రమునందు గ్రేవీసుగరు వుండి యున్నట్లు సూచించును.

చికిత్స

అతిమాత్రవ్యాధిచే బాధనొందు నోని భోజన పదార్థములయందు ముఖ్యముగా జాగ్రత్తగా నుండవలయును. చక్కెర కలిగియుండు పదార్థముల భుజించుట మానవలయును.

ఈ దిగువ పదార్థములను భుజింపవచ్చును:—

మాంసమునందు కారణములేవు తక్కిన అవయవములును, నెర్రలు, గుడ్డలు, మీగడ, వెన్న, చమురులు; కాయగుండలలో క్యాపిట, హిస్టోజాన్, చిన్న ఉల్లిగడ్డ, బంబాయిలు, ద్రవపదార్థములలో సామాన్యజలము, సోడావాటరు, మినరల్ వాటరు, కేయాకునీళ్ళు, కాఫీ, డ్రోష్లెర్లీ, క్లాగెట్ బర్లండి వైనులు, బ్రాందీయును, గొడ్డిగా పుచ్చుకొన వచ్చును. ఈ దిగువ పదార్థములను త్యజింపవలయును:—

పార్టువైన్, చాంపేరువైన్, ఫలములయొక్క రసములు, మరదలులు, కోకో, చాక్ లేట్లు, ఆన్నము, పాలు విస్తారముగాను, పుచ్చుకొనగూడదు.

పాలలో 100 కి 4 శంకులు చక్కెర పుండును ఇందులో విశేషభాగము కొర్ర పువ పదార్థమును అల్పమును పుండును. మిగడలో కొర్రపువపదార్థము యొక్క పదార్థముండి చక్కెర తక్కువగానుండునగాన, దీనిని పుచ్చుకొన వచ్చును. గోధూమ పొటలతో జేసిన రొట్టెను దినవచ్చును. అతిమాత్ర వ్యాధిపీడితులు చక్కెరకు బదులుగా సాకరీన్ ను వుపయోగింప వగును.

మండులు.

అత్యుద్రేక స్థితియందు యేచండులును సామాన్యముగ నుపయోగింపబాలవు. సాధు గమలయందు అనేక ద్రవ్యములు వుపయోగము లగును. సీసము (నల్లమందు) మార్షిక్, కొడీన్ చాలా ఉపయోగములు. సీసము అర డ్రాయిను మొదలు 2 శేక 3 గ్రాయినుల వరకును మోతాదును పెచ్చించవచ్చును. కొడీన్ (కొడియా) కూడా అర డ్రాయిను మొదలు 2 శేక 3 గ్రాయినులవరకును మోతాదులు పెచ్చింప వచ్చును. వీటిని భోజనాంతరమున బుచ్చుకొనుట మంచిది. ఇవి మలబద్ధమును బుట్టించును గాన, దానికి జేయవిధముగా చికిత్స జేయవలయును.

బైవార్బువేట్ ఆఫ్ సోడా, సీక్రేట్ ఆఫ్ పొటాష్, ఆసిటేట్ ఆఫ్ పొటాష్ ఉపయోగముగ నుండును. ఈ క్రింది ద్రవ్యములును ఉపయోగములుగ నుండును. సాధుగతులలో ఆర్యెసిక్ (పాచాము); బాంబూల్ (నేరేడు) లిక్విడ్ పెద్ద మోతాదలలోను; సోడియం సాలిసైలేట్; బ్లిత్ సాలిసైలేట్; కీర్సోఫ్లవోలో గూడియుండిన యెడలలితయం పాట్లులును; మిగుల కుష్మించి యుండినయెడల కాడోలివరు చమురును ఉపయోగించును.

ఈవ్యాధి మిగుల ఉద్రేకస్థితి యందున్నపుడుగాని, మూర్ఖ వచ్చునట్లుండిన గాని సోడియం బైకార్బనేటును దినమునకు 150 గ్రాయినులు యియ్యవచ్చునని యొక గొప్ప డాక్టరుగారు చెప్పవచ్చును.

(2) డయబీటిస్ ఆన్ సిపిడస్.

ఈవ్యాధి బహు ఆరదుగా దట్టించును. మాంచెస్టరు పట్నమునందలి యొక పెద్ద ఆసుపత్రిలో 10 సంవత్సరముల కాలమునందు బ్రతేజించిన 14,575 రోగులలో 7 శుభ మోక్షము యావ్యాధిచే బాధనొందిరి.

కారణములు.

తలకు పెద్ద తాపటవలనను, మనస్సుయొక్క విశేష ఆయాసము వలనను, అధిక మనోద్రోహము వలనను, భయమువలనను, దుష్పలమగు ఆహారమువలనను, తాగుబోతు తనము వలనను, ఇన్ఫ్లుయెంజా కొలుకు మొదలగు వ్యాధులవలనను, చలిగాలి సోకుట వలనను, నీన్యూనతటస్థింశును. కారణమేదైనను, మెదడుయందు గలిగిడి మార్పువలన యీవ్యాధి పుట్టుచున్నది. శిశువోసన మూలమున దలియుచున్నది. మూత్రగ్రంథులతో సంబంధించిన సరముగాను ఆస్వస్థత నొందుట వలన మూత్ర గ్రంథులయొక్క పనియందు లోపము కలుగుచున్నదని చాలమంది యొక్క ఆభిప్రాయమై యున్నది.

లక్షణములు.

ఈవ్యాధియొక్క ముఖ్యలక్షణములు, ఆతిదాహము, ఆతిమూత్ర విసర్జనము. ఏయితర వ్యాధియందుకంటెను యీవ్యాధియందు మూత్ర పరిమాణము అధికముగ నుండును. మూత్రమున దినమునకు 180 బిన్సులు మొదలు 400 లేక 800 బిన్సుల వరకు నుండును. మూత్రమునందు శ్వేతధాతువు ఉండదు. సూపును, నాలుకయును పొడిగానుండును. ఒడలు పొడిగానుండి, నెమట తగ్గియుండును. సామాన్యముగ నాకలి మారక నేయుండును; మల బద్ధమును సామాన్యముగ తటస్థించును. కొన్నివిషయములలో ఆతిమూత్రము, ఆతిదాహము తప్ప వేరువిధమగు ఆనారోగ్యత యేమియు గానరాదు. మరికొన్ని విషయములలో శుష్కించుట విశేషముగ నుండును. శరీరవేడిమి సామాన్యముగ మామూలుదీతియందే యుండును. ద్రవపదార్థములు లోనకు బుచ్చుకొనుట తగ్గించినయెడల గుణమునిచ్చిన కొన్ని ద్రవస్తాంతములు కలవు. జ్వరమావచ్చినపుడు మూత్ర పరిమాణము తగ్గును.

చికిత్స.

ఇంకోకవ్యాధితోగూడి యీవ్యాధి యుండినపుడు, ఆవ్యాధికి నుండు చికిత్సగావించవలయును. ద్రవపదార్థములను బుచ్చుకొనుట తగ్గింపుటవలన కొద్దివిషయములలో ఉపశాంతి గలిగియుండును. లానెక్ జంటపెలిరియనేట్, ఆంటిపైరిన్ యిచ్చుట వలన చాలానెమ్మది కలుగగలదు. యెర్గాట్లోనకు యిచ్చుటవలన మూత్ర పరిమాణమును తగ్గించునుగాని, దీనిని విశేషముగ నిత్యుగూడదు. డైట్రోగ్లిసేరిన్ యిచ్చుటవలన యొకప్పుడు గుణము నిత్యువచ్చును. ఇమటను బుట్టించుటకుగాను ఉష్ణతను గలుగజేయు దుస్తులను ధరించుటకుంచిది. దాహమును ఆణచుటకుండు దాహములను, అసిడే సంబంధమగు దాహములను, బుచ్చుకొనుట ఉపయోగకారిక నుండును. ఈవ్యాధియందు చక్కెర గలిగియుండు పదార్థములను నివేధించుట యవసరములేదు. ఆహారముతో లవణమును కొద్దిగా భుజించుట యుక్తముగా నుండును.

ఆతి సూల తి.

ఇండియా దేశమునందలి యూరపియులు స్వదేశీయులును గూడ తిమ్మగ సూలకాయ లగుటగలదు. ఇట్టి సూలకాయము అననుకూలత నొనరింపజేయుటగలది, ఒకానొక

వృద్ధుల వ్యాధిగను పరిణామించుచున్నది. దీనికి కారణము బహుళః క్రొవ్వు పదార్థములను విశేషముగ భుజించుటవలనను, శరీరమునందు క్రొవ్వుపదార్థము కూడుకొని యుండటంబు కనుపగు వయస్సునందు తగిన శరీర సాధకము దీనికొనక పోవుట వలనను, అయియుండవచ్చును. ఈ క్రొవ్వుపదార్థము శరీరమంతటను సమానముగ వ్యాపించి యుండిన యెడల, అవ్యవధానమైన అనర్ధకమేమియు లేక పోవచ్చును. కాని ప్రత్యేకకణముల యందు మాత్రము యీ క్రొవ్వు పదార్థము అవలించి యున్నపుడు దానియొక్క హానికరమగు గుణము స్పష్టముగాక మానదు. ఆరోగ్యమునందున్న స్వదేశీయుడు, ఇరువది సంవత్సరములకును ముప్పది సంవత్సరములకును మధ్యవయసునందు, సామాన్యముగ 5 అడుగుల 5 అంగుళముల పొడవును, 140 పౌనులు మొదలు 150 పౌనులవరకు బరువును ఉండును. ఇంతకు పైన యుండితే కృత్రిమ అంగుళము పొడవునకును దాదాపు 5 పౌనుల హెచ్చుబరువు ఉండును. ఆడవారలు కొంచెము తక్కువ బరువుగా నుండురు. తమ పొడవునకు పైందియుండి బరువు ఉండినపుడును తమయొక్క నడుమకొలత ఛాతీకొలత కంటే నధికముగా నుండునపుడును, శరీరమునందు క్రొవ్వుపదార్థము అధిక మగుచున్నదనియు, స్నాయువుల యొక్కయు శబ్దము తగ్గినపు టకు సూచక గెన్నట్లు చున్నదనియు, చలినికొన వలయును. శరీరమునందు స్థూలత గుర్తువ అయినయెడల, ఆయా భాగముల కన్నిటికిని అధిక రక్తమును బంపుటయు హృదయమునకు పని యొక్కవ అగుచున్నది. ఇందువలన హృదోగము జనించి ఆయాసముతో గూడిన ఊపిరి ఊపిరియును, కఠినముదప్పి గుండె కొట్టుకొనుటయు, చటస్థించును ఇదిగాక గుండె ప్రక్కల గాని గుండెయందేగాని క్రొవ్వు పదార్థము కూడుకొని ఆ అవయవము యీజనశక్తి వచ్చును. దీనికిని వైలక్షణ్యములే ఉద్భుత స్థితియందుండి, తలకిగుట్టయు నేర్పడును. నయను మీరిన వారలయందు, కండ్లు ఒకవిధమగు సూత్ర ఆకారమునుదాల్చి కంటిగుచ్చు నందలి తక్కువ డలము లేక కాచిబింబము అనబడు దాని అంచున మందమైనట్టియు కొంచెము తెల్లనైనట్టియు పొర కనిపియుండును. క్రొవ్వుతో గూడిన గుండెలోగము మిగుల అపాయకరముగాన యుండుటకు చిత్రస్థ జేయుటను గూర్చి ఆశ్చర్యజేయరాదు. ఇట్టి రోగులకు అన్ని విధములగు ఆమిత పరిశ్రమలను మానివేసి, తొందర గలుగునట్టిగాని ఉద్యోగములు గలంగ జేయునట్టిగాని పనులను గూడ వదిలివేసి, ఆహారమును తగ్గించి, గాలిపీచుచుండడి బహిరంగస్థలములో నియమము తప్పకుండునట్టియు సాధారణ మయినట్టియు శరీరసాధకమును దీనికొన వలయును. ఒకానొకప్పుడు మిదడు యందలి రక్తనాళములలో నీ క్రొవ్వుపదార్థము వృద్ధి యగుట వలన రక్తనాళము బిడ్డలగుట యేర్పడి, మూర్ఛయు చటస్థ మగును.

ఒక చనిపి వివరీతముగ లావు అగుట పొరంభము కాగానే ఆహారము తగ్గించుట వలనను స్థూలతను తగ్గింపవచ్చును. చక్కెర సంబంధమగు ఆహారములను తగ్గించి వలయును.

ఏ భోజనపదార్థములను విశేషముగ లోనముచుకొనుట వలన స్థూలత యేర్పడుట తలపించుచున్నచో అట్టి భోజనపదార్థములను తగ్గింప వలయును. మాంసమునందలి క్రొవ్వు తెల్లబొప్పె, జిన్ను, మీగడ, పెన్న, బిరు, రీపిసారాయాలు, బంగాళాదుంపలు, అన్నము, ఆరొయిల్, సగ్గులియ్యము, చక్కెర — వీటిని మితముగా తినవలయును; పొట్టుతోగూడిన పొట్టెముక్కలు, పచ్చికూరగాయలు, ఫలములు మొదలగునవి తినవలయును. ఒక తరహా

భోజనమునుండి మరియొక తరహా భోజనమునకు క్రమముగా మార్చవలయును. ఒకే సారిగ మార్పుట మంచిదికాదు. నుత్తుపదాంశములను సుపూర్తిగా మానవలయును.

అంటిఫ్యాట్ అను పేరుగల కొన్ని నులదులు అమ్మబడును. ఇవి ఉపయోగింప గలిగినాకావు.

కేవలము మాంసము మాత్రమే దినుచు ఒక భోజనమునకును యింకొక భోజనమున కును నిష్కృతాలిమందు నిష్పింటు ఉష్ణబలమును దినమునకు నూడునాలుగు పర్యాయములు సెమ్మదిగా పుచ్చుకొనవలయుననెడి యొక చికిత్సగలదు. తక్కిన విధములగు ఆహారపదార్థములను పూర్ణముగా వదిలివేయటం ఆరోగ్యమునకు భంగకరమగును గాన నీ పద్ధతియు ఆంత శ్రేయముగ గనుపడదు.

లూనకు పుచ్చుకొను ద్రవపదార్థములను దగ్గించుటవలన మిసిపి సన్నము కావచ్చునని యొక ఉపాయము కొందరు చెప్పియున్నారు. శరీరమునం దేర్పడుచున్న వ్యర్థపదార్థములను దీసికొని పోవుటయి శరీరమునందంతటయు నలసినంత ద్రవపదార్థము ఉండవలయును. ఉపాహారమునకు, మాత్రమునందలి యూరిక్ ఆసిడ్ అను మూలపదార్థము కఠిని ద్రవగూఢమున మూడుగల గడ్డిమినిగనున్న ఆలతకు 8000 గ్రాములతో గలగవలయును. దీనిచో నది గడ్డికట్టి మూర్తికృచ్ఛముగా నేర్పడి మిగుల బాధ గలిగించును. కావున నీ పద్ధతిగల ఆవలంబిమముగ గనిపించదు.

హి స్టీ రి యా.

హిస్టీరియా అనబడు నీమెదడు సంబంధముగ అస్వస్థత సామాన్యముగ సుఖజీవనము గలవారియందును; యెల్లప్పుడును కూర్చుండి యుండుట యలవాటు గలవారి యందును తటస్థమగుచున్నది. ఇది ఆడువారిలకు సంబంధించినది మాత్రమే అయియున్నది. ఈ వ్యాధి రెండువిధములుగా పరిణమించుచున్నది. (1) సరములతో సంబంధించిన కొన్ని దుర్గుణములు మొదలు ప్రారంభమగును. (2) మూర్ఛగతులు తటస్థమగును.

సరములతో సంబంధించిన దుర్గుణములు యీ దిగువ నుదహరింపబడినవి:—ముఖము యెర్రవాగుట, కడుపు ఉబ్బరము, వెక్కిరి, గుండెలు క్రమముదప్పి కొట్టుకొనుట, క్రాంతయందు ఆయాసము గలుగుట, ఉక్కిరి కిక్కిరిచేయు తోటములు గలుగుట, గొంతులో ఉండ చిత్తకొనియున్నట్లు చిత్తపత్తి గలుగుట, కంఠస్థని పోవుట. శరీరమునందు చాల భాగములలో నొప్పలు గలుగును తలలో మేకును కొట్టుచున్నట్టి బాధయు గలుగవచ్చును. ఎడమపార్శ్వము, కీళ్లు, ప్రసాగములు అస్వస్థత నొందవచ్చును ఈ వ్యాధియందు, రోగి, నిజముకాని అనేక వ్యాధులచే బాధనొందుచున్నట్లు వివరించును. నిజముగా రోగి విధమయిన వ్యాధియు లేనపుడు ఈరోగి పేగులసంబంధ మయినట్టిగాని గర్భాశయ సంబంధమయినట్టి గాని గొంతు సంబంధమయినట్టిగాని, వ్యాధులచే బాధనొందుచున్నట్లు మన మనుకొనుటకు వీలుగనుండును. దీనినికొనిపోవుటయు, ఒక కేటయొక్క వ్యవహారమును, వెన్న

ముకయొక్కపోట్లు, మాత్రము బంధించుట, యివి అన్నియు నీవ్యాధియొక్క సమగ్రములైయున్నవి. ఈవ్యాధిచే బాధనొందు స్త్రీలయొక్క బాధలనుగూర్చిన వివరములు ఘోరములుగను, నిజమయిన సంగతులకు బహు అతిశయోక్తులుగను యుండును. ఒడలు మట్టుకొనగనే యీ రోగి పెట్టున నేడుచును; బాగుగ నొక్కినయెడల బాధ యొక్కనుకాదు. ఆస్థలనుందు నిజమయిన వ్యాధి యుండిన యెడల నొక్కిన మీదట బాధ యొక్కనుకావలసియుండును. ముఖము వాడియుండదు. ముఖమును జూచుట వలన బాధను తెలియజాలము. ముఖవైఖరి విచిత్రముగా నుండుటయు, కనురెప్పలు వాలియుండుటయు, వేసిన భౌతికత తటాకున జవాబు చెప్పటయు, యీ రోగులకు సహజమైయున్నది. దేహముయొక్క ఉష్ణత యుండేయొ మార్పు కనబడదు. ఈ అస్వస్థత నిజముగా మనసును దుఃఖింపజేయును. రోగి యొక్క మనసుతో సంబంధించి సంతవరకు రోగి మొరపెట్టుకొని బాధలన్నియు నిజములయి యున్నవి. ఇది మన స్వబంధమయిన వ్యాధి అయి యున్నది. ఈవ్యాధిచే బీడింపబడు వారు తరచుగా వ్యాధులను గల్పింప కుతూహలపై యుండును. భోజన మక్కరలేదందురు; గాని రహస్యముగా తెప్పించుకొని తిందురు. రహస్యముగా వేసిన ద్రవపదార్థములత్రాగి వాటిని యెవో యొక వ్యాధియందువలె గ్రహింపకుండును. ఈవ్యాధియందు సామాన్యముగా ఋతుసౌఖ్యము క్రియము దప్పియుండును. పేగులలో పురుగులుండినను యుండవచ్చును.

ఇతర సంబంధముగ మూర్ఛకును యీ మూర్ఛకును భేదమేమనగా, యీ మూర్ఛకు మందుగా వెక్కి వెక్కి యేడ్చుటయు, ఆవలించుటయు, వెక్కిలియు, గొంతులో ఊడ చిక్కుకొని యుండికట్టుండుటయు, ఉక్కిరి బిక్కిరి అయినట్లుండు టయు యివి అన్నియు పుట్టును. ముఖవిలాసము స్వాభావికముగనే యుండును. ఈరోగి క్రిందపడునెడల సజాగ్రతగా బడక సౌఖ్యముగ న్నతమును జూచుకొని అపాయము కలుగకుండ జాగ్రతగా పడును కాళ్ళు చేతులు కడలించుట యుండినను యివి పూర్వముగా స్వాధీనము తప్పియుండవు. ఒకప్పుడు నవ్వుటయును; ఒకప్పుడు యేడ్చుటయును కూడ యుండును. మూర్ఛపిమ్మట యెక్కువైన వర్ణము లేని అధికమాత్ర విసర్జనము తరచుగా గలుగుచుండును.

చి క్రిత్య

మూర్ఛవచ్చినపుడు దుస్తులను వదులుచేసి, పరిశుభ్రమైన గాలివచ్చునట్లుచేసి విసరుచు, తల్లెనీళ్లనుగాని, బిరిగరునుగాని, యుడికొలోనునుగాని, ముఖముపై జల్లువలయును, స్నోలింగసాల్తునుగాని, పక్షి యీకెలను గాల్చి ఆ పొగనుగాని, వాని కారంధ్రమునకు జూపవలయును. పాదములను, చేతులను రుద్దవలయును. ముఖముపైనయును గుండెలమీదయును చన్నీళ్ళు పోయుటకంటె మంచిమందు లేదు. ఇది మంత్రియవలె పనిజేయుచు. ఈ వ్యాధిగ్రస్తులు ఒకానొకప్పుడు వేరు వ్యాధులచేతను బాధనొందు చుండురు గాన కనిపెట్టి జాగ్రతగా చికిత్స చేయవలయును. ఈవ్యాధిగ్రస్తులు మూర్ఛలను దప్పించుకొనలేక పోయినప్పుటికిని, వాటినుండి కాపాడుకొనుట తమ విధియైయున్నదని రోగులకు తెలియునట్లు చెప్పవలయును. మూర్ఛలకు మధ్యకాలములయందు, శుభ్రమయిన భోజనము, మంచి గాలియు, తరచుపాదకమున, మనస్సునకు కాలమాపనమును, విరేచనమును క్రమముగా నగుటకు తీరము పనులను, చన్నీళ్లసాగమును, అభివరములై నున్నవి.

ఈడుపువాయువు లేక ధనుర్వాాయువు.

ఈడుపువాయువు లేక ధనుర్వాాయువు అనబడెడి యీ వ్యాధి మేడయు దవుడలను బిసికొని పోవుటతో ప్రారంభ మగుచున్నది. దవుడలను తెరచుటయు నూముటయు మిగుల కష్టమగును. బలుబువలన గాని, కీళ్ళనొప్పుల వలనగాని, యిట్లు దటస్థించినదని యనకొందును. ముక్కువెంటియు, నోరు వెంటియు ద్రవపదార్థములు వెలువడుట వలన మ్రొంగట బహుకష్టముగా నుండును. ఒకానొకప్పుడు యింతటితో రోగి మరల స్వస్థతనంద వచ్చును. ఇతర విషయములలో, కొన్నిగంటలలో గాని లేక కొన్ని దినములలో గాని, దవుడ లుదట్టముగ కరచుకొనిపోవును. చేతులు కాళ్ళు లాగకొనుటవలన, రోగి పాదములపైయను నడుచుట; చురుకొనగొని, కొలువలె నొంగిపోవును. ముఖమంతయు ముడుచుకొనిపోయితికృతాకారమును దాల్చియు నుండును. ఈ దుస్థితి కాద్యుచేతులలోను, పొత్తికడుపు యందు నీవువగనగు వ్యాధియగుచు, పొప్పులు ఆధిగముగా నుండును. ఒకానొకప్పుడు కొన్ని నిమిషములకు, మరి కొన్నిప్పుడు కొన్ని గంటలకును, ఈ పొప్పులు గలుగుచుండును. మధ్యకాలముల యందు స్నాయువులు గట్టిగా నుండి, రోగి నిదించినట్లే దవు సవలించవు. ఈడ్పువచ్చి సపుడు, రోగి నానాపమునో నొందియుండి శరీరము ఉష్ణతను వహించి; చెవుటను బట్టి యుండును. శ్వాస నాశముయొక్క ప్రభాగము యొక్కగాని; ఎరుకొమ్మయందలి స్నాయువులయొక్కగాని యీడ్పువలన ఉక్కిరి బిక్కిరియయి శ్వాసనిల్చి పోవుటవలన మరణము సంభవింపవచ్చును. అలపువలనను గావు తటస్థింపవచ్చును.

ఈ వ్యాధి యొక్క సన్నిహిత కారణము ఒకవిధమగు పురుగులవలన గలుగుచున్నది. 1889 సం॥ నందు క్రికాటో ఆను నాయనవలన యీపురుగు కనుగొనబడెను. ఈపురుగు శుభ్రతలేని గుట్టపుకొడ్లయందు వృద్ధియగును. ఏడ్వని పుండు నశుభ్రతగా నుంచుట వలన నీ పురుగు పోమును యేర్పరచు నొనరుచున్నది. ఈ పురుగువలన మేడడు యందలి భాగములు ఆస్పష్టతను జేసి స్నాయువులయందు ఈడ్పును గలుగజేయును. చలిగాలి సోపట వలన వెంటనే యీ వ్యాధి తటస్థింపగు. ఆదువారలయందు ఋతుస్రావకాలమునందు చచ్చిళ్ళు స్నానము జేయుటవలన నీ వ్యాధి ప్రేరేపింపబడును. ఈపురుగు శరీరము నావరించియుండి యున్నప్పుడే యీ కారణములు యీ వ్యాధికి సహాయము జేయును.

దంతములు యేర్పడుపుడు ఒకానొకప్పుడు దవుడలు బిగిసికొనిపోవుట తటస్థించును. చిన్నవారలయందు యీ అంశమును గమనించి యుండుట ముఖ్యము.

కొక్కకాటువ్యాధి తటస్థించినపుడును యిదీరితిగ నుండునుగాని ఒక ఈడ్పువలన యింకొక ఈడ్పునకును మధ్యకాలములో స్నాయువులు గట్టిగా నుండవు. మరియు ఆ వ్యాధియందు కాండింపటయు ఉమ్మి వేయుటయు నుండును.

క్రికెన్స్ (వివముస్) యొక్క ఆధిక ప్రియోగమునందును యిదే విధముగ తటస్థించును.

ఈడ్పు వాయువునకు కారణము యెచ్చోటనో పుండు యుండియుండును గాన, ముందుగా దానిని గనుగొన యత్నింపవలయును. ఈపుండుయందు ఉండెడి రక్తమును

యితర చులినములను తుభ్రముగా గడిచేయవలయును. ఏదైనను దిగియిక్ మాత్రము యిం దియెడల, వానిపైన స్వచ్ఛమయిం కావచ్చునో అనిచేయుటాని, నానోగ, అయిదోఘం, అర్బుతో మొదలగువానితో బాధపడి లింతును ఉపయోగించి ద్రోవ చేయవలయును. గాయమును చుట్టియుండెడి ప్రదేశము ఉబ్బియుండిన యెడలను, నొప్పిని గంటలువదలించుచు యెడలను, మిగుల వేడియును కార్యాచిత్ వద్దగా నోవ్వతో ద్రోవ చేసినయెడల, నొప్పి తగ్గి నావుతీయును. ఈవ్యాధిచే బాధపడిన వానికి గాయములు ఉండియున్న ప్రదేశము చేరించుటవలనను, గాయము ఉండియున్న స్థలము నందలి చుర్రాంగమును దీసివేయుట వలనను, వ్యాధి నివర్తించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈవ్యాధియందు రోగమునోనికీ యింజన్ చేయుటకు “అంటిటాక్సిన్” తరగతుల యందు ఒకమందు కనిపెట్టబడినది. ఇది మిగుల సంతుష్టికరములగు ఫలితముల నిచ్చునట్లు తెలియుచున్నది. దీనిని ముద్రపెసంపాని వెన్న పాము (సుషుక్తు) నందుగాని యింజన్ చేయుటవలన మిగుల జమప్రదముగ బనిచేయును. ఇండియా దేశమునందు యీవ్యాధి బహు తలుచుక తటస్థించునుగాన, యీవ్యాధిని వివిధ నాచరణయందు బెట్టుటవలన జాల పాఠములను గాపాడ వచ్చును. పెద్దమోతాదులను నిర్భయముగ వాడవచ్చును. ఈవ్యాధియొక్క ఉద్యోతస్థితి మిగుల మారుచుండును. చాల కాలము ఉండియున్న కొలదిని కుదురుటకును యెక్కువ వీలుండును. సాధుగతులయందు శమనమును గలగజేపెడు మందలనిచ్చుట మూలమున మాత్రమే కుదర్చవచ్చును. ఉద్యోత గతులయందు యీవ్యాధి అపాయకకరమయి చాలవాటిలో మరణములే తటస్థించును. నొప్పిని తగ్గించుటకును, ఈడ్పు సర్జికొనుటకును, క్లోరోడైన్ గాని క్లోరల్ హైడ్రేట్ గాని యిచ్చును. శరీరబలమును గాపాడుటకు దగిన ద్రవపదార్థముల నిచ్చును, చురుకు పుట్టించుటకు బ్రాంచీని యిచ్చు చుండవలయును. ఈపదార్థములు లోనకు బోవుటకు వీలుండుటకు ఒకప్పుడు ఒకవన్ను నూడవైరకవలసి వచ్చును. ఇంచుగడ్డ కొరికినయెడల, ముక్కలుగాకొట్టి ఒకసంచిలో గాని గుడ్డలోగాని మూటగట్టి, వెన్నముకపైన నుంచవలయును.

పైన చెప్పబడిన మందులు ఉపయోగించిన 5 చుక్కలు క్లోరోఘంను, 20 మినిముల టింక్చరు ఫిఫియంతో, ఒకబౌన్సు జాములో గలిపి నాలుగు గంటల కొకసారి యియ్యవలయును. ఇదియు ఉపయోగించని యెడల, ఒక గ్రెయిను ప్రొవోడోల్లోరల్ అఫ్ మార్షియాను, 10 చుక్కలు కెక్టిఫయిడ్ స్పిరిట్యును, ఒకబౌన్సు జాములో గలిపి నాలుగు గంటల కొకసారి యియ్యవలయును

పురిటిలోని ఈడ్పువాయువు.

పుట్టిన కరువాక 8 వ దినమునకు 10 వ దినమునకును చుక్క యిదోవ్యాధి కనిపింపవలెను తటస్థించుట గలదు. బొడ్డుపైన తుభ్రముగా నుంచబోవుట, వలన నీవ్యాధి తటస్థించును. నిద్రపోకపోవుట, మూలుగుట, ఆవలింనుట, ఆదరుట మొదలగు లక్షణములు కనపించును. పాలు సరిగ దాగకపోవుట, చివరకు దవుడలు కరచుకొనిపోవుట, తటస్థించును. వ్యాధి వ్యాపించుచున్న యెడల పెద్దవారలయందు గనబడు లక్షణములే క్రమముగా గన

బడును. ఆచారమును లోని కిన్నుమందుటయందే చికిత్స యిమిడియున్నది. ఆహారమునందు తల్లిపాలుచే మిగుల శ్రేష్ఠము. దవుడలు కరకుకొని యున్నయెడల, చెమిచా కాడకు గుడ్డపట్టి పెట్టగా యెడము చేయవలయును. సామలలో మాడనవంతు భాగము త్రొవ్వాటరు గలిపి, జాగ్రతగా నిమ్యవలయును. ప్రొంగుటలో గవ్వముగ నున్నయెడల చిన్నచెమిచాలో నగముగలిపి, అవసరమయితే అంతను తక్కువనుగాని, యియ్యవలయును. ప్రితిగంటకును ఆహారమును లోని కిన్నుమకు ప్రయత్నము చేయవలయును. దినమునకు రెండుపాదలు వేడి నీళ్ళతో స్నానమును చేయించవలయును. ఈస్నానమును గాలి తగులని ప్రదేశములో చేయించవలయును. ముందుగ ఆగ్రగియును క్లోర్ హెడ్జిన్ నున్నూ, ఒక గ్లెయిను పొటాసియం బ్రొమైడునున్నూ ఆరద్రాము జలములో గలిపి అయిదు లేక ఆరుగంటల కొకసారి యియ్యవలయును.

ఉబ్బనము.

ఉబ్బిన వ్యాధులయందు ఊపిరి సంబంధమగు ఆయాసము తెరలు తెరలుగా గలుగు చుండును. ఈ వ్యాధియందు కఫము గూడియుండుటయు, కఫము లేక పోవుటయు గలదు. కఫము లేనిదానికి పొడి ఉబ్బన మందురు. అొమ్ముయొక్క ప్రభాగమునందు క్వాసనాళము (గొంతునీక) రెండు భాగములుగజేలి, రెండువైపుల నుండెడి క్వోకోశముల లాసికీ, బొచ్చు పుంపువి. రెండు భాగములుగా చీలిన యీరెండు నాళములును చిన్ననాళములుగ విభజిం బడి, మరల మరల విభజింపబడుటవలన ఉపశాఖలుగ నేర్పడి; క్వోకోశముల యొక్క బిలములలోనికిని, అందునుండి వెలుగటికిని వాయువును గొనిపోవుచున్నవి. ఈ నాళములన్ని యు గుండ్రీనయిన స్నాయు సంబంధములచే జాట్టబడియుండుటచే, నీస్నాయు బంధములు ముడుచుకొనుట వలన, నీనాళములయొక్క పరిమాణము తగ్గింపబడి, ఉబ్బనమునందలి క్వాససంబంధమగు ఆస్వస్థతావస్థ గలుగుచున్నది. ఈస్నాయు బంధములు ముడుచుకొనట రెండువిధములుగా గలుగవచ్చును. మొదటిది, దుమారము, కాకనంబంధమగు ఘాటుగతి పుష్పిడులు, రసవాద సంబంధమగు ఆవిగలు, జంట సంబంధమగు ప్రసరణములు, శీతోష్ణనీతి సంబంధమగు ప్రబలతలు—నీటి కారణమున స్నాయుబంధములు సరాసరిగ ముడుచు కొనబడియుండును. రెండవది, కొనము భయము మొదలగు మనోవికారములు, మలబంధము, బలమగు, గాత్రభోజనములు; కడుపు ఉబ్బరము, యితర విధములగు ఆజీర్ణివ్యాధి, కీళ్ళకొప్పులతో గూడిన శరీర తత్వము, కొప్పువ్వబడిన గుండెకాయ, వంశపారంపర్యముగా నుండిడి ఉన్మత్తత—నీటి కారణమున స్నాయు బంధములు జీటుమాగ్గముగ ముడుచుకొన బడెదబడును. కొందరు మనుష్యులు ఉబ్బనవ్యాధికి వేరీగా లాసగుదురు. ఇట్టివాగు పన్నగానుండి గుండ్రీని భుజములు కలవారే విచారముతో గూడిన ముఖకళక గలిగి పెం పలుకోతునకుపోయి ఎలుగురానిన గొంతుధ్వని గలిగి స్వభావసిద్ధముగా కొద్దిదగ్గును గలిగి యుండురు.

ఈ వ్యాధియొక్క తెర సామాన్యముగ రాత్రులయందు వచ్చును. సాధారణముగ రాత్రి 2 గంటలకును 4 గంటలకును మధ్యగా వచ్చును; రాత్రులయందు శరీరమునందలి

రక్తప్రచారము మాంద్యమును వహించి యుండుటవలన రక్తము నూడుకొని యూగుట తటస్థించి, ఊపిరియందలి యిట్టి అస్వస్థతకు వోడ్పాటును గలుగజేయును. అయితే, తెర వచ్చుటకు ముందుగా సామాన్యముగ నీరసము, కడుపు ఉబ్బింపు, తలదాచి, కన్నులు బరువుగా నుండుట, వాంతివచ్చినట్లుండుట, వివర్ణమయిన మూత్రము, నిద్రావృత్తి పోవుట, గుండెకాయయొక్క యొకవిధమున బరువు — యివియన్నియుగ నగుచును. ఒకప్పుడు, వేడి వియు లేక ఆకస్మాత్తుగా నాయాసము వచ్చుటయు గలదు. ఈవాల్సని యుక్తి, ఉచిత స్థితియందు ఊపిరిగి బీబ్బుట మిగుల అయాసమయి మూలుగుట కూడ సంభవించును. ముఖము కయలినట్లుగాని నీలవర్ణముగాని యుండి, కండ్లు పొడుచుకొని పెచ్చినట్లు గానూండి, శరీర ముచల్లని చెవటతోనిండి యుండును. ఈతెర కొన్నినిమిషములుగాని లేక కొన్ని గంటలుగాని నిల్చియుండును. తగ్గుచున్నపుడు మందమయిన కఫముగాని తెరువడగాని పొలువడును; ఆధికముగ వివరమయిన మూత్రవిసర్జనయు గలుగును. ఈవాల్సని ఉచితస్థితియందు లేనపుడు రోగి తగ్గుకొని నీటిగాను మండినయెడల ఆరోగ్యస్థితియందు ముగిసెదలును.

నిర్దిష్ట.

ఈవాల్సనియందు తెరవచ్చినపుడురోగి మాన్యుడవలయును. అయాసము విశేషముగా నున్నపుడు చేతులుగల వర్తిలో కూర్చుండి ముందుగా నోక బల్లపైక గిండువేసి అనిండు వైన మోచేతులను ఆనుకొని యుడవలయును. వెన్నెముక వెంటడి సోప లినిమెంటు లోడను ఓపియం లినిమెంటు లోడను గుర్తవలయును. ఎన్నోమ్మునుండి చేతులకువచ్చెడి పెద్ద తుర్రుకత్తనాళములను బొటనకీళ్ళతో నొక్కిపట్టినయెడల, ఊపిరియందలి అయాసముతగ్గును రక్తప్రవృత్తిగల మనుష్యులకు ఒక డౌన్సు జలములో 20 చుక్కల వైనం ఇవ్వకాను ఇయ్య వలయును. బలహీనులకు టింక్చర్ క్యాంఫర్ కొయును సిగ్నెట్టు అమ్మోనియా ఆలొమీ టిక్ యును యిచ్చుట మిగుల సుపయోగకారిగ నుండును. ఆవిరేకమయినగాని, అలస్యమైనగాని, భోజనమున తేసిన పిమ్మట సీతక వచ్చినయెడల, ముద్దగు వాంతికారి సుపయోగింప వలయును. మలబద్ధమనకు పిమ్మట తటస్థించినయెడల, సోడా సల్ఫేటు నీయవలయును. ఒక ఆరడౌన్సు బ్రాండ్లీని నీళ్ళలోగలిపి యిచ్చినయెడల ఒకప్పుడు ఉపశాంతి నిచ్చును. మరి యొకప్పుడు ఘాటయిన కాఫీ చక్కెర పాలు లేకుండ నిచ్చినయెడల పెచ్చుదించును. ఓపియం, బెడోనా, పొటాసియం ఆయొడైడ్, టింక్చర్ లావేలియా ఈధరిన్ — ఇయ్య వాడనగును. అయాసమును తగ్గించుటయందు నైట్రోగ్లిసెరిక్ బాగుగ పనిచేయును ఇది 'ట్రైబా యిడ్ (బిళ్ళ) రూపమున అమ్మును. దీనిని ఉపయోగించవలెను. రసభిక్షమును విరేచనకారిగ నిచ్చి, యొకప్పుడు మేలు గలుగ వచ్చును. క్లోరోఫారంను బహుజాగ్రతతో వాసన జూచుటవలన తచ్చాంతిగ గలుగజేయును. 10 గ్రెయినును అలం (పటిక) పొడిని నాలుకపై నుంచినచో నొకప్పుడు ఉదుగతిము నణవవచ్చును. 20 గ్రెయినును క్లోరల్ హైడ్రేట్ నిచ్చినను ఒకప్పుడు గుణము వచ్చును. కాని దీనిని బహుజాగ్రతతో నీయవలయును. ఒకటి తరువాత నొకటిని వీటినన్నిటిని వాడి చూచినయెడల యేదైన ఒకటి ఉపశాంతి గలుగజేయకమావదు. వైద్యుడు తన బుద్ధివిశేషన సుపయోగించి వీటిని వాడవలయును. తెర పూర్తిగా తానవుడు, నల్లఉమ్మెత అకుల పొడితో చుట్టనుజాటి గాల్చుట మిగుల ఉపయోగ

ముగ నుండును. ఈ సంబంధముగ చుట్టలు కెమిట్టు పాపులయందు చొరవను. దీనికే ప్రా
మోనియం అని పేరు.

ఉబ్బునవ్యాధిని నీడితూ, యీవ్యాధి ఉద్యోగ నితియందు లేనప్పుడు క్విన్స్, ఐరన్
(లోహము), నీకోనీన్ (కవముప్పి), ఆర్సెనిక్ (పావణము), బలవర్త కావ్యములుగ
బుచ్చుకొనవలయును. సోడాస్ ఆయురైషున్నా, ఆర్సెనిక్ యున్న చాలకాలము నేమి
చినయెడల వ్యాధి అంతరించి పోవచ్చును.

—:—

ఉబ్బునము జ్వరము.

నానయినందు శేలి సంఘర్షణమందెడి ఒక విధముగ అణువులు, ఒకవిధముగ శరీర
తత్వములు కొంత బలముయొక్క నాసికా నిలములందు బ్రజేరించినప్పుడు, జలుబును,
తుమ్మలును పోవించుచును బుచ్చుడు జ్వరమును అంతుకొల్పును.

ఈవ్యాధి తొటగించిన స్థలమును మూర్ఖులవలన ముఖ్యముగ నీవ్యాధి కుదురును. స్థల
మును విడిచివేర్చుటకు నీలు లేక పోయినయెడల గవహరుల నీయవలయును. ఒక బెన్ను జల
ములో కొంచెముగొయ్యిను కిడ్నీస్ ను గలిపి, యిందులో 2 దానిముఖము నాసికారంధ్రములలో
దీనమునకు రెండుసారులు విడికారీ చేయవలయును. ఆజీర్ణముగ పదార్థములను భుజింప
కూడదు. చలి గాలి శరీరమునకు పోకకుండ దెచ్చన గలగజేయు దుస్తులను ధరింపవలయును.
అలసటను జెందకుండ బహిఃప్రజేకమునందు శరీర సాధకమును బుచ్చుకొనవలయును. కీళ్ల
నొప్పులతో గూడిన శరీరతత్వము యుండినయెడల భోజనమును కూర్చి మిగుల ముఖ్యముగ
కాగ్రితను బుచ్చుకొనవలయును.

ఉ మ్మి ఊరు ట.

మనము భుజించెడి ఆహారపదార్థము చుండలి “స్టార్” సంబంధముగనని చక్కెరగా
మార్చబడి శరీరమునది రక్తములో గలియుటకు నీలగునటుల జేయుటకు నోటియందలి
మాంసగ్రంధులు, ఉమ్మియనబడం ఒకవిధముగ ద్రవమును స్రవించ జేయవచ్చును. వ్యాధి
యందు యీద్రవము తక్కువ కావచ్చును; లేక యెక్కువయు కావచ్చును. తక్కువ అయి
నపుడు నోరు ఆరుదల నందియుండును. ఎక్కువ అయినపుడు యీద్రవము నోరు అంత
యొంది కాదు. నోటియొక్కవాపునల అందును, జ్వరమునందును, లెటడోనా యొక్క
యు, ప్రామోనియం (ఉమ్మిత్త) యొక్కయు, విషప్రయోగముల యందును, శరీరమునుండి
విశేషముగా నీగు స్రవించునపుడు ఆనగా యెక్కువ చెమటపట్టినపుడును, లేక, అతిమా
త్రివ్యాధి యందును, నీర్లకాలము విరేచనము లగుచుండుటయందును—యీ ఉమ్మి ఊరుట
తగ్గియుండును.

నోటియొక్క వాపునలయందు బారాజన్ (వెలిగారము)ను గ్లిజరీనుతో కలిపియు
వలయును; లేక గోధుమిచ్చునీళ్లు, త్రాగకుండ, పుక్కిలించి విడువవలయును. అతిమాత్రి
వ్యాధియందు మూత్రముగూడ వెలుగడు చక్కెర గన్ననపుడు యీ అస్వస్థతగ్గును; అన్ని

కోశ సంబంధమగు అస్వస్థత యుండినయెడల దానిని బాగుజేసిన పిమ్మట యీ ఊర్ము ఊసు టయొక్క తగ్గదల పొవును.

జలబు చేయుట మూలమునను, నీరసత్వము, ఆశ్మి ర్తి, పండ్లవచ్చుట, సోదరసము ఆయొడిక పొగాకు మొదలగు వాటివలనను — యీ మాంస గ్రంథులు ఉమ్మిని నిశేష ముగ నొవించును. ఒకానొకప్పుడు మహాదోషముల వలనను, బాధలవలనను, గర్భమును చాల్చియున్నపుడును, వెజ్జితనమునందును యిట్లు కలుగును. రసప్రయోగము, వల్లసేనయెగుల నాలుకయును ద్రవ్యములను పండ్లవలన నొక్కులువడి పుండ్లు ఆగును. రసభరితముగ నీ ఉమ్మి ఊరుట దటస్థించినయెడల పది మొదలు పదునైదు దినములవరకును నిలచియుండును; ఒకా నొకప్పుడు యొక్కనకాలము వ్యాపించి పుండ్లు నెమ్మదిగా బాగుగుండుము కలదు. పటిక నీళ్ళను పుక్కిలించి వేయవలయును. లేదా, పోద్దువయునును జలమును ననుభాగములుగ గలిపి పుక్కిలించి వేయవలయును. రోగియొక్క బలమును, ద్రినవదాగ్ధములను తేలికగా జీర్ణమగునట్టి ఆహారములను లోన కిమ్మటవలన, గాపాడవలయును. నీరసత్వమువలన అధిక ముగ ఉమ్మిఊరుట దటస్థించినయెడల, క్విసిక్, బిరక్, గలిపిన బలవర్ధకాది ధనులు, నానితి చ్చుట మంచిది; నోటియందలి పుండ్లకు, మూడుచాగ్గముగ పటికపాడిరి ఒక బొన్న జలములతో గలిపి పుండ్ల నద్దవలయును. లేదా, యేదనిన ఈకతో కెనిగర్ వయినను అస్తవలయును. పాదరసము, ఆయొడిన్ వలనగాక యితరకారణముల వలన అయినయెడల దినమునకు మూడు సార్లు టింక్చరు లెలడోనాను 10 మినిముల చొప్పున నియ్యవలయును. రస సంబంధములగు వాటిని దినుటవలన దటస్థించినయెడల వాటిని నిలుపు చేయవలయును.

ఋతు స్రావము.

స్త్రీలు ఋతుస్రావకాలమగుదు చలిగాలి సోకకుండునటులను, వాయువు నందలి ఆస్మికపు శీతోష్ణమార్పులకు దగులకుండునటులను, ఆతిశయమగు వరిశోమలకు లోను గా కుండునటులను బహుజాగ్రత్తగా నుండవలయును. ఇందు సంబంధమగు వ్యాధులు యీ క్రింద వివరింపబడియున్నవి.

1. అమెనోరియా (ఋతుస్రావముయొక్క క్షీణత లేక నిలుపుదల).

స్త్రీలకు ఋతుస్రావమేర్పడుట ఇండియా దేశమునందు సామాన్యముగ పడమూ వన సంవత్సరమునందు ప్రారంభమయి నలుబదియైదవ సంవత్సరమునందు నిలిచి పోవు వున్నది. ఈ క్రింది సందర్భములయందు ఋతుస్రావము నిలిచిపోవచ్చును. (1) గర్భవస్త్రాల మునందును స్తనమునెచ్చు కాలమునందును సాధారణముగ నిది నిలిచిపోవును. (2) యొక్క వయసునందు గెనపడక నిలిచిపోవచ్చును. (3) ఋతుస్రావము కొంతకాలముపటికునయి అం కట నిలిచి పోవచ్చును. (4) గర్భాశయముయొక్క వ్యాధియందును, గర్భాశయమునందలి యేడియో వదార్థ అటంకమువలనను, స్రావము కనుపడక పోవచ్చును. (5) వయసు పెల్ల సపుడు నిలిచిపోవచ్చును. లేదా పాంథురోగముయొక్క ఫలితముగ సంభవించినను సంభ వించవచ్చును.

మొదటిది:—గర్భవతియుగట వలన ఋతుస్రావము నిలిచిపోయి, యాజు యిందుల నుండు తక్కిన అక్షయములనుబట్టి దీనిని హస్తవికానవచ్చును. అప్పుడు యెమియుచేయు నక్కరలేదు. స్తన్యమునిచ్చు నమయమున నిల్చిపోవుటయు స్వాభావికమే అయియున్నది గాన, అప్పుడు సేమయు బోవనక్కఱలేదు. స్తన్యముచ్చినయందును ఋతుస్రావము దటసించినయెడల, శరీరము రోగునవచ్చుచుండు భరిత బాలనగా, స్తన్యము నిలిపివేయుట కిది సుదయ్యె యున్నది.

రెండవది:—కొమరుయిన పయసునామ ఋతుస్రావ మగుపడక, అలస్యముయిన యెడల, అబాలిక పాలిపోయి, బుచ్చిపోయి నీరసమగును యు డి, స్తనములు పెంపొందక కల్గు, చేతులు, ముఖము ఉబ్బువల బావవచ్చును. పన్ను పెంబడియు నడుచునందును. అప్పుడప్పుడు నొప్పిలు గలుగుటయు, తలనొప్పియు తరచుగ తలబొందుచు, తెలుపు స్రావ మగుటయు, కొద్ది పరిశ్రమ చేయగనే గాని, మనస్సునందు కొద్దికలక గలుగగనేగాని, గుండె యొక్క అదనుట దట్టించుటయు, వికారమునొగూడున అకలిపుట్టి సుద్దముక్తము మొదలగు వాటిని నినుటయు దిభిబుది గలుగుటయు, కోపము అధికమగుటయు —యివి అన్నియు సామాన్యముగ దట్టించును. ముఖమున పుట్టిములులేచి, యొకానొకప్పుడు అంగుండి ద్రవము వచ్చుటయు, గాకపోవుటయు గలగు. కాళ్లపై నురదతో కూడి గుండెల ఆకారమును వహించి బుచ్చులు లేచును. శరీరమయొక్క ప్లము నల్లనై, ఒకప్పుడు పనుపు ఆకు పచ్చ కలిసిపచ్చమును వహించియుండును. అకలి తగ్గిపోవును. శరీరముపై నొట్లు పొంగింభ మును. నూతియు పలవలలాడును పరిమాణము అధిక మగును. మూత్రమును నిలువజేసినయెడల యుర్రటి గనీ దేరును. హిస్తీకయా లక్షణములును గనబడవచ్చును. మలబద్ధము ముఖ్యముగా నుండును. ఋతుస్రావకాలమందు పన్నుపెల్లలను నడుచుచోను విశేషమగు నొప్పి యుండి పాదములు వాచుటయుండును.

ఈ సుదర్శనములందు లోహము గలిగిన రులవర్ణ కౌంఠముల నిచ్చుట శ్రేయస్కరము ఋతుస్రావమునకు ముండు నిసములు పూర్వమును ముండునిసములు పిచ్చుటయు తప్పకకొనకాలమందు 3 లేక 4 గ్రాములను సల్పిటి ఆఫ్ వికను ఒక బొమ్మనలమునో గలిపి దినమునకు ముండుసారు తీయవచ్చును. బహిఃప్రదేశములలో సామాన్యము మన శరీర సాధకమును దీసికొనవలయును. తేలికగా జీర్ణచక్రస్థియు బుయు నిచ్చుస్థియు ఆహారమును బుచ్చుకొనవలయును. కాంతయొచ్చియు సుంహోషము నిచ్చుస్థియు సహవాసమును గలిగి యుండవలయును. రాత్రియు విస్తారముగ మేల్కొనరాదు. గాఢము ముఖము లేని గదులలో నివసించరాదు. పన్నీశ్శతో స్నానము చేయుటయు మిగుల మంచిది. ఆహారము శేషంబే ప్రయాణము చేయుటయు సమర్థులైన స్త్రీలలో స్నానము చేయుటయు ఒకప్పుడు మంచిదిగా నుండును. విశేషము కొమరుగా నగుటకు తగు సాధకముల చేయుచుండవలయును. ఋతు స్రావములకు మధ్య కాలమునందు టింక్చర్ ఫ్యూరీయపర్ క్లార్ వాడవలయును.

మూడవది:—ఋతుస్రావము కొంతకాలము వరకు అయినట్లుట నిలుపు కావచ్చును. పయసునందు త్వరితముగ ప్రారంభమగునయెడల, ఋతుస్రావము శ్రమయగ శ్రతి వాలుగు వారములనుక గన్పించుట లేకపోవచ్చును. శరీర మందుల కలవాటు పడియుండిక

పోవుటవలనను, మతీయు కొంతకాలము వరకును యే చిన్న కారణమైనను దాని కాటంకము గలంగజేయుట వలనను, ఇట్లు కలుగుచున్నది. తడిలో దిరుగుటవలనను, తడిసేలమిదగుల్చుటవలనను, గాలి ఉద్రుతముగా పీచుచున్నపు డెదుగుగా నిలుచి యుండుటవలనను, అధిక వర్షపరశ్చిన్నవలనను — ఋతుస్థావరము నిలుపు కావచ్చును. ఈ ఋతుస్థావరము వైకారణములలో దేనివలననైనను నిలుపు కాటంకపుడు, తలనొప్పి, నొవ్చీనత, పేగులలో యడుగు భాగమునందు నొప్పి—యిది అన్నియు సామాన్యముగా నుండుననుచు.

క్షయ మొదలగు కొన్ని వ్యాధులయందు ఋతుస్థావరము నిలుచిపోవుట తటస్థించును గాని, అట్టివి అవయవము పయనవివరింపబడిన లక్షణములను గలిగియుండును. ఇతర వ్యాధులు ఉండుట తటస్థించి వాటి లక్షణములు కనుపట్టుచుండిన యువల, వాటిని చికిత్స జేయుటవలన నీవ్యాధియు మదిక నందగలదు.

సాలవది:—గర్భాశయమునందు యేదైన నష్టపడటము వలన గాని, లేక గర్భాశయమునందున్న అస్వస్థతవలనగాని స్థావరము గలుగకపోవుట గలదు. అప్పుడును, అలాగిన స్త్రీలయందును, అస్వస్థత పెద్దవారలయందును గలుగును. పైన వివరింపబడిన చికిత్సలు యందు యు ఉపయోగింపబడెదల సిగ్గుపడుటచే నస్వస్థతను బ్రభుత్వముగా, నున్నప్పుడు చికిత్సయింపకొనవలయును. ఇట్టివాటికి చికిత్సలు నిష్ఫలములుగాను, చికిత్సలుచేయు మాత్రమే నేరించుచుండుటవలన, హానియు కలుగగలదు.

అయిదవది—పుష్కవయమునందు ఋతుస్థావరము నిలుపుచుండుట సహజములు యున్నది. ఇది సుమారు నలుబదియైదవ సంవత్సరమునందు దటస్థించును. ఈ అవయవమున స్త్రీలకు జబ్బుచేయుటయు, కలదు. గుండెకోగము ననుసరించి మూర్ఛలు వచ్చుటయు, కాళ్ళు వాచుటయు, రాత్రులు చెమటలు పట్టుటయు, ఒంటిపై దురదలు కలుగుటయు, నున్నవెంబడి రక్తము గారుటయు, మూలశంక పువేళించుచుండుటయు వీటిలో నేటివను గలుగవచ్చును. హిస్టీరియా వ్యాధిమాడ ప్రవేశించుచుండుటయు మిక్కిలి నేటివను యొక్కవగా నుండును. కొంచెము పనిచేసిన పిమ్మటగాని, తుమ్మినపుడుగాని, దగ్గనవుడుగాని మూత్రమును నిలిపియుంచుట కశక్తతవలన కొద్దిగా వెలువడుచుండుటయు కొందరకు సంభవించును. కోపము అధికము కావచ్చును. ఇతర కారణము లేమియు లేకుండెరపుడు, పుష్కవయసునందలి అవస్థయేయని దలపవచ్చును. విశేషము కృమి మగ చగులుల క్రద్ధతీసోనవలయును. మిక్కిలి శుష్కించియున్న వారలకు సిక్కిల్ ఆఫ్ మెగ్నీసియా యును టింక్చర్ ఆఫ్ జింజర్ యును యివ్వవలయును.

2. డిస్ మెనోరియా. (ఋతుస్థావరమునందు నొప్పిగలుగుట)

ఈ వ్యాధి ఇండియా దేశమునందు మిక్కిలముయి యుండి, గర్భాశయ సమావేశమున రక్తముకూడుకొని యుండుటను సూచించుచున్నది. పేగులయొక్క అడుగు భాగమునందు నొప్పి అధికముగా నుండును. నొప్పి ఉద్రుతముగానుండి పొట్టు పొడుచుచుండుట వలన, కోకి కడుపునొప్పిచే బాధనొందుకొని, దొడ్లుయు దటస్థించును. ఈని, హిస్టీరియా వా

ధియందుననే బాధనొందుటయు కలదు. శాలక్షణములు ఋతుప్రావణమునకు పూర్వము, ఒకానొకప్పుడు కొన్ని గంటలకును ఒకానొకప్పుడు కొన్ని దినములకును, తటస్థముగను; తరచుగా 24 గంటలకు పూర్వము, యెక్కువ బాధగానుండును. సాగము ప్రారంభము కాగానే యీ లక్షణము లన్నియు నిలిచిపోవచ్చును. లేదా, ఒకానొకప్పుడు పేనుకొనిన రక్తపు గర్భావరోధము, పిండమునకును శుశుకలతోడను ప్రవిచితున్న పుడు, యీ బాధయు వ్యాపించును. పాదము నిలుచునంతవరకు బాధ యట్లులే యుండును. సాగము తక్కువగా నున్నపుడు బాధయు తక్కువగానుండును. ఋతుసాగమునకు నిట్టి బాధనొందువారు యితర కాలములందు సామాన్యముగ నజీర్ణవలన బీజింపబడు చుండును. దగ్గ, గుండ, కోగము, నగురుపోటు, తలలొ యెడతెగనిపోటు, ఎర్రనుపార్పియ్యవలదు నొప్పి, వేన్నుదు రుడుగుభాగమున నొప్పి, వీటిల్లా నేవైననుగూడ దట్టించవచ్చును. సాగము నందు విశేషముగ గలుగుటయు, లేక తెలుపువర్ణము గలిగి యుండుటయు, గూడ దట్టించవచ్చును.

చి కి త్తి.

ప్రావణకాలమునకు మాకు లేక నాలుగుదినములు ముందుగా విరేచనము కాలక్రిమమున యగునట్లుల బనియేవలయును. చనిగాలిగాని చెప్పుగాని సోకకుండునట్లు జూడవలయును. ఏవిధమయిన ఉత్తేజములను గలుగకుండ నుండవలయును. సోమరిగాని, నిర్వాగి పారముగగాని యుండకూడదు. అట్లుండినచో యానన స్త్రీతయందు మలబద్ధమునకు గారణమయి, యీవ్యాధి కనుకఁ బునఁ మనోగతులను నాడిగతులను చేర్చుదును. బాధ ప్రారంభ మయినప్పుడు, వెంటనే వేడినీళ్లు స్నానము చేసినయెడల బాధ నివారణ కావచ్చును. స్నానమయిన పిమ్మట తృణముగా దుడచుకొని, వరుడి, వేడినీళ్లలో నిండిన ప్లాస్ట్ గుడ్డలను, పేగులయొక్క అడుగుభాగము వైనయును, రహస్యభాగముల వైనయును దొండి దొండి వేగుచుండవలయును. స్నానము చేయుటకు వీలంటే పోయినయెడల, వేగులయొక్క అడుగుభాగమున కావడమునుగాచి, క్లొరోడీన్ 50 మినిముల మోతాదు నియ్యవలయును. సగ నుబాధ ముగిసెడిగాని, హిస్టీరియా సంబంధమునకునట్టిగాని లక్షణములు గనుపడిన యెడల ప్విరిట్టు అమోనియా ఆరోమేటిక్ ను యియ్యవలయును. బ్రాండిని చాలవరకు యియ్యకుండుటయే మంచిది. ఇచ్చిసను ఒకసారికంటె నెక్కువ యియ్యరాదు. సోటాసియం బ్రోమైడును పోలిగంటకును లేక పోలి రెండుగంటలకును ఒకసారి యియ్యవలయును. బ్రాండిని చచ్చుటలన గర్భాశయమునందలి రక్తము కూడుకొనుటకు యెక్కువ అనునగుచున్నది. నొప్పి సంబంధ మైనదిగ నేర్పడి ఉండిఉండి వచ్చును. దివమసకు ఒకసారిగాని లేక రెండుసార్లుగాని తక్కువపడుచుండిన యెడల క్లిస్టిన్ గలిపిన మడును యియ్యవలయును. సుస్యకాలముల యందు అలసట నియ్యని పనులు జేయవచ్చును. రాత్రి యెక్కువసేపు మేలు కొనుగూడదు. లేకుకగ జీర్ణమున పదార్థములు మాత్రమే బుచ్చుకొను చుండవలయును. నిద్రించు గడియందు గాని భారాళముగ ప్రవరించుచుండవలయును.

క్లిస్టియన్ అమోనియా మా క్లొరోడీన్ దినోయియన్, నొప్పి తగ్గుటకయి రెండు గంటలకోక పర్యాయము, 7 లేక 8 సారులనరకును, క్లిస్టిన్ కేజీన్ ఇండిజా 4 ముక్క.

లను కొంచెము సీత్యము చేసి యియ్యవలయును. మధ్యకాలములయందు యేదయోగించుటకు, బలవర్ధకావధము నీ నియ్యవలయును. విశేషమునకు బోషణము అవసరము లేక పోయిన యెడల, యీ బోషణము నందలి పచ్చెట్ అభి సోదాను తగ్గించ వలయును. ఇందలి మరకా (లోహము) యేదైన దుర్బలములగు ననుపచిన్న యెడల యీముద్రను నెరిపిచేసి, నిరవస్థైశ్వర్యము అయ్యెడల 30 చుక్కలును, లెక్కో ఆల్బుని కాల్షి 5 చుక్కలును ఒక జ్ఞానస్థలములో కలిపి నినునకు 3 సార్లులు భుజ్యుకొనవలయును. ఆల్బుని కాల్షి (పానాణము) ను కొంతకాలము పుచ్చుకొనునదికే చేగలయందు నొప్పులును కండ్లునుగదలును నీర్మకాగటయు కండ్లయందు గత్తపు గీరలు కనబడుటయు, కనుకాదనలు నిగత్యమయ్యెను యేర్పడును. ఈ లక్షణములనుబట్టి మందు పనిచేయునన్నదని తెలిసికొనవచ్చును.

(2) మెనోరేజియా (ఋతుస్రావమునగు అధికస్రావముగటగాని తలచుగ నగుటగాని, లేక అధిక కాలము వలకు వగుటగాని)

ఋతుస్రావము సామాన్యముగ పత్రి 28 దినములకును తలగ్గవగును. ప్రాచము సాధారణముగ మూడు దినములవఱకు కగుచుండును. మూడు నాలుగు దినముల ద్వితము నట్లమగును. దీనికి ఒకానొకప్పుడు భిన్నముగ జరుగవచ్చునుగాని, సామాన్యముగ నీలకు లకు భేదింబియున్న పుడు వ్యాధి ప్రారంభమయినదని మనము తలపవచ్చును. ఎక్కువ అగు నట్టియు, తలచుగ నగునట్టియు, దీర్ఘకాలము వ్యాపించునట్టియు, ఋతుస్రావము, శరీరము నందు రక్తమధిక ముండుటవలనను రావచ్చును. లేదా, నీరసస్థితి వలనను రావచ్చును. రక్త మధికముగ నుండుటవలన మైసెవో చలి, తలయందును నడుముయందును నొప్పి, ముఖము యొర్రవారట, జ్వరము—యీ లక్షణములతో గూడియుండును. నీరసమువల్లవైసెవో, పారి పోవుట, నీరసమయిన నాడి, నిద్రాస్థితి, కడుపుబ్బరము, విశేషము కలిమియుగా గాక పోవుట, పిత్తు, నడుము తొడలు వీటియందు పోట్లు పొడుచుట—యీ లక్షణములతో గూడియుం డును. అధికముగా స్రవ్యమునిచ్చుటవలనగాని తలచుగా గర్భవతియగుటవలనగాని, అధిక స్రావముగట కొందఱకు తలస్థించును. గర్భిణినిగురించి అనుమానముగానున్నపుడు, గర్భ స్రావమయినదియు, ఋతుస్రావసంబంధముగ వ్యాధియయినదియు, తెలియుట కష్టము. మెత్తని పరుపులపై బరుకుటయు, యెక్కువగా నిల్చుండుటయు, నడుమునుండి బరువైన బట్టలు వేలెడుచుండుటయు, వెచ్చనయిన గదులయందు నిరసించుటయు—యీవ్యాధిని అనుభవించును.

చికిత్స.

ఋతుస్రావమధికముగ నగు అస్థివ్యాధిలయందును సంపూర్ణముగ విశ్రాంతిని తీసి కొనుచు, వడంబియ్యవలయును. ఉద్రాతగతులయందు, తేదీగుడ్డలనుగాని, మంచుచేసి మున్నె నుంచునిగాని, చేగులయొక్క అడుగుభాగముయొక్క వైపును టోపపులచుగ్గునుకూడ ఉంచ వలయును. రక్తమధికముగా నుండియెడల, ముఖము యొగ్గివారి, ప్రావణ్యది అధికముగా నుండును. అట్టిస్థితియందు ఆహారమునుతగ్గించి, తేలికతో జీర్ణముగ పదార్థములను, పాలును, ఋచ్చుకొనుచు సామాన్యజలము, సోడావాటరు, నిమ్మరసము చక్కెర గలిపిననీళ్ళను త్రాగ

చలయను. నీరసస్థితియందుండిన యెడల, భోజనపదార్థముల సక్కువ కరిచి నిశ్శయవచ్చును మిగుల ఉద్రుత స్థితియందుండిన నేతస్ప, నిస్త్రాణను నిలుపుచేయుటకు బ్రాచీ మెదలగు పదార్థముల నిశ్శయకూడదు. వీలనగా, బ్రాచీ నిర్ముటవలన రక్తప్రచార మధికమయి సావమును అధికము జేయును. పరుండి విశ్రాంతి దీనికొనుటవలననే నిస్త్రాణతగ్గును. లావలికిదీసి కొను ప్రతివస్తువును. చల్లగా నుండవలయును. స్నానముగనున్నపుడు వేడిపదార్థములను బుచ్చుకొనెనయెడల రక్తప్రచారము సధికముచేసి, స్నానమును అధికమగునట్లు జేయును. వివచాయసంబంధమును వ్యాధియందుండిన తనస్థ క్షిప్రస్థులు ఉపయోగింప మాడదు. కాఞ్జము అస్వస్థతయందుండి, విశేష బద్ధమును గలుగును. విశేషబద్ధమునకు, దాన్యశరీరులైనయెడల సత్ఫేర్ ఆధి సోడాయును, సుపీనులైనయెడల చిట్టాముదముచున్న యియ్యలయ్యును. కదలుటవలన ప్రావసు తిరిగి కాకుండినయెడల, రోగి గాలిలో కొద్దిగా తిరుగుటకు నారంభింపవచ్చును. మధ్యకాలములోందు పరుండగదిలోనికి పరిశుభ్రమయిన గాలియు, వెలుతురును, వచ్చుచుండునట్లు బాగ్రతి పడవలయును. పరుండునల్లము మెత్తగానుండక గట్టిగా నుండవలయును. కట్టుబట్టులు చిగువుగాకుండ నుండవలయును. విశేషబద్ధము లేకుండ కాల విశేషన మగుచుండునట్లు బాగ్రతిపడవలయును.

(4) లుకోరియా (ముగుస్సానము తెలుపు వర్ణముగ నుండుట).

ఈ వ్యాధియందు రహస్యస్థలమునుండి తెల్లనైనట్టియు కొంచెము పసుపురక్తము గలిగినట్టియు, ద్రవపదార్థము కలుపడుచుండును. ప్రతిదినమును కొన్ని బొప్పిల పరిమాణము పరిమాణము ద్రవవస్థ మగుచుండును. ఇది మొకానాకప్పుడు కోడిగొడ్డు చొనవలె నుండును. అట్టిత ప్రవీణించి విశేషసర్దము ఉండును. గుండెచొగును, తలతిరుగుట, నిస్త్రాణ సరములు నొప్పులు, కడుపు ఉబ్బరము, వెన్నునొప్పి, శరీరము తెల్లబాదట, హిస్టీరియా లక్షణములు — వీటి అన్నిటికో నొకానొకప్పుడు కలిసియుండును.

రక్తక్షీణత, కర్ణముగ ముసుస్సానముగలు, గర్భాశయముయొక్క వాపుదల లేక లొలగియుండుట, తలచుగ పిల్లల గనుట, శరీరసాధకము లేకపోవుట, సుఖమాంజీవనము, శరీరముయొక్క బలహీనతకు కారణములగు నత్యవస్థలు, యీ వ్యాధికి కారణములగుచున్నవి.

చి క త్స

ముగుస్సానము నందలి అస్వస్థతకు దగుచికిత్స చేయవలయును. గర్భాశయముయొక్క వ్యాధి యేర్పడవయందుండినయెడల అందులకు సాధకమును చేయవలయును. ఇట్టి కారణము లేమయుగానక, శరీరమునందలి బలహీనత ననుసరించి యీ వ్యాధి ఏర్పడినదని నమ్మకము కలిగినయెడల, ఆరోగ్యమునకు వలయుపనులను జేయగా, ఆహారమునుగూర్చియు, మేగుల యొక్క స్వస్థతనుగూర్చియు క్రమమగు నడుపాయమలను చేసి, సరియగు శరీరసాధకము నకుమాడ దగు యోర్నాటులనుజేసి, స్థలమును మార్పుటకు విలయింపదో నట్లు జేయవలయును రోగి గర్భిణి దాన్తియున్నప్పుడు తల్లి చర్మిక్కుక్కానము చేయుటయు, అధమభయము పెన్నెనుకలించి చర్మిక్కుక్కానము చేయవలయును. స్నానమును నిలుపు జేయుటయు పరికరనిశ్చయమును బొందయోగమును విచిత్రా జేయవలయును. పోకినీళ్ళు

ఉపయోగించకపోయిన యెడల యీ క్రింది పోషకయోగ పరిశాసనం లోపముగా వేసి చికిత్స చేయవలయును.

సల్ఫేట్ ఆఫ్ జింక్ - ౫గ్రా|| 2(1)

ట్రైక్వార్ ఆఫ్ ఓపియం - 50|| 3(1)

గోరువెచ్చనినీళ్ళు - ఔన్నులు 3

లోనకు ఐదును లవణములు; మిసర్వ్ ఆనీస్; కాక పరిమళముగల బూదగ్గ కామ్రములు యియ్యవలయును.

ఎండ దెబ్బ

ఎండదెబ్బవలన గలిగెడు వ్యాధి మూడువర్గాలుగా నున్నది. (1) నిష్క్రియ లేక మూర్ఛ (2) అంగవికృతిరొగము (3) ఎండవలన జ్వరము (తాపస్వరము).

అధిక సూర్యతపమువలన మెదడుయందు గలిగిడి అస్వస్థతవలన నీ వ్యాధులు పంథ వించుచున్నవి. అధికమగు నెండలో దిరుగుటవలనను, యీ వ్యాధి గావచ్చును. లేక నీడను ఉండినను, ఎండవేడిమి వలన వాయువునందు గలిగిడి తీక్షణతవలనను, యీ వ్యాధి తలపింప వచ్చును. ఈ వ్యాధివచ్చుటకు యీ క్రింది కారణములు కారణములు చేయవచ్చును. — అల నట, మరోద్రోమము, మసూవిచారము, జనసమృద్ధిమగు గ్రామాములలో నివసించుట, పరి శుభ్రమైన గాలి వెలుతురు రాని యిండ్లనుండుట, గరియైన నీటివంటి శీతపోషణ, మల విద్యము, మత్తుద్రవముల సహమితము గా దాగుట.

లక్షణములు.

ఎండదెబ్బవలన నీ వ్యాధి సంభవించుటకు పూర్వము రోగికి శోషము అధికమగుట తాపము జనించుట, తలనొప్పిగలుగుట — యీ లక్షణములు గమనీయము. ఆకలి మందగించి మలబద్ధముతోనూడి, వాంతివచ్చుటలుండుటయు గలదు. పిత్తగుల్మము పోవుటయు, చర్మము వేడిగను పొడిగను నుండుటయు, కొద్దిగా తలతిరుగుటయు, కొద్దిగా మూత్రమును విసర్జించు చుంకినను తలకుగా మూత్రమును కడుచుటకు యిచ్చగలిగి యుండుటయు — గణన వచ్చును. భావముల యందు క్రమగలుగుటయు, దృష్టియందును భ్రమతగలుగుటయు, ఎక్కువగా మాట్లాడుటయు, తెరలు తెరలుగా నవ్వుటయు, రోషిండుటయు తలపింపవచ్చును. ఈ లక్షణములు వ్యాధి పూర్తి పరిణామించక పూర్వము కొన్ని గంటలకుగాని కొన్ని రోజులములకుగాని, కనుపడినను కనుపడవచ్చును. లేదా; లేకపోవచ్చును, అధిక ఆత్రతమువలన లోనయిన జనులయందు తైలక్షణము లేమయిన గమనడిన యెప్పుడు, యీ క్రింది ఉపచారములను వెంటనే జేయవలయును. — గాలి బాగుగా తగులునట్లు చేయుట, నీడను బ్రత్యేకపెట్టి చల్లగా నుండునట్లు చేయుట, చల్లనినీళ్ళు విక్కుటచుగ దాగునట్లు చేయుట, విశేషముగా తడిగడ్డతో నుడువట, వీలయితే స్నానము చేయించుట.

విశేషమగుటకు సాధారణము చేయుట సామాన్యముగ నవసరమయి యుండును. తాడుపెద్ద చెమిచాలతో పిట్రేట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను ఒక అంటునగు బలముతో గలిపి త్రుతి చెండుగంటలకు నియ్యవలయును.

(1) నిస్త్రాణ లేక మూర్ఖ.

పైచెప్పబడిన లక్షణములు ఒకనొకప్పుడు కంటియు ఒకనొకప్పుడు లేకయు— నిస్త్రాణ; తలదడుగుట; వణకుట; కాళ్లు చేతులు చల్లబడుట; తలచుగ మూత్ర విసర్జనము చేయ నిచ్చుగలిగి యుండుట; ఒకనొకప్పుడు మర్మగ పడియుండుట; యీ గుణములతో మూర్ఖ స్వరూపమగును. ముఖము పాలిపోయి శరీరముయొక్క ఉపరి భాగమంత యు చల్ల గావండి తలచుగ చేయబట్టి పడినయుండును. డిక్షిరి ఆయాసముతోనూడి, గుండెయు క్కయు నాడియున్న యు నడక బలహీనతను వహించి, కనుగుడ్లు విస్తరింప జేయబడి, కొంచెమెచ్చు తక్కువగ స్మారకము తప్పియుండును.

(2) అంగవికృతి రోగము.

పైచెప్పబడిన నిస్త్రాణ లేక మూర్ఖస్థితియండి కొద్దినిమిషములకే గాని లేక కొద్ది గంటలకుగాని ఉక్కిరిబిడిని జెరిగి అంగవికృతిరొగ మేర్పడవచ్చును. ఇందులకు యీది గుప్త కొత్తిలక్షణము లేవును — ముఖము యెర్రవాగుట; శరీరమంతయును తలయును వడియెక్కుట; కండ్లు గడ్డ పూరితములగుట, నాడి బలమైనట్టియు తొందర గలిగినట్టియు నడకను గలిగి యుండుట, గుండెలో నూపినట్టిగాని, క్రియముడప్పి ధ్వనిచ్చుచుట్టిగాని, ఆసం పూరియైనట్టిగాని, డిక్షిరి గలిగి శ్వాసకోశములు అస్వస్థత నందియున్నట్లు పలియుజేయుట. కొద్దికాలములోనే స్మారకము తప్పిపోయి అవయవములు కొకరలు బోవుటయు దటస్థించును. ఇట్టి సందర్భములో నొక పడిపోవును. ఒకనొకప్పుడు కాళ్లు చేతులు యీడ్చుకొనుట యుండునుగాని, సామాన్యముగ నిక కదలుట తటస్థించును. ఈవ్యాధి ఒకనొకప్పుడు తలకు వ్యాపించుటచేతను, రెండు విఘ్నములుగ పరిణమించి, మరణమును దటస్థింప జేయును.

చి కి త్న.

వ్యాధి యేగతియం నుండి యున్నదియు ముందుగ గమనింపవలయును. రోగి నిస్త్రాణ జడంది, తలదడుగును, వణకుచు, చల్లగనుండినయెడల, వీల్చున బయడబెట్టి, కాళ్ళను చేతులను దుడ్ది దుస్తులను వదులుజేసి, కొంచెము బాగొందియును కొంచెము జలమును గలిపి యియ్య వలయును. ఈ సీతినుండి ఉక్కిరిబిడితొనికే మారుచుండుట బహుశాగ్రహణ గనిపెట్టి చని జేయవలయును. ముఖము యెర్రవాగుట, శరీరవడిమి హెచ్చుట, కండ్లు రక్తపూరితములై యుండుట, నాడియొక్క చురుకుదనము హెచ్చుట — యీ లక్షణములు గమనించినయెడల బాగొందిచ్చుట నిలిపిజేసి, తలపైర చల్లనిరెక్కు పోయెను, చుట్టుపట్ల గాలియంతయు చల్లన నుడులు విస్తరవలయును. రోగి మింగి గలిగినయెడల, ఒకబొమ్మ సోడానల్నేటును ముడు బొమ్మల జలములో గలిపి పెంటనే విరేదన చుగుటను, ముందుగా నీయకలయును. కి లేక 10 గ్రెయినుల స్పైరిచును పీచోనే గలిపిగాని లేక విడిగాగాని యియ్యవలయును. కాళ్లను చేతులను దుడ్దివలయును. ముసర్దు (ఆవ) పిండిని మెదమీర పట్టిగా చేయవలయును. రోగిని వైద్యునిలో నొసనమును చేయించ వచ్చును.

కృమము దప్పినట్టియు వ్యనితోగూడినట్టియు ఆయాసమునకును అసంపూర్ణ యయినట్టియు, ఊపిరితోగూడియుండుట వలన క్వాస్తితోకములు అగ్నితో నయియున్నట్లు తెలియబడినచో ఎవరోమృత్యున పుష్పమై పట్టి పోయవలయును. అలయును ఎవరోమృత్యునుగూడ నవ్యస్థత నందుట సామాన్యముగ తటస్థించుచుండును, ఇట్లు దేహము నవ్యస్థిత జేందియున్నట్లు దోషినయెడల మెడమీదను ఎదురోమృత్యు మోదను గూడ వాస్తవ పట్టలను వేయవలయును.

అన్నితంగులనుండు దెబ్బలయందును రోగి చల్లనిదెబ్బను ఎదుర్కొనగ శక్తిగలచుండ వలయును ఇట్లు చేయుటవలన చేతులు అధికమగుటయుగా శరీరమునకు చల్లదనమను గూడ నిచ్చును.

రోగి అదివరకు సుఖసంబంధముగ వ్యాధులచే బీజింపబడి నుండునది గూడని పోటాని యం అయెడదేను సాధ్యమయినంత త్వరలో నియ్యవలయును. కొంచును ఆరోగ్యమువలన మెదడునందలి రక్తనాళములు నూర్చాకపమునను జరిగిన భావనకు ప్రతిబంధముండుట దోర్చి డును. పోటానియం అయెడదేను యిచ్చుట వలన నీచోపము పుట్టినగలదు.

ఈ వ్యాధినుండి స్వస్థతనందుట బహు శీఘ్రముగ గలిగినప్పుడు, సామాన్యముగ జ్వరమును, ఆయాసముతోగూడిన ఊపిరి బీజ్యమయ్యును, శక్తిగలనయ్యవలెను వ్యాధిగ్రహము తెలనొప్పి; విరేచనముగ; యొకానొకప్పుడు పక్షవాతమును గూడ గలవచ్చును. ఇది పక్షాదు మెడదు చెడి వెజ్జితనము బుట్టవచ్చును. పూర్తియైన వ్యస్థితను జెందియున్నప్పుడిది యీ రోగి యిమిదెన్నడును ఎండచెప్పుకు నిలవ జాలదు.

ఎండచెబ్బ సంబధముగ అన్ని వ్యాధులయందును త్వరముగ బనిచేయు విరేచన కారి నిచ్చుట మిగుల ముఖ్యముగాన యీ విషయమున గమనించవలయును.

(3) ఎండచెబ్బవలన జ్వరము (తాపజ్వరము.)

ఎండచెబ్బవలన జ్వరము యొకానొకప్పుడు కొద్దిగ రావచ్చును; మరియు పుష్టమిగుల ఉద్రుతియుగ రావచ్చును. దినమునందు బనిచేయుటలో ముగ్యతపమునది తాబడిన చాల జరులు రాత్రియందు శ్వాసతనబొంది, ఆనుమగురించి లక్ష్యము చేయకుండురు. కొన్నిగంటలలో వది అంతరించివాపును. తేక రాత్రిఅంతయు నిద్రాపట్టక; అశీర్వాదేచనములు తెటసిందినను దటస్థింపవచ్చును. ఇదియే నిస్త్రాని బలహీనత అంతరించివాపుట మొదలగువాటిలో బెట్టి జ్వరమును బుట్టింప వచ్చును. ఇది యిగువదినాలుగు గంటలలో తగ్గవచ్చును. తేక తాపజ్వరముకింది బెట్టవచ్చును. ఈవ్యాధియుక్త ప్రారంభమునకుముందు కొంచెము చలి పుట్టినను బుట్టవచ్చును. శరీరముయొక్క వేడిని అధికముగ హెచ్చి, దాహముతీయవదు, నాలుక పేడచగట్టి యొర్రినై అరుదలనంది; నాడి బలముగాను, బహు మరుగుగాను ఉండును. ఈవ్యాధి ఆరువది గంటలవరకు వ్యాపించును. ఈలోగా మిదురక బోయిన యెడల, స్కారకముదప్పి మరణము సంభవించును. శరీరముయొక్క వేడిని 108 డిగ్రీలవరకు వ్యాపించును. ఒకారోగ్యము 108 డిగ్రీలుకూడ చాటి 112 డిగ్రీలవలన తేక సుండవచ్చును. తక్షణమే ఆచిదలని నీళ్ళలో స్నానము చేయించినచో దప్పు యొక అరగంటలో ధన ప్రాణముపోవుట తెటస్థించును.

చికిత్స.

కొద్దికొద్ది నందుమున్నయుడల గోరువెచ్చనిగాని కొంచెము చల్లనిగాని సల్ఫూర్ సాని నహచేసి, విశ్రాంతిదీసికొని, విసరకొనుటయును నవ్యవస్థనంద వచ్చును; విరేచనబలముగ నుంచిన విరేచనసాధకమును జేయవలయును. ఆద్యుత్తమున తాంబూలమునయెడల, తలకు మంచునుగట్టి, పీకటిగదిలో నున్నగతిగ, విశ్రాంతి నిచ్చుచుండ నలయును. విరేచనకాయల దలముల నిచ్చుచుండవలయును. వ్యాధి సుఖపొంది ఆహారము నివ్రాణ గలిగినయెడల బ్రాంతి యును నీచును గలిపి యియ్యవలయును. బలమునిచ్చు ద్రవపదార్థములను గూడలోనికిచ్చు చుండవలయును.

ఎమెరోము నొప్పి.

హృదయస్థానములయందు విరేచనము పోటువలయు యెక్కువగు పొత్తిడి వలనను గొప్పదు నీ ఎమెరోమునొప్పి మధ్యముగ ఉన్నకమువలనగాని పరిశ్రమ కలనగాని రక్తనాళ ములయందలి రక్తప్రవాహమునను తొందరి కలుగ జేయుటడుటచే జేపడుచున్నది. సంతోషము; ప్రేమ; జాతి-ఆత్మధికయై బాధతో నుడిన నేదప్పు రక్తనాళములయందు మార్పు నందింపజాలవు. ఆత్మత; విచారము; భయము; కోపము యివి యీవ్యాధికి దోడ్పడును. హృదయకోపము; మేడపిల్లల నెక్కుట; నిద్రలను బరువు నెక్కుట; ప్రసనందు కొనుటకు త్వరగా బయగైపోవుట-యిట్టి పరిశ్రమలు యీవ్యాధికి కారణభూతములు కావచ్చును.

దేహముయొక్క ఆరోగ్యస్థితియందు గుండకాయయందలి యెత్తిడివలన రక్తనాళ ములయొక్క పరిమాణము నిర్ణయింపబడుటయు, రక్తనాళములయందలి యెత్తిడి వలన గుండెయొక్క కొట్టుకొనుటయందలి గతులు నిర్ణయింపబడుటయు, యెప్పుడుదన్నవి. ఎదు రొమ్ము నొప్పియును రక్తనాళములను హృదయముననున్న యుండెడి యీ సంబంధము నకు కలత గలుగుచున్నది. భోజనము చేసిన పంటనే రక్తనాళముల యందలి యెత్తిడి ఆధికముగ నుండునుగాన నాశయమున పరిశ్రమను దీసికొనిన యెడల నీవ్యాధికి మిగుల సహాయభూతముగ నుండును. చుట్టును గాల్చుటయు విరేచనముగ కాఫీయును తేయాకు నీళ్లును తాగిగూటవలయును ఒకానొకప్పుడు యీవ్యాధి తలపించవచ్చును. ఈవ్యాధి యొక సారి వచ్చినట్లును మరలి యింకొకప్పుడు వచ్చుటకు శరీరమున దుర్బుత్త బ్రవణించి యుండును. కొన్ని నెలలకు వచ్చినను రావచ్చును. లేక కొన్ని సంవత్సరములకు వచ్చినను రావచ్చును. ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి పాటునందు సామాన్యముగ మరేమియు నపాయము గలుగదు. కాని హృదయవయవమునందు నిరవగుమార్పు గలిగిమోడట తెర వచ్చుట ప్రారంభమయిన యెడల ప్రాణాపాయము గలుగవచ్చును.

చికిత్స.

ఈ వ్యాధి కలకాటుపడినవారు భోజనముననున్నప్పుడు ఒక అంగుల విశ్రాంతి దీసి కొనవలయును. శరీరముననుగాని మనసునకుగాని ఆహ్లాదము గలుగవలయునట్లుల సాగ్రీత బచ్చుకొనవలయును. ఈ వ్యాధియందలి రహస్యము రక్తనాళములయందలి ఒత్తిడిని తగ్గించుటకు మందుల నొచ్చుట నున్నది. నైట్రోగ్లైసేర్ పీచుయొక్క (నిట్రో) పరిచేయనుగాన

ని వాడవలయును. పొటాస్ ప్లొక్లిస్టేస్ అంత పనిచేయును. అమిల్ ప్లొక్లిస్టేస్ ను నానక జాచుటవలన బాధకు పెంతునే ఉపకాంతిగలుగును. కడుపు ఉబ్బరము ఉండియుండిన యెడల కార్బినేటివ్ మిక్స్చర్ నీయవలయును. ఉష్ణజలము పోషణయున్న సీసాలకు తిరడాలు వేసి హృదయభాగముల యందు మెడలైన పొడవయినదే చేతుల మీద కాచుట మంచిది. తెర రా వేగమే బాగిందని నీళ్లతో గలిపియిచ్చి ఆజీర్ణమయిన నుండినయెడల అందులకు బౌషధసేవ జేయవలయును.

ఏనుగుకాలు.

కొందరకు కాలు మిక్కుటముగ వాచి ఏనుగుయొక్క కాలువలె యుండుటవలన నీ వ్యాధికి ఏనుగుకాలు అనివాడునుచు చేతికిపూడ నిదేవిధమగు వ్యాధిగొందరకు గలుగును. అస్వస్థతనందిన ఆశయవమునందలి మేదస్సు పారెడి నాళములు విస్తరించుట వలన అందులద్రవము పారకుండ నడ్డుపడుట వలనను యీ వ్యాధి చూచించుచున్నది. ఈ నాళముల వివిధమగు హాని యొకవిధమగు పురుగుచే గలుగుచున్నది. ఈ పురుగుయందలి అడుకొలిపురుగు మంచినీళ్ల ద్వారా శరీరమందు పోయి మేదస్సు పారెడి గ్రంథియందుగాని నాళమునందుగాని ప్రవేశించి అచ్చట గ్రంథము జీవముతో నుండిన బురుగులను పట్టుచున్నది. నీటివలన ద్వారమువలెంచి ఒక అవయవముకందు కొద్దియో గొప్పయో బాధతో గూడి అందలి మేదస్సు పారెడి గొన్నినాళములు విస్తరింపజేయుటయు. ఉద్యోగకాలి పెట్టిన తగిపోయి అదేలక్షణములతో నుగిలి వచ్చును. అస్వస్థతనందిన అవయవము లాపునందుచుండును. చెన్నపురి రాజధాని యందు నీ వ్యాధి చెన్న పట్టమునందును విశాఖపట్టమునందును మిక్కుటముగ నున్నది. రోగియొక్క రక్తమునుండి చిన్నపురుగులు దోమలచే నెత్తుకొనిపోవడి నీటయందు గలుపబడును. కాని మిక్కిలి లాడగుటవలనను బరువెక్కుటవలనను నడచుటయుదు రోగికి కష్టముగా నుండును. కట్టుకట్టినయెడల నడచుటకు వీలు గానుండును. ఆయాభాగములయందు దోకానోకప్పును కంతులు లేచును. చుట్టచుట్ట దోమరాండుకుండు నట్లు జేసికొనవలయును. ఆపరిశుద్ధమయినసరిటిని త్రాగకూడదు. ఈ వ్యాధికి మందు యేమియు ఉపయోగములేదు. చర్మము యెక్కిరది కంది నట్లుండి వాచినయెడల ఒక బౌస్సుజలములో 5 గ్రెయినుల పిల్లర్ నైట్ బ్రేటునుగలిపివయిన రాయవలయును. 5 గ్రెయినుల సల్ఫేటు ఆఫ్ పొరస్సును ఒక బౌస్సు ఉష్ణజలములో గలిపి అందులో దడిపిన గుడ్డను పయనగట్టినను ఉపకాంతి గలుగవచ్చును. చర్మము మహత పవిత్ర చొట్టి కుళముగా నుంచవలయును. లేనిచో కురుపులు యేర్పడవచ్చును. బాపునందిన పేర్ల సంఘన కురుపులు యేర్పడవచ్చును. గాన జింక ఆక సైడ్ పొడిని జల్లుటవలన యీ కురుపులు యేర్పడకుండును.

ఏనుగుగజ్జి(Eczema)

ఏనుగుగజ్జి అనేకతరగతులుగా తటస్థమగును. ఈ వ్యాధియందు చర్మము యుర్రైన, ఆచుచ్చుపట్ట వేడబ్బయిన భాగములయందు ఉన్నతములయిన చిన్న పొక్కులులేచును. ఈ పొక్కుల పామాన్యముగ చంకయందును గజ్జయందును బుట్టును. ఈ పొక్కులలోని ద్రవము త్వరతోనే తెల్లగాను మట్టిగాను మార్పబడి, నాలుగయిదివములలో పొక్కులు తగిలి

ద్రవము వెలువడి పల్లవైసట్టియు కొద్దిగా పసుపును గలిగి అకుపచ్చనివర్ణమును వహించి నట్టియు పక్కులు కట్టును. ఈ అస్వస్థత భాగమునకు జాట్టి కొత్తపాక్కులు లేచి, పెనుక భాగము పచ్చిగోయడను. ఈవ్యాధి ఒకవారములో నయమైనను గావచ్చును. ఒకప్పుడు కొన్ని నెలలయినను పట్టవచ్చును. స్త్రీలకాదుగా వ్యాపించునపుడు పక్కులు ఊడిపోయి, అగ్ధలము పచ్చిగా నుండినను ఉండును. సోక పక్కులు పగులుటవలన పీల్చునంటి దగ్గరను వచ్చును. పిల్లలకు పండువచ్చునపుడు చెవులవెనుక నీవ్యాధి తలగ్గింపవచ్చును. స్త్రీలయందు బుతుసాగవ నూబుగవగు వ్యాధులలోగూడ నీవ్యాధికలుగవచ్చును. ఒకప్పుడు పున్యము నిచ్చు స్త్రీలయొక్క పునాగములయందును నీవ్యాధి కలుగుచుగూడును. చాలవారిలో నజీర్ జలన వచ్చును. ఈవ్యాధి అంజురించుటకు శరీరమునందు ద్వైత గలిగినపుడు బట్టయొక్క గాడిదవలన నీవ్యాధికి స్థానమేర్పడును. చక్కెర, పిండి మొదలగు పాడి పదార్థముల దలచుక ముట్టుకొనుచుండినయెడల నొకప్పుడు యీవ్యాధి యేర్పడును. అట్టివారియందు ఆ కనులను మునినయెడల వ్యాధి అంతరించిపోవును. బుతుసాగవ, వ్యాధిలో గూడియుండిన యెడల నావ్యాధికి కగు జీర్ణత జేసి యెడల ఏనుగుగట్టి పోవును. ఈవ్యాధియందు చక్కము పగిలి పాడి గానన్నయెడల 5 గ్రాయిగుల బోరిక్ ఆసిడ్ను, 5 గ్రాయిగుల జింకు ఆక్సైడును 6 గ్రాయిగుల ఆరిస్టార్ను, ఒకబొమ్మ వానకీస్లో గలిపి రాయవలయును. రసి గారుచున్న యెడల, ఆస్టార్ను గాని జింక్ ఆక్సైడ్నుగాని పైనదట్టముగ జల్లవలయును. దీనివలన లింబునువేసి గట్టవలయును. రసివలన లింబు తడిసినయెడల ఆభాగమంతయు కుభ్రముగాగడిగి తిరిగి డ్రైవచేయవలయును. ఆన్ని విషయములందును విశేషము క్రమముగా నగుటకు వాగ్గిత పుచ్చుకొనవలయును. కీర్తికొప్పలతోగూడిన ఏనుగుగట్టి ఆయన యెడల భోజనపదార్థములయందు బహుశాగ్రితగ నుండవలయును. పాలు కాకపదార్థములు—భుజింపవచ్చును. చక్కెర గలిగి యుండిన పదార్థములను త్యజింపవలయును.

ఓడలోగలుగు కడుపుదివ్వు.

ఓడలో ప్రియాణము జేయునపుడు కొందఱకు గడుపులోదిగ్విప్లవము విషయము సామాన్యముగ జరిగినదే అయినప్పటి, ఇందలకు నిర్భయమైన మందు కానరాదు. బ్రాంచీయును చల్లనినీళ్ళను కొందఱకు ఉపయోగించును. ఆన్న కోశముపైన ఒత్తిడి యుండునటుల ఒక కటకాను బెట్టుకొనుట వలన కొంతపఱకు ఉపయోగముగ నుండును చాలానియం బ్రామైడు ఉపయోగముగ నుండునుగాని, దీనిని వాగ్గితతో నీయవలసియుండును. కొంచెము చక్కెరపైన 2 చుక్కల క్రియోటోన్ ను వేసి పుచ్చుకొనుటవలన నొకప్పుడు గుణమియ్యరచ్చును.

కడుపు నొప్పి.

సామాన్యముగ పేగులలో గలిగిడి నొప్పికే మనము కడుపునొప్పియని వాడుచుండుము. ఇది ఆనేకవిధములగ పరిణమించుచున్నది. (1) చుక్కనట్టియు పోటుతోగూడి యుండునట్టియు (2) నొప్పితోగూడి వాంతి వచ్చునట్టియు (3) వాయుపూరితమయి ఉబ్బి రముగానుండి వానపెట్టునట్టియు (4) ఆహారము జీర్ణముగాక పోవుటవలన నొప్పి గలిగించు

నట్టియు (5) పేగులు న్పురువైన గలియండుండుటవలన మూత్రము పుట్టించునట్టియు (6) పేగులలో నాంకము గలుగుట వలన మరయు నోటిచుట్టది పోవునట్లుడు బాధను గలిగించు నట్టియు (7) సీసపు సంబంధమును పదార్థములు జీర్ణకోశమునందు పునఃసంఘటన వలనను గలవనల చేయుటవలనను బాధను గలిగించునట్టియు — యిన్ని విధములగు కడుపు నొప్పి కనుపడుచున్నది.

ఈవ్యాధి సామాన్యముగ రాత్రియందు అకస్మాత్తుగా పేగులయందు ఉండి ఉండి నలికేయనట్టి నొప్పితో ప్రారంభమయి నిస్సృజ కడుపులోద్రోవ్వటం; బలహీనత; వాంతి — విటితో గూడియుండును. బాహ్యదగ్గర పొన్నయిపులు ఉండిఉండి మునుపటివలననున్న బాహ్యభాగము లాగుచున్నట్లు కనబడుచుండును. పేగులయందు ముందుగా నుల్లభకమేర్పడి వాయుప్రవేశములమున యీ అవయవము విస్తరింప జేయఁజేయుండును. కొంత సేపటికి రోగికి విరేచనము కావలెనని మిగులకోరిక యుండును. విరేచనముకలుగజేయక విరేచనతో వాయువుకూడ వెలువడి రోగికి మిగుల శయ్యముగనుండును. పేగులయందు ఉబ్బిపలయుండి నపుడు దప్ప తక్కిన సందర్భములయందు రోగినొర్లుటవలనగాని కడుపును బయలుపడవలన గాని పేగులపై కొంతవరకు ఆదునుటవలన కొంతఉపశాంతి కలుగగలదు. ఇందులకయింతటి వల్లి పేగులపై నదమిరట్టునట్టిస్థితిలోయూడునట్లు కాళ్ళపక్కలయొక్క యెదుటి భాగములను జేతులతో బట్టుకొని రోగి తలచుగా బయండియుండును. ఇందువలన పొట్టిదుపు యందలి సొన్నయిపులు సవరింపు నందును. పేగులు వాపు నందియుండిన యెడల, రోగి వీపుపైబయండి కాళ్ళను మడుచుకొని వయండి యుండును. పేగులయొక్క వాపునలయుండి యుండినయెడల జ్వరము విశేషించి యుండును. విరేచనము కలుగునొప్పి అయినయెడల జ్వరము ఉండదు. ఇతరవిధముగు కడుపునొప్పికి దగుచిత్త జేయనియెడల, పేగులయొక్క వాపుగాని, పేగులయందలి ఆటంకపదార్థము యొక్కయేర్పడుటగాని తటస్థించును.

కడుపునొప్పి మా త్రోవ్వుచ్చము నుండియు — విరేచనము లగుటకు ఆరంభదశనుండి యు కొంతలని మూలశంక వ్యాధినుండియు వైశ్యవాహిక (Gall duet) నుండి “స్టాన్” (కొలపదార్థము) పోవునపుడు గలిగెడి బాధనుండియు కాలరాయందు తటస్థించెడి కొవ్వు లనుండి ఒరుబీజము గలిగెడి బాధనుండియు — భేదముగ గుర్తించబడ వలయును. మాత్రోవ్వుచ్చవ్యాధియందు వృషణము లోనకు లాగుకొని, అపకృత్తనుండికి కాలం మొదలుబారి, తొడలోకూడ పొట్టుపొడుచుచు నడుచునందు నొప్పితోనుండి, తరచుగ మూత్రమును విడువవలెననెడి యిచ్చగలిగి యుండును. విరేచనవ్యాధి ప్రారంభమునందు గలిగెడి బాధ విశేషముగనుండక మలబద్ధమునకు లబడుటగా ఆజీర్ణి విరేచనములతో గూడియుండును. మొనదేల నిమూలశంకయందు క్రిందిపేగుయందు మాత్రోవ్వుచ్చ నొప్పియుండి, రక్తము స్రవించినను స్రవించవచ్చును. వైశ్యవాహికలో “స్టాన్” యుండినయెడల, జీర్ణకోశమువైపున బాధ గనుపట్టుచు వీపులోనికి పోయి పొడుచుచుండును; కాలరాయందు ఆజీర్ణి విరేచనములకు ముందుగా వాంతులును, తెల్లనిద్రవము విరేచనముగుండ బారుచుండుటయు, మాత్రము బంధించుటయు, తటస్థించును.

చికిత్స.

కడుపునొప్పి వ్యాధియందు కాఠిన్యమును గనురించి మరియు చికిత్స జేయవలయును అట్టిపదార్థములను భజించుటవలన కడుపునొప్పి బుట్టినట్లు చూచిన యెడల నున్నప్పుడు వాటిని నివృత్తముగాను. వాంతికారక సహాయముగ నుండుటల దగుతున్నప్పుడు విశేషముగ త్రాగవలయును. పిమ్మట పాగుచేసిన విశేషకారి నివృత్తమును.

కడుపునొప్పి పైత్యసంబంధ పై నక్షణయెడల, తలనొప్పి, ఆలసట, కడుపునిగిళ్లుట, పైత్యద్రవము వాంతియగుట, ముండుగా నుండుంధముతో గూడియుండుట, పీల్చిత్ గలిసి యుండును. మిమ్మటనుగు చోడు యొడిగి యెడల వాంతికారి నెప్పుడు యెక్కవ డోష యోగముగ నుండును. విశేషముగా కుండవయెడల విశేషకారి నివృత్తమును.

కడుపునొప్పియందు ఉబ్బునను కనపించిన యెడల వచ్చిగాయలను విశేషముగ కాక పదార్థములను మెదలగువాటిని నివృత్తమున బలహీనమున వాడలగు జీర్ణోశను వాయు పూరితమును నొప్పిగలుగుట తగ్గినది. ఇట్టిస్థితియందు జీర్ణోశను జలముల 40 మినిములు స్పిరిట్ ఆమ్మోనియా ఆఫ్ పీల్చిత్ ను యివ్వవలయును. 20 మినిములు టింక్చర్ ఆఫ్ జింజర్ నును సంబంధము నివృత్తము ప్రతిరోగము గలాలకు రెండు చెమిచాల పిల్చిత్ ఆఫ్ మెర్క్యురి ఈను స్పిర్టుతో గలిపి యివ్వవచ్చును.

వివిధముగ కడుపునొప్పియందు, పేగులను చేతులతో నొత్తివట్టుట వలన గలిగి, పెడల్పయిన బ్యాండ్జిని కట్టుటవలన గలిగి, లినిమెంట్ ఓపియనుగాని, లినిమెంట్ తెలచో వాను గాని చేసిన పీడితములముగ నుండుటవలన గలిగి, బాధ తగ్గింపవచ్చును. సోప్ లినిమెంట్ రుద్దుటవలన గలుగును గూడగవచ్చును. బాధ ఉద్రోగముగా నుండియెడల ఒక మోతాదు మాత్రమే 15 లేక 20 గ్రెయిసుల స్లోజ్డ్ ట్రాక్రెస్ ను యివ్వటం వలన గుణము నివృత్తము.

పైత్య సంబంధముగ కడుపునొప్పి ప్రారంభము కాగానే విశేషబద్ధ మృతముగ నుండియెడల 5 గ్రెయిసుల రసభస్మమును 1 గ్రెయిను యెక్స్ట్రాక్ట్ ఆఫ్ ఓపియతో గలిపి యివ్వవలయును. తరువాత మూడుగంటలకు ఒకసారి స్పృ సోడా సల్ఫేటునున్న నుప్పది మినిముల టింక్చర్ ఆఫ్ జింజరునున్న రెండు టేబుల్ జలముతో గలిపి యివ్వవలయును.

పేగుయొక్క వాపుదల,

పైన వివరింపబడిన తరగతులలో జేరక నొప్పిగలిగి నుండులవలన శేమియు ఉడయో గింపక పోయినపుడు, అయినను ఇట్టిపేగుల మూలమున బలహీనము గుణమునిచ్చుపుడు పాత్రికడుపు న్యుదుశ్యమును వహించి పీడితము నొప్పిగలుగుట అంకురించి యుండును. ఇట్టి సంబంధములయందు విశేషకారుల నివృత్తము. పేగులయొక్క యాద్యుజమే యెక్కవయి పేగులయొక్క వాపు యెక్కువగును. ఈ స్థితియందు పేగులలో మంట్రుటి

నొక్కినయెడల బాధ యొక్కవగును. ఆరోగ్యస్థితియందు డిస్పెసిని నిర్బంధించి యా తిక్షణువు పైకిలేచి క్రిందపడుచుండును. ఈ వ్యాధియందు బొత్తిపిడుగులు దాదాపు నిద్రలకుండ నుండును మరబంధము, కడుపు తిప్పట వాంతియగుట, మిగులబలవీర్యత, మిగులముండ్లిపోవుట, ఈ గుణములు సాధారణముగ గలవగుచుండును. నాడి మారుటగనుంచి మూత్రమును వీచివేయు వహించియుండును. మరణము సంభవించు విషయములందు శేగులు మిగుల హుళునంది, వాయువుతో నిండియుండినందున మైసగొట్టినచో మౌనముగావుండును. సోదములు మాన్యు లాను చలువగన్ని, ఒడలంతయు చల్లని చెమటపట్టి ముఖవేళిరి సగిల మారిపోయి బాధ అపామృత్తుగ తగ్గి, రోగి మరణము సాధును, శేగులయొక్క వాపు కలనగునను జ్వరచిహ్నములు అగునడును.

శరీరమునకు చలిగాలి సోకటవలెనను, శేగులైన శేషానాల్కు శాగివటలనను శేగుల యందు చిక్కుకొనెన యేదైన పదార్థమువలెనను, యీ వాపు యొక్క పచ్చును. శ్లేషాయుక్త మొదలగు కొన్ని జ్వరములందు యిటులనే సంభవించవచ్చును.

చికిత్స.

విడవకుండ శేడిసిర్లతో కాపడమును గాచుచుండువలయును. శేగులు తల్పపై నుంచ కొనుటవలన నూసిరిల్లుట తేలికగా నుండును. ఆస్వస్థతకు పూర్వము ముంబుల ముండిననే దప్ప విరేచనకారక నియ్యకూడదు. అట్టిస్థితియందు ముందుగా చిట్టాముదము నిచ్చుటవలె చిది. బాధనివారణ యగుటకును, నిద్రపట్టుటకును, క్లోరల్ ట్రైచలోనను గాత్రీయందియ్య వచ్చును. పేగులకుం దస్వస్థతో జ్వరముండి ట్రైఫాయిడ్ జ్వరముతోనికి చిగవచ్చునుగాన మిగుల బాగోతతో నుడలయును కాలరా సమీక్షమునందుండి యున్నపుడు ఆజ్యోవిరేచనములను ఆశ్రయింపకూడదు.

సీసపు సంబంధముగు కడుపునొప్పి.

సీసపుసంబంధముగు పదార్థములు శరీరమునందు బ్రవేశించుట వలన సీసము కడుపు నొప్పి, సీసము లేక సత్తు శరీరమునందు గలిసియుండుటవలన, శేగులనొప్పి, ముంబుల లాగుట, కడుపులాదిరిప్పుట, వాంతియగుట, విరేచనబద్ధము—పిటితో గూడిన కడుపునొప్పి యుండును ఈ లోహము శరీరమునందు ప్రవేశించుటవలన, పర్యచిగుళ్ళమీద బూడిచినవగుముగల గీరలు యేర్పడును. వైద్యమువలన గలిగడికడ పునొప్పికి వలెనే దీనిని చికిత్స చేయవలయును.

చికిత్స.

శేగులకుందలి మలము వసగముగా బోవునరకును ప్రతి మూడు లేక నాలుగు గంటలకును యీ దిగువ ప్రకార మియ్యవలయును.

మెగ్నీషియం సల్ఫేట్ :

[రాములు 2

డైల్యూట్ సల్ఫూరిక్ ఆసిడ్ }
(జలము గలిపిన)

మినుములు 10

టిక్చర్ ఆఫ్ ఓషియం
జలవం

మినిములు 10
బొమ్మలు 1

బాధతో గూడిన లక్షణములు పోయినప్పుడు ఆల్బరెటివులలో 3 వ బొమ్మయొక్క నును వాడవలయును. ఇందలి పోటోమం అయెడదో రక్తమునందలి సీసము లేక సత్తుతో గలిసి అయెడదో ఆఫ్ తోడి గా యెడదో మాత్రము ద్వారాయును యితర వ్యర్థద్రవపదార్థములతోడను, శరీరమునుండి వలవడే పోవును.

కణరంగములు

(1) చెవిలోనుండి స్రవించుట.

చెవిలోని యిరువదివచ్చు మార్గము గాని, మధ్యభాగము గాని, వాపునందు వలన పోటుపోడునందు, చెవివలన గాని, చెవివలన గాని, ఆహారమును భుజించుట వలన గాని, నొప్పి యధికముగునందును. దిగటి రెండు దినముల పిమ్మట చెవిలోనుండి పనుపువర్ణముగల చీము వచ్చును. చీము వచ్చుట ఆంధ్రమును పిమ్మట నొప్పి తగ్గును. పండ్లువచ్చుట వలన నీవాపు యెప్పుడియదల పండిచిగుళ్ళను కత్తితో గీరవలయును. చెవియందు యితర మగు పదార్థము లేదు మున నుండునందుల పిదికాక చేయుటవలన వాటిని బయలు పెడలించ జేయవలయును. పెట్టిరీళ్ళతో యిరువది వయిపున కాదవలయును. పిదికాక చేసినప్పుడు చెవిలో బోల్క అనిపించు పీచీ దూసి పోవలయును. పిదికాక చేయుటకు నబ్బిగలిపిన గోరువెచ్చని నీళ్ళను ఉపయోగించ వలయును. చర్మిళ్ళను ఉపయోగించరాదు. నొప్పివలన నిద్రరాని యెడల, పెద్దవారలకు 10 గ్రములు క్లోరల్ హైడ్రేట్ నున్నూ, పిల్లలయిన యెడల 2 ముండులు 4 గ్రములులవనకు పొటాసియం బ్రొమైడునున్న యియ్యవలయును. అవసరమువయెడల పిచీచెచ్చని దేర్చెనను యియ్యవలయును. చెవిని దినము నకు రెండు లేక మూడుసారులు కడుగవలయును.

(2) చెవి పోటు.

చెవిపోటు నరముల సంబంధమున దయ్యగు అయియుండవచ్చును. లేక కరువుల వల్లనై యుండివచ్చును. చెవివాపువల్లనైను అయియుండవచ్చును. నరముల సంబంధమైన దెనయెడల చెవిగాని వల్లనైనను, లేక చర్మిళ్ళనును సానునము చేయుటకును అజాగ్రత్తగ జేయుటవల్లనైనను, దట్టస్థింపవచ్చును. పుష్పివచ్చు వల్లనైనను లేక పండ్లు వచ్చువల్లనైనను, యీహాటు తటస్థించవచ్చును. నరముల సంబంధమగు చెవిపోటు మిగుల అతిక్రయముగనుండి ముఖము ప్రవయును తలయందును పోట్లు ప్రారంభించి, శోరు తెరచునప్పుడును నమచిన ప్పడును యిహాటు అధికముగ నుండును. ఇట్టి చెవిపోటు ఆకస్మాత్తుగ వచ్చును; యిందు ద్విరదు కూడ నుండదు.

చికిత్స.

పెద్దవారలకు విరచనకారి నిచ్చుటయు, పిమ్మట క్లోరీన్ ను యిచ్చుటయు గుణము నిచ్చును. పండ్లు వచ్చునుండియెడల కత్తితో గీరవలయును. బాధ అధికముగా నుండిన

యెడల క్షోరతో హైడ్రోస్ ఒక మోతాదును పొందునీ క్షోరమున నెల్లమును. ఉత్పన్నతోగాని, ఉడుకునీళ్లతోగాని, చెవిమట్టును గొడవలయును. చెవిపోటు నుతికాలవ్యవస్థలలో వచ్చుచుండియెడల, రోగియొక్క వయసునుబట్టి తనమోతాదు క్షిప్రమున యుక్తమునకలయును.

(3) చెవుడు.

చెవియందు గుబిలి యేర్పడుటవలనగాని, నెరయొక్క కాలువల నెరగొని, అందలి ఫలితములవలనగాని, చెవియందు కొయ్యలకు పడగుటవలనగాని, నెత్తునకు పట్టినవచ్చును. ఇదిగాక, యితర విషయములయందు యేకాకాణమున్నదను చెవియుక్తమునకు అస్వస్థత నుడుటవలన చెవుడు సంభవింపవచ్చును. ఈ కారణములు — శాశ్వతము, పశువు, పక్ష్యధ్వజ, యేదైననవర — చెవుడును రద్దంపవచ్చును. నీళ్లలో మునుగుటవలన, గాలిలో పడరగా లానిజిజ్జోచ్చునపుడు గూబ బ్రస్థలకటవలనను, చెవుడు మున్నవవచ్చును. స్వాప్నలో జ్వరము, పొగు, శ్రైఫస్, విషజ్వరము — యీ వ్యాధులవలన కఠోమువలన చెవులు విచలముకగుటవలన చెవుడు యేర్పడవచ్చును. ఒకప్పుడు మనోరీతిగము నలగమును తిరుస్థిగమును క్షిప్రము కిడునకుండ పెద్దమోతాదులను తీసికొనుటవలనను, చెవుడు కలంక వచ్చును.

చికిత్స.

చెవుడును కారణమేమియో విచారించి చికిత్స జేయవలసి యుండును. చెవిమొకటింక్చో ఆయొకటిను రాదువలయును. నగములయొక్క బలహీనతవల్లనేన యెడల, బలవర్తకావగములను, బలహీన ఆహారమును, బుచ్చుకొనుచును వలయును. ఉడుకున సబ్బునీళ్లతో పిదికారీచెయుటవలన స్వస్థత గలుగక పోయినపుడు, వైద్యునితో నాలోచించుట మిగుల మంచిది.

(4) చెవిలో గుబిలి.

చెవిలో గుబిలియైనయెడల రాత్రియందు చెవిలో రెండు చుక్కలు క్షిప్రమున నేసి మరునాడు ఉదయమున సబ్బుకలిపిన ఉడుకునీళ్లతో పిదికారీ చేయవలయును. గుబిలి బయటికివచ్చినయెడల రెండుచుక్కల క్షిప్రమున తిరిగి చెవిలో వేసి దూదిని పట్టవలయును. ఇందుకొరకై చెవులలో చమురును వేయుట మంచిదికాదు.

కాలరా.

కాలరావ్యాధి : విరేచనములు ; హంతులు ; కాష్ట్యులాగుట ; మూత్రబద్ధము ; శరీరముయొక్క చల్లదనము ; యీ ముఖ్యలక్షణములతో గూడి యుండును. ఇలాగే మానవ మనం దీవ్యాధి అనేక పురుషాంతరములనుండి వ్యాపించియున్నప్పటికిని, బాహ్యమును వైద్య శాస్త్రజ్ఞులు యీ వ్యాధియొక్క లక్షణములను పదునాగవ శతాబ్దమునకును గమనించి యుండలేదు. 1313 వ సంవత్సరమునందు కాలరావ్యాధి గూడాపు అనేకాఖండ మంతయు వ్యాపించినపుడు, యిందునుగుంచి యొక్కవ శతాబ్దమునకును. అయితము, 1830 వ సంవత్సరమునందు యీవ్యాధి బరోపాఖండమును ప్రశంస మన దట్టించినపుడు యీ వ్యాధిని

గుర్చి మరియుత శాస్త్రమున బోధించుచు వైద్యకాస్త్రజ్ఞులు బరిష్ఠించి యుండిరి. 1332 వ సం॥ నందు ఇంగ్లాండు దేశమునందును యీ వ్యాధి స్థానమును గనుగొనెను. అటుతరువాత ఇంగ్లాండు దేశమునందు యీ వ్యాధి ముమ్మారు బ్రజ్వలించెను. 1866 వ సం॥ సిక్కుట దేశమును యీ వ్యాధి ఇంగ్లాండు దేశమునందు గనబడి యుండలేదు. ఈ వ్యాధికి ప్రధాన స్థానము దక్షిణ ఇంగ్లాండ్ ప్రదేశముయందున్నది. ఇచ్చట అన్ని కాలములయందును యీ దేవత యధేచ్ఛగా రాజ్యము చేయుచుండును. మహాచి పొగు వ్యాధులయందువలె యీ వ్యాధి గాలి ద్వారా వ్యాపించదు. ఒకవిధమున పురుగు శరీరమునందు బ్రవేశించి ఆపురుగు అభివృద్ధి నందుటవలన యీ వ్యాధి గలుగుచున్నదని అభిప్రాయమై యున్నది.

ఈ వ్యాధి-మరువ్యసంస్థరము; జలదారి-ఆహారపదార్థములు; తాగిననీళ్ళు; నీళ్ళుగలి సిన పాలు—నిటివలన యొకచోటనుండి మరొకచోటికి గొంపోవడుచున్నది. ఈ వ్యాధి తలసించుటకు ముందుగా కాలరా పురుగు ఉండవలయును. ఈ పురుగు శరీరమునందు బ్రవేశించిన పిమ్మట ఆర్థి మనుష్యునియొక్క శరీరస్థితి యీ వ్యాధి కనుకలముగ నుండవలయును ఈ కారణగతులన్నియు సంవర్ధింపడనేకాక, యొకపురుగునకి కలరా వ్యాధి తలసించదు. ఏది యెట్లున్నను శరీరమునందలి జనరత్నము తిగుల నుండునొకటిగాని, యీ పురుగు శరీరమునందు బ్రవేశించినా మాత్రమున హాని కలగజూడు చుండునట్లు కాలరా వ్యాధి యుండివును, శరీరమున కలనట జెందునట్టి పరిశ్రమల దీనికొనిగూడదు. పెంటవల్లులు ఈ పురుగుయొక్క అభివృద్ధికి సహాయము జేయుచు గాన, అట్టిగాటి నన్నిటిని తొలగింపవలయును. లోనకు పుచ్చకొను నీళ్ళు, పాలను, బాగుగా గాచి మరియు బుచ్చకొనవలయును. ఈ వ్యాధివలన భయమును, గొంతవంతు ఉమ్మక్తిని బుట్టించును.

లక్షణములు.

ఈ వ్యాధి రెండు విధములుగా బ్రజ్వలించుచున్నది. (1) అకస్మాత్తుగా వచ్చుట. (2) అజీర్తి విరేచనములుగా బాగొంభము, ఒకటి మొదలు పదివరములవరకును అటుచుండి అప్పుడు కాలరా ప్రారంభముగల ఈ వ్యాధి సామాన్యముగా వాయువేడిని తగ్గియుండి నపుడు, అనగా, రాత్రియందుగాని, ఉదయముననేగాని ప్రారంభమగును. ఆరంభమునందు యే మిగుల నిస్క్రియా, నీరసము, గనబడును. మొదటలో పేగులయందు నొప్పిగలగవచ్చు గాని, విరేచనములును హంతులు అధికమయిన కొలదియు, నొప్పి తగ్గిపోవును. ఆరంభమునందలి విరేచనములు మలమును బోలియుండునుగాని, తరువాతి తరువాత పలచనై గంజినీళ్ళను బోలియుండును. హంతులును గంజినీళ్ళవలెనే యుండును. దీనికి కారణము కారిజమునుండి వైద్యదీపము ప్రవింపబడక యుండుటవలన నయియున్నది. కొద్దిగంటలలో నిట్టి విరేచనములు పనునైదు లేక యిరువదివరకు యగును; హంతులును అదే ఉక్తియుగా నుండవచ్చును. కాలరా వ్యాధియందలి హంతి యేదియు పుష్కలము లేకనే యగుచుండును. చేతిచేళ్ళు, కాలిచేళ్ళు, తొడలు, పేగులయందలి స్నాయువులు—యివి అన్నియు క్రమముగాలాగుట ప్రారంభమగును. ఈ బాధ మిగుల అతిశయముగా నుండుటవలన మూలుగుట ప్రారంభమగును. చేతిచేళ్ళు కాలిచేళ్ళు నీలవర్ణమును గలిగి మువతలు పడియుండును. మొదటగా నూత్రము కొద్దికొద్దిగా వెలువడుచు తీవ్రవర్ణమును గలిగియుండును. పిమ్మట సంపూర్ణముగ

బంధించిపోవును. మాత్రాకోశములనుండి మాత్రము వెడలుటయే తేదగు కడుపులో నుట ఘట్టము. నాలుక తెల్లనై వణకుచుండును. నోరంతయు చేదుగానుండును. ఉమ్మి డోకుట లేదు. నోరంతయు ఆరిపోయి దాహము అధికమయి చల్లని ద్రావములను త్రాగవలెనని యుండును నాడి నీరసముగానుండి మామూలుకంటే విశేషముగ కొట్టుకొనుచుండును. నిమిషమునకు 96 సార్లుకుండ కొట్టుకొనవచ్చును. ఒడలంతయు చల్లగానుండును. జ్వరము ఉండదు ఆరంభదశయందు వేడితగ్గిపోవునుగాని, రోగి అధికతాపము నుడుచు, బట్టక ప్పకొననంత పరుండుటకు యిష్టపడును.

చెలిలో ధ్వజాలు పుట్టవచ్చును. రోగి మిగుల ఆయాస పడుచు నిట్లునలు కొట్టుకొను చుండును. చివరకు ఆయాసము అధికమగుచు టీజాకరి పొంగింపునుచును. ఈ గతయే నడచుచున్న యెడల, నాడి తొందర నుని చేరికి మాత్రము అందకుండి వాతులును విరేచనములును గూడ గట్టి, నొప్పిలును తగ్గును. ఒడలంతయు చల్లనిచేతుటవట్టి దుర్వాసన గలిగి నీలవయిరంగులము పువ్వేళించును. గోళ్ళును పెదవులును ముఖముగా నీ పువ్వులును వహించి యుండును. ఒడలంతయును, ఆవయవములును, ముడుచుకొని పోవును. ధ్వని బొగుపోయి నీరసమును వహించును. నాలుక కొనవేలి, నాలుకయును డోపరియును జల్లగలుండును. స్మృతి సామన్యముగ బాగుగనే యుండునుగాని, యిందువలన సుఖముగ నెంచరాదు. ముఖము నాడి యుండును. కండ్లు గుంటలుపట్టి కనుపాపలు మాత్రము మామూలువలెనే యుండును. ముక్కుమాత్రము ముక్కుముగ గనబడుచు ప్పొక్కిల్ని లోతు నకుపోయి, దళిత కరచుకొని పోవును శరీరవేడిమి తగ్గినటుల గనబడును, నాడియు బలహీనమయి, వెక్కిరిపుట్టి విరేచనములు రోగికి చెలియకుండ నగుచు, శరీరమంతయు కొంచెము నీలవర్ణమును వహించి యుండును. మరణమునకు రెండుమూడు గంటలపను పూర్వము, తలకును నడుమననుచు, ఎడమొమ్మననుచు, కొంచెము వేడిపుట్టవచ్చును. మరణము సమీపించుటవలన చిన్నరక్తనాళములు సడలివునది యీవేడి గలగునుగాన యిదిచేయు చిహ్నముగా దీసికొనవలయును.

కాలరావ్యాధి సంభవించినవారిలో దాదాపున గమముండి మరణము నందుచును. ఈ వ్యాధిపుట్టిన ఆరంభమునందు మరణము లెక్కువగా నుండును. పడుచు వారలయందును, ముసలి వారలయందును, బలహీనులయందును, మధ్య వయస్సు వారలయందుకంటెను, పౌరశరీరలయందు కంటెను, మరణము లెక్కువగా దలపట్టించును. వ్యాధి త్వరలో వృద్ధి నుండుట, వ్యాధి ఆకస్మాత్తుగా పువ్వేళించుట, మిగుల ఆయాసమునందుట, నాడి త్వరలో చెలిపోవుట, శరీరము మిక్కుటముగ చలనము గ)మ్ముట, మాత్రము విడువకుండ బంధించుట, వచ్చకామాల వ్యాధి, క్వానసోక సంబాధమగు కలతలు, విరేచనములు వాతులు తిరిగితిరిగి గలుగుట, టైఫాయిడ్ లక్షణములు, సంభిగుణము — యిది యిన్నియు యీవ్యాధి యందు చెడు గుర్తులైయున్నవి.

వాతులును విరేచనములును క్రమముగా తగ్గుటయు ఒకలు వేడియగుటయు, నాడి నిండుచుటయు, కంఠస్థనియొక్క శక్తి హేమ్యుటయు, మాత్రము వెడలుటయు, విరేచనములను వర్ణముకలుగుటయు, కడుపులోని మంట తగ్గుటయు, రోగి నిద్రించుటయు —

యివియన్నియు మంచిన దులై యుండి స్వస్థత కనుకగును. మూత్రము వెడలె నంతవరకు నపాయము దాటియుండదు; వ్యాధి ప్రారంభమయిన 72 గంటల లావుగా మూత్రము వెడలిన యెడల వ్యాధినుండి స్వస్థత నందవచ్చును. మూలగ్రంథులు క్రమముగా బనిచేయు యనియెడల, మూత్రము గుండ వెలువడవలసిన విషపదార్థములు రక్తమునందు గలిసి, రక్తము నంతయు పాడుకేయును. ఇందు మూలమున మరణము సంభవింపగలదు.

ఒకప్పుడు స్వప్నమయిన లక్షణములు లేకుండున నైత్యుడనమఱు. గుర్రు విశేషములు ఒకటి గుండు మూత్రమే ఆయినపుచ్చుట, తీరని ప్రారంభములు, మగుగు సంభవింపును.

చి కి త్న.

కాలరా వ్యాధి యందు పరిశుభ్రముగా నుండుటయే పరిశుభ్రమగు పదార్థముల భజించుటయు, కాచి చల్లార్చిన నీళ్లను దాగుటయు మిగుల ముఖ్యములు. ఈవ్యాధియందు జాగ్రత్త నాహారము నిచ్చుటవలనను, స్వాభావికముగ కరీమనందు గలుగుచుండెడి వ్యాధిప్రతికారమునకు మిగుల కుకలతతో మందులనిచ్చుటమూలమున సహాయము జేయుచుండుటవలనను, అనేక ప్రాణములను గాపాడవచ్చును. అజీర్తి విశేషములు ప్రారంభమయినప్పుడు వెంటనే బుజ్జేగుటవలన మిగుల ఉపయోగ ముండగలదు. కాలరా వ్యాధిమించి యున్నపుడు అజీర్తి విశేషములు ప్రారంభమయిన యెడల, నిరసలకు వెంటనే దగులికితన జేయవలయును. లేనిచో నీ వ్యాధి కాలరాలోని కీడునగలదు; ఈ సమయమందు విశేష కారుల బుచ్చుకొన కూడదు.

అజీర్తివ్యాధియొక్క లక్షణములు కనుకడగనే 30 ముక్కల క్లోరోడీన్ ను ఒకబొమ్మ బ్రాండిలో కలిపియిచ్చును, అవగరనయితే చొలి రెండుగంటలకు దీని మరల నియ్యవలయును. కడుపులో నిప్పుటకు టింక్చర్ జింకర్ బొవధయోగమును బుచ్చుకొనవలయును మొదటిబొవధము రెండు మోతాదులను, రెండవబొవధము నాలుగు మోతాదులును, యిచ్చినపిమ్మట వ్యాధి తీరికనడక పోయినయెడల, 10 గ్రెయినుల పల్వినోక్రేటా ఆనోమేటిక్ కం పిసియను యియ్యవలయును; దీనియొక్క ఒక మోతాదుతో నయమతక పోయినయెడల, మూడు గంటల తరువాత మరెయ్యక మోతాదు నియ్యవలయును.

మూత్రము క్రమముగా వెడలుటకు గాను రెండు బొమ్మల జలములో నొక దానిము స్పిరిట్ ఈథర్ ట్రైట్రానను గలిపి ప్రతిగంటకును యిచ్చుచుండ వలయును. కడుపులో ద్విప్పట యెక్కువగా నుండిన యెడల పొత్తికడుపునైన మృదు పట్టిని వేయవలయును. రోగి పయండ బ్రెట్టుబడియే యుండ వలయును. విశేషములు కట్టు నంతవరకును తేయాకు నీళ్లు; ఆగోయూట్ పిండితో గాని స్వల్పవియ్యముతో గాని చేసిన జావ, కొంచెము పోర్చుకైన—వీటిని లోనకియ్యవచ్చును. గట్టి పదార్థముల సేవించు లోన కియ్యకూడదు. వాంతి వెల్లిపోయిన యెడల, ప్రతి ఆరగంటకును కొంచెము కొంచెము మూత్రమే యిచ్చుచుండవలయును. దాహమునకు, మంచినీళ్లు, సోడావాటరు, మంచుగడ్డ గలిపిననీళ్లు, యియ్యవచ్చును. వినియతో గాని సున్నాక ఆసిడ్తోగాని రెండు తేక మూడుముక్కలు గలిపిననీళ్లను లోనికియ్యట మిగుల శ్రేష్ఠము; నీలన, పులుపుతో గలిపిన

ద్రావిడమునందు కాలగాపురుగు నివసించజాలదు. మాత్రము విదలు-మడమ వంశవరకు పూర్ణి
పాయము లేదు. మాత్రము బంధించినయెడల, నడవను స్థిర నెన్నుకొనున మనస్థిరపట్టి
వేయుటవలన నూత్రము వెలువడకలదు. కాళ్ళులాగునగుడు, చేతులతో బుట్టుటవలన శవ
సముగ నుండకలదు. కాళ్ళుచేతుల చల్లగానుండినయెడల, గోడును పొలుకొని, ఉప్పుతో
గాని, కాచవలయును. అస్థింజెంట్లలో 4 వ బౌవధయోగమును వాలగు మేతాదులవలన
రెండు గంటల కొకపర్యాయము యిహ్యవచ్చును.

వైచిత్త్యము కేసినపిమ్మట విరేచనములను వాంతులును గొట్టించునయెడల రోగి
క్షీణగతి నందుట పూర్ణమగును. ఈస్థితియందు నుండులను నోటివ్యాగా నివృత్తివలనవిగుల
ఉపయోగము ఉండజాలదు. ఈ సమయమునందు శరీరవేడియిని గాపాడవలయును. పరిశుభ్ర
మయిన గాలి వచ్చుచుండునట్లును జాగ్రత్తపడవలయును. రోగి పరుండియే యుండవలయును
లేవనియ్యకూడదు. డోసిరినిబీబ్బుట ఆయాశముగా నుండినయెడల, ఎదుగొమ్మపైక వస్త్ర
పట్టిని వేయవలయును. పాదములను చేతులను కరువైర్చివేలచులొ రుద్దవలయును. దాహ
మునకై ఒక అరబొన్న బ్రాంఢిని నీటితో ౧ లిపి యియ్యవలయును. కాలరావ్యాధి యందు
గట్టిపదార్థముల నెన్నడును ఆహారముగ నియ్యకూడదు.

ఈ వ్యాధియందు బాధ తగ్గించుటకుగాను, మార్గమును గతములోనికీ యింజు
చేయుట విగుల ఉపయోగముగ కనుగొనబడెను. నాడి మిగుల నీరసస్థితిలో నున్నపుడు, 60
గ్రాముల సామాన్య లవణమును 30 గ్రాముల నీరతో మిక్కిలి నెమ్మదిగా గండుపెట్టి కాచి
చల్లార్చిన నీళ్ళలో గలిపి, యీ నీళ్ళ 98.4 డిగ్రీల వేడియైనప్పుడు రక్తవేడిమి యందు
డగా నవరితద్ధ రక్తవాళములలో నింజు చేయుట వలన నొకప్పుడు నాడి పరిమితి, పోలి
మాలు కాపాడబడిన సందర్భములును గలవు. ఈస్థితి యింజు చేయుటయందు అందలి
గూఢమును జాగ్రత్త కనిపెట్టుచుండ వలయును. అయితే, విరేచనములు వాంతులు ఆశముం
డినయెడల యీనీళ్ళు అన్నియు మల వాటిగుడ శరీరమునండి వెలుగడి, దీనియొక్క
గుణము హరించిపోవును. రోగియొక్క శరీరవేడిమిని గాపాడుటకు గుప్పటిని కప్పవలయును
ఒడతంతయు దుడువవలయును.

ఈవ్యాధియందు పాదములను చేతులును చలవగొన్ని శరీరము క్షీణగతియందుండిన
యెడల, కడిని బుట్టించుటకును గుండెకాయయొక్క నడకను సరిచేయుటకును, 5 మినిములు
లిక్కర్ స్పీక్ నీనను 15 మినిముల టింక్చర్ డిజటాలిన్ ను 10 చుక్కల స్పిరిట్టు ఆమ్మోని
యా అరోమేటిక్ ను ఒక బొన్నలములోగలిపి రెండగంటల కొకసారి యిహ్యవలయును.

కాలరా కేర్పడిన బౌవధయోగమును కూడ జూడవలయును.

కాలరావ్యాధి రాకుండుటకు గాను, హాఫ్ కిన్ ఆనునాయన ఒక విధమయిన ద్రవ
మును రక్తమునందు యింజు చేయుట మూలమున టీ కాలు చేయుటను కనుగొనెను. కొంత
పరికర ఉపయోగముగ నుండునట్లుల దెలియచున్నది.

కాలరాయందలి పిమ్మట గుణములు.

క్షీణగతినుండి వ్యాధి స్వర్ణకామకు ఆరంభమయినపుడు ఆహార పదార్థముల యందు
జాగ్రత్తగా నుండుటకంటె మేు బౌవధముల చిమ్మట సామాన్యమగునవసరములేదు.

(1) బ్యాక్టిమెడల్ గా మత్తుకదాగముల నష్టముగ నిచ్చియుండుటవలన నొకానొకప్పుడు జ్వరము సంభవింపవచ్చును. ఈజ్వరము ఒకానొకప్పుడు సాధగతియందుండి దానంతట అది పోవచ్చును. ఇతరజ్వరము జ్వరము అధికవయి నాలుక మొదలు తెల్లగానుండి తరవాత గోధుమవర్ణమును పొంది అరుదలైనది కాకై భృంశ యెర్రెవారి నాడి మరణజ్వారి బడలంతయు తీర్చుచు నుండను. ఈ స్థితియందు సుధి కనిపించి క్రిమముగా పాక్షికముతప్పియిట్లు నాలుగునూనూ మొదలు పోయి 1 నమలవరకను. గతకాన పిమ్మట వ్యాధి స్వస్థకానినను సుస్థకానను. లేక, తోగి మరణము సూచనను నందవచ్చును.

(2) మరియొకప్పుడు ఆంగ్లకృతిరోగము రెన్నడి, జ్వరముఒకానొకప్పుడువచ్చియు ఒకానొకప్పుడు రావలెను, మూత్రము మరల బాంధించియుండును.

(3) అజీర్తి వ్యాధిచే బీడింపడుచుండువానికి, కాలరా వ్యాధి పిమ్మట ఒకానొకప్పుడు పెక్కిలిబుట్టి అహరమేమియు, లోపలికి కనికొనుటకు వీలుగాక అయ్యసముగాను, దివిగుల నిస్రావ పోరంభ మగును.

చి క త్న.

కాలరావ్యాధి తగ్గుదల నందుచున్నపుడు శరీరముయొక్క వేడిమిని తడిసడ్డతో దుడుచుటవలన తగ్గింపవచ్చును. మూత్రో విస్తృతము కావలసివంత తేనివో నడుముపైన పెన్నుకైపున మట్టపట్టిని వేయవలగును. మూత్రసాధకముగ స్పిరిట్ ఈధర్మ కైట్రోనను యియ్యవలయును. బ్యాక్టిమెడల్ గా మత్తుకదాగములకు సామాన్యముగ వాంతి యగుచుండునుగాన, సిక్రేట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను కొద్ది మోతాదలలో నియ్యవలయును. ద్రవపదార్థములను మూత్రమే కొద్ది నమయి అహరముగ నిచ్చుచుండుట మిగుల మంచిది. నాలుక గోధుమవర్ణము గలదిగను అరుదలనందినదిగను నుండి వాడిమందగు నుండకపోయినను బలహీనముగనుండి, సుధి పోవకొనినయెడల, పృతిగంటకును ఒక లెబ్బెన్ను పోన్చుకొను నీయవలయును. బలమును గాపాడుటకు దగిన అహరముల నిచ్చును కొద్దికొద్దిగ పాలను లోన కియ్యవలయును. అహరమును ఒకే పాతగ పెక్కువ మూత్రము నియ్యకూడదు. నాలుక గోధుమవర్ణమును వహించి అరుదల వనియున్నయెడల, ఆమ్లనియా కార్బనన్ 2 దాములును, సల్ఫూరిక్ ఈజర్ 4 దాములును, స్పిరిట్ యిథర్ కైట్రోన్ 6 దాములును, 12 లెబ్బెన్నుల జలములోగలిపి, మూడుగంటల కొకసారి ఒకలెబ్బెన్ను చొప్పున నీయవలయును.

సాధగము తప్పటగాని, ఆంగ్లకృతి రోగమును బోలెయుండినగాని. పాదములను వేడులను వేడిగానుండి, తలపైన తడిసడ్డలువేసి, మూత్రగ్రింధుల పైసయును కారిజము పైసయును. మెడకు పెన్నుకైపునయును, మట్టపట్టిలను వేయవలయును.

పెక్కిలి పుట్టిసయెడల పాలలో మూడవవంతు త్రైవారును గలిపి లాసకెయిల వలయును.

పైన జెప్పినవి ఊయెగింపక పోయినయెడల, వారికిగాని పెక్కిలికిగాని రెండునూ మూడుచుక్కల కొలరోఫారంసు నాలుగుబెన్నుల జలములోవేసి యియ్యవలయును.

పసిపిల్లలయందలి కాలరా.

చిన్న పిల్లలయందును పైలక్షణముల తోడనే కాలరా పుట్టవచ్చును. వయసు ననుసరించి క్లొరోడిస్ ను యియ్యవచ్చును. గంటకొక మోతాడు చొప్పున నీయవచ్చును. పాలును తైలచాటరును సరిసమానముగ గలిపి లానకేయ్య వలయును. గుణము కనుపడక పోయిన యెడల టింక్చర్ జింజర్ ను వయసునుబట్టి యియ్యవలయును. కొద్దిగ పోషకమును యియ్యవచ్చును. ఒక చిన్న చెయిచా కొలతగల నేయాను నీళ్ళలో స్నిగ్ధము లివ్వాలియో ఆరొ మేటికోను అరు లేక యెనిమిది చుక్కలనుజేసి యిచ్చిన యెడల విగుల గుణము కనుపడును. ఇందువల్ల మగత తగ్గిపోయి చురుకు పుట్టును. పేగులన్ని వాయువుగా పల్కునిపెట్టుకొనేసి అందుపై నవ్వుదడవట్టిని వేయటవలన ఆరంభదశయందు మిగుల ఉపయోగముగ నుండును. పాదములను, చేతులను, బ్రాందితోడను లేక కర్బుగ్గళేముతోడను పెచ్చగా నుండునట్లు రద్దవలయును. పోప్ లిని చెంట్ తుండినయెడల దానితోడను రద్దవచ్చును.

కారిజ వ్యాధులు.

కరీకమునందలి చిక్కా నావయవములలో నొకటగు కారిజము ఉదగమునందు కడి భాగమున నిర్మింపబడి యెడవభాగము వరకును వ్యాపించుచున్నది. ఈఅవయవముయొక్క స్వస్థావస్థయే మానవజీవమునందలి సౌఖ్యకరమని నిర్ణయమనంది యున్నది. ఈఅవయవము యొక్క స్వస్థత జెడియెడల మనజదు సౌఖ్యముగ జీవించుటకే నిలుతేడు. ఆరోగ్యస్థితి యందును దీనిపరిమాణము మారుచుండును. నడచునకు దట్టముగా పటకావేసు విరించు అడు వారలకు నీ అవయవము ఒక అంగశము లేక చెండు ఆంగుళములు క్రిందికి నుండును.

ఈ అవయవముయొక్క ముఖ్యవ్యాపారము మనము భుజించు తొగ్గిపువ్వుపదార్థములను రక్తమునందు గలియునట్లు కేయుటకుకయోగించు ప్రైత్యద్రవమును ప్రసరింపజేయుట అయి యున్నది. ఈ ప్రైత్యద్రవము స్వాభావికముగు విలేచనకార్యము, అనుభవమును సుగ్రభకుండ జేయునట్టిదిగను. సరిణమించుచున్నది. క్రిమముగ నంగార భూతజనుటవలన తగిన పీడిమిని కొంతవరకు నిలికియుంచుట కుపయోగింపబడు క్లొరోజిన్ నాబడు చిక్కర పదార్థమును నీవ పరచుటయందును, నెలవ చేయుటయందును, యీ కారిజము పనిచేయుచున్నది. కారిజము యొక్క యీ విధికరము అస్వస్థత జెరిగెయెడల అతిమాత్రవ్యాధి ప్రసరించుచున్నది. రక్తమునందలి అమ్మోనియాల్ పరిణములను మాత్రగింధులద్వారా బయలు వెడలింప జేయుటకుగాను యురి నూ అనబడెడి మాత్రమునందలి మూలపదార్థముక్రింద ముచ్చిరక్తమును పరిశుద్ధిచేయుటయు కారిజముయొక్క పనియైయున్నది. ఇదిగాక రాగి మొలలగు వివిధదా ర్థములనుండి కరీకముచు కారిజము కాపాడుచున్నదని కొందర నవీన రసవాద శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయమైయున్నది. ఆహారమువలనగాని, తాగిండు పదార్థములవలనగాని, కరీకమును దస్వస్థతనందెడి అవయవములలో నవ్వుకోశమునకు దరుచాత నీ కారిజమే ప్రధానమైనదై యున్నది. మత్తుపదార్థముల నెక్కువగ దాగుటవలన నీ కారిజము అస్వస్థత నందుచున్నది.

(1) కారితమునందు రక్తము కూడుకొని యుండుట

కారితమునందు రక్త వర్ణముగా జేరుటవలన నీ అవయవములయు గాని, లేక కొంత గాని, విస్తరింపజేయుటయు. ఒకానొకప్పుడు చేరుకట్టుము, ప్రత్యవాహికయు మాత్రము యీస్థితి నందియుండును. ఇందుకు యీదిగువ నుదాహరింపబడినవి కారణములయి యుండువచ్చును:—జననపుర్వముగా నుండువోల్ల ననెనుట, ఎక్కువగా కూర్చుని పనిచేయుట, ముఖ్యముగా పగటియందు యెక్కువగా నిద్రించుట, విశేషముగా తాగిగుట, తేలికగా జీర్ణముకానట్టియు కాగముతో గూడినట్టియు ఆహారములనుజించుట, మత్తు గలుగజేయుకట్టియు, యెక్కువగా చిక్కెరను గలిగియుండువట్టియు ద్రవపదార్థములను దాగిగుట, మూలికంక వ్యాధివలన గలుగుచుండెడి రక్తస్థానము వకస్థానముగా గట్టిచేయుట, జ్వరవ్యాధిలందు శరీరము చల్లదనమును వహించి యుండెడి వస్థకాలముల యందు రక్తము అంతరావయవ మాలలోనికి యెక్కువ ఉద్యుతముతో బంపబడుటచే నీ ఆవయవమును విస్తరింపు నందుట.

కారితమునందు యెక్కువరక్తము కూడియుండుటగాని, కారితము వాపునందుండుటగాని, కారితము ముక్త పుడునపుగాని, ఉద్యుక్తతను గలుగజేయు ముఖ్యకారణము, ఉపసృజకములయందులి దేశములలోని శీతోష్ణస్థితియొక్క గుణగుణములను బట్టియుండెడియు న్నది. సమశీతోష్ణ దేశములయందు కంటే ఉష్ణదేశములయందు కారితమునకు పితృమును స్త్రీవింశు వ్యాపార వస్త్రములకువలన నీ ఆవయవము ఉద్యుత నందుచున్నది. సమశీతోష్ణ దేశములందు కారితముల వ్యాధి వలనవలయు కొన్ని ద్విపదార్థములు, ఉష్ణదేశములందు కారితమునుండి యెక్కువ ప్రత్యద్రవము ప్రవింపబడుటవలన శరీరమునుండి వెలువరింప జేయబడుచున్నది. కాలక నీ దేశమునందు యీ అవయవమునకు యెక్కువపక్షగలు గుచున్నది. ఎండ తిగులుటవలనను, ఎండచేడిమికిని, శరీరమునకు చేసిట అధికయయి చక్రము నీరసనీరిని జింది, చిరచిరలాడు నుడమును ఆవహించి, వాయువ్రసంవలి ఋతువులననుసరించియు గలుగుచుండెడి శీతోష్ణములలోని అధికమాన్యులవలన చక్రము మిగుల నుర్జితముగ నుండును. కాలక శరీరముయొక్క ఉపరిభాగము నులభముగా చల్లదనమునందుట వలన, రక్తమాత్రము లోగి అవయవములకు బంపబడుటవలన కారితమునకు యీస్థితిగలిగి అస్వస్థత గలుగుటకు కారణమగుచున్నది. ఈ సందర్భమున, శరీరముయొక్క ఉపరిభాగమునకు ఉష్ణత గలుగునపుడు రక్తము పయిభాగము లుదయ్యునగ ప్రసరించు చూడుననియు, శీతలత దగు లునపుడు రక్తము అంతరావయవములకు విశేషించి పంపబడుననియు, యీసాధారణాంశములను గమనించవలసి యుండును.

పితృశయ సంబంధమగు రక్తము కూడుకొనుట కిదిగువ లక్షణము లుండును:—నాలుక బెడడుకట్టుట; నోటియందు ఆరిది; ఉత్సాహము తగ్గియుండుట; ఆకలి మందగించుట; తలనొప్పి; విరేచనక్రియము తప్పుట; విరేచనము నల్లగానుండుట లేక రంగును తగ్గి యుండుట; తడుగు విరేచనబద్ధము గలిగియుండుట; పూర్తి వచ్చునట్లుండుట; పక్షిభాగము బరువుగాను నిండుగాను యుండెడలుండుట.

ఈలక్షణము లుండినయెడల కారితము మాంద్యత వహించియున్నదని చెప్పవచ్చును. ఈలక్షణములే సాధువుగ నుండినయెడల పితృదేశము ఇందించుదని చెప్పవచ్చును.

చి కె త్తి.

భోజన విషయమునకు జాగ్రత్తను వహించి 4వ విధిచెనకాని సుపయోగించి వలయును సాధారణమున శరీరసాధకమును బుష్కలముచేసి వలయును ఈవిధిత్వ డీనియోగంపక పా యినయెడల 5 గ్రంథముల రసభస్మమును యి క్షయవలయును. రసభస్మము నెచ్చిన తన వాత రెండు లేక మూడు దినములకు యిదిగురుమూడును యి ముగ్ధవచ్చును.

యూనిమిన్	...	గ్రం 12
యక్షాప్త హయోగమన్	...	గ్రం 18
,, జెక్ మన్	...	గ్రం 18
,, బెల్మోనా	...	గ్రం 3

పీటి నన్నిటినిగలిపి 12 మార్లుగా కేసి తగిలి, రెండు లేక మూడు మాత్రలను ఆప్సరస్సుకు వేసికొనవలయును.

(2) కారిజముయొక్క వాపుదల.

కారిజముయొక్క వాపుదలవను, కారిజమునందు రక్తము కూడుకొనుటకు పనిచేయు కారణములే, వ ర్తించును. చలిగాలి ముఖ్యముగా దీనికి గారణమగును. రక్తము కూడుకొ నుటన చికిత్స జేయవలెడల వాపుదల రావచ్చును. ఒకానొకప్పుడు గ్రహాశియించు, యిది దుతో సంబంధించిన వలవచ్చును, పీలలను కారిజమునకును ముగ్ధముండేది ఆపరిశుద్ధ రక్తకాళములవలన గ్రహించుకొనబడుటచే కారిజముయొక్క వాపుదల సంభవమగును.

కారిజము యొక్క వాపుదల యీ క్రింది లక్షణములతో గూడి యుండును కుడిభాగమునందు నొప్పి; పక్కయెముకల నొక్కిరప్పుడును దీర్ఘకాలము దీర్చకొనుట వలనను దగ్గుటలనను యెవమప్రక్కను పుండుటవలనను యీకొన్ని అధిమరుట , అన్నకోశము వైపున యిడిచెడు నొప్పి పుట్టవచ్చును. కిన్నులు పసుపునర్ణమును చాల్చి యుండవచ్చును. మాత్రము తీవ్రవర్ణమును చాల్చియుండును. కడుపులో దిప్పుటగాని వాంతియుగుటగాని యుండును. మలబద్ధము నుండినను యుండవచ్చును. లేక, అతీర్చి వికే చనములు తీయినను కావచ్చును. ఈవ్యాధియందు సామాన్యముగ జ్వరము ఉండియుండును కాని కొన్ని విషయములయందు కొద్దిజ్వరము మాత్రమే ఉండవచ్చును. ఒకప్పుడు కారిజము విస్తరింపజేయబడినట్లు స్పష్టముగా గానవచ్చును. ఆయి లే, అది యెల్లప్పుడును దట్టస్థింపబడి కాదు.

బాధ అధికముగానుండి జ్వరము అతీయించి యుండినయెడల కారిజము యొక్క కప్పుభాగము ముఖ్యముగ వాపుదల నంది యుండును. నీరునుతిత్తి రేగుదలనంది నదమునై పుల బాధ యొక్కరగా నుండినయెడల కారిజముయొక్క ఆధురభాగము అస్వస్థత నంది యుండును. వాంతియుగుట ప్రామాణ్యముగనుండి, పక్కిలి తోడను అన్నకోశము వైపుల నొప్పితోడను గూడుకొనియుండినయెడల, అన్నకోశమునకు దగ్గురనుండేది కారిజముయొక్క భాగము అస్వస్థత నందియున్నదని మనము తెలిసికొనవలయును. డిస్పీయందలి ఆయాధిమ,

దీర్ఘశ్వాసము కలిగియుండును ఆకర్త, దగ్ధ-యాలతలములు పోముఖ్యముగ నుండినయెడల, పుడిశ్వాసకోశము క్రిందనుండియున్న కాశముయొక్క భాగమును, ఒకప్పుడు శ్వాసకోశము సహితమును, అన్యస్థితనంది యుండనని మనము గ్రహించ వలయును.

చి కి త్న.

పోష్యుల రక్షణ	...	గృ॥ 6
సంస్కార గ్రహణ	...	గృ॥ 15
అన్యస్థిత హయకామల	...	గృ॥ 6

ఇవి అన్నియు కలిపి ఆరుమాత్రులుగా జేయవలయును. ఇందులో ఒకమాత్రయిచ్చి ఏమట్లు నాలుగు గంటలకు 4 వ విరేచనకార నియమలయును. విరేచన బద్ధముగానంది గృహణి వ్యాధి లేకుండియుండల, యీ మందుల నియ్యరాదు.

గృహణి లేకుండియెడల, దృఢమైన యెట్టియు సామాన్యముగ నారోగ్యత్రయం నుండినట్టియు రోగికి, యీవిధమిది చికిత్స జేయవచ్చును. వయన సుఖహాసంపదవ విరేచన కారల ఏకపర్యాయము యుద్ధియ నయ్యుట, 2 గ్రాములు టార్టార్ యెమిటికి ను 2 దాముల పై పోసి అగ్ని పోటాష్తో బాగుగా కలియనట్లు చేసి, దీనిని 5 భాగముల తేక పోటులుగా గాఢప పరిగంటును ఒక్కొక్క పోటునును యియ్యవలయును. టార్టార్ యెమిటికి వలన మిగుల తీవ్రవటయు, వాంతియులైన యెడలగాని, తేక విరేచములు యెక్కువగా యగునట్లు చేసినగాని, 8 పోటులములకు 1 గ్రాము మాత్రమే టార్టార్ యెమిటికిని ఉపయోగించి పేరు పోటులుకట్టి వాటిని వాడవలయును. తక్కువ దార్ద్రత గలవారికి 20 గ్రాముల అమ్మనియం క్లొరైడును జలములో గలిపి దినమునకు మూడుసార్లు నియ్యవలయును.

(8) కారజముయొక్క దీర్ఘ వ్యాపితమగు వాపుదల

కారజముయొక్క వాపుదల ఆదృతగతినుండి తత్సలితముగ దీర్ఘ వ్యాపితమగు నది కావచ్చును. తేక రక్తము మాచుగునుట తలచుగ దటస్థించుటచే నిట్లుకావచ్చును. ఒకానొకప్పుడు యిది క్రమక్రమముగా వచ్చుచుండుటవలన చాలకాలము ఆశ్చర్య చేయబడుటచే సంప్రదియగును. ఉడిభాగమునందు బరువుగా నుండునట్లుండి అప్పుడప్పుడు పొటు పాడునాచుండుట, ఆకలి పోయిండుట, కడుపు ఉబ్బరము, అజీర్ణవ్యాధియొక్క యితరలక్షణములు—వీటితో గూడుకొనియుండును. కారజముయొక్క యీ సంబంధమగు నొకవిధమగు వ్యాధియందు కారజము విస్తరింపజేయబడి పుక్కుయెముకల క్రింద చేతులతో దడిమి చూచుట వలన గనగొనుటకు వీలగును. మత్తపదార్థములను త్రొగు వారికి యీవ్యాధి సంభవించినయెడల, కాన్నిదినములకు కారజము నన్నగలి స్యాభావముగ నుండిన దాని కంటెయు పోయిండును. ఈ రెండువిధముల వ్యాధియందును ముఖము పాలిపోయి, ఒడలంతయు పొడిగానుండి, రోగిమిగుల అధైర్యముజెంది నీరసస్థితియందుండును. విరేచనము వల్లగా నున్నను గట్టిగానున్నను దేగడమున్నయొక్క రంగునగలిగియుండును. పెత్తద్రవమువలన

మూత్రము తీవ్రవర్ణము వహించి యుండును. ఒకప్పుడు యీవృత్తియందు సచ్చకామాల వ్యాధి కలుగజేయును. పేగులనుండియు ముక్కునుండియు ఒక నొకప్పుడు రక్తము కారుట సంభవించును.

కొఱకు సంబంధముగ విషములు కారములు ననుసరించి యుండును గాన స్వయముగ గాని పితృధనముగ గాని యీ వ్యాధిని సంపాదించినవారు కారమునందు రక్తము కూడు కొనియుండు వ్యాధిచే బాధనొందునపుడు ప్రత్యేకముగ చికిత్స నందవలయును.

చికిత్స.

ఉదయమున 4 వ విరేచనకారి నుపయోగించుట వలనను భోజనపదార్థములయందు బాగ్రీరగానుండుట వలనను, మత్తుపదార్థములను త్యజించుటవలనను, ఉపకాంతి గలుగజేయును. వ్యాధి కాలంతి నందక పోయినయెడల సమీప వైద్యుల ప్రదేశమున కెగుటవలన నుపయోగముగ నుండును.

ఈ క్రింది ఔషధయోగములను ఉపయోగించవచ్చును.

డైల్యూట్ వైట్రిక్ ఆసిడ్ ద్రాము 1

డైల్యూట్ హైడ్రోక్లోరిక్ ఆసిడ్ ద్రాము 1

టింక్చర్ ఆఫ్ జింజర్ ద్రాము 1

జలము

బౌనుస్సులు 8

దినమునకు మూడుపర్యాయములు ఒక్కొక్క బౌనుస్సువొప్పున పుచ్చుకొనవలయును. ఈమందు పుచ్చుకొనిన పిమ్మట నోరు కడుగుకొనవలయును.

8 వ విరేచనకారిని గాని 3 వ అల్టరేటివును గాని గూడ వాడవచ్చును. వీటితో నేదైన యొకటి గుణము నియ్యవచ్చును.

(4) కారిజము యొక్క పుండు లేక వ్రణము.

1. కారిజమునందు రక్తముకూడుకొని యుండునప్పుడుగాని, కారిజముయొక్క వాపు వల ఉద్రేకవృత్తియందుండు నప్పుడు గాని, యీవిధమ లక్షణములు కూడియుండినయెడల కారిజమునందు పుండు పుట్టుచున్నదని యెంచవచ్చును. చలిపుట్టుట, చల్లనిచేమటలు గలుగుట; నాలుకపై విడువకుండ పొరకప్పుట; మూత్రము తగ్గుదలనంది తీవ్రవర్ణమును వహించి యుండుట; మూత్రమునందు గనితేలుట; రాత్రులయందు జర్న మధికమగుట, అజీర్తి విరేచనములు

2. దీర్ఘ వ్యాపితమగు కారిజముయొక్క వాపుదలయందు యీవుండు కర్మణ్య కలుగునుండును. ఈ వాపుదలయొక్క ఉద్రేక తగ్గుక, పుండు ప్రారంభమయి, రోగి ఆరోగ్యతనందక, నీరసించి, అవ్వదప్పడు చలికలుగును. సామంతాలమునందు బిచ్చబిహ్వము కలుగుచు, నాలుకపై, పొరకప్పి, నాలుకయొక్క కొనయందును అంచులయందును యొర్రగ నుండి, కడివైపుల బరువుగాను ఆయాగము నిచ్చనట్లుగాను ఉండి, అరచేతులు పొడిగా నుండి—యీ లక్షణములతో గలిసియుండును.

3. కారణమునూ దశవరకేమియు వాపు లేకుండగనే ఒకానొకప్పుడు పుండు తటస్థింపవచ్చును. రోగి చిక్కిపోయి, మనోవ్యాకులత బ్రవేశించి, బండబారిన పోటు పొడచుచు కుడిపక్కను బరువుగానుండి, కొంచెముగా దగ్గు ప్రవేశించి యుండవచ్చును. ఈ తేలికయగునూహలవలన పుండు యేర్పడుచున్నదని అనుమానము కలుగకపోవచ్చును. వణకుట, ప్రారంభమయి, చల్లని చెనుటలు పుట్టి కారణము వాపునది నట్లు కనుపడునంత వరకును వ్యాధియొక్క ఉద్భుతస్థితిని గుర్తింపబడి యుండుటలేదు.

4. గృహజీవ్యాధియొక్క వృద్ధియందలి ఆలసట, చిక్కిపోవుట, పాయంకాలము నందు జ్వరము వచ్చుట, అవ్యాధియందలి దానికంటె నెక్కువ డ్రైరుతనము వహించియుండిన యెడలనున్నూ, నాలుకమధ్యయందు బెరుడకట్టి కొనయందును అంచు యందును యెర్రగా నుండిన యెడలనున్నూ, పక్కవైపుల నొప్పిగానున్నూ, బరువుగానున్నూ, యుండినయెడల నున్నూ, పుండు ప్రారంభించినదని అనుమానించ దగియుండును. వణకుట యుండినయెడల, పుండును గురించిన అనుమానము నివర్తయగును.

కారణమునైన పుండు ప్రారంభమయినపుడు, ఒకప్పుడు అన్నకోశము వైపులకు ప్రభాగమున వాపుతో గనబడవచ్చును. ఒకప్పుడు అన్నకోశము లోనికే కురువుగా దేలివాంటి మూలముగా బయలు పెడలిపోవును. ఇంకొకప్పుడు కేగులలోనికి ప్రవేశించి మలినకుంతయు మలముద్వారా పోవచ్చును. మరియొకప్పుడు క్యానకోశములో ప్రవేశించి దిగ్గుములముగా బయలు పెడలును. ఈమార్గములేమియు పలుతేక పోయినప్పుడు, ఎదురొమ్మునందలికేగుల యందలియు అంతర్భాగములలోనికి జొచ్చుటవలన, బయటికి పోవుటకు మార్గములేదు. కురుపుపైకే జేలుచున్నపుడు, చరగ్గును యెర్రచారిన స్థలమందు, కురువును దెరచి పిండికట్టు కట్టవచ్చును. కురుపు గొప్పది కాకపోయినయెడల, యిందుమూలమున మలినములన్నియు బయటకువచ్చి, కురువు క్రమముగా మాని, రోగికి నెమ్మది కలుగవచ్చును. తక్కినవిషయములలో, సాధ్యమయినంత త్వరలో తెలిసిన శస్త్రవైద్యునికి జూపించి శస్త్రము చేయించుటయే మంచిది. అంతవరకును, రోగికి బలమయిన ఆహారము నిచ్చుచు, బాధను తగ్గించుటకు గాను ఖోరర్ ప్రొడ్రోనను యిచ్చుటకంటె చేయునది యేమియులేదు. శస్త్రముచేయుటఆలస్యము చేసినకొలదిని అపాయము యొక్క వగుచుండును. కురుపు విశేషించి పెద్దది అయి యున్నప్పుడు, ఒకటికంటె ఎక్కువ కురువులు ఉండియున్నప్పుడును, సామాన్యముగ మరణము సంభవించును.

5. కారణముయొక్క నరముల సుబుధమగు వ్యాధి:— కుడివైపున కొంచెము బరువుగా నుండి, కొద్దిగా ఆసౌఖ్యతతో గూడిన లక్షణము లుండి యుండునును. కుడిభుజము అలసటజెందిన ట్లుండుచు, నీరసము: మనోస్థిరత లేకపోవుట, విచారము ఉండియుండును. ఆకలియు జీర్ణతయు క్రమముగానుండి రోగికి నిద్రపట్టు చుండును. మనిషియొక్క ఆశోగ్యతయేమియు చెడకుండ యీ విధముగ కొన్ని మాసము లుండినయెడల నీ వ్యాధిని గమనింపవచ్చును. ఒకప్పుడు ఈవిధముగ కొన్ని సంవత్సరముల వరకు గూడ నీ వ్యాధి వ్యాపింపవచ్చును.

చి క త్తు.

బాధ అధికముగా నున్న యెడల సర్దుకొనుటకుగాను మున్నట్లు పట్టిని వేయవలయును.
(1) వ బొవధయోగమును (బలవర్ధకాపధము) యీయవలయును.

కింక వాయువు.

గొంతుపీకలోనున్నా శ్వాసకోశములనుబోవు శ్వాస వా గమలములనున్నా పొంగనం బంధముగ యొక తెల్లనిపదార్థము చేరుకొని, యీపదార్థము యీశ్వాస వా గమలములలోనే ఆడ్డుపడుటవలనగాని, లేక గొంతునుండి గొంతుపీకలోనికి బోవు చిన్నరంధ్రమునం దడ్డు పడుటవలనగాని, ఊపిరిపీల్చుట ఆయాసమయి యీ కింక వాయువు అనేడివ్యాధి కలుగుచు న్నది. ఒకప్పుడు సాధుగతులయందు యీపదార్థము సరిగ నేర్పడకుండగ నే, శివుడ వదలి పోయి వ్యాధి దానంతట అదియే సర్దుకొనును.

ఒక సంవత్సరమునకును అయిదు సంవత్సరములకును మధ్యవయసునందు మాత్రమే యీ వ్యాధి యెక్కువగ దటస్థించుచుండును. అయిదు సంవత్సరముల నెక్కువ నీ వ్యాధి వచ్చుటయే తక్కువయి యున్నది; వచ్చినను తేలికగా సర్దుకొనును.

ఈవ్యాధికి కారణములు, చలిగాలి తగులుట, చచ్చు తగులుట, అయియున్నట్లు సా మాన్యముగా చెప్పబడుచున్నది. కొందరి పిల్లలయందు యీవ్యాధికి ఉద్వృత్తత అతిశయ ముగనుండి, వారు తక్కువ నీవ్యాధికి లోనగుచుండురు. ఈవ్యాధి యొకసారి తటస్థించిన యెడల మరలి మరలి వచ్చుట సామాన్యముగ గలుగుచున్నది.

ల క్షణములు.

కింకవాయువు ఒకానొకప్పుడు ఆకస్మాత్తుగ దటస్థించి కాలియందు ఊపిరి పీల్చుట యందలి ఆయాసముతో బ్రాగంభ మగును. చాలవిషయములలో కొన్ని నిసములవరకును జ్వరతేవుండి, తుమ్ములుతుమ్ముట, కండ్లవెంటి నీళ్ళుకారుట, పొడిదగ్గు, జలుబుగూ సంబంధ మగు నీ లక్షణములతో గూడియుండును. గొంతు బొంగుబోయి యుండును. ఇట్టి సూచనల క్షణములు ఒకప్పుడు ఉండియు, ఒకప్పుడు లేకుండగను, బిడ్డ ఊపిరిని పీల్చుటయందలి విశేష మగు ఆయాసముతోడను, మెలికేయునట్టి దగ్గుతోడను నిద్రలేచును. ఈదగ్గుయొక్క ధ్వని వికారముగా నుండును. కొడికూయ నట్టిగాని కుక్కమొరగు నట్టిగాని ధ్వనివలెనుండి, లోహ సంబంధమగు ధ్వనిని వహించి యుండును. ఊపిరిని పీల్చుట ఆయాసమయి, గుడ్డద్వారా గాని లోహపుగొట్టముద్వారాగాని ఊపిరిని పీల్చినట్లుండును. ఈ ఆయాసమును దగ్గును తెరలు తెరలుగా వచ్చుటకు మధ్యకాలములందు బిడ్డకు కొంచెము నిద్రపట్టవచ్చును. దగ్గు మొదటలో పొడిగానుండును. పిమ్మట తెనుట వెల్లిపోయి కాంతిని గలంగజేసి, వ్యాధి అంత రింపవచ్చును.

వ్యాధి యీవిధముగా కుదిరిక నందకపోయిన యెడల తెల్లని పొరసంబంధమగు పదార్థము కలువడుట ప్రారంభమగును. ఈ పదార్థము బయటికి పోవునట్లు చేయుటకు వ్యయ

త్వము విశేషముగను. ముఖము యెర్రవాని శరీరమంతయు చెమటపట్టును. హస్తములుగట్టిగా మూయబడి ఖోలులు యిటునటు కొట్టుకొనుచు, ప్రక్కటల్లులు త్రోసివేయబడును. బిడ్డ ఒకప్పుడు కూర్చుని ఒకప్పుడు పరుండి తలవెనుక వయిపులకు బిగదీసికొని పోవును. కన్నులు పొడుచుకొనివచ్చి కండ్లలోని తెలుపులు రక్తస్థయములయి యుండును. నాడి తొందరగాను కఠినముగాను ఉండును. ఒడలంతయు మంటగానుండి దాహ మధికముగా నుండును. ఏదియో అడ్డమును దీసివేయుటకయి యున్నట్లు బిడ్డ చేతిని తరచుగ నోటియొద్దకు దీసికొనుచుండును. ఉదయమునందు యీ లక్షణములు తగ్గి నెమ్మదించుచున్నట్లు కనుపడవచ్చును. ఇంగువలై ఘోర్తిగా చెమ్మదించునదని అనుకొనుటకు వీలులేదు, పాయంకాలమునకు వ్యాధి తిరిగి రావచ్చును. పలుకులుపలుకులుగా నుండెడి పదార్థము దగ్గరములమున తెవడగా చెల్లిపోయిన పిమ్మట వ్యాధి మదిరిక నందనను అందవచ్చును. లేక దగ్గరయొక్క తెలును ఊపిరిని లీల్చుటయందలి ఆయాసములై శక్తిహీనత న దగ్గరయొక్క ధన్వి ఊచించి నరుకతో గూడినదై గొంతుపై మెలివేసినట్లుండి, అలసటవలనను ఊపిరి తిరుగకపోవుట తటస్థించును. తరచుగా నంతిమస్థితియందు వోకటికొండు యిట్టి తెలువచ్చి మరణము సంభవించుటయు కలదు. ఈ వ్యాధియుక్క పరిమితి యిరువది నాలుగ గంటలు మొదలు ఆయిదు దినములవరకు నుండును.

చి రి త్వు.

కింకవాయు ప్రబుధమగు దగ్గరగాని గొంతు బాగునుపోవుటగాని, తటస్థించిన వెంటనే నీక్రింది బోషధయోగము నిచ్చి, రోగికి ముఖ్యముగా రాత్రియందు చలిగాలి తగులకుండు నట్లు బాగ్యుత్త పడవలయును.

టింక్చర్ క్యాంఫర్ ఓ	...	ద్రాము	1
వైనం ఇలికాక్	...	మినిములు	20
స్పిరిట్ ఈథర్ వైట్	...	ద్రాము	1
జలము	...	బొన్నలు	2½

ఈ బోషధము, ఒక సంవత్సరము వయసునందొక ద్రామును యిచ్చి అంతకుయెక్కుడు వయసుండిన యెడల పృతి సంవత్సరమునకు నొక ఆరద్రాము చొప్పున మోతాదను హెచ్చుచేయవలయును.

కింకవాయు ప్రవేశించినదని స్థిరముగ జాలినయెడల, వాంతికారిని వెంటనేయియ్యవలయును. ఇందున్నర లేక మూడు సంవత్సరముల వయసుగల దాగ్ధ్యులగు బిడ్డకు రెండు ద్రాముల వైనం ఇలికాక్ ను ఇండు లేక మూడు బొన్నల జలములో గలిపి యియ్యవలయును. బిడ్డకు శరీరదాగ్ధ్యత లేకపోయిన యెడల, మోతాదును తగ్గించిఒక ద్రాము వైనం ఇలికాక్ ను మాత్రము రెండు లేక మూడు బొన్నల జలములోగలిపి యియ్యవలయును. కుభ్రముగా వాంతివెప్పువరకును యీబోషధమును పృతి అయిదు నిమిషములకను యియ్యవలయును. వాంతికారి డోడుగ 93 మొదలు 100 డిగ్రీల ఫారెన్ హీట్ వేడిమిగల నీర్భయందు రోగిని స్నానము చేయించవలయును. ఎనిమిది నిమిషములలో నీస్నానమును నిలిపివేసి

అప్పుడు రోగిని కుభ్రముగా దుశిచి, దుప్పటి కప్పియుంచవలయును. బాంతికాయల నిచ్చుట వలన గుణము నిచ్చిన పిష్టము విశేషము. క్రమముగా గాఢపొయిన యుడల ఒకదాము చిట్టాముడము నియ్యవలయును. నివ్రేచుచుటకు గాను నల్లమందు సంబంధముగు వాటివేమియు నియ్యరాదు. అందువలన కఫమున కాటంకము కలుగగలదు. వేడినీళ్ళలా గుడ్డను పిడిచి తలుచుగా గొంతుపైన దుడచుచుండటవలన గుణముగ నుండును. వ్యాధియందగుటను రోగి యొక్క శరీరబలమును గాపాడుట ముఖ్యము గనుక, బలమును గలుగజేయు ఆహారములను లోనికిచ్చుచుండవలయును. రోగ నివసించియుండు గదిలో ఉష్ణమధిక మగుటకుగాను వీలయినన్ని యెక్కువదీపములను వెలిగించవలయును. గదిలోని వాయువునందలి నీటిభాగము అధికముగా నుండనట్లు గదికి బయట పెచ్చటపైన నీళ్లను మసలగాని, అందలి అవిగ ఒకగొట్టము ద్వారా గదిలోనికి వచ్చునట్లు చేయవలయును. ఈ నీళ్లను గాపాడుట గదిలోని నీళ్లును మంటపెట్టుకూడదు. గదిలోనే నీళ్లును వెల్లడయినవలె పోవచ్చును. యీవఁగ రోగికిమంచి కాదు. ఇదిగాక ఆకుల పైకిపొయి రోగికి రేయినును ప్రయోజనము లేదని నుండును.

అన్ని చికిత్సలును నిరుపయోగములైనపుడు గొంతుదగ్గర శస్త్రము చేయుట వలన నొకప్పుడు జయప్రదమగును. ఈపని సర్జను వలన మాత్రమే చేయబడవలయును.

కింకాయాయువునకు లోపైన బిడ్డలయందు జలుబు చేయకుండగను దగ్గరాకుండగను కాపాడుచు, తేలికగ తీర్చును ఆహారపదార్థముల నివ్రేచుచుండ వలయును.

కురుపులు.

కురుపులకును వ్రణములకును గల భేదము.

కురుపులకును వ్రణములకును భేదమును గమనించవలసి యున్నది. కురుపుల యొక్క మధ్యభాగము గట్టిగా నుండియుండును. వ్రణములయందు దట్టముండును. వ్రణములయందు నిర్జీవముగు కఠిన తేక మాంసము ఉండదు.

వ్రణములు.

శరీరమునం దేభాగమునందయినను, బాధతోగూడి వాత్రుదలనంది క్రమముగానొకప్పుడు క్షయముగానున్నా, ఒకప్పుడుఅలస్యముగానున్నా కొంచెము పనువువచ్చునుగల సమయముల వెడలుదానికవ్రణమందును. వ్రణములు శరీరమునం దేభాగమునందైనను లేవవచ్చును. వంటి చిగుళ్ళపైపుండ్లకును, గోరుచుట్టునకును, స్తనమునీచ్చు కాలమున స్తనములపై గనబడు బాధతో మాడినవాత్రుదలకును, మెడమయందలియు కాఠిజను నందలియు పుండ్లకును, వ్రణములనియేవాడు దురుషిదైవా చెప్పితగుంటవలనగాని చలిగాలి తగులుటవలనగాని, ఆహారములేమిదలనగాని కొలుకు సంబంధమును వ్యాధుల ఫలితముగగాని, శరీరముయొక్క నీరసనీకులు ననుసరించిగాని, వ్రణములు కలుగవచ్చును.

వ్రణములు రెండు తరగతులు గా నుండును. ఒకవిధమగు వ్రణములలో వాత్రుదలయు బాధయు అతిక్రమముగానుండి వాటిసడకయుచుండుగా నుండును, రెండవవిధమగు వ్రణములు

సమృద్ధిగా నెదరగలను బాధ సామాన్యముగ నుండి చర్మము యొరగానుండినను ఉండును. లేక పొయిన లేక పోవచ్చును. మొదటి తరగతిలో రెండు లేక మూడు దినములలోగానే లేక కొద్దిగంటల లోనే గాని వాపుదల ఆతిశయము యొరగానుండి బాధ యెక్కువై చర్మము విస్తరింపునంది ను దృఢభాగమునందు యురువువర్ణము తీవ్రముగనుండును. వాపుయెక్కువయిన కొలదిని బాధయు ఆధిగమముయి పోట్లు పొడుచుచుండును. వ్రణానమీషము నందలి చర్మమును, దానిని చుట్టుకొలదియును ఉబ్బుదలపూపి నేలుతో నొక్కినయెడల సాట్టవడి అగర్లు కొంతసేపటివరకు ఆటులనే యుండును. వ్రణానందలి మధ్యభాగము కఠినముగా మెత్తబడి పక్షముననువచ్చి యిచ్చటికి చర్మము పల్చనై యెక్కువ నుట్టలనుగలను తీవ్రమైన యెర్రని వర్ణముపోయి పలుపు నీలవర్ణములు గలిసిన చుక్కయొప్పును. ఈ సమయమునందు వాపుఅంతయు మెత్తనై రెండు చేతులయొక్క వేర్వేరుతోను మెల్లగా నొత్తుటవలనలోపలిచీముచెడుర క్షము కదలుచుచుట్లు కనుగొనవచ్చును. చిట్టచివరకు వ్రణముపూర్తి అందలి మాల్నివ్యమంతయు, ఒకటి లేక అంతకన్నకు ద్వారములగుండా బయటికి వెడలిపోయి మొదటగా వెడలునట్టి మలినము అధికముగానుండి చిక్కనై పసుపువర్ణమును గలిగియుండును. వ్రణముయొక్క రంధ్రము ముడుచుకొని మూసికొనిపోవు సరికి యీమలినము ర క్షముతో గూడినదియై స్వచ్ఛముగాను పల్చగాను యుండును. వ్రణము మానుటయందు చర్మముయొక్క ప్రేరణలు ఊడిపోవును. వ్రణముయొక్క ఉద్యోతనుబట్టి, జ్వరత వణకుట తలనొప్పి వీపుయందును కీళ్ళయందును నొప్పులును తలచుచును. చర్మము నుండముగానున్న స్థలములయందును లోపలి భాగములయందు, అనగా ఒకవిధముగ గోరుచుట్టు వెండలగు వ్యాధులయందు, వ్రణములు తేలుటకును మిగుల ఆలస్యమయి బాధ యెక్కువగును. రెండవవిధముగ వ్రణములు దీర్ఘ వ్యాపితమునై అంతయొక్కను క్షయములైనవి కావు. జ్వరతయును తలనొప్పియును తగ్గుదలనందిచని లేక పోవచ్చును. వాపుదల మెల్లగా నభివృద్ధిజెందుచు, బాధయు కొంచెముగా నుండవచ్చును. చాలకాలమువఱకు చర్మముపై నుబ్బుదల గనపడక పోవచ్చును; తుదకు యొర్రనై ఒక చిన్న ద్వారముగుండ రసి కారిపోవును. ఇట్టి వ్రణములయం దారంభమున విశేషజ్వరముండకపోయినను, చిట్టచివరకు ఉద్యోత జ్వరము రావచ్చును. దీర్ఘ వ్యాపితముగ వ్రణములు సామాన్యముగ పిచ్చవిగనుండి రసిగారుట అధికముగనుండి చాలకాలము వ్యాపించిన యెడల, దుర్బలముచేత వచ్చుజ్వరము రావచ్చును.

చి క్తి త్న.

ముండు మొదలగురవి గుచ్చుకొనుట మూలమున గలిగిడి వ్రణములయిన యెడల, అట్టివాటిని దొలగించి, లింతును నాలుగు లేక అయిదు మదలలుగా వేసిబొన్ను 1 కి 10 చుక్కల స్వచ్ఛమైన కార్బాలిక్ అసిడ్ను గలిపిన నీళ్ళలో దడిపి, పైన డ్రైస్ చేయవలయును. మిగుల బాధతోగూడిన వాపుదలయొక్క ప్రారంభమున, చీము, రక్తము కూడ కొనకుండునట్లు చల్లనినీళ్ళతోగాని, ఒక అరబొన్ను నైట్రైట్ అఫ్ పొటాష్, ఒక అరబొన్ను హైడ్రోక్లోరిక్ అఫ్ ఆమ్లనియా, ఒక అరబొన్ను సామాన్యలవణము—వీటి అన్నిటితో గలిపిన 12 బొన్నుల జలముతో లింతును దడిపి పెగట్టవలయును. వ్రణములేచిన ఆదయకు మునకు సంపూర్ణమైన విక్రొంతి నిచ్చుటవలనను, సాధ్యమయినంతవరకు వ్రణాదయవమును ఉన్నతసామాన్యం దుంచుటవలనను, విశేషనకారి నిచ్చుటవలనను, సారాయి మొదలగు

మత్తు పదార్థముల ద్రాగుట యలవాటుండిన యెడల అట్టివాటిని నిలుపు నేయటవలయును, అరంభమునందు చీము రక్తము కూడుకొనుట కొంతవరకు నిలుపు నేయవచ్చును. కాగ్లి చలిగలిగినను, పొట్టు పొడుచుచుండినను, వ్రోణము పక్షమునకు వచ్చుటకును మొరదేలుట కును అవసరముగ పనులను జేయవలయును. వెచ్చని పిండికట్టు కట్టుటవలన వ్రోణములు పక్షమునకువచ్చి మొరదేలును. ప్రతి నాలుగు గంటలకును క్రొత్తపిండికట్టును కట్టుచుండవలయును. చిన్నవ్రోణములైనయెడల వేడినీళ్లతో శుభ్రముగా గడిగి గానూనిముత్యము పిండి కట్టు కట్టుటచాలును, క్రొత్తకట్టుకట్టుటకు ముందుగా ప్రతి తడవయును పేడినీళ్లతో గడగవలయును. పిండికట్టు కట్టుటకు ముందుగా కొంచెము చమురు రావలయును; గుట్టు రాయటవలన పిండియేమియు చర్మమున కంటుకొనకుండ నుండును. పిండికట్టు బాగుగా చల్లారిన పిమ్మట నిలువయుంచిన యెడల, ఒకప్పుడు హానికరములగును గాన వాటిని పెంటనే తీసివేయవలసియుండును. బలము నిచ్చునట్టియు తేలికగా జీర్ణమగునట్టి యాహారములను లోనకీయవలయును. వ్రోణమును బుట్టించుటకు రుగ్మతను గలుగ జేయు బహిరికాగణ మేమియు గానరాకున్నప్పుడు శరీరముయొక్క రక్తమునందలి లోపములవలన యని గ్రహింపవగును. పండ్లచిగుళ్ళు జగురుగానుండి రక్తము గారుటకు లోపయియున్న యెడల పుష్టి వ్యాధి ఫలితమని తెలిసికొనవలయును. ఇందులకు క్రొత్తగా గాగిన కాకపదార్థములను నివృత్తమును భుజింపవలయును. నిస్సత్తువతోగూడి రక్తహీనత యుండినయెడల పల్చటి ఆఫ్ బరను నీయవలయును. దీనియొక్క మోతాదు 2 మొదలు 5 గ్రాములవరకు ఆయుయ్యుది; దీనిని రెండులేక మూడుబోనుల జలములో గలిపి యియ్యవలయును. మిగుల పొట్టునుగలిగించువ్రోణములకు శస్త్రముచాల అవశ్యకము. శస్త్రము చేయుటలో డనేజి పశాంతినిచ్చును.

రోగియొక్క శరీరతత్వము మిగుల నీరసగతియందుండినయెడల క్విన్సను (1) (2) బలవర్ధకౌషధము నియ్యవలయును. గాలియు వెలుతురునులేని గదిలో గాకుండగ భరిశుభ్రముగు గాలివచ్చుగదిలో రోగిని యుంచవలయును. ఇందువలన వ్రోణమునుండి మలినములు త్వరగా నేర్పడి త్వరగా వెడలిపోవుటకును, వ్రోణము త్వరగా ముడుచుకొన జేయబడి కుదిరినందులకును వీలుగనుండును. వ్రోణము బాగుగా జలిన పిమ్మట కొనజేయుండును; అప్పుడు చర్మము పల్లగా నున్న భాగమున కుభ్రమయినట్టియు వదునైనట్టియు లాస్సెట్ (ఒక విధమగు కత్తి)తో శస్త్రముచేయవలయును; అంతట చాపద్రవమంతయు ఒకప్పుడు విసురువాటుతో బయలుపెడలును. ఈ మలినమంతయు తొందరగా బయటికి రావలె నని యుద్దేశముతో నా భాగమును అదివి పట్టరాదు. తేలికగా పోయినంత ద్రవము పోయిన పిమ్మట నారంభము మూసికొని పోకుండునట్లుగా చమురులో ముంచిన నన్నునివత్తి యొక్కించి పిండికట్టును గట్టువలయును. రెండుమూడు గంటలతరువాత పిండికట్టును న్ను వత్తిన్నీ దీసివేసి వేడినీళ్లతో గడుగుటవలన బాధలేకుండ నొత్తివత్తి తీసివేయగలిగినంత మలినపదార్థమును దీసివేయవలయును. తిరిగి పిండికట్టును గట్టుచు అనుదినమును మార్చి న్యయంతయు బయటికి వచ్చువరకును నెప్పుదిగా నొత్తి పట్టుచుండవలయును. వ్రోణము యొక్క ముఖభాగము మూసికొనిపోకుండ జాగ్రత్తగా జూచుచుండ వలయును. మలినము కలుగు నెలిచిపోయి గాయము తేరచియుండి ఆధారము వలసియుండిన యెడల పుష్టినివేయవలయును.

కురుపులు.

ఇండియా దేశమునందు కురుపులు సామాన్యముగ తలపెంచును. ఈ కురుపులు యొక ప్రుడు ఒకటిగా లేచుట కలదు. ఆ సోములుగా లేచుటయు కలదు. ఇవి అనేక పరిమాణములగలిగి బహుశాఃగల మొదలు కోడిగుడ్డు వరకును అంతకు అధికముగనుగూడ ఉండి ఉండును. కురుపులు సామాన్యముగ కాళ్ళు, చేతులు, పెండ్లు వెనుకవయపు, నంక, పొడలు సమీపమున—యీ భాగములయందు లేచును. కొన్ని విషయములలో బాధయు వాపుదలయు గలిగినవియ్యట చీమును పెడతర క్షమును గూడకొనుట లేకుండగనే వాటంతట అవియు అంతరించిపోవును. కలమీద నొక ప్రుడు వందలకొలది కురుపులు లేచును. ఇండియా దేశమునందలి యీకురుపులు వేడిమివలన గాని దుర్వాయువువలనగాని చెడు ఆహారమువలన గాని అధిక పరిశ్రమవలన గాని జ్వరపీడనవలనగాని రక్తహీనతవలన గాని—రక్తమునందు గలిగిడి లోపమువలన కలుగుచున్నవి. ఇట్టి ఉద్యుక్తతలకు లోనయిన జనులయంద క సాత్తుగ నేర్చిన బెయ్యి తిగుటలుగాని, లేకుండల నందుటగాని, దట్టించినయెడల కురుపులు యెరుపుదును. రక్తము విషయము నుగుటవలనను కురుపులు కలుగవచ్చును. పండ్లుపచ్చనపుడు పల్లలకు కురుపులు లేవవచ్చును. ఉష్ణప్రసవములనుండి నమ్మద్రవీరమునందలి పట్టుములకు బోవుటవలన నొకపుడు కురుపులు కలుగవచ్చును మామిడి పండ్లు తినుటవలన కురుపులు లేచనని కొందరు తప్పు భావించుచు నందుచున్నాడు. మామిడిఫలముల బయటను వెనువెంటనే చెమ్మతో వేడివి. అధికముగ నుండుటవలన రక్తము ఉడిపోయి అధికముగ నుండుటవలన రక్తముచెడిపోయి కురుపులు లేచును. పుష్పకురుపులు రాచపుండ్లని వాడుదురు.

నిశ్చయము.

అన్ని విషయములలోను కోగియొక్క సామాన్యముగ కరిరారోగ్యతను గురించి కథతో విచారించి తగు నిశ్చయము చేయవలయును. నాలుక ముద్దుబారి జీర్ణావయవములు అస్వస్థతయందుండినయెడల దీ ప విశేషకారి నుపయోగింపవలయును. బలహీనులయెడల సెక్రేట్ అఫ్ మెగ్నీసియాను ఒకటి లేక రెండు పద్ద చెమిచాలను ఒక అరటంబుడు జలములో వేసి యిచ్చువలయును; పుష్కీనంధముగ అనుమానముండిన యెడల, అహారపదార్థములయందు కావపదార్థములు తక్కువగా యున్నపుడు క్రొత్తగా గోసిన కాయగూరల నుపయోగింపవలయును. కొన్ని దినములవరకు పశిడినకాను రెండు లేక మూడు బొన్నల నిమ్మరసమును లోనకు ప్రయోగింపవలయును. బాటుకు సునింధముగు నాస్థాని ఉండినయెడల, దీని అల్పరేటి పును బుచ్చుకొన వలయును. విశ్వేషము, రక్తహీనత, ఉండి యుండియుండి 1 కు అలవర్చకొడధమును బుచ్చుకొనవలయును. విశిధమయిన నిరవ్యాధియు విశేష బద్ధముగ నుండి యెడల సెక్రేట్ అఫ్ సోడాతోడను, లేనియెడల నదిలేకుండగను, దీ ప విశేషకారిని బుచ్చుకొనవలయును.

కురుపులయొక్క స్థలములయందు ఆవిసిపండిన ఉడికించి పిండికట్టు కట్టవలయును. అతికాయల గట్టుటయు వాడక గలను. బారానీక్ లింఘము నాలుగయిదు మోడుతలుగ వేసి, ఉడుకునీళ్ళకు బీల్చుకుండ దానిని తేని వేసి. కట్టినను కట్టవచ్చును. మలినము కూడ గలయెన్ను ప్రుడు పిడికీటిని భాగమును పరిశుద్ధమయిన లాస్సెట్ (చిన్నక త్రి)తో గీరవ

యును. ప్రతిములకు జేయుచికిత్సనే దీనికి జేయవలయును. దీనికాలము పీడింపు కురుపులకు ప్రతిమూడు గంటలకు ఒకసారి స్పిరిట్ను ఆఫ్ క్యాంఫరును వైసరాయటవలన, కురుపులు హరించిపోవును. రసికారుట నిలచిపోయిన పిమ్మట నుండుపుండ్లను కుభ్రముగా కార్పా లిక్ లో లోపలతో గడిగి, సింపిల్ ఆయింటు మెంటు చేయటవలన మానగలవు.

కురుపులను బోగొట్టుటకు, కురుపుచుట్టును ఒకటి రెండు అంగులముల మేరకు ఒక చక్కతో లినిమెంటు ఆయెండిన్ ను, మొదటిదినము మాడుంకర్యాయములును, తరువాత తరు వాత తక్కువ పర్యాయములును అష్టలము పొక్కకుండునట్లు మాత్రము రాయవలయును. లినిమెంటు బెలడోనాయెక్కయు గ్లిసేను యొక్కయు సమానభాగములను గలిపి కురుపు నుండి మాలిన్యము రాకమునపు వాపుదల యుండినప్పుడు, రాసినయెడల వాపుదల తగ్గిపో వును. క్యాల్షియం సల్ఫేయిడ్ 1/10 గ్రామును గల మాతృలను ప్రతి రెండులేక మూడు గంటలకు నిచ్చినయెడల, క్రొత్తకురుపులు యేర్పడి కుండగను, ఉండియున్న కురుపుల యొక్క ఉబ్బుదల తగ్గిపోవునటులను, విస్తీర్ణ తగ్గునటులను, జేయుచు త్వరలో వాటిని పక్షమునకు పెప్పించి, మాలిన్య పరిశీలనతో వెడలిపోవునట్లు పనిచేయును. ఇతరములగు నుండు లేమి పుచ్చుకొనుచున్నను దీనిని పుచ్చుకొనవచ్చును.

కుష్ఠరోగము.

కుష్ఠరోగము, ఐరోపాఖండమునకు తూర్పుదేశములనుండి ఐగుప్తుదేశము ద్వారా క్రీస్తుశకమునకు మూడు లేక నాలుగువందల సంవత్సరముల పూర్వము, గొంపోబడియు న్నుట్లు తెలియుచున్నది. పదనయదవ శతాబ్దములకు మధ్యకాలములో, నతిశీఘ్రముగ వ్యా పించియుండెను. ఈ న్యాధిపీడితులను విడిగా నుంచుటవలనను, ఆరోగ్యకాశ్రు విధులను జక్కగ గమనించుటవలనను, ఆయాదేశములయం దీవ్యాధి చాలవరకు దరిమి చేయబడెను. బ్రిటన్ నందును, ఇతర ఐరోపియను దేశములయందును, యీ వ్యాధి స్వస్థానజనితమైయుండిన వారెవరును, యిప్పుడు కానరాదు. వార్యే దేశమునందును మధ్యధరాసముద్రము నంటి యున్న కొన్ని దేశములయందును మాత్రము, యింకను కొన్నిగ వ్యాప్తనంది యున్నట్లు దలి యుచున్నది. ఆసియా, ఆఫ్రికా ఖండములయందును, అమెరికా ఖండమునం దుష్ణప్రదేశ ములయందును యీవ్యాధి యింకను బలవత్తరముగనే ఆవహించియున్నది. ఇండియాదేశ మునం దీవ్యాధి అచ్చటచ్చట నావరించియున్నను, యిప్పుడీదేశమునందు ఒకలక్షకు మించిన కుష్ఠరోగపీడితులు కలరని లెక్కలవలన దలియుచున్నది. నీనాదేశమునందలి సంఖ్య మిగుల అధికమయియున్నది.

ఈవ్యాధి అంటువ్యాధి అయియున్నది. ఒకవిధముగ పురుగు శరీరమునందు బ్రకేం చుటవలన నీవ్యాధి కలుగుచున్నది. ఈపురుగు 1974 సం॥ 1877 వాస్తవ్ అనునాంశవలన గనుగొనబడినది. ఈవ్యాధి అన్నివయస్కులయందు దట్టస్థింపవచ్చునుగాని, పదితనమునందును బాల్యమునందును మిగుల దట్టవయ్యెనున్నది. వ్యాధి అంకురించినది మొదలు సంపూర్ణ యుగస్థితికి సామాన్యముగ రెండు లేక మూడు సంవత్సరములు పట్టును. ఈపరిమితి కొన్ని విషయములలో మిగుల హీనమయినచో మూడు మాసములు కావచ్చును. పరిమితి మిగుల అతిశయమయినచో ముప్పది సంవత్సరములును యొకానొకప్పుడు పట్టును.

కుష్ఠరోగము మూడువిధములయి యున్నది. మొదటిది గుండ్రమైనటిగాని వంకరలైన టిగాని తామ్రవర్ణము గలిగినవచ్చులు శరీరమునం దేభాగమున నయినను లేచి, తరువాత తెల్లనై, అస్వస్థతనందిన చర్మము బండబారి పోవును. ఈ అస్వస్థత కాలివేళ్ళకుగాని, చేతి వేళ్ళకుగాని, ముఖమునకు గాని, శరీరమునం దేభాగమునకైనగాని తలస్థింపవచ్చును. రెండవది చర్మముపైని నెత్తుగ కాయవలె వృద్ధినుంది యీ ఉన్నతప్రదేశములయందు పుండ్లుయేర్పడి క్రమక్రమముగ నీ పుండ్లు మూలమున మాంసమును, యెముకలునుగూడ దినివేయబడి, కాలి వేళ్ళకు డిండిపోవును. మూడవది పుండ్లందు విధములును కలిసినవై యున్నది.

చి కె త్న.

కుష్ఠరోగమునకు సరియైన మం దింకను కనిపెట్టబడి యుండలేదు. ఓలియంక్రొకార్డి యనుదానిని 2 చుక్కలు మొదలు 40 చుక్కలవరకునుదిన మునకు మూడు పర్యాయములు చొప్పున యిచ్చుటవలన గుణముగా నుండగలదు. ఆల్బెనిక్ (పాపాజము) లోనకిచ్చుట వలన బలవర్ధకౌవధముగ బనిచేయగలదు. అన్నా ఆనునాయన, ఇక్టీయాల్ను పల్లవర్ధమానముగ మోతాదులలో లోనకిచ్చుచు, లానోలిన్ ఆయంట్ మెంటులో, పదవవంతు పైలోగ్యాల్లో అన్నియు వాన, పదవవంతు క్రియిసాఫానిక్ అనిడనుగాని, గలిపి పైనరాసి నయెడల, ఉపకాంతి గలగలదని చెప్పుచున్నాడు. ఆరంభదశయందు, సాల్మిసెలేట్ సంబంధముగ లవణములను 15 గ్రాయియల మోతాదుతో పొగరంభించి దినమునకు నాలుగు పర్యాయము లిచ్చుచు, క్రమముగా మోతాదును పొచ్చించి ఆరుమాసములవరకు యిచ్చిన యెడల, తప్పక గుణము నబలపడగలదని డానియల్సన్ అనునాయన చెప్పియున్నాడు.

కుష్ఠరోగము అంటువ్యాధి గావున నీ వ్యాధితో బాధనందువాని విడిగానుంచి నన సంఘముతో సంబంధము లేకుండ జేయవలయును.

కొంకరలు వోవుట.

కొంకరలువోవుట అకస్మాత్తుగ దట్టస్థించదు. ఈవ్యాధి తలస్థించుటకు ముందు కొన్ని లక్షణములను గుర్తించవచ్చును. బొటనవేళ్ళకు ఆరచేతుల వైపునకు మడుచుకొని పోవుట, వేళ్ళు పట్టుపట్టుట, కాల్చితేళ్ళ మడుచుకొనుట, నిద్రయందు ఉలికిబడుట, వంకర జువులను జూచుట, ముఖము కదలించుట, యీ లక్షణములతో గుడి యుండును. ఇట్టి గుణములు కనుపడినపుడు తీర్ణవయవముల యొక్కయు పండ్లయొక్కయు, ఆహారము యొక్కయు స్థితులు విచారించ బడవలయును.

బిడ్డలు ఒకానొకప్పుడు రాత్రులందు భయపడి నిద్రలేచి ఉద్యుతిముగా నేడ్చు యారంభింతురు. ఇందులకు కారణము నాసికాబలములు దిగిసి రుండుటవలన నైయుండ వచ్చును. ఈ భయోద్రోకము కొంకరలు వోవుటలోనికి యీ ద్వబడవచ్చును. అజీర్ణతయు ఒకానొకప్పుడు యీ భయమును బుట్టింపవచ్చును. ఇంకొకప్పుడు నిద్రయిండి లేచినతోడనే ఊపిరి బిచ్చుట ఆయాసమయి ముఖమంతయు యెర్రబారి బిడ్డ ఉక్కిరి బిక్కిరి యగుట తలస్థించును. ఊపిరి బిల్వలేక పోవుట వలనను ఆలసటవలనను యొకప్పుడు మరణము గలగ వచ్చును.

చికిత్స.

మొదలైవుల నుండి గుడ్డలన్నియు శుభ్రముగా నుడలింపు తేలుబడి పరిశుభ్రముగా గారి లోనకువచ్చునట్లు జేయబడి విడ్డకు గారి తగులానట్లు చేయవలయును. ముఖముపైన చల్లని నీళ్ళుకొట్టి వినయము పువుపైన గట్టిగా రుద్దవలయును. ఉడకునీళ్ళలో నొక గుడ్డను పిండి, దీనితో గొంతుపైని తటాలాన దుడిచి, ఒక అరనిమిషమైన పిమ్మట దీనినేని యిదే పద్ధతిని ప్రతి అయిదునిమిషములకును ఒకపర్యాయము చేయవలెనని మాగులు చేయవలయును. భోజనానంతరము యీవ్యాధి తటస్థింజియడల, వాంఠివచ్చుట, ఒక యింకను గొంతులానికి బోనిచ్చి వాంతిని గలిగించవలయును. వశ్యచిగున్న న్నదువుగనుండి ఉద్భవయెడల వెంటనే కత్తితో గీరవలయును. దీనితో వాంతి కాకపోయినయెడల, ఒకదానిము వైనం ఇమికాకును ఒక అరబొన్ను జలములో గలిపి యియ్యవలయును. పీడివలన సామాన్య ఉపహంతి కలుగగలదు. ఒకప్పుడు ఉపయోగములేక పోయినయెడల, దీనిను వేడినీళ్ళుగా స్నానము జేయించవలయును. కొంకరలు పోవుట తిరిగి తటస్థమయిన యెడల, తల్పవేగమున పెడపైనయును బిన్న రును(పొక్కునుండు) జేయుట అవసరమగును.

కొంకరలు పోవుటయొక్క ఉద్గుతస్థితి తగ్గినే, బ్రామైవీ ఆఫ్ పోటునిగుం (2 వ అల్టరేటివు)ను యియ్యవలయును. మలబద్ధ ముండిర యెడలనున్నా నేగులలో పురుగు లుండిన యెడలనున్నా అందులకు దగు చికిత్స జేయవలయును.

కొరియా.

కొరియా యనబడు కొంకరలు పుట్టించు ఒకవిధమగువ్యాధి సామాన్యముగ బిడ్డల యందును ముఖ్యముగా అడపిల్లలయందును దటస్థించును. ఎనిమిది మొదలు పదునాలుగు సంవత్సరముల వరకు నుండు వయస్సునందు యెక్కువ తరచుగ వచ్చును. దుర్బలమైన ఆహారముల నియ్యబడునట్టియు అనారోగ్యస్థితులయందు నివసించునట్టియు పిల్లలయందీ వ్యాధి వచ్చుట మధ్యకత ఆతిశయముగ నుండును. ఏదైన నింకొకవ్యాధి అనగా, స్కాల్డల్ జ్వరము, పొంగు, కోరింతదగ్గు, కీళ్ళనొప్పులు మొదలగువాటి వలన ఏవైనా ప్రేరేపణలన పచ్చును. మలబద్ధము, నేగులలో పురుగులుండుట, పుప్పిపన్ను, పుట్టువచ్చుట, సామాన్యమైన పీడివలనను యొకప్పుడు యీవ్యాధి కలుగవచ్చును. చిన్నవయసుల యందు మునుపటి వయసునందలి క్రమమదస్పటవలన నీవ్యాధి తటస్థించునని సామాన్యముగ జెప్పుకొలదురు. బలహీనులగు బిడ్డలకు గలిగిన భయమువలనను యొకానొకప్పుడు యీవ్యాధి సంభవించు వచ్చును. అధికమగు మనఃపరిశ్రమయు కారణముగ బరిణమించవచ్చును దుర్బలమగు అలవాటులను యీ వ్యాధిని బ్రోత్సహింపరుపవచ్చును. ప్రత్యేకముగా కారణమేవియు లేక నొకప్పుడు వంతపారంభమగు రావచ్చును. వయస్సువారలయందు; నెగరొగమునండి రావచ్చును.

లక్షణములు.

కీళ్ళనొప్పుల గలిగియుండుట, మనోవిచారము, ఆయాసము, కొంత మధికమగుట, నిద్ర పట్టకపోవుట, ముఖము చిట్టించుట; కాళ్ళు కదలించుట—యీ లక్షణములలో గూడి

యూరపును. ఈ వ్యాధి సంప్రదించునట్లు నందినట్లు కౌన్సి ఆవయవములే గాని లేక ఆవయవములుగాని వణకెడు కదలిక నందవచ్చును. నడచుటయందు కాలు ఒకవైపునకు యాడుకొనిపోవును. చేతిని నోటియొద్దకు దీసికొనిపోవుటకు యత్నించుటలో నది సుదురువైపునకు గాని భుజమువైపునకు గాని తలమీదికి గాని గొంపోబడును. ఒకప్పుడు మాట్లాడుటకష్టముగా నుండును. విద్రవ నొక ఆవయవమునకు పక్షవాతము సంభవించవచ్చును. ఆలసటతో గూడిన మార్పులు రావచ్చును. గుండె అధికముగా గొట్టుకొనుట తటస్థించవచ్చును. ఆత్మద్రవీకమగు విషయములలో, హింసణమువలన, రోగినురణము నందవచ్చును. ఈవ్యాధికి సామాన్యమగుచరిమితికొలము రెండు మానము లయియున్నది. ఒకవ్యాధి ఆరుమానము లయినను పట్టవచ్చును. ఆశ్చర్య జేసినయెడల దీర్ఘవ్యాపిత వ్యాధిగ నేర్పడవచ్చును.

చికిత్స.

వ్యాధి బహుళః యేకారణమువలన గల్గినదని విచారించ వలయును. పేగులలో పురుగులుండుట వలన యైనచో, వాటిని దొలగింప వలయును. వలబద్ధముండిన యెడల దానికి జీకిత్తి తేయవలయును. పండ్లు నచ్చుట మూలమున పైనచో వాపుదల నందిన పంటి చిగుళ్ళను లాస్సెట్ (ఒక విధమగుకత్తి)తో గీరవలయును. రక్తప్రసవ వలనయైనచో నందులకు వలయు జీకిత్తి తేయవలయును. బురుగుప్రావమునందలి లోపమైన యున్నయెడల అందులకు బుచ్చధముల నీయవలయును. పాండురోగ మున్నయెడల అందులకు జీకిత్తి నొసర్చి వలయును. సిస్టెస్టవ నల్లనయినచో బలవద్ద కొవ్వుముల నియ్యవలయును. సామాణ సంబంధమగు బలవద్దకొవ్వు మిచ్చుట శ్రేష్ఠము. దుష్టమైన ఆలవాటు లేమైన యండిన యెడల, అట్టి ఆలవాటులను మానిజేయ వలయును. మిగుల ఉక్కుతమగు విషయములలో సంపూర్ణమైన విశ్రాంతియు నెవ్వడియు గాపాడ బడవలయును. రోగి ఒక చీకటిగదిలో పక్కగ్రామి బరుండ బెట్టుబడి ఉద్దేశమునుబుట్టించు కారణములన్నియు దొలగింప బడవలయును కాళ్ళను పడులను దివమంతటను ఆనేకసారులు ఒత్తవలయును. పెద్దవారలకు పగలు నిద్ర వచ్చుటకుగాను పొటాసియం గ్రామైడు (1 వ ఆల్బరెటిపు)ను దినమునకు మూడుసారు నియ్యవలయును. రాత్రులయందు నిద్రబట్టటకుగాను క్లారల్ బేషధయోగమును యియ్యవలయును. నిద్రలకును యివే బేషధముల పయనుపరీకారము మోతాదుల నేర్పరచి యివ్వవలయును. ఉక్కు విషయములలో సాధ్యమయినంత త్వరలోనున్నూ, సాధ్యగతులలో శిశువుగానున్నూ, బాలువునందలి మూర్ఖు కొంత, నివాసప్రదేశమును మార్పుట ముఖ్యమయి యున్నది. శిశువొప్పలచే గల్గిన కొరియావ్యాధికి వలన సంభవించిన గుండెరోగము పిమ్మట కొంత కాలమువరకు సామాన్యముగ నిలచియుండి, క్రమముగా దానంతట ఆదియే స్థదహితును.

కొలుకు రోగము.

కొలుకురోగము అంటువ్యాధులలో జేరినవై క్రమముగా నభివృద్ధింపడుచు చాల కాలము వ్యాపించునట్లయి యున్నది. ఈ వ్యాధికి మూల కారణము ఒక విధమగు పురుగు

రక్తమునందు బ్రోవేదెంచుట వలననై యున్నది. ఈవ్యాధి స్వయముగ సంపాదించుటయు, మరయొక హేతుమార్గమున సంపాదించుటయు, విత్యుధనముగ బుట్టుకతోడనే గలిగియుండుటయు, — యీ మూడువిధములగ వ్యాధిసంధు చున్నది. స్వయముగా సంపాదించుటయన, విశేషమగు విషయములలో నీవ్యాధిచే బీడింపబడుట ప్రధమనితోగాని స్త్రీతోగాని సంభోగప్రాప్తి నందుటవలన నీవ్యాధి సంభవించుచున్నది. మరలనము, స్వస్వపానముచేయుట, కరచుట, పచ్చబొడుచుటయందు యీవ్యాధి పీడితుడు తనఉమ్మగు ఊపయోగించుట, టీకాలు వేయుట—పిటిద్యారా ఒకానొకప్పుడు యీవ్యాధి వ్యాప్తత నందుచున్నది; ఇంకొక హేతుమార్గమున నీవ్యాధి వ్యాపించుట యెట్లగునో అదివలననే కొలుకు పురుగుచే మాలిన్యమునందిన తాగిగుట కుపయోగించు గిన్నెలు వంటివనియుట్లు మొదలగువానిని తిరిగి ఉపయోగించుట మూలమున గూడ నీవ్యాధి వ్యాపించుచున్నది. అందుల స్థితియందుకూడ నీ కొలుకు పురుగు అనేకవారముల వరకును సజీవిగ నుండుచున్నదని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ వ్యాధియొక్క అభివృద్ధి మూడుగతులుగ నియమింపబడి యున్నది. ఈ మూడుగుతులు యీక్రింద వేరువేరుగ వివరింపబడి యున్నవి:—

ప్రథమ గతి.

స్వసంపాదన వలననైవో వ్యాధి శరీరమునం దావహించిన (శరీరతత్వమును బట్టి) పడినములు మొదలు ముప్పది దినములలోగా, ముఖ్యముగా జన నేంద్రియములయందు దిచ్చుటనో యొకచోట ఒకయేర్పరైన చిన్న పొక్కు పుట్టి నాలుగవ దినమున యది నీయపోసికొని దాని అడుగుభాగము వాపుదల నందును. ఈపొక్కు ఒకప్పుడు నాలుక, పెదవి, గవదకాయ, కనురెప్ప, చేతివ్రేలు — లేక శరీరమునం దేభాగమున నైననుగూడ లేవవచ్చును. ఈ పొక్కుయందు మాలిన్యమేర్పడి; అది వెలవడి, బాధ తేనట్టి పుండుగా నేర్పడి, చుట్టుపక్కల గట్టియయి అంచులు ఉన్నతములయి వదగ్గభాగము గొయ్యిగానుండును; ఈపుండుయే యీవ్యాధికి ప్రథమగతి యనబడును. ఈవ్యాధి శరీరమునం దావహించిన నాలుగు లేక ఐదు దినముల లోపుగనే యొకప్పుడు యింకొకవిధమగు పొక్కులేచి, యీ పొక్కునందు మొదటనే రసి యేర్పడియుండును. ఇది గట్టిగానుండక యెక్కువబాధతో గూడి దీనిని అనుసరించి అంత తరచుగ కొలుకువ్యాధి లక్షణములు పిమ్మట వ్యాపింపక పోవచ్చును.

పుండు పొరంభమయిన పిమ్మట గాని లేక పుండు మానిపోయిన పిమ్మట గాని పడునైదు మొదలు ముప్పది దినములలోగా గజ్జలలో వాపుదల పొరంభమయి, మెల్లదనమేర్పడి విశ్రలుగా దేలవచ్చును. ఇవి ప్రణాములుగా జేరినయెడల ప్రణాములగు చికిత్సనే జేయించవలయును.

ద్వితీయగతి.

కొన్ని వారములు, నెలలు లేక సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మట ఈ వ్యాధియొక్క రెండవగతి పొరంభమగును. ఈగతి సామాన్యముగ నారువారముల వరకు వ్యాపించియుండును. ఒకప్పుడు మూడు మాసములవరకు గూడ నుండవచ్చును. ఈ గతియందు రోగికి ఉత్సాహముచేడి, కిళ్ళనోపులు ప్రారంభమయి పిక్కుయెముకల యందును మదమయెముకల యందును బాధ అతిశయమయి ఆకలితగ్గిపోయి నిద్రావృత్తుకుండ నుండును. అంతట చర్మవ్యా

భలు ప్రారంభమయి గొంతు పచ్చిచేయును యేర్పడి నాలంకారమును పుండ్లు అగుటయు కలుగును; ఇవి అన్నియుగాని లేక కొన్నియేగాని తండ్రిని పరచుచును. రోగికి గొంతు బొంగు పోయి చెవిలో పోట్లు పుట్టవచ్చును; ఈ రెండవగతియందు ఒకప్పుడు జ్వరము వచ్చి నను రావచ్చును. కొలకును ఇందలి చర్మవ్యాధిలో తొలుతుగ నరచేయు యందు పొక్కులు లేవచ్చును. ముఖము పునగును ముక్కుయొక్క పక్కలను నోరుయొక్క కోణముల యందును తల పైనయును ఉదర భాగమునందు బొడ్డుచుట్టును కడుపు

కిరుతెపులను ఆసనము జననేంద్రియముల సామీప్యమునకు పాదముల కడుగుభాగము నను యీ పొక్కులు లేవవచ్చును. ఈ అవస్థయందలి జ్వరము సామాన్యముగ 101 డిగ్రీలను మించియుండదు. కొద్ది నీటియనులలో మాత్రము జ్వరము ఉద్భుతమగుచుండు తద్గుచు హెచ్చుచుండెడి నిధమున గాని. దినము విడచి దినము వచ్చుచుండెడి విధమునగాని, వచ్చుచుండును. ఇట్టి సందర్భములలో జ్వరము 104 లేక 105 డిగ్రీలుకూడ రావచ్చును. ఒకానొకప్పుడు పాండురొగము ప్రవేశింపవచ్చును తలనొప్పియు సాధుగతియందుగాని ఉద్భుత గతియందుగాని తండ్రిని పరచుచును. పొక్కులు ఉద్భుత గతియందుండినపుడు కళ్ళు దురదలు ప్రారంభమయి పుసూగబడియుండును. ఈ వ్యాధి బలమయినపుడు కండ్లకు మసకలు యేర్పడవచ్చును. ఈ వ్యాధియందు లోపలి చెవి అస్వస్థత నందినయెడల ఒకపుడు రోగికి ద్వారలోనే పూర్ణమైన చెవుడు కలుగవచ్చును. ఒకానొకప్పుడు కాలియొక్కయు చేతియొక్కయు గోళ్ళు దళములయి పెరుగుతేక్కి ప్రభాగము మిట్టకల్లములుగాను నిడుపాటి గోతులుగాను యుండును. ఇంకొకపుడు గోళ్ళయొద్ద పుండ్లుయేర్పడి మిగుల భాధగలిగించును.

ప్రతి రోగియందును ప్రసవమైన లక్షణములన్నియు, కనుపడవు. ఒకప్పుడు శరీరముపయిన పొక్కులు మాత్రమే గనబడి గొంతునొప్పితో పోవును. ఈ ద్వితీయగతియందు ఒకప్పుడు ఆరుమాసములు మొదలు ఒక సంవత్సరమువఱకు నుడుటకలదు.

తృతీయగతి.

ద్వితీయగతియందు దిగు చికిత్స చేసినయెడల సామాన్యముగ నీవ్యాధి పెంపందదు. ద్వితీయ గతియందు శరీరమునా దురభిభాగములు మాత్రమే అస్వస్థత నందియుండును. తృతీయగతియందు అస్వస్థత అంతవాడయినవలెను వ్యాపించి స్నాయువులు ఎముకలు మొదలయినవి అస్వస్థత నందును. వ్యాధి ప్రారంభమయిన మొదటి సంవత్సరముననే యొకప్పుడు తృతీయగతి ప్రారంభమగును. ఒకప్పుడు మూడవ లేక నాల్గవ సంవత్సరమువరకు నాగియుండును. ఈ వ్యాధియందు తృతీయ గతికి వ్యాపించుట బహు ఆరంభగా గలుగవచ్చును. ఈ వ్యాధి తృతీయగతివలన వ్యాపించియున్నప్పుడు, రోగియొక్క అంతరావయవము లానేకవిధములకు నస్వస్థత జేరియుండును. రెండుసంవత్సరముల పరిమితివరకును యీ వ్యాధి సంబంధమగు లక్షణములేమియు గనబడకుండునయెడల, అట్టివారు వివాహము చేసికొనవచ్చును. ఇట్టివారియందు తమ భార్యలకును బిడ్డలకును నీవ్యాధి వ్యాప్తింపజేయుట కవకాశము తగ్గి పోవుచున్నది. కొలుకువ్యాధితో బాధనొందువారు యేంపందర్భమనందును వివాహము చేసికొన నర్హులు కారు.

అడువారలు కొలుకువ్యాధితో బాధనొందుచుండినయెడల, తమ శరీరమునందలిదెడి కొలుకు నివర్తనమునకు, గర్భప్రాసవముల నందుచుండురు. కొలుకు రోగముతో బుట్టినబిడ్డలకు

బహిషముగ నుండి బొంగుపోయిన భవనితో నేడుచు నుక్కుల వెంబడినవము పెడలును ఒడలు పయినయును, ముఖముగా జన నేందిగ్రియ భాగములయందును. తామ్రవర్ణము గలిగిన మచ్చలు కనబడును. ఇట్టివిడ్డలు ఉప్పుట తుల్యురొగమునకు తేలికగా లోనగుదురు.

చికిత్స.

పృథమగతియందు పొక్కు యేర్పడి, పుండుయేర్పడినమునుపే ఆయియుండిరి యెట్లు జాగ్రత్తగా నంతటను నిల్వరునైతేరేటును ఉపయోగించుటవలనగాని, శీతస్వచ్ఛచుయిన కార్బులిక్ ఆసిడ్ తోడ నద్దుటవలనగాని, దానిని రూపు మానవలయును. అంతట ఆనుదినమును దానిని, మానవుటకగాను లింతును నాలుగయిదు మహతలగావేసి కార్బులిక్ లోషనుతో దడిసి పుండుచుట్టును గట్టుచుండవలయును. యిట్లు చేయకుండగనే, పుండుయేర్పడినయెడల క్యాలిమెట్ - లెంబాటురు బొంబయోగమును లింట్ తో నుపయోగించవలయును. పుండు భాగమును కుద్రముగా నుంచుట మిగులముఖ్యముగాను అందులకుపయోగించుటకు పైలో పను హాజరులేనియెడల ఒకదానిము బోరిక్ ఆసిడ్ ను ఒకపయింటి కలములా గలిపి దాని తోడనుగాని, పెర్ ప్లూరిడ్ ఆఫ్ మెర్క్యురీ ఒక భాగమునకు రెండు వలభాగముల నీళ్ళు గలిపి, దానితోడనుగాని (లేక) సల్ఫేటు ఆఫ్ బొక్ రెండు గియినులను ఒక బొన్నుజల ములా గలిపి దానితోడను గాని పీటిలో దీనితో నయినను భాగమును గడుగవలయును. పుండు యెర్రగా నున్నయెడల అయ్యుకోసారమును పయిన గట్టువలయును. రోగియుక్కు ఆరోగ్యత అదివరకే వ్యాధిచేతను బడికుండనయ్యెడల ప్లూమెట్ (మెర్క్యులా ప్రొట్రాబిల్) కి గియిరుల మోతాదుతో దినమునను మూడుసార్లు నిల్వవలయును. రోగియుండు లోహ సంబంధముగ రుచి గలుగు వరకుగాని - లేక - పండ్లదిగుళ్ళు పచ్చిగా నుండ వరకుగాని యీ బొంబమును యియ్యవచ్చును. ఈ మాత్రా సేగులపైన బనిదేయించునట్లు గనబడిన యెడల, ప్రతి మోతాదుతోను ఒక పావుగియిను యొక్క స్ట్రాక్టు ఆఫ్ ఓషియంను గలిపి యియ్యవలయును. కృమపయిన ఆహారమును భజించుచు, శరీరమునకు వెచ్చియిగునట్లు దుస్తులను ధరించుచు, కొద్దియైన శరీర పరిశ్రమను దీనికొనుచుండ వలయును. చుట్టును గాల్పుటను మత్తుపదార్థముల దాగుటను నిలిపజేయవలయును. సంభోగమునున్న నిలుపుదల జేయుట ఉత్తమము. సాయస్యముగ వేడి నీళ్ళయందు స్నానము జేయుటవలన శరీర కుభ్రతను గాపాడవలయును.

ద్వితీయ తృతీయ గతులయందలి చికిత్స.

ద్వితీయ గతియందు మెర్క్యురీ (పాదరసము) సంబంధముగ బొంబముల నుపయోగించుట యందలి ఆవశ్యకత చాలమందిచే నొప్పుకొనబడి యుండినదేగాని, దానిని ఉపయోగించు విధమునందును దానిని ఉపయోగించు కాలపరిమితి యందును వివిధాభిప్రాయము లంద బడుచున్నవి. మెర్క్యురీని నాలుగు విధములుగ వాడవచ్చును:— (1) లోని కిచ్చుటవలన (2) వైన రుద్దుటవలన (3) అరిరి పట్టుటవలన (4) నూదితో లోనకు యింజెప్పు చేయుట వలన.

వ్యాధియొక్క ఉద్యోత గతియందు మాత్రమే మందులను పుచ్చుకొనుచు తక్కిన కాలములందు మందు బుచ్చుకొనకుండుట మంచిదికాదు.

ఫోర్మియరు అను నాయన యొక్కది చికిత్సను జెప్పుచున్నాడు. గ్రీస్ ఆయొక్కెడ్ను ముప్పాతిక గ్రెయిను మొదలు ఒకటిన్నర గ్రెయిను వరకు గల మోతాదును ప్రతిదినము ఈ క్రింది విధముగ నీరువలయునని చెప్పుచున్నాడు. మొదటి రెండు సంవత్సరములయందును, ప్రతి ఆయిదు మాసములకును మొదటి రెండు మాసములయందును యీ బోషధమును యిచ్చుచు, తక్కిన మూడుమాసములయందును బోషధమును నిలిపివేయుటను, జేయవలెను. మూడు నాలుగు సంవత్సరములయందు, యిట్టి బోషధమును ప్రతి ఆరుమాసములకును ఆరు వారములు దీర్చిగాని నాలుగున్నరమాసములు నిలిపివేసి, యీ రెండు సంవత్సరముల యందును యీ ప్రకారము జరుపవలయును.

రికార్డు అను నాయన, ఆరు మాసములవరకును మెర్క్యూరీ సంబంధముగ బోషధము నియ్యవలయుననియు, ఏమ్యట మూడుమాసములు పొటాసియం ఆయొక్కెడ్ను యియ్యవలయుననియు, అంతట సోషధము నాపివేయవచ్చుననియు చెప్పుచున్నాడు.

హచ్చిసన్ అను నాయన పాద్రాజరీ కం కేటా (గోవుపదరు) ఒక గ్రెయిను మోతాదుతో పావుగ్రెయిను లేక అయిదవంతు గ్రెయినును నల్లమందును గలిపి, రోగియొక్క శరీరాలోగ్యతకు భంగము లేకుండ వేసికొనగలిగినన్ని సార్లు యియ్యవలయును. ఉమ్మి ఊరటగాని, అడ్డర్తి విరేచనముగాని, కాకుండ సాధ్యమయినంత యెక్కువ మెర్క్యూరీని శరీరమునందు బ్రోవేశపెట్టుట యీ పద్ధతియొక్క ఉద్దేశ్యమయి యున్నది. వండ్లయొక్క పిత్తిని గాపాడుటవలన, వటిక గంధూసము నుపయోగించుటవలనను, ఉమ్మిఊరటను నిలుపుజేయుచు సరియైన ఆహారము నిచ్చుటవలనను, నల్లమందును చిన్న మోతాదులలో నిచ్చుటవలనను, అడ్డర్తిని అటంకపెట్టుచును ఉండవలయును. ఈ మార్గలను దినమునకు నాలుగు లేక ఆయిదు లేక ఆరు లేక ఏడు సహితమును భోజన సందర్భము లేకుండ నియ్యవచ్చును ఇట్లు అనుదినమును విశేష కాలము చేయవలసి యుండును.

జెం ఆయొక్కెడ్ అవ్ మెర్క్యూరీ గ్రెయినును 8 మొదలు 16 మోతాదులుగాజేసి లాసకిచ్చుటవలనను ఉపయోగముండగలదు. మిగుల ఆలస్యగతులయందు ఒకద్రాములైకర్ పాద్రాజరీపెర్క్లొరైడ్తో 8 గ్రెయినుల పొటాసియం ఆయొక్కెడ్ను గలిపి తరచుగా నిచ్చుచుండుట ఉపయోగించగలదు.

తృతీయగతి యందలి పొక్కులకును కాళ్ళపైసలేచెడి బొబ్బలకును పాదరస సంబంధముగ బోషధములతో గూడిగాని లేకుండగాని 8 గ్రెయినులు మొదలు 20 గ్రెయినులు మోతాదువరకు పొటాసియం ఆయొక్కెడ్ను దినమునకు మూడుసార్లు యియ్యవలయును.

మెర్క్యూరీ సంబంధముగ ఆయింటిమెల్లను శరీరమునకు మర్దనచేయుట వలన పెక్కువ ఉపయోగ ముండగలదని భాంగరి అభిప్రాయమయియున్నది. ప్రతిదినమయినను 40 మొదలు 60 గ్రెయినుల వరకు ఘ్నా ఆయింట్ మెంటును ప్రతిదినమును శరీరమునం దేదోయొక భాగమున ఒక అరగంటసేపు మర్దనచేయవలయును. మర్దనచేయుటకు ముందుగా స్నానము చేయుట మంచిది. తాగి పగలంతయు పేరు వ్యాపకముండినయెడల సాయంకాలము మర్దన చేయుట మంచిది. తేనివో ఉదయమువ్ఱాట ఉత్తమము ఈ పనిః ఓలియెట్ అవ్ మెర్క్యూరీ

రీని గూడ ఉపయోగింతురు. కాని, అది అంత ఉపయోగము గా నుండియుండలేదు, ఇటీవల మెర్క్యూరీ గలసియున్న సబ్బుబిళ్ళిగూడ నుపయోగించబడుచున్నది. ఈ సబ్బులును నురుగు వచ్చిన పిచ్చుట ఆరుగును ఒడలుపైగాని ఆరు ట్లు చేయవలయును.

మెర్క్యూరీ శీఘ్రముగా బలిచేయుటకయ్యును, దీర్ఘకాలిక సైనికతయు ఉద్యోగకల యందండ్రినట్టియు, విషయములలో బాగుగా పనిచేయుటకును, అతిరివలు పడతి ఉపయోగించ బడుచున్నది. ఇందులకై 20 మొదలు 40 గ్రాముల వరకు క్యాలామేల్ (రస భస్మము)ను ఒక చిన్న గిన్నెలోపేసి ఒక చిన్న దీపము పైనట్టి, ఒక పట్టునూతిదల గిన్నెలో ఉడుకునీళ్ళనుబోసి, —యీ రెంటిని పేము కుర్చీకింద బెట్టివట్టిలో రోగి దున్ను తిని గత్తుకొని ఒక అరగంటపేపు కూర్చుండవలయును. నీళ్ళు ఆవిరయి, రసభస్మము కాలిన పొగ కలిసి, శరీరమునకంతయు పట్టును ఈపని దినమువిడిచి దినము రాలి పనిండుముందర జేయవలయును.

సూదితో రక్తములోనికి యింజుట్ట చేయుటకై, క్యాలామేల్, యెల్జోఅక్ సైడ్ అఫ్ మెర్క్యూరీ, హైడ్రాజరి పెర్ క్లోరైడ్, సోల్ఫూర్వస్సు నుపయోగింతురు సామాన్య గతులయం దివి ఉపయోగింప దగవు. కొలుకువ్యాధి, కండ్లకు, చెవులకు, మెదడునకు, వ్యాపించిన గతులయం దీవదల అవలంబింప దగియున్నది. వీటి ఆస్సిటిలాను పిర్ క్లోరైడ్ అఫ్ మెర్క్యూరీ లోషనుతో నింజుట్టచేయుట మిగుల ఉపయోగముగ గనుగొనబడెను. ఇంజుట్టచేయుటయందు మిగుల కుశ్రీతను వహించి, యెక్కువ జాగ్రత్తతో బరిచేయవలసి యుండును.

వివిధమైన చికిత్స నిచ్చును రోగియొక్క సామాన్య అరోగ్యతను కాపాడుటకు దగులపయత్నములను జేయవలయును. శ్రేణికగా జీర్ణమగునట్టియు బలమునిచ్చు నట్టియు, ఆహారపదార్థములను భుజించుచుండుటయు, పెండలకడ పరుండుటయు, పరిశుభ్రమయిన గాలి దగులునట్లు జేసికొనుటయు, గాయపునందును నివాసప్రదేశము నందును మార్పుజేయుటయు—యివి ఆస్సియు చికిత్సయందలి ప్రధానాంశములు అయియున్నవి.

ఒక గర్భవతియగు స్త్రీ, తనకు కొలుకువ్యాధి లేకపోయినప్పటికిని, తనభర్తకు కొలుకు వ్యాధి యుండియుండినయెడల, గర్భవత్కాలమునందు వ్యాధికి చికిత్సనంద వలయును. ఈ వ్యాధియొక్క లక్షణములు కనుపడకపోయి నప్పటికిని చికిత్స నొందవలయును.

గర్భ

గర్భ ఆసునట సామాన్యముగ చేతివ్రేళ్ళనుండున, ముఖమునందును గుండెలయొక్క తల కంటే చిన్నదైన పొక్కులుగా ప్రారంభమయి, పిమ్మట యితరభాగములకు వ్యాపించును దీనికి చిదుము అనియు వాడుకపేరు కలదు. చర్మము క్రింద స్థానము నేర్పరుకొనడియొక విధముగు పురుగువలన నీవ్యాధి కలుగుచున్నది. ఈ పురుగు ఆహారమునందు గుండ్రముగా నుండి బహు సన్నముగానుండును. ఈజాతి పురుగులయందు మొగపురుగుకంటే అడుపురుగు పెద్దదిగానుండునుగాన, బూడిడవ్యము తెలుపువర్ణము గలిగిన రంగుగలిగి, కడులుచున్న అంబ

పురాపమున, నొకప్పుడు దీనిని కంటితో జూడవచ్చును. సూక్ష్మదర్శన యంత్రము క్రింద బ్రీక్షించిన యెడల తాపేణ అకామును నహించి పెండు కలతోడను మూడ్చోడను మెయ్యుచు తలయొక్క కొననును బుగ్గెన దపుడని గలిగియున్నది. మనకు గనబడును. ఈనపుడు నోడోనే ఈ ఆకుపుగును చర్మము పల్కగానున్నా వున్నప్పుడు యుండెడి చేతి యొక్క గుండు నొడిగట్టుయొక్క గుండు లోపలిభాగమున చక్కయొక్క పెప్పరలోని పల్లని భాగమునందు పెరియలజేయును. చర్మమునునొక సారి ద్వివేళించినపిమ్మట యీపుగును తిగి బయటికి రావలెనని ముగ్గురినీ పిగ్గులజేయును. అప్పుడు తనదంతానను జగదరముగా వచ్చియున్న భాగమునుచూడును. చర్మముపైన సూదితో గీరలగిసినట్లుగా చుక్కల చుక్కలాగా గాని యీ పెరియలను మనము చూడవచ్చును. దీనివలన దుగద (రాత్రులయందు ముఖ్యముగా) అపరిమితముగా నుండును. ఈగట్టి కొంత కాలము వ్యాపించి చికిత్సనొందని యెడల, గోతులవలన రేగువలనబడి, మాలిన్య మేర్పడి, యీ పెరియలు పుండుగా మగవచ్చును. గట్టి కలిగి నవానిని దూరముగా నుంచవలయును.

చికిత్స.

ఆస్వస్థతనంది, భాగములను నబ్బుతోడను నీళ్ళతోడను శుభ్రముగా గడుగవలయును; ఇందువలన నరియలు బయలుపడవును. ఆప్పుడు బొవధయోగముల యందుల గంధకపు ఆయింట్ మంటను దినమునకు రెండుసారులు బాగుగా రుద్దవలయును. చేతులకు పాతగుడ్డలను గట్టియుంచి, పని ఆయినపిమ్మట వాటిని దగులజెల్లు వలయును. మూడు దినములపిమ్మట రోగి జేపిసిళ్ళలో స్నానముజేసి, కార్బాలిక్ సబ్బుతో శుభ్రముగా రుద్దకొనవలయును. గంధకపు ఆయింట్ మెంటును తిరిగి ఉపయోగించవలయును. విశేషబద్ధ ముండినయెడల, కాలవిరచన మగుటకు సాధకము జేయుటతప్ప, లోనకు జేరుచుండుల నియ్య నవసరములేదు.

గనోరియా

(సెక్షో X ము)

గనోరియా ఆంగ్లేయభాషా పదము ఆయియున్నది. దీనికి తెనుగునందు సెక్షోగ మందును. ఇది అంటువ్యాధి ఆయియున్నది. గనోకాకన్ అనబడు నికవిధమును పురుగువలన నీవ్యాధి కలుగుచున్నది. ఈవ్యాధి పురుగులకును స్త్రీలకును గూడ గలుగవచ్చును. వ్యాధి ఆపడించిన మూడు దినములకును అరదినములకును మధ్యగా, మూత్రీవ్యాయుయొద్ద యెర్రై, ఒకప్పుడు దురద పూరంధ్రముయి యింకొకప్పుడు నూదిపంటు పొడిచినట్లుండును. అటుపిమ్మట మూత్రీవ్యాయుయొద్ద, మొదటలో కొద్దిగానున్నూ, పిమ్మట అధికముగాను నూని, దీనివను వెలుకడుట యేర్పడును ఈద్రావముయొక్క గండు గొందరియందు తెల్లగా నున్నూ, కొందరియందు కనుపు వర్ణము గలిగియున్నూ, మరికొందరియందు అకురున్న వర్ణము గాని యెర్రీవర్ణముగాని గలిగియున్నూ, యుండును. ఈవ్యాధియందు మూత్రీచూర్ణము వాపుదల ను గొందును. మూత్రీ విస్తృతమందు మంట గానుండును. అత్యుక్తతావస్థయందు మూత్రీవిస్తృత కాలమున విశేషబాధ యుండును. మూత్రీవ్యాయు విశేషముగా వచ్చి

యండినపుడు, యీస్థితికి "కార్డి" యందురు. ఈ యవస్థయందు బాధ ఉన్నట్లయినను అదువాగలయందు, ఈవ్యాధియొక్క లక్షణాలను బుకోరియా (నూనెవ్యాధి) యొక్క లక్షణములకును భేదములేదు మూత్ర వివర్జనయ దు మరియు ఊడి యెడల గర్భియా వ్యాధిగణ, శనియెడల బుకోరియా వ్యాధిగణు, భాషింపవలయును.

గనోరియావ్యాధియందలి వాపుదల ఒకప్పుడు వృషణములను వ్యాపింపవచ్చును. ఈ వ్యాధినింటి ఒకప్పుడు నీరుడులి తియి వాపుదల నందవచ్చును గజలలో చిల్లలుకట్టవచ్చును శిశ్నముయొక్క నివరభాగమందలి చర్మము ఒకప్పుడు వాపుదల నందవచ్చును శిశ్న వాపులును గలంకవచ్చును. గనోరియాయందు వెలువడు చ్చివము పొగబాసిన కంఠము పగులుట దట్టస్థించినవో, చిన్నపిల్లలయిన యెడల అంధత్వమే యేర్పడును గావున నిందువిషయమయి బట్టలకుగాని చేతివేళ్ళకుగాని తగలకుండ బాగోతగ నుండవలయును. ఈవ్యాధి పీడితులు రహస్యస్థలమందు ప్రత్యేకమగు గుడ్డలను గట్టుకొని ఆవుపడపుడు వాటిని తగుల బెట్టచుండవలయును.

ఈవ్యాధి ఒకప్పుడు యెంతమంది చిటిత్సనంగినను నదురుబాగు నందక దీర్ఘవ్యాపితమయి గీట్ ఆనబడు స్థితిలోనికి వచ్చును. ఈ స్థితియందు చ్చివము వెలువడు లక్షణము మూత్రోక్తయైంది యిది. ఆవుపడపుడు కలుగుచుండును. ఉదయమున గాని దినమునం దప్పుడప్పుడు గాని ఒక చుక్కమూత్రమే వెలువడును. ప్రతిదినమును ఆగువడక పోవచ్చును.

చి కి త్న.

పురుషులయందు యీవ్యాధి, కొంచెము దురదలోడును ద్రవసంబంధమగు వదార్థము వెలువడుటతోడను అరంభము కాగానే 3 బౌన్సు జలములూ 2 గ్రాయినుల నిల్వకు క్షేపింతును గలిపి నాలుగు గంటల కొకపర్యాయము పిచికారీ చేయుటవలన గూఢమియ్యగలదు. ఈప్రకారము ఆరు లేక యెనిమిది పర్యాయములు చేయవలయును. వెలువడు చ్చివము యెరిగినయెడలనున్న బాధ కలిగిన యెడలనున్న యీ వదర్థిని ఆపివేయ వలయును. పిచికారీచేయుటకు ముందుగా మూత్రమును విసర్జించవలయును. విరేచన కారులలో 1వ బౌన్సు యోగమును బుచ్చుకొన వలయును. విరేచనకారిని బుచ్చుకొనిన పిమ్మట ప్రితి గంటకును ఒక చుక్క టింక్చర్ సర్వువాయికా (విరుముప్పి)ను ఒక ద్రాచము జలములూకేసి లోనకు బుచ్చుకొనవలయును. రోగి సాధ్యమయి సంతరింప పరుండియే యుండవలయును. ఈవ్యాధియందు విశ్రాంతి దీసికొనుట మిగుల ముఖ్యము. రహస్యభాగమునకు పైస చలుగా నుడుటకు తదిగుడ్డను జుట్టుట మంచిది. ఒక పైంటు సాధారణ ఉష్ణజలములూ 2 గ్రాయినుల పొటాష్ కర్మాంగనేటును గలిపిన లోషనుతో దినమునకు వది లేక పండ్రెండు సార్లు మూత్రోద్వారమున పిచికారీ చేయవలయును.

జ్వరచిహ్నములు తగ్గగనే కొవేబాసు లోన కియ్యవలయును. కొవేబావలన నొకప్పుడు దద్దురు పుట్టవచ్చును. అంతట నీ మందును నిలిపివెయ్యవలయును. ఈ సితియందు బింక్ సర్ఫెక్ట్ లోషనును దినమునకు రెండుసార్లు పిచికారీ చేయుట నుపయోగించ వలయును. మూత్రమునందలి అమ్లమువలన మంటబుట్టును గాన, దీనికై పొటాష్ సింగిన్ గాని

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతానుజ్ఞ,

మెగ్నీనియా సిట్రిస్ గాని గలిసిజ్ జొడధనులను లోనకు బుచ్చుకొనవలయును. సాన్య జలమును సోడావాటరును లిథియావాటరును విశేషముగా బుచ్చుకొను చుండవలయును. పుడకు మూత్రమార్గముయొక్క కొన్ని భాగములు గట్టియగుటవలన గాని, మూత్రమార్గము సంపూర్ణముగాని కొంతవఱకుగాని బంధించబడును. దీనికి “స్ట్రెక్చర్” అని వాడుదురు. ఈ అవస్థయందు సోకానొకప్పుడు గొట్టమును మూత్రద్వారము గుండ నీరుడులి వైపుకును పోనిచ్చుటవలన మూత్రమే మూత్రమును వెలువరింప వీలగును. సామాన్యముగా మూత్రము మామూలుకంటె అధికప్రయత్నము చేయుటవలన మూత్రద్వారముయొద్ద బాధకలుగుచు, మూత్రము వెలువడుట సంభవించును. కొన్ని ఉద్యుతగతులయందు యీవ్యాధి మూత్రశయమునుండి మూత్రగ్రంథిలకు గూడ వ్యాపించును. ఆడువారలయందైనచో, గర్భాశయమునకు వ్యాపించుట మూలమున, అనగా, గనోకాకన్ క్రిములు గర్భాశయమునందు బ్రకృతి శుచుట వలన, అట్టివారు సంతానప్రాప్తికి దూరలగుదురు.

ఈవ్యాధి ఆడువారలకు గలిగినచో, మగవారలకుండు వ్యాధిలక్షణములకు దోడుగా, రహస్యభాగములంతయు వేడినితోడను బాధతోడను గూడి, మూత్ర విసర్జనయందును, నడచుటయందును, కష్టముగా నుండును. ఆడువారలకు మూత్రగ్రంథిమును మార్పుటకు పొటాస్ సిట్రిస్ మెగ్నీనియా సిట్రిస్ లను మార్చిము లోనకిచ్చుటకు దప్పి, లోనకిచ్చుటకు వేరు జొచ్చుము లుపయోగింపబాలవు. పొటాస్ పర్మాంగనేట్ సోల్యూమను భగరంగ్రము లానికి పిబ్బికారీ చేయవలయును.

ఈ వ్యాధియందు వృషణములకు అస్వస్థత గలిగినయెడల పిచికారీ చేయుటను ఆపి వేసి ఉడుకునీళ్ళతో ఆభాగమును కాపడము గాచవలయును. మూత్రాశయము వాపువలనందినయెడలనున్న పిచికారీ చేయుటను ఆపివేసి రోగిని వేడినీళ్ళలో స్నానముచేయించి పేగులయొక్క ఆడుగుభాగముపైన ఉడుకునీటితో కాపడము గాచవలయును. ఇందులకు గువేరుచికిత్సనున్నూ జేయవలసియుండును.

గనోరియా వ్యాధి “గ్లీట్” స్థితికి వచ్చినయెడల బహుజాగ్రత్తగా చికిత్స జేయవలసి యుండును. జింక్ సల్ఫేట్ లోపనును పిచికారీచేయుచు బిస్ (లోహము)ను లోన కిచ్చుట వలన గూమి యగులదు. ఈ అవస్థయందలి చికిత్సన విశేష కాలము పట్టును. ఆహార పదార్థముయందు బహుమితముగా నుండవలయును. లైకర్ కాంటాక్ స్టేవి బిస్కయెట్ క్యూరేషన్ ఒక ద్రావిడువృక్ష దినమునకు రెండు సారులు జలములో గలిపి యియ్యవచ్చును.

క్రిగ్గర్ లై చికిత్సచేయుటకు సర్జనుయొక్క సలహా నీసికొనుట మంచిది.

గర్భవత్సంబంధముగు వాంతులు

ఈ గర్భవత్సంబంధముగు వాంతులు సామాన్యమగ గర్భముగలిగిన ఆరికవారపునందు బ్రారంభమగు మూడవమోదము చివరకు ఆంత్యమగును. ఒకప్పుడు యింకను కేఫుగముగ బ్రారంభమయి వర్షిణవసమయము వఱకు నిలిచి యుండును. విశేష శ్రమలూ కడుపులూ

దిగ్విప్లవము వాంతులు వెళ్ళుటయు, ముఖముగా నుదయమున గలుగుచుండును. కొందఱ యందు దినమంతయు నటులుండి ఉద్యోత గతియు నవలంబించుచున్నను.

చికిత్స

కడుపులో దిగ్విప్లవము వాంతులు కలుగుటయు చాధుఁ తిలోనే యుండి యెడల, యందులకు జికిత్స అవసరములేదు ఉద్యోతముగా నుండినయెడల యీ ఆహారపదార్థము వల్ల నిట్లుగల్గినదియు విచారించి, అట్టిదానిని త్యజించవలయును. ఇతర కాలములందుగ నీగ్ధము చేసికొనగలిగిన ఆహారపదార్థములను గర్భవత్కలయ నందు నీగ్ధము వేసికొని తగ్గితకడను చుచ్చు. విశేషమునదిగా కాకపోయిన యెడల చిట్టాముద్రనునుగాని కాపాదాసాగ్రాదా మృతలనుగాని పుచ్చుకొనవలయును. కడుపు ఉబ్బరముగా నుండినయెడల ఆందు కగుజిత్వ జేయవలయును. కొందరు స్త్రీలు ఒక టంబురు ఉడుకునీళ్ళు త్రాగుటవలన కొన్నినిమిషములు వాంతియగుట వెక్కువగావించి పిమ్మట వాదినమునకు నాతిపు గల్గియుండును. వాని యగుట మిగుల యెక్కువగానుండి దినమంతయు ఆనంద్రాతర సంబంధమునకు గొప్ప పరిమాణములుగ బలముగ ఆహారపదార్థములను, అనగా పాలు మొదలగు నాహార లోన కిచ్చుచుండ వలయును. సోడావాటరు త్రాగుటవలన నొకప్పుడు గుణమియ్యగలదు. ఒక దానినున్నిటియు అమ్మోని యా ఆరోమేటిక్సు లోనకెచ్చుట వలనను, గుణము కనుపించుచున్నను. కైసం ఇవి కాకను ప్రతిగంటకు ఒకచుక్క చొప్పున ఒక దానిము జలములో గలిపి యిచ్చుటవలన నొకప్పుడు మంచి గుణము నియ్యగలదు. గుడ్డను అనేక మడతలువేసి, తడిపి, అన్నకోశముపైన గట్టుటవలన నొకప్పుడు ఉపయోగముగ నుండును ఈకట్టును ఉడుకుముననే రెండు లేక మూడుగంటలవరకు నుంచవలయును. ఒకటి రెండు పెద్దపెద్దమిచాల సిటీగ్రేట్ అఫ్ మెగ్నీ సియా వచ్చుదను ఒక ఆరటంబురు జలములో గలిపి యిచ్చుటవలన యింక ప్రభు ఉపయోగించ గలదు 2 ప్రొట్ట ఉడుకు జలములో 1 డ్రాస్సు టింక్చర్ ఓపియనుజేరి, యీఆవిరిని బీల్చుట వలనను యొకప్పుడు గుణమియ్యగలదు.

గర్భస్రావము.

గర్భస్రావము సామాన్యముగ నారవ మాసమునకు పూర్వమున గలుగుచుండును. ఆరవ మాసముల పిమ్మట శుభ్ర జరించిన యెడల ఆకాలపక్షణనన మనబడును. గర్భస్రావము యెక్కువ తఱచుగ నయ్యెడి కాలము చూడవలయునుచుం దయియున్నది. ఈయోషయందు కొంచెమెచ్చు తక్కువగ ఋతుస్రావ కాలముననే గర్భస్రావము కలుగుచుండును. గర్భస్రావ మొక్కసారి గల్గినచో నిది మరల మరల సంభవించుట కుద్యుక్తి లేదునున్నది. కొందఱ స్త్రీలలో నిది అలవాటుగ దటసింపచున్నది. ఇందులకు కారణములు అనేకములున్నవి. నిస్సత్తివ, మనోదోషము, కోపోదోషము, భయము, ఆనందము, కెబ్బ, ముట్లపయిని తాళు చారుట, బండితుడుపు, పీటిలో చేసినవలనను గలగ వచ్చును. గర్భాశయము యొక్క బల హీనత వలన గాని, లేక, వ్యాధివలనగాని, ఒకప్పుడు గర్భస్రావము గలుగవచ్చును. గ్రహాణి

అంగీకృత వైద్య చింతామణి

128

సకా

మూలముగను విరేచనకాయల దుర్వాసుక జేయుట వలనను, గర్భస్రావము కొందరు ప్రేలు స్వాహాపాముగ శరీర చౌర్యల్యత గల వారలగుటచే గర్భము మునుప రాకముచుపే సాగ్రవము కలుగుచుండును. వివజ్వర పీడన గలిగిన యెడల నీ దౌర్బల్య తకు దోహదయి గర్భస్రావము తప్పక గలుగును. కొఱుకు రోగమును గర్భస్రావమునకు గారణ మగుచున్నది. కొఱుకు రోగమున్న యెడల, గర్భభారణ ప్రారంభమునుండి; వెనుకటి గర్భవత్కాలముదు యెకాలమున గర్భస్రావ మేర్పడినచో అంత పరిమితి వరకును, ఆయొ డెడల అఫ్ పాటానీయం ర గ్రయినుల మోతాదును దినమునకు మూడుసార్లులు పుచ్చుకొను చుండ వలయును.

లక్షణములు.

గర్భస్రావము గలుగునెడల, ఒకవిధమగు ఆయాసము, నిస్సౌఖ్య, అలసట ప్రారంభ మయి, వెన్ను, నడుము, తుట్టు - వీటివైపుల పొట్టు పొడుచుచు కొద్దిగా రక్తస్రావ మేర్పడును. ఈ లక్షణములు కొంత కాలము ఉండిన పిమ్మట కాన్పుయందు నొప్పులవలెనే నొప్పులుగలిగి ఒకప్పుడు వాంతియగుటయు, అధిక రక్తస్రావమగుటయు, గలుగును. ఈ రక్తము పూర్ణముయిన యుర్రగురుగు లిగియుండును. నొప్పియును, రక్తస్రావమును అప్పు డప్పుడు కలుగుచు యీ అవస్థ చాలదినములవరకు నుండవచ్చును. ఒకప్పుడు గర్భస్రావము అకస్మాత్తుగా బ్రూరంభమయి, అంతయు కొన్ని గంటలలోనే పూర్తి కావ న్నును. మూడు మాసముల పిమ్మట యొకనవో, పదిమొ, యెరుపు తెలుపు గలిగిన యొకబంతి ఆకారమును, వహించి, పావురము గుడ్డయొక్క పరిమాణము గలిగి యుండును. ఇంకను అధికకాల మయిన పిమ్మట యొకనవో, కాలపరిమితి ప్రకారము పరిమాణము నందు పెద్దదిగానుం డును. బాధయొక్కగురు రక్తస్రావము యొక్కయు ఉడుతిను బట్టి పిమ్మట అపాయనీతి యేర్పడియుండును.

చికిత్స.

గర్భస్రావము గలుగు చిన్నములు కనబడిన వెంటనే పరుండియుండుట మూలముగ విశ్రాంతిని దీసికొనుటవలనను, ఒకటి మొదలు అయిదు చుక్కలవఱకు యక్ష్మస్రావ్య అఫ్ కోనియందు రాదుగంటల రోకపర్యాయము యిచ్చుట మూలమునను గర్భస్రావమగుటను నిలుపు చేయవచ్చును. లేక యక్ష్మస్రావ అఫ్ వైబర్నం పూర్ణినిభాలియా లిక్విడ్ నయినను రాదు గంటల రోక పర్యాయము ఒకద్రామ మోతాదు చొప్పున నీయవచ్చును.

బాధ యొక్కవయి, రక్త స్రావమును అధికమయినయెడల, గర్భస్రావము, తప్పుక దటసించును. ఈ సందర్భమునందు రక్తము విశేషనవ్తము కాకుండునట్లుల జాగ్రత్తపడవల యును. ఈ స్థితియందు 1 వ అస్త్రింజెంటు నిచ్చుచు, రోగి పరుండియే యుండి రక్తస్రావ భాగమునందు దడిచుడ్రు నుంచవలయును. గర్భస్రావము కాగానే రక్తస్రావము సామాన్య ముగా దానంతట అదియే కట్టును. ఒకప్పుడు మలిన్యమును దొలగించుట అవసరమగును. పైన చెప్పబడిన 1 వ అస్త్రింజెంటుకంటే 3 వ అస్త్రింజెంటు మిగుల ఉపయోగముగ నుం డునుగాన, వీక్షణయెడల దీనిని ఉపయోగించవలయును. ఈస్థితియందు, రోగి, ఏడు లేక యెనిమిది దినములవరకును పరుండియేయుండి విశ్రాంతిని దీసికొనవలయును. ఆహారపదార్థము లందు తెలివిన పుచ్చుకొనుచు, విరేచనము కలిగియుగా నగునట్లుల జాగ్రత్త యుచ్చుకొనవల

యును. గర్భస్థావమునందు, వెంటనే తిరుగుచు ఆరంభించినయెడల గర్భాశయముయొక్క ఆస్వస్థత యేర్పడునుగాన, యందువిషయముయి శ్రీలు బహుభాగ్యునిగా నుండవలయును.

గవదలు.

చెవియొక్కయెదురు వైపునను, దవడకుక్రియ గానన్నూ, ఉమ్మిసీగు స్రవించుగ్రంధియొక్క వాపుదల మా లమన నేర్పడెడి వ్యాధికిగవదలు అనిపేరు. ఈవ్యాధి సామాన్యముగఁజ్ఞుల యందుదటస్థించును. ఒకప్పుడు పెద్దవారల యందును దటస్థించును. ఈవ్యాధి ఒకసారివచ్చిన వారికి మరలవచ్చుట బహుఅరుదుఅయియున్నది. ఇదిఅంటువ్యాధిఅయి యున్నది. ఈవ్యాధియందు వ్యాపించు పురుగునోరి మాయందలిగనో కాక నేపురుగుమాషముననుండును. ఈవ్యాధియొక్క వ్యాప్తతచలిగాలి మిగుల అనుకూలముగ నుండును. ఈవ్యాధి సంబంధముగుపురుగు శరీరము నందుబహుళము పెదలుమాడువారముల వలనబరిచిపెసెప్పట్లు, గవదలు తేలును. నిస్రావి, చలి, జీర్ణాస్వస్థత, వాంతియగుట, రాత్రియందు తాపమా గలుగుట—యీలక్షణములతో బాగుండును. అంతట, శరీరవేడియి చాలవిషయములలో 100-101 డిగ్రీలకు పోవుచును కొద్దివిషయములలో మాత్రము 103, 104 డిగ్రీలకు గూడ పోవుచును. ముఖముయొక్క ఒకప్రక్కను ఉడుకెమగు పోట్లు పొంగునొంది వాపు యేర్పడును. ఈబాధ ఒకప్పుడు పంటి నొప్పి బాధను బోలియుండును. చెవిక్రింద చెప్పవైపుండి గడ్డము వైపులకు వ్యాపించుచు, యీవాపుదలభాగము తలచుగ రాయివలె గట్టిగానుండును. జ్వరము అంతురించిన కొద్దిగంటలలోనేగాని, లేక ఒకప్పుడు ఒకదినమునకుగాని రెండుదినములకుగాని యీవాపుయేర్పడును. ఈవాపుదల భాగమునందు పోటు అధికముగానుంకి, వాపుదల నాలుగులేక అయిదు దినములు ఆదేప్రకారముండును. ఈవైపుందు చర్మము యెర్రగానుండును. క్రమేణ యెరుపుదనమును వాపుదలయు తగ్గిపోవును. ఈవాపుదల ఒకప్పుడు ఒకవైపుననే యేర్పడవచ్చును. ఇంకొకపుడు రెండువైపులను యేర్పడవచ్చును. ఈవ్యాధియొక్క ఉద్భుతగుల యందు గొంతువాచుట వలన ఆహారము మింగుట బహుకష్టముగానుండును. నాలుకపై పొరకమ్మి వాపుదలనంది ఊపిరి దుర్బంధసహితముగ నుండును. ఈవ్యాధియొక్క నడక యందు, సామాన్యముగ అంత్యగతియందు, స్త్రీలకు సనముతయొక్క వాపుదలతోడను పురుషులకు పుష్కణములయొక్క వాపుదలతోడను, పరిణమించును.

చికిత్స.

గవదలు ఉద్భుతగతియందుండినయెడల, గుటక వేయట గాని, ఊపిరిని నీల్చుటకు గాని బహుకష్టముగా నుండును. ఇట్టిస్థితియందు గుడ్డనుఉడకనీళ్ళలో నిండి, దానితో తలచుగ వాపుదల భాగముపైన నెద్దుచుండివలయును. ఇది మంచి గుణము నియ్యగలదు. ఇతర కాలములందు వాపుదలభాగముందు ఫ్లాస్ లో గుడ్డను గట్టియుంచ వలయును. జ్వరగతియందు రోగి పరుండియే యుండవలయును. ఆహారపదార్థముల మింగుట కష్టమయినయెడల, పానములగు ద్రవపదార్థములను మాత్రమే లాగుకొచ్చునంత వలయును. విశేషము సాఫీగా

యగుటవలన మిగుల ఉపయోగకారిగ నుండునుగాన, విరోచనబద్ధ ముండినయెడల విరోచనకారకల నుపయోగింపవలయును. రాత్రులు నిద్రపట్టకపోయిన క్లోరల్ హైడ్రేస్నుగాని పొటాసియం బ్రొమైడునుగాని లోనకిచ్చుటవలన నిద్రపట్టుగలదు. ఈ వాపుదల భాగము చీముపట్టినయెడల, పిండికట్టు కట్టుటవలన నుపయోగముండ గలదు. శరీరమంతయు ఉడుకునీళ్లలో స్నానము చేయటవలన నుపశమనముగా నుండగలదు; సిటీజీట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను వహననుబట్టి తగుమోతాదులలో నిచ్చుటవలన శరీరమునకు చల్లదన మేర్పడగలదు.

గాయములు.

శరీరమందలి కొన్ని భాగములు నలుగుట మాలమున గాయములు యేర్పడును. ఈ గాయములయందు చర్మము చీలుకొనిపోవుట తటస్థించదు. ఈ గాయములకు సాధుగతియు ఉద్దురితగతియు, గూడ గలవు. సాధుగతియందు చర్మముయొక్క ఉపరిభాగము మాత్రమే ఆస్వస్థత నందియుండును. ఉద్దురితగతియందు చర్మమునందలి చిన్ని రక్తనాళములు బద్ధతై, అందలి రక్తము చర్మములోనికి జొచ్చుటవలన వివర్ణమేర్పడును. ఈవర్ణము ముడటగానలు పునీలము కలిసియుండి నలిగానుండి, పిమ్మట క్రమముగా ఊదా, ఆకుపచ్చ, పసుపుపచ్చ, వర్ణములను వహించి, దానంతట ఆదియే పోవును; గాయము ఉద్దురితగతిని వహించిన దైనయెడల, చర్మము క్రింది అంతర్భాగములయందు రక్తనాళముల యొక్క విచ్ఛేదముగలిగి రక్తము ప్రవహింపవచ్చును. ఈస్థితియందును, ఒకప్పుడు చర్మమున కేమియుహాని కలుగక అంతర్భాగములు మాత్రమే ఆస్వస్థత నందివచ్చును. చిన్ని గాయములకు, ఆనగా బిడ్డలు క్రింద పడుటవలన గలిగిడి గాయములకు, గుడ్డను బ్రాండిలో ముంచి వైనగట్టుటవలన గూఢమియ్యగలదు. లేదా, స్పిరిటుస్ ఆఫ్ క్యాంఫరునుగాని, టింక్చర్ ఆఫ్ ఆర్నికానుగాని ప్రసారయిటవలన నుపయోగ ముండగలదు. ఎక్కువ ఉద్దురితగతి వహించిన గాయము తగిలిన అవయవమును సిండుపైన ఆన్చుట వలనగాని, పేయబిధముగాగాని, సాధ్యమయి నంతవరకు యెత్తయిన ప్రిడేజునందుంచి ఫ్లెనల్ గుడ్డను ఉడుకునీళ్లలో ముంచి తలచుగా వేడికావడములను గానటవలన గూఢముగా నుండును; లేక, విస్కీయును జలమును సమాన భాగములుగా గలిపిన లోషనును ప్రసారయవలయును. గాయము ఆపాయకరమైన దైనయెడల, ఈస్థితియందు చర్మముపైన బొబ్బగా యేర్పడును. ఈబొబ్బలను మెల్లగా గత్తిరించి, అందలి నీరును బిడిబిడియవలయును. ఈబొబ్బయొక్క సారను మాత్రము తీసివేయకూడదు. అంతట వేడి కావడములను క్రమముగా తగ్గించి, ఒకబొన్న వినిగరును నాలుగు బొన్నల జలమును గలిపిన లోషనును రాయవలయును. కొంతకాలము పిమ్మట, సోప్ లినిమెంటును రాయటవలన గూఢ మియ్యగలదు.

గాయము తగిలిన భాగములయందు, ఒకానొకప్పుడు పెద్దరక్తనాళ మేజైన విచ్ఛేదమునంది, విశేషరక్తము ఆయా భాగములయందలి స్నాయు బంధముల యొక్కయు నాడి బంధములయొక్కయు ఆర్జికల్లోనికి జొంపవచ్చును. ఈస్థితియందు పుండుయేర్పడి చర్మము పగిలి బలేవబాధ కలిగింపవచ్చును. దీనికి పిండికట్టునుగట్టి, పుండుఅంతయు తుల్యపగువలనను, కార్బాల్ లావనుతో గడుగుచు అందులకుగ జిత్కేయి వలయును.

గాయిటర్

గాయిటర్ వ్యాధియొక్క ముఖ్యలక్షణము, గొంతుయందునుండి వైరే గాయిట్ అనబడెడి ఒక గ్రంథియొక్క వాపుదల అయ్యుండును. కనుకగొంతు పొడుచుకొని వచ్చునట్లుండుటయు, గుండెయొక్క కొట్టుకొనుట అధిక మగుటయు, ఈ వ్యాధియొక్క యితర లక్షణములైయున్నవి. ఈ వ్యాధియొక్క ఉద్యుక్తత పురుషులయందు కొంత స్త్రీలయందు ఆరు లేక యెనిమిదంతలు అధికముగా నున్నది. హిస్టేరియా, మూర్ఛ, అభిమాత్రిము, మనోవ్యాధులు— వీటిచే బాధనొందుచుండునది వ్యాధికి ఉద్యుక్తత అతిశయముగ నుండును. ఇండియా దేశమునందు బంగాళా రాజధానియందును దక్షిణాంధ్రీయా యందును యీ వ్యాధి సామాన్యముగ గనుపించుటయేలేదు. పశ్చిమోత్తర పరగణాలయందును న్యూదానడి ప్రాంతములయందును యీ వ్యాధి అతిశయముగ వ్యాపించియున్నది. త్రాగెడి జలములోనున్న ముళిపియున్న యెడల నీ వ్యాధి అవహించునని కొందరి అభిప్రాయ మయియున్నది. ఇట్టి మున్నముగలిసిన నీళ్లను ద్రాగవలసిన స్థలమునం దుండుట దలంపించినయెడల వ్యాధి అంకురించగనే యితరస్థలములకు వెళ్లిపోవుట మంచిదై యున్నది.

తైరాయిడ్ గ్రంథియొక్క వాపుదల ఒకప్పుడు మిగుల యొక్కవై, క్వాసనాళము పైనయును ఆయాభాగముల యందలి రక్తనాళముల పైనయును అదిమిపట్టుటవలన, ఉచ్ఛ్వాసవిక్వాసము లతిక్ష్ణములై, గుటకపేయుటయు బాధతో గూడినదియై గొంతుయొక్క ధ్వనియందు కూడ మార్పు గలిగియుండును. ఈగతియందు శస్త్రము చేయుట మిగుల అవసరముగాన నశ్శిష్ట జేయరాదు.

నాడి యొక్కవ మరుకుగా కొట్టుకొనుచుండును; నిమిషమునకు 90 ముదలు 180 వరకును ఒకప్పుడు అంతకొక్కవగను గూడ నుండును. చేతులును కాళ్ళును ఒకప్పుడు శరీరమంతయుగూడ వణకట పొర్రంభమగును. శరీరవేడిమి అధికము కావోయినను ఒడలేపుడును యేకరీతిగ ఉష్ణతను వహించియుండుట వలన శరీరమందలి పదార్థనష్టము అధికమయి రోగి చిక్కిపోవుట తటస్థించును. నాలుక యొక్క స్థితి తరచుగ మారుచుండును. తీర్ణకోశమయొక్క యస్వస్థత లేనంతవరకును నాలుక సామాన్యముగ క్షుభముగనే యుండును. జీర్ణతయు బాగుండవచ్చును గాని, ఒకప్పుడు అజీర్తివశేషములు పొర్రంభమయి వాంతులును గలిగియుండ వచ్చును. మూత్రద్వారము నుండి క్షేతి ధాతునష్టము కలుగవచ్చును. అతిమూత్రవ్యాధియు ఒకానొకప్పుడు పుట్టవచ్చును.

చికిత్స.

రోగికి మొదటగా శయింపలసిన చికిత్స, శరీరమునకును మనసునకును చురుకైన యింకాకాంతి నిచ్చుటయై యున్నది. ఉద్యుక్త గతులయందు రెండుభుజులు మానములవరకు గూడ, ప్రక్కనుండి కదలనీయక, ఉద్యుక్తను గలగజేయు యెట్టి సమాచారములను రోగికి చెలియవద్దరాదు. ఉద్యుక్త గతులయందు తేయాకు కాళ్ళిను యియ్యరాదు. మత్స్యదాగ్ధముల సుమ్రార్థముగ త్యజించి వలయును. కాల్షియం క్లోరైడ్ ను 'స' గ్రేయినుల మోతాదులలో దీనమనకు మూడుసారు లిచ్చుటవలన నుపయోగముగ నుండగలదు. గుండెకాంతియొక్క ఉద్యుక్తమగు వడకను నిలపు చేయుటకు టెంకర్ డిజిటాలిను గాని, టెంకర్ స్ట్రోఫాం

తననుగాని, యిచ్చుటలన కొకప్పుడు గుణవియ్యగలదు. మెదడుకు శాంతతను గలుగజేయమనగా, టెంక్టర్ తెలదోనాను 5 మెదలు 10 మినిములవరకును, పొటాసియం బ్రొమైడును 10, 20, తేక, 30 గ్రాములు మోతాదులలోను దినమునకు మూడుసార్లు యియ్యవచ్చును. బ్రొమైడ్ నీరసతను గలుగజేసినయెడల స్పిరిట్ను ఆహ్వానియూ ఆరోమేటిక్ను దానితో గలిపి యియ్యవలెననవలయును. శరీరవేడిమి హెచ్చు అగునటుల గనబడినయెడల 15 తేక 20 గ్రాములు టెంక్టర్ నేల్సన్లను గాఢవలయును. రక్తహీనత యుండినయెడల టెంక్టర్ ఫెర్రియం టెంక్టర్ను యియ్యవలయును. నవమలయొక్క బలిమిక్రమైపోక ఫోస్ఫోరస్ను యియ్యవలయును.

పొటాసియం ఆయోడైడ్ను కొన్ని మాసములవరకును లోపకీచ్ఛ్యమందుట వలన గుణవియ్యవచ్చును. ఆయోడైడ్ను యెక్కువగా సుపయోగించుట వలన కొందరికు కండ్లకురదలు కనురెప్పల వాపునల హఠాత్తుగునట్లుండుట విరేచనములు, ముఖముమీద, మెడమీద, ఉదరము యొక్క పెంథాగమున, పొక్కులు తేచుట, యాలక్షణములు కనుపడవచ్చును. ఇట్టి స్థితియందు యీయమందును నిలిపివేయవలయును. మెర్క్యరీ ఆయోడైడ్ కలిపిన ఆయింట్టుమెంటును మెడవలన బాగుగారుగ్గి ఆభాగమునకు బాగుగా వేడితగులునట్లు చేయవలయును. దీనివలన పుండు యేర్పడినప్పటికిని గాయటర్ మానువలనందనని తెలియుచున్నది. ఇట్లు చేయుటకు వీలులేనిచో టెంక్టర్ ఆయోడిన్ ను బాగుగ పైన రాయవలయును. ఇది తలుచుగా రాయటవలన పుండు యేర్పడిన యెడల పుండుమానిన పిమ్మట మరల రాయట ప్రారంభించవలయును.

గుండె రోగములు.

ఈ ఆవయవముయొక్క వ్యాధులయ గుర్తించుటకుగాను యెక్కువ వైద్యశాస్త్రజ్ఞానమును, యీ ఆవయవమును గురించి శారీరశాస్త్రజ్ఞానమును, మిగుల అవసరములైయున్నవి. గుండెయొక్క డెబ్బలనుగూర్చి విచారణచేయుటకు, యీడెబ్బయొక్క గుణమును తెలిసి గుర్తింపగలక తీయు, మిగుల అలవాటును గూడ, ముఖ్యములైయున్నవి. గుండెకాయ అన్యస్తతనాది యున్నప్పుడు దానియొక్క ధ్వనియందలి మార్పులు వైద్యశాస్త్రజ్ఞునికే గాని, యితరులకు తెలియజాలవు. ఈ ధ్వనియందలి మార్పులేకా యీవ్యాధిని సూచించు యితరమాన్యులును గలవు. ఉండి ఉండి కొట్టుకొనడి నాడి, గుండెయొక్క ఆదరు, సామ్రస్థిల్లు చున్నట్టి భావములు, ఒకరిభవను బయపును ఒత్తిడిని గలిగియుండుట, ప్రాన్యమగుడోపిరి, నీలి వర్ణముగలముఖము, పొడములు హస్తములు చల్లగానుండుట, యెడమ భుజమునందు నొప్పి, కాళ్లువాచుట, యాలక్షణములయందును, అన్ని కాని కొన్ని కాని యీవ్యాధిని సుసంబంధించుండును. తలక్షణములయందు కొన్నితీర్చి వ్యాధినిగూడ సుసంబంధించుండునుగానగుండెయొక్కధ్వనులయందలి ఆరోగ్యతను అనారోగ్యతను గనిపెట్టినవేవల గుండెరోగము యొక్క ఉనికిని నిర్ణయింపజాలదు. ఎడమరోమ్మునందు కాదగాని ఒకవిధమున అసౌఖ్యము ప్రారంభమయి యెడమభుజమునందు నొప్పివోగూడినయిది అత్యంతములేయిన యుండినగాని కాళ్ళవాపు యేర్పడినగాని గుండెవ్యాధి యేర్పడినదనియే తెలిపవచ్చును. ముఖ

ప్రావమునం దస్వస్థత యుండిన యౌవనస్థ్రీయందు మాత్రము యీ లక్షణములు గుండ వ్యాధిని సూచింపజేయు. గుండె అదరనగు యీక్రింది అంశములనుచూర్చియుగ గమనింప వలయును.

1. ఎక్కువకాలము పరుండియుండుట మూలమున గుండకాయ యొక్క పనినితగ్గించవలయును.

2. మనోదోషత కలుగకుండ జేసికొనుట మూలమునను, త్వరితముగ నడచుటవలనను, అధిక బరువుల యెత్తుటవలనను, అకస్మికమగు స్నాయు పరిశ్రమలను దీసికొనకుండుట మూలమునను, చల్లని ద్రావపదార్థములను విశేషముగ గ్రాహకండుట మూలమునను, అజీర్ణ సుండియు మిథునమునుండియు గ్రాహింపట మూలమునను, గుండె కాయమునకు వ్యాపారము క్రమముగా జరుగుచుండునటుల చేయవలయును.

గుండె అదరు.

(పాల్పిటేషన్)

గుండెయందలి చెబ్బయొక్క తరచుగ సంభవించుటవలన గాని, దీక్షయొక్క తీవ్రత వలనగాని, గతిగడి చిత్తవృత్తికి పాల్పిటేషన్ అనువాచకమేరు గలదు. ఈ చిత్తవృత్తి కేవలము మనస్సుబంధ మయినదే అయియుండునప్పుడు. గాని, సామాన్యముగ సామాన్యమునను గూడ గోచరమగుచున్నది.

పాల్పిటేషన్ అనునది రెండువిధములుగ గలుగుచున్నది. ఒకటి నరముల సంబంధ మగు పాల్పిటేషన్ అనియు, రెండవది అవయవ సంబంధమగు పాల్పిటేషన్ అనియు, చెప్పబడుచున్నవి. కేవలము నరముల సంబంధమగు పాల్పిటేషన్ వలన ప్రాణాపాయము లేదు. గుండెయొక్క పాల్పిటేషన్ లేక అదరు అనునది ఒకప్పుడు, అజీర్ణవలనను, కడుపు ఉబ్బరమువలనను, చుట్టసు గాల్పుటవలనను, రక్తహీనత వలనను, హిస్టీరియావలనను, ఋతు ప్రావముయొక్క క్షీణత లేక నిలుపుదల వలనను, గలుగవచ్చును. అత్యుష్ణమగు దినమునను పాల్పిటేషన్ కనుపడవచ్చును. గుండెకాయ యొంతమాత్రము రేగుదలనీతియం దుండినను యెడమవైపున బరుండుటకు గష్టముగా నుండును. గుండెయందు అవయవాస్వస్థత యేర్పడిన యెడల అస్వస్థతయొక్క ఉద్రుతను బట్టి యీవ్యాధివలన అపాయము స్థిరపడుచున్నది.

చికిత్స.

పాల్పిటేషన్ వలన శాధనోందువారు తమ సహజజ్ఞానమువలన నీ అదరును అణచి పెట్టుటకుగాను దమ చేతితో హృదయభాగమును ఒత్తిపెట్టుట మూలమున గొంతడువకాంతిని బొందుదురు. ఇదేవిధముగా హృదయభాగములయందు అణచి పెట్టుటకుగాను, బెల్లడోనా పలాస్త్రిని నునుపైన తోలుపైనజేసి దాని ఆస్థలమున వేయవలయును, ఇట్లు చేయుటవలన పలాస్త్రి ఆభాగమును కిగదీసి కొంతవరకు ఉపకాంతి గలుగజేయును. కొంచెము బ్రాండ్లీని లోనకిప్పుట వలనను గుణము నియ్యవచ్చును. దీనిని తరచుగా నిచ్చుటవలన నదియే ఆలవాటును. గాన బ్రాండ్లీనిచ్చుటయందు జాగ్రత్తగా నుండవలయును. ఇంతియగాక బ్రాండ్లీ

నిచ్చుచుండుట వలన నది పసచేయుటగాను మోతాదును హెచ్చుచేయుచుండుట అవసరమగునుగాన నది మిగుల ఉపయోగకారిగ నెంచబడదు. బ్రాందీని తరచుగనిచ్చుట వలన గుండెయొక్క వ్యాపారమును దానుతట అది జేసికొనెడి శక్తి తగ్గిపోవు చుండును. ఇందులకే బ్రాందీయొక్క మోతాదును క్రమక్రమముగ హెచ్చుచేయవలసిన అవసరము కలుగుచున్నది. ఈ కారణమువలన దీనికి బదులుగా స్పిరిట్స్ అమోనియా ఆమోమేటిక్స్ క్రమమగు మోతాదులలో ఉపయోగించ వలయును. దీనివలన వైకపాయమేమియు గలుగజాలదు. ఒకనాళకప్పుడు చల్లని నీళ్ళను నెమ్మదిగా దాగిగుటవలన గాని పొంగువచ్చు జలమును దాగిగుటవలన గాని అది ఉపయోగముండగలదు. రోగి రక్తహీనత గలిగి నిశ్చిత్తుడగా నుండనపుడు చల్లని నీటిని నిరపేనుగాని ప్రిన్స్ హైపోఫోస్ ఫైట్సును గాని లోనకెయ్యవలయును. నరములయొక్క రేగుదలను స్వస్థపరచుటకు గాను పొటానియం బ్రొమైడును యియ్యవచ్చును. కాగజమునందలి అన్యస్థితిను బోగొట్టుటకు క్యాలూమెల్ను ఉపయోగించవలయును. పేగులయందలియు కారజమునందలియు రేగుదల పదార్థములను వెలిబుచ్చుటకు గాను పిల్కూలా పూడాగ్నిని 4 గ్రాయినులు లోనకెచ్చి పిచ్చుట 1 వ విశేషనక రినియ్యవలయును. డిగ్టాశయము యొక్క రేగుదలను అపుడేయుటకు గాను లిస్సెట్ సబ్నెట్స్ - పెస్సిన్లను యియ్యవలయును.

టింక్చర్ బెల్డోనాను పెద్దమోతాదులలో నిచ్చుటవలన, గుండెకాయయొక్క రేగుదల కట్టువడినట్లు కొందరు వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పమన్నారు. ఈ సహాయమునందు శరీరపరిశ్రమ యంతమాత్రమును ఉండకూడదు. ఎట్టిమనోవికారము లున్నను సాల్మిటేషనును వ్యభిచరమును గాన, రోగికి మనోవికారము లేమియు గలుగకుండ శాంతత యుండునట్లు పెట్టవలయును; ఏదైన మనస్సునబంధమగు అన్యస్థితి యుండిన యెడల సోడా సేలిస్సెల్స్ను చిన్న మోతాదులలో అనగా 10 గ్రాయినులతో 10 లేక 20 గ్రాయినుల పొటానియం బ్రొమైడును గలిపి, దినమునకు రెండు లేక మూడు పర్యాయములు యియ్యవలయును. దినమునకు ఒక టీసూరిగ నిద్రబోవుముందర రట్టిపు మోతాదు నిచ్చినందువలనను ఉపయోగము గనుండగలదు.

అన్నింటికంటె తుదకు శిష్టబీజస్పటికిని ఉపయోగమునందు చక్కవకానట్టి టింక్చర్ డిజిటాలిస్ను 5 మినిములు మోతాదులలో దినమునకు మూడు పర్యాయము లిచ్చుట వలన, మిగుల ఉపయోగముగ నుండగలదు. ఆచరు వచ్చినపు డైనను యీ మందును యియ్యవచ్చును.

గురకతో గూడిన దగ్గు.

(మాంద దగ్గు లేక కమ్మవాయి దగ్గు)

గురకతో గూడిన దగ్గునకు మాందదగ్గు లేక కమ్మవాయి దగ్గు అను పేరుకూడకలవు. ఈ దగ్గు అంటున్నది అయియుండి సామాన్యముగ బిడ్డలకు సంభవించుచు ఒకనాళకప్పుడు పెద్దవారలకుగూడ దట్టించుచు, జీవితమునందు సాధారణముగ ఒక్కసారిమాత్రమే గలుగుచుండును; ఇది సామాన్యపుదగ్గుగా బ్రాచరంభమయి, కొన్నిదినముల పిచ్చుట తెరలుగావచ్చి,

ఊపిరి బిల్బుటయందు ఆయాసమేర్పడి ఒక విధమగు గురక లేక మాత్రసో గూడియుండును. ఉద్యోతగతులయందు దినమునకు యిరువది పర్యాయములుగూడ యిట్టి పేరలు వచ్చును. కొన్ని పర్యాయములు ఈకూత లేకుండగూడ వచ్చుచుండును. బిల్బుట యీయిచ్చుట వచ్చుచుండఁ మిగల భయముగలిగి, తక్కియొకడు బురగును. వయస్సు అధికముగా నుండినచోఁడల సరిగా నిలిచియుండుటకు గాను దేనియైన బురగునుటకు పని గలుగును. ఈ దగ్ధతయందు శల్యముగా వాంతి వెల్లిపోయి, ఊపిరి తిగుగక యీ దగ్ధతకు మూలకృత్యమైన నీటి కనబడి, ఆతె అంతటిలో నిలచిపోయి, బిడ్డతరిగి తన ఆట పాటలకు బోవును. ఈ దగ్ధతయందు గలుగు వాంతి వలన, బిడ్డలు శరీరమునకు గావలసిన ఆహారపదార్థముల కీర్ణశయమునం దిముడుపుకొనలేక పస్తుబడియుండును. కేవలము యీ దగ్ధవలన వ్యాధిభయములేదు. ఈ దగ్ధతయందు ఉద్యోత గతయం దీ కానొకప్పుడు కంప్లెక్స్ నిక రిక్షము విశేషముగ వారి నిర్దోషముగనైనను యం డును. ముక్కులోనుంచియు చెవులలోనుంచియు రిక్షము రావచ్చును. వెళ్ళునట్టి బిడ్డలు కావచ్చును. ఒలుబీజముకలిగినను కలుగవచ్చును. ఒకప్పుడు యీవ్యాధితో కొన్ని పడికము కూడ యేర్పడి తొందరగా ఊపిరి బిల్బుట, జ్వరత, సంభవించును. కొన్ని విషయములలో క్వాసకోశములయొక్క వాపుదల యేర్పడవచ్చును, మరికొన్ని విషయములలో నెగయుక్క ఉద్రుతతలన క్వాసకోశములయందలి వాయుబిలములకు అస్వస్థత గలుగునట్టిబిడ్డలనువలె అస్వదము కలుగచున్నది. బిడ్డలయం దీవ్యాధియందు ఒకప్పుడు మూర్ఛల కలుగవచ్చును. మూర్ఛలకు గర్భులుగా కాలివేళ్ళు చేర్చివేళ్ళు ముడుచుకొనుటకుగాని, లేక, చేతియొక్క బొటనవేళ్ళు ఆరచేతిపైపులకు లాగకొనుటను గాని, చూచి తెలిసికొనవచ్చును. అట్టి విశేషములను అంత్యదశయందు ప్రారంభింపవచ్చును. ఈ దగ్ధతకుటువ నుదుగు ఆరువారములవరకు వ్యాపించి యుండును. ఒకప్పుడు త్వరలోనే నెమ్మదించవచ్చును. లేక కొన్ని నెలలు పట్టినను పట్టును. వ్యాధికుడిరినపిమ్మట ఆరువారములవరకును ఆరోగ్యము నిలిచి యుండును.

చి కి త్న.

బిడ్డకు దగ్ధతెర వచ్చినపుడు ఒకచేతితో వీపును బట్టుకొని రెండవచేతితో కలయొక్క నుచు భాగమును బట్టుకొనవలయును. దగ్ధతలన వెలుపడు తెనుడనుగాని, యిరవము దాని గాని, కృతముగా దుడిచి, వెన్నువయిపుల మెల్లగా చేతితో రాయవలయును. తెరలకు మధ్యకాలమందు యేదరొమ్ముపైయును వెన్నుపైపునయును, వ్రాందీయును ఆవ నూనెయును సమానములుగ గలిపిన దానితో నెమ్మదిగా రుద్దవల యును. బిల్బుటయందు చుట్టవలన విశేషము వధిముగా నగునట్లుల జేయవలయును. దీనిం బిల్బుటను కొద్ది మోతాదులలో బిడ్డలయొక్క వయస్సునబట్టి లోని కీయ్యాలయును. దగ్ధతయొక్క తెరలు అధికముగానుండి యేదరొమ్ము అస్వస్థత జేంది యుండునట్లు, 93 డిగ్రీల ఫారెన్ హీటు కేడిమి కలజలమునందు పత్తిరాతిరాయను పసిమిషములపాటు స్నానము చేయుచుటవలె నుపయోగముగ నుండగలదు. దగ్ధపాడిగానున్న విషయములలో పొటాషియం బోరొవైట్ డిస్క 2వ అల్లరెట్టివును యియ్యవలయును. దీనితోపాటు వైసం ఇమికాక్ ను గూడ నియ్య వచ్చును. దగ్ధతెరవలన గలిగిడి నీరసతను దగ్ధించుటకు ఒకసంవత్సరము వయస్సు బిడ్డకు 4 చుక్కలును, మూడు సంవత్సరముల వయస్సుబిడ్డకు 8 చుక్కలును, స్పీరిట్టు అమ్మనియా ఆరోమేటిక్ ను కొంచెము పాలలోను కొంచెము నీళ్ళలోను గలిపి

యియ్యవలయును. జీర్ణమునకు ఆర్జము గాని పదార్థములను యియ్యకూడదు. వ్యాధియొక్క ఆరంభగతులయందు జ్వరము పెచ్చునట్లుండిన యెడల నున్నా రొమ్మ పడిశెముపట్టు నట్లుండిన నున్నా సోగికి వెచ్చిగా నుండునట్లుల చేయ వలయును. రాత్రుల యందు బరుండు శవుడు దిండ్లపైన తిలను ఆస్సుకొని యుండ వలయును. కిటికీలు తెరచి గాలిని లోనను గొరనీయ వలయునుగాని సోగిపైగాలి వీచకుండ జేయవలయును.

పైనచెప్పిన బ్రాండ్ ఆవమానలకు బరులుగా, వెన్నుపైసరాయుటకు, సోప్ లినిమెంట్ ను ఓపీయం లినిమెంట్ ను ఉపయోగించుట మంచిది. ఇవి విచిత్రపదార్థములు. వీటినిపైన రాయనల యరుగాని లోనకెయ్యరాదు. మిగుల ఉద్రేత గతులయందు 20 చుక్కల క్లోరోఫారంను చేతిరుమాలుపైనవేసి తరచుచున్నప్పుడు బిడ్డయొక్క ముఖమునకు ఒక ఆరడుగు దూరమున నుంచవలయును. కఫహరులలో 3వ బొప్పధయోగమును గూడ వాడి చూడవచ్చును. ఈ వ్యాధివలన మిగుల నీరసము గలుగును గాన బలవర్ధకౌషధములలో 3వ బొప్పధయోగము నియ్యవలసి యుండును.

గొంతు రోగములు.

1. గొంతు బొంగుపోవుట.

స్వరపేటికి కు ప్రభాగమునను గొంతునకు వెనుక భాగమునను కేగుదల యేర్పడుటచే రక్తము కూడుకొని ఆధికమగు ఆముము పగ్గవృద్ధి యగుటవలన గొంతు బొంగుపోవుట కలు గుచున్నది. ఇది ఉదయమున పార్శ్వంభమయి మధ్యాహ్న వేళలయందు తగ్గిపోయి రాత్రుల లో హెచ్చువలయుం డుండును. ఇతర ఉద్రేక లక్షణములులేని పొడితనముతో గూడిన బొంగుపోవుటకు స్పెల్మోగడ్డను యిట్టి యాకిండి బొప్పధయోగమును మూడు లేక నాలుగు గంటల కొక బొప్పధయోగము పుచ్చుకొనవలయును.

టింక్చర్ కాస్టోఫిల్ కో	ద్రామములు	3
లైసం ఇసికాట్	ద్రామము	1
స్పిరిట్ ఈథర్ స్ట్రెట్రగిన్	ద్రామములు	3
జలము	బొప్పలు	7

పెద్దవారలకు పల్వీస్ ఇసికాట్ కో ను 5 గ్రెయినుల మోతాదులలో గుణము నిచ్చు వరకును మూడుగంటల కొకపర్యాయ మిచ్చుటవలన ఉపయోగ ముండగలదు. ప్లూరేట్ ఆఫ్ పొటాష్ టేబ్లాయిడ్ (బిళ్లలు)లను ఉపయోగించుట వలనను ప్రియోజన ముండగలదు. కొకేన్, పొటాష్, సొరాసు (వెలిగారము)లతో జేయబడిన బ్రోజ్ వెల్క్సం ఆందు కం పెనీయొక్క సాయిస్ టేబ్లాయిడ్లను బుచ్చుకొనుటయు మిగుల మంచిది. ఈ బొంగు పోవు టకు దోడుగా గొంతులోని గవద కాయలు (Tonsils) యుద్రిపై ఉబ్బుదల నందియున్న ట్టుండినయెడల స్ట్రెప్టోకోక్కు టింక్చర్ క్లారయి పెర్క్లార్ ను సమానభాగములుగ గలిపి, బ్రష్ తో గొంతులోని గవద కాయలకు దినమునకు రెండు సార్లు రాయవలయును.

2. గొంతు నొప్పి యొక్క పొడగరించుట.

గొంతుయొక్క ద్వారము మొదలున ప్రభాగమునుండి నీలిలాడుబుండేడి యొకొండ నాలుకను నోరు తెరచిన మీదట పగిలి వాయను గుర్తింప దగి యున్నది. ద్రవపదార్థములను

మింగుకపుడు, పిటిని తిరిగి నాసికాద్వారముల గుండ రావడం జేయుట, దీనియొక్క యి
అయియున్నది. జలుబువలన గాని, బహిరంగోపన్యాసముల నిచ్చుట వలన గాని, ఒకప్పుడు
జీర్ణకోశమునందలి అస్వస్థత వలనగాని, యీ కొండనాలుక పొడవించి, నాలుక యొక్క
వెనుకభాగముపై నంటియుండును. ఇందుమీదట రేగుదలపుట్టి, బొంగురు ధ్వని పారంభమ
యి, పరుండి యున్నపుడుగాని, చదువునప్పుడు గాని మాట్లాడునప్పుడుగాని వాయువున
నోటిద్వారా బిల్బునపుడు గాని, ఒకవిధమయినదగ్గు కలుగుచున్నది. కడుపులో నిప్పుటయ
వాంతికలుగుటయు మాడ నొకపుడు తటస్థింపవచ్చును.

చి కి తన.

5. గ్రయిసుల సిల్వర్ వైర్యేటును ఒక పొన్ను జలములో గలిసి పుల్లకు దూదిని
చుట్టి యీ సాల్వ్యాదనులో మంచి కొండనాలుకపై ఉదయమునను సాయంత్రమునను
అడవలయును.

ఒక ద్రాము ట్యూసిక్ ఆసిడ్ ను నాలుగు ద్రాముల గ్లిసెరినులో కలిపి స్పిరిటు పీచ
ముపై నెచ్చితేసిన పిమ్మట, యిది ద్రావరూపముగా మారును. ఉదయమునను సాయంకాల
మునను దీనిని రాసినందువలనను ఉపయోగ ముండగలదు.

పగటిపాడుమును ఉదయముననున్న సాయంత్రమున యున్నా బ్రెస్తో నడ్డుము
డుట వలన నొకపుడు ఉపయోగించగలదు.

ఏమందు ఉపయోగించినను విరేచనబద్ధ ముండిన యెసల అందులకు గు జికిత్సను జేయ
వలయును.

పిటి అన్నిటి కంటెను పొడగరించిన కొండనాలుక యొక్క కొండము చివరభాగము
ను గత్తిరించుటవలన వెక్కువ ఉపయోగ ముండగలదు.

3. గొంతుయొక్క వాత్రునల.

స్కార్లెటు జ్వరమునందు గొంతుయొక్క వాత్రునల ఉద్యోతస్థితి పండియుండును. కి
లుకు రోగమునందును ఒకప్పుడు గొంతు వాత్రునల నందవచ్చును. ఆయావ్యాధుల యంద
గొంతువాత్రునల పనునంది యితర లక్షణములును ఉండును. జలుబు వలన నెర్పడడి గొంతు
వాత్రును గురించి మాత్రమే యీ సందర్భమున అలోచింపబడును. జలుబువలన గలిగిడియ
గొంతువాత్రునకు, ఆలసట వ్యాకులత అధర్వయా జలదారులయందలి దుర్వాయువు, ఉద్యు
క్తతనబుట్టించును. జలుబు వలన గలిగిడి గొంతువాత్రు సాధుగతియందును లేక ఉద్యోతగతి
యందును ఉండవచ్చును. ఈ వాత్రునల సామాన్యస్థితియందుండినపుడు ఒకప్పుడు గొంతు
బొంగు పోయినను పోవచ్చును, ఈ వాత్రునల ఉద్యోతస్థితియందుండినపుడు గవడకాయల
యొక్క వాత్రునల (Tonsillitis) కలుగును. ఈ స్థితియందు సామాన్యముగ ఒక గవడ
కాయయును, ఒకప్పుడు రెండు గవడకాయలును, వాడుట చేర్చుడును. అస్వస్థత భాగము
మిగుల యెక్కినై వాత్రునలనంది పుండ్లు యేర్పడి ఒకప్పుడు ప్రజమునకు స్థానమేర్పడినను
యేర్పడును. ఈ గతియందు ఆ భాగమంతయు పచ్చిగా నుండి మ్రింగుటయు కష్టముగా

నందును. చీము యొక్కడుచున్నపుడు గొంతులో పోటు పొడుచును. చెవులలోను బాధ కలుగుచు తలనొప్పి పొంగింభవయి ఊపిరిని బీల్చుటకును మిగుల కష్టమయి తరుచుగ మింగినతెనను యిచ్చ గలుగుచు నోటిలో బెట్టు ద్రవపదార్థములు ముక్కువెంబడి వెలువడుచుండును. చీమ అంతయు గూడి వ్రణము పక్షమనకు వచ్చునదికి మూడు నాలుగు దినములు పట్టును. ఆంతట చూలిన్యవంతయు బయలు వెడలి క్రిమి నివారణ మగును. మెడయందలి గ్రింధులును వాపుదల నంది బాధగా నుండును.

చికిత్స.

గొంతువాపుయొక్క సాధుగతులయందు మస్త్యుపట్టిని పైభాగమువండు చేయుటవలనను, విరేచనరారిగ 1 వ బొమ్మయోగమును అప్పుడప్పుడు నిచ్చుట వలనను పటికగంధూక్షమును వాడుటవలనను ఉపయోగ ముండగలదు. గొంతుయందు పుండుపడినయెడల మూడు ద్రామల పటికను ఒక బొమ్మ జలములో గలిపి, దానిని అడుటవలన నుపయోగించగలదు. గవదకాయల (Tonsils) యొక్కనాపుదల అతిశయముగ నుండి పుడు బయటివెపునడుకు నీళ్ళ గోమంచిన కుడ్డతో కాపనమును గాచవలయును. గొంతులోనికి ఆవిరిని బట్టవలయును. బాధను తగ్గించుటకును విశ్రాంతిని గలుగ జేయుటకును స్ట్రోల్ హైడ్రోనను తగుమోతాదులో నిచ్చుటవలన నుపయోగించగలదు. అనధరమైన యెడలనున్న నీలు గానున్న యెడలనున్న వ్రణమును కత్త్రుము చేయించవలయును. గ్వయింజం (Iozenges) చిక్కలను తరుచుగా చప్పరించుట వలనయున్నూ, సోడాసోలిపైలస్ 10 గ్రెయిసుల మోతాదును మూడుగంటల కొకపర్యాయము పుచ్చుకొనట వలనయున్నూ, స్పష్టమగు ఉపశాంతి కలుగగలదు. మూటికి 10 వ వంతు రోజున సాల్యూమనును గొంతుపైని రాయుటవలన ఉద్యోతబాధ తగ్గుదల నుండును.

4. గవదకాయల యొక్క వృద్ధియగుట (Tonsillitis)

గవదకాయలు తరుచుగ వాపుదలనందుట మూలమున నవి పరిమణమునం దభివృద్ధి యందుట యొగ్గుచును. కొందరకు యీ గవదకాయలు సహజముగ బుట్టుక తోడనే పెద్దవిగ నుండును. కొందరకు యితర కారణమువలనను పెద్దవికావచ్చును. తేమగల ప్రదేశములయందు నివసించుటవలన నొకప్పుడు యీవ్యాధి యొగ్గుడవచ్చును. ఈ గవదకాయలు పెద్దవియై, గట్టిపడియుండినపుడు, మింగిండుటయందును, ఊపిరి బీల్చుటయందును గష్టమై, మూటయందును స్వచ్ఛత దప్పి, ఒకవిధమగు ముక్కిడిమూట వచ్చుచుండును. కొంతవరకు చెవుడు యొర్పడి, యీ రోగి నిద్రించునపుడు నోరు తెరుచుకొనియుండి, గుర్రు పట్టుట అధికమగును. వాయువేడిమియందంత మోత్యము మాయమైరిగినను, యిట్టివారలకు గొంతునొప్పి యొర్పడును. ఈ వ్యాధి కీతల ప్రదేశములయందధికముగ నుండును.

చికిత్స.

చలిగాలి తగులకుండు నట్లు సాధ్యమయినంత వరకు జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనుచు విలపరకారధముగ 3 వ బొమ్మయోగమును బుచ్చుకొనవలయును. బలమునిచ్చు అపారకదార్ధములను భుజించు చుండవలయును. క్రిమిమగ శరీరసాదకమును దీసికొనుచు, ఉదయముననే చప్పిళ్ళలో స్నానము చేయుటవలన నుంచుకొనియున్నగలదు. వడిగ గంధూక్షమును ఉప

యోగింపనగును. సిల్వర్ నైట్రేట్ సోల్యూషనును రాయుటవలన ఉపయోగముండునని చెప్పుదురుగాని, దీనివలన గవదకాయలకు రోగుడల అతిశయమై వాటియొక్క అభివృద్ధి కనువు గలుగజేయుటయు గలదు. ఈ సందర్భములందు గవదకాయలను స్వల్పముయొక్క సహాయమున గత్తిరించుటయే ముఖ్యముగ గనుపించుచున్నది.

5. స్వరపేటిక యొక్క వాపుదల (Laryngitis)

క్వాసనాళము యొక్క ప్రభాగము స్వరపేటిక యనబడును. ఈ భాగము యొక్క వాపుదల పడినము తోగాని, గొంతుయొక్క పచ్చి చేయుటతో గాని ప్రారంభ మగును. జలుబువలన గాని కంఠధ్వనియొక్క అధిక తరళిమ వలనగాని, యీ వ్యాధి సంభవించవచ్చును. తయరోగమువలనగాని కొఱుకు రోగముయొక్క ఫలితమగగాని, ఒకప్పుడు యీవ్యాధి సంభవించవచ్చును. ఈవాపుదల ఒకప్పుడు గొంతు బొంగుపోవునంత కొద్దితోడనే సమాప్తి నందవచ్చును. మరియొకప్పుడు ఉద్యోతగతిని పహించి కంఠధ్వని బొత్తుగా నశించి ఊపిరియాడకుండ జేయును; ఉద్యోతగతియందు సామాన్యముగ బిడ్డలకు కొన్ని గంటలలోనే మరణము సంప్రాప్తమగును; దీర్ఘవ్యాపక స్థితి యందు కొన్ని వారములుగాని కొన్ని నెలలుగాని పట్టును. క్వాసనాళము యొక్క వాపుదల ఉద్యోతగతియందుండి అతిశయస్థితిలో నున్న యెడల నిది మిగుల ఆపాయకరమైన వ్యాధి అయియున్నది. జ్వరము, బాధ, గొంతుయొద్ద బిగువు, ఎలుగురాసినట్టియు గొబుగునట్టియు కంఠధ్వని, కింకివాయు సంబంధమగునట్టి దగ్గు—యీ లక్షణములతో గూడియుండును. మొదటగా గొంతుయొక్క ప్రభాగమున్నూ పచ్చిగానుండి ఆరుదల నందినట్లుండి, దళమైనట్టియు తేగలు పొగునట్టియు కఫము వెలువడుచు, యీ కఫము చీముతో సంబంధించినవై యుండి వెలువడుట అధికవైకొలదిని బాధ తగ్గుదల నందుచుండును. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసముల యంతాయాసము గలుగుట, సులభముగా మ్రింగుట కళ కత, నిద్రపట్టకపోవుట, ఉండి ఉండి క్వాసావరోధము కలుగుచుండుట, తుదకు ఎగజోపిరి బిల్లుట, మూర్ఛన వచ్చుట—యీ లక్షణములు క్రమముగా గనబడుచుండును. గొంతుయొక్క వాచినట్లు కనబడుచు. క్వాసనాళములోనికి ఉండు చిన్నరంధ్రము ఆ యా భాగములు వాపుదల నందుటవలన కొంచెమెచ్చు తక్కువగా మూయబడి వాయుప్రవేశమున కాటంకము గలుగజేయ బడుచున్నది.

చికిత్స.

గొంతు బొంగుపోవుట తోడనుగాని కంఠధ్వనియొక్క నశింపుతోడను గాని యీ వ్యాధి ప్రారంభముకాగానే చిలికాలి తగులకుండునట్లు గొంతుచుట్టు ప్లానర్ గుడ్డను జాట్టుటనగాని, మృదుపట్టిని జేయుటనుగాని, చేయవలయును. కఫమును హరింపు చేయుటకాను యీ క్రింది ఔషధయోగమును మూడు లేక నాలుగు గంటల కొకసారి ఒకపాన్యు మోతాదు చొప్పున నీయవలయును.

టింక్చర్ క్యాంఫర్	ద్రామములు	8
నైనం ఇసికాక్	ద్రామములు	1
స్పిరిట్ ఈతర్ పైట్రీస్	ద్రామములు	8
గజము	ద్రామములు	7

వ్యాధి ఉద్భవతగతియం దుండినయెడల అధిక చికిత్సలను జేయవలసి యుండును. ఉడుకునీళ్లనుంచి వచ్చెడి ఆకిరిని లోనకు బీల్చుచు ఉడుకు నీళ్లలోముంచిన స్పంజితో గొంతు యొక్క ప్రేభాగమున నద్దవలయును. బిడ్డల కయినయెడల గంటకొకసారి 30 మినియుల స్పిరిట్ ఈథర్ నెట్టినును లోనకిచ్చవలయును. పెద్దవారల కయినయెడల పర్లీన్ ఇపి కాక్ కో ను 5 గ్రాయినుల మోతాదలలో నాలుగుగంటల కొకసారి యియ్యవలయును. అవసరమయినయెడల వికేచన కారిగ్ 1వ బౌండియోగము నియ్యవలయును, కోగిని మాట్లాడనియ్య కూడదు. కోగి పరుండియుండు గదిలోనికి గాలి ఉద్భవతముగ విషయల లేకుండ నుంచవలయును. అహోమునకు ద్రవపదార్థములను ముత్యమే యిచ్చుచు మత్తుపదార్థముల త్యజింపవలయును.

గోరు చుట్టు.

గోరుచుట్టు అనేకవిధము లయియున్నది. అన్నిటిలోను శ్రేణిక విధమయినది తటస్థించినపుడు గోరుయొక్క మొదలవైపున ఒకపక్కగా వాపుదల పొరంభమయి పోట్లు పొడుచుచుండును. క్రమక్రమముగా కొంచె మెచ్చు తక్కువగ గోరు చుట్టును, కొంచెము తెల్లనై నట్టియు, కొంతవఱకు స్వచ్ఛమయినట్టియు, గుల్లయేర్పడును. ఈగుల్లను తెరువకుండినయెడల, దానంతట అదియే బ్రద్దలయి, ద్రవరూపమగు మాలిన్యము బయలుపెడలి మానుదల నందను. ఈ మాలిన్యము కొన్ని దినమలపాటు ఆచ్చట కూడుకొని యుండియెడల చర్మముయొక్క అంతగొల్గమున పుండు యేర్పడి యోగిని చుక్కవలె పైకిదేలి యిది బహుమృదువైయుండును. ఇది వృద్ధిఅయినయెడల గోరు నశింపునందును. ఈగుల్లను కత్తిరించి పిండి కట్టు కట్టుటవలన నీపుండును మాన్పవలయును. ప్రతిదినమును కార్బాలిక్ లోషనుతోగడిగి శుభ్రపరచుట మంచిది.

రెండవవిధమగు గోరుచుట్టు వేడియొక్క చిరభాగమునందు లేచును; మొదటి విధమయిన దానికంటె నిది మిక్కిలి కఠినమైనదై యందలి మాలిన్యము చక్కమునకు పూర్తిగా నడుగుభాగమున యేర్పడియుండును. గుల్ల లేక ప్రేలు ఉట్టి, యెగ్గినై మాలిన్యము పైకిదేలిన కొలదియు తెలుపునర్థమును వహించుచుండును. ఈభాధ అరచేరి వైపులకును బాహువు వైపులకును గూడ వ్యాపించును. ఈ సందర్భమునందు గోరు సామాన్యముగ నశింపునందును. ఈస్థితియందు ప్రేలును నిలుపు వైపులను లోతుగాజీల్చి, మాలిన్యమును దీసివేయుచు, పిండికట్లను కట్టవలయును. మాలిన్యము కారట నిలుపు కాగానే పటాక్రిని జేయవలయును.

మూడవ విధమగు గోరుచుట్టు మిగుల ఉద్భవతమైనదై యున్నది. ఇందు స్నాయు బంధముల నావరించియున్న కోశము ఉబ్బుదల నంది వేడియై యెర్రబారి విశేషమగు భాధను గలిగించును. ఇది రెండవ దానికంటె నెక్కువలోతుగ నేర్పడుచున్నది. ప్రేలు ఉబ్బుదల జూపి, త్వగలో జీకిత్స, నందనితో వాపుదల చేతికి వ్యాపించి స్నాయు బంధములు గాని, ప్రతియొక్క ఒకటి లేక అంతకొక్కడు యెముకలుగాని హానికెంది బయటికి వెడలి

రావచ్చును. అస్వస్థత భాగమును ఉడుకు నీళ్లలో దడిసి వేడివేడి అవిసిపండి కట్టును గట్టవలయును. వ్యాధి ఆగంభవమున యిరువది లేక ముప్పది గంటల లోపుగా వాతవలన నందిన భాగము యెముకవరకును జీర్ని లింటును బెంటుటవలన గాయము తెరచియుండునట్లుగా జేయవలయును వేటువకు పరిపూర్ణమైన విశ్రాంతి గొలుగునట్లు చేయుటను వ్రేలువెంబడి మణికట్టువలను నొక మృదువగు కొయ్య బద్దను గట్టలయందు ఈయ్యబద్ద వ్రేలుయొక్క వెడల్పుననే యుండి అరచేతి వైపులను మాత్రము యెక్కువవెడల్పుగ నుండిన యెడల సౌఖ్యకరముగ నుండగలదు. ఈ కొయ్యబద్దపై గుడ్డను జుట్టి, అనుదినమును తగ్గుదనము గల్గినచో, కొయ్యబద్దనుగూడ శుభ్రముగా గడుగుచుండ నలయును. చీగ్గిర పిచ్చుట మానినట్లు ము నెగులుట ఆగిపోవు వరకును, పిండికట్టును గట్టుచుండువలయును. చేతిని గదియికి గలుగకుండునట్లు చేయుటను, చేతినిని వెడలనును ఒక వెడల్పుయిన గుడ్డను గట్టి, చెయ్యి యొక్క కొన యెడరభుజము వైపుల కుండునట్లు ముడుచుకొనియుండి, చేతిని అగ్రస్థానమున అనుకొనియుండునట్లు చేయవలయును.

గౌట్.

రక్తమునందు యూరిక్ ఆమ్లము ఉధృవించి, స్నాయుబంధములయొక్క అల్లికలయందు నిలవకాబడుట వలన గలిగెడు మిగుల సుద్రుతమగు బాధకు గౌట్ అను వాడుకపేరు కలదు. బీగుమగాని శ్రీపి సారాయిలనుగాని యెక్కువగా దాగిగురివలెన కాని మూత్రాగ్రంథలయొక్క గాని వ్యాపారమునందు లోపము కలుగుటవలన, యూరిక్ ఆమ్లము అధికముగా సేర్పడుట తటస్థించును. ఒకప్పుడు వంశపారంపర్యముగ గలిగి యున్న ఉద్యుత్తవల్లనెనను గలుగవచ్చును; అచారపద రముల నుండు స్వప్నమైన అవ్యక్తత లేక పోయినను, ఒకప్పుడు కారణమును మూత్రాగ్రంథాలును తవకార్యముల నిర్వర్తింపక పోయినప్పుడు; యావ్యాధి తటస్థించును. ఒకవిధమగు గౌట్ వ్యాధి దీర్ఘవ్యాధితమగు సీసపురదార్ధపు విషప్రయోగము వలన గలుగుచుండును. కొన్ని విషయములలో గౌట్ వ్యాధి, వాతరోగము (కిళ్లనొప్పులతో గూడిన)ను బోలియుండును. గౌట్ యందు మొదటగా, కాలివ్రేళ్ళు చేతివ్రేళ్ళు మొదలుగాగల చిన్నకీళ్ళు అస్వస్థత నందును. వాతరోగమునందు, పెద్దకీళ్ళు కట్ట పట్టును; గౌట్ వ్యాధి, సామాన్యముగ సోమరిపా తలకును, నులవరాయలులగు భుజించువారిలకును, దట్టమగును. వాతరోగము, శుభ్రమగుదున్నలు లేనివారికిని, శుభ్రమగు భోజనము లేనివారికిని, సామాన్యముగ దట్టించుచుండును. గౌట్ పెద్దవయసునందు గలుగుచుండును; వాతరోగము తరుచుగ పిన్న వయస్కులకు గలుగుచుండును. ఒకప్పుడు, గౌట్ వ్యాధియును వాతరోగమును గలిసివచ్చినను రావచ్చును.

లక్షణములు.

ఈగుడల నందిన స్వభావము, జ్వరత, తలనొప్పి, అజీర్తిని సూచించు లక్షణములు — యీవ్యాధియొక్క తెరవచ్చుటకు ముందుగ నీగుణములు కనబడును. ఈవ్యాధి తరచుగా రాత్రులయందు వచ్చును. ఎక్కువతరచుగా కాలియొక్క బొటనకేటయందు ఉద్రుతమగు మెలికేయు నొప్పి పారంభమయి, ఉదయమునకు తగ్గుదలనంది, వ్రేలుయొక్క యెర్రదనము

ను వాపులయ అటులనే యుండి వ్రేలు మృదుత్వమును వహించి మెరయుచుండును. చెమట ఆస్ఫహితముగ నుండును; రోగియొక్క ప్రకృతి మిగుల అహంకారమును వహించి యుండును. మాత్రము ప్రధమమున ఊజితనంది తీవ్రవర్ణమును వహించి స్వచ్ఛమైయుండి తరువాత అధికమయి యిటుక పొడుమును బోల్చి గణి అడుగున దేలును. చాలదినములవరకు రాత్రులయందు బాధ అధికమగుచు. వాపుదల అధికమయిన కొలదియు బాధ తగ్గుచుండును బాధయు వాపుదలయు తగ్గుదలనందగనే, అభాగమునందలి చర్మము పొరలుగా నూడి పోవును. అంత నీవ్యాధి అంతరించి, మఱి కొన్ని మాసములవరకును కనుపడక పోవచ్చును. ఈవ్యాధి పీడితునియొక్క గోళ్ళు గట్టిబారి, పెళుసులెక్కి, గీలు జెందియుండును. ఆరు నెలల విషయములలో మాత్రము, యీవ్యాధి బాటసాగియుండి బీర్తాశయము నకు వ్యాపించి, ఆకస్మాత్తుగ పొత్తికడుపుయొద్ద ఉద్రుతమగు బాధ ప్రారంభమయి కడుపు ఉబ్బరము, సస్త్రాణి, వాంతివచ్చునట్లుండుట, క్రిమము తప్పినట్టియు నీసతను వహించినట్టియు నాడి ... యీలక్షణములు కూడియుండును. ఒకానొకప్పుడు అంతరావయవములకు వ్యాపించి, యితరరోగములను బుట్టించవచ్చును. యూరిక్ ఆసిడ్ (అమ్ము) ఆయా అవయవములందు జేరియుండుట వలన వివిధములగు అవస్థలు కలుగుచుండును.

చికిత్స.

ఈ వ్యాధియందలి తెరవచ్చుచుందర, విశేషనబద్ధముండిన యెడల 1 వ విశేషనకారిని పంతునే ఉపయోగించవలయును. వ్యాధియొక్క మూడవల కనుపడినవెంటనే, 30 మినియల కార్బొక్స్ మును 2 వ సన్నుల జలములో లిపి తున్నుకొనవలయును. పిమ్మట బాధ తగ్గువరకు ప్రతి నాలుగు గంటలకు డయూటిక్సులో 2 వ ఔషధయోగమును బుచ్చుకొను చుండవలయును. మాంద్యత గలిగిన యెడలగాని, వాంతివచ్చినట్లు ఉండినయెడలగాని, మందును నిలిపివేయవలయును. గుండెయొక్క అస్వస్థత గలిగినయెడల కార్బొక్స్ వెనును యొక్క వగ నియ్యరాదు. ఒక ఔన్ను జలములో నాలుగు ద్రాముల సోడాకార్బొనేట్ కలిపిన లోషనులో ముండిన కాటన్ వూల్ ను అస్వస్థత భాగమువకు జైవ గట్టవలయును. అస్వస్థత భాగమును ఉన్నతప్రదేశమున నుంచి, సాధ్యమయినంతవరకు గడలకుండ నుంచవలయును. అన్ని విషయములయందును వెచ్చన గలుగజేయుట యొక్క వ ముఖ్యము. చల్లదాము వలన నీ వ్యాధి అంతరావయవములకు వ్యాపించుట కనువగును. విశ్రాంతి పరిపూర్ణముగ నుండి ఆహారపదార్థములు పాలు, ఆరోయాట్, సంబంధమగునవి అయియుండవలయును. లితియా వాటరును విరివిగా నుపయోగింపదగును. ఉద్యోగత గలంగ చేయు ఔషధముల నెక్కువగ నియ్యరాదు.

తెరవచ్చిన పిమ్మట భోజనపదార్థములు ముఖ్యముగ కాక సంబాధమైనవై యుండవలయును. తీవ్రపదార్థముల పరిపూర్ణముగ ద్యజింపవలయును. క్రిమమైన శరీరసాధకమును బుచ్చుకొనుచు, విశేష క్రిమమును గాపాడవలయును.

గ్రహణి.

(డయేరి కూ)

గ్రహణి వ్యాధికి అతిపారము అతిచిరచనము అనియు వాడుకపేర్లు కలవు. అంగ్లేయ భాషయందు డయేరియా అందురు. ఈ వ్యాధి అనేక కారణములవలన గలుగుచుండును. అన్ని తరగతులయందును ఇండియా దేశమునందు యీ వ్యాధి వ్యాపించి యున్నది.

(1) కాలరా వ్యాధికి ముందుగా నేర్పడే అతి విరేచనము, (2) చీము, నెత్తురు, మలముతోపడు విరేచనములకు ముందుగాగలుగు అతిచిరచనములు. (3) ఇతర వ్యాధుల యొక్క లక్షణముగాగాని, అట్టి వ్యాధులతో గూడికనంది గాని, ఏగ్గుడు అతిచిరచనములు ఈ మాడు విధములగు అతివిరేచనములకును ఆయా వ్యాధులను వివరించుటయందు, జికిత్స వాయబడియున్నది. ఇతరములగు అతివిరేచనములను యీ క్రిందిరీతిగ విభజింపవచ్చును. (1) రేగుదల వలని అతిచిరచనములు, (2) వాగ్మివేడిమియందలి మార్పువలన గలిగెడి అతిచిరచనములు, (3) హిల్ (పర్వతప్రాంతములయందలి) డయేరియా, (4) నిత్యసంబంధమగు అతిచిరచనములు.

ఈ వ్యాధియందు జికిత్స చేయుటకు ముందుగా విరేచనములు కాలరావ్యాధియొక్క ప్రారంభ లక్షణములా అని ప్రశ్నించవలయును. చుట్టుపట్ల కాలరా లేకుండియెడల నీసం గతిని గూర్చి విచారించవలసిన పనిలేదు. చుట్ట పట్ల కాలరా ఉండియుండిన యెడల, అందుల కగు జికిత్స జేయవలయును ఇటు తరువాత విచారించవలసిన కమాయము, చీము నెత్తురు మల ముతోపడు వ్యాధికి ముందుగా నీ విరేచనము లగుచున్న వాయని విచారించుట, అయి యొప్పుది. ఈ వ్యాధి కడుపునొప్పితో, బారంభమయిన యెడల నీ సందియము అవసరము లేదు. రేగుదలవలన గలిగినదని మాచించెడి యాక్రిండి కాగణము లేమయున యుండిన యెడల నున్నా, యీ వ్యాధి యీ తరగతికింద జేగదని గ్రహించవచ్చును వాయువేడిమి యందలి మార్పువలన గలిగెడి అతిచిరచనముల వెంటి, సామాన్యముగ చీము, నెత్తురు, మలముతోపడు విరేచనములు సంభవించును.

1. రేగుదలవలని అతిచిరచనములు.

రేగుదలవలని అతిచిరచనములు, చాల విషయములతో భోజన పదార్థములయందలి అవివేకతవలన గలుగుచుండును. ఇట్టిదానివలన ప్రేగులయందలి హానికరమగు పదార్థములను వెలిబుచ్చుటయే శరీరమయొక్క స్వాభావిక ప్రయత్నమని యెంచవలయును. ఈ హానికర మగు పదార్థములు, జీర్ణత కాదగని ఆహారము, పక్షమునకురాని కాయలు, పూర్తిగా నుడ కని కూరగాయలు మొదలగునవి అయియున్నవి. వండుకొనుపాత్రలకు తుభ్రముగా కళాయి చేయించుకొన నందువలననున్న యీ విధమగు విరేచనములు కలుగవచ్చును. ఉప్పునీళ్ళు త్రాగుటవలనను ఇట్టి విరేచనములు కావచ్చును. మంచినీళ్ళు ఉండు ప్రదేశములకుండి ఉప్పు నీళ్ళుగల ప్రదేశములకు బోయినపుడు, అనీళ్ళుగాచి వడియగట్టి త్రాగకపోవుట వలన, నీ విరేచనములు తరుచుగ సంభవించుచుండును.

ఈ ప్రకారమువలన గలిగెడి రేగుదల వలని విరేచనములు కలుగకుండ నుటకు మనము బాగోత్సవదియంద గలము. మన స్వాధీనమునందు లేని కొన్ని

కారణములును గలవు. పురుగులు, మలపదార్థము యొక్క నిలువ యుండుట, అజీర్ణము, పిత్తముయొక్క అతిప్రవాహము, కారణమునందు రక్తము కూడుకొనుటవలన గలిగెడి పిత్తము—యీ కారణమువలనను రేగుదల గలిగి అతివిరేచనములు గలుగవచ్చును.

చికిత్స.

మొదటగా జెప్పబడిన కారణములలో దేనివలనైనను విరేచనములు కలిగిన యెడల, పేగులయందలి రేగుదలను గలుగజేయు పదార్థములను వెలిబుచ్చుటకయి విరేచనముల గలిగించుట శరీరముయొక్క స్వాభావికముగ చికిత్స గావున నిట్టివారికి సామాన్యముగ వేరుమందులు అవసరములేవు. అయితే విరేచనములు నీరసమును గలుగజేసి, కడుపునొప్పిని కూడ తరచుగా బుట్టించునుగాన, యెంత శీఘ్రముగ జికిత్సనొందిన యంతమంచిది. ఈ తరగతియందలి విరేచనములందు కొద్దియో గొప్పయో మెలివేయు నొప్పి ఉండును. ఈ సందర్భమునందు పెద్దవారలకు ఒక అంబోన్న చిట్టాముదము నిచ్చి, 20 చుక్కల క్లోరోడీకా నిచ్చుటవలన గుణముగ నుండగలదు. విరేచనములు కట్టుక పెద్దవిరేచనము లగుటవలన నీరసతగలుగుచుండినయెడల తి దాగ్రిములటింక్చరు రీయి కొను ఒక బోన్నజిలములో గలిపి యిచ్చుటవలన గుణమియ్యగలదు. బిడ్డలకు చిట్టాముదము నిచ్చుటయే మిగుల మంచిది. పయిమందువలన గుణమియ్యత నొప్పి యొక్కవగా నుండినగాని, వాంతినచ్చునట్లుండినగాని లింటుముక్కనుగాని స్థానలు గుడ్డనుగాని, కర్పూరతైలములో నుడిపి పేగులపై నుంచి, అందువలన ఒకపొడిగుడ్డనేసి ఒక గంటకు మించనికాలము అట్లుంచవలయును. మంట యొక్కవగా నున్నతోడనే తీసివేయవలయును. వాంతిగూడ నున్నయెడల సోడావాటరు వలన ఉపయోగముండగలదు.

2. వాయువేడిమి యందలి మార్పువలన గలిగెడి అతివిరేచనములు.

ఈ విధమగు విరేచనములు వాయువునందలి వేడిమిలోని అకస్మాత్తుగ గలిగెడి మార్పువలన సంభవించుచున్నవి. వర్ష కాలప్రారంభమందలి అకస్మిక శీతలత వలనను, రాత్రియందలి చెమ్మతో కూడిన గాలి సోకుటవలనను, తడిగుడ్డలను గట్టుకొనుట తడి వరువులను వేసికొనుట వలనను, గాలి కఠురగా గూర్చుండుట లేక పరుండుట వలనను — ఒకప్పుడు యీవ్యాధి సంభవించుచున్నది. ఎండలో దిరుగుటవలనను యీవ్యాధి కలుగవచ్చును. ఎండలో దిరిగి అకస్మికముగా చల్లని నీడకు బోవుట వలనను ఒకప్పుడు యీవ్యాధి సంభవించవచ్చును. చెమట పోసినప్పుడు ఉద్రేతమగు గాలిలో గూర్చుండుట వలనను యీవ్యాధి కలుగవచ్చును. బలదాయకముడియు, మురికిగుంటల నుడియు వెలుదడు దుర్వాయువును వీల్చుటవలనను, యీవ్యాధి జనింపవచ్చును. రక్తహీనత గలిగియున్న జనులు వాయువునందలి మార్పువలన పెక్కువగ అతివిరేచన వ్యాధిచే పీడింపబడు చుండుదు. మనోవ్యాధి, విషాదుల వీటివలనను అతివిరేచనములు పుట్టవచ్చును.

చికిత్స.

ఈ కారణమువలన గలిగెడి అతివిరేచనములు తోగి పేలువిధమగు ఆనారోగ్యస్థితి ఉండుండినను నవ్వు, కామంతట అగిరితో నవ్వునును. నీరు అస్వస్థత ఉండినయెడల, కఠిన

ముగా చీము, నెత్తురు, పడుటలొనికి దిండును. ఈ తరగతిలోని విరేచనములందు విరేచన కారల లోనికియ్యరాదు. టింక్చర్ ఆఫ్ జింజర్ ఔషధయోగమును లోనికిచ్చును, ద్విప పదార్థముగు ఆహారమును మాత్రమే యిచ్చుచుండుటవలన గుణ మియ్యగలదు. అసలు వ్యాధియే రాకుండుటకు తగు వాగ్రీత బుచ్చుకొనుటకు గాను వాయువునందు మార్పులుగు ఋతువులలో ముఖ్యముగా గాలి ఉద్రుతముగ వీచుచోట్ల గూర్చుండకయును. స్లానల్ గుడ్డలను ధరించుటవలనను, ఉపయోగ ముండగలదు. ఉదయముననే బయటకు పోవుముందు వేడి కాఫీ గాని తేయాకు నీళ్ళను గాని త్రాగుట మంచిది.

3. హిల్ డయేరియా.

పర్వత ప్రాంతములయందొక విధమగు అతివిరేచనములు సామాన్యముగ గలుగుచుండును. హిమాలయ పర్వత ప్రాంతములయందీవ్యాధి మిక్కుటముగ వ్యాపించి యున్నది. ఈ వ్యాధి యొకప్పుడు యితరప్రదేశములయందు గూడ గనబడుచుండును, వివిధములగు అతివిరేచనవ్యాధులయందు దిది దుష్ప్రయయనదిగా నెంచవచ్చును. విరేచనము గునప్ప డెమియు బాధలేక, విరేచనములు ముఖ్యముగా ఉదయమున నగుచుండును. విరేచనములు కొద్ది పరిమాణముగ నగుచు వర్తమునందు వెలుపుగానుండి నున్నము, నీళ్ళు, గలిపినట్లుగానుండి నురుగుకట్టియుండును. వ్యాధి ఉద్రుతగతి నందునప్పటికీ సాయంకాలముకూడ విరేచనము లగుచు, ఒకప్పుడు భోజనము వెంటనేగూడ యగుచుండును. విరేచనమగునపుడుగాని, విరేచన మగుముందరగాని, బాధలేకుండినను విరేచనవిధర్తన గునకు బహుతొందర గలిగియుండును. విరేచనము పిమ్మట సాఖ్యముగ కూడ నుండును. పేగులు వాయుపూరితములగుటచే విజృంభణతనంది, అజీర్ణక్షణములు కనుపడుచుండును. నాడి నీరసతనంది, నాలుక మధ్యభాగ మందు పొరగిమ్మి, ఆకలి యందు విస్తారము అన్యస్తత యేర్పడక పోవచ్చును. రోగికి కారణము వైపుల అసాఖ్యత కనుపడవచ్చును. ఈస్థితియందు దశైష్వర్యజేసిన యెడల విరేచనము లధికమగుచు, రోగి శుష్కించి రోగియొక్క మనోభ్రమములు కూడ నీరసించి, జ్వరము రావచ్చును. అంతట విరేచనములయందు చీము నెత్తురు పడుచు, రోగి నిస్ప్రాణుడై మరణము నందుట సంభవించును.

చికిత్స.

పర్వతస్థలములకు బోయినవెంటనే స్లానల్ గుడ్డలను ధరించవలయును. వాయువునందు లి అక్విక్చుగమూర్పు కారణమువై బనిచేయుటచే పిత్తము ఉత్పత్తియగుట నిలిచియు, యీవ్యాధి సంధించును. ఈ కారణమువలననే స్లానల్ గుడ్డలను ధరించుట మిగుల ముఖ్యము. మిక్కిలి వేడియగు ద్రవపదార్థములను దాగిరాదు. పాలను అహారవదార్థము గా నుపయోగించుట తగుచుగ సరిపోవును. ఒకప్పుడు కాచిన పాలను ద్రాగుట శరీరమునకు బాగుగా సరిపడును. టింక్చర్ ఆఫ్ జింజర్ ఔషధయోగము మిగుల నుపయోగముగ నుండును. పేగులపై నెచ్చగా నుండువట్టు చేయుట చాలముఖ్యము. విరేచనములందు చీము, నెత్తురు పడుట అరంభించగనే స్థలమును వదలి వేరొకచోటి కేగుటవలన నెమ్మది గలుగగలదు.

శేవలము పాలనే ఆహారపదార్థముగ జేసికొని, తైకర్ హైడ్రాజిక్రే పెర్క్లోర్ను 3 మినిముల మోతాదులలో దినమునకు మూడుసారులు పుచ్చుకొనుట బహుశ్రేష్ఠము, పేగులు ఉబ్బరముగానుండి దుర్వాసనగల తేవులు వచ్చుచుండిన యెడల, ఒకచుక్క కార్బాలిక్ అసిడ్నుగాని క్వియసోట్నుగాని, కొంచెము చక్కెరపై వేసికొని బుచ్చుకొన వలయును. వీటివలన నుపయోగము లేకపోయిన యెడల టింక్చర్ కేసేటిస్ ఇండికా 10 మినిములును, దిస్కోల్ సబ్ నైట్స్ 10 గ్రాయినులును, స్పిరిట్సు క్లోరోఫారం 20 మినిములును, ఒక బోన్స్ జలములో గలిపి యీవ్యక్తము దినమునకు మూడుపర్యాయములు పుచ్చుకొన వలయును. పాలు శరీరమునకు పడకపోయిన యెడల, కార్నిస్క్ లిక్విడ్ పెప్టనాయిడ్సు, ఫోర్వెల్ డిస్ పెప్స్ పెప్టస్, అను పేటెంట్ బోషధములను వాడవచ్చును.

4. శుశంబంధముగు ఆతివిరేచనములు.

శుశులను అనుదినమును మూడు లేక నాలుగుపర్యాయములు విరేచన మగుచుండ వలయును శుశులయొక్క ఆరోగ్యమగు విరేచనము ఆపిండి వర్ణముగలిగి, పులుపువాసన లేకుండ నుండును. శుశులయందు దేవ్యాధియు ఆహారపదార్థముల యందలి లోపములవలన గాని, తేమవలనగాని, చలిగాలివలనగాని, తటస్థించును. దుస్తలను గ్రహముగా దొడుగక పోవుటవలనను, జీర్ణతనందని ఆహారమువలనను, పేగులయందు గట్టిరడిన వలపదార్థము పేరుకొనుటవలనను—ఒకప్పుడు యీ విరేచనములు యేర్పడవచ్చును. గురకతోకూడిన దగ్ధయందును యీవిరేచనములు పుట్టవచ్చును. బిడ్డలయందుగలుగు యీవిరేచనములకు శోడుగా వాంతులును ఉండవచ్చును. కడుపు ఉబ్బరము యేర్పడి పేగులు మెలిపేయుటవలన బిడ్డ ఏడుచు కార్బల్తో పేగులవైపుకు దన్నుకొనును. విరేచనము స్వాభావికమగు పనుపువర్ణము గలిగియుండి, జీర్ణతలేకుండనయెడల, ఆహారపదార్థమునందలిలోపముండుటవలనగాని, వాయువునందలి మార్పులవలనగాని యీవ్యాధి యేర్పడియుండెనని భావింపవలయును. విరేచనము ఆకుపచ్చ వర్ణముగాగాని ఆకుపచ్చ పనుపు గలిగిన వర్ణముగాగాని యుండి, పనుపు వాసన గలిగియుండి, ముక్కలుముక్కలుగా దోడుకొనిన తెల్లని పదార్థము రీతిగా నుండినయెడల పేగులయందు రేగుడల యేర్పడియున్నదనియు, ఆహారము బిడ్డకు సరిపడుట లేదనియు, గృహింపవలయును. ఈస్థితిలో, పేరుకొనిన పదార్థమువంటి వెల్చిపోవచ్చును; విరేచనములు తెలుపుగానున్న యెడల, కారణముయొక్క ఆస్వస్థతను దెలియజేయును. నీళ్లవిరేచనములును మలబంధమును, ఒకటి తరువాత నొకటి కలుగుచుండిన యెడల, యీవ్యాధికి మలబంధమే బంధమును, ఒకటి తరువాత నొకటి కలుగుచుండిన యెడల, యీవ్యాధికి మలబంధమే కారణముగా గలిసికొనవలయును. ఆతివిరేచనములు ఆకస్మాత్తుగా భౌతికభయము, విరేచనములు పూర్తిగా ఆకుపచ్చవర్ణమును వహించి యుండినయెడలనున్నా, నిస్త్రానితో గూడి యుండినయెడలనున్నా, యీస్థితి కాలరాను బోలియున్నదని యెంచవలయును. విరేచనములయందు, పిమ్మట రక్తపుగిరియును గలిసియున్నయెడల, వ్యాధియొక్క గుణము మీరిపోవుచున్నదని తెలియవలయును.

అతివిరేచనములయొక్క ఒకానొకగతియందు పేగులు రేగుదలనంది, 104 డిగ్రీలవరకు జ్వరముపుట్టి, నాడి చురుకుబారి, నాలుకయిన తెల్లనిపొరగమ్మి యెర్రనిచుక్కలు యేర్పడి ఒడలు పొడిగానుండి, మూత్రము తగ్గుదల నందియుండును. విరేచనములు అర్ధద్రవస్థావ మున నుండి, తరుచుగా గట్టి ముద్దలు ఉండి స్వాభావికమగు దానికంటె తెలుపువర్ణమును వహించి, తెలుపయిన అమను తోగూడి, పేగులు పచ్చిగా నుండును. మంటకూడా యొక్కు పగా నుండును. జ్వరమువల్లను, తెల్లని ఆముమువల్ల యీవాగ్నిని సామాన్య అతివిరేచనము లనుండి వేరుగ గుర్తించవచ్చును. విరేచనమునందు రక్తపుగిరలు లేక పోవుటయు పీనియొక్క గుణపైయున్నది. మంటకు దోడుగా విరేచనమగునపుడు మెలిపేయునట్టిబాధ కలిసియుం డును. పాదములు చల్లపై పేగులపై వేడిగానుండి, ముఖము కమలి, శరీరము మడుచుకొని పోయి. తరుచుగా నీరసమయినట్టియు హృస్వమయినట్టియు ధ్వనితో నేడ్చుచు, ముఖ్యము గాపండ్లు వచ్చుచుండినయెడల, మూగ్గులు వచ్చినను రావచ్చును. తుదకు వ్యాధి ఉన్మిత గతి నందినయెడల, నాలుక ఆరుదలనంది, నాడి తొందరను వహించి నిస్త్రాణిచే బిడ్డకు మరణము సంప్రాప్తమగును. విరేచనములందు చివరకు రక్తము అగుపడినయెడల, మరణము సమీ పించుచున్నదని తెలిసికొన వలయును.

చి కి త్న.

బిడ్డలకు ముఖ్యముగా పండ్లు వచ్చినపుడు అతివిరేచనము లయిన యెడల, యిట్టిది శరీ రమనందు గలిగిన రేగుదల నణచివేయుటకు జరుగు శరీరము నందలి స్వాభావిక ప్రియత్న మే గనుక, యీవిరేచనములను అతిశయముగా నిలుపు చేయుటకు యత్నించరాదు. విరేచనములు సామాన్యగతియందుండి, విరేచనము యొక్కవర్ణము స్వాభావికముగనుండి విరేచనము అర్ధ ద్రవ పదార్థముగ నుండిన యెడల, మందు ఆవస్థరము లేకుండగనే నెమ్మదింపును. ఎటులయి నను, ఈఆస్పష్టతను యిరువదినాలుగు గంటలకంటె నెక్కువకాలము చికిత్స చేయుకుండ నూరకుండరాదు.

అహోపదర్శములయందు యేమయిన లాభము దీని యెడల, దానిని సరిచేయవల యును. పసిపిల్లలకు రెండుగంటల కొకసారి కంటె నెక్కువగ సాహారమును లాభింపజేయు రాదు. వయసునం దెదిగిన కొలదియు, యీ కాలపరిమితిని హెచ్చింప వలయును.

వ్యాధి ప్రారంభము కాగానే సంవత్సరములోపు వయసుగల బిడ్డ ఆయినయెడల ఒక ద్రామున్నూ, చిట్టాముదమును యిచ్చుట మిగుల శ్రేష్ఠమయిన చికిత్స ఆయినయన్నది. దీని వలన పేగులయందుండెడి రేగుదలపదార్థము వెలువడును. విరేచనములు కట్టుకపోయిన యెడల, వయసుననుసరించి తగిన మోతాదులో క్లోరోడీన్ ను యియ్యవలయును. ఒడలు ఒకసారి వేడిగను ఒకసారి చల్లగను ఉండినయెడల, యీ క్రింది ఔషధయోగమును వాడ వలయును.

పల్వీస్ ఇపి కాక్ ఔ గ్రియసులు 2
క్లిసిక్ — — — — గ్రియసు 1

ఈ రెంటిని బాగుగా గలిపి పవుడరుగా చేయవలయును. రెండు సంవత్సరముల వయసుగల బిడ్డకు ఉదయమునను రాత్రియును ఒక పవుడరు గొప్పన యియ్యవలయును.

ఒక సుపత్నీయు నయనుగల బిడ్డకు పై మోతాదునందు సగము చొప్పునను, ఆరు మాసముల వయసునందున్న బిడ్డకు నాలుగవ వంతుచొప్పున యియ్యవలయును.

ఊపిరిగాని విరేచనములుగాని, పులుపువాసన గొట్టచుండినయెడల తైంవాటరును ఉపయోగించవలయును. విరేచనములు తెల్లగానుండినయెడల, ఒక గ్రెయిను పొడాఫయిలిస్ ను ఒక ద్రాము (గాంధీలాగలిసి, యీ సోల్యూషనులో ఒకటి లేక రెండు చుక్కలను కొంచెం చక్కెరపైవేసి, దినమునను రెండుసారులు యియ్యవలయును. దీని వలన కారిజము యొక్క అన్వస్థతకు కుదిరిక నందగలదు. విరేచనమలందు ఆమము, రక్తము, కూడి యుండినయెడల, ఆమ విరేచనములకు దగ్గు చికిత్స జేయవలయును. ఆతివిరేచనముల యొక్క అన్ని తరగతులయందును, బిడ్డలకు కొద్ది పరిమాణములయందు అనేక సార్లు లిచ్చుచుండవలయును. ఎక్కు పరిమాణములు వినియోగించునపుడు పావుగంట కొకసారి ఒకద్రాము చొప్పున ఆమమును లోనకియ్యవలయును. కీఘ్ర కాలములో చురుకును బుట్టించు పదార్థములు ఆవసరమగును. గాన, మొదటి ఒకటి రెండ దినముల పిమ్మట, ఒకద్రాము పార్లువైనను కొంచెము నీళ్ళలోవేసి దినమునకు రెండు మూడు సార్లులిచ్చుటవలన గుణమియ్యగలదు.

ఆతి విరేచనములలో నన్ని తరగతులయందును, బిడ్డలను పేగులపైన ప్లానట్ గుడ్డును జాట్టుట నుంచిని. నందులు యిచ్చుచుండినను, పండ్లయొక్క స్థితిని పిచారించి, పండ్లబిళ్ళయొద్దనే ఉబ్బుదల నందియుండినయెడల చిగుళ్ళను లాస్సెట్తో గీరవలసియుండును. పేగులయందు పురుగు బుండిన యెడల, సాంటోసిన్ యిచ్చుటవలన అందులకుగుజికిత్సజేయవలయును.

ఊపిరియందు పులుపువాసన యుండినయెడల 7 వ అస్టిగ్రిజెంటు బౌషధయోగమును వాడవలయును. దీనితోగూడ 4 వ ఆల్టరేటివు బౌషధయోగమును వాడవచ్చును. నొప్పి అధికముగానుండిన యెడల 4 వ అస్టిగ్రిజెంటు బౌషధయోగమును ఉపయోగింపవలయును.

చెంపపై పొక్కులు.

మొక్కుయొక్క ప్రక్కలను చెంపలపై ఉన్నతయైన పొక్కులు ఒకానొకప్పుడు లేచును. కొన్ని విషయములయందు యీ పొక్కులు పుండ్లుగా దేలును. ఈ పుండ్లుయెదుగుట కాన్వలము కలుగుచున్నది. తయవ్యాధి పీడితులయందు యీ పొక్కులు కలుగుట మిగుల తరుచుగ సంభవించుచుండును. తయసంబంధముకు పుగగు యీ పుండ్లయందు సామాన్యముగ గనబడుచుండును. ఈ పుండ్లకు పొక్కుమందులను వేయుటవలన నుపయోగముండగలదు. ఈ పొక్కులు గుబురులుగా నుండినయెడల, ఒక్కొక్కభాగమున కొక్కొకకర్పాయము స్వచ్ఛమయిన కార్బాలిక్ ఆసిడ్ ను రాయుటవలన గుణమియ్యగలదు. ఎరెక్టిక్ వెలుతురు వోనను. సూర్యగన్ధి వలనను, యెక్స్ కిరణముల వలనను, సంతృప్తికరములగు భరితములు కలిగియున్నట్లు తెలియుచున్నది.

చర్మరోగములు.

చర్మరోగములు రెండువిధములుగ నున్నవి. ఒక విధమయినవి క్రిమిజాలములతో గూడి యుండును. రెండవవిధమైన వాటియందు క్రిమిజాలములుండుకాక కేవలము చర్మసంబంధము లై నైట్టిలిగ గాని, శరీరమునందలి కొన్ని యితర అస్వస్థతలవలన గలిగెడి చర్మమునందలి వినుగగజ్జి, గజ్జి, తామర మొటిమెలు, సోరియేసిస్ - మొదలగు వాటిగ గాని పరిణమించుచుండును. ఈ వ్యాధులు ఆయా క్రింది క్రింద వివరింపబడియున్నవి. ఇచ్చట తక్కిన చర్మ వ్యాధులు మాత్రమే గమనింప బడి యున్నవి.

1. మచ్చలు.

సూర్యాతపమువలన, ఎరుపువర్ణము గలవారియందు, ముఖ్యముగా ముఖముపైన, నచ్చటచ్చట గుబురులుగా, ఒక విధమయిన రంగుగల మచ్చలు యేర్పడును. విటివలన బాధయేమియు లేదు. హానికరములును గవు. సూర్యాతపమునకును, గాలికిని, దుమారమునకును, లోనుగాకుండుటవలన నీ మచ్చలు వాటంతట ఆవియేపోవును. పలిగాలియందు యీ మచ్చలు నశించును.

చికిత్స.

ఇరువది మంచి బాదంకాయలలోని పప్పులను కల్పములో ముద్దయగునట్లు మెత్తగా గొట్టి, ఒక పైంటు ఉడుకునీళ్ళలో దీనిని గలిపి, వడియగట్టి, యీ నీళ్ళ యందు స్పంజిలో మంచి మచ్చలపైనెత్తి, ఆ నీళ్ళను చర్మముపై నారనీయవలయును. లేదా, సమానములగు లైంవాటరును పాలనుగలిపి, దానినిరాడ యిదేప్రకారము అద్దవచ్చును. ఒకఆరగంటపిమ్మట ఆయాభాగములను గ్లిసేరు సబ్బుతోడను నీళ్ళతోడను గడిగి వేయవలయును. అటుతరువాత, తెల్లనైన పుల్లరున ఆర్తు(చవుడు) నుపైనఅద్దవచ్చును. మరియొక, చికిత్స రెండు ఆవున్నుల నిమ్మరసము, ఒక చామ్రము కెలిగారము, ఒక చామ్రము తెల్లని చక్కెర - వీటి నన్నిటినిగలిపి అప్పుడప్పుడు రాయుచుండుట ఆయుయున్నది.

2. ఎరిగి పొక్కులు.

పొంగనందువలె నీ వ్యాధియందు ముందుగ జలుబు, తుమ్ములు వచ్చుట కండ్ల వెంట బడి నీళ్ళువచ్చుట - యీ గుణములు కలిగియుండవు. పొంగనందువలె పొక్కులుఒక్కటే ఆకారము వహించియుండలేక, అనేక పరిమాణములుగను, అనేక ఆకారములుగను, శరీరము తటను వ్యాపించియుండును. స్కార్లేట్ జ్వరమునందు వలె యీవ్యాధియందు గొంతునొప్పి యుండదు. ఈ వ్యాధి అనేక తరగతులుగ నుండి యున్నది. ఇందు, గులాబివర్ణమును వహించి గుండ్రని ఆకారముగా శరీరమున వ్యాపించి యుండెడిది మాత్రమే ముఖ్యమైయున్నది. ఇట్టిపొక్కులు ఒకానొకప్పుడు మహాదీకమునకు ముందుగా రావచ్చునుగాన, మహాదీకము చుట్టుపట్టు వ్యాపించి యుండినయెడల, యిందువిషయమై యొక్కవజాగ్రతను సహించియుండుటమంచిది. బిడ్డలయందు, యీవ్యాధి తటసించి పండ్ల చిగుళ్ళు వాదియుండినయెడల, వాటిని, లా సెన్టీతో గో యత్నింపవలయును. విరేచనము క్రమముగా గాకుండినయెడల చిట్లాముదము నిశ్శయమయ్యును. కడుపునందు అప్లము వృద్ధిగా నుండిన యెడల, కొద్ది గ్రెయిసుల సిల్వేట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను నీళ్ళలోవేసి యియ్యవలయును. ఈ వ్యాధి పెద్దవారకు

వచ్చినయెడల, సామాన్యముగా నేదియో యొకవిధమగు అజీర్ణవ్యాధి వ్యాపించియుండును గాన, అందులకు జకిత్య జేయవలయును.

3. టక్కు ముండ్లు (Nettle Rash).

మాలగొండి (Nettle) అను రాయుటవలన యేర్పడెడి కండులవలెనే కంది, బాధ యందును దానివలెనే యుండెడి, యీ వ్యాధికి టక్కు ముండ్లు అను వాడుక పేరుకలను. ఒకప్పుడు యీదద్దురు పేము బెత్తముతో గొట్టిన చెప్పవలె పొడుగుగా బ్రారంభమయి, అంచులయందు మాత్రము యెర్రగానుండును ఈదద్దురు తరుచుగా నకస్మాత్తుగ గనబడును. కొన్ని నిమిషములు మాత్రమే ఉండిన పిమ్మటగాని, లేక ఒకటి రెండు దినముల పిమ్మటగాని, దానంతట అదియే అకస్మాత్తుగ నంతరించిపోవును. పగలు కనుపడక రాత్రి తిరిగి వచ్చుటయు కలదు. దరద బహు అతిశయమయి ఒడలు జలపరిచుటయు గలుగును. దీనికి, ఒక భాగము స్పిరిట్సు ఆమ్ల్యానియా ఆరోమేటిక్ను రెండు భాగముల జలములోగలిపిపయిన రాయవలయును. ఒకప్పుడు వాంతితోడను జ్వరముతోడను గూడ అకస్మాత్తుగ నిది సంభవించుట మిగుల భయమును బుట్టింపవచ్చును. కాని, యీ వ్యాధి అపాయకరమయినది గాక, తరుచుగా నాహారపదార్థముల యందలి లోపమువలన మాత్రమే యీవ్యాధి కలుగుచుండునని గ్రహింపవలయును. కొందరి మనుష్యులలో షెల్ఫిష్ (ఒకవిధమగు చేప) దోసకాయలు, కుక్కగొడుగులు మొదలగు వాటిని దినుటవలన నీ వ్యాధి గలుగును. కొపేతా, ఆంటిపైరిక్ క్విన్స్ - వీనిని దినుటవలనను, యిదే విధమగు దద్దురు కొందరియందు కలిగియున్నది. శరీరము వేడిగానున్నచిట చల్లని నీళ్ళను ద్రాగుట వలనను, ఈ వ్యాధికలుగవచ్చును. సంపూర్ణయైన భోజనమయిన వెంటనే ఈదద్దురు యేర్పడిన యెడల మనర్హు వాంతికారి నియ్యవలయును. ఇతర సందర్భములయందు 1 వ విరేచనకారి నియ్యవలయును.

4. చెమరకాయలు.

శీతల ప్రదేశములనుండి ఉష్ణ ప్రదేశములకు వచ్చువారలకు సామాన్యముగ గలిగెడి దీని వ్యాధియే ఆయియున్నది. దీనికి ఒడలు పైలుట యనియు కొందరు వాడుదురు. దీని వలన అపాయమేమియు లేకన్నను బహు చీదరగానుండును. ఒడలు చిటచిటలాడుట, దురద పెట్టుట, చెమటపోయుట, యీ లక్షణములతో కూడి చర్మమువయిన యొగ్గిని పొక్కులయందు అటుపిమ్మట కొంచెము తెల్లని పదార్థమును, ఉండును. శరీరసాధకము వలనను, ఉడుకు ద్రవములను ద్రాగుట వలనను, యీ పొక్కులయొక్క వర్ణము తీవ్రతను వహించును. ఈపొక్కులకు పయిన స్పిరిట్సు ఆమ్ల్యానియా ఆరోమేటిక్నున్న జలము నున్న సమానభాగములలో గలిపి రాయుటవలన దురద తగ్గగలను. కరుకయిన తువాలలతో ఒడలను దుడుచుటవలన చిన్నిపొక్కుల యొక్క తలలు బ్రష్లలయి యివి దురద పెట్టుట తగ్గిపోవును. తేలికయిన దుస్తులను ధరించుట, విశభోషనము చేయుట, అప్పుడప్పుడు విరేచనకారుల బుచ్చుకొనుట, ఆవశ్యకములై యున్నవి. ప్లానర్ దుస్తులను ధరింపరాదు. దాహముగానుండి జ్వరత వహించి యుండినయెడల సిట్రిట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను తగు మోతాదులలో నీళ్ళలో వేసి త్రుచ్చుకొనవలయును. ఉద్యోగావసరమున నిది పెట్టకపోవుటయు, కొపము పెంపందుటయు, గలుగును. విలుకలిగినవారు శీతలప్రదేశమునకు పోవుట

మిగుల మంచిది. ఇరువది గ్రయినుల కాపర్ సత్వేటును ఒక బొన్న జలముగా గలిపి, ఆ స్వస్థ భాగముల నద్దవలయును. రెండు దాముల పాటాన్ బైకార్బోనేట్ కు ఒక ఆరవ యంటు జలములో గలిపి అద్దినను అద్దవచ్చును.

5. ఒకవిధముల పొక్కులు (బైట్స్)

బిడ్డలయందు మాల్నిముగా శరీరముయొక్క నానాగాఢములను ఒక విధముగ పొక్కులు లేచును. పాగ్లంధమునందు, పీపు, కడుపు, పిరుదులు, కాళ్ళు, చేతులు— పీటిపయిన నెర్రసయిన గుండ్రని మచ్చలు యేర్పడి, యివి మంటలోగూడి దుగద పెట్టును. కొద్దిగంటలలోనే యీమచ్చల మధ్య పొక్కులు యేర్పడి, అతిత్వరలోనే పెద్దవయి, కొంచెము అంచుమాత్రము వదలి, యెరిసిమచ్చ అంతటను యీపొక్కు వ్యాపించును ఈవిధ మగు పొక్కులు అనేకములుగా లేచును. ఈపొక్కులలోని ద్రవము, మొదట స్వచ్ఛము గానుండి క్రమముగా మడ్డియయి, రెండు లేక మూడు రోజులులో పగులును; పగిలిన పిచ్చుట పక్కలుకట్టి, యివి మానుగల నందును. కొన్ని పక్కలు మానుమడగనే మరి కొన్ని క్రొత్త పక్కలు యేర్పడి, యీవ్యాధి యీప్రకారము కొన్ని దినములుగాని, ఒక పుడు కొన్ని వారములుగాని, వ్యాపించియుండును. బిడ్డలయందు, పుట్టుక వెంటనే యిట్టి వ్యాధి తటస్థించినయెడల, కొఱుకు వ్యాధియొక్క ఫలితముగగాని, నొప్పులు పడుటయందు గాని పిచ్చుటనుగాని తల్లినుండి గ్రహించిన మాల్నిము యొక్క అంటుదలగగాని, యెంన వలయును; పిచ్చుట కొంతకాలమునకు దటస్థించినయెడల శీర్ణాశయముయొక్క శస్త్రస్త్రా ఫలితముగ నెంచవలయును. పెద్దవారలయందు, ఆజీర్ణవ్యాధి వలనగాని, యితర కారణముల వలన గలిగిన నీరసశక్త్యు వలనగాని, ఈవ్యాధి తటస్థించినవి యెంచవలసి యుండును. ఈ వ్యాధియందు గలుగు దుగదవలన నిద్రపట్టకపోయిన దప్ప యితరవిధములుగ రోగి సౌఖ్య ముగ నున్నటులనే గనబడును. రోగియొక్క సామాన్య ఆరోగ్యతను గనిపెట్టుచు శీర్ణాశ్వ స్థత లేమయిన యున్నయెడల దగుచుండుల నిచ్చుటయందే యీవ్యాధియొక్క చికిత్స యి మీడియున్నది. ఈపొక్కులను సన్నసూదితో గుచ్చుటవలన, లోనిమాల్నిమును దొలగించి గుడ్డలు తగులుటవలన నస్వస్థ భాగములకు హానిగలుగకుండ జేయుచు, వీలువెంటనే వాటిని గడుగుచు బోరిక్ ఆసిడ్ ను పయిన పిచ్చుట మాలయున, స్థానికా చికిత్సను జేయవలయును ఈపుండ్లు మామదలనందిన పిచ్చుట కొంత కాలము నలనిమచ్చుండండుగాని సామాన్యగతుల యందివి స్థిరముగ నుండుననికావు. లోనికిచ్చుటకు పాశురసంబుధములు మిగుల ఉపయో గములుగ నెంచడుచున్నవి.

6. సన్నని పొక్కులు (మిలియేరియా)

సామాన్యముగ గుండునూదితలకంటె పరిమాణమునం దధికముగనుండుని సన్ననిద్రవ పదార్థ సహితములైన పొక్కులకు మిలియేరియా అను వాడుక పేరు కలదు. ఈవ్యాధియందు తిరుచుగా చర్మముకూడ యెర్రబారి యుండును. ఎక్కువ చెంటును బుట్టించు కొన్ని జన్మము లు మొదలగువాటియందు, స్వేదగ్రంథులకు గలుగు యస్వస్థల వలన వ్యాధి యేర్పడును. స్వేదమును న్రవించినట్టి చిన్ని వారములు చర్మముయొక్క చితిమువలన గాని సాగ్రముల వలనగాని కప్పబడుటవలన నీవ్యాధి కలుగుచున్నది. అధికవేడిమికి లోబడినవారలకు గాని

ఒడలు పరిశుభ్రముగా నుంచని వారలకుగాని యీవ్యాధి సంభవించు చుండునట్లుల మనము తరుచుగ గమనింపు చుండుము. ఈవ్యాధులు ముఖముగా మెడ, ఎదురొమ్మ, చంకలు — యీభాగాలయందు గనబడును. దీనివలన అపాయమేమియైనదో గాని రోగియొక్క రమనకు చిల్లినమును, చర్మమునకు పరిశుభ్రమును, గావలయునని సూచించును. శరీరికి జింక్ ఆక్సైడ్ పొడుగును లేని బొటనలను సుపయోగ మొనరించును.

7. తలమూద.

తలమూద అనునది చీముసంబంధమున పురుగువలన గలిగెడు అంటువ్యాధి అయియున్నది. మొదట గొంతును దురదప్రారంభముయొద్దని వర్ణముగల బొబ్బవలె చేతికి దగులును. ఈబొబ్బ వ్యాపించినకొలదిని తామరయందువలె గుండ్రముగ నుండక, వంకరుగ నుండును. సుమారు పండ్రెండు గంటలలో పరిహాబ్బయొక్క మధ్యప్రదేశమునందును, గొంతును పసుపువర్ణముగల ద్రవపదార్థము గోళాకారమున వహించి యుండును. ఇదియును దీనిపిమ్మట మొవడు దశమైన స్రావమును అరదలనంది తేనెపై ఆకారమును వహించి, పక్క యొక్క గొంతభాగము మిట్టగానున్నా, గొంతభాగము పల్లముగానున్నా యుండును. ఈపక్కలలో తలవెండ్రుకలు మారియుండును. వ్యాధి ఉద్వృత్తగతి నందినకొలదిని, తలయంతటను గొంతును పసుపువర్ణముగల పక్కగట్టునంత వరకును స్రావము దశమగుచు పరిమాణమునం దధికమగుచుండును. ఈవ్యాధి ఆశ్చర్యదాయకమైన యెడల పక్క అడుగున పుండ్లుయేర్పడును. ఈవ్యాధి ఆరంభదశలో గుర్తింపబడినయెడల తామర కగు జిత్తునే దీనికి జేయవలయును. పక్కలు కట్టునంతవరకును యేమియు జేసియుండని యెడల పక్కలు ఊడిపోయి ప్రైభాగమంతయు శుభ్రముగ నుండునంతవరకును పిండికట్టును గట్టవలయును. వెండ్రుకలను సాఫుగా శుభ్రపరిచవలయును. అలివ్ ఆయిల్ నుగాని గ్లిసెరిన్ నుగాని పైసరాసి తలకు అంటిపెట్టుకొని యుండునట్టి టోపీని ధరించవలయును. ఆహార పదార్థముల యందును, మందుయందును వ్యాప్తతలగుండ నవలంబించవచ్చు పద్ధతులయందును తామర కగు అంశములనే గమనింప వలయును. ఈవ్యాధి ఒకబిడ్డనుంచి మరొకరికి బిడ్డకు వ్యాపించు కుండునట్లులయును. గోవుకొంటవలన శరీరమునం దొకభాగమును డి మరొక భాగమునకు వ్యాప్తతలగుండ నట్లులయును జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనవలయును. బలహీనులగు రోగులకు తరువులుగా జలవచ్చును. గంధకపు ఆయింటు మెంటు బొవధయొగమును గూడ వాడవచ్చును.

8. చీడ (Erythema)

ఈ వ్యాధియందు గొంతును యొర్చిన వివిధ పరిమాణములును వివిధ ఆకారములును కలిగిన గుబురులుగా శరీరమందలి వానా భాగములయందును వ్యాప్తతలంది, సామాన్యముగ మూడుదినములలో, ఒకవృద్ధు వారము దినములలోను, ఆంతరించిపోవును. ఈవ్యాధియందు మిగుల దుర్బలాని, జలవర్షముగాని, ఉండియుండును. ఋతుస్రావమునకు ముందుగా పడుచులయొక్క కాల్షపయన దయచుగ నీవ్యాధి సంభవించును. శరీరము వేడినంది యున్నపుడు చిల్లిన నీళ్ళను దాగివేయవలసిన వ్యాధి యేర్పడవచ్చును. బిడ్డలయందు వండ్లు వచ్చునపుడు యీవ్యాధి గావచ్చును. బిడ్డలయందు డీ వ్యాధి సామాన్యముగ పియ్యనలనెనెనుగాని గాననంది

య భాగములయందును, దటస్థించును. విరేచనము కృమముగా గాకుండినయెడల అందుకగు విరేచనకారల నియ్యవలయును. ఈవ్యాధి అపాయకరమైనదిగాక బహు అరుదుగా జ్వరముతో నూడియుండును. రోగికినిచ్చు అహారపదార్థములు తేలికగ జీర్ణమగువియ్యె యుండి వలయును. అస్వస్థత భాగములయందు జింక్ ఆక్సైడ్ ను వాసలీన్ ను కలిపి రాయవలయును. జింక్ ఆయంట్రిమెంటును రాసినను రాయవచ్చును.

చె మ ట.

నిప్పుదగ్గరకుగాని, ఎండలానికిగాని బోవుటవలనను, శరీరపరిశ్రమ దీనికొనుటవలనను గలిగెడి చెమటకును, యిట్టి కారణము లేవియు లేకుండగనే శరీరమంటనుగాని, శరీరమందలి కొన్ని భాగములయందేగాని అస్వస్థత కారణమున విశేషముగ గలుగు చెమటకును, భేదము కలదు. న్యూమాలియా మొదలగు కొన్ని జ్వరమాలతో శరీరమునందు వేడిమిని క్రమపగచు మధ్యభాగములు విశేష కాలముగాని కొద్దికాలమేగాని కలత నందుటవలన, శరీర వేడిని పిచ్చుట యధాస్థానమునకు వచ్చినతరువాత గూడ, యీ మధ్యభాగముయొక్క అస్వస్థత అటులనేయుండి శరీరమునగుదు యీచెమట అధికముగగల్గువ్యాధి జనించును. ఒడలుయొక్క చర్మభాగములయందలి రక్తప్రచారముయొక్క చురుకుదనమునకు స్వేద ప్రాసమునకును, చాలవరకు సంబంధ ముండియుండినను, కొన్నికొన్ని సరముల సంబంధములగు కారణములచే చర్మభాగములయందు రక్తము కూడుకొని యుండియు పొడిగానుండుట తటస్థించి, శరీరము పాలియున్నప్పుడు చెమటతో మునిగి యుండుట దటస్థించును. కొన్నికొన్ని విషమజ్వరముల యందు మెదడుభాగము వివ్రప్రేరితమగుటచే, స్వేదగంధులకు వ్యాపించు సరములయందును అస్వస్థత యేర్పడి ఉద్రుతమగు చెమట గారుటయు బ్రాంత సంభవము. అరసెతులయందు దీ అస్వస్థత యేర్పడినయెడల, చేతులు చల్లగానుండును. ఇట్టివారి చేతులు మురికిగా నుండును గాన నీలయినపనిని దేనిని జేయుటకును పిరలు పనికిరారు. ఈవ్యాధిచే బీడింపబడు వారలు సామాన్యముగ నారోగ్యస్థితియందు లేరనియే జెప్పవచ్చును. బ్రాగు బోతుదనము అధికమయి యున్నవారలందుచేతులు సామాన్యముగ చెమటపడుచునుండును. ఇట్టివారలందు చర్మము బిగువులేక, నూత్నరంధ్రములు కలదియు కొల్పినట్టిదియు అయి, మొటిమలువలె నొక విధమగు మెత్తదనమును వహించియుండురు. తేయాకు నీళ్ళు యొక్కవ దాగిగుటవలనను, కొందరకు కాళ్ళను చేతులును చల్లని చెమటలు పోయును.

చి కి త్న.

చెమటలు కలుగు నీవ్యాధియందు సామాన్యముగ బలవర్ధ కావధములు అవశ్యకములయి యున్నవి. జ్వరకతుల ననుసరించి వచ్చిన వ్యాధి కృమముగా దానంతట అడయే సర్దుకొనునుగాని, క్విసీనును యిచ్చుటవలన లిందరగా సర్దుకొనగలదు. నేర్పైలిక అసిడ్, జింక్ ఆక్సైడ్ అను వైన రాయవలయును. పొటాష్ పర్మంగనేట్ కలిపిన బోషనుతో నస్వస్థత భాగములను గడుగుటయు మంచిది.

చెమట (మర్రింధసహితమగు).

స్వేద గ్రంథలయొక్క అస్వస్థతవలన, చెమట యందు దుర్గంధ మెర్పడును. ఈ చెమటయందు ఒక వైద్యకాస్త్రజ్ఞుడు దుర్వాసనను గలుగజేయు ఒక విధమగు పురుగులను గనుగొనియున్నాడు. పాండురోగమునందు యీవ్యాధి వ్యాప్తతనండి, ఋతుస్రావకాల మందు అధికముగ నుండును సంతోగ సంబంధమగు ఉద్యోగతయందును. యీదుర్గంధ సహితమగు చెమట కొంతవరకు గలుగును.

చెమట అధికముగ నుండవలసిన ఆగత్యము లేదు. ఒకప్పుడు శరీరమంతటి నుండియు మిగుల అసహ్యమగు వాసన బయలుదేరి, చెమట అధికమయిన కొలదిని వాసనయు హెచ్చుచుండును. ఈ వాసన బెల్లల్లివాసనను బోలియుండును. లేక తీక్షణముగా మాలేమేడెండును. మఱుచి మొదలగు వ్యాధులయందు వాసనలు ఒక విధముగ ఆహితిములుగనుండును. కీళ్ళజ్వరమందు, చెమట పులుపువాసన గలిగియుండును. గంధకము, ఆయోడిన్, ఇంగువ, కస్తూరి మొదలగు ఔషధములు లోనకు పుచ్చుకొను నపుడు, చెమట ఆయా వాసనలన గలిగియుండును.

శరీరాశోగ్యతయందలి లోపమేదయిన యున్నయెడల, అందులకగు జికిత్స జేయవలయును. ఈ వ్యాధి టెదిరిక నందుటకై పరిపూర్ణమయిన శుభ్రతను గలిగియుండవలయును. ఒడలు యొక్క శుభ్రతను గాపాడుటయేగాక, కట్టుబట్టలను, చొక్కాలను తరుచుగ మార్చుచుండవలయును. సాధారణ చెమట కగు జికిత్సనే దీనికని జేయవలెను.

జ్వరములు.

పునఃప్రకోపజ్వరము (Relapsing Fever)

(కాటక జ్వరము.)

ఈ జ్వరము ఒక సారి వచ్చి వెళ్ళిపోయి క్రమకాలమున మరల వచ్చుటచే, పునఃప్రకోపజ్వర మనబడును. ఈ జ్వరము కాటకములయందు మిగుల వ్యాప్తతనండి యుండునుగాన కాటకజ్వరమనియు పిలువబడును. కాటకములయందు ఆశలిచేతను, అధరుపులేమి చేతను, భాధనొందు వానియందీవ్యాధి అధికముగ వ్యాపించి యుండును. ఇండియా దేశమునందును, కాటకములయందు యీవ్యాధి సర్వ సాధారణ మగు వ్యాపించియుండెను. గాని, 1897వ సంవత్సరమునందు మాత్రము యీదేశమునందు కలుపు గలిగియున్న అనేక జిల్లాలలో యీ వ్యాధి కనుపడియుండలేదు.

ఈ వ్యాధి నందుటకు శ్రమిలయందుకంటే పురుషులయందుకన్న చిద్యక్తత ఉండి యున్నట్లు ఆసేమలు చెప్పియున్నారు. వయసునందేమియు వివక్షత లేదనియు జెప్పరచ్చును ఈ వ్యాధి కాటకములయందు యొక్కవ తీక్షణత వహించియున్నను, తక్కిన కాలముల యందు బొట్టుగా ఉండుటకు పిలువదని చెప్పటకు అస్పదము లేదు. ఈ వ్యాధియందొక విధమగు పురుగు రక్తమునం దావహించి యుండును. మూత్యుడర్చన తంత్రీ సహాయమున

నీపురుగును గనుగొనవచ్చును. వ్యాధియుదలి సందిగ్ధస్థితి (Crisis) సమయమువరకును ఈ పురుగు రక్తమునందుండును. ఈ సమయమునకు తక్షణవ్యాధి యీపురుగులు సంఖ్యగాండు కొంచెముగా తగ్గిపోవును. శరీర వేడిని స్వాభావిక స్థితికొనవచ్చునరీతి, యీపురుగులు అంత రించిపోవును. జ్వరము తిరిగి వచ్చునరీతి యీపురుగు మరలి శరీరమునందు గనబడును. యీ పురుగులు రక్తముయొక్క పారుదలయందు ప్రహవలన నశింపుజేయుదునని తెలియుచున్నది. ప్రహ తోలగింపబడిన కొన్ని కోతులయందు ఈ పురుగును రక్తములోనికి యింజన్లు చేయుటచే నవి మరణము నొంది: మరణానంతరమున వాటిరక్తమును పరీక్షించగా అందు ఈపురుగులు కనుగొనబడినట్లు తెలియుచున్నది.

జనసమర్థ ప్రదేశములయందు ఈవ్యాధి విశేషవ్యాప్తత నందుచుండును. ఈవ్యాధి పీడితుడు ఆక్రమించుకొనియున్న, వెలుతురును గాలియు జక్కగా దోరిన ఒక గదిలోనికి బోవుట మాత్రమున, నీవ్యాధిని ఆకర్షింపవచ్చును. రోగియొక్క ఉమ్మియందును ఈవ్యాధి సంబంధమగు పురుగు ఉండియుండును. గాని, ఊపిరి విడుచుట మూలమున నీవ్యాధి గాలి మార్గమున వ్యాప్తత నందుటకు పిలు కలుగుచున్నది.

లక్షణములు,

ఈవ్యాధి శరీరమునం దావహించిన కొన్ని గంటలలోనే ఒకప్పుడు ఉద్బ్రతస్థితిలోనికి రావచ్చును. ఎటులైనను యీ కాలపరిమితి ఐదు నాలుగు దినములకు మించదు. నకటనుసా మాన్యముగ ఆయిదు పది దినముల మధ్యకాలములో ఉద్బ్రతస్థితి ప్రారంభ మగును.

ఈజ్వరము సాధారణముగా నకస్మాత్తుగ వచ్చును. ఈరోగి తన సామాన్యవ్యాపక మునందుండగానే తీవ్రమైన తలనొప్పి, తలతిప్పలు, చలి, వాంతియగుట — యీ లక్షణములు కనబడును. తలనొప్పి తరుచుగా నుడురుచెవుల నుండును. కాళ్ళు, చేతులు, వెన్ను — యీ భాగములయందును నొప్పలు సాధారణముగా గలుగుచుండును. నిస్సౌజియు గూడియుండును. ఈస్థితియందు కొన్నిగంటలు మాత్రమే ఉండినపిమ్మట, శరీరమునందు మంటవోగూడిన వేడిమి ప్రవేశించి శరీరవేడిమి 104, 108 డిగ్రీల మధ్యగ నుండును. నా డియెక్ట్ తీవ్రతయు హెచ్చి నిమిషమునకు 110-120 డెబ్బలకు, మధ్యగా నుండును.

ఈవ్యాధియందు ప్రధానసూచన లక్షణమగు తలతిప్పలువలన రోగి పరండియే యుండును. అప్పుడప్పుడు, అరంభగతియందే సందిగుణము జనింపవచ్చును. సామాన్యముగ మాత్రము యీగుణము కొన్ని దినములవఱకు కనబడదు. నాలుకపై సాధారణముగ డెల్లై నట్టిగాని, కొంచెము పనుపువర్ణమును వహించినట్టిగాని, దళమైన పొంగమ్మి, వ్యాధిభాదగు నను జాలవడయములలో నాలుక తడిగా నుండును. ఈస్థితియందు అతివీరచనములు సామాన్యముగా దట్టించవు. పేగులయందు సాధారణముగా మలబద్ధమున కుద్యోగత ప్రవేశించును. మాత్రము తీవ్రవర్ణమును వహించి పరిమాణమునందు మాత్రము, కనిపెట్టు బడదగినంత తగ్గదల కనుపించదు. ఒడలు సామాన్యముగ మిగుల పొడిగానుండి, ఒకానొకప్పుడు మాత్రము మొదటి యిరువదినాలుగు గంటలలోను గొంచెము చెమటలు కనుపడవచ్చును. పచ్చ కామాల వ్యాధి ఒకప్పుడు అకస్మాత్తుగను ఒకప్పుడు క్రమక్రమముగను శరీరమునందు వ్యా

పించును. కాబట్టియు, పైచా — యీరెండు అవయవములను ఘనతనంబి, చేతితో దానికు బలవలన మృదుత్వమును వహించియున్నట్లు కనుగొన వచ్చును.

ఉ దంతజ్వరము అయిదు దినములు మొదలు యేడుదినములవరకును వ్యాపించియుండి వివిధవిషయముల యందు శరీరవేడిమి 102 - 108 శీర్షిలకు మధ్యగా నుండును. సామాన్యముగా, ఉదయము నందలి శరీరవేడిమి సాయంకాల మందలి దానికంటె తగ్గియుండును. మూడవ దినమునందు మాత్రము శరీరవేడిమి ఉదయమునను సాయంకాలమునను కొంచె మెక్కువయ్యవలసి యుండును. జ్వరమునందంతటను రోగి బహుశఃలత జెంది మిగుల నీరసగతియందుండును. బిచ్చాశయమునందలి పదార్థమంతయు వెలువడినప్పటికీ ప్రత్యక్షమును ఒకప్పుడు గర్భమును వెలువడుటకలదు. (పాచాపాయ విషయములందు ముఖపాత్ర) తమలయందు రక్తము కూడుకొని కరులిని గతిని వహించియుండును.

అయిదవ దినమునను యేడవ దినమునకును మధ్యగా, కొద్దిగా సతివీరేచనములు యేగ్గుడి, శరీరవేడిమి కొంచెము కాలము వరకు అధికమగును, అప్పుడప్పుడు పండ్లతోగూడ సంధిగస్థికి ప్రవేశపెడుదును. శరీర వేడిమియొక్క తగ్గుదల బహు ఆశ్చర్యకరముగానుండి, యీ సంధిగస్థికియుక్క ప్రతీకారయే యితర వ్యాధియందును కానరాదు. ఒకేమారుగా యిరువది నాలుగు గంటల లోపల 10 డిగ్రీల వేడిమియు, ఒకప్పుడు అంతకన్నుడును గూడ, తగ్గుదలనంది ఒకవిషయములో 92 డిగ్రీలవరకు గూడ తగ్గియున్నట్లు మూర్పాడ్ అను నాయన చెప్పియున్నాడు. శరీరవేడిమి తగ్గుదల నందుటతోపాటు ఉద్రుతముగ చెవుటలు (పారంభ మయి యిందల ఫలితముగా, మాత్రముయొక్క పరివహమునందు మిగుల తీవ్రత గలిగి యుండును.

తగ్గుదల నందిన శరీరవేడిమి కొంతముగా సాధారణవేడిమికి ప్రకోపించును. కొన్ని యొక్క నాలుక పరిశుభ్రతనంద ఆలయ బుట్టును. తలతిగ్గుట, నిస్తాన, యీగుణములు పూర్ణముగా నశించి సంధిగస్థికి నాలుగయిదు దినములపిమ్మట రోగి నడచుటకుగూడ శక్తిని గలిగియుండును. కాని, జ్వరము ప్రారంభమయిన నుమారు పద నాలుగు దినముల వరకు, సూదిగస్థికి పిమ్మట ఏడు మొదలుకొని తొమ్మిది దినముల లోపలను మొదటిలక్షణములతోడనే అకస్మాత్తుగ వరల జ్వరము ప్రారంభించును. ఇదియే పునఃప్రకోపజ్వరము యొక్క ప్రధమ పునఃప్రకోపగతి యనబడుచున్నది.

ఆరంభగతియందుండి నూచన లక్షణములు యీప్రథమపునఃప్రకోపగతియందు సామాన్యముగ నుండనేరవు, శరీరవేడిమి అధమము 93 డిగ్రీల వరకు పెచ్చి రోగికి చలి ప్రారంభించును. కొన్ని విషయములయందు పునఃప్రకోపగతి లేకుండగనే, ప్రథమ ప్రకోపవ్యాధి అంతరించి పోవుటయు కలదు. ఈపునఃప్రకోపగతియందలి లక్షణములు ప్రధమగతియందలి వాటివలెనే యుండును. ఈ అవస్థయందు సామాన్యముగ ఆరంభమందలి ఉద్రుతకంటె తగ్గుదల నందినది లేక సామాన్యముగ గాని, యుండును. బహు అరుదుగా మాత్రము, దాని కంటె కా తీవ్రతను చూపించి యుండును. వాంతియగుట, పచ్చ కాచుల, అతివీరేచనములు — యీ లక్షణము లన్నియు ఉద్రుతగతియందే యుండవచ్చును. పునఃప్రకోప గతియొక్క

కాలపరిమితి ఆంధ్రగతియందలి దానియంత ఉండనేరదు. ఈ రంధ్రగతులకును ఉండడి సామాన్యభేద మిదియే అయియున్నది. ఈవ్యాధి యీగతియందు సకటన మూడు మొదలు ఆయిదుదినముల వరకు నుండును. కొన్ని విషయములయందు యిందులకు హెచ్చుతగ్గులుండవచ్చును.

ఆంధ్రగతియందలి మాత్రము, పరిమాణమునందు ఆరోగ్యస్థితియందలి దానితో కొంచె మెచ్చుతక్కువగ సమానముగ నుండినను, పునఃప్రకోపగతియందు మాత్రము దీని యొక్క పరిమాణము అధికముగ హెచ్చియుండును. ఈగతియందు సందిగస్థితికి వచ్చు ముందర, ప్రతిగంటకును 6 లేక 7 బ్రెస్సుల మాత్రమును విసర్జించినట్టియు, దినమంతటను 84 బ్రెస్సుల మాత్రమును విసర్జించినట్టియు సందర్భములు కలవు.

రెండవ సందిగస్థితి పృథమసందిగస్థితిని బోలియే యుండును. ఈ సందిగస్థితి పూర్వము, శరీరవేడిమి అత్యధికముగా నుండి ఒకస్కాత్తుగా నతి తొందరతో, మామూలు వేడిమికంటె కొన్ని డిగ్రీలు తగ్గిపోవును. చెమటలు పోయటం పృథమ గతియందుకంటె అధికమగును. శరీరముపైన ఒకప్పుడు పొక్కులాను గనువడును. శరీరవేడిమి అంతయొక్కవగా తగ్గిపోయినపుడు, నిస్త్రాణ అధికముగా నుండుట సహజలక్షణమే అయియున్నది. స్వాభావికముగ ఏస్థితియందు మాత్రపరిమాణము తగ్గుదల నందును.

ఇటుపిమ్మట స్వస్థావస్థ ప్రారంభమగును. ఒకానొకప్పుడు వ్యాధి ప్రారంభించిన నుండి యిరువదియొక్క దినం న ద్వితీయ పునః ప్రకోపగతి ఆంధ్రగతినందును. ఇది ఆరు దుగా తప్ప చూడదినములకంటె నెక్కువగ వ్యాపించియుండదు. వెనుకటి పాటులకంటెది సామాన్యముగ బహుసాధుగతిని వహించియుండును. మూడవ పర్యాయమును నాల్గవ పర్యాయమును, కొన్ని విషయములలో, నీ వ్యాధి మరల ప్రకోపించి యున్నట్లు దెలియుచున్నది. కాని, యిట్టివి బహు ఆరుదుగా దట్టించును.

ఈ వ్యాధియందు స్వస్థావస్థకాలము చాలదినములవరకు వ్యాపించి రోగి పరివ్రాణమైన ఆరోగ్యత నందునరికి జాలకాలము పట్టను.

జ్వరగతియందొకానొకప్పుడు అస్వస్థత వ్యాసకోశములకు వ్యాపించి, గొమ్ముపడి నెము ప్రారంభమయి, అరుదుగా న్యుమెనియా గూడ గలుగవచ్చును.

ఈ వ్యాధియందు మరణములు నూటికి ఆరుకంటె దక్కువగానున్నవి. అధిక విరోచనములు, ఉద్రేకముగ వచ్చుకామాలు, మిగుల నిస్త్రాణ యిది యొక్కవ అపాయకముగ నెంచబడవలయును. వయసుమీస వారలయందును, చిక్కలతో గూడయుండిన గతులయందును. దప్పు, తక్కినవిషయములలో చేలికగా గుదురుబాటు నందును.

చి కి ర్న.

ఈ వ్యాధికి ప్రత్యేకముగ చికిత్స యింతవరకును గనుగొనబడి యుండలేదు. తోగిని, పరిశుభ్రమగు గాలి వెలుతురు వచ్చునట్టి గదిలో నుంచి, పరిశుభ్రతను గాపాడుచు, పాల నుగాని, యితరమగు బలమునిచ్చు ఆహార సదార్థములనుగాని, లోనకీయ్యవలయును. వ్యాధి ప్రారంభమునందు మలబంధ మేర్పడియుండిన యెడల, 4 వ విరోచనకారి నుపయోగించు

వలయును. ఒడలంతయు సామాన్యముగ ఉడుకునీళ్ళతో పోతిదనమును చుడవలయును. స్క్రిక్ సీక్ నుగాని, నక్కువామికాను గాని బలవర్ధకౌషధముగ నిచ్చుట వలన మిగుల ఉపయోగ ముడినట్లు దెలియుచున్నది, నాడి బహు మాంధ్యతను వహించి యుండినయెడల, స్పిరిట్సు ఆమ్మోనియా ఆరో పీటిక్ ను తగు మోతాదులలో నియ్యవలయును. నిద్రారామికిని, నాంతు లకును, ఆతిరీచేపనకులకును, దగు జీక్సిస్ ను చేయు చుండవలయును. శరీరవేడిమి 106 డిగ్రీ అను మించియు డివ యెడల, తడిగుడ్డలను ఒడలుపైజాట్టి, శరీరవేడిమి సామాన్యవేడిమికి తగ్గ వుండ జాగ్రత్తో జూజాచుండవలయును. ఫస్ఫోకోపగతి రాకుండ జేయుటకుగాను ఆనేక జౌషధములు ప్రయోగించుట మూలమున బరీక్ష జేయబడెను. గాని, ఏవియు నుపయోగించి యుండలేదు. క్విసీన్ ను యిచ్చుటవలన నేమియు ఉపయోగము కనుపడియుండలేదు. రోగికి క్రిమియగు ఆహారపదార్థముల నిచ్చును, రోగియొక్క శరీరబలమును గాపాడు చుండవల యును.

విషమ జ్వరములు.

ఆంగ్లేయ భాషయందు చులేరియల్ జ్వరమును దానికే, మరము సామాన్యముగ చలి జ్వరమని వాడుచున్నాము. విషమ జ్వరమనియు కొందరు వాడుదురు. ఈ జ్వరములు ఒక విధమగు పురుగులచే కలుగుచున్నవి. ఈపురుగులు మనుష్యుల యందును ఒకతరగతి దోమ అయిందను నివాసము లేర్పూచు కొనును. మనుష్యులయందు రక్తములోని యెర్రని కణము లయందు తమ నివాసము శరీరరహస్యని, యీపురుగులు చలిజ్వరవ్యాధికి కారణము లగుచు న్నవి. సామాన్యముగ వ్యవస్థతో గూడిక జ్వరము, రక్తహీనత, ప్లిహయొక్క ఘనత జెం దుట, స్నాయుబంధముల యొక్క అల్లికలయందు మెలినిస్ ఆనబడు నల్లని వర్ణము నిలవ చేయబడుట — యీ లక్షణములతో నీవ్యాధి కూడి యుండును.

క్రిస్తుకమునకు పూర్వము నాలుగు అయిదు శతాబ్దములయందు, గ్రీసుదేశము ను దలి హిపాక్రేటీస్ అను వైద్యశాస్త్రజ్ఞుడు యీజ్వరమును గుర్తించి యున్నాడు. క్రీస్తుక శ ము 1వ శతాబ్దమునందు, యీవ్యాధియందలి కొన్ని భేదములు గమనింప బడియుండెను. ఈ వ్యాధియందలి జ్ఞానముయొక్క నహాభివృద్ధి, 1840 వ సంవత్సరమునందు దక్షిణ ఆఫ్రి కాలోని పెరూసంస్థానముయొక్క గవర్నరు జనరల్ అయిన సింకోక్ అను నాయవలన బరోపాఖండమునందు సింకోక్ (క్విసీన్) వృక్షము పరీక్షకొపెట్టబడిన నాటినుండి పారంభ మయినట్లు మనము యెంచవచ్చును. క్విసీన్ ను సకాలములూ నుపయోగించుటవలన నీవ్యాధి యందు టుదికి తరుచుగ గనుపడి యుండెను. గాన, నీ ఓషధి యీవ్యాధి మెడల శోధనపదా ర్థముగా మిఁకల ఉపయోగముగ నుండెను. 18 వ శతాబ్దపు ఆరంభమునందు, మడికొన్ని విశేషములు కనిపెట్టబడి యుండెను. 1803—23 సంవత్సరములయందు, ప్లిహయొక్క ఘన తజెందుట, ఈవ్యాధి లక్షణముగా దెలియబడెను. 2347వ సంవత్సరమునందు స్నాయు బంధములయొక్క అల్లికలయందలి నల్లనివర్ణము, యీ వ్యాధిలక్షణముగా మెకల్ అను నాయ వలన యీవ్యాధి సంబంధమగు పురుగు కనుగొనబడెను. 1895వ సంవత్సరమునందురాస్ అను నాయవలన, దోమలయందలి పురుగు ఆభివృద్ధిజెందు చున్నదని గ్రహింపబడెను.

ఈవా్యాధి వ్యాపకమగుటకు యీకింది అంశములు ముఖ్యములయ్యున్నవి. (1) ఈ వ్యాధిసంబంధమగు పురుగు ఉండుట. (2) బహిఃప్రకృతియందు యీ పురుగు అభివృద్ధి చెంది వ్యాప్తత జెందుట కనుకూలమగు ప్రకృతి సంబంధమగు స్థితిగతులు ఆవరించి యుండుట. (3) ఈ పురుగు మనుష్య శరీరములోనికి బొచ్చుటకును, అనుకూలమగు గతులు ఉండి యుండుట.

పల్లపు భూములయందును, గోషపనదులు సముద్రమునందు కలయుచోట్ల యందును, బుడవనీలల యందును — పుట్టికొటియొక్క నళిపురలనను, నీటియొక్క విస్తారతలనను, యీపురుగులు అభివృద్ధి నందుచున్నవని కొందరి యభిప్రాయమై యున్నది. ఇట్టి అనుకూల గతులు ఉండి యున్నను, దక్షిణ పసిఫిక్ దీవులయందలి కొన్ని స్థలములలో నీవ్యాధిలేకుండ గనే యున్నది. దీనిని బట్టి యీవ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు జీవించియుండుటకు, యితర ములక అనుకూలతలును ఉండియుండ వలయునని అంశము స్థిరపడుచున్నది. ఇతర దుర్లభమైన కొన్ని పర్వతపాళితములయందు, యీవ్యాధి వ్యాపించి యుండుటనుజూడ, కుక్క చూచుచుండి వృతసంబంధములును, వాయువునందలి చెప్పుయును, యీవ్యాధి యొక్క అభివృద్ధికి కేవలము అగత్యములని జెప్పుటకు విలువగననని. ఈవ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు స్వభావమునందు అభివృద్ధి నుడుటకు గాను, యీపురుగులకిగాని, యీపురుగులు నివాసములుగా జేసికొనెడి చోటలకుగాని, తమకంటె పెక్కుదూర బలాన్వితమైనట్టి శత్రువులు లేకుండగ నుండవలయును. సృష్టియందలి యిట్టి కారణాంతరములను విచారించుటకు, యంతరము జంతుశ్రుద్ధులుగాని నైద్యశాస్త్రజ్ఞులుగాని పూరకొని యుండలేదు.

ఈవ్యాధియొక్క అభివృద్ధికి నీటియొక్క వ్యాప్తత అనుకూలమగు గలుగజేయుచున్నదని అందరను యొప్పుకొనియున్న అంశమే అయియున్నది వగదలు వచ్చుటవలనను, నగ్గవ సాయ కారణమున నీటిపారుదలను, కాలువలు, గట్లు మొదలగు వాటివలన విస్తరించుకొంటు మూలమునను, యీ వ్యాధి వ్యాప్తత నందుచున్నది.

ఈవ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు కొన్నిగజముల దూరముకంటె పెక్కువ గొంపో బడుటయందు జీవించియుండనేరవు. ఈపురుగులు ఉద్భవించిన స్థలమునుండి కొన్ని అడుగుల యెత్తుకంటె పెక్కువగ బయికి లేవనేరవు. మహుచి పొంగు వ్యాధులయందలి పురుగులవలె నీవ్యాధి సంబంధమగు పురుగు విశేషకాలము జీవించి యుండనేరదు.

ఈవ్యాధి ఒకప్పుడు చోమ కట్టుట మూలమునను, మరియొకప్పుడు తాగెడుమంచి నీళ్ల మూలమునను, యింకొకప్పుడు యీ సంబంధమగు విదనాయువును లోనికి బీజుట్టువలనను, యీవ్యాధి కలుగుటకు కారణములగును. ఈవ్యాధిసంబంధమగు విషవాయువు నూర్యోదయమానకు బూర్జమునను నూర్యా సమయమునకు దరువాతను, ప్రబలి యుండును. కాబట్టి, మన్యవ్రజేశములలో యీ కాలములయందు బహిర్యాయువునకు లోపగుటవలన నీ వ్యాధిని గ్రహించుటకు మార్గము యేర్పడుచున్నది. మన్యవ్రజేశముల యందు నేలపై బయలుపడవలన సామాన్యముగ నీవ్యాధి ఆకురించుటకును జూడ, యీవ్యాధి సంబంధమగు పురుగు వాయువునందలి అట్టడుగు భాగమున వాహించియుండునని చెలియవలసి యున్నది. ఏ కారణము వల్లనైనను శరీరమునందు గలిగెడి జవస్థయొక్క తగ్గదల స్థితియందు యీ

వ్యాధిచంబాధమగు పుగుగు శరీరమానందు ప్రవేశించిరయెడల, ఆపురుగు యొక్క నివాసమున కను అభివృద్ధికిని అనువు చేర్చుడునున్నది.

వ్యాధియొక్క వ్యాప్తయందు వయస్సు వివక్షిత యేమియు ఉండినట్లు కనుపడదు ఈవ్యాధి యెడల, బిడ్డలకును పెద్దవారలకును సమానమే ఉద్యుక్తతయే ఉండియున్నది. కాని, బిడ్డలయందు గలిగెడి యీవ్యాధి యొక్కవ అపాయకరమైయున్నది. మట్టిపని చేయువారలయందు యీ వ్యాధి యొక్కవ నెడమగ గలుగుటకు వీలకలదు. ఈ వ్యాధి, అంటుగుణము యొక్కయెట్టి స్వాభావిక వద్దతిపైనయును, ఒక మనుష్యుని నుండి మరియొక మనుష్యునికి వ్యాపింపనేరదు. ఈ వ్యాధి ఒకసారి కలిగిన పిచ్చుట, తదనంతర రాపిత్యత గలుగజేయక, పోవుటయే గాక, యిందువలన ఫలితముగ గాని, నూతనగ్రహణము వలన గాని, మరల మరల వచ్చుట కుద్యుక్తత యేర్పడును, కొందరి పెద్దవృత్తులయొక్క శోధనల వలన, మిక్కిలమగు మనస్సృజకనుల యందలి చిన్న బిడ్డలందరు దమరక్తమునందు యీ వ్యాధి సంబంధమగు బురుగులను గలిగియుండునట్లు చలి యుచున్నది. ఈ బిడ్డలు పెద్దవారలైన కొలదని, యీవ్యాధి గ్రహించుట కుద్యుక్తత తగ్గిపోవుచున్నది. ఈ వ్యాధి శరీరమునందు పక్ష్యమునకు వచ్చు కాలపరిమితి చాల భిన్నములుగ నుండియున్నది. బహుశః యిందుమిగుల తక్కువయగు పరిమితి పెనిమిది దినములు మొదలు పదిదినములవరకుగా నెంచ నచ్చును. విశేష పరిమితి ఒకప్పుడు కొన్ని సంవత్సరములు పట్టినను పట్టును. ఇంక కాలము పట్టినపుడు, వ్యాధి శరీరమునం దంతర్గతముగ నుండియున్నదని భావించ వలయును.

విషమజ్వరములు ఇంటర్మిటెంట్ జ్వరము ఆనియు రెమిటెంట్ జ్వరము ఆనియు రెండుతెగలుగ విభజింపబడియున్నవి. ఈ రెండుజ్వరములను విడివిడిగ నీక్రింద వివరింపబడి యున్నవి.

ఇంటర్ మిటెంట్ జ్వరము

(చలిజ్వరము)

ఇంటర్మిటెంట్ జ్వరమునకే ఆంధ్రయభాషయందు ఏన్య అను పేరును గలదు. ఈ జ్వరము, విడిచివిడిచి వచ్చుచుండుటచే పారిజ్వరమనియు; చలితోగూడి యుండుటచే చలి జ్వరమనియు, విషయతమై శీతలతతో గూడియుండుట వలన విషమశీతజ్వర మనియు, వేరు శీర్లను పొందియున్నది. ఈ వ్యాధి మూడు విధములుగ దటస్థించును. మొదటి విధము నందు జ్వరము అనుదినమును వచ్చుచుండును. ఈ గతియందు జ్వరము సాధారణముగ ఉదయమున వచ్చుచుండును. రెండవ విధమునందు దినము విడిచి, దినము జ్వరము వచ్చుచుండును. జ్వరము సాధారణముగ పగలు నుమారు పండ్రెండుగంటల సమయమున వచ్చుచుండును. మూడవ విధమునందు, మధ్యగా రెండుదినములు విడిచి నాల్గవదినమున జ్వరము వచ్చుచుండును. ఈ గతియందు జ్వరము సామాన్యముగ మధ్యాహ్న తేలియందు వచ్చును. అనుదినమును వచ్చునట్టి జ్వరము, సాధారణముగ వచ్చుచుండును. కొన్ని జ్వరములయందు యీ క్రమము కనుపడక పోవచ్చును. ఈ జ్వరముయొక్క లక్షణములగు తీవ్రగతులగు చలి, జడి

చెమటలు—కనుపడక పోవచ్చును. ఇట్టివి చలిజ్వరములుగా భావించబడక భిన్నములుగా నెంచవలయును. అన్ని విధములగు చలిజ్వరములందును వైన జ్వరబడిన త్రిగతులును ముఖ్య లక్షణములుగా నుండును. కొన్ని విషయములందు, జ్వరగతి ప్రారంభమగుటకు ముందుగా కొన్ని చిహ్నములు కనుపడును.

లక్షణములు.

నిస్సౌజ, నీరసత, ఆయాసము, ఆవలించుట, ఒళ్ళు విరచుకొనుట జీర్ణాశయమువైపుల నొకవిధమగు నొప్పి—యీ లక్షణములు కొన్ని విషయము లుండుండును. చురకొన్ని విషయములందు కాళ్ళు, వెన్న, నడకము—యీ మొదలగు భాగములందు అసౌఖ్యత, లేక బాధ కలిగియుండును. లేక, కండ్లు మంటలుగాని ఆరచేతులు మంటలుగాని, యెర్రడి చెవులలో ధ్వనులుపుట్టును. లేక తలనొప్పి మాత్రమే ఉండవచ్చును. తరుచుగ నాలుకపై పొర గమియుండును. తరుచుగ వాంతివచ్చునట్లుండి ఒకానొకప్పుడు వాంతియు గలుగవచ్చును అంతట శరీరమంతటను ముఖ్యముగా వెన్న వైపులకు చలిపుట్టి ముఖాంతి తగ్గిపోయి చేతి వేళ్ళు తెల్లబారి ముడుచుకొనిపోయి ఒకలంతయు సాధారణముగ గగ్గరు పొడుచును. ఈ చలిమూలమున ఉడుతమగు వణకుట ప్రారంభమయి, పండ్లుకొరకుటయు గలుగును. వైన జ్వరబడిన సూచనలక్షణములు లేకుండగనే యొకప్పుడు చలిగతి ప్రారంభమగును. వణకుట తోగూడి, పెదవులు చెవులు ముక్కు వివర్ణములై, ఊపిరిపీల్చుట త్వరితగతినంది, నాడి తొందరతోగూడి, శరీరవేడిమి హెచ్చుదల నందును. ఈ స్థితియందు నాలుక తెల్లనై ఆరుదల లంది, వెన్ను నడుము పాదములు చేతులు—వీటివైపుల ఉడుతమగు బాధగలిగి, కడుపులో ద్విషుటయు, వాంతియగుటయు, అధికము కావచ్చును. ఇట్లు ఒకఆరగంట, లేక అంతకంటెక్కు కాలమును ఆయునపిమ్మట, అత్యుద్యోతమగు చలినుండి, క్రిమముగా అత్యుద్యోతమగు వేడిమిలోనికి మారును. ఈస్థితియందు, తలనొప్పి అధికమయి ముఖము యెర్రబారి, చేతులు వడిగాను పొడిగాను ఢిండి, నాడితూర్తమై చురుకుబారి, ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసములు తొందరనంది, వాంతియగుట అత్యుద్యోతతో తరుచుగ రావచ్చును. దాహము అధికముగా నుండవచ్చును, మాత్రము పరిమాణమునందు సీసమై తీవ్రక్షణమును గలిగి, మాత్రము వెలువడునప్పుడు మంటపుట్టవచ్చును. అప్పుడప్పుడు సంధిగుతుము కూడ గలుగవచ్చును. ఈఉష్ణగతి చెందు లేక మూడు గంటలవరకును ఒకప్పుడు అధికముగనువ్యాపించి యుండును. శరీరవేడిమి 104, 106, 107, డిగ్రీలవరకును, ఒకప్పుడు అంతకంటెక్కుడుగను వ్యాపించును. అంతట, పెడ నడురు ఆరచేతులు — వీటివైపుల చెమట ప్రారంభమయి క్రమముగా శరీరమంతటను వ్యాపించును. ఈస్థితియందు రోగియొక్క ఒడలుపై చెమట కారుట యేర్పడి, దుస్తులును పక్కబట్టలును దడిసిపోవును. ఈస్వేదగతి ప్రారంభించి నపిమ్మట జ్వరము కిక్కురితతో తగ్గిపోయి శరీరవేడిమి మామూలుస్థితికి వచ్చి, సుమారు ఒక గంటకాలములో కొంతనీరసతను బొందియుండుటనుదప్పి, రోగి తక్కిన అన్ని విషయములందును నెమ్మదినిబొంది సాధుగతులందు వెంటనే లేచి తిరుగుటయు గలదు. ఈవ్యాధిగలిగిన అనేక విషయములందు, స్త్రీహ స్పర్శగోచరమగు, శారీరము కూడా కొంతవరకు యానీచిని

వహించియుండును. ఈరెండు అవయవములందును ఒకప్పుడు ఆసాఖ్యతగలిగి బాధయు గనిపింపవచ్చును.

ఈజ్వరముయొక్కతెర, వ్యాధియొక్క ఉద్యోతనుబట్టి, మూడు మొదలు ఆరు లేక యెనిమిది గంటలవరకును ఒకప్పుడు అంతకెక్కుడుగనుగూడ వ్యాపించును. స్వస్థావస్థయందు మూత్రము పరిమాణమునందు హీనమయి, తీవ్రవర్ణమును వహించి యుండును.

ఈవ్యాధి అంతరించినట్లు కనుపడినప్పటిను గూడ, అప్పుడప్పుడుకొన్ని విషయము లలో శరీరవేడిమి హెచ్చుచుండవచ్చును. ఇట్టిస్థితి ఉండునంతవరకును, యీవ్యాధి సంబంధమగు పురుగు నాశన మందియుండలేదని యెంచబడ వలయును.

స్వచ్ఛమయిన చలిజ్వరమందు, పైలక్షణము లెప్పుడును గనిపెట్టదగియుండినను, ముఖ్యముగా పరిమారు జ్వరతేరిలు వచ్చిన పిమ్మట, చలిగతి. లేకుండగ నేగాని, లేక నూత్నముగా నుండిగాని, వణకుట లేకుండగ, శరీరవేడిమి హెచ్చుదలనందుట తరుచుగ దట్టించును. ఈవ్యాధియొక్క ఫలితముగ కొన్ని విషయములందు జీర్ణాశయము అస్వస్థతనందినపుడు వాంతియగుట విశేషముగనుండి మందుగాని ఆహారముగాని నిలుచుటకు అన్యదము లేక పోవచ్చును. స్త్రీహ కారిజములయొక్క అస్వస్థతకు దోడుగా నొకప్పుడు, గుండెఆదరు, ఆత్మిచేచనములు, తలనొప్పి, చెవులలోభస్మములు, బాధకరమగుదగ్గు యివి అన్నియు కలుగవచ్చును. బహు అరుదువిషయములలో, మార్పునందిన రక్తము మూత్ర గ్రంథులనుండి వచ్చుటమూలమున మూత్రము మిగుల నల్లనివర్ణమును వహించియుండును.

వ్యాధితిగిలిన మనుష్యులయందు మరణప్రాప్తిని లేక్కనేయగా తక్కువ అయియున్నను, యీవ్యాధి వ్యాపించియుండెడి విరివినిబట్టి చూడగా, మొత్తముపైన మరణములు అధికముగా నున్నవి. ఇండియాజేతమనందు, కాలరా వ్యాధియందు కంటెను, యేయితర వ్యాధి యందుకంటెను, యీవ్యాధివలన మరణము లధికములయి యున్నవి. చిక్కుదలననవహించనట్టి సామాన్యస్వరములు ప్రాణభయమును కలుగజేయవుగాని, వ్యాధ్యనంతరము గలిగెడి రక్తహీనతవలన, వ్యాధి మరల ప్రకాశించుట కనువు యేర్పడుటయు, యితర వ్యాధులు గలుగుటకు యిరువు యేర్పడుటయు, కలుగుచున్నవి. ఈ ప్రకారముగ, నీవ్యాధి ఫలితముగ గలుగు యితర వ్యాధులవలన మరణము లేర్పడుచున్నవి.

ఉద్రుతగతులయందుండెడి యీవ్యాధి, అవలంబముగ గుర్తింపబడి, క్రమమగు జీక్ష్మిజేయబడియెడల, యెప్పుడును అపాయకరమగును. ఇట్టివాటియందు మరణములు మూడింటికి ఒకటివొప్పున గలుగుచుండును. శరదృతువునందు గలిగెడి యీవ్యాధి వసంతముతువునందు గలుగుదానికంటె తీవ్రతను వహించియుండును. ఈ వ్యాధియందు స్థలభేదములనుబట్టి తీవ్రగతులును మారుచుండును. పశ్చిమ ఆఫ్రికాయందుండెడి యీ వ్యాధి, ఐరోపాయందలిదానికంటెను, ఇండియానుందలి దానికంటెను. మిగుల అపాయకరమైనదై యున్నది.

చి క్తి త్న.

చలిజ్వరమునందు: చలి ప్రారంభముకాగానే రోగి పరుండియుండి దుప్పటులను గప్పుకొనవలయును. రోగికి సాధ్యమయినంతవరకు అన్ని విధములను వేడిమి గలుగ జేయవలయును.

ఈ శీతలగతి మారి ఉష్ణగతి ప్రారంభమయి జ్వరము ఆరంభము కాగానే, రోగి చల్లనినీళ్లను ద్రాగుట మూలమున చెమట యధిమగునట్లు చేసి, సాధారణమును ఉష్ణజలములతో స్పృశించి, ఒడంతయు దుడువవలయును. తలపై దడిగుడ్డనుగాని, అవస్థమేలే మంచుగుడ్డనుగాని, బెట్టుటవలన జ్వరమును తగ్గింప జూడవలయును. పిల్లలలో ఆఫ్ మెగ్నీసియాను కొద్ది మోతాదులలో నిచ్చుటవలన, చెమటను అధికపరిచి, బీర్మాకాయముయొక్క రేగుదల ఆణిది చేయబడును.

రోగికి చెమటపోయుట ప్రారంభించి, చెమట విరివిగ నుండక పోయిన యెడల, శరీరముపై బాగుగ గప్పియుండుట వలనను, తేయాదినీళ్లను గాని చల్లని నీళ్లనుగాని యిచ్చుటవలనను, స్వేదము నభివృద్ధిపరచవలయును. నీరసముగానుండిన యెడల కొంచెము త్రాగిందిన నీళ్లలోగలిపి యిచ్చి, మార్చ రాకుండునట్లు రోగిని పయంబుట్టించి యుంచవలయును. చెమటతో దడిసిన గుడ్డలను దొలగించుటలో, రోగికి గాలి దగులనుండునట్లు జాగ్రత్తగా పొడి తుపాళ్ళతో ఒడలు తుడువ వలయును.

ఈ వ్యాధియందలి చికిత్స, ఒకజ్వర తేరకును మరియొక జ్వర తేరకును, వద్య కాలమునందు చేయవలసియున్నది. ఈవ్యాధియందు క్విన్స్ తో సమానముగ బనిచేయు మరియొక బొవధము లేదు. విరేచనము క్రమముగ సగుచుండిన యెడల, చెమట పోయుట బాగుగ ప్రారంభింపగానే, 10 గ్రెయినుల క్విన్స్ సల్ఫేటుతో కేయబడిన గిలటీస్ పూతనందిన మాత్రలనుగాని, చక్కరతో బొల్బుబడిన బ్రోజ్ వెల్కం అండ్ కంపెనీ యొక్క టేబ్లెట్స్ (బిల్లెట్స్) ను గాని అవసరమునుబట్టి ఆరు గ్రెయినుల మోతాదులలో నుపయోగించుట యెక్కువ పీలుగనుండును. పిమ్మట మూడు లేక నాలుగుదినములు, దినమునకు ఒకపర్యాయము చొప్పున నయదు గ్రెయినుల మోతాదులలో నియ్యవలయును. అటుతర్వాత వ్యాధి తిరుగబెట్టుకొండునట్లు, మరుసదప్పని ఆరువారములు మొదలు మూడుమాసముల వరకును, వారమున కొక్కదినమున రెండు 5 గ్రెయినుల మోతాదులను బుచ్చుకొనవలయును. ఈదినపు వేరువజాముననే సాధువగు విరేచనకాగిని బుచ్చుకొనుట ఉపయోగకారిగ నుండును. ఇటువంటి చికిత్సకు యెట్టివిషజ్వరమును సామాన్యముగ లొంగకపోవచ్చని పాత్రిక్ మాస్టన్ అను వైద్యకాశ్రుజ్ఞుడు చెప్పుచున్నాడు.

ఈ విషజ్వరములందు క్విన్స్ సకాలములో నిచ్చుటవలన, తరువాత తేరకుసామాన్యముగ రానియ్యకయు, వచ్చినను, సాధుగతిలో వచ్చునట్లును జేయును. జీర్ణాశయము రేగుదల నందియుండి, మిక్కుటముగ, వాంతి యగుచుండినయెడల, ఉద్రుతగతియం దుండినట్లు యెంచబడని విషయములందు క్విన్స్ ను యెసిమా మూలమున పేగులలోనికి బ్రయోగించవలయును. ఇందులకు రెట్టింపు మోతాదును ఉపయోగించవలయును. ఈ యెసిమాను యిచ్చుటకు ముందుగా, వట్టి యెసిమాను ఇచ్చి పేగులను శుభ్రీకరచవలయును. అపాయకరమగు జ్వరములందును, నాలుక చెడుసీతయిందుండి, జీర్ణాశ్రుత గలిగియున్నదని సూచన లుండి యున్నప్పుడును, క్విన్స్ ను ద్రవీకరితముగ నియ్యవలయును. ఈ సందర్భమునందు (1) (2) బలవర్ధక బొవధయోగములను వాడవలయును.

క్విన్సను చికిత్సకుదోడుగా, విశ్రాంతి, నెచ్చదనము గలుగజేయుట, మంచిఆహారము
— యీమూడు సంగతులను ముఖ్యముగా గమనించవలయును. కొన్ని పందర్భవులయందు
క్విన్స ఒక గ్రెగ్గియును నయినను వాడకుండ, యీ ఆంశములయందు జాగ్రత్త సందుటవలన
వ్యాధి కుడిక నడిచియుండుట నివారించబడును. ఈ సంబంధములగు జ్వరముల పిమ్మట కలి
గెడి రక్తస్థిమితకు, ఆర్థరైజిత్ లోహము (Iron) ను, కొద్ది మోతాదులలో క్వీన్సనుగాని
నక్షవామి కా గాని గలిపిన బోషణమును, ఉపయోగింపవలయును. వీటికి సహాయములుగ
బలమగు ఆహారము, కొద్దిమోతాదులలో బ్రాందీ, వెచ్చనైన దుస్తులను ధరించుట, ఆచిచ్చ
దనము లేని శీతోష్ణస్థితి— పనిచేయును.

క్లిహయొక్క సునతలందుటకు, నినిమెంట్ కయెడిన్ ను వైసరాయుటవలనను, 4 వ
విశేషనకాళి బోషణయొగమును యిచ్చుటవలనను, క్వీన్సనుగూడ లోహకిచ్చుట వలనను,
గుండుయ్యగలదు. ఆర్సెనిక్, సెన్, విద్యుచ్ఛక్తి, కొన్ని సహాయములందు ఉపయోగము
లుగ నుండును. ఈ బ్రహ్మవ్యాధిచే దరువుగ బడింపబడు వారలు, తమ నివాసప్రదేశమును
విడిచి, శీతోష్ణస్థితియందు మార్పు కలుగుటకై వేరు ప్రదేశమున కరుగుట మిగులనుంచిది.

క్విన్సకు బదులుగా వేరు బోషణము లనేకములు వాడబడియున్నవి. కాని క్వీన్స
అంత ఉపయోగముగా మరియెనియును గనుగొనబడి యుండలేదు. ఢిల్లీ దరువాత ఆర్సెనిక్
ఉపయోగముగ నున్నది. ఇండియాదేశమునందు, యీవిధజ్వరములందు టింక్చర్ వార్బర్గ్ ను
మిగులపాడుదురు. ఇందు చెబుటను బట్టియు ఆనేక పీడకులును విస్తారము క్వీన్సను,
గలవు. ఒకప్పుడు కేవలము క్వీన్స పనిచేయుని విషయములలో నీ టింక్చర్ పనిచేసినది. ఈ
బోషణమును లోహకిచ్చుటకు ముందుగా, చిట్టాముగమునుగాని వేరు విశేషనకారిని గాని
యిచ్చుట ముందుగా పేగులను శుభ్రపరిచి యుంచవలయును. పిమ్మట నీమందు ఒక ఆర
బోనును సీత్య కణముకుండ గూలికిచ్చి, రోగిని స్వస్థతగా బరుండబెట్టవలయును. మూడు
గంటల పిమ్మట దీనినే మరియొక మోతాదును యిచ్చవలయును, ఒకటి రెండు మోతాదు
లను బుచ్చుకొనుటకు మధ్యకాలమునందును, రెండవమోతాదును బుచ్చుకొనిన పిమ్మట నొక
గంటవఱకును, యేఆహారమును లోనికిచ్చుక రోగి పరుండి యుండునట్లే చేయవలయును.

ముందుజాగ్రత్తలు.

దోమలను నశింపుజేయుటకు తగు జాగ్రత్తలను దీనికొనవలయును. దురదృష్టవశమున
వ్యవసాయమున కుపయోగకృత్యములవలన నీటిపారుదలను విస్తరింపు చేయుటమూలమున,
స్పృండు దేశమునందు కొంతభాగమును, ఇండియా దేశమునందు కొన్నిభాగములును, యీ
వ్యాధిప్రారంభముగ జేయబడినవి. నివాసములకు సమీపములనుండెడి మరికిగుంటలలో కొం
చెము కిరసనాయిలును బెనజ్జలుట వలన, దోమలను బారదోలవచ్చును. ఇండ్లను యెత్తయిన
ప్రదేశములయందు గట్టుకొనవలయును. ఈ జ్వర ఋతువులయందు ప్రయాణములను బెట్టుకొన
గూడదు. మనస్థిరప్రదేశములందు, బ్రయాణముల జేయనపుడుగాని, కొంచెము కాలము
మాత్రమే నివసించియుండవలసి వచ్చినపుడుగాని, దినమునకు మూడు మొదలు ఆయద
గ్రెగ్గియును క్వీన్స వేసికొనుటవలనను గాని, వారమునందు ఒకదినమున గాని రెండుదినములు
గాని దినము ఒకటికి రెండు లేక మూడు 5 గ్రెగ్గియును మోతాదుల క్వీన్సను వేసికొనుట
వలనగాని, యీజ్వరము రాకుండ జేసికొనవచ్చును.

మన్యప్రదేశములయందు శరీరారోగ్యతమ బహు జాగ్రత్త గాపాడుకొన వలయును. క్రమమయిన శరీరసాధకము, తినుతాగింపులయందు మితత్వము, ఆలసటను గలుగజేయని వ్యాపకము, మనోల్లాసము—వీటిని గలిగియుండుట, చలి, నలబంధము, ఎండవేడిమి రాత్రులయందు చెక్కు పగ మేలుకొనుట, దోమకటులు, నూ రోగదయమునకు బుర్రమును మార్యాద్రమయమునకు బిమ్మటను బయటికి బోవుట—వీటినుండి దప్పించుకొనుట, ముఖ్యములగు ఆంశములయి యున్నవి. తగ్గివ్యవసాయ మిగుల ఆపాయకములుగాన, జ్వరబుర్రపు నెండట్టిపనులను జేయించరాదు. అట్టిపనులయందు యేర్పాటు చేయబడినవారు ఆచనులకు సమీపమునందు నిద్రించరాదు.

రెమిటెంట్ జ్వరము.

రెమిటెంట్ జ్వరము అనగా నడుమ నడుమ తగ్గుచు సాచ్చుచుండెడు జ్వరము. ఇది సామాన్యముగ చలి జ్వరమునకు భిన్నముగా వివరింపబడి యున్నప్పటికిని, తరుచుగ నిది చలి జ్వరము జాతిలోనిదిగ నే యెంచదగియున్నది. ఇది చలిజ్వరముగ భాగింభమయి, విరామకాల పరిమితులు క్రమముగ తగ్గిపోయి, కొద్ది రోజులపిమ్మట జ్వరము తగ్గుట మాత్రమే యేర్పడి శరీరముయొక్క సాధారణ వేడిమికి దిగకుండ నుండును. ఇచ్చేవిధముగ రెమిటెంట్ జ్వరము చలి జ్వరము క్రిందను మార్పనందును. రెమిటెంట్ జ్వరమునందలి లక్షణములు, చలిజ్వరము నందలి స్పష్టమగు త్రిగతులను విరామకాలములను దప్పి, తక్కినవాటియందు అందలి లక్షణములనే బోలియుండును. రెమిటెంట్ తరగతియందలి జ్వరసూచనలు ముందుగా చలిని నపుడు ఈ మూచనలక్షణములను చలిజ్వరమునందలి సూచనలక్షణములును ఒకటియే అయి యున్నవి. జ్వరగతి, చలిజ్వరమునందువలె రెండు లేక మూడంగులలోనే అంతరించక, తరుచుగ నెనిమిదిగంటలవరకును వ్యాపించి, నాడి తొందరనంది, ఊబి బిల్బుటయం దాయాన మేర్పడి, రోగికి మిగుల కలతగలిగియుండును. తరుచుగా రెండవదినము సాయంకాలమునకు శరీరవేడిమి 106 డిగ్రీలక పొచ్చును. నాడి నిమిషమునకు 100 మొదలు 120 వరకుగొట్టు కొనుచుండును. ముఖము యెర్రబారి కన్నులు రక్తపూరితములై యుండును. తరుచుగా సంభి గుణము జనించి పచ్చకామాలవ్యాధిచే శరీరమంతయు ఒకప్పుడు ఆకస్మాత్తుగను మఱియొకప్పుడు క్రమక్రమముగను పసుపు వర్ణమును వహించియుండును. ఒకప్పుడు తీర్ణాశయము రేగుదలనంది, వెక్కిలి బుట్టి, అకుపచ్చ పసుపు కలిపినట్టిగాని గోధుమవర్ణమువంటిగాని నల్ల నయినట్టిగాని వాంతులుగలుగుటయు దట్టించును. చివరివిధమయిన వాంతులు కలుగుట చెడులక్షణమైయున్నది. జ్వరము ఉన్నతగతి నందినపిమ్మట సామాన్యముగ నాడుగంటల కాలమువరకును, ఒకప్పుడు పండ్రెండుగంటల కాలము దాటనంతవరకును, తగ్గుదల యేర్పడదు. ఇంకొకరు గుర్తుగా, చెమట, తగ్గుదలనందిన శరీరవేడిమి, యెక్కువ మృదుత్వమును వహించిన నాడి, ఒకప్పుడు ఆలసట దీర్చెనునదగి—యిది యన్నియు గూడియండును. ఈ తగ్గుదల తరుచుగా కొంచెముకాలము మాత్రమే ఉండి బహుశః చలి లేకుండగానే జ్వరముయొక్క రెండవగతి ప్రారంభమగును. సామాన్యముగ జ్వరము తగ్గుదలనంది యీర్ణితి మధ్యాహ్నమువరకు నుండును. ఉద్యోతగతులయందు యీతగ్గుదలను గమనించుట కష్టమే

గాని, యీవ్యవస్థను గనిపెట్టుట మిగుల ముఖ్యమయి యున్నది. రెమిటెంట్ జ్వరమునకు ఇంటరుమిటెంట్ జ్వరము (చలిజ్వరము) నకును కలిగెడి భేదము, జ్వరలక్షణములు విడువకుండ నుండుటయందే యుండి యున్నది. రెమిటెంట్ జ్వరముయొక్క అరంభదినములందుండెడి లక్షణములను బట్టి, యీజ్వరమునకును టైఫాయిడ్ జ్వరమునకును గల భేదమును గుర్తించుట యెల్లప్పుడును పిలయినదిగాదు. ఈ కారణమువలన, రెమిటెంట్ జ్వరమును యెక్కువ వాగ్రతతో జూడవలయును. రోగిని వెంటనే పరుగునట్లుచేసి, శరీరవేడిమిని గ్రేకునుచు ద్రవసంబంధముగ ఆహారపదార్థములను మాత్రమే లోనకీచ్చుచుండవలయును. రెమిటెంట్ జ్వరముయొక్క ఒక తెరయొక్క కాలపరిమితి గకటను సుమారు యిరువదినాలుగు గంటల వరకు వ్యాపించియుండును. చికిత్సజేయుట చే నీకాలపరిమితిని తగ్గించినదేదవన, పిమ్మట తెరలయొక్క కాలపరిమితి క్రమముగ హెచ్చుచుండును. ఇట్టితెరలు వచ్చుచుండెడి వ్యాధి సామాన్యముగ నేడుదినములు మొదలు మూడువారములవరకును, వ్యాపించియుండును. ఒక పూడు యింతకన్నకుండు కాలమును వ్యాపించియుండును. ఏడు, పదునాలుగు, యిరువది యొక్క దినములు సంధర్భితి యేర్పడుదినములంగ నెంచబడి, ఆదినములందు సుగుణముగ మారుటగాని, దుస్థితి సూభవింతుటగాని, యేర్పడునని తలపబడుచున్నది. శరీరవేడిమి యొక్కయు నాడియొక్కయు తీవ్రత తగ్గుదల నందుట, జర్ణాశయముయొక్క రేగుదల షీణతనందుట, చెవుట ఆధికమగుట, - యివి సులక్షణములయి యున్నవి. ఆధిక్యతనందెడి నీరసత, విరేచనములందు రక్తము పడుట, మాత్రమునందు రక్తముపడుట చల్లని చెవుట, సంధిగుణము, మగత - యివి చెడులక్షణము లయియున్నవి.

రెమిటెంట్ జ్వరములందు అంతరావయవములయొక్క అస్వస్థత యేర్పడుట సామాన్యముగ గలుగు చుండును. జీర్ణాశయముయొక్క అస్వస్థతను హర్షియిదివరకేవ్రియ బడియున్నది. ఇట్టి అవస్థ ఉం దొ కానొకప్పుడు పంథి ఆహార పదార్థమును బోషణమును వెలువడజేయబడును. రెమిటెంట్ జ్వరముచే బాధనొందుచున్న వారలయందు, జ్వరమువలన నిట్టిజీర్ణాశయ అస్వస్థత గలుగుచున్నదని దెలియువలయును. ఈ జ్వరమునందు మొదలుపై గలిగెడు గుణాధితిముగను, జ్వరము తగ్గుదల నందియున్న స్థితిలో బహుశః అవివేకతవలన రోగిని లేవదీసి కూర్చుండజేసినపుడును, మార్చుతటస్థింపవచ్చును. ఈ వ్యాధియందు రోగిని లేవదీయకుండ వాగ్రతను వహించి యుండవలయును. మొదలుయొక్క గాని, మొదలును ఆవరించి యుండు పాకలయొక్కగాని, రేగుదలవలన గాని వాపుదల వలనయేగాని తలపయిన మిక్కిలుమగు వేడియేర్పడి సంధిగుణము జనించి, కండ్లుయెరుపులెక్కి - యీ స్థితి క్రమముగా పూర్ణమయిన మయికములానికి దిగవచ్చును. రొమ్ముపకినెముగాని, న్యూమోనియాగాని, తటస్థమగుటయు గలదు. ఈ వ్యాధియందు యెడరొమ్మ అస్వస్థతలు యేర్పడి, జ్వర తీవ్రతవలన వీటిని వెంటనే గనుగొన వీలులేక పోవచ్చును. ఇట్టి అస్వస్థతలు తీవ్రగతి నందక ముందే చికిత్సను జేయవలసి యుండును. కారీజమునందను, మాత్రగ్రంథలయందును రక్తము కూడుకొనుట గాని, ఈ అవయవములయొక్క వాపుదలగాని, యేర్పడుటయు, దటస్థింపవచ్చును. అతివిరేచనము లుండినయెడల, విరేచనమును బరిక్షించవలసి యుండును. రెమిటెంటు జ్వరసంబంధముగ విరేచనము కాంతిగలిగిన సాధు పనులు వర్ణమును గలిగియుండును. టైఫాయిడ్ జ్వరసంబంధముగ విరేచనము రంగునంబెక్కువ ముట్టుగానుండును.

చీము, రక్తము గూడిన విరేచనములగుట పొరంబిం చినయెడల అతిసీరసతయును తైఫాయిడ్ జ్వరమున కద్యుక్తతయును యేర్పడినవని యెంచవలయును.

చి కి త్స.

సామాన్యగతులయ్యారు, అంతరావయ్యముల యొక్క అస్వస్థత కనుపడనభిదు 4 వ విరేచనకారి బౌషధయోగమును యియ్యచ్చును విరేచనము పరిశుభ్రముగా నగువరకును, యీవిరేచనకారిని అనుదినమును ఉపయోగింపనగును జ్వరము తగ్గుదల నందగ నేగాని, 10 గ్రాయినుల క్విన్ వాంతిలూపమునగాని, పొడి అయినయెడల ఒక అరద్రాము నిమ్మరస ములొను రెండు బౌస్సుల జలములొను గలిపిగాని, యియ్యవలయును. పిమ్మట 3 గ్రాయి నుల మోతాదులలో క్విన్ వాంతు మూడు గంటల కొకపర్యాయము యియ్యవలయును. తిరిగి జ్వరము అధికమగుచున్నట్లు కనుపడగానే క్విన్ వాంతు యిచ్చుట అపివేయవలయును రెండు దినములవరకు జ్వరము రాకుండినయెడల, క్విన్ వాంతు యిచ్చుట తగ్గించవలయును. జీర్ణాశయ మయొక్క రేగుదలవలన, క్విన్ వాంతివెల్చి పోయినయెడల, చేదులేస్తోయు జీర్ణాశయము నందు యిమిడిక నందినట్టియు క్విన్ వాంతు, 12 చుక్కల ఆసిడ్ లో ఒక బౌస్సు జలమునందు గలిపి, లోపకియ్యవలయును. ఈ విధమగు క్విన్ వాంతు యూక్విన్ అందును. మొదడు అస్వస్థత నందినటు అండినను, అతివిరేచనము లగుచుండినను, క్విన్ వాంతు యియ్యరాదు.

వ్యాధి యంతటను బలమునిచ్చు దవాచోరపదార్థములను యిచ్చుచుండ వలయును. అతిసీరసత ఉండిన యెడలనున్నా, మగత వచ్చునట్లుండిన యెడలనున్నా, నాలుక ఆరుదల నంది గోధుమవర్ణమును వహించి యుండిన మడలనున్నా, నీగనమైనట్టియు చురుకుబారి నట్టియు నాడి యుండిన యెడల నున్నా, సంధునిము జనించని యెడలనున్నా. బ్రాండ్లీ ఒకద్రాము మోతాదులలో క్రమకాలముల నిచ్చుచుండుట వలన మిగుల ఉపయోగ ముండ గలదు. తైఫాయిడ్ జ్వరము క్రింద చికిత్సలో బ్రాండ్లీచ్చుటను గురించు యేర్పరచిన పద్ధతుల ననుసరించి బ్రాండ్లీ యియ్యవలయును. రోగి బహుసీరసస్థితియందుండినయెడల పరుండియున్న స్థితినుండి లేవనియ్యగూడదు. అవసరమునుబట్టి టింక్చర్ వార్బర్లను ఉపయోగించవలసి వచ్చినయెడల, ఇంటర్మిటెంట్ జ్వరముక్రింద చికిత్సయందు వానియలడిన యీమందు ఉపయోగించు పద్ధతుల ననుసరించి దీనిని వాడవలయును. ఇంటర్మిటెంట్ జ్వరమును రేమిటెంట్ జ్వరమును మలేరియల్ జాతివే అయియున్నవి గనుక, ఇంటర్మిటెంట్ జ్వరమునందలి చికిత్సనుగూడ యీ సంబంధమున బాగ్యతతో గమనింపదగును.

“రెమిటెంట్” జ్వరమునకును “టైఫాయిడ్” జ్వరమునకును గల భేదములు.

“రెమిటెంట్”.

1. జ్వరము అకస్మాత్తుగ వచ్చును.
2. వణకుట యెక్కువ స్పష్టముగా నుండును.
3. మొదటి దినమునందే తరుచుగ శరీర వేడిమి హెచ్చును.
4. ఆరంభమునందు ముంబుగమండిపిమ్మట అతివీరేచనము లేర్పడి వచ్చును. విరేచనము నల్లనిపైతృముతో గూడిన వర్ణమును గలిగియుండును.
5. వాంతి అయినపిమ్మట, ప్రిహజ్జీర్ణాశయముపైన మృదువుగానుండి యుండును.
6. శరీరముపైన యెర్రని పొక్కులు కనుపడవు.
7. అనుదినమును జ్వరమునకు తగ్గుదలచేర్పడి తగ్గుదల సామాన్యముగ నుదయమున గలుగును, ఒకప్పుడు యితర కాలములయందును గలుగుచుండును.
8. వచ్చుకాయల తరుచుగ సంభవించును.
9. జీర్ణాశయ అస్వస్థతలు సామాన్యముగ నెల్లప్పుడును ఉండును.

“టైఫాయిడ్”.

1. జ్వరము క్రమముగా వచ్చును.
2. వణకుట కొద్దిగా నుండవచ్చును.
3. మొదట కొన్నిదినములవరకు శరీర వేడిమి హెచ్చును.
4. అతివీరేచనములు సామాన్యముగ నాగంభ నుండియు నుండి, విరేచనము ముప్పురంగుతో గూడిన పసుపువర్ణమును వహించి యుండును.
5. పేగులు పచ్చిగా నుండి బాధతో గూడి యుండును.
6. శరీరముపైన యెర్రని పొక్కులు కనుపడవచ్చును.
7. జ్వరము కొద్దిగా మాత్రమే తగ్గి యిట్లు తగ్గుట సామాన్యముగ నుదయమున నుండును.
8. వచ్చుకాయల బహు అరుదుగ వచ్చును.
9. వాంతివచ్చు నట్లుండుట, వేక్కిలి, వాంతి యగుట, మొదలగు జీర్ణాశయ అస్వస్థతలు అప్పడప్పుడు కలుగుచుండును.

“రెమిటెంట్” జ్వరమును “టైఫాయిడ్” జ్వరమును తరుచుగ నొకదాని కొకటి ప్రమతి కలుగజేయునుగాన, యీరెంటికి నుండి ముఖ్యభేదములను యీ పయిన వ్రాయుండడ మయినది.

ఇన్ ఫ్లూయెంజా.

ఇన్ ఫ్లూయెంజా అనునది మిగుల ఉబ్రుతమగు, నిర్ణీతమైన, జ్వరముతో గూడిన అంటు వ్యాధి అయియున్నది. ఈ వ్యాధిసంబంధమగు పురుగు దూపిని బీల్లుట ద్వారా శరీరము నందు బ్రవేశించిన తోడనే, తొందరతో వ్రాధానముగ నరములపై బనిచేయుటచే, జ్వరము ప్రారంభమయి, నాది బహుతొందరగా గొట్టుకొనును. ఈ వ్యాధి పుట్టుకతోడనే బహు వివిధ వ్యాధిచేయును. దీనినిబట్టి యీ వ్యాధిసంబంధమగు పురుగులు వాయువునందే అభివృద్ధిపండుచున్నవని తెలియ పిలగుచున్నది.

1773 వ సంవత్సరమునందు యీవ్యాధి ఇటలీ, జర్మనీ, ఇంగ్లాండుదేశములందు వ్యాపించియుండెను. పిమ్మట ననేకమారులు యీవ్యాధి పూర్వార్థగోళమునం దప్పడప్పుడు వ్యాపించియుండినను, బ్రిటిష్ దీవులను మాత్రము యెన్నడును దర్శించియుండలేదు. 1889వ సంవత్సరమునందు, యీవ్యాధి ఐరోపాఖండమునందు ఇంగ్లాండు సహితముగా పశ్చిమదేశములను దుడిచికొని పోయినపుడు, ఐరోపియను వైద్యశాస్త్రజ్ఞుల దృష్టి యీవ్యాధిపై పులకు దిరిగియుండెను. అప్పటినుండియు యీవ్యాధి యెల్లరకు విదితమై, పూర్వార్థపశ్చిమార్థగోళముల రెంటియందును వ్యాప్తత నందియుండెను ఇండియాదేశమునందును 1890, 91, 92 సంవత్సరములందు యీవ్యాధి వ్యాపించియుండెను.

చలిగాలివలన నీవ్యాధి కలుగకపోయినను, యిట్టిగాలి యీవ్యాధికి ఉద్యుక్తను బుట్టించును. సుపూర్ణమగు ఆరోగ్యత లేకపోవుట, జనసమృద్ధిత ఆసారోగ్యతను బుట్టించు పరిస్థరములు - యీకారణములు యీవ్యాధియెడల ఉద్యుక్తతను గలుగ జేయును.

లక్షణములు.

మిక్కిలి జలుబుచేసి పడిసెము కలుగుట, మిగుల నిస్త్రాణి, ఆయాసము, జ్వరము - యివి యీ వ్యాధికి లక్షణములై యున్నవి. సామాన్యముగా దగ్గర డండి శ్వాసకోశ సంబంధమగు ఆస్పస్థత యేర్పడినను, యేర్పడును. తరుచుగా జీర్ణాశయము ఆస్పస్థతనంది, నాలుక తెల్లబారి, ఆకలియు రుచియు నశించి, వాంతివచ్చునట్లుండి, వాంతియు గలుగవచ్చును. సాధారణముగ ఒడలంతయు నొప్పలతో గూడియుండును. ఒడలు మొదట చేడిగానుండి, పిమ్మట ఉద్రుతముగా చెమటలు పోసి, ఒకవిధమగు వాసన బయలు దేరును బడలయందును. ముదుసలల యందును, ఈవ్యాధి బహువీరసతను గలుగజేసి, మెదడు యెదుర్కొమ్మలయొక్క ఆస్పస్థతలకు అనువును గలుగజేయును. వ్యాధియొక్క పరిమితి నాలుగయిదు లేక పండ్రెండు దినములు పట్టును. గుండెరోగము, శ్మయవ్యాధి, డండియన్న వారలకు యీవ్యాధి తటస్థమయినయెడల ఈగలవలె మరణము నందుదురు. ఈవ్యాధివలన నితరవిధములంగ మరణ భయము లేదు.

చికిత్స.

ఈవ్యాధి తగిలినపిమ్మట ఆందు సంబంధమగు బాధలనుండి తప్పించుకొన యత్నించుట వృధా అయియున్నది. వ్యాధి తగిలినవెంటనే రోగి పరుండియుండి ప్రతిరంధు గంటలకును ద్రవపదార్థములను ఆహారముగ దీసికొనవలయును. జ్వరతను దగ్గించుటకు నీట్రైబ్ అఫ్ మెగ్నీసియాను దగు మోతాదులలో పుచ్చుకొన వలయును. జ్వరము తగ్గినపిమ్మట, దినమునకు మూడు మోతాదులుగా 2 లేక 3 గ్రాయినులు క్విన్సీను యియ్యవలయును. ఈ ఔషధమును యీప్రకారము కొద్ది మోతాదులలోనే యియ్యవలయును గాని యెక్కువగనియ్యకూడదు. ఒడలు నొప్పలకుగాను యీక్రింది ఔషధయోగము నియ్యదగును.

ఫెనాసిటిన్	...	గ్రాయినులు	20
టింక్చర్ జెనీమియై	...	మినిములు	20
స్పిరిట్సు క్లోరోఫారం	...	మినిములు	20
జలము	...	ఔన్నములు	2

అరబ్బీసునొప్పున రెండుగంటల కొకసారి యియ్యవలయును.

సోడా సేలిస్లైట్ 10 గ్రేయినులనున్న కెఫీన్ సిట్రిస్ 5 గ్రేయినులనున్న ఒక ఆరటంబర్లు జలములో గలిపి దినమునకు రెండు లేక మూడు పర్యాయములు భుచ్చుకొనవలయును.

స్వపావస్థగతియందు బలవర్తకౌచధముల నియ్యవలయును. లెకర్ స్ట్రీక్ నీస్ హైడ్రోక్లోర్ 3 మినిములును, ఆసిడ్ ఫాస్ ఫారిక్ డిల్యూట్ 10 మినిములును ఒకబొన్న జలములో గలిపి, దినమునకు రెండు లేక మూడు పర్యాయములకంటె సెక్కువగ బుచ్చుకొనగూడదు. ఎక్కువచిక్కయిన సితము శుభ్రపించినపుడు చురుకు దనమును బట్టించుటకు బాగిందీ నిచ్చుట అవసరమగునుగాని, దీనిని కొద్దిమోతాదులలో మాత్రమియ్యవలయును. హెచ్చుమోతాదులలో నిచ్చినయెడల మెదడునకు అస్వస్థతను బట్టించును గాన బహుజాగ్రత్తతో నియ్యవలయును.

టైఫాయిడ్ జ్వరము.

సమూహ సాగుగువారముల వలకును వ్యాపించి, శరీరవేడిమి, ముఖ్యముగా ప్రారంభ దశయందు అనన్యసామాన్యముగ గతిని వహించి, పేగులయందు అస్వస్థతా చూర్మలుకలిగి, సాధారణముగ నుదరభాగమంతయు కచ్చిగానుండి, అతివీరచనములు యేర్పడి, చర్మముపై నగులాచివర్ణముగల పొక్కులు కనపడి, మిగులబలహీనతను గలుగజేసెడి అంటుసంబంధమగు జ్వరము టైఫాయిడ్ జ్వర మనబడును. దీనికి సన్నిపాతజ్వర మందురు.

ఈజ్వరము పేగులతో సంబంధించిన అస్వస్థతవలన నేర్పడినదగుటచే యెంటరిక్ జ్వరమనియు పిలువబడును. 1829 మి సంవత్సరమునందు లూయీ ఆను ఫ్రెంచి వైద్యశాస్త్రజ్ఞుడు, యీజ్వరమునకు టైఫాయిడ్ జ్వరమని పేర్కొని, యీవ్యాధిని గూర్చి అనన్యసిద్ధమగు గ్రంథమును బ్రకటింపెను. ఈజ్వరముయొక్క స్వభావమును లక్షణములును పునాదులను శతాబ్దమునందు మాత్రమే పూర్ణముగ గుర్తెరుగబడెను. 1849-52 సంవత్సరముల మధ్య సర్ విలియమ్ బెర్నర్ గారిచే బ్రకటింపబడిన ప్రఖ్యాతవ్యాసములందు యీవ్యాధియందలి లక్షణములు విశేషవివరములతో వ్రాయబడి యుండెను.

వ్యాప్తత.

సమశీతోష్ణ ప్రదేశములయందు యీవ్యాధి ముఖ్యముగ వ్యాప్తత నందియుండి సామాన్యముగ సంభవించెడి దీర్ఘవ్యాపకజ్వరములలో నిది చేరియుండును. ప్రపంచమునందన్ని భాగములయందును యీజ్వరము విరివిగ వ్యాపించి, ప్రాముఖ్యలక్షణములం దెల్ల స్థలములయందును యెంతవరకును నుండి, ప్రతి ప్రదేశమునందును ఆయాసంఘముల యొక్క ఆరోగ్యశాస్త్రజ్ఞానమును సూచించును. మరికినీటి యొక్క జలదారుల యందలి లోపమును, త్రాగుట కుపయోగించు జలమునందు మాల్స్యము కలియుటకు ఆస్పదమును - యీ రెండు అంశములును టైఫాయిడ్ జ్వరసంబంధమగు క్రిములయొక్క వ్యాప్తత కనువులు గలుగజేయును. పెంటుకప్పులు, జనసమృద్ధి, ధారాళముగాగాలి ప్రసరించుట కాటంకములు

యూపిఎములు, వ్యాధిశరీరమునందు ప్రవేశించిన పిమ్మట దానిని ప్రతిరోధించుటకుండు మనుజునియొక్క శక్తిని హీనపరచును. వ్యాధిగ్రస్తునినుండి, చేతివ్రేళ్లమూలమునగాని, ఆహారపదార్థముల మూలమునగాని, ఈగల మూలమున గాని, వ్యాధి వ్యాపింప వచ్చును.

ఇంగ్లాండు దేశమునందు 1910 సం॥లో నీవ్యాధివలన 1848 గురు మరణమునంది యుండిరి. పృజాసంఖ్య 100 0003,46వో॥ మడిసిరి పట్లటూల్లయందుకంటె పట్న వాసములయందు మరణము తక్కువై యుండెను.

ఇండియాదేశమునందు యీవ్యాధి విశేషముగా ప్రబలియున్నది. ఏజాతివారలను యీవ్యాధిని గ్రహించుటయందు దూర్వులై యుండలేదు. మూడు వారములకు మించి వ్యాపించి యెడతెగకుండు నుండు జ్వరములలో నూటికి 80 వంతున పైఫాయిడ్ జ్వర విషయము లగుచున్నది.

యూనైటెడ్ స్టేట్స్ (అమెరికా) లో యీవ్యాధి మిక్కుటముగ వ్యాపించి యున్నది, సంవత్సరమునకు 35,000 మొదలు 40,000 వరకు యీవ్యాధినుండి మరణమునందు చుండురని తెలియుచున్నది. సంవత్సరమునకు హీనము 5,00,000 జనమైనను యీవ్యాధికి లోనగుచున్నారనియు తెలియుచున్నది. పట్టణములయందుకంటె పల్లటూర్లయందు యీ వ్యాధి విశేషవ్యాప్తత కలుగు చున్నదని మనము గ్రహించవలయును.

జర్మనీదేశములో ఆరోగ్య కాన్త్రునిధులను విశేషముగ గమనించు ముఖ్యపట్టణముల లో నీవ్యాధి లేదనియు చెప్పవచ్చును. కడచిన 25 సంవత్సరముల లోపలను పృష్ఠాదేశములో నీవ్యాధివలన ప్రతి 10,000 జనమునకును 2 కంటె తక్కువగ మరణము నందుచున్నారు. కొన్నిపల్లెటూరి ప్రదేశములయందు దింకనుయీవ్యాధి వ్యాప్తత నందుచు నేయున్నది.

నైస్యమునందు యీవ్యాధి కలుగజేయు హాని యింతింతని చెప్పుటకు నీలలేదు. ఈ మధ్య జరిగియున్న ఐరోపా మహాసంగ్రామమున విశేషజనులు మందుసామగ్రి కారణమున వికలాంగులైనను, జచ్చినను, లోగడ జరిగియున్న యుద్ధములలో మాత్రము యీజ్వర దేవత కే మిక్కుటమగు ప్రాణము లర్పింపబడి యున్నవని నిస్సందేహముగ జెప్పవచ్చును.

స్పెయిన్ - అమెరికా యుద్ధమునందు, సేనలో దాదాపు ఆయిదవంతు అనగా 1,07,973 జనమునకును 20,738 యీజ్వరమునకు లోనై 1,580 మంది మరణమునందిరి. యుద్ధము ప్రారంభమైన 8 వారములలోపుగా 100 కి 90 పట్టణములలో వ్యాధి ప్రారంభించెను. ఆపరిమిత, ఈగలయొక్కసంచలనము, ధూళిమూలమున వ్యాధి గ్రహణము - యివి ముఖ్య కారణములై యున్నట్లు కమిషనువారు ఆభిప్రాయ పడిరి.

దక్షిణ ఆఫ్రికా యుద్ధమునందు అంగ్లేయ సైన్యము 5,57,658 జనమునకును 57,684 పైఫాయిడ్ వ్యాధిగ్రస్తులు తటస్థమైరి; ఇందు 8,225 మరణించిరి. యుద్ధమునందు దగిలిన గాయముల మూలమున 7,582 మాత్రమే మరణము నందిరి. ఆరుబయటి ప్రదేశమున నంట చేసినానుటయందు సామాన్యముగ ప్రతిపదార్థమునందును ఆఫ్రికా దేశస్థితినిబట్టి యిచుక యెగిరివచ్చి పడుచుండెడిది. ఈయిసుక యందు ఘోరప్రతిష్ఠ మాలిన్యము లాండటం వలన వ్యాధివ్యాప్తత కిరవు యేర్పడెడిది. ఇదిగాక ఈగలు విశేషించి యుండుటవలన నవియు గొంతవరకు ఆహార పదార్థములను త్రాగడి నీటిని వ్యాధిహితములుగ జేయుచుండెడివి.

రుష్యా జపాను యుద్ధమునందు ననీసాలోగ్య కాస్త్రపద్ధతులును జక్కగ గమనించుట చేత నీవ్యాధియొక్క దీప్రత కనుపడియుండలేదు, అంతకుపూర్వము జరిగియున్న యే యుద్ధమునందును యీ వ్యాధినివయమై యింత ముందుజాగ్రతలను బుచ్చుకొని యుండలేదు. ఆంధ్రులననే యీ యుద్ధమునందు టైఫాయిడ్ మరణములు కొద్దిగమాత్రమే యుండెను.

ఈవ్యాధియొక్క వ్యాప్తత ఒక విధముగు పురుగు ఆభివృద్ధి నందుటను, ఆపురుగు మనుష్యశరీరమునందు జొచ్చుటకుండెడి అవకాశముల యొక్క అతిశయతలను అనుసరించి యుండును. ఇదిగాక వయసు, లింగము, శీతోష్ణస్థితి, ఋతువు—పీటి ననుసరించియుండును.

వయసు: — ఈవ్యాధి జీవిత కాలములలో తొంటివయసునందు వచ్చుచుండును. ఎక్కువ విషయములలో 10.25 సంవత్సరములకు మధ్యగా గలుగుచుండును. పది సంవత్సరములకు బూర్ణవయసునందు గలిగియున్న కొన్ని విషయము లుండియున్నను, పిన్నవయసునందు సంభవించు వ్యాధిగ నిడియెంచబడి యుండకేదు. ఆరునెలల వయసునందును ఆవృడుపుట్టిన పిల్లలకును యీవ్యాధి గలిగినకొన్ని సందర్భములు గలవు; నలుబది సంవత్సరములు దాటినపిమ్మట గలుగు విషయములు కొద్దిగా నుండును. ఆరువది సంవత్సరముల పిమ్మట బహు ఆరుదుగా నుండును. ఆరువది సంవత్సరముల పిమ్మట నీవ్యాధి సంభవించిన యెడల జీవించుట కష్టము. జ్వరము విశేషముగ నుండదుగాని యితరములగు చిక్కులు సామాన్యముగ గలుగుచు న్యమోని ఈ వ్యాధికిని గుండె నిలుపుదలకును ఆస్పదము కలుగును.

లింగము: — టైఫాయిడ్ జ్వరమున కుద్య క్తతయందు స్త్రీ పురుషులలో భేదమేమి యులేనట్లు కనుపడుచున్నది గాని, బహుశః పురుషులయందీవ్యాధి కొంచెమెక్కువ పాలుగ గలిగియున్నట్లు చెబియుచున్నది.

శీతోష్ణస్థితి: — టైఫాయిడ్ జ్వరము ప్రపంచమునం దన్నిభాగముల యందును ఉండి యున్నది గాని ఒకప్పుడు సమశీతోష్ణ ప్రదేశములం దెక్కువ వ్యాపించియుండునని యెంచబడెను. ఇప్పుడు ఉష్ణచేశములయందు సర్వసాధారణముగ జ్వరముగ గుర్తింప బడియున్నది.

ఋతువు: — శరదృతువునందు గురినెడి వర్షమువలన యీజ్వర సంబంధముగు విషము తాగునీటియొక్క ఉష్ణత్తిస్థానములలోనికి పారుదలయగుటచే నీఋతువునందు యీవ్యాధి ముఖ్యముగ వ్యాపించియుండును.

ఈ వ్యాధి వ్యాప్తనందుటకు రెండువిధములగు పద్ధతుల ఉపహింపబడి యున్నవి. మొదటిది: — ఈవ్యాధిఅదివరకు జనించలేకన్నను జీవసంబంధముగు పదార్థము తుగ్గిల్చి, నీటియందును, పీల్చుగాలియందును గలియుటచే నీవ్యాధి మాత్రముగ బుట్టవచ్చునని కొందరి అభిప్రాయమై యున్నది. రెండవది: — ఈ వ్యాధియొక్క స్వభావము ప్రత్యేకలక్షణముల వహించినదనియే, యీవ్యాధి అవహించియున్న విషయము లనివరకు ఉండి యుండునచే కొత్తగ నీవ్యాధి దానంతట అది పుట్టుటకు పీలులేదనియు, పేగులసంబంధముగు మలపదార్థముల మూలమున నీవ్యాధి గొంపోబడుననియు, మరికొందరి అభిప్రాయమైయున్నది. ఈ రెండవ అభిప్రాయము జాలమందిచే నామోదము వడసియున్నది.

ఈ వ్యాధి వ్యాపింపకుటకు మార్గములు.

1. జలము:—తైఫాయిడ్ జ్వర సంబంధముగు పురుగు చాలనిష్పయములలో జలము ద్వారా వ్యాపతనందునని చాల కాలముక్రిందనే గుర్తించబడి యివా్యాధి యొక్క వ్యాప్తత నీటిస్పల్లయించుచు నీటిలో నొకమువలన గలిగి యుండునని కనుగొనబడిన దృష్టాంతములు చాల గలవు.

2. పాలు:—ఏపురుగువల్లనైనను పాలు బహుత్వరీతముగా నవరింపబడుచు చేయబడును. ఈ వ్యాధిచే నంటుచేయబడిన జలమును పాలయందు గలుపుటవల్లనైనను, అట్టి నీళ్ళతో పాలపాత్రలను గడుగుటవల్లనైనను, తైఫాయిడ్ జ్వరరొగిని సంరక్షించేయుచున్న వారు పాలు పిడుకుట వల్లనైనను, పాల మూలముగా నీవ్యాధి వ్యాపింప జేయబడును.

3. ఆహారము:—ఈవ్యాధి సంబంధముగు ఆహారోగ్యత నందియున్న జంతువుల యొక్క గాని, యితర జీవపదార్థముల యొక్క గాని, మాంసమును భజించుటవలన నీవ్యాధి వ్యాపించగలదు. స్విజ్జర్లాండు దేశమునందలి శత్రులు తైఫాయిడ్ జ్వర సంబంధముగు యీ వ్యాధిని అప్పుడప్పుడు కలిగియుండునట్లు తెలియుచున్నది.

4. వాయువు:—దుర్వాసాయువు మూలమునను యీవ్యాధి వ్యాప్తనందునని కొంత కాలమువరకు అభిప్రాయము వ్యాపించి యుండెనుగాని, జనములమున నీవ్యాధి మిగులుట ముగ వ్యాపించుననెడి ఊహ యెక్కువ స్థితిసంగిని వెనుక నీటిప్రాయము అనుగంట దొక్కబడెను. తైఫాయిడ్ రోగియొక్క యెండువల నందిన విరేచన పదార్థము వాయువు నందు గలిసి ఊపిరిని బీల్చుటలో నీవిపపదార్థము శరీరమునందు బ్రవేశించుట వలన నొకప్పుడు యీవ్యాధి కలుగుచున్నది.

5. వస్త్రములు:—తైఫాయిడ్ రోగులవలన మలినపర్చబడిన వస్త్రములు కారాల్లిక్ లోపిస్ వస్త్రాలవలన శుభ్రముచేయకుండిన గారణముచే నీవ్యాధి వ్యాప్తత నందగలదు. తైఫాయిడ్ జ్వరము, రోగి దగ్గరకు బోయినంతమాత్రమున, అంటుకొన జేరదు. తైఫాయిడ్ వ్యాధి పీడితులకు సంరక్షణ జేయువారలు, తమచేతులకు శుభ్రముగా గడుకొననందువలన నున్నూ, లేక ప్రక్కపై నారుదలనందిన రోగియొక్క విరేచనమును దుమారముగా లానకు బీల్చినందు వల్లనున్నూ, యీవ్యాధిని ఆక్రమింపవచ్చును.

6. తైఫాయిడ్ వ్యాధిగ్రస్తులు:—ఒకసారి తైఫాయిడ్ జ్వరముచే బాధనొందిన వారు ఆరోగ్యనీతి నందియున్నను, కొందరు గొన్ని సంవత్సరముల వరకును నీవ్యాధి సంబంధముగు పురుగులను పీత్రనాశములయందును పేగులయందును గొంపోవు చుండురు. జ్వరనిదేశములో స్థానికబద్ధ పట్టణమునందొక రొగ్గులచేయు క్రికొన్ని సంవత్సరముల క్రిందట నీజ్వరముచే బాధనొంది యుండెను. ఈమెయొక్క విరేచనములను బరిశీలించిచూడ విశేషములగు తైఫాయిడ్ క్రిము లుండియుండెను. రొట్టెకాలలోనికి నచ్చుటలో క్రితపనివాడును తైఫాయిడ్ జ్వరపీడితుడగుట తలపించెను. ఇద్దరు పనివారలు మరణమును గూడ భొందిరి.

7. ఈ గలు:—1898 సం॥ నందలి స్పానిష్ అమెరికన్ యువములో యీ వ్యాధిని వాస్తవ గలుగజేయుటయందు ఈగల యొక్క ప్రాముఖ్యతను స్పష్టముగ గ్రహించి యున్నారు. ఈగలు "టైఫాయిడ్" కోగులయొక్క విరేచన ములపై సూచి పిమ్మట సైనికుల యొక్క భోజనపదార్థములపై వ్రాలి యీ వ్యాధిని వ్యాప్తపరిచుచుండెను. తమ ఆవరణదార్యములపై సూతలను వేసియున్న విషయములలో వ్యాధియొక్క వ్యాప్త తగ్గియుండెను. 1902 సం॥ నందు అమెరికాదేశములో చికాగో పట్టణమునందు యీ వ్యాధి విశేషముగ వ్యాపించియున్నపుడు మిక్కుటముగు పరిశోధనలు చేయబడెను. ఒక టైఫాయిడ్ బ్యాక్టీడి తని గదిలోనున్న ఈగలనుబట్టి బయటించగా యీ వ్యాధి సంబంధముగు పురుగులు దొరకెను.

8. పెంటుశువులు, దుర్గంధ జలదారులు, మురికి కండ్లు:— ఇవి వాటంతట యవి టైఫాయిడ్ జ్వరమును గలుగజేయుచుగాని, యీ వ్యాధి సంబంధముగు పురుగులు సజీవులై యుండుటకును ఆభివృద్ధి చెందుటకును అనువును గలుగజేయును.

కొందరు జనులు యీ వ్యాధియెడల మరికొందరికంటె దక్కువ ఉన్యక్తతను గలిగి యుండుట బహుశః నిజమైయున్నను, పూర్వ మొకసారి యీ వ్యాధిచే బాధ నొందియుండుట మాత్రము రక్షణను గలుగజేయు ననుటయందు సందియములేదు. ఈ వ్యాధి రెండవ సారి గలిగియుండిన దృష్టాంతము లొందియున్నవి ఇట్టివి బహు అరుదైయున్నవి. ఈ వ్యాధి రాకుండుటకుగాను రైట్ అరునాయన టీకాలు వేయుటను గనిపెట్టెనుగాని, ఇందువలన నుపయోగ మొనరివరకు యుండునదియు ప్రస్తుతములో నిశ్చయింప మీ గాకున్నది.

ఆవయవములలోని మార్పులు.

ఈ టైఫాయిడ్ జ్వర సంబంధముగు పురుగులు శరీరమునందలి కొన్ని ఆవయవములలో నుండుటకు యొక్కవ అనువును గలిగియున్నవిని చెప్పెట్లుక నిదర్శనములుకలవు. ఈ ఆవయవములు — చిన్న పేగులు, ప్లీహ, కరిజము, మాత్రగ్రంథులు, క్వాసకోశములు, ఆయియున్నవి. కొంతకాలము పిమ్మట నీ ఆవయవములందు యీ వ్యాధిసంబంధముగు పురుగులు విషమల వెలిబుచ్చుచుండుట వలన నీ వ్యాధియందలి సామాన్య లక్షణములకు కారణమగుచున్నది.

ఈ పురుగు సాధారణముగ నెక్కువ విషయములలో తీర్ణకోశ మార్గముననే శరీరమందు బ్రవేశించునని అభిప్రాయము కలదు. కొన్ని విషయములలో లోనకు బీల్చుగారి ద్వారా యీ పురుగు శరీరమునందు బ్రవేశించినను, బ్రవేశింపవచ్చును. వ్యాధియొక్క ఆరంభము నుండియు న్యూమోనియా లక్షణములతో గూడియున్న యీ వ్యాధియందు, బహుశః క్వాసకోశ మార్గమున నీ పురుగు శరీరమునందు బ్రవేశించి యుండునని మనము తలపవచ్చును.

పేగులు — ఈ వ్యాధియందు ముఖ్యముగా పేగులు అస్పష్టతనంది పచ్చిగా నుండును. పేగులలో పుండ్లుపుట్టి ఉద్రుత వస్థయందు కొకానొకప్పుడు కొంత భాగమునకు రంధ్రములు పడవచ్చును.

ప్లీహ — ఈ ఆవయవము, వర్ణమునందు నలుపును, వహించి ఘనతనంది, స్వాభావిక పరిమాణముకంటె మూడు రేక నాలుగంతలు పెద్దదిగ నుండును.

గుండెకాయ—ఈ అయవమునందు స్నానమువలన తగ్గి, పాకారస్థానములు అవ్వడప్పుడు పల్చనై యుండును. ఇది తరుచుగా పాలిపోయి దిగువు చెడిన స్థితి యుండుండును. సామాన్య గతుల యందు యితర అవయవము శ్రమియు మార్పు నందవు.

లక్షణములు.

ఈ వ్యాధి సంబంధముగు పురుగు శరీరమునందు బ్రసేవించిన పిమ్మట, యెంత కాలము నను వ్యాధి పక్షమునను వచ్చుకదియు, యింకను భృతపరుగుబడి గురువేతదు. ఈ కాలపరిమితి ఒక వారము మొదలు మూడు వారములవరకు కొందరిచే నేర్పరువడియున్నది. కాలమందు రోగి జబ్బును గ్రహించినను గ్రహింపవచ్చును. లేకపోయినను లేకపోవచ్చును. విస్తార విషయములలో నేయితర జ్వరములయందు కంటెను యాజ్వరమునందు వ్యాధి యొక్క ఆరంభదశ బహుశా భుక్త్యమును వహించియుండును. వ్యాధిని గూర్చి కృమినివారణ చేయుటకు త్వరితముగా వారంభించినను, వ్యాధి సరిగా యెడనమున ప్రారంభమైనదియు నిశ్చయించి చెప్పట మిగుల కష్టమైయున్నది. వ్యాధి ప్రారంభమయిన పిమ్మటను గూడ రోగి కొంతకాలమువరకు నిటులు దిరుగుటకు శక్తిని గలిగియుండ వచ్చును.

మొదటి వారమునందలి అంశములు.

వ్యాధియొక్క ప్రారంభదశయందు జలపరమాగలిగి ఆసాఖ్యతయు బడలికయు బ్రసేవించి మఖ్యముగా రాత్రులయందు జ్వరమువచ్చినట్లుండును. తలనొప్పి కృధానముగా నుండును. ముఖ్యముగా కూర్చుండునపుడు తలతిప్పుట తరుచుగా నుండును. ముక్కువెంటి కొద్దిగాగాని విశేషముగాగాని రక్తముకారుట యేర్పడి యిందుతో జ్వరము కూడియుండిన యెడల టైఫాయిడ్ ను గురించి అనుమానింపటమే మంచి వాగ్దానముగ నుండును. దాహము ఆకలి లేకపోవుట, అవ్వడప్పుడు చిద్ధాస్పృహ, ఉండును. నాలుక నడిగానుండి, ఆంతుల నున్న కొనభుండున్నూ యొర్రేగానుండి, తక్కినభాగాలందు ఒకవిధమగు తెల్లని పొరగమ్మియుండును. ఈ కాలమందలి శరీర వేడిమి గమనింపదగిన అత్యుత్తములను వహించి యుండును. ప్రతి సాయంకాలమునందును ఒకటిగ్రీ వేక రెండు డిగ్రీలు పెచ్చుదలనంది మరుసటి ఉదయమున ఒకటిగ్రీగాని అంతకు తక్కువగాని తగ్గుదలనంది, ఆ మరుసటి సాయంకాలమునందుమరికొంచెము పెచ్చుదలనంది, అటుపిమ్మట ఉదయమునను కొంచెము తగ్గుదలను జూపి—యీ ప్రకారము జ్వరగతి పెట్టుచు నెక్కుగిరిని అనుదినమును పెచ్చుచుండును.

మొదటివారముయొక్క ఆంత్యమునకు, సాయంకాలమందు గలుగు శరీరవేడిమి 102 ° 103 డిగ్రీలు. లేక, అంత కెక్కుడుగను వహించి యుండును. నాడి చురుకుబారినను, శరీరవేడిమికి దగినట్లుగా చురుకుదల నందియుండదు. నాడి నిండు గను. మృదువుగను యుండును. ఒడలు పొడిగా నుండును. మలబంధము తప్పు కుండ నుండియుండును. ఉదరము భూమిలంకంటె పుష్టిగత నందియుండును. స్త్రీహృదయము మాంద్యత అధికమగును. మొదటివారముయొక్క ఆంత్యమునకు రోగి సాగిలబడిన స్థితిలో నే వచ్చి, మఖ్యముగా సాయంకాలమునందు చెక్కిలల వైపున ముఖము యొర్రేబారి యుండును. కండ్లు వికాసితనంది, కనుపాపలు విస్తరింపునంది యుండును.

రెండవ వారమునందలి అంశములు.

మొదటి వారమునందలి లక్షణములే. ఉదాత్తను వహించి, రోగి వ్యాధియొక్క పట్టులో నెక్కువగా జిక్కినట్లు కనుపడును. శరీరవేడిమి, 103-104 డిగ్రీలవరకు హెచ్చి, ఉదయమున కొద్దిగ మాత్రమే తగ్గుదల నందును, సాయంత్రములందు మొదటివాగము కంటే అధికముగ గనబడును. నాడి, సాధుగతులయందు కొంచెము కొంతతను వహించియుండినను కొంతవరకు త్వరితగతిని వహించి యుండును. ఈవాగమునందు చర్మముపైని పొక్కులును పుట్టి, యివి అభివృద్ధి నందుచుండును. ఈపొక్కులు కొందరియందు గనుపడక పోవచ్చును. దోమ కాటులవలె నుండినను ఉండవచ్చును. ఇవి క్రిమముగా నల్లబడి పోవుచుండును. ఈ రెండవ వారమునందే అతివీరచనములు పుట్టును. ఈవీరచనములందు బాధయేమియు నుండక, పేగుతొయ్యికి అస్వస్థత ఉద్వేగగతిని వహించినను వహించ వచ్చును. లేక సాధుగ తిన్నెను వహించియుండవచ్చును. విరేచనము గోధుమవర్ణము కలిసిన పసుపురంగుతోగూడి దుర్వాసన గలిగియుండును. ఈ విరేచనమునందు జీర్ణతనందని అవశవద్దాములు, పేగుల యందలి కురుపులయొక్క మలినపుతునుకలు ఉండియుండును. ట్రైఫాయిడ్ వ్యాధిసంబంధ మగు పురుగులును యుండుండి యుండును. విరేచనములందు రక్తముండి యుండవచ్చును. అష్టదశాక్షుడు విశేషముగ రక్తము పడవచ్చును. ఈస్థితియందు యౌదరము యొక్కవనిస్తరింపు నంది యుండును. నాలుకపై బొరగమ్మియే యుండును. కాని ఆరుదలనంది బీటికల దీప్తియుండును. ముఖ్యముగా రాత్రులందు సాధువగు సంధిగుణము పుట్టవచ్చును. చగటి యందు మానసికస్థితి క్రిమముగనుండి, బహుశః యీసందర్భమునందు సామాన్యముగ గలగు చెపుడు మూలమున, రోగి మాంద్యతను వహించి నిర్లక్ష్యముతో గూడియుండును.

మూడవ వారమునందలి అంశములు.

రెండవ వారమునందలి లక్షణములే మూడవ వారమునందును సామాన్యముగ ఆత్మ్య ద్విక గతియందు నడచుచుండును. శరీరవేడిమి కొంచె మెచ్చుతక్కువగా నెల్లప్పుడును విశీలించియే యుండి, ఉదయవేళలయందు మాత్రము కొంచెముగా తగ్గుదల నందుచుండును. నాడి నిమిషమునకు 110-120 వరకు తొందరతో నడచు చుండినను, నీరసతన వహించి యుండును. రోగి, వ్యక్తనట్లుకని పడుండి, నిశ్చింత భావముతోడను నీరసతోడను జూచుచుండును. రోగి కష్టించి, ప్రియత్నముమీద ప్రియపులు వణకుటనందును; కునుకు నిద్ర అధికమయి, మెల్లగా గొనుగుటతోగూడిన సంధిగుణము జనించును. క్వాసకోశ స్థంబంధమగు రక్తముయొక్క కూడివలన, అధికమగు ఉబ్బాసన నిర్వాసములతోగూడిన దగ్ధతరుచుగా నేర్పడును. ఈవారమునందే, యీజ్వరము యొక్క యొక్కవ చిక్కుదల అవస్థలు, అనగా, రక్తమువడ్డుట, పేగులయందు రంభము యేర్పడుట — తటస్థించుట కాన్ఫిడము కలుగును.

నాల్గవ వారము నందలి అంశములు.

జ్వరము సర్వసాధారణముగా నాలుగవ వారమునందు తగ్గుదల నందుచుండును. శరీరవేడిమి, ఉదయమునందు యొక్కవగా తగ్గుదలనంది, సాయంకాలమునందు పెనుకటంత

అధికృతనందక, యుండును. రోగి, యొక్క వ సీరసక్రమ వహించి యున్నను, అన్ని యిత రలక్షణములందును అనుపూలమగు మార్పులుగలిగి, రోగి స్వస్థావస్థనీతిలోని కఠిన్వృద్ధి జెం డుట కారంభమగును. ఈ గత్యందును జ్వరలక్షణములు కొద్దికాల పరిమితమగుటకు మరల గలుగుట కారంభించి, అడ్డుపెట్టడు స్పష్టమైన పునఃప్రకృతిని అవలంబింప వచ్చును.

కొన్ని విషయములందు నాలుగవ వారమునందలి అంశములేమియు మార్పునందకయే జ్వరము అయిదు లేక ఆరవ వారమువరకును తగ్గుదలనందు సూచనలు కనుగడక యుండును. అట్టి విషయములలో రోగి మిగుల శుష్కించి నిస్త్రాణ సందియించును.

ముఖ్య లక్షణములయొక్క పరిశీలనము.

ఆరంభము:— ఈ వ్యాధియొక్క ఆరంభదశ వివిధవిధములుగ నున్నది. కొన్ని విషయములలో జ్వరముయొక్క ఆరంభమే చెలిసికొనుట వీలులేకుండగ నుండును; మరికొన్ని విషయములలో, ఆరంభమునందే యితరవ్యాధి లక్షణములతో గూడి యుండుటవలన నీవ్యాధిని నిర్ణయించుటకు గట్టముగా నుండును. ఒకప్పుడు క్వాసకోశ సంబంధమగు న్యూమో నియా వ్యాధిలక్షణములు ఆరంభమునందే గనబడవచ్చును. బిడ్డలయందు మెదడు సంబంధ మగు ఆస్పర్శతలకలిగి, యీవ్యాధిని పొరలుచ్చవచ్చును. జ్వరము ఉండియున్నను, రోగి, తిరుగుచునేయుండి, రక్తస్రావముగాని పేగులయందు రంధ్రము పడుటగాని తటస్థించు సంతవరకును, ట్రైఫాయిడ్ జ్వరమని చెలిసికొనుటకే వీలు లేకుండును.

శరీరవేడిమి:— జ్వరగతియే ట్రైఫాయిడ్ జ్వరముయొక్క ముఖ్య చిహ్నములలో నొకటియై యున్నది. జ్వరముయొక్క పరిధిమగత్యందు హెచ్చుట, రెండవగత్యందు యెడతగ్గుతుండుట, మూడవ గత్యందు తగ్గుట— యీ లక్షణము లుండియున్నవి. ఉదయ వేళలయందు కొద్దియో గొప్పయో జ్వరము తగ్గుదలనందుట యీ వ్యాధియొక్క ముఖ్యలక్షణ మై యున్నది.

మొదటి వారమునందు ప్రతిదినము సాయంకాలమును వెనుకటి దినముకంటె నెక్కువ శరీరవేడిమి కనబడుచు, ఉదయమున కొద్దిగా తగ్గుదలనందుచు, వారముయొక్క అంత్యమగు సరికి సాధారణముగ శరీరవేడిమి ఉన్నతదశ నందును. రెండవ వారమునందు, శరీరవేడిమి యొక్కవ పట్టుదలతో నున్న తదశయిందండి, ఉదయపు వేళలయందు కొద్దిగా మాత్రము తగ్గుచుండును. మూడవ వారమునందు జాలవరకు యిదేప్రకారమండి, అటువిప్పట్లు ఉదయమునందలి తగ్గుదలలు విశేషముగనుండి సాయంత్రమునందలి హెచ్చుదలలు అంత విశేష ముగ నుండవు.

నాలుగవ వారమునందు, ఉదయపువేళ శరీరవేడిమి సామాన్యముగ స్వాభావిక స్థితి లోనికి దిగి, సాయంకాలమందు కొద్దికాల పరిమితయందు మాత్రమే హెచ్చుదలనంది, త్వరలో నీగతి మారిపోయి క్రమముగా వారోగ్యతయందలి స్థితిలోనికి వచ్చును. ఒక వారము దినములవరకు శరీరవేడిమి ఉదయమునను సాయంకాలమునను ఒకేవిధముగా నుండిన యెడల, వ్యాధి అంత్యము నందినదని యెంచవచ్చును. కాని, యీస్థితియందు వ్యాధి తిరుగ బెట్టుట ఆసామాన్యము కానేరదు.

జ్వరముయొక్క అభివృద్ధియందు అనుదినమును శరీరవేడిమిని బరిక్షించుటలో రాత్రి యెనిమిదిగంటలకును పండ్రెండు గంటలకును మధ్యకాలములో సున్నతరగతి నందియుండు ననియు, ఉదయము ఆరు గంటలకును యెనిమిది గంటలకును మధ్యకాలములో క్షీణగతి నంది యుండుననియు, సాధారణముగ గనుగొనవచ్చును.

అతివిరేచనములు పొముఖ్యలక్షణము గా నున్న విషయములలో శరీరవేడిమి అత్యున్న తదశనంది తరుచుగా నెక్కువ తగ్గుదలల కనుపడవు. పేగులయందు రక్తస్రావము కలిగిన చో, శరీరవేడిమి యందు ఆకస్మిక మయివట్టియు, గుర్తింప దగినట్టియు, తగ్గుదల వెంటనే కనబడును.

శరీరవేడిమి 106 డిగ్రీలును అంతకు పైనుండు ఉండట సాధారణములు కావు; ఇట్లుండినచో అపాయకరముగ నెంచవచ్చును. స్వస్థావస్థయందు భోజన పదార్థములయందు మార్పువలనగాని, లేచి తిరుగుటవలనగాని, శరీరవేడిమియందు గ్రహముగ నుండవలసిన దాని కంటె కొంచె పెచ్చుతగ్గులు కలుగవచ్చును; ఈస్థితియందు శరీరవేడిమిని దరుచుగ బరిక్షిం చుట మంచిది.

రక్తప్రచారము:— వ్యాధి ఆతిశయత నొందిన కొలదిని నాడి యెక్కువ దరుచుగ గొట్టుకొనుచు, అతినిరేచనము లుండినయెడల, యింకను యెక్కువగ నుండును. నాడి మొ దలలో నొండుగను మృదువుగను నుండి, పిమ్మట నున్ననై యుండును. జ్వరముయొక్క తద సంతర గతులయందు నాడి అస్థిరతనొంది క్రమము దప్పినదై యుండును. పెద్దవారలయందు నిమిషమునకు 130 సంఖ్య దాటినయెడల అదుర్దాన జెందవలసి యుండును.

రక్తస్రావము కలిగినయెడల నాడియొక్క సంఖ్య అధికమయి శరీరవేడిమి దగిపో వును; పేగులయందు రంధ్రము పడినయెడల రక్తప్రచారమునందు క్షీణగతియొక్క లక్షణ ములు కనుపడును. స్వస్థావస్థయందు శరీరవేడిమి పెంతశ్చిద్రతో బరిక్షించుట యవసరమే నాడినొకడ అంతే శ్చిద్రతో బరిక్షించుట అవసరమయి యున్నది.

ప్రేఫాయిడ్ జ్వరముయొక్క ఫలితముగ నొకప్పుడు యేదైన నొక కాలముబోవు అపరిశుద్ధరక్తనాళమునందు రక్తముగడ్డఃట్టటవలన రక్తప్రచారమునకు కొంతవరకు అటంక ములిగి ఆకాలు వాయుట తలస్థించును. ఈవ్యాధి సామాన్యముగ నెడమ కాలానకు తల స్థించును. ఇది జ్వరముయొక్క అంతిమభాగమునం దయినను, స్వస్థావస్థయందయినను దట స్థించును. ఇది బాధకరమయినను సామాన్యముగ నపాయముతో గూడియుండదు.

క్యాసావయవములు:— జ్వరాస్వస్థత లనేకము లందువలెనే వ్యాధి అభివృద్ధి నందిన కొలది ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసము లధికము లగుచుండును. కొన్ని క్యాసకోత సంబంధముగ అస్వ స్థతలు సామాన్యముగ గలుగవచ్చును. రొమ్మపడినెము సాధారణముగ గలుగుచు, దగ్గు తోగూడ తమడనటాతిమగు గురక ఉండవచ్చును.

జీర్ణావయవములు:— నాలుక యొక్కస్థితి యిదివరకే నివరింప బడియున్నది. అట్టి ఋసిస్థితియందు గొంతు యొక్క లేగుదల స్థితివలన, మింగుట కష్టముగా నుండవచ్చును. దాహము, ఆకలి లేకపోవుట, ముఖ్యలక్షణములై యున్నవిగాని, సాధుగతులయం దవికా

రావు. పోరంభగతియందు, సామాన్యముగ వాంటి ఉండదు. కాని, వాంటియగుట ఉద్భుత స్థితిని వహించగనే, వ్యాధి మీరు చున్నదని గ్రహింప వలయును.

అతివిరేచనములు, టైఫాయిడ్ జ్వరముయొక్క సూక్ష్మ లక్షణమేగాని యిది యెల్ల పుడును. ఉండ నేరదు. ఇది అప్పుడప్పుడు ఆంగంభమ నుంచితమే ఉండును. గాని సాధారణముగ రెండవవారమునందు గనబడి జ్వరముయొక్క అంతము వలెనగును, ఉడి, వ్యాధి తిరుగ బెట్టినపుడు మరల రావచ్చును. విరేచనముయొక్క పరిమాణము చాలవరికు మారుచుండును. సోటున దినమానకు నాలుగు లేక ఆయిదు పల్లనివిరేచనము లగును. ఉద్భుతగతులయందు వడి మొదలు యిరువదివఱకునుండును. ఈఅతివిరేచనములయొక్క ఉద్భుతి పేగులయొక్క పుండును బట్టియుండునని చెప్పటకు పిలు కాకపోయినప్పటికిని, దీని కిదియే అపాయకరమై తరుచుగా మరణమును గలుగజేయుచున్నది. కొన్ని విషయములలో సారంభమునుండియు మలబంధ మేర్పడియుండును. విరేచనకారుల నిచ్చుటవలన అతివిరేచనముల గలిగించును. గాన, దీనికై బహుభాగ్యితో జకిత్యను జేయవలసి యుండును.

అతివిరేచన మూలమునగాని, యితర కారణముల మూలమునగాని ఉదరము విస్తరింపు నొందుట మిగుల ఆసౌఖ్యతను గలుగజేయును. ఇది తరుచుగా సంభవించుట, ఉద్భుతలక్షణముల గనబరచుచు, పేగులయందు రంధ్రముకలుగుటకు, యెక్కువపిలునుగలుగజేయుచున్నది.

టైఫాయిడ్ జ్వరముయొక్క అన్ని లక్షణములయందును పేగులయందు రంధ్రముపడుటయే మిగుల భీతికాదవలసిన ఆంశమయి యున్నది. ఆయితే యిట్టివిషయములు నూటికి రెండు మూడు కంటే నెక్కువగ దట్టస్థించుట లేదు. అతివిరేచనములు, రక్తస్రావము, ఉదరముయొక్క విస్తరింపునందుట—యీమూడు లక్షణములును ప్యాముఖ్యముగ నుండినపుడు సామాన్యముగ నిది దట్టస్థించును. కాని అప్పుడప్పుడు యిది మలబద్ధము మొదటి నుంచితము ఉండియున్న స్థితులయందును గలుగుట కలదు. ఇది చాల అలస్యముగ ఆనగా సాధారణముగ మూడవవారము లేక నాలుగవవారమునందును, ఒకప్పుడు స్వస్థావస్థయందును, వ్యాధి తిరుగబెట్టిన యనంతరమునందును, గలుగు చుండును. మనకు స్పష్టముగ గనబడు నన్ని హిత కారణ మేమియు లేకుండగనే యిది కలుగవచ్చును. మరియొకప్పుడు ఆహారపదార్థము నందలి లోపమువలనను, వాంటియగుట యందలి శ్రమమువలనను, విరేచనమగుట యందలి ముక్కుట వలనను, పక్కనుండి ఒత్తిరిలుట వలనను,—యీరంధ్ర మేర్పడుట తటస్థింపవచ్చును. ఈ అస్వస్థత కలుగగనే, ఉదర భాగమునందు ఆస్థిగముగ విశేష బాధ కలిగి, యీ బాధ శరీరమంతటను వ్యాపించి, వాంటి అయి ఊణగతిలక్షణములతో ముగియును.

మూత్రము:—అన్ని జ్వరములయందును ఉండనటులే మొదలుగా యీజ్వరము నందును మూత్రమునందలి ఘనపదార్థము లధికములయి నల్లని వర్ణమును వహించి యుండును. జ్వరము తీవ్రత వహించిన కొలదిని యూరియా యూరిక్ ఆమ్లములు అధికము లగుచుండును. శ్వేతధాతువు కొద్దిగ నుండవచ్చును.

సరములు:—ఆంగంభమునందు గలుగు తలనొప్పిని గూర్చి యిదివరకే వ్రాయబడి యున్నది. సాధుగతులయందు సంధిగుణము లేకుండగనే యుండవచ్చును. సామాన్యవిషయ

ములందు మొదటి వారమునకు పిమ్మట రాతులయందలి సంధికుణము సాధారణాంశమే అయియున్నది. ప్రారంభకాలము దౌకానొకప్పుడు కాళ్ళు పట్టు పట్టవచ్చును. ఈ వ్యాధి యందు మూర్ఖులు కలుగుట బహుఅరుదై యున్నది. చెవుడు, ఒకప్పుడు ఒక చెవియందు మాత్రమేను, మరియొకప్పుడు రెండు చెవులయందును, యేర్పడవచ్చును. ఈ చెవుడు పిమ్మట నెమ్మడించి పోవును. స్థిరమగు చెవుడు యేర్పడుట బహు అరుదైయున్నది. దృష్టి యందు దస్యస్థత గలుగదుగాని, కనుపాపలు విస్తరింపునంది కన్నులు కొంతవఱకు మెరయు నట్టి సితిలో నుండును.

జ్వరముయొక్క తిరుగ బెట్టుట,

స్వస్థానస్థయం దౌకానొకప్పుడు వ్యాధి తిరుగ బెట్టవచ్చును. ఈ కాలమందు ఆహారమునందలి మాంసపులవలనను, స్వప్నమగు నితర కారణములవలనను, గలిగెడి సూక్ష్మమగు శరీరమాంయొక్క అధిక వేడిమికిని, జ్వరముయొక్క తిరుగబెట్టుటకును, భేదమును గమనించవలసి యుండును. వ్యాధియొక్క పెద్దవాటలులయందు యీ తిరుగబెట్టుట సామాన్యముగ దట్టస్థిం చుచుండును. దీనిను దును మొదటితేడవ కనుపడిన లక్షణములే మరల గనుపడును. శరీరవేడిమి కలిమముగా నధికమగుచు నాడియొక్కయు అరుదలనందిన నాలుకయొక్కయు, ఆలిఖితవన ములయొక్కయు, లక్షణములు పెనుకట్టివలెనే యుండును ఈగతి మొదటి కాల పరిమితి కంటె దక్కవగానుండి గుణములయందును, సాగుత్వమును వహించియుండును. కాని దీని వలన నోగి విశేషముగ కుష్మించినను, చాలవిషయములలో స్వస్థత నందవచ్చును. కొన్ని విషయములలో మాత్రము అతిసర, రక్తస్రావము, పేగులలో రంధ్రము పడుట, వీటివలన మరణము సంభవించును.

సులక్షణములు.

రాతులయందు 103 డిగ్రీలకు హెచ్చునట్టియు, ఉడయపువేళల బాగుగా తగ్గు నుండనట్టియు సామాన్యజ్వరము పెద్దవారలయందు (నిమిషమునకు) 100 కి హెచ్చు నట్టియు బిడలయందు 120 కి హెచ్చునట్టియు నాడి, చెమ్మతోగూడినట్టియు యొక్కవగా పొరగమ్మినట్టియు నాలుక; మెత్తనైనట్టియు, సవలిసట్టియు, ఉదరము, చిక్కస్థితుల లేక పోవుట — యివి అన్నియు సుగుణములుగా నెంచదగును. వీటికి దోడుగా నోగి శుభ్రముగా నిద్రింపను, ప్రక్కలూ దనంతలతాను కదలుటకు శక్తిగలిగియుండినయెడల, కొంత కురకు ననుకముతో వ్యాధి కుదురుబాటునందునని చెప్పవచ్చును. కాని మిగుల సాధువైన విషయములందుగూడ రక్తస్రావము, పేగులయందు రంధ్రముపడుట, ఒకప్పుడు తటస్థమగు గాన సాయంకాలమునందలి శరీరవేడిమివరుసగా పదిదినములవరకును మాములుగా నారోగ్యతయందుండు స్థితిని వహించి యుండునంతవరకును అసాధ్యమునండి పూర్ణముగా దోలె యుండినట్లు యెంచగూడదు.

దుర్లక్షణములు.

రోగి మత్తుగానుండి, సంధికుణము వహించి, ప్రక్కలూ గదలుటకు శక్తిలేక వెల్లకిలి పరుండి యుండిన యెడల - దుర్లక్షణముగా నెంచదగును. వాంతియగుట, మాత్రము నిలువయుండుట, చూసియును మలమును వెలువడుటయందు రోగియొక్క స్వాధీనము తప్పి

యుండుట, ఎడతెగని చెవుడు, ఉద్యోతముగు అతివిరేచనములు (దినమునకు 10 లేక 12 - ఇవి అన్నియుగూడ చెడులక్షణములు గా దలచ వలయును. 120 కి మించియున్న నాడియును నిర్లక్ష్యము చేయతగినది కాదు. నాడి 130 ని మించియున్నయెడల అపాయము స్పష్టపించి యున్నదని గుర్తింప వలయును, శరీరవేడిమి 101 డిగ్రీలుగాని అంతకు మించిగాని ఒకే విధముగానుండి, ఉదయమున స్పష్టమయిన తగ్గుదల లే కుండినయెడల, శరీరముయిన విషయముగా సెంచవలయును. మూడవవారమునందీ శరీరవేడిమి వ్యాపించియుండి తగ్గుదల లక్షణములు కనుపడ కుండినయెడల వ్యాధి బహుశః యిరువదియైదివి దినములవరకును వ్యాపించును. దీనితో పైన తెల్పబడిన దుర్లభములు కలిసియున్న యెడల, చెమ్మగిని కలుగుటను గురించిన ఆశలు వదలుకొనవలసి యుండును.

పొక్కులుగా ని, చుక్కలుగా ని, శరీరముపై వ్యాపించియుండునంతవరకును, వ్యాధి నెమ్మదించునని యనుకొనుటకు పీలులేదు.

రక్తస్రావము మొదటి పదిదినములు దాటినపెనుక కలిగిన యెడలనున్నా, శరీరవేడిమి యెక్కువగా తగ్గుదలనంది తిరిగి హెచ్చుకదలయిన యెడలనున్నా, యిందునుగురించి యెక్కువగా నాలోచించవలసి యుండును. అయితే, నలుబది యెండుది గంటలలోగా మరలి రాకుండ, శరీరవేడిమి మామూలుస్థితికి వచ్చియుండి యెడల, ఉపద్రవములేదు.

పేగులయందు రంధ్రము పడుటవలన సాధారణముగా నెల్లప్పుడును ఫ్రాజింపాయముతో గూడియుండును. ఇది దానంతట అదియే స్పర్శకొనుట బహు అరుదైయున్నది. శస్త్రముచేసి బాగుచేయుట యైనను బహు కష్టమయియున్నది.

ఈ వ్యాధియందు తిరుగ బెట్టుట, సామాన్యముగ సాధ్యగతిని వహించి యుండును. ఈ స్థితియందు నెమ్మదించుట యెక్కువ కష్టములోనిది కాదు. తిరుగ బెట్టు స్థితియందు సాధారణముగ నొకపక్షముకంటె నెక్కువగా నుండవలెదు.

స్వప్నమోహిమా సంబంధముగ చిక్కులు కలిగినయెడల మరణము కాలవరకు నిశ్చయమే అయియున్నది. గర్భిణి ఉండియున్నయెడల, శత్రువునకు ఫ్రాజింపాయము కలుగుటయుగాక, తల్లికిని బాల అపాయమును గలుగజేయును. టైఫాయిడ్ జ్వరము, పుష్పవసంబంధముగ స్థితితో గూడియుండినయెడల, విశేషముగా సెంచ వలసి యుండును.

ఇతర వ్యాధులతో గూడియుండుట.

స్వస్థావస్థయందు మాత్రమే సామాన్యముగ గనిపించునట్టి దద్దురోగము (Erysipelas) యీ టైఫాయిడ్ వ్యాధితో బహుళముగా గలిసియుండును. జ్వరావస్థయందుగాని స్వస్థావస్థయందుగాని పొంగు కనుపడవచ్చును. బిడ్డలయందు ఆటలమ్మ కనుపించిన విషయములు గలవు.

చలిజ్వరమును టైఫాయిడ్ జ్వరమును ఒకేకాలమందు రోగి ననుసరించి యుండవచ్చును. యీ రెంటిని గలిపి యొకటిగా నెంచి చికిత్సజేయ బ్రయోజనముండజాలదు.

టైఫాయిడ్ జ్వరమునకు ముందుగా ఇక్షుప్లాయంబా లక్షణములు కనుపడ వచ్చును. లేక, రెండును యేక కాలమందు శరీరము నావహించి యుండవచ్చును.

తయవ్యాధి ప్రైఫాయిడ్ వ్యాధితో గలిసి యుండవచ్చును. తయవ్యాధిగ్రస్తుడు ప్రైఫాయిడ్ జ్వరమును గ్రహింపవచ్చును.

ప్రైఫాయిడ్ జ్వరము తీవ్రవిషయమందుండినపుడు అతిమాత్ర రోగియొక్క మాత్రము నందు మధుపదార్థము కనుపడక పోవచ్చును.

ప్రైఫాయిడ్ జ్వరములో తరగతులు.

ఈ జ్వరమునందలి పలువిధములగు గుణలక్షణములను బట్టి వ్యాధిని శీఘ్రముగా గుర్తించుట కష్ట సాధ్యమయి యున్నది. ఈజ్వరము అనేకవిధములుగా పరిణమించుచుండును, కొన్ని విషయములలో సామాన్య జ్వర లక్షణములే ఉద్రుతావస్థయందుండును. ఇంకొన్నిటిలో వ్యాధి యొక్క నడకయందు మార్పుదల కలుగుచుండును. మరికొన్నిటిలో కొన్ని ప్రత్యేక ఆవయవములపై విషప్రయోగ మకటవలన చిక్కుదల నీటలు కలుగును. మెదడు సంబంధమగు నస్యస్తత యొకప్పుడు యేర్పడును. మాత్ర గ్రంథులొకప్పుడు చిక్కుదల న్నిదిని వహించును. క్వాచావయవము లొకప్పుడు అనారోగ్యతను జెందియుండును. ఈవ్యాధి ప్రత్యేకించి యొకమార్గమున నడచునని చెప్పటకు వీలైనదికాదు. వివిధములగు నస్యస్తతలను యొకప్పుడు కొద్ది తోడనే సమాప్తి నందవచ్చును; లేక, మరియొకప్పుడు తీవ్రములయి యుండవచ్చును. ఇట్టి అనేకమార్పులు కలిగిన లక్షణములను వహించిన యీ వ్యాధిని గుర్తించుటయం నొకప్పుడు వైద్యులు పొరబడవచ్చును గాన మిగుల బుద్ధికుశలత నుపయోగించవలసి యుండును. ప్రైఫాయిడ్ జ్వరమును యీక్రింది 5 తరగతులుగా విభజింపవచ్చును.

1. సామాన్యమకన్టీయ అనపాయ మై నట్టియు తరగతి:— ఇందు జ్వరము వచ్చినను, రోగిని పడకపేయుట కవసరములేకుండ జేయును. బిడ్డలలో ముఖ్యముగా నిది ఆకస్మాత్తుగా రావచ్చును. వ్యాధిలక్షణములు మాత్స్యములై, నాడిసంఖ్య విశేషముగ నుండక, జ్వరము అరుదుగా తప్ప 102 డిగ్రీలకు మించకుండ నుండును. సామాన్యముగా ఒడలుపైన గులాబీచుక్కలు కనబడును. ఈచుక్కలు తెల్లవారలయందు మాత్రమే ముఖ్యముగ కనబడును గాని, ఇండియాదేశపు జనులయందు కనుపడటం ఆరుద్రయైన్నది. పీహయొక్క ఆభివృద్ధియు కనుపడును. ఆతివీరేచనము లరుద్రయైన్నది. ఈవ్యాధియందు తిరుగబెట్టుటయు ఉండియున్నది. ఇట్టి సామాన్య విషయములలో నజాగ్రత్తను వహించుటవలననే సంఘము నందు యీ వ్యాధి చిరకాలముగ వ్యాపింపటకు మార్గ మేర్పడుచున్నది.

2. అపాయకరమగు తరగతి:— ఉద్రుత జ్వరము, స్పష్టమగు మెదడు యొక్క అస్యస్తతలు, యీ తరగతియొక్క లక్షణములై యున్నవి. స్పష్టమైన వ్యాధితోడను, మాత్రగ్రంథుల యొక్క అస్యస్తతతోడను, ఉద్రుతమగు ఉర్ధ్వాయాస్యస్తతలతోడను, మెదడు సంబంధమగు నస్యస్తతల తోడను, ప్రారంభమగు కఠినజాతులు యీ తరగతియందు గలిసి యుండును.

3. అంతర్గత తరగతి:— ఈ తరగతియందులి లక్షణములు సామాన్యముగ స్పష్టములై, రోగి పడకపేయుటకు దగినంత వ్యాధితీవ్రత కనుపించదు. రోగి బడలికజెంది, బహుశ:

కొద్ది అతిభరణములు గలిగి, వ్యాధిగతియం దంతటను తనవనుట జేసికొనుచు, తిరుగుచు నుండును. ఈతరగతియందే కొన్ని విషయములలో నకస్మాత్తుగ సంధిగణన జనింపవచ్చును. ఈ అంతర్గతతరగతి విషయములలో నొకప్పుడు రక్తసాగ్రవమేగాని లేక పేగులయందు రంధ్రముపడుటగాని మొదటగా గుర్తింపదగిన అక్షణముగా నేర్పడవచ్చును. ఈ వ్యాధియందు సరియైనచికిత్స లేకుండ వ్యాధిగ్రస్తుడు దూరప్రయాణము చేసిన విషయములలో నిట్టి అపాయనీతులు సంభవించునని సర్ విలియమ్ జెన్నరుగారు చెప్పుచున్నారు.

4. రక్తసాగ్రవ తరగతి:—ఇది ఆరువైయున్నది ఆంధ్రమునుండియే రక్తసాగ్రవము అధికమై యుండవచ్చును; కాని, యెక్కువ సామాన్యముగ వ్యాధియొక్క మధ్యగతియందు సాగ్రవము తల్లవగును. ఈతరగతియందు నిశ్చితముగా మరణము కలుగు ననవచ్చినవగును.

5. జ్వరములేని ప్రైఫాయిడ్:—కొందరు వైద్యగ్రంథకర్తలు జ్వరము మాత్రము లేకుండ తక్కినలక్షణములుండిన ప్రైఫాయిడ్ వ్యాధిని ఒప్పుకొని యున్నారు. ఈ రోగికి, బుడలిక, మాంద్యము, తలనొప్పి, బొడుకటిస నాలుక, అకలి భోజనోభ, నాడియొక్క మాంద్యత, ఒడలుపై చుక్కలు, పుగిసాదిన ప్లీహ — యీ లక్షణములన్నియు, నుండును. ఇట్టి యొక్కవిషయములో పదునారవదినిన శరీరవేడిమి మామూలువలెనే యుండియున్నట్లు సర్ విలియం ఆస్టరుగారు చెప్పుచున్నారు.

ప్రైఫాయిడ్ రోగిని విడిగ నుంచవలయునా ?

కుటుంబములోని యితరులెవ్వరును (రోగి కుపచారముల జేయుటయందు యోగ్యము లేనివారలు) సాధ్యమయినంతవరకు రోగి పరుండి యుండు గదిలోనికి బోరుడ నుండుటయే శ్రేష్ఠమని చెప్పవచ్చును. ఉపచారములు, యీ వ్యాధియందు ‘ముందు జాగ్రత్తలు’ అనుకరి కక్రింద వ్రాయబడిన యంశములను ముఖ్యముగ గమనింప వలయును. రోగి కుదిరికనందిన పిమ్మట గదియంతయు శుభ్రపరచి సున్నమును గొట్టవలయును.

కదిచిన కొద్ది సంతృప్తములలో, జర్మనీదేశమునందు, యీ వ్యాధిని గుర్తించిన విషయములలో సాధ్యమైనంతవరకు ముందుజాగ్రత్తలను బుచ్చుకొని, రోగినుండి వ్యాధి యితరులకు వ్యాపింపకుండ జేయుటకు అవసరమగు కట్టుబట్టుములను సరిపి పనిచేసి యున్నారు. ఈవ్యాధి మిక్కిల్లముగ వ్యాపించియున్న ట్రీయరు అను నొక జిల్లాయందు డాక్టరు కోచ్ గారు కొంతమంది సహాయవైద్యులతో నొక పరిశోధనశాల నేర్పరచి, యచ్చటనున్న ప్రతి ప్రైఫాయిడ్ రోగిని విడిగానుంచి, వ్యాధియొక్క అంటుదల శంతమాత్రిమము ఆస్పదము లేకుండునట్లు జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొనుచు, యీ వ్యాధి సంబంధమగు పుగుల నన్నివిధముల చేతను హతము గావించుచు, మూడుమాసములలో నామిట్టుప్రక్కల నెక్కడను ప్రైఫాయిడ్ పురుగుగాని ఆవ్యాధిగాని లేకుండ రూపుమాపిరి.

చి క్షి త్న.

ప్రైఫాయిడ్ జ్వరముచే బీడింపబడుచున్న రోగికి, సంరక్షణ జేయుటయందును, అవరోధ నిమ్మటయందును, తగు జాగ్రత్తలు బుచ్చుకొనుట, యీ వ్యాధి యందలి చికిత్స

అంగ్లేయ వైద్య చింతామణి యున్నది. రోగిని, విశాలమయినట్టియు, గాని ధారాళముగా రా దగినట్టియు, గాలియొక్క రాకపోకలకు దగిన యేర్పాటులు జేయబడి యున్నట్టియు, యొక గదిలో నుంచవలయును. కిటికీ మార్గమున గాని యితరమార్గమున గాని గాలి స్వేచ్ఛగావచ్చు చుండినను, యీ గాలియొక్క ఉద్రేక రోగిపై దగులకుండు స్థలమున, రోగిని యుండబెట్టి యుంచవలయును. పొన్నుగొట్టుచు పుత్రగాని, యెక్కువగట్టిగాని, ఉండకుండ నుండవలయును. ప్రతి నాలుగగ టలకు గాని, అవసరమైతే అంతకు దక్కువ కాలమునకేగాని, శరీర కడిమిని తర్వాతెట్టుతో చానికొనుచు, వ్రాసి యుంచుకొన వలయును; ఆహారము నెప్పుడెప్పు డిచ్చినదియు, యెంతెంత యిచ్చినదియు, రోగి యెంతకాలము నిద్రించి యున్నదియు, యీవివరములను గూడ వ్రాసి యుంచుకొనుట మంచిది. వైద్యుడు లేని సమయమున రోగియొక్క లక్షణములందుగాని, కైఖరియందుగాని, యేవైనవార్యులు రోగియున్న యెడల, పిచ్చి బాగ్య త్రతో గమనించవలయును. రోగియొక్క నోరును, బోరిక్ లోషను తో పుక్కిలింపి ఉప్పువేయుట వలన, పరిశుభ్రముగా నుంచవలయును. రోగియొక్క శరీర మంతయు ఉడుకునీళ్ళతో మంచిన స్పృంజితో దుడువవలయును. ఒడంబడికలు పొడిగానుంచి యెచ్చటనైతే ఒత్తిడి తగ్గునని ఊహించుటకు వీలుండునో యచ్చట పుండ్లు యేర్పడకుండ బాగ్యత్రగ బుట్టింపవలయును. రోగిని ఒక పక్కనుండి మరియొక ప్రక్కకు అప్పుడప్పుడు దిప్పి పరుండద్రట్ట వలయును. మొదటివారము పిమ్మట నుండియైనను రోగిని లేవదీయకుండ, మలమూత్రముల పక్కనుండి విసర్జించు నటులనే యేర్పాటుచేసి, యింకలకు దగు పరికరముల (Urinal and Bed Pan) నుపయోగించవలయును. చూడవచ్చువారల రాని యర్థక రోగిని, పూర్ణమై విశ్రాంతిని గలిగియు ధనుస్సు చేయవలయును. ట్రెఫాయిడ్ బ్లైరమునందు యోగించగలగిన ద్రవ్యశీఘ్రముగు నాహారము పాలగ వైద్యకాస్త్రజ్ఞులందరును ఏకీభావముతో నొప్పక నియన్తాగు. ఈ పాలను యెక్కువ తయారుగాని, యెక్కువ పరిమాణములుగా గాని, యియ్యగాదు. పులి రెండున్నర లేక మూడుగంటలకు, నాలుగు బొన్నల చొప్పున నిచ్చిన ఫలితదగలను. తేవలము దానిని యిచ్చినను, లేక, కొంచెముగా నీటితోగాని, తైలముతోగాని, సోడా వాటరుతోగాని, కలిపి యియ్యవచ్చును. ఇరు పది నాలుగు గంటలలో నిచ్చిన మొత్తపు పరిమాణము రెండున్నర లేక మూడు పైంట్లను మించి యుండరాదు. పాలు క్రమముగా జీర్ణమగు చున్నచో లేవో కనుగొనుట మిగుల అవశ్యకమయి యున్నది. ఇందుకుగాని, రోగియొక్క విరేచనమును క్రిమ కాలముల తుండు పరీక్ష జేయుచు, విరేచనమునందు జీర్ణముకానట్టి తోడుకొనిన సదార్థ ముండి యెడల, కొంతకాలమువరకు ఆహారమువలసియుండును. లేక, పరిమాణము నుడు తగ్గించవలసియైన యుండును. లేదా, బలమునైన మిశ్రమము చేయవలసి యుండును. పాలను తగ్గించినపుడు, గాని నీటిపనైనపుడు గాని, బాక్టీరీయ, బాగుగా వడపోసిన పీట్జావ. కోడిగుడ్డలొని బెలుపు, పాలను గుడ్డను గలిపి పచ్చగావండినది (Custard) నీటిని ఉపయోచవచ్చును. కాని ఆహారమునందీటిమార్పులను జేయుటవలన, అతివిరేచనములు పుట్టుకుండునట్లును అతివిరేచనము లది వరకే ఉండియుండిన యెడల నధికము గాకుండునట్లును, బాగ్యత్రను మాత్రము పుచ్చుకొనవలసియుండును, ఆహారమును రాత్రివివలు యిచ్చుచుండవలయును. రోగి, స్వల్పమైన అవస్థయందుండినయెడల, క్రమక్రమ కాలములందు ఆహారమును బుచ్చుకొనుటకు, మేల్కొలుప వలయును. రోగి కాంతమగునట్టి నందునుండినయెడల, లేవకుండుటయే మంచి

చిది. జలమును విరివిగా నియ్యవచ్చునుగాని, ఒక్కొక్కమారు కొద్దిగ సుత్రమునే యిచ్చుచుండవలయును. ఎక్కువగా నిచ్చుటవలన నొకప్పుడు అతివీరచనము లధికము గావచ్చును.

ఆహారము సరిపడుచుండియెడల, జ్వరగతియందు రోగియొక్క ఆహారమునందేమియు మార్పును గలుగ జేయరాదు. కాని, శరీరవేడిమి స్వాభావిక స్థితికి వచ్చి, స్వస్థావస్థ ప్రారంభమయినటుల గనబడినయెడల, తేయాకునీళ్లు కానీలకు దోడుగా బ్రాత్ (Broths) లను బహు మెలకువతో నుపయోగింప బ్రాగంభింపవచ్చును. ఆహారమునందు జేయబడు ఇట్టి మార్పు లన్నింటియందును, విరేచనము బరిక్షించి జీర్ణత కలిగియున్న నున్న సంగతిని తెలిసి కొనుచుండ వలయును. శరీరవేడిమిని కూడ బ్రాత్ బరిక్షించుచు, ఇందు పుచ్చమగు అధికవ్యత కనుపడినయెడల జ్వరమునందలి ఆహారమునకు మరలవలయును. ఏ యితరవ్యాధి యందలి స్వస్థావస్థయందు కంటేను, యీ వ్యాధియందలి స్వస్థావస్థయందు దెక్కువ బాగ్రతను వహించి యుండవలసియుండును.

టైఫాయిడ్ జ్వరమునందు బ్రాండ్లీని యుపయోగించుటయందలి ఆవశ్యకతను గూర్చి వేరువేరు అభిప్రాయము లుండియున్నవి. టైఫాయిడ్ యొక్క అన్ని విషయము లందును బ్రాండ్లీని ఆవసరములేదనునది నిశ్చయమే, ఒకప్పుడు బ్రాండ్లీని అధికముగ నుపయోగించుట వలన గూడ అపాయము కలుగుచుండును. సాధుగతిని వహించిన విషయములందు, మరకు దనమును బుట్టించవలసిన ఆవసరమును ను చించు లక్షణములు, కనుపడిన గనుపడవు. రక్త ప్రసారము యొక్కయు, మెదడు సంబంధ మగునట్టియు లక్షణములను బట్టి బ్రాండ్లీని ఉపయోగించుటయొక్క ఆవశ్యకతను నిర్ణయింప వలసి యుండును. విశేష కాలము అధిక వేడిమిని వహించి యుండుట యొక్క గాని, అతివీరచనములయొక్క గాని, ఫలితముగ, గుండెకాయ నీరసత నంది, గుండెబుల్లు నిస్తాగితో గూడిగాని కృమితదప్పిగాని యుండి, నాడి మాంద్యతను వహించి యుండిన యెడల, బ్రాండ్లీపుక గుణమునిచ్చును; ఒకప్పుడు నిద్రను రప్పించుట యందును, ఉద్యోగ లక్షణములతో గూడిన టైఫాయిడ్ యొక్క ఆలస్యగతలయందలి ముఖ్యలక్షణములగు ఆయా సము సందిగుణములను సర్దువరచుట యందును, బ్రాండ్లీ పనిచేయును. బ్రాండ్లీ నిచ్చుట యందలి మోతాదును నిశ్చయించుటకు వైద్యునియొక్క వివక్షజ్ఞానము నుపయోగించి, పని చేయవలయునుగాని, యిందును గురించి మోతాదును స్థిరపరచుటకు వీలులేదు. ఎట్టి విషయములందును, యిరువదినాలుగు గంటలలో ఆరు లేక యెనిమిది బౌన్సులకంటే నెక్కువ బ్రాండ్లీని యియ్యవలసినవస్థయైన అంశములు బహు అరుదై యుండును. బ్రాండ్లీ నిచ్చిన పిమ్మట, దానియొక్క గుణమును కనిపెట్టి మరియు, దానిని మరల మరల నిచ్చుచుండ వలయును. దీనిని యిచ్చుటవలన, రోగియందు కలత అధికమయినయెడల, మోతాదును తగ్గించుటనుగాని, బ్రాండ్లీని అసలే ఆపివేయుటనుగాని, చేయవలయును. బ్రాండ్లీతో గూడిగాని బ్రాండ్లీకి బదులుగా గాని, స్పిరిట్సు ఆమ్మోనియా ఆరోమేటిక్, టింక్చర్ డిజిటాలిస్, లైకర్ ప్రిక్లిన్ ట్రాడోల్లోర్, మొదలగు గుండెకాయకు మరుకుదనమును బుట్టించు బౌధిమ్యములను వాడవచ్చును.

అతి విరేచనములు కొద్దిగా నుండినయెడల ప్రశ్నేకచికిత్స అవసరములేదు. కాని, చాలవేషములలో అతివిరేచనము లధికమయి మందలు అవసరముగ గనుపించును. ఆహార మునందు నూ గుప్పను గలలు, జేయుట మూలమున నీ అతివిరేచనము లవ్వడప్పుడు అగిహోవచ్చును. ఆహారమును చూర్చుటయందు పైన సూచించబడిన ప్రకారము చేయవలయును దినము నకు యెనిమిది లేక తొమ్మిది పర్యాయముల కంటే నధికముగ విరేచనములయిననే దప్పు మందులనియ్య నవసరములేదు. పర్వీస్ ఇసికాక్ కో రెండు గ్రెయినులును బిస్కెత్ సబ్ ట్రైట్రన్ రెండు గ్రెయినులును గలిపి ఉదయమునను సాయంకాలమునను యియ్యవచ్చును. బిడలకు పర్వీస్ క్రేటా ఆరోమేటిక్ క, ఓపీయం ను యియ్యనగును. ఉదరముయొక్క ఉబ్బుదలను సాలూబ్ ను గాని బిస్కెత్ నేలి సైలిస్ ను గాని యిచ్చుటవలన, నిలపు చేయ వచ్చును. కర్పూరత్రలమును 20 మినిముల మోతాదులలో నిచ్చుటవలన నుపయోగముగ గనుగొనబడెను. దీనిని ఉదరముపయిన రాసి వేడి కాపడములను గాచుటవలనను ఉపయో గముండగలదు. ఉదరముపయినవంచును ప్రయోగించుట మూలమునను యొకప్పుడు మిగుల లాభకరముగ గనుపించెను.

జ్వరముయొక్క య పద్ధతి యందును సాధారణముగ మలబంధ మేర్పడి యుండును. ఈ సందర్భమందు ప్రతి మూడు లేక నాలుగు దినముల నొకసారి చిట్టాముదమును ఒక ద్రా ము చొప్పున నియ్యవలయును. అవణ సంబంధమగు విరేచనకారక నిచ్చుటవలన అపాయము కలుగవచ్చును.

రక్తస్రావమునందు, రోగికి పరిపూర్ణమయిన విశ్రాంతి నియ్యవలయును, లైకర్ మూర్షియా హైడ్రోక్లోర్ ను 25 లేక 30 మినిములను ఒక టౌన్సు జలములో గలిపి యిచ్చి పిమ్మట ప్రతి రెండు లేక నాలుగు గంటల కొకసారి 10 మినిముల చొప్పున నియ్యవల యును. ఈనీతియందు ఆహారమును మిక్కుటముగ తగ్గించవలసి యుండును. తడవకు ఒక అరటౌన్సు పాలకంటే నెక్కువగ నియ్యరాదు.

పేగులయందు రంధ్రముపడుటకు మందుల వలని చికిత్స యేమియులేదు. లైకర్ మూర్షియా హైడ్రోక్లోర్ ను యిచ్చుటవలన బాధను కొంతవఱకు తగ్గింప వచ్చునుగాని, కుదురుబాటు సందృటమును వినియోగింపలేదు. శస్త్రమును చేయుటకు బూసుకొను నెడల, యీ ఆవస్థ సంభవించిన పండ్లొండుగంటల లోపల నీ పనిని జేయింపవలయును. శస్త్రమువలన నుపయోగ ముండుట బహు అరుదు.

రోగియొక్క పడకయందలి తీరును చూర్చుచుండుట వలన కురుపులు కలుగకుండజేయ నగును. కురుపు యేర్పడిన యెడల, బోరిక్ ఆసిడ్ ను వాసలీన్ నుగాని, జింక్ ఆక్సైడ్ ను వాసలీన్ నుగాని, కలిపి రాయుటవలన నెమ్మదింపగలదు.

స్వస్థావస్థయందును, నెమ్మదిగా గనబడిన జాలక లమునరవును, ముఖ్యముగా ఆహారము పరిశ్రమల విషయమయి యొక్కవ జాగ్రత్తను బుచ్చుకొన వలయును. ఈ ప్రకారము చేయుటవలన, ప్రస్తుతా పాయములనుండి దప్పించుకొనుటయేగాక, దీర్ఘకాలము వ్యాపించబోవు నీరస్థితినుండియు, అక్షేర వ్యాధినుండియు, తప్పించు కొనడమగును. ఈవ్యాధితో బాధనొందిన వాగలకు, తరుచుగ నల్లరవ్యాధి సంప్రాప్త మగును.

పుత్తేక చికిత్సా పద్ధతులు.

1. శరీరవేడిమి యెడల జేయబడు చికిత్స. 2. ట్రైఫాయిడ్ పురుగుల యెడలను, తజ్జనిత విషవదార్థముల యెడలను, జేయబడు చికిత్స.

1. శరీరవేడిమి యెడల జేయబడు చికిత్స.

జ్వర నివారణులగు బొవధములు చాలనుండిచే నుపయోగింప బడుచున్నవి. ఆస్పెక్, కార్ ఆను వైద్యకాస్త్రజ్ఞులు తమ ఆనుభవములవలన నివి ఉపయోగింప దగవని చెప్పుచున్నారు. ట్రైఫాయిడ్ జ్వరమునందు, జ్వరము స్థిరమయినట్టియు నిశ్చితమయినట్టియు గతి ననుసరించి యుండునుగాన, జ్వరనివారణులగు బొవధముల నుపయోగించుట స్వాభావికమగు జిత్తు కానేరదు. శరీరవేడిమి అత్యుద్రేకతాస్థను వహించియున్నపుడుదప్పు నితరవిషయములందీ ఓవధుల నుపయోగించుటవలన కార్యకారిగ నుండలేదని వీరలు చెప్పుచున్నారు. ఈ ఓవధుల నుపయోగించుట వుండెడి కారణము, అతిశయవేడిమి వలన గుండెయందలి స్నాయువునకు గలుగు నష్టమును గలుగకుండ జేయుట మాత్రము, ఆయియున్నది.

ఇందులకై యే ఓవధినియినను ఉపయోగించదలచిన యెడల షేమకరమయి న్నట్టియు కార్యసాధకమయినట్టియు ఓవధి క్విస్ నీన్ మాత్రమే ఆయియున్నది జ్వరము యొక్క అత్యుద్రేకతావస్థయందడిమిగుల ఉపయోగకరముగ నుండవచ్చును. వ్యాధియొక్క స్థితినినుండించి 15 మొదలు 25 గ్రెయినులవరకు నుపయోగింపవలయును ఆంటిఫిబ్రిన్, ఆంటిపయిరిన్, మొదలగు బొవధముల నుపయోగించ గూడదు, వాటి నుపయోగించుట వలన గుండెయందస్వస్థత యేర్పడి, శుద్ధరక్తనాళముల యందలియు ఆవరికశుద్ధ రక్తనాళముల యందలియు రక్తము కలియుటవలన బడలునకు నీలవర్ణమేర్పడి, ప్రాణాపాయకరమగు క్షీణగతి ప్రారంభింపవచ్చును. ఇదిగాక వీటివలన శరీరమునందలి ట్రైఫాయిడ్ విషములు తొలగింపబడుట అటంక పరచబడును.

నీటివైద్య పద్ధతులపై జిత్తుచేయుటవలన నెక్కువ జయపరదములగు ఫలితములు పొందబడెను. ఈ పద్ధతులయందు బ్రాండ్ యొక్క పద్ధతి యొక్కను ముఖ్యమైయున్నది. ఇంగ్లాండు దేశమునందు యీ పద్ధతి యొక్కను వాడుకలోనికి దేబడక పోయినప్పటికిని, బోంబాయిపట్టణమున దిత్తరదేశములందును అమెరికాఖండమునందును, యీ పద్ధతిని విశేషించి వాడుకలోనికి దెచ్చుటవలన నాశ్చర్యకరమయిన ఫలితములు గాంబబడెను. ఆపయమమునందు దీనికొనబడిన శరీరవేడిమి ఫారన్ హీట్ 102. 2 డిగ్రీలకు మించియుంబినపుడు రోగిని ఫారన్ హీట్ 65 డిగ్రీలకు మించియుండుని వేడిమిగల నీళ్ళతోబైలో స్నానము చేయించవలయును. స్నానము చేయునీళ్ళ వేడిమికంటె 5 డిగ్రీల తక్కువ వేడిమిగల నీళ్ళయందు ముంచి తడిగుడ్డును శిశువునయియు, భుజములపైనయును ఉంచవలయును. రోగిని నీళ్ళ తొట్టియందు పడునయిదు నిమిషములు ఉంచవలయును. ఈ కాలమందు రోగియొక్క పరిచారకులు రోగియొక్క శరీరమంతయును జక్కగ రుద్దవలయును. రోగిని తనంట తానును యీపనిని జేయ బోతానావసరంప వలయును. ఇట్టిరావడివలన శరీరమునందలి ఉష్ణరిభాగముల

యందు రక్తచూరుము పుద్గిపరుపబడుట ఉద్దేశంపబడినదిగాన, యిట్టిరాపిడి మిగుల ముఖ్యమయినది. ఈ స్నానము ఆగంభించిన యెనిమిది లేక పదినిమిషములకు వణకుట తరుచుగా నాగంభించుచు గాన, ఇది లిట్టుము చేయఁ జదువయిదు నిమిషములను బూరి యగునంత వఱకు యీ నిని జేయవలయును. ఈ కాలములలో పిచ్చుట నోగిని నీళ్ళతోట్రాటునుండి దీసి పొడిగుడ్డతో దుడిచి, దున్నటిని గెప్పి. పాదములను హస్తములను తుభాముగా పొడిగా నుండునట్లు దుడిచి, చేతులతో జేడిగలుగునట్లు రుద్దవలయును. ఈ స్థితియందు కొంచెము బ్రాందిని యియ్యవచ్చును. శరీరవేడిమి ఫారెన్ హీట్ 102.2 డిగ్రీలకు తక్కువగా నుండిన నేదప్పు, యీ స్నానమును పశిమాను గంటలకును మరలమరల చేయించుచుండవలయును. ఆహారపదార్థములుగ ద్రవపదార్థములను మాత్రమే యియవలయును. ఓషధులేమియునియ్య దగవు.

ఈవికత్స యందలి కన్నమై యెక్కువగనున్నను, యీపద్ధతిని యధావిధిగా జరపు ఆనుపక్రమియందు, టైఫాయిడ్ జ్వరము వలని మరణములయొక్క సంఖ్య చాలవరకు తగ్గుదల నందియుండెను. ఈస్థితియందలి గహస్థము శరీరవేడిమిని తగ్గించుటయందుగాక, శరీరమునందుండే టైఫాయిడ్ విషమును దొలగించుట యందిమిడియున్నది. ఈపద్ధతివలన మాత్రాభివృద్ధి అయి శరీరమునందలి టైఫాయిడ్ విషము అధికపరిమాణములుగ వెలువడుచుండును. ఇందువలన దుర్బలమగు గుండెకాయ కలచాలకు నదురు సంభవించు నేమోయని జడువకలసియున్నది. అట్టికషయములలో, గదివేడిమితో సమానమగు వేడిమిగల నీటియందు స్నానమును జేయించవలయును. ఈపద్ధతివలన రక్తస్రావమగుటకు ఆనవును అధిక పరచిన వారలమగు చున్నామను గారణముచే కొందరు ఈపద్ధతిని నిషేధించెదరుగాని టైఫాయిడ్ యందలి అపాయకరమగు రక్తస్రావము యెల్లప్పుడును వుండులేక తురుపు సంబంధమయినది గనుక బహిరావస్థలవలన యీ రక్తస్రావ మెట్లు కలుగునదియు తెలియ వీలుగా కున్నది.

జ్వరముయొక్క ఉద్యోతగతియందు చల్లనివీళ్ళను, మంచును, పైన ప్రయోగించుట వలన మిగుల ఉపయోగముండగలదు. చల్లనివీళ్ళలో స్పంజని మంచి దుడుచుట వలనగాని, తడిగుడ్డలను గట్టుటవలనగాని తేలికగ శరీరవేడిమిని తగ్గింపవచ్చును. శరీరవేడిమిలో సమాన పైన వేడిమిగల నీటియందు రోగిని ఉంచి, క్రమముగా నీ నీటియందు చల్లని వీళ్ళను గలపుట వలన నీటి వేడిమిని తగ్గించుట మూలమునను రోగియొక్క శరీరవేడిమిని తగ్గింపవచ్చును. ఈ పద్ధతియందు గుండెకాయకు అదరు కలుగుటకు వీలులేదు.

బార్ ఆను నాయన వలన యేర్పరుపబడిన యింకొక నీటివైద్యపద్ధతి, రోగియొక్క శరీర వేడిమి కంటే కొన్ని డిగ్రీలు తక్కువ వేడిగా నున్న నీటియందు జ్వరగతి యందంతటను రోగిని ఉంచి యుండుట, అయియున్నది.

2. టైఫాయిడ్ పురుగుల యెడలను, తిజ్జిత విషపదార్థముల యెడలను,

జేయబడు చికిత్స.

క్షుళ్ళకుండ జేసేడి ఓషధుల నుపయోగించుటవలన జ్వరముయొక్క పరిమితి కాలమును తగ్గించు టకుగాను అనేక పర్యయత్నములు చేయబడినవి ఈ విషయ మందు

పరిపూర్ణముగ జయము కలుగక పోయినను, కొంతవర కనుమాలముగు ఫలితము లందబడి యుండెను. పేగులయందు కృత్రిమము జేయుట అసంభవమే గాని, కొన్ని సీమధుల నుపయోగించుటవలన మలమునందలి కంపును బోగొట్టుటకు మాత్రము వీలుకలదు. ఈసీమధులయందు సాల్ఫోర్ బహుళః అన్నిటికంటె నెక్కువగ నుపయోగింప బడినట్లు యున్నది. దీనిని పృతి నాలుగు లేక ఆరుగంటలకును 10 గ్రెయిసుల మోతాదులలో నియ్యవచ్చును. గ్వయి షల్ కార్బనేట్ కూడ మంచి గుణము నిచ్చును. జ్యోగతియం దంతటను, పైన జెప్పబడిన వాటిలో దేనితోనైనను గలిపి క్యాలొమెల్ (రసభస్మము) నిచ్చుటవలనను మిగుల నుపయోగముండగలదు. కాగుగ వాడుక యందుగల యితరములగు కృత్రిమముల జేయు బోషధములు - బిస్మత్ సేలి సైలిస్, టర్పెన్టీన్, యూకలిప్టస్ ఆయిల్, జేమల్ అయియున్నవి.

ఈ పై బోషధము లేమియు రోగికి హానిని కలుగజేయువు. జ్వరముయొక్క పరిమిత గతినిన్ని తగ్గింపజాలవు. పునఃపరీక్షాప గతినిర్మి అటంకపరుప జాలవు. మలమునందలి కంపును మాత్రము బోగొట్టి పరిచారకులు లోనగు అపాయములను తగ్గింపవచ్చును. పుండు యొక్క తీవ్రతను తగ్గించి వ్యాధియొక్క కాశిన్యతను తగ్గింపవచ్చును.

మందు బ్రాగతాం.

టైఫాయిడ్ జ్వర సంబంధముగు విషము, ముఖ్యముగా దాగిగడు సీళ్ళద్వారా, శరీరమునందు వ్యాప్తత నందుచున్నది. కావున నీటిసప్లయయొక్క ఉత్పత్తి స్థానమునందును, నీరు పారుదలయగు మార్గములందును, మరియులు కలవకుండు నటుల జాగ్రత్త బుచ్చుకొనవలయును. గృహమునందలి పరిశుభ్రతను గాపాడుచు, అన్ని విధములగు పాత్రలను శుభ్రముగా నుంచుకొనవలయును. త్రాగిగడు సీళ్ళయందును పాలయందును యే విధముగ అనుమానమున్నను, వాటిని ఉడయోగించుటకు ముందుగా గాఢవలయును. ఈ వ్యాధియొక్క అంటు దగిలియున్నటుల అనుమానమున్న ఆహారములను ద్వజించ వలయును.

టైఫాయిడ్ రోగియొక్క మలమాత్రముల సంబంధముగు దుర్వాయువులను బోగొట్టుట యందును, యివచ్చార్థములను బరిష్కరించుట యందును, యెక్కువకు శ్రద్ధను దీసికొనుట మిగుల పాపము అగుననుచు వహించిన అంశమయి యున్నది. మలమును బారజేయుటకు ముందుగా, 1 & 40 వంతునగాని, 1 & 20 వంతునగాని కార్బాలిక్ అసిడ్ కలిపిన సోల్యూషన్ ను దానితోగలిపి, రెండు లేక మూడు గంటలు నిలువ చేయవలయును. 1 & 500 వంతున గలుపబడిన మెర్క్యూరీ పెర్ క్లోరేట్ యొక్క సోల్యూషన్ నునును యిందులకు పనికివచ్చును.

రోగికి నాడుక జేయబడిన పనిముట్లను, పాత్రలను, కార్బాలిక్ అసిడ్ సోల్యూషన్ నులతో నడుగవలయును. రోగియొక్క మలముతో మాత్రమునునందిన పక్కబట్టలను కాని, యితర బట్టలనుకాని, కార్బాలిక్ సోల్యూషన్ నులతో నానజేయ వలయును; లేదా, ఉదుకుటకు ముందుగా ఉడుక బెటడము నైనను జేయవలయును. రోగియొక్క పరిచారకులు, రోగికి విరేచన మునపిమ్మట, రోగియొక్క గుదస్థానమును దుర్బలముగ కార్బాలిక్ సోల్యూషన్ నుతో దుడువవలయును. రోగికి ఉదవారములను జేయువారలు తమ చేతులను గూడ కార్బాలిక్ సోల్యూషన్ తో శుభ్రముగా గడుగుకొను చుండవలయును.

నీటివైద్యము.

జ్వర చికిత్సయెడల నీటి వైద్యముయొక్క లాభమును పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు బాగుగ గుర్తించియున్నారు. 1861 సం॥ నుండి జ్వరవిషయములలో స్నానములయొక్క ఉపయోగమును గూర్చి డాక్టరు బ్రాండ్ గారు విశేషముగ నొక్కి చెప్పియున్నారు.

టైఫాయిడ్ జ్వర సంబంధముగ విషము శరీరమునందు విశేషముగ నావరించి యున్నదని కనుగొన విషయములలో, నోటి వ్యూహ పీతైంతవరకు విరివిగ నీటిని తానికొందుచుటవలన సుషయోగ మండగలదని డాక్టరు అస్థరుగారు చెప్పుచున్నారు. ఈస్థితియందు తొటై స్నానములను గూడ చేయించవలయును. ఈ విషయములో దినమునకంతకును 4 మొదలు 10 టౌన్సుల వరకు కిస్కిని యిచ్చుట వలనను ఉపయోగ ముండవచ్చును. తల నొప్పియు, మగతయును, ఉండినయెడల, మంచు గడ్డనుగాని తడిగుడ్డలనుగాని శిరస్సుపైన గట్టవలయును. మగతను వహించిన ప్రతి రోగిని బాగ్రతగా కాపాడవలయును. ఇట్టిరోగుల విషయములలో నిద్రపోవచ్చునట్లు చేయుట మిగుల ముఖ్యమైయున్నది; ఇందులకు త్రోర్ మాశ్చియా ప్లాష్కోర్లను తానికొప్పువలయును. మెదడు సంబంధముగ అస్వస్థతలు యేర్పడినపుడు, జలమును తానకొచ్చుటవలనను, స్నానములు మొదలయినవి చేయించుట వలనను, యీ రెండు విధములగు నీటిచికిత్సలను మిగుల సహాయకారులుగ నుండునని సర్ విలియం అస్థరుగారు చెప్పుచున్నారు.

నీటి చికిత్సయందు వాడుక చేయదగిన ముఖ్యములగు ముడుపడ్డతులు గలవు.

1. స్పంజని నీటిలో మంచి రోగియొక్క ఒడలు తోముట, జ్వరముయొక్క తీవ్రత ననుసరించి, గోరువెచ్చని నీళ్లు, మంచుతో సమానముగ చల్లని నీళ్లు—వీటిలో స్పంజని గాని మెత్తని గుడ్డనుగాని ముంచి, ఒడలంతయు దోహవలయును. 15 నిమిషములు మొదలు 20 నిమిషములవరకు నిట్లుగాజేయవలయును. జ్వరము అత్యుద్గ్రతావస్థను వహించి, మంచుతో సమానముగ చల్లని నీళ్లలో స్పంజని మంచుచు ఒడలంతయు దుడుచుట అవసరమయినప్పుడు, పూర్వమయిన స్నానమును జేయించుటయే మంచిది. ఇట్టి సంపూర్ణస్నానమునకు రోగియొక్క బుధువులుగాని స్నేహితులుగాని అధ్యంతరము చెప్పినప్పుడు, రెండవ పక్ష మన యీవిధముగా స్పంజనితో ఒక్కొక్కకాలును ఒక్కొక్క చెయ్యిని దుడిచి, పిమ్మట వీపును ఉదరమును దుడువ వలయును.

2. తడిగుడ్డలు శరీరమునకు జాట్లుట టైఫాయిడ్ జ్వరమునందు యీపద్ధతి అంత ఉపయోగముగ గలవలెను. కాని, తొటై ఆందుబాటునందు లేనపుడును, మెదడు సంబంధముగ అస్వస్థతలు స్పష్టముగ గనబడినపుడును, యీపద్ధతి నవలంబించి ఉండి ఉండి యీ తడిగుడ్డలపై చల్లని నీళ్లను బోయుచుండ వలయును.

3. తొటైస్నానము రోగియొక్క శిరస్సుతప్ప తక్కిన యావచ్చురీతును నీటియందుంచుటకు విలయనంత టాడుగా నొక యుండవలయును. శరీరవేడిమి 102 డిగ్రీలకు మించి యుండినపుడు తొటైస్నానము చేయించుటకు కొందరు వైద్యకామ్రుజ్ఞులు సలహా

నిచ్చుచున్నారు. రోగిని 15 లేక 20 నిమిషములు పొట్టునొనలించి, పిమ్మట అందునుంచి తేవదిసి, పొడిబట్టను జుట్టి, బరువులేని దుప్పటిని గప్పవలయును. రోగి, పొట్టునొనలో నున్నప్పుడు, చేతులను కాళ్లను ఉదరమును శుభ్రముగా చేతితో రుద్దవలయును. మొదటి స్నానము నెప్పుడును రాత్రికాలమందు చేయించగాను. రోగిని పొట్టునొనలో నీటిలో మొదటగా రోగిని గూర్చుండెడిటి క్రమక్రమముగా చల్లని నీటిని గలిపివలసి రోగి అస్థిమయి ఉండవలెను. ఈస్నానమును జేయించుటయందు ఉండెడి ఉపాధులును బట్టి గతను బట్టియు రోగికి ఈస్నానమువలన కలుగు ఆయాపనును నిర్ణయించుకొనుచును. స్నానానంతరము ఆహారమునుగాని, యొకప్పుడు చురుకును బట్టియు పదార్థమునుగాని, యియ్యనగును. స్నానమైన పిమ్మట చలి కలిగినయెడల మరేమియు పొందరాదు. రక్తస్రావము, ఉదరభాగమునందు నొప్పి, మిగుల నీరసత—యీ సందర్భములందు పొట్టునొనమును చేయించరాదు.

స్నానము వలన నీ క్రింద ఉపయోగము లుండును,—

1. సంధిగుణము తగ్గును వెలుగుదలయు తగ్గును. విషలక్షణములు కొంతవరకు ఆంకించును.
2. మూత్రగ్రంథల మూలమున పైపొయిడ్ విషములు వెలువరింపబడును.
3. రక్తప్రచారమునందు చురుకుదనము పుట్టును. గూడెయొక్క కొట్టుకొనుటయందుల తీవ్రత తగ్గును. నాడి బుమును వహించును.
4. రొమ్మపడిసెముయొక్క ప్రారంభగతియందు మంచుగుణము నిచ్చి, కావనకోశములయొక్క ఆహుభాగమున రక్తముయొక్క కూడిను నిలుపుజేయును.
5. ఒకతీరుగ వరుండుటవలన గలిగెడి కురుపుల కాస్తదము తక్కువగ నుండును. ఒడలు శుభ్రతను వహించి ఆరోగ్యకరముగ నుండును. స్నానమునప్పు నీటిలో ఒకఆరిపాను పడికను గలిపి యెడల నుపయోగముగ నుండగలదు.
6. శరీరవేడిమి తగ్గువలన నందునుగాని యిదియే ప్రాముఖ్యముగ నంశము కాదు.
7. ఇందుమూలమున నీ వ్యాధియందలి మరణములు తగ్గును. ఈ విధముగ చికిత్స వలన ప్రపంచమునందున్న పెద్ద ఆసుపత్రిలలో 100 కి 6 మొదలు 8 వరకు మరణములు తగ్గింప బడినవి.

డెంగ్యూ జ్వరము.

తలనొప్పి, ఆయాసము, చలి, నీరసత, వెన్ను గాళ్ళు చేతులు కీళ్ళు కనుగుడ్డు— వీటివై పులతధికమగు కాఫ, కొద్దియొ గొప్పయొ జ్వరత— యివి యన్నియు డెంగ్యూజ్వరముయొక్క ఆరంభ లక్షణములై యున్నవి, కాని ఒకానొకప్పుడు యెదియొ ఒకక్షణనందు ఆకస్మాత్తుగ పొటు కలుగుట మూలమునను, యీ జ్వరము ప్రాంతము కావచ్చును. పిమ్మట కొద్దికాలములో సామాన్యముగ పండెందు గంటల లోపల, ముఖము, ఎదురొమ్మ ఆరచేతులు, యింక నికరస్థలములందును, యెరగనిపొక్కులు యేర్పడి, యివి సుమారు నలు బయ్యెనిమిది గంటల పిమ్మట నశించును. జ్వరము 103 లేక 104 డిగ్రీల వరకు వచ్చును.

నాడి నిమిషమునకు 120 చబ్బలవరకు వ్యాపించును. పొక్కులు తగ్గిపోయిన కొలదిని జ్వరమును నొప్పులును తగిపోవును. జ్వరము మరల అధికమయి, రెండవసారి పొక్కులు కనుపడి యీ పొక్కులు బహుశః ఆరంభమునందు ఆరవేతులలో కనబడి, పొంగును బోలి యుండును. ఈస్థితి కొన్ని గంటలు మాత్రమే ఉండి, అంతరించిపోయినను బోవును. లేక రెండు దినముల వరకు ఉండినను ఉండును. ఒక నొకప్పుడు యీ రెండవసారి కనుపడిన పొక్కులు “మక్కు ముండ్లు”ను బోలియుండి, దురద విశేషముగ గలిగి, నను గలుగవచ్చును. ఈ రెండవతెర వచ్చినపిమ్మట రోగికి మిగుల బలహీనత గలిగి, కీళ్లయందు నొప్పులు కలిగి, మెడయందలియు గజ్జల యందలియు, గ్రంధులు వాపుదల నందవచ్చును. ఈ వ్యాధి యందు మూడవ తెరగూడ గలుగవచ్చును. ఈవ్యాధి పెద్ద వారలకును, బిడ్డలకును, పసిపిల్లలకును, గలుగవచ్చును. బిడ్డలయంద, ఈ బాధవలన గలుగు అదరుటలు, మూర్ఛలుగా భ్రమింపబడును. పెద్దవారలయందు గనబడు అనంతర బాధలు, బిడ్డలయందును పనివారలయందును యేమియు గనబడక, త్వరితములా గుదిరిక నందును.

చి కి త్న.

విరేచనకారకల నిచ్చుటవలన రోగి తరుచుగా కడలుట తటస్థించును గావున ఈవ్యాధి యందు విరేచనకారు లుపయోగ నీయములు కావు. తిడిగడ్డలతో శరీరమును దుడుచుట వలనను చల్లవనమునిచ్చు ద్రావపదార్థములను ద్రాగటవలనను, రెండు లేక మూడు మోతాదులను ఘనానీటిని యిచ్చుటవలనను— జ్వరమును తగ్గింపవచ్చును. ఆహార పదార్థములు తేలికగ జీర్ణమగునవిగ నుండవలయును. చివరదిఫాను లేదినపొక్కులు అంతరించు పరికిను, రోగి పరుండెయే యుండవలయును. నొప్పులు నయము గాక పోయినయెడల పొటానియం ఆయోడైడ్ ను సేవించవలసి యుండును. ఉడుత్రమగు పాటుల పిమ్మట వాయువునందలి మార్పుకొరకై యితరస్థలములకు బోవుట మంచిది.

నొప్పులనున్న, జ్వరమునున్న తగ్గించుటకు టింక్చర్ బెలడోనాను 10 మినిముల మోతాదులలో దినమునకు మూడుసారు లివ్వవలయును. దీనివలన నుపయోగము లేకపోయినయెడల డయూరిటిక్స్— డయఫారిటిక్స్ లా 2 వ ఔషధయోగమును వాడవలయును.

తలనొప్పి.

తలనొప్పి యున్నది ప్రత్యేకమగు నొకవ్యాధిగాక, సామాన్యముగ నింకొక వ్యాధి యుక్కు— సూచనలక్షణమై యున్నది. ఈవ్యాధియందలి ముఖ్యవిధముల నీ క్రింద వివరించడమయినది.

1. అజ్జిరి సంబంధముగ తలనొప్పి.

జ్వరము, పేగులు, కారీబము — వీటియందలి దేని అస్వస్థత వల్లనైనను, యీ సంబంధముగ తలనొప్పి కలుగవచ్చును. జ్వరమునందలి అస్వస్థత అధికముగ నుండిన

యెడల నుదురుపైన పోట్లు పొడిచినట్లునుండి, వాంతి వచ్చునట్లు ఉండును. తినుటయుండ గాని, త్రాగుటయుండుగాని అవి తిత్తిముగాను దాల్చిన దృఢశోరణకు శీఘ్రము లేకుండు తలనొప్పి మాత్రా ముండును. పొత్తికడుపు యున్న కలువ్కుము యనెనట్లు చూచినచో, యేది యో యొక యజ్జీర్ణపదార్థము జీర్ణశయయనుండి పేగులలోనికి వెళ్లెలియుండునట్లు తెలియవలయును. ఇట్టి ఆవస్థగలిగినవెంటనే తలనొప్పి, నీలచిహ్నము. ఇట్టి తలనొప్పి, సోడావాటరును త్రాగుట వల్లను, ఒక పెద్ద చెమిచా కొలతగల స్క్రీటటు ఆఫ్ మిగ్నీసియాను జు ముల వేసి దాగివేయవలయు, స్వర్ణకాన గలవు, కారటముగాని పేగులుగాని యస్పష్టతయు ఉండనయెడల, శిరమున కడ్డముగా చిగువు యేర్పడి, బాధ ఉద్బుత్తగతియుండుండును. అట్టి విషయములలో 4 వ విధిచనకారి పోషకయోగము నవయోగించవలయును. వైద్యసంబంధమగు తలనొప్పికిని యిదే చిత్తము జేయవలయును.

2. కరముల సంబంధమగు తలనొప్పి.

ఈ సంబంధమగు తలనొప్పి, ఎల్లప్పుడును గూర్చుండి వనిచేయుట కలవాటు పడి యుండిక దుర్బలల యందును, నిస్సత్తువగల అడువారలయందు ఋతుస్రావకాల సమీపము నందుచు, కలుగుచుండును. ఈ తలనొప్పి కలవాటు కడిన వారు, సామాన్యముగ పాలియుండి బలహీనతను వహించి, తేలికగా నుద్రేకు అగుచుండును. మనస్సంబంధ మయినట్టిగాని, మనో వికార సంబంధమయినట్టిగాని, ఉద్రేకత యెంతమాత్రామూ కలిగియున్నను, యిట్టివారలయందు తలనొప్పికలుగుచుండును నొప్పిఒక స్థలముననేగాని, ఒక పార్శ్వముననేగాని లేక అన్ని ప్రాంతముల గానియుండవచ్చును. చెడిపోయిన కంఠకలనాళముల యావిధముగబాధ దప్పుడలయుండుండి నట్లు వోచును. హిస్టేరియావలన బాధనొందు పడుచులయుండు తలలో నేదో యుక్తభాగ ముని మేకును గొట్టినట్లుండును. మూర్ఛివచ్చు ముందరను యిదివిధమగుబాధ కలుగవచ్చును. ఈ విధమగు తలనొప్పి వచ్చువారలు సాధారణముగ తేరవచ్చు ముందర కలిగి బొందుచు, నిర్లక్ష్యతతోగూడిన మాంద్యతను వహించియుండురు. ఇట్టివారలు ఉదయమున గొంతకష్టముతో నిద్రలేచెదరు. లేక నిద్రలేచుట యందే ఉద్రుతముగు బాధనందుచు, ఆహారమును మింగుటయుండు గట్టము నందుదురు.

ఈ సంబంధమగు తలనొప్పి మాన్యునందుటకు గాను అలవాటులను మార్చ వలసి యుండును. ఆపరిమితముగ కాఫీనిగాని తేయాకు నీళ్ళనుగాని ద్రాగునూరు, పాలను సోడావాటరును దాగవలయును. పసుతి మూలమునకారి యితరకారణముల మూలమునగాని కఠినకాలముల యందు భోజనముల జేయనివారు, ఆపద్య తిని మార్చవలయును. సోమరితనముగ, ఉండు వారుగాని, యెప్పుడును గూర్చుండి పనిచేయు వారలు గాని, కఠినముగు శరీరపాదకము బుచ్చుకొనుచుండ వలయును. చుట్టలను విరామములేకుండ గాల్చువారలు, యి అలవాటులను దప్పించవలయును. లేదా, తగ్గించినను తగ్గింపవలయును. ఫలహారములకు బదులుగా ఆశ్వాగ్ధమగు ఆహారమును భుజింపవలయును. ఋతుస్రావకాలమున అడువారల కిడినొప్పి కలిగిన యెడల పోటాసియం బ్రొమైడు (1 వ అల్టరెటివ)ను నీవించవలయును. ఫానాసిటిన్ 5 గ్రాములను లను కేఫీన్ సిట్రిన్ 4 గ్రాములనులను గలిపి యిచ్చుట వలనను గూఢమియ్యగలదు.

3. పార్వ్యపు నొప్పి.

కపాల సంబంధమగు ఆయిదవ సరముయొక్క ఉపరికాళి అస్వస్థత నందినపుడు కంటి లోనొప్పి కనుపడవచ్చును మధ్యకాళి అస్వస్థత నందినపుడు పై దవ్రుడయిండు నొప్పి కను పడవచ్చును. క్రిందికాళి అస్వస్థత నందినపుడు క్రిందిదవ్రుడయిండు నొప్పి పండు చెడిపోయి యున్నయెడల ఆయా దవ్రుడల ననుసరించి యున్న పండ్లయందును నొప్పి యేర్పడును. ఈ నొప్పి ఒకప్పుడు ప్రొద్దుగుంకగనే తగ్గిపోవును. ఈవ్యాధికిని ఈకింద వివరింపబోవు నురు రుపోటునను ఒక లే చికిత్సను జేయవచ్చును.

4. నుదురుపోటు.

మధ్యప్రాంతములయందు సాధారణముగ వ్యాపించి యుండెడి యీ నుదురుపోటు చలిజ్వరమునకు బదులుగా వచ్చుచుండును; అనగా, ఒకనాడు చలిజ్వరమును, రెండవనాడు నుదురుపోటును, గలుగుచుండును. ఈ నుదురుపోటునందు కనురెప్పకు యీడ్చునట్టిబాధ గూడ గలుగుచుండును. బాధ అతిశయమై తెరలు తెరలుగా వృద్ధియగుచు, కన్నులవెంటి యు నీరుకాగును, రోగి యెట్టి విధమయిన పనిని జేయుటకు వీలు లేకుండును. ఒకానొక ప్పుడు సరముయొక్క మార్గమునందు యెర్రని గీత కనుపడవచ్చును. ఈబాధ దినమంతయు ఉండవచ్చును. కాని, సామాన్యముగ రెండుమూడు గంటలలో నంతరించవచ్చును. ఈపో టునకుగాని సరముల సంబంధమగు ఇతర పోటునకుగాని ఉన్మక్తితను వహించియున్న వార లందు జీర్ణాస్వస్థత గలిగినపుడెల్లను ఈవ్యాధి తలస్థింపవచ్చును. ఇట్టివారల మనస్సునం దెట్టిబాధ కలిగినను యీవ్యాధి జనించును. సూర్యాతపమునకు లోనగుట, అలసట, రాత్రు లయం దెక్కువగ బనిచేయుట, చలి, జ్వరము, చెయ్యి, బలమగు భోజనములు, మామూలు విశ్రాంతి లేక పోవుట—యిట్టి కారణములన్నియు నీవ్యాధిని ప్రకౌపింప జేయవచ్చును. స్త్రీలయందు, తరుచున బిడ్డల గనుట, దీర్ఘకాలము స్తవ్యమునిచ్చుట, అధికమగు ఋతు స్రావము కలుగుట—యిట్టివన్నియు సరసంబంధమగు నొప్పు (నాడీవ్యాధి) లకు కారణము లగుచున్నవి.

చి కి త్స.

ఇండియాదేశమునందు ఈ నుదురుపోటుయొక్క ఆరంభగతులు సామాన్యముగ చలి జ్వర సంబంధమయినవి ఆయియుండును గనుక అవసరమయిన యెడల 4 వ బొంబయో గమును విరచనకారిగ నిచ్చి, ఆయిదు లేక ఆరు గ్రెయిసుల క్విసీస్ మోతాదుల ప్రతిమూ డుగంటలకును యిచ్చినయెడల, కుదిరిక నందవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తి సంబంధమగు బ్యాట రీని బ్రయోగించుటవలన నొకప్పుడు నెమ్మది గలుగును. మిగులబాధగానున్న ప్రజేశకుండు వేలిలో నొక్కిపట్టుటచే నొకప్పుడు ఉపశాంతి కలుగవచ్చును. తలచుట్టును తడిగుడ్డను గట్టుటవలన నొకప్పుడు నొప్పి తగ్గవచ్చును. చీకటిగదిలో నెమ్మదిగా బయలుదేరుటవలనను ఒక ప్పుడు నొప్పి సర్వకొనవచ్చును. చేతులలో తలపయిన పట్టుకొనుటవలనను అత్తుడెత్తుడు ఉపశాంతిని గలుగ జేయవచ్చును. వేడి తేయాకునీళ్లు, వేడి కాఫీ — వీటివలన నుపయోగ ముండవచ్చును. కణితపయనగాని నుదుటిపయనగాని చిన్న మద్దెట్టెట్టిని వేయవచ్చును.

సమానభాగములగు క్లోరల్ హైడ్రేస్ ను క్యాంఫర్ (కర్పూరము) ను గలిపి తైలముగాజేసి మర్దనచేయుటవలన సామాన్యముగ జాలవరకు గుణమిచ్చును. వేడి కాపడము నలననుగుణము కలుగగలదు. కాని చాలావిషయములలో చల్లని ద్రావయిల రాయుటవలనను మంచుగడ్డను గట్టుటవలనను యొక్క-వగుణ మిచ్చినట్లు కలియుచున్నది. ఈవ్యాధి తిరిగి తిరిగి వచ్చినయెడల చలిజ్వర సంబంధమయి నట్టియు బలహీనతతో గూడినట్టియు కాగణములకు దోడుగా జీర్ణాశయము యొక్కగాని కారీజము యొక్కగాని ఆస్పత్తి లుండి యుండునుగాన, అవసరమును బట్టి అందులకగు చికిత్సను జేయవలయును. పిమ్మట క్విన్కా గలిసిన 1 వ బలవర్ధక కాషధము నియ్యవలయును. ఇది 15 దినములు వాడిన పిమ్మట నుపయోగము గనుపడక పోయిన యెడల 4 వ బలవర్ధక కాషధమును వాడి చూడవలయును.

5. మాడుపోటు.

పైన వివరింపబడిన తలనొప్పులకు భేదమైనట్టి మాడుపోటు మెదడున కధిక రక్తము పారుటవలన గలుగుచున్నది. ఇట్టి వ్యాధి సామాన్యముగ పెద్దవానలయందు గలుగుచుండును. మూర్ఛ, అంగికుత్పతిరోగము, ఎండవెచ్చ—యిట్టి ఉద్రుత వ్యాధులకు సూచన లక్షణముగా నది తటస్థించును గాన, యిందువిషయమై బహు జాగ్రత్తగా నుండవలయును. మూలకంక యందలి రక్తస్రావము ఆగిపోవుట వలనను, శరీరము ఆలవాటునందిన యితర రక్తస్రావము లేమయిన ఆగిపోవుట వలనను యీవ్యాధి తటస్థింప వచ్చును. ఉద్రుతగతులయందు బాధ అతిశయమై, కండ్లును ముఖమును యొగ్రవారి, తలవైపుల చిగువునంది, చెవుల పునుగను భారముగానుండి, దాహము జ్వరతలతో గూడియుండును.

చికిత్స.

బాధ కొద్దిగా నుండినయెడల 4 వ బొషధయోగమును విరేచనకారిగ నియ్యవలయును. చురుకుదనమును బుట్టించు బ్రాండ్లీవైగరాల నియ్యగూడదు. అవసర వదార్థముల యందు జాగ్రత్తను వహించి మెదడున కేమియు పనికి గలక జేయక, ఎండవేడిమి లోను గాకుండ జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనుచు, సాధారణమగు శరీర సాధకమును బుచ్చుకొనుచుండవలయును. బాధ ఉద్రుతముగానుండి జ్వరతను గూడియుండిన యెడల, కూర్చునియుండియే పూర్ణమైన విశ్రాంతిని బుచ్చుకొనుచు, తలకు జల్లని ద్రావపదార్థములను పైన రాయవలయును. పెండుకలను బొట్టిగా నుండునటుల గత్తింపవలయును.

6. కీళ్ళ సంబంధమగు తలనొప్పి.

శరీరముపై చర్మము ననుసరించియున్న స్నాయువుల యొక్కవారత సంబంధమగు నొప్పులవలన నొకానొకప్పుడు తలనొప్పి కలుగవచ్చును. నొప్పి శరీరమునకు స్పృశభాగమున నుండియున్నట్లు గన్పట్టును. నుడురును ముడుచుకొనుటవలన బాధ అతిశయమగును. ఇతర స్థలములయందును నొప్పిఉండి, మాత్రమునందు యొగ్రనగని తలవచ్చును. వాతరోగమునకును, గొట్ నకును, నియమింపబడిన జీర్ణాశయ దీనిని జేయవలయును.

7. బలుబువలని తలనొప్పి.

బలుబువలన గలిగెడి తలనొప్పికి క్యాటామెల్ (రసభస్మము) ను విరేచనకారిగ నియ్యవలయును. 10 గ్రాయిసుల ఆమ్మోనియం క్లోరైడ్ నున్న 20 మినిముల స్పిరిట్ను ఆమ్మోనియా ఆరోమేటిక్ నున్న ఒక బోన్స్జలములో గలిపి నాలుగు గంటల కొకపర్యాయము యియ్యవలెను. ఆమ్మోనియా కార్బనెస్ ను వాసన జూడవచ్చును.

తామర.

తామర యనబడు చర్మవ్యాధి అంటునబంధ మయిన దయి యున్నది. ఇదిసామాన్యముగా బిడ్డలయొక్క తలలయందు లేచును. తరుచుగా ముఖము, శరీరము, కాళ్ళు, చేతులు, గోళ్ళయొక్క మొదళ్ళు, గడ్డము—యీభాగములయందును గనుపడుచుండును. ఇది యొక విధమగు పురుగుయొక్క యభివృద్ధివలన గలుగచుండును, ఒకానొకప్పుడు అన్ని విధములైన తామరలును ఒకేవిధమగు పురుగువలన గలుగుచుండెనని తలువబడెనుగాని, ఇటీవల నీ పురుగునందనేకజాతులుండియున్నట్లు కనుగొనబడెను. ఒకజాతి పురుగు, బాలవరకు శరీరమునందు వెండుకొలుండెడి భాగములను మాత్రమే, ననగా, తల, గడ్డము, కనుబొమ్మలు యితర రోమపర్చిదేశములు—పీటిని ఆన సరించి యుండును. ఇంకొకవిధమగు పురుగు, చర్మమును, గోళ్ళను, అనుసరించి యుండును.

1. తలలోని తామర.

తామర ఆరంభమగుటకు ముందుగా, ఆస్వస్థత నొందిన చర్మభాగములు యెర్రై, దురదతోగూడి యుండును. ఈ అవస్థయందు యీ వ్యాధిని దెలియక పోవచ్చును. రెండు లేక మూడు దినములలో గోళాకారములుగ చిన్న పొక్కులు ప్రారంభమయి, యీ పొక్కులు కొద్దిగంటల కాలములోనే ద్వివసహితములై యుండును. ఈ పొక్కులు పగిలి అందలి స్రావము వ్యాప్తమంది, ఆ భాగములందు కొత్తపొక్కులు యేర్పడి, వెనుకటి నలేనే నిలియును అభివృద్ధి నందుచుండును. ఈ పొక్కులను దురదచే గోకుటవలన వక్కులు కట్టెచుండును. ఈ ఆస్వస్థత భాగకలందలి వెండుకొలు పగిలియుండును.

చికిత్స.

తలలో తామర యుండినయెడల, ఆయా భాగములయందలి వెండుకొల నన్నిటిని కుట్టముగా గత్తిరించ వలయును. అటుపిమ్మట దినమునకు రెండుసార్లు మూటికి ఆయిదు వంతున కార్బాలిక్ ఆసిడ్ కలిపిన సోల్యూషనుతో గాని, కార్బాలిక్ సబ్బుతోగాని, తల నంతయు కుభ్రముగా గడుగవలయును. గాఢమయిన కినిగర్ నుగాని, ఒకబోన్స్జలందు నాలుగుద్రాముల పటిక కలిపిన సోల్యూషను గాని, ఆస్వస్థతభాగములపై నద్దవలయును. ఈ వ్యాధికి ఉపయోగించు యేమందునైనను ఆస్వస్థత భాగములయందు బాగుగా జొచ్చు నట్లును, వెండుకొలయొక్క కడుక్లలోనికి బోవునట్లును, గట్టిగా రద్దవలయును. ఈ వ్యాధి సంబంధమగు పురుగులని వెండుకొలయొక్క గుడుక్ల ననుసరించి యుండునుగాన, మందులు,

ఆ కుడుళ్లలోనికి జొచ్చేట మిగుల అనశ్శయము గలుగ్నది. ఈ వ్యాధియొక్క అంటు గుణము, త్రాకుటవలనను గానివలనను బహువ్యాప్తమయియున్నది. ఇందు, యెన్నఁచ నాగ్రహము బుచ్చుకొనవలయును. ఈ వ్యాధిగ్రస్తులు ఉపయోగించు దువ్వలను బిగ్గిరినను, తున్నానను, సబ్బుబిళ్లలను, యితరులు ఉపయోగించరాదు.

గోవా పవుడరును వినిగర్లోగాని నిమ్మరసములోగాని కలిపి ఆస్వస్థభాగముల రాయవలయును. గోవా పవుడరుతో చేయబడిన క్రైసోరోజ్ అనునది మిగుల ఉపయోగముగ నుండును. క్రైసోఫానిక్ అసిడ్ను వానలీక్లో గలిపి రాసినను రాయవచ్చున సబ్బుతోను ఉడుకునీళ్లతోను ఆస్వస్థభాగములను గడిగిన పిమ్మట ఒక ద్రాము ప్రిసిపిటే టేడ్ సల్ఫర్, అనిద్రాము ఆమ్మోనియే టెడ్ మెర్క్యూరీ, ఒకబొన్న లానోలీక్— యీ మూడును గలిపిన ఆయింట్ మెంటును ఉపయోగించవలయును దీర్ఘవ్యాధిమగు విషయము లలో ప్రతి దినమును ఒకసారి లినిమెంటు అయెడి, ను రాయవలయును. ఆస్వస్థభాగము పుండు పడునంతవరకు గాని, పచ్చిగా నుండువరకుగాని, దీనిని రాయవలయును.

2. ఒడలుపై తామర.

శరీరమునం దితరభాగములయందు యేర్పడు తామర విషయమందు, కార్బాలిక్ సబ్బులో దినమునకు రెండుసారులు కడుగవలయును. 8 బొన్నల జలములో 2 ద్రాముల సోడా బైకార్బేట్ కలిపిన సాల్వేషన్తో స్పృశి చేయవలయును పిమ్మట జింక్ సల్ఫేట్ ఒక ద్రామును లానోలీక్ ఒకబొన్నను గలిపియున్న ఆయింట్ మెంటును రాయ వలయును. తలతో నేర్పడు తామరును నియోగింపబడిన మందులను దీనికి ఉపయోగించవచ్చును.

తిమరు వాయువు.

తిమరు వాయువు లేక ఉబ్బువాయువు అనువ్యాధికి ఆంగ్లేయ భాషయందు టెరిటెరి అందరు సింహభాషయందుటెరి అనగా బలహీనత అని అగము టెరిటెరి అనగా అతిబల హీనత అని అర్థమిచ్చుచున్నది. శరీరమునం దుపరిభాగములకు వ్యాపించియుండేది సరముల యొక్క వాపుదలవలన నీ వ్యాధి సంభవించుచున్నది. అతిసరిసతే, కార్బును పిడుదులును కట్టు పట్టి వంగునుండుట, యీ భాగములు తిరుగుగా నుండి ఉబ్బుదలనందట, కార్బును చేతులను ఉపయోగించుటయందు బహుకష్టముగా నుండుట— యీ లక్షణములతో గూడియుండును. వేర్లయొక్క కొనలయందును తిమరు కలుగవచ్చును. కొద్దిదినములలోగాని, లేక కొద్దిగంటల లోనేగాని, శరీరము ఉబ్బుదల జూపి, ఊపిరిని బీల్చుట తొందరతోగూడి, వాడి నీరసతనండి, మూత్రము అతిహీనమై, దాహ మధికముగా నుండును. అతివీరచనము లాను, తిమరును, పిమ్మట యేర్పడును.

ఈవ్యాధి కొన్ని నిర్దేశనములయందు మూత్రమే గలుగుచుండును. ముఖ్యముగా నుష్ణప్రజీకములయందు యీ వ్యాధి వ్యాపించియుండును. చలికాలము, కీళ్ళనొప్పలు,

రక్తహీనత—పీటివలన నీ వ్యాధి గలుగుచుండునని కొందరి ఆంగ్లేయ వైద్య శాస్త్రజ్ఞుల యొక్క అభిప్రాయ మయియున్నది. మరికొందరు, వ్యాధిహితమయిన వరి ఆస్పమునుభుజించుటవలన నీ వ్యాధి కలుగుచున్నదని అభిప్రాయమైయున్నారు. సారజనక సంబంధిమగు అహారపదార్థములనుండలి లోపమువలన నీవ్యాధి కలుగుచున్నదని యింకొక అభిప్రాయము కలదు.

ఈవ్యాధి చీనాదేశమునందు బహు పూర్వకాలమునుంచి యుండియుండెనని తెలియుచున్నది. ఇండియా దేశమునందు ఆంగ్లేయ వైద్యశాస్త్రజ్ఞులయొక్క దృష్టి యీవ్యాధికి 1831 వ సం॥ ప్రాంతముల దిగెను. జపానుదేశమునందలి దేశీయ వైద్య శాస్త్రజ్ఞుల యొక్కయు విదేశీయుల వైద్యశాస్త్రజ్ఞుల యొక్కయు పరిశ్రమలు ఈ వ్యాధియెడల జ్ఞానము నభివృద్ధిపందింప జేసినవి, ఈ వ్యాధి, ఇండియాదేశమునందు కంటె, మలయాదీవుల యందును, చీనా, జపాను, దేశములందును, విశేషముగ వ్యాపించి యున్నది. ఫిలిప్పయిను దీవులయందు యింకను విశేషముగ వ్యాప్తిపందియున్నది. ఆస్ట్రేలియా దేశమునందును ఆగ్నే డక్కడ యీ వ్యాధి ప్రవేశించి యున్నది. దక్షిణ ఆమెరికా కొన్ని భాగములయందును యీ వ్యాధి కనబడుచున్నది.

ఉడుకు, జననమర్తత వాయువునందు తేమ అధికముగానుండుట, భూప్రదేశము చెమ్మగిలియుండుట—యీవ్యాధి కనుకూల కారణములై యున్నవి. ఉష్ణదేశములలో వర్ష ఋతువునం దీవ్యాధి అతిశయించి యుండును. ఇతరదేశములందు వసంతఋతువునందు శరదృతువునందును, యీ వ్యాధి యెక్కువగ వ్యాపించియుండును. ఈవ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు మనుష్య శరీరమునందు బ్రవేశించునని కొందరి అభిప్రాయమై యున్నది. ఈ పురుగులు శరీరమునందు బ్రవేశించక, భూమిలోనుండియే విషమును వెడలింపజేయుననియు, అట్టివిషమును బిట్టలు మూలమునగాని, మింగుట మూలమునగాని, యీవ్యాధి సంభవించు ననియు మరికొందరి అభిప్రాయమై యున్నది. ఈ రెండవ అభిప్రాయమే యెక్కువ ఆమోదమును వడసియున్నది.

జపానుదేశమునందు చేయబడిన పరిశోధనల వలన తెల్లబియ్యమును భుజించెడి వారల యందు యీ వ్యాధి వ్యాప్తత జెందుచున్నదని తెలికొనబడెను. ఉప్పుడు బియ్యమును తినెడి వారలకు యీవ్యాధి రానేరదు. కాని తెల్లబియ్యమును భుజించెడి వారలయందును చాల మంది యీ వ్యాధికి లోనుగావుండుటను జూడ, యందునకు యితరమగు కారణమేదియో సహాయకారక సుంపనని తలపవలసి వచ్చుచున్నది. ఎట్లయినను, యితర కారణములకు దోడుగ నీ తెల్లబియ్యపు భోజనము సమకూడి నపుడు యీవ్యాధి ప్రవేశించునని స్పష్టమగు చున్నది. ఫ్రైయిట్స్ నెటిత్రింట్స్ లో కొందరు మనుష్యులు తెల్లబియ్యమును భుజించుటకు ప్రారంభించిన ఆరువది దినము లలో నీ వ్యాధిని గ్రహించిరి. ఉప్పుడుబియ్యమును భుజించుచున్న కొందరికి యీవ్యాధి కలుగలేదు.

ఫిలిప్పయిను దీవులలో నొకపటాలమునకు అహారమునకై అదివర కిచ్చుచున్న 20 ఔనువుల తెల్లబియ్యమును మాన్చి 16 ఔనువుల ఉప్పుడు బియ్యమును యిచ్చుట ఆంభించిరి. అహారమునందు మాద్యమేయని 1908, 1909, సంవత్సరములలో 619 యాను 553 యాను

ఈ వ్యాధిని గ్రహించిరి. ఆహారముగలను జేసిన పిమ్మట 1910 సంవత్సరములో 500మంది యీవ్యాధిని గ్రహించిరి. 1911 సం॥ నందు మొదటి ఆయన మౌనములలో కొక్కడు మాత్రమే యీవ్యాధిని గ్రహించెను. క్రియముగ వీ ఆహారముగల అంతటను పలుగజేసిన పిమ్మట యీవ్యాధి మరల కనపడనే లేదు.

ఈ వ్యాధి, భాగ్యవంతులకును పేదవారలకును జీవించుచున్నందు వివేకత లేకుండ గనే, గలుగుచుండును. మిక్కిలి పసిబిడ్డలకు దప్ప తక్కిన అన్నివయసుల యందును యీ వ్యాధి కలుగవచ్చును. ఇరువది ముప్పదియైదు సంవత్సరముల వ్యధి వయసున్నవంద, యెక్కువ వ్యాప్తి నందియుండును. ఎనిమిది సంవత్సరముల లోపువయస్కునందును, వృద్ధులయందును, యీవ్యాధి బహు అరుదుగ దట్టించును.

చి కి త్త.

ఈవ్యాధి వ్యాపించియున్న స్థలమునుండి రోగిని పెంటనే ముతగ్గలమునకు దీసికొని పోవలయును. ఆహారపదార్థములందు తేలికైనవియును బలమనిచ్చునట్టివి యును ఉపయోగింపవలయును. తాజాయైన కాకపదార్థములు, విత్తరసము, పాలు, గుడ్డు, మాంసము-- వీటిని ఉపయోగింపవలయును. ఈ వ్యాధియందు అన్నమును దినకూడదు. వ్యాధి ఉన్న తస్థితి యందుండినయెడల, రోగి పరుండి యుండవలయును. రోగి యెక్కువ జబ్బుస్థితిలో లేకుండినయెడల, శాహాటకుయినగాలిలో నెక్కువ కాలమును గడుపవలసి యుండును. పరుండు స్థలము, భూమికి మిగుల యెత్తయిన ప్రదేశమునందుండి, పొడిగను, వెలుతురు గాలి వచ్చునట్టిదిగను ఉండవలయును. మాత్రమును వృద్ధిపరచుటకుగాను, 30 మినియూల మోతాదులలో స్పిరిట్ ఈతర్ పైట్రీను పగటియందు మూడుసార్లు లియ్యవలయును. రాత్రులయందు 8 లేక 10 గ్రెయినుల పల్వీస్ ఇపికాక్ కోను యియ్యవలయును. వ్యాధియొక్క అత్యుక్తితావస్థయందు విరేచనకారిగ 4 వ బొంబయోగమును వాడవలయును. గుండె కాయ నీరసతనండిన రేగుడలతోగూడి విస్తరిపు నందినయెడల క్రియము దప్ప కుండ టింక్చర్ డిజిటాలిస్ను యియ్యవలయును. శ్వాసకృచ్ఛము యేర్పడినయెడల పైట్రీస్టి సరిన్ను అలస్యము లేకుండ సంపూర్ణమయిన మోతాదులలో దరుచుగ నియ్యవలయును. లోహమును మొదటినుంచియు వాడవలసియుండును. దినమునకు 2 లేక 3 గ్రెయినుల వాడవచ్చును. ట్రిపిన్ను కొద్దిమోతాదులలో నుపయోగించుట వలనను ఉపయోగ ముండవచ్చును. ఈ సందర్భమున 3 వ బలవర్ధకౌషధయోగమును వాడవలయును. రోగి వెచ్చనను గలుగజేయు దుస్తులను ధరించవలయును.

తుంటినొప్పి (Saiatica)

తుంటియొక్క వెనుకవైపునుండి పోవు పెద్దనరముయొక్క అస్వస్థతవలన నీవ్యాధి కలుగును. ఈ భాగములయందు ఉన్మత్తమయిన వెజ్జినొప్పి వ్యాపించియుండును. కదలుటవల

సమ ఆభాగములయందు ఒత్తి పెట్టుటవలనను బాధ అధికమగును. జలుబువలన గాని, తడి స్థలమందు గూర్చుండుటవలనగాని, యీవ్యాధి తటస్థింపవచ్చును. ఒకప్పుడు మలబంధము వలనను గలగవచ్చును. ఈ సందర్భమునకు నొప్పి యెడమ నైపులమందును, విశ్రాంతి తీసి కొని ఆ భాగమునందు వెచ్చనైన దుస్తులను ధరించుచు వేడి కాపడములను గాచుచు మిగుల బాధగానున్న చోట మస్త్యపట్టీలను వేయవలయును. 4 వ ఔషధయోగమును విరేచన కారిగ నియ్యవలయును. వాతరోగముతో సంబంధించిన విషయములందు ఆంతులక్కు జికి త్నను జేయవలయును. 15 గ్రాముల సోడా నేలినైలిస్ తో 5 గ్రాముల ఆంటిపైరిన్ ను గలిపి ప్రతినాలుగు గంటలకును యిచ్చుటచే ఉపశాంతి కలుగ గలదు. ఎరిక్ ట్రిక్ వ్యాధిరీతి ఉపయోగించుట వలన నొకప్పుడు గుణమియ్యగలదు.

దగ్గు.

దగ్గు, ప్రత్యేకించి ఒక వ్యాధికంటే, యితర ఆస్వస్థతలయొక్క ఒకలతలా మయి యున్నది. దగ్గుయొక్క గుణము దానికగు కారిణము ననుసరించియుండును. శ్వాసకోశముల నుండి రక్తమును గ్రహించుకొను వ్యాధియందు రక్తము వెలువడును. శ్వాసకోశముల ననుసరించియుండి పొంలయొక్క వాపుదలయందు ప్రక్కభాగములందు పొట్లతో గూడియుండును. కింకవాయు సంబంధమగు దగ్గునందు లోహసంబంధమగు ధ్వని వహించియుండును. పొంగునందు, ముక్కు వెంబడి ద్రవపదార్థము వెలువడును. కండ్లవెంబడి నీళ్లు కారును. శ్వాస సంబంధమగు పడిసెము (రొమ్ముపడిసెము) నందు, దగ్గువెంబడి జిగట యైనట్టి కఫము వెలువడును. బిడ్డలకు పండ్లు వచ్చునపుడును, దగ్గురాత్రులయందు విశేషముగ నుండును. కొండనాలుకయొక్క వాపుదలయందును, కర్లరోగములయందును, హిస్టీరియావ్యాధియందును, జీర్ణాశయము కారిజము ఆస్వస్థతలయందును, స్వరపేటికయొక్క ఆస్వస్థత యందును-దగ్గు కలుగ వచ్చును. ఈ వ్యాధుల యందును, యింక నితర వ్యాధులయందును, దగ్గు, స్పష్టమైనట్టియు ప్రధాన మైనట్టియు లక్షణముగా నుండును.

టింక్చర్ క్యూఫర్ కో	ద్రాములు 3
స్పిరిట్స్ ఆమ్మోనియా ఆరోమేటిక్			ద్రాములు 2
జలము	బోన్సులు 8

ఉబ్బున తెరల యందును, దీర్ఘవ్యాధికిమగు శ్వాస సంబంధమగు దగ్గుల యందును, ప్రతి రెండు లేక మూడు గంటలకు ఒకబోన్సు చొప్పున వ్రేచుందును యియ్య వలయును.

టింక్చర్ క్యూఫర్ కో	ద్రాములు 3
వైనం ఇసి కాక్	ద్రాము 1
స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రస్	ద్రాములు 3
జలము	బోన్సులు 7

జలుబువలన గలగగు దగ్గుయందును, యితర విధములగు దగ్గులందును, కఫము వెలువడక పోయినయెడల, యీమందును ప్రతి మూడు లేక నాలుగు గంటలకు ఒకబోన్సు

చొప్పన నీయవలయును. ఒక సంవత్సరము నయనునందున్న చిట్టలకు ఒక దానిము చొప్పన నియ్యవలయును. ఇంతకు మించిన పృతి సంవత్సరము వయసునకును, మేతాదును సంవత్సరమున కొకదానిము చొప్పన పొచ్చింప వలయును.

దద్దురోగము. (Erysipolus.)

ఈ దద్దురోగము, ఒకవిధమగు పుగుగుమాలమున చక్కము యొక్క కొంతభాగమును అందుకొంది సామ్యపుల యొక్క శ్లోకలును, ఉబ్బుదల నందుటవలన గలుగుచున్నది. శరీర మయొక్క సహజసర్వలత్వమువలనను, తాగిగుడు అధికమగుట వలనను, చెడుఆహారము వలనను, పరిశుభ్రతను ఆరోగ్యసంబంధమగు పద్ధతులను గవనించక పోవుటవలనను, కొన్ని ఆకుప ట్టలనుండియు జెయిలంభానాలనుండియువచ్చు దుర్వాయువునకులానగుటవలనను—యావ్యాధి సంభవించుచున్నది. ఈవ్యాధిముఖముమీదనెక్కువగా గలుగుచుండును, దన్నుభాగముమెదయును యెర్రొనైమంటగలిగిమిగుల వాపుదలనందియుండును. ఈదద్దురువలన నొకప్పుడు ముఖమునుగర్తించుటకే పీలు లేకుండును. చలి, వణుకుట, తలనొప్పి, వాంతి వచ్చునట్లుండుట, పిమ్మట వాంతి కలుగుట, ఉద్రోత భృరము, మలబంధము—యీలక్షణములతో గూడియుండును. ఈ వ్యాధి పసిదినములు మొదలు పదునాలుగు దినములవరకు వ్యాపించి, యిందులో నాణుగదినములు ఉబ్బుదల అతిశయమయి పుండ్లు యేర్పడిన పిమ్మట పొగలుగా నూడిపోవును.

అత్యుద్రోతావస్థయందు 105—104 డిగ్రీల భృరమండి, సంధిగుణముగూడ కనుపడ వచ్చును. అస్వస్థతాభాగమందు పోటు విశేషముగానుండి మాలిన్య మేర్పడిన ప్రణములుగా చేలి, మిగుల ఆపాయకరమై యీవాపుదల మెదడునకు వ్యాపించిన యెడల శీఘ్రముతో మరణము సంభవించినను సంభవించవచ్చును.

పుండ్లుపడిన భాగములయందుగాని, శస్త్రమునందిన భాగములయందుగాని, టీకాలు వేసినప్పుడుగాని, చుట్టుభాగమంతయు యెర్రొనై ఉబ్బుదల నందియున్నపుడు యీవ్యాధి తటస్థించవచ్చును. ఒక గాయమునం దీవ్యాధి ఆవరించినపుడు స్రావము ఆగిపోయినను పోవును. గాయము దాదాపు కుదిరిక నందియుండిన యెడల తిరిగి తెరపు నందును.

చి క త్న.

అస్వస్థతభాగముపైన వేడినీళ్ళలోమంచిన లింట్నువేసి, పైన చమురుగుడ్డను వేయ వలయును. చుట్టును యెర్రొగానున్న భాగముపైన 1 బొన్ను బలములో 10 గ్రెయినుల సిల్వర్ నైట్రేట్ను గలిపిన సాల్యూయనును రెండు అంగుళముల మేరను రాయవలయును. ఇట్లు రాయుటవలన వ్యాధి వ్యాప్తిత సందనేరదు. 4 వ బొంపధయోగమునుగాని చిట్టాము దమునుగాని విశేషనకాంగ నిచ్చి రోగియొక్క బలము తగ్గుతుండునట్లు మంచి ఆహారము నిచ్చుచుండవలయును. 5 గ్రెయినుల ఫెనాసిటిక్ 4 గ్రెయినుల సిల్వర్ను గలిపి పృతి నాలుగుగంటలకు భృరము తగ్గుటకుగాను యియ్యవలయును. బొప్పలుగా చేసినయెడల మిగుల పెద్దవైన నే తప్ప వాటినిగిల్చకూడదు. మాలిన్యమేర్పడినయెడల శస్త్రముఅవసరమయి యుండును. కార్బలిక్ లోషనుతో దీనిని గడిగి ఆయెడో ఫారమును వేసి జ్యైన్ చేయ వలసి యుండును.

రోగి పగుండు స్త్రీమునకు పరిశుభ్రమగుగాని వస్తువులనుండవలయును. గాలియొక్క పీనుటలు మాత్రము రోగిపై రానిండు నుండవలయును. రోగి యెడల మిగుల శుభ్రతను గాపాడవలయును. ప్రక్కపైబట్టలను తరుచుగ మార్చుచుండవలయును. రసించే వలినమునం దిన గుడ్డలను వెంటనే దీసివేయ వలయును. ఇట్టి వస్త్రములను కార్పాలికు లోషనుతో గడుగవలయును. రోగియొక్క విరేచనముల యెడలకూడ జాగ్రత్తను వహించి యుండ వలయును.

దాహము.

అతిదాహము వ్యాధియొక్క లక్షణమయి యున్నది. అరోగ్యస్థితి యందలి దాహము శరీరములోని రక్తమునందలి జలభాగము యొక్క హీనతను సూచించును. అతిదాహము కొన్ని విధములను అట్టి వ్యాధులనుగూడ నంటియొందును. ఇది అతి మాత్రవ్యాధి యొక్క ప్రధానలక్షణమయి యున్నది. అన్ని విషయములందును దాహమును నిలుపుచేయుటకుగాను పరిశుభ్రమగు జలమును మితముగ నుపయోగింప వచ్చును. వ్యాధియందలి అతిదాహమునకు సిక్యేట్ ఆఫ్ మెగ్నీషియాను తగు మోతాదులలో నుపయోగింపవచ్చును.

ధాతునష్టము

(మాత్రగంధుల యొక్క ఖీణదశ)

మాత్రగంధుల యొక్క అస్వస్థత అనేక విధములుగ నుండును. మాత్రగంధుల యొక్క వాపుదల వలన నొకవిధమగు వ్యాధి వ్యాపించుచున్నది. శరీరమునందు గ్లాస్ స్థితి యేర్పడుట వలనను, సారాయిల నెక్కువగ ద్రాగుట వలనను, —మాత్ర గంధులకు యింకొక విధమగు అస్వస్థత యేర్పడును. తీయవ్యాధి యందును యితరములగు అలసటను కలుగజేయు వ్యాధుల యందును, మరియొక విధమగు అస్వస్థత పుట్టును. వ్యాధి యేవిధమ గునది యైయున్నను, మాత్ర గంధులయొక్క నిర్మాణమునందు కొన్ని మార్పులు కలిగి, పలువిధములగు లక్షణములు కనపడును. మిగుల ప్రాముఖ్యతను వహించినట్టి ఆరంభ లక్షణము, మాత్రమునందు అల్బుమిన్ ఆనబడు శ్వేతధాతువు నష్టమగుట, అయి యున్నది. ఇది కంటికి గనబడదుగాని, దీనిని కొంచెముగా నొక గాజు గొట్టములో గాని, ఇనుము లేక వెండి చెమిచాలో గాని, వేసి కాచిన యెడల, అల్బుమిన్ ఉండి యుండినచో నిడికొద్దియో గొప్పయో తెల్లగానగును. ఒకటి లేక రెండు చుక్కలబలమగు నైట్రిక్ ఆసిడితోను గలిపినచో, నమోగియు స్వస్థమయిన వర్ణమును దాల్చినయెడల అల్బుమిన్ ఉండియున్నదని స్పష్టమగు నిదర్శనముగా నెంచవచ్చును. మాత్రమునందు అల్బుమిన్ ఉండియున్నంత మాత్రమున మాత్రగంధి ఖీణదశన ది యున్నదని యెలప్పుడును అనుకొనుటకు వీలులేదు. చన్నీర్లలో స్నానముజేసిన పిమ్మట గాని, మిగడ, పిండివంటలు, గును మొదలగు అపకర పదార్థములను భుజించిన పిమ్మటగాని, ఒకప్పుడు మాత్రమునందు అల్బుమిన్ తెలివద

వచ్చును. ఏకారణము వల్ల సైన్సును ఆజీర్ణత ప్రవేశించి యుండిన యెడలను, కొందరి యొక్క మాత్రమునందు యీ వ్యాధి కనుపడ వచ్చును. కారణము అస్వస్థవానలగుండు. ఇది ప్రేమముగా బనిజేయుతుండినపుడు, లేగుదలను గలుగజేయు కొన్ని అల్పములను మాత్రగ్రంథులకు పోనిచ్చుటవలనను, అల్బుమిన్ మాత్రమునుండి వెలువడవచ్చును. చలిజ్వర స్కాల్డెట్ జ్వర వ్యాధులయందును, యీ వ్యాధుల పిమ్మటను, ఒకప్పుడు యిట్లు తటస్థింపవచ్చును. కొందరియందు, అధిక సాన్నియ పరిశ్రమను పిమ్మట నిది కలగవచ్చును. ఈ యన్నివిషయములందును మాత్రగ్రంథుల యొక్క క్షీణదశ లేదనియే జెప్పవచ్చును. మూత్రమునందు, అల్బుమిన్ కు పోడుగా, మూత్రమును స్పృశించు మూత్రవాళములయొక్క పొగ సంబంధముగు పదార్థములు కనుగొన బడినయెడల, మూత్ర గ్రంథులయొక్క క్షీణదశ ఉండి యున్నట్లు నిశ్చయింపదగియున్నది. ఈపొగ సంబంధముగు పదార్థములను కనుగొనుటకు, మాత్రమును నూత్నదర్శన యంత్రముచే బరీక్ష జేయవలసి యుండును. మాత్ర గ్రంథుల యొక్క క్షీణదశను కనుగొనుటకు, అల్బుమిన్ ఉండుటయేగాక అరంభదశయందు యీ కింది లక్షణములను కనుగొన వగును. (1) మూత్రము యొక్క పరిమాణమునందు తగ్గుదల (2) మూత్రమును విసర్జించుటకు రాత్రులయందు ఆసక్తమారులు నిద్రలేచుట. (3) వెన్న యొక్క క్రింది భాగమునందు యొకపిదమగు నొప్పి (4) అజీర్తి (5) స్పష్టమగు గారణమేమియు లేకుండ సీరసత ఇట్టి లక్షణములతో కూడి మాత్రమునందు అల్బుమిన్ ఉండి యుండిన యెడల, యీ వ్యాధి స్పష్టముగా నుండియున్నదని జలంపవలయును. వ్యాధి అభివృద్ధి నందినకొలదిని తలనొప్పి, మత్తు, పాలిపోవుట, కండ్లయొద్ద ఉబ్బుదల జూపుట, ఊపిరిని బిల్బుటయం దా యాసము, ముఖ్యముగా రాత్రులయందు దరుచుగా మూత్రమును విసర్జింపవలెననిది యిచ్చు అజీర్తి లక్షణములు, వాంతి వచ్చునట్లుండుట, వాంతికలుగుట— యీ లక్షణములు వ్యాప్తతనందుచుండును. అనంతర గతులయందు తరుచుట నంజు ప్రవేశింపవచ్చును. వ్యాసంబంధముగు అస్వస్థతలు, మూర్ఛలు, ఆంగవికృతిరొగము, కలగవచ్చును.

చికిత్స.

మాత్రముద్యారా అల్బుమిన్ అనబడు శ్వేతభాతువు నష్టమగునట్టియు, మాత్రము చేరకు మాంసగ్రంథి క్షీణదశ నందునట్టియు, వ్యాధులయందు బహు బాగ్యుగా చికిత్స చేయవలసియుండును. ఈ వ్యాధియొక్క ఉద్యుతగతులయందు రోగిని పెంటనే పరుండ బట్టి ఉద్యుత లక్షణములన్నియు తగ్గువరకును, రోగి చలి గాలి తగలజుండునట్లు చేయవలయును. ఈ వ్యాధియందు ఆహారపదార్థములుగ, పాలు, బాల్డినీర్సు, జావలు, మాత్రమే ఉపయోగింప వలయును. మాంస సంబంధము లగునవి మాత్రగ్రంథులకు బనిని యొక్కర జేయునుగాన, వాటి సంతమాత్రమును ఉపయోగింప గూడదు. వ్యాధి మిక్కుటముగు ఉద్యుత గతి యందుండిన యెడల, దినమున కంతయు ఒకటి లేక రెండు సైట్లు పాలరు సోడావాలరుతో గాని బాల్డి సీళ్ళతో గాని కలిపి యియ్యవలయును. ఆకలి మందగించి యున్నపుడు, ఎన్నడును యింతకెక్కువగ నియ్యగూడదు. సాధుగతులయందు మూడు లేక నాలుగు సైట్లును యియ్యవచ్చును.

దాహము నణచివేయుటకు గాను, సాయస్యజలమును గాని లేవనెడన్ గాని పిరి విగా దాగవచ్చును. సారాయి పదార్థములను ద్యజింపవలయును. ఉష్ణ ద్రవపదార్థములను దాగిగుటవలెనను, శరీరమునకు ఆవిరిని బట్టుటవలెనను, రోగికి ఆడుగునను వైసయును వెచ్చగఁగునట్లు దుప్పట్లను గప్పియుంచుట వలెనను, చెమట పుట్టనట్లు చేయవలయును, వెన్నువయిపుల నొప్పి అధికముగా నుండినయెడల, కాపడములను గావవలయును. టింక్చర్ జాబరాండిని 30 మినిముల చొప్పున నాలుగు గంటల కొకసారి యిచ్చుటవలెన చెమటను పుద్దిపరచును. గాని, దీనివలన కొందరకు గుండె అస్వస్థత గలిగి క్షీణగతి సంభవించుటయు, కొందరియందు కడుపులో తీగిప్పు వాంతి గలుగుటయు, సంభవించునుగాన, యీ మందును బహు జాగ్రత్తతో నియ్యవలయును. సోడా సల్ఫేటును గాని, మెగ్నీషియా సల్ఫేటును గాని, కొద్ది మోతాదులలో నిచ్చుచు, విరేచనము యెక్కువ ద్రవరూపమున నగునట్లు చేయవలయును. విరేచనములు అధికముగ గాకుండగను, యిందువలన నిస్త్రాణి గలుగకుండగను, జాగ్రత్తను వహించి యుండవలయును.

రక్తమునందు మూత్రము గలిసి యుండు స్థితి సంభవించిన యెడల, చెమట యధిక మగునట్లును, విరేచనముల సూలమున అధిక ద్రవపదార్థము వెలువడు నట్లును, పనిచేయవలయును. నంజా ఉండియుండిన యెడలనచ్చు, యీ జీకెత్సనే అధికముగ జేయవలయును.

వాంతి ఉండినయెడల, బిస్మత్ సబ్ సైట్రేట్ నిచ్చుచు, ఆహారమును గొద్ది పరిమాణ ములుగ నిచ్చుచుండ వలయును. గుండెకాయ విస్తరింపునందుట వలన నీరసతన వహించి యుండిన యెడల, డిజీటాలిన్ ను, స్ట్రిక్ నీన్ ను యియ్యవచ్చును. ఈ వ్యాధియందు మూత్రమును ప్రోక్టింపజేయు ఔషధముల నియ్యకూడదని జాలమంది తలంచు. గాని, పిట్టిని వాడుటవలన ఆపాయము లేవయి గలిగియుండలేదు. ఇందుకుగాను సిక్రేటో ఆఫ్ పొటాష్, డిజీటాలిన్, కెఫీన్, మిగుల ఉపయోగనీయుములు. పిట్టిలో చివరది మిగుల బలమగు మూత్రప్రోక్షారి అయియున్నది. యీ వ్యాధియందు దీనియొక్క గుణము త్వరలో పట్టుబడిపోవును. జలమును విరివిగా నుపయోగించుట వలన మూత్ర ప్రోక్షారిగ బని చేయును. ఉద్యతిస్థితియందు శ్వేతిభాతునను దగ్గించు ఓవధి యొడియు గుప్పెట్టుబడి యుండలేదు గాని, వ్యాధి శాంతత నందిన పిమ్మట ఆర్సెనిక్ (పాచాణము) యీ విషయమున తరుచుగా నుపయోగముగ గనుగొనబడి యుండెను.

స్వస్థావస్థయందలి రక్తస్థానతై బరస్ ను ఉపయోగింపవలయును. వ్యాధి దీర్ఘవ్యాధి పక స్థితియందుండినను, ఆహార విషయములందును, శరీరమునకు చెమటను గలుగజేయు విషయము లందును, విరేచనకారక నిచ్చుట యందును, పై అంశము లనే గమనంపవలయును.

నంజా.

నంజా, యితగవ్యాధులయొక్క ఫలితముగ గాని, లక్షణముగ గాని, దట్టస్థించును. రక్తముయొక్క జలభాగము రక్తనాళములయొక్క పొరల గుండా వాటిని జాటి యుండెడి స్నాయువుల యొక్క ఆల్బికల లోనికి బ్రవేశించుటవలన యేర్పడెడి వాపుదట్ట, నంజా అన

బడును. రక్తప్రసారమునకు గలిగెడి వేదియో అటుంకము వలనన న్నియు పునఃపించుండ నిలుచుట మూలమున నీవ్యాధి వ్యాపించునట్టి భాగములు, సామాన్యముగ పాదములను ఉదరమును ఆయియున్నవి. మూత్రగ్రంథులు, గుండె కాక — నీటియొక్క వ్యాధులయందు, ముఖమును, ఒకప్పుడు శరీరమంతయును, యీ ఆస్వస్థత దేర్చుదును. ఈ వ్యాధి బయటకు చేరినపుడు, ఆస్వస్థత భాగములను ప్రేళ్ళతో నొక్కినయెడల గుంటలుపడి, యీగుంటలు క్రమముగా నగుకొనును.

సంజ, యింకింది కారణములతో చేనివైలవలను గలంగ వచ్చును. — గలిగి తగులుట, మూత్రగ్రంథుల యొక్క ఆస్వస్థత గుండుకాదు యొక్క గాని క్వానకోశముల యొక్క గాని, ఆస్వస్థత, కారిజముయొక్కగాని స్త్రీహముయొక్క గాని ఆస్వస్థత రక్తహీనత లేక పాండురోగము, ఋతుస్రావ సంబంధముగ ఆస్వస్థతలు, చలిగాలికిగాని చెమ్మకుగాని లోనగుటవలనను, శరీరమునకు వితిపిగా పడుట గలుగుచున్నపుడు చల్లనిగాలిలో గూడ్చిండుట వలనను, సంజ కలుగవచ్చును. హిమియమున, చర్మముయొక్క వ్యాపారము ఆకస్మాత్తుగా నిలుపుచేయబడి, రక్తమునందలి జలభాగము స్నాయువులయొక్క అల్లికలయందు నిలివ చేయబడుటవలన, నీవ్యాధి కలుగుచున్నది. మూత్రగ్రంథులను దురుసుగ నస్వస్థతనంది, మూత్రగ్రంథులయొక్క క్షీణదశకు ప్రారంభ దశగ దటస్థించినను, దటస్థింపవచ్చును. చలిగాలి ప్రోకుటవలనగాని, యితర కారణముల వలనగాని, చెమటపట్టుట నిలిచిపోయి, శరీరమంతటను ఆకస్మికముగ సంజాకనబడినయెడల, శరీరము చెమ్మగానుండునట్లు తగుజాగ్రత్తలను బుచ్చుకొని; పగులపై బనిచేయించును, నీళ్ళు విశేషము లగుటకును, శుభ ఔషధయోగమును విశేషకాలగ నియ్యవలయును, చర్మముపై బని చేయుటకుగాను, వర్షిన్ ఇపికాక్ కోను 5 గ్రాయినుల మేతాదులలో దినమునకు మూడు సార్లు లియ్యవలయును. మూత్రము అభివృద్ధి అగుటకు గాదు ఆరద్రాము మేతాదులలో స్పిరిట్ ఈతర్ వైట్రీస్ను యియ్యవలయును. వేడినీళ్లస్నానములును ఉపయోగ నీయుము లంగ నుండును.

మూత్రగ్రంథులయొక్క ఆస్వస్థత నలగలిగెడి సంజాయందు కనురెప్పలును దిన సేందియభాగములును పడలింపునంది, పాదములును కాళ్ళును త్వగలో నస్వస్థత నందును, కారిజముయొక్కగాని స్త్రీహముయొక్కగాని ఆస్వస్థతవలన దేర్చుడిన సంజాయందు ఉదరభాగము ముందుగా ఉబ్బుదల నందును. దీర్ఘవ్యాపితముగ త్రాగుబోతలము వలనను కొలుకు రోగము వలనను, జీర్ణాశయ ఆస్వస్థతవలనను, యిట్లు సుభవించును.

రక్తహీనతవలన గలిగెడి సంజ, పేగులలోని పురుగులవలన గలిగిన దప్పు, యీ వ్యాధి అంతరావయవములకు వ్యాపించదు. ఈవ్యాధి, పాదములు చీల మండలు, కనురెప్పలు — యీ భాగములయందు మాత్రమే సామాన్యముగ నావరించి యుండును.

ఋతు సంబంధముగ ఆస్వస్థతవలన గలిగెడి సంజ, యొక్కర ఆపాయకర మయిన దిగాక, సామాన్యముగ పాదములను మాత్రమే ఆశ్రయించి యుండును. ఒకప్పుడు చేతులయందును ముఖమునందును గూడ ఉబ్బుదల కనుపడి, సాయంకాల సమయములందు అధికముగ నుండును.

ఈ అన్ని విధములగు సంజలయందును, ఆయా అంతరావయవముల యొక్క అస్వస్థతా ఫలితముగ దెలియనగుచున్నవి గనుక, అట్టి అంతరావయవముల యొక్క అస్వస్థతను దగు జీకిత్యుల గావించుటవలన, నీవ్యాధి ఖరీదక నందగలదు. గుండెనంజను కగు జీకిత్యును గూర్చి మాత్రము యీక్రింద వివరించడ మయినది. మూత్రగంధులయొక్క పీఠగతివలన గలిగెడి సంజాన్ము అవ్యాధి సందర్భమున జూడనగును.

గుండెనంజనును జీకిత్యు:

గుండెయొక్క అస్వస్థత యేర్పడిన రోగియందు, చెలుతురు, గాలి, శరీరసాధకము, నిశ్శాంతి, నిద్ర — నీటి విషయమై బహుభాగ త్రను దీసికొన వలయును. అహారవిషయ మున, జీర్ణాస్వస్థత గలుగకుండ బలము నిచ్చు పదార్థములను బుచ్చుకొనవలయును.

గుండెఆదరు ఉద్రుతావస్థయందుండినయెడల, రోగి పూర్ణమైన విశ్రాంతిని దీసికొన వలయును. ఏతీయన బరుండియుండిన రోగికి మిగుల సౌఖ్యకరముగ నుండునో, ఆతీయన బరుండియుండవలయును. శరీరమునందు ఉబ్బుదల యేర్పడకుండ, జీర్ణాస్వస్థత మాత్రమే ఉండియుండినయెడల, కేవలము ద్రవపదార్థములను మాత్రమే ఆహారముగ నిచ్చుచుండ వల యును. ఉబ్బుదల ఉండియుండిన యెడల ఆహారమునందు ద్రవపదార్థము అతిశయముగ నుండరాదు. గుండె అస్వస్థతలయొక్క విశేషగతులలో, యిందు సంబంధమగు బలవర్ధకావధ ములు అవసరములగును. ఈ బలవర్ధకావధములు టింక్చర్ డిజిటాలిస్, టింక్చర్ స్ట్రాఫాం తన్ నూ ఆయుయున్నవి. జీర్ణాస్వస్థత గలిగియున్నపుడు, శీఘ్రముగ ఫలితములు కావలసి వచ్చిన యెడల, స్ట్రాఫాంతన్ ను ఉపయోగించుటయే ఉత్తమమయి యున్నది. నంజ అతి శయముగా నుండి, మూత్రపరిమాణము హీనమయి యున్నయెడల, డిజిటాలిస్ మెక్కువ ఉపయోగమయియున్నది. జీర్ణాస్వస్థతో గూడిన జలుబు ఉండియుండిన యెడల, కొద్దిమోతా దులలో, పిల్కూలా హైడ్రోజెన్ గాని, హైడ్రోజెన్ క్లారిడ్ గాని (గోవపుడు) గాని, క్యాలాపెల్ (రసభస్మము గాని, ఇయ్యవలయును, నంజ మిగుల తీవ్రతగతియందుండిన యెడల, నీళ్ళుచిరచనము లగునట్లు చేయు లవణసంబంధమగు విరేచనకారుల (4 వ ఔషధ యోగము) జలము యెక్కువగ గలుగవకుండ నియ్యవలయును. మాత్రము విరివిగ యగునందు లకుగాను, సిటీట్ ఆఫ్ పాటామ్, ఆపి టిట్ ఆఫ్ పాటామ్ లను యియ్యవలయును. మాత్రమునందు అక్వామిన్ (శ్వేతధాతువు) ఉండియుండినయెడల, గుండె సంబంధమగు బల వర్ధకావధ ములు దీని పరిమాణమును తగ్గింపజేయును. గుండెసంబంధమగు బలవర్ధకావధముల వలన మాత్రము వెలువడుట పూర్ణముగ నుండినయెడల, పైనజెప్పబడిన సిటీట్ ఆఫ్ పాటామ్ అసిటేట్ ఆఫ్ పాటామ్ లకు దోడుగా కెఫీన్ ను ఉపయోగించుటవలన మిగుల గుణముగా నుండును. నిద్రపట్టుకపోయినయెడల, కొంచెము బాగిండినైనను లేక సల్ఫానల్ నైనను యియ్యవచ్చును. నిద్రపట్టుటకును, రక్తచరణమును వృద్ధిపరచుటకును, లెకర్ మార్షియా హైడ్రోక్లోరమున్నా ఉపయోగింపవచ్చును. పేగులయందు వాయువు కూడు కొని యుండినట్లుండి, ఉబ్బరమును గనుపరచి నపుడెల్లను, కార్బి కేట్ మిక్చర్ ను యిచ్చు టవలన మిగుల ఉపయోగమందగలదు.

నడుము నొప్పి.

నడుము నొప్పియందు, బాధ ఉదుతమగు, నడుము యొక్క స్నాయువులు పచ్చిగా నుండి, కడలుటవలన, బాధ అతిశయమయి, నడుముటచుండి నొగిని నిర్భయ పరచును, ఈ స్థితి తరుమగ నాకస్మికముగ గలుగచుచును. దీనిని ఒకవిధమున వాతరోగముగ నెంచ వచ్చును. ఈవ్యాధి ఒకప్పుడు తీవ్రము అలవాటులేని పునలన జేయుటయందు గలుగను, మూత్రగ్రంథాలయొక్క అస్వస్థివలన గలిగెడి బాధకును ఈ బాధకును భేదమును గుర్తింప వీలుకాక పోవచ్చును. కాన, కడలుటవలన యీ నడుము నొప్పి భాధ అతిశయమగును. ఈ వ్యాధియందు, మూత్రములో శ్వేతప్రదార్థ ముండుటగాని, తనుచుగ మూత్రము విసర్జింపవలెననెడి యిచ్చగాని, ఉండదు.

చి కి త్న.

ఈ నొప్పియొక్క తెరవచ్చుటగా ముందుగా నులబడ మేర్పడి మూత్రము తీవ్ర వర్ణమున వహించి యుండినయెడల, 4 వ విరేచన కార్యమును 8 గ్రేయిన్సుల పొటాష్ నైట్రేట్ ను గలిపి. దీనిని దినమునకు మూడు మోతాదుల నొప్పున నియ్యవలయును. విరేచనము క్రమముగా నగుచుండి, మూత్రము సాధారణ వర్ణముతో గూడి క్రమపరిణామలయందుండినయెడల, వేడికాపడములతో గాదుట మిగుల నుపయోగముగ చూడును. మద్దర్ల పట్టిలను జేయవచ్చును. వెన్నువైపుల వేడి చమురుతో దుడ్దులయొను గాతులయందు బాధ ఉదుతముగా నుండినయెడల పల్విస్ ఇసిరాక్ రోసు గాని, గ్లూట్ ప్రియడ్రీన్ ను గాని, ఉపయోగింపవలెను.

మూత్రము తీవ్రవర్ణమున వహించియు దినలో కీళ్ళనొప్పల కగు మందు నుపయోగించవలయును. జ్వరతగానుండియెడల డెయూంటిక్సులో 2 వ డోషధయోగము నుపయోగించవలయును. పైన రాయుటకు సమర్థములగు కిక్కుగ్గెలము నున్న చిమరు నున్న గలిపి రాయవచ్చును. లిని మెంట్ ఆయెజిన్ నున్న పైన రాయవచ్చును. లిని మెంట్ ఇల్లరోఫా మునున్న లిని మెంట్ పీపియమునున్న గూడ పైనరాయుట వలనయోగింపవలెను. విద్యుచ్ఛక్తి సంబంధమగు బ్యాటరీని ఉపయోగించుటవలన నుపయోగముండ గలదు. అత్యదుతావస్థలయందు మార్షియాను నూదిద్వారా లోనికీ యింజిక్టు చేయవలసి యుండును.

నల్లంసకత్వము.

జననంద్రి యవయవము యొక్క కామవ్యాపారములకు అవసరమగు నరముల సంబంధమగునట్టిగాని, విద్యుచ్ఛక్తి సంబంధమగునట్టిగాని, రాకపోకలకు అలంకము కలుగుట వలన, నీ అవయవమునందు గలిగెడి నిర్వాహారత్వము నల్లంసకత్వ మనబడు చున్నది. ఈ అలంకమువలన, నీ అవయవమందలి నరమాలయొక్క అల్లికలుగాని, స్నాయువులుగాని, దుర్బలతనంది, తమ స్వభావసిద్ధమగు శక్తిని నష్టమందు చున్నవి. ఈ అస్వస్థత,

సామాన్యముగ పురుషులయందు గలుగుటను గురించి చూత్రమే, వాడుకలోనున్నది. కాని స్త్రీలయందును యిట్టివిధముగ నస్వస్థత ఉండియుండుటకు ఆస్పదము ఉండియున్నట్లు, కారీర కార్యక్రమములు చెప్పవచ్చును. స్త్రీలయందొట్టి ఆస్వస్థత ఉండుటకు పీలు ఉండియున్నదని దెలియనందున, స్త్రీలయందు గలుగు యీ విధముగ ఆస్వస్థత లోపమునకు సరియగు పదమా, ఆంధ్రభాషయందు నిర్మాణము నందియుండలేదు.

కామోద్దీప్తత యందు జననంద్రియ భాగములు ఘనతనండుటకు గాను, స్నాయువులు, రక్తనాళములు, నరములు—యివియన్ని సమకూడి పనిచేయువలయును. పిటికొన్నిటిలోను ముఖ్యమయినవి, నరముల సంబంధముగ—మెదడునందలియు, వెన్నుపాము నందలియు, కూపకమునందలియు—నరములయొక్క మధ్యస్థానములను, పిటినుండి యీ అవయవభాగములకు వ్యాపించు నరములయొక్క అవసానభాగములను, అయియున్నవి. కొన్ని నరములు తెగిపోవుట వలన సపుంసకత్వమేర్పడవచ్చును. ఈ నరములయొక్కయు, నరముల మధ్యస్థానముల యొక్కయు పరస్పరసంబంధములు, కొద్దికాలమువరకే చెడుటవలన గాని, వ్యాధివలన స్థిరముగ జెడుటవలన గాని, యీ ఆస్వస్థత యేర్పడవచ్చును. ఈ నరములయొక్క మధ్యస్థానముల యందుండి శక్తి ఉడిగిపోయినప్పుడు, యే మందల వలనను యీ నష్టమును పూర్తిపరచుటకు పీలుండజాలదు.

సపుంసకత్వము కలుగుటకు సామాన్యమయిన కారణములు—ఇంద్రియమును దీసివేయుటయందలి కొన్ని దురభ్యాసములు, అధిక సంభోగము, సుఖసంబంధ వ్యాధులు—అయియున్నవి. గనోరియా వ్యాధియొక్క అతిశయ గతులందు సపుంసకత్వము కలుగును. కొఱుకు రోగమునందును, ఒకానొకస్థితియందు సపుంసకత్వము తటస్థించును. ఈ రెండు వ్యాధులకును హక్కుదారుల విషయమై చెప్పనే అవసరములేదు. ఇట్టి వారలు తమవ్యాధి ఫలితములను సుతానములకు వ్యాపింపజేయుటకు పీలులేమండ సపుంసకత్వ మేర్పడుట లోకమునకు పీలు గలుగుటయే గదా? ఒక పక్షవాతమునందును, పాండురోగమునందును, అతి మూత్రమునందును, ధాతు నష్టముయొక్క తీవ్రదశయందును, సీసపు సంబంధముగ విషప్రయోగము లందును, ఒకప్పుడు సపుంసకత్వము తటస్థింపవచ్చును. ఇట్టి విషయము లందు అయా వ్యాధులకు జీక్రిత్సలను జేయవలయునుగాని, సపుంసకత్వమునకే జీక్రిత్సజేయుచు ఆసలువ్యాధిని ఆశ్రద్ధజేయుట కూడదు. చుట్టకాల్పుటయు, నల్లలందును వాడుటయు, అజ్జవాటు అయినవారలయందు యీ ఆస్వస్థత యేర్పడుట కలగవచ్చును. గవదవ్యాధి యందు ఒకప్పుడు వృషణములు ఆస్వస్థత నందుటమూలమున, సపుంసకత్వ మేర్పడవచ్చును. గుడ్డుపుసవారి చేయుటయందును, బైసికిల్ సవారీ చేయుట యందును, జీసలు సరిగా లేక జననంద్రియములయొక్క మృదుభాగముల కొత్తిడి దగులుటవలన, నీవ్యాధికి ఉద్యుక్తత యేర్పడవచ్చును. —

జీయప్రదమగు జీక్రిత్సను చేయుటకు గాను, మెదడునందలి భాగములకు బలమును గల గజేయ మందును సుపయోగింపవలయును. అనుక్రమణిక యందు యీ వ్యాధికింద కూర్చింపబడిన బొంబములను బహు బాగ్యంత్రో వాడవలయును. ఇందు, దామియానా సంబంధ

మగు యక్ష్మాస్పిష్ట డామియానా (సాలిడ్)ను మాత్రల గాజేసి పున్నుకొనుటవలన, మిగుల ఉపయోగముగ గనుగొనబడెను. మెదడునకు బలమును గలుగజేయుటకు ప్రిక్ నీస్ (విషముప్రే) నున్ను, ఉపయోగింప నగును.

నాడీ వ్యాధి.

(తలనొప్పి చూడుడు)

నా లి కు రు పు.

నాలికురుపు సంబంధమున నాలిపురుగు, ఆఫీకా, దక్షిణ అమెరికా ఖండము బండును, యిండియా, పర్షియా, తురుష్కస్తాన. ఆరేబియా దేశములందును వ్యాపించి యున్నది. ఈపురుగు, ఒక అడుగు మొదలు ఆరు అడుగులవరకు పొడుగును, 1/10 అంగుళము లావును, అగువరకు యెడగును. ఈ పురుగుల యందు మగపురుగు తెలియబడి యుండలేదు. ఈపురుగు మనుష్యకరీరమందు త్రాగెడు మంచినీళ్ళద్వారా ప్రవేశించును. ఈపురుగు కరీరమునందు బ్రవేశించిన పిమ్మట మాడుమాసములకును పండ్రొందు మాసములకును గల మధ్యకాలములో నభివృద్ధినంది కురుపుగా బయటికి జేలును. ఈకురుపులు సామాన్యముగా కాళ్ళపైనగాని పాదములపైనగాని జేలును. నాలి పురుగు, యిట్లు రేంర్పడిన కురుపుద్వారా బయటికి మార్గమును గనుగొనిన పిమ్మట కుమారు పద్మనైదుదినములకు దాని యొక్క గర్భాశయమునుండి అండములను వెలిబుచ్చి మనుష్యకరీరమునుండి వెలువడి పోవుటకు సంసిద్ధమగు యుండును. ఈస్థితియందు దీనిని పైటికి లాగుటకు వీలుగనుండును. సాధారణముగ నొక్కసారి ఒక పురుగుమాత్రమే గనబడుచుండును; రెండు మూడు కనబడుటయు సామాన్యమయి యున్నది. ఒక్కొక్కపుడు దజనల కొలదియు కనబడవచ్చును. ఈ పురుగు బయటికి జేలం ముందర జ్వరమును దద్దురును కలుగవచ్చును. అస్వస్థతభాగ సమీపమున సన్నని దారమువలె నుండును. ఈపురుగుతెల్లగా నుండును.

చికిత్స.

నాలిపురుగు వ్యాపించియుండిన ప్రదేశమునందు ఆనుమానస్థలముల యందలి ఖంబి నీళ్లను గాచి త్రాగవలయును. మంచినీళ్ళ స్థలములకు సమీపమున నీవిధమున కురుపులను గడగనియ్యగూడదు. పురుగుయొక్క కొన బయటపడగనే ఒక చిన్న పుల్లట దీనినిబాటి, యీ పుల్లతో బురుగును అనుదినమును కొంచెముగా బయటికి లాగుచుండవలయును. పురుగు తెగి పోకుండునట్లు పటికనీళ్ళతో దడిపి లింబును గట్టవలయును. ఇట్లు చేయుటవలన పురుగు తెగిపోకుండ గట్టిపడగలదు. పుల్లతో నీపురుగును పైటకులాగుటలో బహు సెమ్మడిగా లాగవలయును; ఒకప్పుడు ఒక అంగుళము మాత్రమే బైటికి వచ్చును; ఒక అడుగువచ్చినను రావచ్చును. పురుగుయొక్క మార్గమున కొంచెము చమురుతో బయన రుద్దుటవలన దానిని సడలింపు నందజేయును. అస్వస్థతభాగమున భారగా నీళ్ళను బోయుటవలన, పురుగును బయ

టికి లాగుటయందు వీలుకలుగును. పురుగు తెగిపోయినయెడల కురుపుగాదేలి జ్వరము పొరంభింపవచ్చును. అంతట పిండికట్లను గట్టి మాలిన్యమును దొలగింపవలయును; పురుగుయొక్క కొన మరల నందినయెడల వెనుకటివలెనే జేయవలయును.

1 కి 1000 చొప్పున చేయబడిన మెర్క్యూరీ పెర్ క్లొరైడ్ సాల్ఫ్యూరమును హైపో డైరిక్ పిచికారీతో పురుగుయొక్క శరీరములోనికి బంపినయెడల, పురుగు చనిపోవును. అంతట దానిని బయటికి తేలికగా పెవిధముననే లాగవచ్చును. ఒకచుక్క కార్బలిక్ ఆసిడ్ నైనను పురుగులోనికి పిచికారీచేసి దానిని చంపి పిమ్మట బయటికి లాగవచ్చును.

నిద్రరామి.

నిద్రించుటకు యిష్టములేకుండ నుండవచ్చును; లేక, నిద్ర కలతజెంది యుండవచ్చును. పగటియందు నిద్రగలిగి రాత్రీయందు నిద్రపట్టక పోవచ్చును. రక్తహీనతతో గూడియుండిన పాండురోగము మొదలగు వ్యాధులందు నిద్ర పట్టదు. అజీర్ణత, మనోవ్యాధి, మనోచేత, ఆలస్యభోజనము, సారాయి, పొగాకు, రాత్రీలందు ఘోటయిన తేయాకునిళ్ళు, కాఫీలను ద్రాగుట, శరీరసాధకము లేకపోవుట, గాలి క్రమముగా జొరని గదులు, మిగుల కఠినమైన పానులు, అతివేడిమి, వోమలు — యీ కారణములతో దేనివల్లనైనను నిద్రపట్టక పోవచ్చును. అజీర్ణ వ్యాధికలవారు, భోజనమువెంటనే నిద్రింప యత్నించరాదు. రాత్రీలయందు సారాయి, పొగాకు, తేయాకునిళ్ళు, కాఫీలను ద్యజించవలయును, ఇట్టి వారియందు శరీర సాధకము అవసరమయి యున్నది. దినవ్యాపారమును గురించి రాత్రీలలో మనసునం దుంచుకొనక, కల్పనా కథలను జదువుటయు మానవలయును. మనస్సునకు పరిపూర్ణమైన విశ్రాంతి నియ్య వలయును. శరీరముయొక్క బలము తగ్గుదల యందుండినపుడు, రాత్రీలయందు తేలికయిన పదార్థములను భుజించుటవలన దేలికగా నిద్ర కలుగ గలదు. పయండు గదిలోనికికాలి బాగుగా వచ్చుచుండునట్లుండవలయును. ముడుసలులు గాని, రక్తప్రచారము దుర్బలముగ నున్నవారిలు గాని, పయండునపుడు పాదములయొద్ద వేడినీళ్ళతో నింపియున్న సీసాలను బెట్టుకొనవలయును. పొటానియం బ్రొమైడ్ (1 వ అల్టరేటివు)ను పయండు ముందర దీసి కొనవలయును. పగటి యందు నిద్ర కలుగుచు రాత్రీయందు నిద్ర రాకపోవుట యందు, యీ ఔషధము మిగుల ఉపయోగముగ నుండును. జీర్ణావయవములు స్వస్థతయందుండి, విరేచనము క్రిమముగా నగుచుండిన యెడల, అప్పుడప్పుడు క్లోరల్ హైడ్రేస్ ను వాడనగును. క్లోరల్ హైడ్రేస్ ను అలవాటగునటుల మాత్రము ఉపయోగింపగూడదు.

నిద్రోగము.

పట్టుమ ఆఫీకా యందు వ్యాప్తతనంది యున్న యీ నిద్రోగము మొదడు సంబంధ మగువదిగా నెంచబడుచున్నది. ఈ కొన్ని నిర్దిష్టస్థలములకే చెంది యున్నదిగాని, యీ నిర్దిష్ట స్థలము లందలి మనుష్యులు యితరచేకముల కేగిన గొన్ని సంవత్సరముల

పిచ్చుట నీ వ్యాధిని జెందవచ్చును. ఈ మధ్యకాలములో నీ వ్యాధి శరీరము నందు పక్షము నందుచుండ వచ్చును. కొంతకాలము క్రిందట నీగ్రోవాతివారలు మాత్రమే యీ వ్యాధి నందుచుందురని యొక అభిప్రాయ ముండెడిది. గాని, యిప్పుడు అట్లు అనుకొనుటకు వీలు లేదని స్పష్టమయినది. ఈ వ్యాధి గలుగుటకు కారణము లింతవరకు నిశ్చయింపబడి యుండలేదు.

లక్షణములు.

నిద్రోగము బహు నెవ్వరిగ బ్రవేశించును. క్రమముగా హెచ్చెడి మంద్యత, శరీరాయాసము, అప్పుడప్పుడు తలనొప్పి, తలతిరుగుట, జ్వరము, నిద్రమత్తుతోగూడిన ముఖము—యివి యీ వ్యాధి లక్షణములై యున్నవి. క్రమక్రమముగా పైకము అధికమయి రోగి, తనపనిని చూనివేసి; యింటిలో నేదియో ఒకమూల, పూర్వమైన నిద్రనుగాని, అర్థ నిద్రనుగాని, ఆందుచుండును. కొంతకాలము పిచ్చుట భోజనము మానివేయును. రోగి యొక్క శరీరమునందలి దార్ద్ర్యత తగ్గి, వణుకుట, మూర్ఛయందలి గతులు, పక్షవాతము—యివి అన్నియు కలుగవచ్చును. వ్యాధియొక్క అభివృద్ధి యందు వెళ్ళివాని యందలి లక్షణములు తరుచుగ గనబడి పోవుచుండ వచ్చును ఒడలంతయు, పొడిగాను, మిట్టచల్లముగాను తరుచుగా పొక్కులతో గూడియ, ఉండును. మెదయొద్ద మేదన్ను పొడను నాళములు సామాన్యముగ వాపుదలనందును, ఈ రోగి, నాలు గయిదు మాసములలో గాని, ఒక పుడు నాలు గయిదు సంవత్సరములలో గాని, మంజము నందును. నకటున ఒక సంవత్సరమునకును, పడు నెనిమిది మాసములకును మధ్యకాలము యీ వ్యాధియొక్క కాలపరిమితి ఆయి యున్నది.

చికిత్స.

ఈ వ్యాధికి యే చికిత్సయు స్థిరముగ నుపయోగముగ నుండినదిగ, యింతవరకు గనుగొనబడి యుండలేదు.

నీరుడుతి త్తియొక్క వాపుదల.

గాయమువలన, గాని, చలిగాలికి లోనగుట వలనగాని, మూతిక్రచ్చిమువలని లేకుదల వలనగాని, గవోరియా వ్యాధయందలి “స్టిక్చర్” వలనగాని, నీరుడు తిత్తియొక్క వాపుదల కలుగవచ్చును. కొపేబా యొక్కగాని, కెంతారిడిన్ యొక్కగాని, అధిక మోతాదుల వలనను యీ వ్యాధి కలుగ వచ్చును. పనిముట్లయొక్క ఉపయోగించుట యందలి నేర్పు తక్కువచేతను గూడ, యిట్లు కలుగ వచ్చును. స్త్రీలు లభికముగ నొవ్వలు పడట వలన గాని, ప్రసవమైన పిచ్చుట మూతివిసర్జన చేయుటయందు దృశ్య వలనగాని, యాస్థితి కలుగవచ్చును. వణుకుటతోడనుగూడ ద్వారంభమయి, మనోవిచారము, జ్వరము, బాహము బాధ, నీరుడుతి త్తిపైన ఒత్తిడివలన పచ్చిగా నుండుట—యీలక్షణములతో గూడి యుండును. ప్రయాసమీద మాత్రము కొద్ది పరిమాణములుగ తరుచుగ, వెలువడును. బాడఅధిక

మనుచు, మంట్రో గూఢియొందును. మూత్రమునందు పొగ సంబంధమును పదార్థములును, ఒకానొకప్పుడు రక్తమును, ఉండియుండును. ఈ వాపువలన, బహు అరుదుగ పేగులకు వ్యాపించుటయు, మూత్రగ్రంథాలకు వ్యాపించుటయు కలదు. ఈ రెండవ గతియందు మూత్రము నిర్బంధింపబడి రోగికి సంధిగుళియు జనించి రక్తమునందు మూత్రము కలియుటయు యేర్పడవచ్చును.

చి కి త్న.

ఉడుకునీళ్లలో స్నానము చేయుటవలన ఉపకారితగలుగగలదు. పేగులయొక్క అడుగు భాగములందు వేడికావడములను గాచవలయును. బాన్స్ నీళ్లను ఆహారముగా నిచ్చుచు, ద్వారము ఉండినయెడల సిట్రేట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను యియ్యవలయును విరేచనకారిగ 4 వ బౌచధయోగము నియ్యవలయును రాత్రులందు 10 గ్రెయినుల పల్మిస్ ఇపికాక్ కోను గాని, 15 గ్రెయినుల క్లోరల్ హైడ్రేస్ ను గాని, యిచ్చుటవలన గుళిము కలుగగలదు. ఒడలు వేడిగానున్నూ పొడిగానున్నూ ఉండినయెడల, మొదటి బౌచధము మిగులఉపయోగ ముగ నుండగలదు. రోగి కరుండియే యుండునట్లుల జేసి, పాలు మొదలగు తేలిక పదార్థములనే ఆహారముగ నిచ్చుచు, మత్తుపదార్థములను సంతృప్తముగ ద్వారంప జేయవలయును.

నీరుడుతి త్రియొక్క రేగుదల.

స్పష్టముగ కారణములేకుండ మూత్రము విసర్జింపవలయు ననెడి తరుచుగ గలుగు యిచ్చవలన నీరుడుతి త్రి రేగుదల నందియున్నట్లు గ్రహింపవచ్చును. మూత్రకృచ్ఛమువలన నను, నీవ్యాధి కలుగవచ్చును. పేగులయందలి పురుగులవలనను యిట్లు కలుగవచ్చును. ఋతువు మారి కీతలత పూజించినపుడు ఒకప్పుడు క్వాడ్రికాలమువరకు యీమార్పు కలుగ వచ్చును. కారపుద్రవములను దాగుటవలనగాని, బలహీనత వలనగాని, ఒకప్పుడు యిట్టి రేగుదల యేర్పడవచ్చును. పెద్దవార లందు మూత్రమును నిలిపియుండుటకు శక్తి తప్పిపోయి నపుడును, యీలోపమును గలిగించుటకు స్పష్టముగ వ్యాధిగాని కారణముగాని కనుపడ నపుడును, రాత్రులందు 15 గ్రెయినుల క్లోరల్ హైడ్రేస్ ను యిచ్చుచుండుట వలన తక్షణ గుళి మియ్యగలదు. వ్యాధి తగ్గిన కొలదిని యీమోతాదును కూడ తగ్గించుచు, దీని అల వాటును దప్పించవలయును. కొట్టెపదార్థములైన ఒకచుక్క క్రియసోట్ నుజేసి మూత్రగా జేసి, పుచ్చుకొని నందువలనను గుళిమియ్యగలదు. బిడ్డలు నిద్రలో మూత్రమును విసర్జించు టను ఆపు జేయుటకు, 5 మొదలు 10 చుక్కలవరకును టింక్చర్ బెల్డోనాను యియ్య నగలదు.

న్యూమోనియా.

“డిప్లోకాకన్ న్యూమోనియా” లేక “న్యూమోకాకన్” అనుదునట్టి పురుగుల యొక్క వ్యాపారమువలన, క్యావకోశమయొక్క స్థానికాభివృద్ధి యేర్పడిన గుర్తులతో

దను, లక్షణములతోడను, గూడియుండి, శరీరప్రకృతిసంబంధమైన ఉద్యోతమగు కలతలలో రక్తప్రచార సంబంధమైనది ముఖ్యమయియుండిన, శీఘ్రమగు అంబుసంబంధమైన జ్వరము— స్వయమేనియా జ్వరమని పిలువబడుచున్నది.

ఈ వ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు శ్వాసమార్గముల ద్వారా శరీరమునందు బ్రవేశించును. ఆరోగ్యశయియుండునై వారలయందును యీ పురుగులు బుండియుండు నచ్చును. కాని, యీ పురుగులు సంఖ్యయం దెక్కువ అయియుండినపుడు గాని, యితర సహాయ కారణముల వలన యీ పురుగులు సామ్యపులయొక్క అల్లికలను దుగ్బల పరచుటయందు జయము దుటవలన గాని, యీ వ్యాధి కలుగుటకు మార్గమేర్పడవచ్చును. స్వయమేనియా జ్వరము తరచుగ వచ్చుచుండెడి గృహములయొక్క నల్లింటి యందును, కప్పపైసయును, యీ వ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు గనుగొనబడి యుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ పురుగులు శ్వాసమార్గము ద్వారా శ్వాసకోశములయందు బ్రవేశించి, ఈ ఆవయవములందు స్పృష్టమగు హాని గలుగ జేయుచున్నవి. మెదడు, మాత్రాగ్రంథి, ప్లీహ, రక్తము యీ భాగములందును యీ పురుగు కనుగొనబడుట వలనను, యితర ఆస్పృశ్యతలు కలుగుచుండుట వలనను, యీ వ్యాధి యొక్క పర్యవసానము యింతటితో సమాప్తమగుట లేదని గ్రహింపవలెను. ఈ వ్యాధి సంబంధమగు పురుగులు ఒకవిధమగు విషమును వెల్లుబుట్టువలన నీశరీరకలత కలుగుచున్నదని ఊహింప బడు చున్నది. ఈ విషయమునకు విరుగుడుగా బని చేయుటకు, రక్తమునందు “అంటి స్వయమేనియాక్ నైస్” అనబడు మరీయక పదార్థము పుట్టుక నందుచున్నది. ఈ వ్యాధి నుండి స్వస్థతనందిన వారలలో వారిజమ్మియందు యీ వ్యాధిసంబంధమగు పురుగు ఒకసంవత్సరమునకు మించిన కాలము వరకు, ఉండియుండునని కొందరి వలన గనుగొనబడినది.

సహాయ కారణములు.

1. శీతోష్ణస్థితి:— వాయువునందు గలుగుచుండెడి ఆకస్మికమగు మార్పుల వలన నీ వ్యాధికి ఉద్యోతత యేర్పడునుగాన, తరుచుగ చలికాలికి లోనగు వారియందు యీ వ్యాధి యెడల నుద్యోతత తక్కువగా నుండును. నావికుల కంటె పట్టణములయందు నివసించు వారలు యీ వ్యాధియెడల నెక్కువ ఉద్యోతతను పొంది యున్నారు.

2. లింగము:— ఈ వ్యాధి స్త్రీలయందుకంటె పురుషులయందు నెక్కువ వ్యాప్తత నందియున్నది. కాని, స్త్రీలయందు గలిగిన విషయములందు వర్ణము తక్కువగా నుండి యున్నది.

3. వయస్సు:— పదిసంవత్సరముల లోపు వయసు నందు ఈ వ్యాధి యెక్కువ తరుచుగ గలుగుచున్నది. పిమ్మట యిరువదియైదు సంవత్సరముల వరకును దక్కర అయి యున్నది. తరువాత, నలభదియైదు సంవత్సరముల వరకును సాధారణముగ గలుగుచున్నది. అటు తరువాత వయస్సునందు స్వస్థసాధారణమై యున్నది.

4. వెనుకటి ఆరోగ్యత:— యీ వ్యాధియందు వెనుకటి ఆరోగ్యత మిగుల ముఖ్యమయి యున్నది. ఇన్ ఫ్లూయెంజా, టైఫాయిడ్, రొమ్ముపడిసెము, శ్వేత ధాతునష్టము, అతిమూత్రము, మొదలగు వ్యాధులయందు, యీ వ్యాధియెడల నెక్కువ ఉద్యోతత యే

ఛేదించును. ఈవ్యాధి ఒకసారి కలిగిన యెడల మరల మరల గలుగుట కుద్యుక్తత యే ఛేదించుండును గాని, యీవ్యాధియెడల రాహిత్యత కలుగనేరదు. ఒక మనుష్యునియందు యిరువదియేనిమిది పర్యాయములు యీవ్యాధి కలిగిన అంశము గ్రంథస్థమయి యున్నది.

శ్వాసకోశములు అస్వస్థత నందుటయందు ఒకప్పుడు ఒకకోశమే అస్వస్థత నందును; ఒకకోశము నందును, అస్వస్థతభాగము వృద్ధి నందు చుండును. ఒకప్పుడు కొంతకాలము పిమ్మట రెండవకోశము అస్వస్థత నందును. ఈస్థితిని గురించి నిర్ణయించుటకు వీలైనది కాదు. శ్వాసకోశములయొక్క అస్వస్థత భాగములందు రక్తము కూడుకొని వాయుబిలముల యొక్క ఉపరి భాగములు మడ్డిగానుండి, రక్తమును యితర ద్రవపదార్థములను స్రవించుచుండి, యీమలినములన్నియు రక్తమును యితర ద్రవపదార్థములను స్రవించుచుండి, యీమలినములన్నియు క్రమశఃలమున శరీరమువలననే పీల్చుకొనబడి, స్వస్థావస్థ యేర్పడును. స్వస్థావస్థకు దగ్గు యామార్పులు కలుగ నంతవరకును, శరీరము నందలి జ్వరము మొదలగు కలతలు తగ్గకనే యుండును.

లక్షణములు.

ఈవ్యాధియందలి లక్షణములు, ఋతువులను బట్టియు, స్థలములను బట్టియు, రోగి యొక్క వయసును బట్టియు, వ్యాధికి పూర్వమందలి రోగియొక్క అరోగ్యతను బట్టియు, ఉండును. ఈవ్యాధి ఫక్యమందుటకు ఒకటిన్నర లేక రెండు దినములు పట్టును. వ్యాధి యొక్క ఆంధ్రమునందే ప్రక్క భాగములయందు ఉద్యుత్తమగు బాధ ప్రారంభమయిపోటు పొడిచినట్లుండును. ఈబాధ ఎదురొమ్మనందుగాని, ఎదురొమ్మనకు వెనుక వైపులగాని, కొంచెము క్రిందుగాగాని, యేర్పడవచ్చును. ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసము లధికములయి, ఆయాస మేర్పడి, మాటాడుట యందు యొగ ఊపిరిని బీల్చుచు — యీస్థితియందు పది నిమిషములు మొదలు యిరువది నిమిషముల వరకు ఉండిన పిమ్మట, అధికజ్వరము ప్రారంభించును.

వ్యాధిప్రారంభించిన రెండవ దినమందే, కొన్ని చిన్నములు సూచనగ నుండును. రోగి వెల్లకిలి పడుండి యుండును. నిస్క్రియాచే నధికమగు సాగిలపడిన స్థితియందుండును. ముఖము యెర్రబారి, కొద్దిగా విపర్లముగ నుండవచ్చును. ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసము లధికమగును. ముఖవైఖరి, బాధతో గూడినట్లుగను, దీనత్వమును వహించినదిగను, ఉండును. నోరుచుట్టును పొక్కులు లేవవచ్చును. శరీరవేడిమి, 103, 104 డిగ్రీలవరకునుండవచ్చును. ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసముల అధికవృత్తను సరిపోవునట్లు నాడియొక్క చురుకుదనము అతిశయిత నందకపోయినను, నాడి తొందరతోగూడి, నిండుయై, ఉబ్బుచుండును. దగ్గు కొద్దిగానున్నను బాధతోగూడి యుండటవలన, రోగికి కష్టముగా నుండును. తెనుడ కొద్దియైయున్నను, కొద్దియో గొప్పయో రక్తపుగీరలు కలిగి, వాయువుతో గూడియున్నందులకు గుర్తుగా బుడగలు గలిగి జిగటగా నుండుటవలన వెలువడుటయందు శ్రమతో గూడియుండును.

వ్యాధియొక్క పరిమిత కాలము సుమారుగా యేడుదినములై యున్నది. ఈకాలమందు శరీరవేడిమి అధికవృత్తయందే ఉండి ఉదయపు వేళలందు ఒక డిగ్రీ ప్రాంతముల తగ్గు

చుండును. తుదకు అయిదవ లేక ఏడవ లేక తొమ్మిదవ దినమున, కొద్దిగంటల కాలమునే సందిగ్ధస్థితి (Crisis) యేర్పడి, శరీరవేడిమి అకస్మాత్తుగ స్వాభావిక వేడిమికాని, దీని పోవును. శరీరమునందు అధికజ్వరము ఉన్నంతవరకును, రోగియొక్క ద్వారవస్త్ర యెడతెగ కుండును. రక్తప్రచారమునందు పరికూలత కలిగి, నాడి మృదువు కృమముదస్పీయుండును. సంధిగుళమును కొంతవరకు వ్యాపించియుండును. నాలుకపై తెల్లని పొరగిమ్మ యుండును. ఆకలియు జీర్ణతయు అనేక విధములగు అస్వస్థతల నందుచుండును. ఒకప్పుడు ఆకలి బహుఅదృష్టముగ స్వస్థత నందియుండును. మరొకప్పుడు తీవ్రవర్ణమును వహించి ఒకా నొకప్పుడు శ్వేతధాతువును గలిగియుండును, సందిగ్ధస్థితియందు శరీరవేడిమితగ్గనే రోగి యొక్క దృష్టి తగ్గిపోయి శరీరస్థితి ననుసరించి నాడి కృమతనందును, కొద్ది గంటల కాలము క్షేమము వికాసకర నుండును. ఈ వ్యాధియొక్క స్వస్థావస్థ యితర వ్యాధులయందు కంటే త్వరిత గతినంది తేలిక అయినదై యున్నది.

సామాన్య లక్షణములు.

శరీరవేడిమి, యిదివరకు తెప్పబడి యున్నట్లు యెల్లప్పుడును యెడతెగక నుండి పోవచ్చును. కొన్ని విషయములలో—ముఖ్యముగా బిడ్డలయందు—న్యూమోనియా జ్వర మున కలిపివచ్చి నందకముందు, యితరజ్వర ముండి యుండినపుడు శరీర వేడిమియొక్క పెం పుడుట తక్కువ అస్పదము నందియుండును. అత్యుద్యోగ వేడిమి నందునరికి ఒకటి రెండు దినములు పట్టవచ్చును. ఆప్పుడు జ్వరవేడిమి 108 లేక 107 డిగ్రీలవరకు వ్యాపిం పవచ్చును. బిడ్డలయందు ప్రాకుబోతుల యందును జ్వరము ఆతిశయగతుల నవలంబించును. ఆప్పుడప్పుడు జ్వరము మూడవదినముననే తగ్గవచ్చును. ఒకప్పుడు జ్వరము అకస్మాత్తుగ తగ్గిపోయి మరల హెచ్చవచ్చును. ఇది దోహదసందిగ్ధస్థితి యనబడుచున్నది. నిజమైన సంది గ్ధస్థితి అయిదవ దినమునకు లోపుగా గలగ వేరదు. సందిగ్ధస్థితి చేసిదినముల గలుగుననిపైన సూచింపబడిన విషయమందు యెక్కువ లక్ష్యముంచవచ్చునట్లు. సందిగ్ధస్థితి కొరకయి యెదురు చూచుటలో నొకప్పుడు జ్వరము అనుదినమును కొద్దికొద్దిగా తగ్గుట యేర్పడి శరీ రవేడిమి కొన్ని దినములలో స్వాభావిక స్థితిని నహించును. ఇట్టివిషయములలో స్వస్థావస్థ కలుగుట ఆలస్యమగును ఈ స్థితియందు దోహదజ్వరము జ్వరము మరల నంకురించవచ్చును. న్యూమోనియా జ్వరము నిజముగ తిరుగ బెట్టుట బహు అరుదయి యున్నది.

ఈ వ్యాధియందు దగ్గులొ తెమడ గలుగుట సరాజలక్షణమే గాని బిడ్డలయందు తెమడ కనుచుడక పోవచ్చును.

రక్తప్రచార సంబంధముగు దృగ్విషయములు ఈ వ్యాధియందు బహుముఖ్యములై యున్నవి. ఈ వ్యాధియందలి శ్వాసకోశస్వస్థతలకంటే రక్తప్రచారము నందలి కృమము దప్పటలను యెక్కువశ్రద్ధతో గమనించ వలయును. దార్ఢ్యము కలవారియందుగూడ నాడి 100 కిని అంతకు మించియును అధికమగును. బిడ్డల యందొకను అధికమగును. పెద్దవారల యందు గలుగు నాడియొక్క అధికసంఖ్య విషయమయి బహువాగ్రతతో జూడవలయును

నాడియొక్క సంఖ్య అధికమై నాడియొక్క వ్యుదత్వము అధికమగుచు, బలమునందును కాలపరిమితుల యందును క్రమము దప్పిన యెడలనున్న, మణికట్టునందు నాడిని స్పృశించుటకు వీలులేక పోయినప్పుడన్ను. సందిగ్ధస్థితి రాబోవుచున్నదని, దెలియవచ్చును. సందిగ్ధస్థితి వింటనే గలంగక పోయిన యెడల కుడరుపాట నకు ఆక వదలు కొన వలసినదై యున్నది. రక్తప్రవాహమును. దు భంగముకలుగుట వలనను, నే స్థితియందయినను మరణము సంభవింపవచ్చును. పాదములును హస్తములును జల్లబడి, స్పృశి కప్పిపోయి, రక్తము పరిశుద్ధము కాబడుట ఆగిపోవుటవలన మరణము సంప్రాప్తమగును. ఒకానొకప్పుడు ఆపాయము కలుగుట కేమియు తగు కారణముల గాంచకుండినపుడే ఆక సాస్పత్తిగ గుండెయొక్క వ్యాపారము నిలుపు చేయబడుటవలన, నొగి తెత్తామే మరణము నందవచ్చును.

ఈ వ్యాధియందు మొదడుసంబంధముగ ఆస్వస్థతాలక్షణములు తరుచుగ నుట్టుముగా గనబడుచుండును. బిడ్డలయందు యిట్టివి తక్కిన లక్షణముల గనబడ కుండ జేయవచ్చును. తలనొప్పి, వాంతులు, మూర్ఛలు, — యీలక్షణములు కొద్దిగంటల కాలములోనే స్ఫుటమిది దప్పింపవచ్చును. సంధిగుఱమును కనుపడవచ్చును. శరీరవేడిమి అధికమయిన కొలదిని, సంధిగుఱమును హెచ్చుదల నందుచుండును. న్యూమోకాకస్ పురుగులు మొదలు యందలి పోషకాగములకు వ్యాపించుట వలన ఆ యా భాగముల వాపుదల యేర్పడి నేరు విధమగు వ్యాధి (పెనింజైటిస్) గలగవచ్చును.

క్వానోశములయొక్క డిఫరిభాగములందు బరీక్షించుటవలన వ్యాధి యెంతవరకు వ్యాపించియున్నదియు కనుగొన నగును. చేతియొక్క త్రాగ్రదు వలనను సైతన్ కోప్ వలనను యీ పరీక్షను జేయవలసియుండును.

నూచనలు.

ఈ వ్యాధియందు మరణములు నూటికి పదునాలుగు మొదలు ఇరువదివరకును ఉండి యున్నవి. దేశకాలస్థితులను బట్టి యీ మరణాప్రాప్తి మారుచున్నది. చుట్టుపట్ల అదివరకు ఉండిన యితర పరిస్థితుల ననుసరించి యీ వ్యాధియొక్క గతిని నిర్దేశింపవచ్చును. క్వానోశముయొక్క స్థితికంటెను శరీరవేడిమికంటెను పరిధినిమునను పరిగంటయందును ఉండు నాడియొక్క యగుండెయొక్కయు స్థితినిబట్టి యీ వ్యాధియొక్క గుణాగుణములను నిర్ణయింపవచ్చును. యితర జ్వరములయందువలెనే యీ జ్వరమునందును శరీరవేడిమివలన గుండెకాయ ఆస్వస్థతనందు చున్నది. క్వానోశముయొక్క విశేషభాగమునందలి పదార్థము పేరు కొనుట వలన గుండెకాయయొక్క పని అనేక విధములుగ హెచ్చుగుంచున్నది. ఇదికాకవ్యాధి సంబంధమగు వినపదార్థములు రక్తప్రచారావయవములపైన ముఖ్యముగా బనిచేయుట వలన నది దుర్బలత నందుచున్నది. నాడియందలి మృదుత్వ మధికమగుచున్నయెడల రోగిని బహుభాగ్యునిలో జూచుచుండవలయును. దిగ్గుటవలనగాని కదలుట వలనగాని నాడియందు మార్పుకలిగిన యెడలనున్న, చెడుసూచనయై యున్నది.

మంచి ఆకలియే, యిచ్చిన ఆహారమును జీర్ణించుకొనుటయు, మంచి శూచకతయే ముఖ్యమువలన మిక్కిటముగ పాపములు గలగుటయే చుంబిసూచనయై యున్నది.

దుర్వాసనతో గూడిన నోటివాయువును, దుర్వాసనతో గూడిన కఫము వెలువడుటయును శ్వాసకోశమునందు పుండు యేర్పడి మాంసము కుళ్ళించున్నదని తెలియ చేయును. ఇది అపాయముతో గూడి యున్నది.

తాగుమోతుల యందును, ఆతిసూత్రవ్యాధిచే బాధ నొందువారి యందును, గుండె కాయ మూత్రగ్రంథి లేక యితర అవయవములు దీర్ఘవ్యాధితనుగు అన్యస్తతః నందియున్నవారియందును—యా వ్యాధి కలిగినయెడల నెమ్మదిండుట కష్టమైయున్నది.

చి కి తన్.

ఈవ్యాధియందు జ్వరమునకు జికిత్స ఆరంభించుటలో మాత్రము, యితర జ్వరము లందే చికిత్స చేయనగునో, యందును ఆచే చికిత్సను చేయనగును. శ్వాసకోశ విషయకమగు వ్యాధిని గురించి యెక్కువగా నెంచ నక్కర లేదు. పరిశుభ్రమగు గాలి రోగి పరుండి యుండు గదిలోనికి విశేషముగ వచ్చుచుండుట, పాదాభ్యంత్రము యున్నది. గాలి రాకుండ మూయబడుట కంటె, ఉద్యోతమగు గాలి వీచుటయే తక్కువ అపాయముతో గూడి యున్నది. గదిలోనికి గాలి వచ్చుచుండ వలయును. గాని, రోగి గాలి వీచకుండు స్థలములో మాత్రము పరుండబెట్టిబడి యుండవలయును. నూతనమగు శీతల వాయువు వలన రోగికి యెక్కువ అపాయము కలుగునెడి ఊహామిగుల పారబాటు అయియున్నది. కావున, పరిశుభ్రమైన విశేషమగు గాలియు, సాధ్యమయినంత నెలతదురు లోనకు వచ్చుట మిగుల ముఖ్యమయి యున్నది. ఇట్టి పారబాటు జరుగుచుండిన యెడల, దానిని సరిచేయుట తోడనే రోగియొక్క ఆదివరకు నీరసతతో గూడిన రక్తప్రచారమునందు యెట్టి అభివృద్ధి కలుగునో చూచుటకు బహు వింతగా నుండును.

రోగియొక్క బలమును యెక్కువ జాగ్రత్తతో గాపాడుట రెండవ అంశమయి యున్నది. రక్తప్రచారము నందు భంగము కలుగకుండ గాలియుండుటయు ముఖ్యమయి యున్నది. ఆకలి యందును ఆహారమును జీర్ణము చేసికొనుట యందును పలుపురయందు భేదములు కలుగుచుండును. కొందరు మొదటి ఒకటి రెండుదినములందు దేనిని బుచ్చుకొనుటకును యిష్టపడదు; మరికొందరు పాలుమొదలగు ఆహార పదార్థములను ఆతరతతో బుచ్చుకుండురు. మొదటివారలకు బలమగు ద్రవ ఆహార పదార్థములను కొద్ది పరిమాణములలో మందులతోనే ప్రతి మూడుగంటలకును యిచ్చుచుండవలయును. రెండవ తరగతివారలకు ఆహారమును భోజనక్రియముల ననుసరించి యియ్యవచ్చును. దుర్బలమగు ఆకలిగల వారలకు, ఒక పూడు ఒక గ్రేయిను లేక రెండు గ్రేయినుల క్యాలొమెట్ (రసభస్మము) ను గాని, హైడ్రార్ జరై కం శీటా (గ్రేవపుడరు)ను గాని యిచ్చుటవలన నుందిగించిన ఆకలియందు ఆకృర్యకరమగు అభివృద్ధి కనుపడును.

చాల విషయములలో మొదటి రెండుమూడు దినములపిమ్మట బ్రాందీనిచ్చుట వలన మిగుల సహాయకారిగ నుండగలదు. బ్రాందీలో నీళ్లుకలిపి యిచ్చుటవలన దీని ఉపయోగ మధికముగ నుండగలదు; కాచినపాలతోగాని తేయాకునీళ్లతో గాని కాఫీతోగాని యిచ్చుటవలనను ఉపయోగకారిగ నుండగలదు. తొందరలేని విషయములలో ఆరబొన్న గాని

బొన్నుగాని ఆరుగంటలకొకసారి యిచ్చుట చాలును; రోగియొక్క స్థితి యెక్కువ అపాయంతో గూడియుండినయెడల అట్ల పరిమాణమును రెండుగంటల కొకసారియు, అవసరమయితే యెక్కువ తరుచును యివ్వవలెను. కొందరు రోగులు, బ్రాందీయొక్కవాడుక తేకుండగనే, బాగుగ నుండురు. నాడియొక్క నడకనుబట్టి బ్రాందీని ఉపయోగించ వలసియుండును. నిండుయిన్నటియు ఉబుకుచుండు నట్టియు మొదటి ఒకటిరెండు దినములయందుండెడి నాడి వ్యవస్థయి నీరసస్థితిని వహించినప్పుడు, బ్రాందీయొక్క ఉపయోగమునకు అవసరమును సూచించును. దగ్గుటనూలమునగాని, కదలుటనూలమునగాని, అస్వస్థత నందియున్న నాడి మిగుల కలతనందుట పార్శ్వ మయినపుడు, బ్రాందీని యెక్కువ తరుచుగ నిచ్చుచు, మోతాదునుకూడ హెచ్చింపవలయును. పెద్దవాఁలయందును, నీరసస్థితియందున్న వారలందును, త్రాగుట అలవాటు ఆయియున్న వారలందును, బ్రాందీని ఉపయోగించుట త్యోగితముగ వారంభించి, మోతాదులనుకూడ హెచ్చింప వలసి యుండును. త్రాగెడువారలందు బ్రాందీని నిలపు చేసిన యెడల మిగుల అపాయము కలుగగలదు.

బ్రాందీకి పియ్యట గుండ సంబంధముగ బలవరకొవధముల నుపయోగించుట యందు శ్రద్ధను వహించవలయును. మొదటి రెండునూడు దినములందును, సాధుగతుల యందైనయెడల జ్వరగతియం దంతటను, యీ బౌషధములు అవసరములయి యుండవచ్చును. రక్తప్రచారమునకు గలుగుచోని వృద్ధునిదిని కొలదియు, నాడియొక్క నడకలయందు గలుగు మార్పులను బట్టి యీస్థితిని గమనించుచు, యీ బౌషధముల నుపయోగించ వలెను. ఈబౌషధములలో మిగుల ఉపయోగమయినది టెంక్యూ స్ట్రాఫాంతన్ ఆయియున్నది. ఈ మందును దినమునకు నూడు పర్యాయములు మొదలు ఆరు పర్యాయముల వరకును 10మినిముల మోతాదులలో నియోగ్యము. డిజెటాలిన్ ను కూడ యదేవిధముగ నుపయోగింతురుగాని మొదటిదియే ఉత్తమముగ నెంచబడుచున్నది. కొన్ని విషయములలో స్ట్రాఫాంతన్ తో కూడ లైకర్ ప్రిక్ సీక్ హైడ్రోక్లోర్ ను గలిపి వాడుటవలన నుపయోగముగ నుండును. రక్తప్రచారలోపము ఉద్భవముగా నున్న స్థితులందు స్ట్రాఫాంతన్ ను యెక్కువ తరుచుగ వాడవలయును.

చాలవిషయములలో ఎదురొమ్మనొప్పికి ఉపశాంతిల జేయవలసి యుండును. ఈ నొప్పిని తగ్గించుటవలన రోగియొక్క సామాన్యస్థితి అభివృద్ధింపనును. ఇంద్రకొరకై, పేడి పిండికట్లను, కర్బుర తైలము రాసి ఖేడికాపడములను గాచుట, యీ పనులను జేయవలయును. మందుగడ్డవేసిన పంజిని ఉపయోగించుట రోగికి యిచ్చవలసినయెడల దీనిని ఉపయోగించవచ్చును.

ఆయాసమును, నిద్రలేమియును, మిగుల విచారణీయాంశములయి యున్నవి. ప్రక్క గుండలయొక్క లేతకఠినము, పడకగదియొక్క చల్లదనము, పరిశుభ్రమగు గాలియొక్కవచ్చుదల— యీవిషయముల కెక్కువగ గమనింప వలసియున్నది. సందర్భముల ననుసరించి ఒడలంతటనుగాని, కొంతవరకేగాని, తడిగుడ్డలను జాటుటవలన యీవిషయములు మిగుల ఉపశాంతిగ నుండగలదు. ఇట్టి పనిని చేయుటయందు రోగికి యంతమాత్రమును ఆయాసము కలగకుండ బహుజాగ్రత్తతో జేయవలయును. పిటికి దోడంగా లైకర్ మార్షియా హైడ్రోక్లోర్ ను సా

మాన్యమోతాదులలో నిచ్చుటవలనను ఉపయోగ ముండగలను. కొరకైదొడగినను 15 గ్రాములు మొదలు 20 గ్రాములవరకు నిచ్చుటవలన కొద్దిగంటలవేపు నిద్రగలుగుటయేగాక, రక్తప్రచారమునకు స్థిరతను గలుగజేయును.

జ్వరమును దగ్గించుటకుగాను పరీత్యేక బౌషధములు అవసరములేవు. పెన చెప్పబడిన తడిగుడ్డలతో జాటుట యీవిషయమునను బనిచేయును. ఇందు విషయమై బౌషధములు ఉపయోగించుట అవసరమయినయెడల, క్విన్సీను ఆంటిపెరిన్ ను ఉపయోగింపవలెను. ఆరంభమునుండియు లైకర్ ఆమోనియా ఆసిటేటిస్ డైల్యూట్ ను ఉపయోగించుట వలన కొన్ని విషయములలో రోగికి మిగుల ఉపకారిక నుండగలదు.

వ్యాధియొక్క అభివృద్ధియందు గలుగు యితర అస్వస్థతలకై ఆయావ్యాధులకగు జీకెస్సుల జేయవలయును.

స్వస్థావస్థయందు రోగియొక్క స్థితినిబట్టి క్విన్సీ, ఐరన్ (లోహము), స్ట్రీక్నీన్ (విషముష్టి), ఆర్సెనిక్ (పాపణము), కాడ్మియం ఆయిడ్ - యీమందులను యిచ్చునగును. ఈ స్థితియందు బాగ్మికీకరణ ఉపయోగింపవలెను. స్వస్థావస్థయందలి అభివృద్ధి వాడియొక్క గతినబట్టి కనుగొనవలెను. ఈ స్థితియందు స్థలమును మార్చుట వాంఛనీయము కాని, యిట్టి మార్పునందలి యేర్పాటు రోగియొక్క నివాసము, శరీర ప్రకృతి, ఆభిరుచుల దృవ్యశక్తి, ననుసరించి యుండును. వ్యాధి మౌలిక ప్రకృతిపించుటకుండేడి ఉద్యమ కృతను గమనించుచు, రోగి పరివర్తనస్వస్థత నందినట్లు వైద్యుడు నిశ్చయత నందవలయును. రోగినుండి వెలువడు కఫముయెడల నున్నూ, యితరవిధముగను, దుర్వాసములును గోగొట్టుట కుపయోగించు కార్బారిక్ ఆసిడ్ మొదలగు వాటిని వాడుకయందుంచుటతో బౌషధమును జేయరాదు.

నేత్రరోగములు.

1. కనురెప్పయంచున వాపుదల.

కనురెప్పయంచున నుండేడి వెండ్లుకలయొక్క కురుళ్ళలో నొకటి వాపుదలనంది, అచ్చటి గ్రంథికాదా అస్వస్థతనందుటచే నొక బాధకరమగు చిన్న కురుపు యేర్పడును. దీనిని ఉడుకు నీళ్ళతో బాగుగా కావడములనుగాంచి, కురుపు లేలిన పిమ్మట నూడితో గురిచ్చి మాలిగ్యమును దీసి నేయవలయును. అనేర్లతస్థితివలన శరీరముయొక్క సీరస గతివలనను, తరుచుగ నెట్టి కురుపులు కలుగుచుండును.

2. కంఠకలకః.

కన్నయొక్క గాని కనురెప్పలయొక్క గాని, బొగలు వాపుదల నందుటవలన యీ వ్యాధి యేర్పడుచున్నది. సాధుగతులయందు యీవాపుదల కంటియొక్క తెలుపు భాగమును మాత్రమే ఆక్రమించుచుండును కంటిలో నిరుక ఉండినట్లుగా నుండును. వెలుపలను జూచుట బహుకష్టముగా నుండి, కన్ను చుట్టలను వహించియుండును. రలనొప్పి

కూడా ఉండి తరుచుగా కొంచెము జ్వరత వుండవచ్చును. కండ్లముచి మొదటగా పల్లనైన రసి కారుచు, పిమ్మట దళమైనట్టియు కొంచెము పసుపువర్ణముతో గూడినట్టియు రసి యేర్పడును. నిద్రయిండు కండ్లు అంటుకొనును. ఒక కన్ను గాని రెండు కన్నులుగాని అస్వస్థత నందవచ్చును. ఒక కన్ను మొదటగా అస్వస్థత నందినప్పటిట రెండవకన్నును గూర్చి తిగుబాగ్రత దీసికొనినయే దప్పు, రెండవకన్ను గూడ అస్వస్థత నండటకు అనువు యేర్పడును. ఈ వ్యాధిగిగురించి ఆరంభములోనే తగుజిత్తు జేసి యెడల త్వరలోనే నెమ్మదించగలదు, చీము పట్టువరకును ఆలస్యము చేసినయెడల యెక్కువ కఠినమై అంటుగుణమును వహించగలదు. కాబట్టి యీ సంబంధముగు వ్యాధులన్నిటిలోను వ్యాధిగ్రస్తులు ఉపయోగించు దువార్లు సబ్బులు నీళ్లు మొదలగు సరియితరలం ఉపయోగించరాదు. వ్యాధి యొక్క పరిమితి కాలము కొద్దిదనములేగాని లేక అనేక వారములు గాని పట్టవచ్చును.

చి కి త్త.

రోగిని చీకటిగదిలో నుంచి కండ్లపైన ఆకుపచ్చగుడ్డను కట్టి తరుచుగా వేడినీళ్లతో గండ్లను గడుగుచుండవలయును. కండ్లు అంటుకొనకుండునట్లు రాతులందు వాసలీన్ ను గాని గ్లిసరీన్ ను గాని కనురెప్పల అంచులకు రాయవలయును. కండ్లు అంటుకొని యుండినయెడల వాటంతట అవి యెడమిచ్చునట్లుగా దడుపవలయును. గాని బలవంతముగా కనురెప్పలను విడదీయగూడదు. నులబడ్డ మూడినయెడల 4 వ ఔషధ యోగమును విశేషకారిగ నియ్యవలయును. ఆరంభగతులయందు చిట్లాముదమును కనురెప్పలకింద రెండు చుక్కలను వేయుటవలన బాధకు ఉపశాంతి కలుగగలదు.

3. చీముతో గూడిన కండ్లకలక.

వైవిధ్యముగ కండ్లకలకను ఆశ్చర్య చేయుటవలనగాని గనోరియా సంబంధముగు స్రావము కండ్లకు దగులుటవలన గాని చీముతో గూడిన కండ్లకలక యేర్పడవచ్చును. ఈగల మూలముగాయీ వ్యాధి వ్యాపింపజేయబడును. ఈ వ్యాధియందు వాపుదల అతికఠినుగా నుండి బాధయు పెచ్చుగా నుండును. ఈ గతియందు పల్చి ద్రావము వెలువడ కుండ కండ్లనుండి విశేషపరిమాణములుగ చీము వెలువడుచుండిను. ఈ వ్యాధియొక్క పరిమితి కాలము వదిదిసములు మొదలు రెండులేక మూడు వారముల వరకు వ్యాపించును. ఇందు మూలమున కనుపాపలో పుండ్లు యేర్పడుట గాని కనురెప్పలకింద సగ్గరియ్యమువలె చిన్న అణువు లేర్పడుటగాని తటస్థించును.

చి కి త్త.

ఔషధయోగములలోని వేడి ఉయిన బోరిక్ లోషన్ తో కండ్లను గడుగ వలయును. ప్రతి రెండు లేక మూడుగంటలకునా వేడినీళ్లతో కాపడములను గాచవలయును. రోగిని చీకటిగదిలో నుంచవలయును. విశేషము క్రియముగా గాకపోయినయెడల అందులకగు సాధకముల జేయవలయును. కండ్లు అంటుకొనకుండ కనురెప్పల కొనలకు రాతులయందు వాసలీన్ ను రాయవలయును. వాపుయొక్క ఆరంభఉద్యోత తగ్గిన 2 ఔషధుల జలములూ 5 గ్రెయిసుల జింక్ సల్ఫేట్ కలిపిన సోల్యూషనుతో కండ్లను దరుచుగ గడుగుచుండ వల

యును. వ్యాధి కాలమందు రోగికి బలమును గలుగ జేయు ఆహారముల నియ్యవలయును. కన్నులనుండి చెడలు స్రావము ఆరుదలనగుది యీ సంబంధముగు ఆహారము గాలిలోనికి బోచి యితరుల నేత్రములలో బ్రేకించుట వలన నీ వ్యాధి వ్యాప్తి నందజేయును. కాని, పరిశుభముగు గాలి యొక్క రాకపోకలవలన నీ అపాయము తగ్గుదల నందగలదు.

పై సాధకముల వలన సువయోగము లేకపోయినయెడల, ఒక బౌన్ను జలములో 10 గ్రెయినుల సిల్వర్ నైట్రేటును గలిపి సాల్వ్యాచనుగా జేసి, అందలి ఒక చుక్కను బ్రెస్కో డిశునునకు రెండుసారులు కంటిలో వేయవలయును. దీనివలన మంటగానుండినను, తరుచుగా నెక్కివ డవయోగకారిగ నుండగలదు. మంటలేకుండుటకు గాను, సూటికి పనివంతున జేయబడిన క్రొకేన్ సాల్వ్యాచన్ రెండు లేక మూడు చుక్కలను కంటిలో ముందుగా వేసి, పిమ్మట సిల్వర్ నైట్రేట్ సాల్వ్యాచనును వేయవచ్చును. సిల్వర్ నైట్రేట్ నున్నా, తత్పించు భవము సాల్వ్యాచనున్నా నీలపు నీసాలలో నుంచవలయును. తనకు నెడిపోగలవు.

4. కంటిపాపలోని పుండ్లు, పువ్వువేయుట.

కండ్లకలకను గాని, కనురెప్పల క్రింద సగ్గరియ్యమువలె చిన్న అణువు లేర్పడుటను గాని అశ్శద్దజేయుటవలన కనుపాపవలయుండు పుండ్లు యేర్పడుట తలంపించును. ఈ వ్యాధి యందు ఒకటిగాని, అంతకెక్కుడుగాని దక్షవాళములు అంశముగిడి ముక్కుపుటకు బోవుటను గాంచవచ్చును. పాపయందు యెదియో నొకభాగమున ప్లెబ్బెవనచ్చ (పుండు) న బడును. వెలుతురును, బాచుట బహుకష్టముగానుండి, కండ్లవెంబడి నీళ్ళు కారుచుండును. దీనికి క్రమ కాలములో దగు చికిత్సను జేయని యెడల, వ్యాధి ఆతిశయమయి, క్రిమముగా చూపు తగ్గిపోయి, అంధత్వము కాడయేర్పడును.

చికిత్స.

రోగి చికిత్సగదిలో నుంచబడి, పరిశుభముగు గాలి మాత్రము వచ్చునట్లుండ వలయును. కంటి యొక్క తెలుపు భాగము యొక్క యెరుపుదల తగ్గు వరకును తరుచుగ వేడినీళ్ళతో కావడములను గాచు చుండ వలయును. కంటియొక్క పరిశుభిత విషయమయి యెక్కువ జాగ్రత్తను బుచ్చుకొన వలయును. ఒక బౌన్ను జలమునందు రెండు గ్రెయినుల సిల్వర్ నైట్రేట్ ను గలిపిన సాల్వ్యాచను నుండి రెండు చుక్కలను పుండుపైన వేయవలయును. పదినిమిషముల పిమ్మట, 5 గ్రెయినుల బోరిక్ ఆసిడ్ ఒక బౌన్ను జలములో గలిపిన లావసుతో కంటిని గడిగి, కాలెన్ డిల్టో వయిన కట్టును గట్టవలయును ఇటు దినమునకు రెండుసారులు, పుండు పెనగి యె యెడ యెక్కువ వ్యాయములను చేయవలయును. బలము నిచ్చు ఆహారపదార్థముల నిచ్చు చుండవలయును. క్లినిక్ ను లోని కియ్యవలయును. కంటికి వెలుతురు తగులకుండ గాపాడు చుండ వలయును.

ఈ పుండుయొక్క ఆరంభగతులయందు, ఒక బౌన్ను జలములో రెండుగ్రెయినుల ఆట్రోపిన్ కలిపిన సాల్వ్యాచనులో, ఒక చుక్కను దినమున కొకసారి గాని రెండు సారులు గాని కంటిలో వేయవలయును.

(నేత్రసంబంధమును యితరవ్యాధులందు శస్త్రము అవసరమయి యుండును, గాన స్వల్పమును జూపించవలసి యుండును.)

పడిసెము (శ్వాస సంబంధము)

(రొమ్ముపడిసెము)

శ్వాసనాళము యొక్కయు, యీ నాళకాఖిల యొక్కయు, అమమును గలగజేసెడి నిర్మాణముల యొక్కయు, నిర్మాణముల అంతర్భాగముల యొక్కయు, జలుబుతో గూడిన ఉన్మత్తమును, నాపుడల — రొమ్ముపడిసె మనబడుచున్నది. ఈవ్యాధి సామాన్యముగ చలి గాలిపలన చేర్చిడి, బలంబు లక్షణములతో నారంభమగును. మొదటగా ముక్కువెంబడి నీరు కారుచు, చేతులయందును కాళ్ల యందును చలిగలిగి, నొప్పులు పుట్టును. శరీరవేడిమి యందు కొద్దియగు హెచ్చుకల, దాహము, నిస్త్రాణి, తలనొప్పి, పొరగిమ్మిన నాలుక, ఆకలి తీగించుట, ఆయాసము — యీ లక్షణములతో గూడియుండును. ౫ రొమ్ము యొక్క మధ్యయెడల వెంబడి పచ్చిగానుండి, ఎదురొమ్ము అంతయు బిగువుగా నుండును. జ్వరము తరుచుగా వర్తమయి, నాడి 120 వలకుగని, అంతకు హెచ్చుగని, ఉండును అనుకూల విషయములలో, మూడు నాలుగు దినములలో దగ్గు తెగుట ఆరంభించి, తెమడ వెలువడుట ఆధికమగును. అరంభగతులయందలి తెమడ నురుగుతోగూడి తెల్లగా నుండును. క్రిమ్రకమముగా తెమడ దళమయి ఆకుపచ్చ పసుపు కలిసిన వర్ణముతో గూడి — యీస్థితి యందు యెదురొమ్మునందలి పచ్చిమను, బిగువును, తగ్గిపోవును. ఈవ్యాధి యొక్క తొల నుండు, ఊపిరితో ఒక విధమయిన ధ్వని వినిపిండును. చేతితో యెదురొమ్ముపై దాకిన యెడల ధ్వనులను గనుగొనవచ్చును. తెమడ వెల్లిపోయినప్పుడు యీలక్షణములు తగ్గవచ్చును. గాని, తిరిగి తెమడ కూడుకొనిన వెంటనే మరల యీ లక్షణములను గమనింపవచ్చును. శ్వాసనాళ కాఖిలయందు నిండియున్న జగటుయైన తెమడ (అమము) గుండా వాయువు పోవుచుండుట నలన గలుగు ధ్వనులవలననే పైచెప్పబడిన ధ్వని యేర్పడుచున్నది. పరిశ్రమ చేయుటవలనగాని, చలిగాలికి లోనగుటవలనగాని, దగ్గును, ఉచ్చ్వాస నిశ్వాసములయందలి ఆయాసమును, ఆధికమగును. అనుకూల విషయములలో, సుమారు యెనిమిదవ దినమునకు ఊపిరియందలి ఆయాసము తగ్గుదల నంది, విశేషకష్టము లేకుండ తెమడ వెలువడుచు, జ్వరము తగ్గుదల నందును అనుకూల గతులలో ముఖ్యవైఖరి ఆదర్శాతో గూడి, నీలవర్ణమును వహించి, ఊపిరినీ బీల్చుటయందు ఆయాస మధికమగును, పెదవులు నీలమును యెరువును కలిగిన వర్ణమును గలిగియుండును. సంధిగుణము జనించి, రోగి ఆమమును దగ్గి చేయుట కళక్తుడై, ఊపిరి తిరుగక మరణము నందును. రక్తప్రచారమున కాటంకము గలుగుట వలనను మరణము సంభవించును.

చి క త్స.

రోమ్ము కడిసెము కలిగిన పెంటనే రోగిని వేడినీళ్లలో సానముచేయించి రాత్రి యందు 8 లేక 10 గ్రెయినుల పర్లిస్ ఇపికాక్ ణో ను యిచ్చి ప్రతి మూడు గంటలకును ఆరవ్రాము స్పిరిట్ ఈతరు సైట్రోన్ ను రోడుబొమ్మల జలములో గలిపి యిచ్చుటచే, ఔషధము వృద్ధిపరచ వలయును. ఆరంభ గతులయందు వేడి ద్రవపదార్థములను ఆహారముగ నియ్యవలయును రోగికి చలిగాలి తగుల కుండునట్లు బాగ్య త్రవరబి, గడ్డియందు నీటి ఆవిరిని వదలుటవలన, వాయువునందు తేమ గూడి యుండునట్లు చేయవలయును నీటి ఆవిరిని లోపకు బీల్చుటవలనను ఉపయోగ ముండగలను. ఎనురోమ్ముపైనవేడి కాపడములను గాయము వేడి పిండికట్టు గూడ కట్టవలయును. అవసరమయినచో విరేచన కాదుల నిచ్చుచు, విరేచనము క్రమముగా నగుచుండునట్లు చేయవలయును. పైన జెప్పబడిన ఆననుకూల గతులయందు, బ్రాందీ, ఆమ్మోనియా కార్బనస్, ప్రిక్ నీస్, యియ్యనగును, దగ్గు బాధకరము గానుండి నిద్ర పట్టుటలేనని రోగి యొక్కవగా మాలిగినను, పైన జెప్పబడిన పర్లిస్ ఇపికాక్ ణో యందు ఉండియున్న కొద్ది నల్లమందు కంటె వెక్కువ మోతాదులలో నల్లమందు కలిసియున్న బొమ్మల నియ్యరాదు. నల్లమందు కలిసియున్న మందులను యొక్కవగ నిచ్చుటవలన నిద్ర అధికమయి, స్వేచ్ఛగా వెలువడు తెమడను ఆటంగపరచి యొక్కవ ఆపాయమును గలుగజేయును.

నీరసగతియందున్న రోగులయందు తెమడ అధికముగా వెలువడును. ఈ విషయములయందు టింక్చర్ బెల్డోనాను 10 మినిముల మోతాదులలో నిచ్చుచు విరేచనము కుభ్రముగా నగునట్లు జూడవలయును. బిడ్డలయందు తెమడ వెడలు ప్రాయత్నములు అసంపూర్ణ నుండవచ్చును. ఇట్టి సందర్భమున వైనం ఇపికాక్ ను తగు మోతాదులలో నియ్యవలయును. పెద్దవారిలయందు గుండెకాయ నీరసత నందియున్నయెడల టింక్చర్ డిజిటాలిస్ సిక్ నీస్, బ్రాందీ—వాడవలసి యుండును. ఈవ్యాధిలో సాధుగతియందు యీక్రింది బొమ్మయొగమును వాడవచ్చును.

టార్టర్ ఎమిటిక్

...

గ్రెయిను 1

టింక్చర్ క్యాంఫర్ ణో

...

ద్రామలు 2

జలము (ఉడుకు)

...

బొమ్మలు 12

బాగుగా కలిపిననీళ్లుట చల్లార నియ్యవలయును. ప్రతి రెండు లేక మూడు గంటలకు ఒకబొమ్మ చొప్పున యియ్యనగును.

బ్రాసనాశములయందు యీడ్లు గలిగినట్లు దోచినయెడల, సైట్రోగ్లి సరీక్ టేబ్లెట్ యిడ (బిల్లెస్) నుగాని, స్పిరిట్టు ఆఫ్ క్లొరోఫారంను గాని, టింక్చర్ ఓపియంను గాని, టింక్చర్ బెల్డోనాను గాని, టింక్చర్ లాజేరి యును గాని, ఈతగును గాని, వాడనగును.

వ్యాధిగ్రస్తుడు కీళ్ళొంపుల (వార్టోగము)తో గూడియున్నయెడల, సోడా సేలి సైట్ ను గూడ వాడవలసి యుండును. రోగి గ్యాస్ తో గూడియుండి యూరిక్ ఆమ్ల విడుదాధిక్యమైనట్లు దోచినయెడల డయూరిటిక్సులో 3 వ బొమ్మయొగమును వాడవలయును ఆహారమును గూడ ఈవ్యాధికి సరిపడునట్లు యియ్యవలయును.

పచ్చకామాల.

ఈవ్యాధియందు చర్మము పసుపువర్ణమును వహించి యుండును. కారణమునుండి పిత్తద్రవముయొక్క పారుదలకు, కారణముయొక్క వెల్లువలి ఆటంకమువలనను ఒకప్పుడు కారణమునందే గలుగు ఆటంకమువలనను, పిత్తద్రవము రక్తముచే బీల్చుకొనబడి, యావ్యాధికలుగుచున్నది. కండ్లలోని తెలుపులు, ఆకుపచ్చని లేక పసుపు వర్ణమును దాల్చియుండును చూచుటకుమాడ నొకప్పుడు ప్రతివస్తువుయను పసుపువర్ణమును గలిగియుండునట్లుండును. పేగులయందుండు పురుగులైన సాంటూనిస్ ను బుచ్చుకొనుటవలనను యొకప్పుడు యిట్లు కలుగవచ్చును. పేగులయందు మలబంధ మేర్పడి, విరేచనము తేల్లగాగాని రేగడియొక్క వర్ణముగాగాని యుండి, మాత్రము ఉద్దృతిమగు పసుపువర్ణముతో గూడి యుండును. ఒడలుపై దురదగానుండి, నోటిలో చేదుగానుండి, నాలుకపై పొరగమిక్కి, ముళ్ళిముగా ఉడయములందు తిప్పవటతో గూడియుండును. వీటి క్షుటికిని కారణము రక్తమునందు పిత్తద్రవము కలిసియుండుటయే అయియున్నది. అనేక కారణములలో నేదియొయొక కారణమున పిత్తద్రవము రక్తములలోనికి బీల్చుకొనబడి, మూర్తిగ్రంథుల వలన మూత్రముద్వారా వెలువరింపబడును. ఈ అస్వస్థస్థితి సీరముగ నుండినను ఉండవచ్చును. లేక కొన్ని దినములలానే అంతరింప వచ్చును.

సీరముకానట్టి పచ్చకామాలవ్యాధి, కారణమునందు రక్తము కూడుకొని యుండుటయొక్క ఫలితమయి యుండవచ్చును. పైత్యవ హిక యవదలి రక్త ప్రవాహమునకు పైత్యశల (Gallstone) అడ్డుపడుటవలనను, యావ్యాధి కలుగవచ్చును. సామాన్యముగ చిన్న సైన్ పిత్తనాళములయందు రక్తము కూడుకొని యుండుటవలన నీ అస్థిర పచ్చకామాల కలుగుచుండును. ఇందులకు 4 వ విరేచన కారిని ఉడయమునను సాయంకాలమునను కొన్ని దినములపాటు వాడుటవలన నుపయోగించగలదు. కారణముపయిన మస్తద్దపట్టిని ఆస్పదేష్టాడు వేయుచుండ వలయును. ఆహారము తేలికయినదియును బలము నిచ్చునట్టిదియును ఆయి యుండ వలయును. బ్రాందీ మొదలగు మత్తుపదార్థముల నుపయోగింప గూడదు. 3 వ విరేచన కారిని గుండ వాడనగును. ఆతీర్థ వ్యాధితో గూడియుండినయెడల పొటాష్ ప్రెకార్బనేట్, పొటాష్ సైట్రేసు, టింక్చర్ ఆఫ్ జింజర్ గలిసిన ఔషధమును వాడనగును.

పక్షి వాయువు.

ఈవ్యాధియందు, యేలైన నొక అవయవముయొక్కగాని, కిరీములొని సగభాగముయొక్క గాని, కదలికకు వలయు శక్తియొక్క నష్టమును నూచించును ఈ వ్యాధిఅనేక తరగతులుగ నుండియున్నది.

1. మెదడు యొక్క అస్వస్థతవలనగాని, మెదడునకు గలుగు హానివలనగాని యేర్పడు పక్షి వాయువు; ఇది అంగవికృతి రోగమునకు పిమ్మటగాని, లేక, శివలము మెదడుయొక్క అస్వస్థత వలననేగాని కలుగుచుండును.

2. వెన్ను పామునకు గలుగు హానివలనను పక్షవాదువు కలుగుచుండును.

3. వెన్ను పాముయొక్క ఆస్వస్థతవలనను పక్షవాదువు కలుగుచుండును. నడుము యందును కాళ్ళయందును నిష్క్రాంతి యందును, పాశములందు జలపరముతోడను, యీవ్యాధి ప్రారంభమగును. ఊరువులయందును కార్లయందును నొప్పులు ప్రారంభమయి, తెరలు తెరలుగా పోట్లు పొడుచుచు, విద్యుచ్ఛక్తివలన గలుగు అదరువలె నుండును. ఇది, మొదటగా కీళ్ళనొప్పులుగా భ్రమింపబడును. ఇది, సామాన్యముగ కొలుకురోగము యొక్క ఫలితముగ గలుగుచుండును. వ్యాధి అభివృద్ధి నందిన కొలదిని స్నాయువులు క్షీణత నందుచుండును. కొన్ని విషయములలో, దృష్టి చెడిపోయి, రాత్రులయందు నుత్తరమును నిలుపు చేసికొనుటయందు స్వాధీనము తప్పిపోయి, బహుశః జన సేంద్రియమునుండి స్రావములు కలుగుచు, నడుముపైవుల ఆణచి పట్టినట్లుండును. పోట్లు అధిమయిన కొలదియు, రోగి యొక్క కాళ్ళపై స్వాధీనము తగ్గిపోవు చుండును. నడువబోయినపుడు చూలుటకు ఆరంభించును. ఆసాన లేకుండనడువజాలడు. పారములను ఆననస్థముగ మిగుల యెత్తున కత్తి ముందు నైపులకు కాలిమడిమలను విమరుతో క్రిందవేయును. పాదముల నైపుకు జూచుచున్నపుడు క్రోమముగా నడువవచ్చును. కండ్లు మూసికొని నడుచుట యందుగాని, చీకటిలో నడుచుటయందుగాని, బహుశః క్రిందవడును. స్పర్శయొక్క ఇంద్రియజ్ఞానముగూడ ఆస్వస్థత నందియుండును. నీరుడుతి తియొక్క నాపుడల యేర్పడవచ్చును. కాని, సామాన్యముగ ఎదురొమ్మ ఆస్వస్థత యేర్పడును. ఈ వ్యాధులయొక్క సరిమితికాలము కొన్ని సంవత్సరములు వట్టినను బట్టును. బలముగు ఆహారముల నివృత్తయందును, బలవర్ధకావధముల నివృత్తయందును, చికిత్స యిమిడియున్నది. కొలుకురోగముగాని, శరీరప్రస్థితి సంబంధముగు యితర వ్యాధులుగాని, ఉండినయెడల, ఆంచలకగు బ్రత్యేక చికిత్సలను జేయవలయును.

ఈ ప్రవిధములగు పక్షవాదువు, కొలుకురోగముయొక్క సాధుగతియందైన తప్ప, కుదురుబాటు అగుట అరుదైయున్నది. సాధారణఆరోగ్యత కగుకృద్దను బుచ్చుకొను చుండవలయును.

4. మత్తుపదార్థముల నుపయోగించుటవలన గలిగిడి పక్షవాదువు, మత్తుద్రావముల వెక్కువగ నుపయోగించుటవలన, ముఖ్యముగా నాడువారలయందు పక్షవాదువు కలుగును. ఈ వ్యాధి క్రమముగా పోవును. బాధతోగూడి, కార్లయందును పాదములయందును తిమరులేర్పడి, మోకాళ్ళయందు బలహీనత గలిగి, శక్తిహీనమయి, నడుచు రీతి యందు వికృతి కలిగియుండును. వ్యాధి అభివృద్ధి నందికొలదిని రోగి మంచము పట్టును. ఈ వ్యాధి చేతులకు సాధారణముగ వ్యాపించదు. ఈ వ్యాధి ఆ స్థానములలో నరముల ననుసరించియే యుండును. గాని మొదటను వెన్నుపామును ఆస్వస్థతనందియుండవు. మత్తు ద్రావములను పూర్ణముగా ద్యజించవలయును. సంచితాహారము, బలవర్ధకావధములు, యెంతటికీ బ్యాటిరీ డిపయోగింపవలెను. వ్యాధి మిగుల అభివృద్ధి చెందిన స్వస్థత నందుటకు వీలుకలదు. 1 గ్రాయిను ఫౌనెఫౌస్, 12 గ్రాయినులు యిక్ సాక్స్ ఆఫ్ నెక్స్ పామికా, 50 గ్రాయినుల పెర్నిసిటేటెడ్ కార్బానేట్ ఆఫ్ వింక్, —పీటిసన్నిటిని గలిపి

50 మాత్రముగా జేసి దినమునకు మూడుమాత్రములను సేవించవలయును. కొద్దిమోతాదు లలో వైకర్ స్పైక్రోసిస్ కూడ ఉపయోగముగ నుండును.

5. రంగుపని చేయువారలను సీసపు సంబంధమున పనులను జేయువారలను మణి కట్టుయొద్ద పక్షవాతమును గలిగి చెయ్యి పడిపోవును. ఈ విధముగ పక్షవాయువు నందు పండ్లచిగుళ్ళపైన నీలపుగీత కనుపడును. ఇట్టివ్యాధియందు ఆపనిని మానివేసి విరేచనకారుల నుపయోగింపవలయును. పిమ్మట 3 వ అల్టరేటివునందలి పొటాసియం ఆయోడైడ్ ను ఉపయోగింప నగును.

6. ముఖ సంబంధముగ పక్షవాయువు శరీరమునందలి పక్షవాయువుయొక్క ఒకభాగముగ గాని; చలిగాలి ప్రోకుటువలనగాని, యీ వ్యాధి కలుగవచ్చును. ముఖము నందలి యొకవైపుల స్నాయువులు అస్వస్థత నందుటవలన ఆ భాగము కదల్చుటకు నీలతేకుండ నుండును. ఒకవిధముగ కీళ్ళనొప్పులవలన యీ వ్యాధి కలుగవచ్చును. వేడి కాపడములను గాచుచు డైకార్బోనేట్ ఆఫ్ సోడా, కార్బిక్ వైస్, స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రస్, గలిసిస్ ఔషధయోగమును వాడవలయును.

7. బిడ్డలయందు గలుగు పక్షవాయువు : పుట్టుకతోడనే నొకప్పుడు బిడ్డలకు యీ వ్యాధి కలుగుట గలదు. పండ్లు వచ్చునపుడుగాని, సరిపడని ఆహారము నిచ్చునందు వలనగాని, నిద్రనత వలనగాని, పేగులయందు బుగుగు నుండుటవలనగాని, యీవ్యాధి కలుగవచ్చును. జంటపండ్లు వచ్చునపుడును యిది సంభవింపవచ్చును. కొన్నిదినములు జ్వరముగా నుండిన పిమ్మట మామూలు విధముగానే నిద్రపోయిన తరువాత ఆకస్మాత్తుగ నొకదినమున ఒక చెయ్యియేగాని, ఒక చెయ్యియు రెండు కాళ్ళుగాని స్పాష్టికము తన్నినట్లు కనుగొనవచ్చును. ఈ స్థితి కొద్దిదినములేగాని, కొద్దివారములుగాని ఉండినపిమ్మట బిడ్డయొక్క ధారకమునందు క్రమము కలిగినపిమ్మట నెమ్మదించిపోవును. పుట్టుకతోడనే యీ వ్యాధికలిగి యుండిన యెడల స్వస్థత కలుగుట నిగుల కష్టమయి యున్నది. బిడ్డను పరిశుభ్రముగ గాలిలో తరుచుగ దిప్పించుట వలయును. కాళ్ళను నేతులను దరుచుగ బట్టుచుండవలయును. సిరిప్ షెర్ర్యు ఆయోడైడ్ ను వయసును బట్టి తగుమోతాదులలో నియ్యవలయును.

8. హిస్టీరియా సంబంధముగ పక్షవాయువు : హిస్టీరియా వ్యాధియందు, కీలుగాని మోకాలుగాని, కాళ్ళుగాని, యీ వ్యాధి నందువచ్చును. ఆరోగ్యమున కగు పద్ధతుల నవలంబించుటవలన దీనికి నెమ్మది కలుగవచ్చును.

9. వ్రాయుట యందలియొ, టెలిగ్రాఫ్ కొట్టుట యందలియొ, పక్షవాయువు వాత పని అధికముగ గలవారియందు దాకానొకప్పుడు మణికట్టుయందు పక్షవాయువు కలుగ వచ్చును. ఇట్టిఅస్వస్థత రేర్పడుచున్నదని సూచనలు కనుపడగానే, ఆపనులను ఆపివేసి విశ్రాంతి దీనికొనుచు బలవర్ధకావధముల వలనను, పరిశుభ్రముగ గాలివలనను, శరీరసాధకము వలనను, అస్వస్థత భాగమున కన్నివైపులను దరుచుగ బట్టుచుండుటవలనను, నెమ్మది కలుగగలదు.

ప్రసవ సంబంధముగు జ్వరము.

ప్రసవమైనపిమ్మట నొకానొకప్పుడు మిగుల అపాయకగమగు జ్వరము లేటసించుట కలదు. గర్భాశయమునందు నిలువయున్న క్రిమిపోయిన పదార్థము శరీరమునానికి బీజ్యుకొన బడుటచే రక్తము విషయుత మగుటవలన నీ జ్వరము కలుగుచున్నది. ప్రసవమయిన కొద్దికాలములోనే చలికలిగి శరీరవేడిమి అధికమయి, చెమటపోసిన పిమ్మట స్నానము క్రమముగ నగుచు, స్ననములు ఉబ్బువలనందిన పంటనే ఉపశాంతి కలిగినయెడల యిది పాలజ్వర మనబడును. చెమట పోసిన పిమ్మట ఉపశాంతి కలుగక స్ననములు బిగితిప్పి చిన్నవై స్నానము తగ్గుదలనందిగాని లేక అనలే అగిపోయిగాని, నాడియొక్క చిల్లి నిమిషమునకు 120 కంటే హెచ్చియున్నయెడల ప్రసవసంబంధ జ్వరమే అని భ్రమపర్చుచున్నాను. నిస్సాణ యేర్పడి ఊపిరియం దాయానముకలిగి, పాలు నిలుపు కానినయెడల, యివిధ మగు జ్వరమునుగూర్చి నిత్యయతనంది, అనుమానము సంతమాత్రమును ఉండుకొన నక్కర లేదు. పేగులయెడల బాధయు, పచ్చితనమును—తరుచుయైనట్టియు స్వామిఖ్యమైనట్టియు లక్షణములైయున్నవి. పైత్యసంబంధమగు వాంతి, దాహము, ఉద్రేకమును చెమట—ఇవియు కూడియుండును. నాలుకపై మాల్సిన మేర్పడి నోరు అనన్యముగానుండి ముఖము పాలి పోయి, బహుశః అతిచిరేచనము లేర్పడి విరేచనమునందు గట్టిపడిన చురుపదార్థము వెలు వడు చుండును. ఈ విధమగు జ్వరము అంటుగూఱుమును గల్గియుండును. గాన ఒక బాలింత రాలు నుండి యింకొక బాలింత రాలునకు వ్యాపించువండ్ల బాగోతలను ఆవసరమునుబట్టి పుచ్చుకొనవలసియుండును. విరేచన మగుటకును చెమట పోయుటకును ఆవసరమగు ఔషధముల నారంభమునందే యియ్యవలయును. 1 వ బోషధయోగమును విరేచనకారిగ నియ్య వలయును. రెండు బోషుల చిట్టాముదమును పది లేక పండ్రెండు బోషుల సబ్బితోగలిపిన నీళ్ళను—యెనీమాగా ఉపయోగించవలయును. జ్వరవేడిమిని తగ్గించుటకు గానునీట్రేట్ ఆఫ్ మెగ్నీషియాను గలిపిన జలమును వ్రతీ నాలుగు గంటలకును ద్రాగవలయును. ఉడుకు నీళ్ళను భగంధ్రము ద్వారా పిచికారీని జేయవలయును. ఉదరముపైన వేడియైన అవిసిపండి కట్టుతను గట్టవలయును. గదిలోనికి గాలియొక్క రాకపోకలకు బిలుగ నుండవలయును. దుర్వాసనను బోగొట్టినట్టి పదార్థముల విరివిగ నుపయోగింపవలయును. బలమునిచ్చు పాలు మొదలగు ఆహారపదార్థముల నిత్యవలయును.

పంటి నొప్పి.

పంటియొక్క నరము రేగుదల నందుటవలనగాని, వాపుదల కలుగుటవలనగాని, పంటి నొప్పి కలుగును. నరము బయట బడువంతవరకును పన్ను తీడించి యుండుట సామాన్య కారణమైయుండును. పంటియొక్క తీక్షణత బయటి వైపునగాని కుడురువయిపునగాని పుట్టి లోనకు బిగివేరించును. పండ్ల మధ్యనుండే ఆహారము కుక్కుటవలన అమ్ములవలెనే ఈవల్ల పదార్థము పండ్లవయిన పనిచేయును. నోటియందుండే పుట్టికొమ్మజాతి సంబంధమగు ఒక పురుగు పుష్పివన్నుల నావరించి తీక్షణత కలిగి సహాయము చేయును. పంటియొక్క తీక్షణతయొక

పుడు నొప్పి వలనమాత్రమే తెలియదగి యుండును. గర్భవత్సరమున ఆడువారల యొక్క పంపు చెడిపోవుటకు యెక్కువ యుద్యక్తతను వహించును. కావున నీ సమయమునందు శ్రీలు యెక్కువగా జాగ్రత్తను వహించియుండవలయును. పండ్లపండులయందు ఆకలియును ఆమెనును యరుగఁజూపకుండ జూడవలయును. దళహమునఁబ్రయోగ జోట యయి నట్టియు ఉమ్మినీరు యేర్పడునపుడు మంచి పండ్లపాడి నుపయోగించును, బ్రష్తో బండ్లు దోముటకు బ్రారంభించవలయును. చాల పండ్లపాడులు మొదలుగానుండి పండ్లను గీరుస్థితి యందుండును గాన, నవి హానికరములైయున్నవి. వీలయినయెడల పృతిభోజనము పిమ్మటను పండ్లను తుభ్రము చేయవలయును.

పండ్లను తుభ్రము చేయుటకు ఉపయోగించెడి పండ్లపాడి పండ్లకు ఒరయి కను గలగజేయనట్టిది గను, పురుగులను నాశనము చేయునట్టిదిగను పండ్లచిగుళ్ళకు రేగుదలను బుట్రింపనిది గను, ఉండ వలయును. ఈ ఆన్ని గుణములును కాల్యార్జన్ కార్యాలిక్ టూత్ పవుడరు నందు కలవు. కారణం యీ పండ్లపాడిని ఉపయోగింపనగును. ఒకానొకపుడు నరములసంబంధమగు ఒక విధమయిన తలనొప్పికలిగినపుడు ఆ రోగ్యులను వహించియున్న పంటియందుగూడ నొప్పియున్నట్లు గాన్నించును. ఇందులకు ముందుగా విశేషకారి నుపయోగించి పిమ్మట క్విన్సను సేవించవలయును.

పంటియందు గుంటపడి, బాధ అధికముగా నున్నయెడల, గుంటయందు లింటతో గాని కాటన్ డోల్తోగాని పొడిగానుండునట్లు దుశిచి, ఒక గ్రెయిను క్యాంఫరు (కర్పూరము), ఒక గ్రెయిను ఓసియం (నల్లమండు), ఈ రెంటితో గలిపి చేసిన పేస్టుతో ఆ గుంటను పూడ్చవలయును. లేక స్పిరిట్సు ఆఫ్ క్యాంఫరు కొన్ని చుక్కలను లింటతో నద్దినను అద్దవచ్చును. ఒకటి రెండు చుక్కలను క్రియోరేట్, క్లోరోఫారం, టింక్చర్ ఓసియం, పెప్పర్ మంట్ ఆయిల్, క్యాజిపట్ ఆయిల్, పీటితో చేసినైనను కూడ నద్దవచ్చును. క్లోరల్ హాయిడ్రేన్ నున్నూ, క్యాంఫరునున్నూ సమానభాగములుగ గలిపి, యాద్రవమును పంటియందు పూయొగింపనగును. బ్రోమిడ్ వెల్కం అండ్ కంపెనీయొక్క రొకేన్ పేస్టాయిడ్ ను (1/6 గ్రెయిను) పంటియొర్రును దుంచి కాటన్ డోల్తో గప్పి యుంచవలయును. పంటియొక్క క్షీణిత నావుదల జేయుటకు వీలులేనంతవర కభివృద్ధినిొంది యున్నపుడు పంటిని దీయించివేయుటయే ఉత్తమమయినది.

పంటిచిగురుల వాపు.

పంటియొక్క చిగురులు వాపునందిన పిమ్మట, కొన్ని విషయములలో కరువులుగా చేవచ్చును. అక్కడ జీవనయెడల నీకుగువులు చెందకుండ కూడ చేవచ్చును. అస్వస్థ భాగమునందు మిగుల పోటుతో గూడియుండును.

వేడి కాపడములను గాచుటవలనను, వేడినీళ్లను నోటిలో పోసికొని పుష్కలించి ఉమ్మినేయుటవలనను, ఆరంభమానం దుపయోగముగ నుండగలవు. వాపుదలను గలగజేసిన

పన్ను యొక్క పక్షమున నుండియున్నందున, దానిని అంగీకరించుటయే మంచిది. లేనిచో యీకురుపులు మరల మరల కలుగగలవు.

పాము కాటు.

ఇండియాదేశమునందు 213 తరగతుల పాములు కలవు. ఇందు 213 మూత్రము విడుదలంబుచేయుచున్నవి. ఈవిష సంబంధమైన వాటియందు, 'వైపర్స్' కలెక్టర్స్ అని రెండు తెగలు కలవు. మొదటివాటికి మొండితోకలును, చిక్తోక కాంతులును వహించిన తలలును ఉండును, రెండవ తెగవాటికి పడగలుండును. వీటికి మనము 'త్రాచుపాము' అందుము. ఈ త్రాచుపాములందు రెండే విధ సంబంధముగ కొలుండును. అంగీకరించుచు నేరుపంపు ఉండియుండును గాని, యివి విషమునకు సంబంధించి యుండవు.

లక్షణములు.

విషసర్పములు కరచుటవలన, కాటుయొక్క గుర్తులు చూడ మాత్రమే విషపడును. రెండుగుర్తులకంటె నెక్కువగా నున్నప్పుడు, విషసర్పము కరువకేదని గాని, విష సంబంధములకు కోరవలన కాటు గలిగియుండలేదని గాని యెంచవచ్చును. పాము కరువగానే, యేని యొకటి నట్లుండును గాని, అరంభమునందు విశేషభావ ఉండనేగదు. నిస్తాగ్ని, వాంతి చచ్చునట్లుండుట, కాళ్ళు నిలువలేకపోవుట, మత్తు, ఒకప్పుడు వాంతికలుగుట, -- యివి తరువాత శివుముగ గలిగిడి లక్షణములై యున్నవి. పిమ్మట, ఉచ్చాస నిత్యాసములై ఆయాసముతో గూడి యుండి, నాడి చరుకుతూ కలతపడియుండి, మూట్లూడుటకును, మింగుటకును, శక్తులు నశించి, నాలుక ముందుకు వ్రోగినికొనిచచ్చి, నోటినుండి నురుగులు వచ్చుచుండును. చేతులను, కాళ్ళను కదల్చుటకు శక్తి తప్పిపోవును. చల్లని నోరు పోసి తెరలుగా మూర్చలు కలిగి, రోగికి స్పృహతప్పిపోయి, కొద్దిగంటలలోనే క్షీణగతి నొందును. ఆయినను, చాల విషయములలో రక్తము విడుదలైతేమై, వ్యాధి చాల దినములకు వ్యాపించుటయు గలదు. కాటుగలిగినచో వివర్ణమై, అవయవము డబ్బుదలనని యెద్దియో యొక భాగమున గురువుగా దేలవచ్చును. ఒకానొకప్పుడు అది విరచనములు కలిగి, కాటు కలిగిన స్థలమునండి రక్తము కారవచ్చును. ఇంకొన్ని విషయములలో మూత్రము రక్తయుతమై యుండవచ్చును. లేక ముక్కువెంబడి పేగులవెంబడి పండ్లచిగుళ్ల వెంబడి రక్తము కారవచ్చును. బయమువలన గలిగిడి మనోహరి విషప్రేరణకు స్వహాయముచేయును. గాయములోనికి జొచ్చిన విషముయొక్క పరిమాణమునబట్టి, వ్యాధియొక్క లక్షణములు ఉద్భవమును వహించి యుండును.

చికిత్స.

ఈ విషయమునకు పరియగు విరుగుడు యింతవరకు గనిపెట్టి యుండక పోయినప్పటికిని, శివుమైనట్టియు సామర్థ్యముతో గూడినట్టియు చికిత్సను జేయుటవలన బాణమును

గా పాడవచ్చును. ఈకింద జెప్పబడిన పనులను వెంటనే జేయవలసి యుండును. కాటు కాలుమీదగాని చేతిమీదగాని అయి యున్నయెడల, గాయమునకు కొన్ని అంగుళములపైగా కట్టును గట్టవలయును. ఈకట్టు రక్తస్పృహారమున కాటంకము గలుగునంత గట్టిగా గట్టవలయును. కట్టునకు క్రిందిభాగము యెర్రపడి, పిమ్మట నల్లపడుటవలన కట్టు క్రమముగా గట్టబడినట్లు గ్రహింపవగును. దీనిపిమ్మట కాటు భాగమునుండి రక్తమును నోటితో పీల్చవలయును. ఈపీల్చినదానిని ఉమ్మివేసి నోటిని శుభ్రముగా గడుగుకొన వలయును. ఇట్లు చేయువాడలకు నోటియందుగాని పెదవుల యందుగాని యేవిధమయిన పుండుయును లేకుండజూడవలయును. ఆస్పృశభాగమున అనగా కాటుగలిగిన భాగమందు కత్తితో కొంచెము యెక్కువగా గీసి, వేడినీళ్లలో ముంచుటవలనగాని, వేడినీళ్ళను పైన బోయించుడుట వలనగాని, రక్తస్పృహనను నశిపృథ్వి పరచవలయును. కట్టుకట్టిన ఒక ఆరగంట కాలుమీద పైన జెప్పబడిన లక్షణము లేవియు గనబడని యెడల, ఆస్పృశభాగమును గడిగినపిమ్మటకట్టను. ఊడదీయవచ్చును. లేనిచో, నంతట ఇది యుపయోగము లేక పోవుటయే గాక, అపాయకరము గూడ గావచ్చును. కాని, అవయవము వాపుదలనంది చల్లదనమును వహించి యూడినయెడల, పైచికిలిని జేయకపోయినప్పటికిని కట్టు విప్పవలసి యుండును. పైన జెప్పినట్లుల కాటునందు ఒకచుక్క స్ట్రోక్ ఆసిడ్ గాని కార్బాలిక్ ఆసిడ్ గాని వేయవలయును. లేక ఒకడ్రామ్మనీళ్ళతో 5 గ్రేయసుల పొటాష్ క్రొమాంగ్ నేట్ కలిపిన సోల్యూషనును గాని గాయములోనికి పోనియ్యవచ్చును.

చురుకునుబట్టించు పదార్థములలో బ్యాండి, స్పిరిటు అమ్మోనియా అరో మేటిక్, లైకర్ అమ్మోనియా (యూడిల్యాస్) సిటిలో నేది అందుకాటు నందుండినయెడల దానిని వెంటనే యియ్యవలయును. యూడిల్యాస్ 30 చుక్కల మోతాదును ఒక ఆరబౌన్సు జలమునందు గలిపి యియ్యవలయును. స్పిరిటు అమ్మోనియా అరో మేటిక్ ను పెద్దమోతాదులో జలమునందు గలిపి యియ్యవలయును. విషముయొక్క ఉద్యుత్కలితమనందు తగ్గుదల కనుపడునంతవఱకును యేబౌషధము నుపయోగించినను ప్రతి పదునైదు నిమిషములకును దానిని మరల మరల యిచ్చుచుండవలయును. నిస్త్రాణ అధికముగా నుండినయెడల చల్లనినీళ్ళను నూఖముపైనయును శిరముపైనయును జల్లి చునరుపట్టిలను గుండెపైనయును జీర్ణాశయముపైనయును వేయవలయును. అంతకాల మందునను, రోగికి విశేషమగు పరిశుభ్రమయిన గాలి వచ్చునట్లు చేయవలయును. ఒడంతయోను ముఖముగ పాదములపైవులను వెన్నగానుండునట్లు చేయవలయును. అనంతర స్థితియందు గాయమునకు పిండికట్టును గట్టవలయును. విషముయొక్క ఉద్యుత్కలితములు తగ్గగనే బలమును గలుగజేయు ద్రవపదార్థముల నావారముగ నియ్యవలయును. అవయవము వాచినంతవఱకును యేమేయు జీతన నొందియుండుని యెడల పైన జెప్పబడిన చురుకు బుట్టించు బౌషధములును, పిండికట్టును ఉపయోగించ వలసి యుండును.

పాండురోగము.

పాండురోగమునందు రక్తహీనతను నూచించుచుగాని, రక్తమునందలి రొక్కలగత దీనియొక్క ప్రధానమగు స్వభావ లక్షణముయి యున్నది. ఆరోగ్యతయం దుండిది రక్తము

నందు యెర్రనికణము లధికముగ నుండుటవలన రక్తమునకు యెరుపురంగు కలుగుచున్నది. ఈ యెర్రని రక్తకణములు సంఖ్యయందు తగ్గువలన నుండుట వలనను, బిల్డు (బిల్డుము)ను గలిగి యుండినట్టియు, డిస్టెరియందు లోపనకు బీల్డు ప్రాణ వాయువును క్వాసకోశమునండి శరీర మునందలి యన్ని భాగములకును గొంపోవుటకు శక్తిగలిగి యుండినట్టియు, హామోగ్లోబిన్ ఆనబడు యీ యెర్రని కణముల యందలి యుక్తభాగము తగ్గియుండుట వలనను — యీ పాండురోగము యేర్పడుచున్నది. రక్తమునందు జలభాగము అధికమయి రక్తమునందలి మరకొన్ని పదార్థములును వాటి గుణములయందు మార్పును కలుగజేయుచున్నది.

చాలని అవోరము; నూర్వరస్సి చాలినంత లేకపోవుట; నీకటిగడులలో నివసించుట; చాలినంత పరిశుభ్రముగకాని, శరీరసాధకము లేకపోవుట—యీవి అన్నియు ఆకలికి ఊహ తను గలుగజేసి, శరీరమునకు బలమును గలుగజేయవు. అతి బడలికవలన శీర్షావయవములు కూడ దీయగలుగు దానికంటె శరీరమునం దెక్కువ నష్టమును గలుగ జేయును. అలచాటుగ నేర్పడిన మలబంధమునందు, మలమునందలి కొన్ని ఉష్ణప్రదార్థములు శరీర మంతానికి బీల్డుక్రాసబడి, విషములుగ బయడేయను. అధిక మనోపరిశ్రమవలన, నిద్రాభంగము కలిగి శీర్షాస్పృశలు గలుగును. మనోవిచారము వలన మనుష్యులు పాలిపోవు విషయమై మనము తరుచుగ వినుచునేయుంటిమి. చెమ్మతో గూడినట్టి ప్రదేశములును మన్యల్పదేశములును యీవ్యాధి కుద్యుక్తతను, బుట్టించును. మాత్రగ్రంథులయొక్క ఊహక, మాల శంక, ప్లిహవ్యాధి, ప్రోక్టాపిండుమండేడి చలజ్వరము, అధిక ఋతుస్రావము — దీని వ్యాధితమైన యీ అన్ని వ్యాధులయందును పాండురోగము ఫలితముగ గలుగవచ్చును.

లక్షణములు.

ఈ వ్యాధియందు బడలు పాలిపోయి యుండును. స్వశక్తియుల యందు చర్మము నందలి మెరుపు తగ్గిపోయి, ఆరచేతులు యెక్కువ తెల్లదనమును వహించి యుండును. నేత్రములలోను తెలుపులు యెక్కువ తెలుపులై, కనురెప్పలు, ముక్కు, నోరు, — బిట్టియొక్క లోపలిభాగములును, నాలుకయు, పెదవులును పాలిపోయి యుండును. చెంపలయందు రక్తము హీనమైనను శరీరమంతయు బరువునందు తగ్గిపోయినను ముఖము నిండుగానుండి ఉబ్బుదల నందినట్లుండును. రోగి నిస్త్రాణనండి చలితోగూడి పరిశ్రమను ఆయిష్టుడై యుండును. ఆరచేతులు తరుచుగా మండుచుండును. పాదములు సాధారణముగ జల్లగనుండును. జలుబు ప్రవేశించి గొంతునందు పచ్చి యేర్పడి, క్వాసనాళములు తరుచుగ నస్వస్థతస్థితియందుండును. వాయువునందు గలుగు మార్పువలన అతివీరసము లేగ్నదవచ్చును. ఆకలి సామాన్యముగ మందగించి యుండును. మాత్రము సాధారణముగ తెల్లనైయుండి, ప్రేగులయందు మలబంధ మేర్పడును. కణితలసమీపమున తలనొప్పియు పోటుతో గూడి యుండినప్పుడు భోజనము చేయుటవలన పరుండి యుండుట వలనను యీనొప్పి స్వల్పకాలవచ్చును కూర్చుని యుండుటవలన గాని, పరిశ్రమను జేయుటవలన గాని, యీ నొప్పి అధికమగును కాళ్ళను చేతులును లాగుట తరుచుగా నుండును శ్రీలలో ఋతుస్రావమునం దస్వస్థత యేర్పడును. కుసుమవ్యాధి(బుకెరియా) తరుచుగ గలుగుచుండును. గుండెయొక్క అడర

యేర్పడును. వ్యాధి అభివృద్ధి నందిన కొలదిని ఉచ్చాస్య నిశ్వాసముల యందు ఆయాస మేర్పడును. నిస్త్రాణ అతిశయమగును. జ్వరముందలి అస్వస్థతయు పెంపందుచుండును. చెడిపోయిన రక్త ప్రవాహమువలన మెదడును అస్వస్థతనందుట కారంభించును. రోగికి కోపము అధిక మగుచుండును. జ్ఞాపకశక్తి తక్కువయి దేనియందైనను దృష్టినిలుపుట యందలి శక్తి హీనత నందును. వ్యాధి కొంత కాలమువరకు వ్యాపించిన పిమ్మట స్త్రీహ ఘనతనంది చాదములును మడమలును వాచుట యేర్పడవచ్చును.

పైన జెప్పబడిన లక్షణములు అన్నియు ఒకేమారుగా గనబడుననిగాని ఒకటి తరువాత నొకటి కనబడుననిగాని యొంచరాదు. రక్తముయొక్క స్వీణగతి నందుట, ఒకప్పుడు ఒక అవయవమును, యింకొకప్పుడు యింకొక అవయవమును అస్వస్థత నందుచు, కొన్ని మారులుగాని, ఒకప్పుడు కొన్ని సువర్ణిములుగాని పట్టవచ్చును. పాండురోగము అనేక అంచెలతో గూడిన స్థితులతో శరీరమునందు బ్రవేశించును. అనేక లక్షణము లతిశయిత నంది, కేవలము నిస్త్రాణ వలననేగాని, లేక అంగబృత్తిరోగమో పక్షియామో ప్రవేశించుట వలనగాని రోగి మరణము నందవచ్చును. ఈ వ్యాధియొక్క సూచన లేమాత్రము గనబడినను నిర్లక్ష్యము చేయరాదు.

చి క్తి త్న.

ప్రతిదినమును సామాన్యమగు శరీర సాధకమును బుచ్చుకొనుచుండవలయును. రోగి నివసించుచుండు, నిద్రించుచుండు, విచేయించుచుండు స్థలములందు పరిశుభ్రమగు గాలియొక్క రాకపోకల కనువు లేర్పడియుండవలయును. ఆహారము బలమయి నదిగ నుండవలయును. అజీర్ణమును గలుగజేయు వాటిని దృఢజింపవలయును. సారాయి మొదలగు వాటిని బహుమితముగా బుచ్చుకొనవచ్చును. చన్నీర్లలో స్నానముగాని గోరువెచ్చని నీళ్ళలో స్నానముగాని మిగుల ఉపయోగముగ నుండగలదు. వాయువు నందు మార్పులు గలుగుటకై యితరప్రచేశముల కరుగుటయు మంచిది. పైనజెప్పబడిన కారణమువలన ఐర్స్ (లోహము) కలిసియుండు బలవర్ధకావధములు యెక్కువ ముఖ్యములైయున్నవి. ఈ లోహము శరీరమునందు పట్టుపట్టుటకుగాను ఆరోగ్యత కవసరమగు యితరపదార్థులను అవలంబింపవలయును. ఐర్స్ సంబంధమగు మందులలో సల్ఫేట్ ఆఫ్ ఐర్స్ ను ముఖ్యముగ సుపయోగింపనగును. దీనిని 2 మెదలలు 5 గ్రెయినులవరకు. రెండు లేక మూడు బోన్సుల జలములో గలిపి యిచ్చువలయును. నాలుక బండబారి వెడల్పుగను, తెల్లగను, పండ్లచే నొవ్వులు పడుచుండు స్థితిలో నుండి నపుడు, యిది యెక్కువ ఉపయోగముగ నుండును. మలబంధ మేర్పడి యుండికయెడల విరేచన కారల నవసరమునుబట్టి ఉపయోగింపనగును. ఋతుసాగ్రవ అస్వస్థతతో గూడియుండిన యెడల ఆందులకగు చికిత్సలనే జేయవలయును.

పాండురోగము స్థిరతనంది చాలకాల ముండియుండినపుడు నీలిగిరి ఒరవ్వుత పొంతములందు కొన్ని దినములు నివసించబోవుటవలన మిగుల ఉపయోగముండగలదు. కొద్దిసాటి సముద్రప్రయాణమువలనను గుణవియ్యగలదు. బోవిధయోగముల కిందొడనగును. ఋతుసాగ్రవసంబంధమగు అస్వస్థతతో గూడియెడల 6 వ బలవర్ధకావధమును వాడవలయును.

శరీరముయొక్క వర్ణము తిరుగుదల నందుచున్నపుడు, టైకో ఆర్మెనికాలో 40 మినిములను 8 బౌన్సుల జలముతో గలిపి ఒక బౌన్సునొప్పున దినమునకు మూడు పర్యాయములు భోజనానంతరము పుచ్చుకొనవలయును. మలబద్ధము డిరియడల అందులకగు చికిత్సను కేయనలయను. ఆకలి సరిగా లేనియెడల ఆహారముతో ఫేర్చెట్ డిన్ పెషిస్ పిష్టాయిష్ట నుపయోగింపనగును. బిడ్డలకు ఒకగ్గెలును మొదలు గ్గెయినలవరకు దినమునకు మూడు సారులు కాలిన్సియం ఫాస్ఫేట్ ను యియ్యవగును. ఈ వ్యాధియందు బుక్రోట్ వెల్కిం ఆండ్ కంపెనీయొక్క బిఫ్ ఆండ్ ఐరన్ వన్ మిగుల ఉపయోగముగ ఆహారముగ నుండగలదు.

స్త్రీ హ వ్యాధులు,

స్త్రీ హ అనెడి ఆవయవము ఎదుటివైపున జీర్ణాశయమువలనను, నేనుగట్టి వైపున డక్కయెముకలవలనను మాయబడి, ఆరోగ్యస్థితియందే త్రాగుటవలన తేలికగా గనుగొన వీలు ఉండదు. స్త్రీహయొక్క అనేకవ్యాధులు చలిజ్వరమువలన గలుగు చున్నట్లు యెంచబడుచున్నవి. స్త్రీహవ్యాధియందు ముఖ్యమయినవాటియందు రక్తము కూడుకొనుట యేర్పడుచున్నది. ఈరక్తము కూడుకొను నీతి ఉద్భుతగతియు దీర్ఘవ్యాపకగతియు అని రెండు గతులుగ నేర్పడియున్నది.

ఇందు ఉద్భుతగతి, చలిజ్వరమందు యెక్కువ తరుచుగ నకస్మాత్తుగ గలుగు చుండును. చలిగతియందు ఉపరిభాగమునుండి రక్తము అంతరావయవములకు గొంపోబడి స్త్రీహయందును అధికరక్తము ప్రవేశించి యందలి ఆల్బికలు విస్తరింపునంది, యెక్కువ ఒత్తిడిని బొందుచున్నవి. ఎడమవైపునందలి ప్రీక్ష్మాకలక్రింద బాధగనుండి పబ్బిడనముతో గూడి బాధ నడుమువరకుగాని యెడమ భుజమువరకుగాని వ్యాపించియుండుట వలన రోగి యెడమవైపుల స్వస్థతగా బయండుటకు వీలుండదు. తిర్వటయు వాంతియు ఉండవచ్చును. వాంతియందు రక్తముండ వచ్చునుగాని విరేచనమునందు తరుచుగా రక్తము కనుపడును. చలిజ్వరము రానికారలయందు యీవ్యాధి కలుగుట బహు ఆరుదై యున్నది. ఉద్భుతగతి నివహించిన యీవ్యాధి కొద్దిదినములు చెమటపోయుట వలనను ఆతివిరేచనము లగుటవలనను మూత్రమునందు దళమయిన గసి తేలుటవలనను నశించిపోవును. మొదటిపర్యాయము యీవ్యాధి కలిగినప్పటికి రక్తము కూడుకొనుట పూర్ణముగా నర్థకమునుగాన తరుచుగ నిట్లు కలిగినయెడల యీ ఆవయవమునందలి ఒత్తిడిగలిగిన ఆల్బికలలో రక్తగుంబంధమగు పదార్థములు నిలువయుండుటవలన నీ ఆవయవము మరల స్వాభావిక పరిమాణము నందజాలదు. ఇందు మూలముననే స్త్రీహస్థిరముగ ఘనతనంబును గలిగి చేతితో చాకుట మూలమున దీనిని గనుగొనవచ్చును.

దీర్ఘ వ్యాపక గతియందున్న యీ వ్యాధి, యీ వ్యాధియందలి ఉద్రుతస్థితి అనేక మారులు కలిగినదాని ఫలితముగ గలుగవచ్చును. కాని తరుచుగా స్థితి క్రమక్రమముగను బాధ లేకుండగను బ్రవేశించి చాలా కాలము ఆశ్చర్య జేయబడుటవలన, తుదకు ఘనత సందిన యీ అవయవము బరువై యెడమ వైపుల బండనొప్పి ప్రారంభమగును. ఈ అవయవము యొక్క అస్వస్థత అధికమయినప్పుడు మిగుల పెద్దదియై, మౌఖ్యముగా బిడ్డలయందు ఉదరము విస్తరించి హిమచుకొని విచ్చినట్లుండును. ఈస్థితియందు శరీర వేడిమి సామాన్యముగ సాయంకాలమునందు 100 డిగ్రీలవరకు హెచ్చును. ఈ హెచ్చుదల విడువకుండ గలుగుచుండినయెడల వ్యాధి పెంపందుచున్నదని చెబువచ్చును. బిడ్డలయందును పెద్దవారల యందును స్త్రీహ ఘనతనొంది యున్నపుడు పచ్చిగాను పెళుసుగాను ఉండి బిడ్డలగుటకు యెక్కువ అనువుదేర్పడి యుండును.

ఈ అవయవముయొక్క అస్వస్థత చేర క్తమునందలి యెర్రగిని కణములు తగ్గదలనందుటవలన పొందురోగము ప్రవేశించి మనసి పాలిపోయి నాలుక తెల్లవై వణక స్థితియందుండి కండ్లయందలి తెలుపులు కూడ మెరయునట్టి వర్ణము కలిగి అతివిరేచనములు తరుచుగ గలుగవచ్చును. కొంత స్థితివగతును నెమ్మదించుటకు వీలు ఉండును. స్త్రీహ యొక్క ఘనతనొందుట అధిక్యమయి, రోగి మరియు వీరసతిసంది ఉదరమునకును కాళ్ళకును నంజుమాపి అతి విరేచనములు గాని అమచిరేచనములు గాని స్థిరములై రోగి మౌణ్యము నందును.

స్త్రీహ అకస్మికముగా బాధనందినపుడు వేడికాపడములను గావలయును అతి విరేచనములు లేకుండినపుడు 5 వ విరేచనకారిని వాడుటవలన విరేచనము లగునట్లు చేయవలయును. అతివిరేచనము లుండియుండిన యెడల అదేబోషధ యోగమును సోడానత్సేటు లేకుండ వాడవలయును. చలిజ్వరముండిన యెడల, అందులకు చికిత్సను జేయవలయును. జ్వరము లేకుండ స్త్రీహ వ్యాధులయందును విరేచనము క్రమముగా నగుచుండుట అవసరముగాన జరూరునుపట్టి 5 వ విరేచనకారిని వాడవలయును. బిడ్డల పాలు విశేషముగ పుచ్చుకొనుచుండ వలయును. ఇందుతో లైంబుటరును కొంచెముగా గలుపనగును. పల్సేట్ ఆఫ్ బరనును 2 మొదలు 5 గ్రెయినుల వరకును 2 లేక 3 డౌన్సుల జలములో గలిపి యిచ్చునగును. ఉదరమువైపుల ఫ్లానల్ గుడ్డను సామాన్యముగ బిగింపుతో గట్టుట వలన నుపయోగముండగలదు.

వీలున్నచో 40 గ్రెయినుల పల్విస్ జాలస్ కో తో గూడ 5 గ్రెయినుల సల్ఫేట్ ఆఫ్ బరన్సును గలిపి ప్రతి ఉదయమునను యిచ్చుచు 3 వ బలవర్ధకావధమును దినమునకు మూడు పర్యాయములు వాడవలయును. దీర్ఘ వ్యాపక స్థితిలయందు 10 గ్రెయినుల ఫెర్రయి ఆరెనస్, 1 గ్రెయిను స్ట్రీక్నిక్, 40 గ్రెయినుల క్వినిన్ వీటి సన్నిహితి గలిపి 40 మాత్రలుగా భాగించి, దినమునకు మూడు మాత్రల చొప్పున సేవించ వలయును. లినిమెంట్ ఆయెడిన్సు, పుండు పడకుండనట్లు జాగ్రత్తతో నెమ్మదిగా పెన రాయవలయును. హైడ్రో జరై ఆయెడైడ్ ఆయింట్ మెంటును ప్రతిదినమును రుద్దనగును. బిడ్డలకు నచో సోఫ్ లిని మెంటును వైభాగమున సెమ్మడితో రుద్దవచ్చును.

పులిపిరి కాయలు.

స్పృహను కారణ పీడియ దెలియకుండ ముఖ్యముగా పడుచు వాగల యొక్క చేగు లపై పులిపిరి కాయలు తేచును. తదుచుగా వాటంతట అవియే క్రమముగా వలించును. ఈ పులిపిరి కాయలు యెదుగుటలో చర్మముపైన నెప్పుడు నుండిన నుడల బలమైన దారము నకు పైనమురాసి వాటిచుట్టును బిగించి కట్టినచో ఒకటి రెండు దినములలో నవి తగి పడి పోవును పిమ్మట పులిపిరియును వాటిని పటికతో నద్దవలయును. వేడినీళ్లతో గడిసి, పులి రాత్రియును గుడ్డను వినిగిలో దడిపి పైన చేయుటవలన కొన్ని పులిపిరి కాయలు నడిచిపోవును. వాటిని కోయటముగాని రేగుటలను గలంగ జేయటముగాని, హామము.

పాదములమీద నయ్యెడు కాయలు.

పాదములపైన యెత్తయిన భాగములయందు ఒత్తిడితగులుటవలన కాయలుగ నేర్పిడును పీటిని యెప్పుడును గోయగూడదు. మిగులబిగువైనసూట్టుగాని స్ట్రాప్స్ గానికొడుగుటవలన నిటు కలిగినయెడల, వాటిని సరిచేయుటవలన నయును కాగలవు. మెత్తనైన కాయలు ఆయి నయెడల, ఒత్తిడిని దొలగించుటవలన నవి సర్దుకొనగలవు. వినిగిలో దడిపినపుడు కాయల మీద రాత్రిలయందు ఒక వారమువరకు గట్టినయెడల, ఉపశాంతి గలుగగలదు. ఈపెసను లవలన నుపయోగము లేక పోయినయెడల, ఆసిటిక్ ఆసిడ్ నుగాని సైటిక్ ఆసిడ్ నుగాని తేలికగాపైన అద్దవలయును. ఈప్రకారము కాయయొక్క మధ్యభాగమును మాత్రిమే అద్దవలయును. దానిచుట్టును చుమరునుగాని హానలనుగాని రాయటవలన, ఆసిడ్ ప్రక్క భాగములయందు దగులకుండ జేయవలయును.

పురుగులు.

మనుష్యునియొక్క పేగులయందు పీడించునట్టి పురుగులు మూడు సామాన్యతలుగా యేర్పడియున్నవి. (1) టేప్ పురుగులు—ఒక విధమయిన పీటికిపాము (Tape-worm); ఈపురుగులు సామాన్యముగ పెద్దవారిలయందు మాత్రమే గలుగుచుండును. (2) గుండ్రని పురుగులు (Round-worms): ఈ పురుగులు విడదలయందు ఎప్పుడు చగను గలుగుచుండును. (3) నులిపురుగులు: విడదలయందను పెద్దవారిలయందును గలుగుచుండును.

1. టేపు పురుగులు.

ఈ విధమగు పురుగునందు ఆనేక తగలు గలవు. ఇది చిన్న పేగులయందు గాని, పెద్ద పేగులయందుగాని, నివసించును. ఒక్కొక్కప్పుడు పేగుల యంతటను వ్యాపించి యుండును. దీనియొక్క పొడుగు విశేషముగనుండి, అరు ఆడుగులు మొదలు ఇరవది రుడుగుల వరకును, ఒక్కొక్కప్పుడు యంతకు మించియును ఉండును. ఈపురుగుననుపై, తెల్లగానుండి, టేపుదారమునుబోలి, అంతంగకమునకు సంబంధముగల గురి, మూడు ఒక అంగుళపు

ఋషులెం గా నెలవలెను, ఒక కేసుకు లోపలే యింకొక కేసును మోయుదు, సంపూర్ణముగ నభివృద్ధియందిన పురుగునందు యీ ఆకుపలు 1,100 వరకుకూడ వ్యాపించి యుండును.

ఈ పురుగుయొక్క ప్రతిజలపునందు పుగవభాగమును శ్రీభాగమును గూడ గలవు. కాబట్టి ప్రతిభాగమును ఆనేక పురుగులతో చేర్చిన పంక్తిగా నెంచదగి యున్నది. ఈపురుగుయొక్క తలవైపున పన్నునై ఆదోకగానుండును. శిరము త్రికోణాకారముగనుండి సుమారు గుండుసూదియొక్క తలయంత యుండి, నాలుగు నల్లనిచుచ్చలుండి యీభాగములతోనే బేగులను బట్టియుండును. ఈపురుగు వెడయెద్ద కొంతకలుపులు యేర్పడుచుండుటవలన పొడుగునం వెదుగుచు, తోకయొద్ద సంపూర్ణాభివృద్ధినందిన కలుపులు, మలముతో బడిపోవునుండును. ఇట్లు బయలు వెడలిన తునుకలయందు యీపురుగుతో సంబంధించిన అంశము లనేకము లెక్క లేకండనుండును. ఈ అండిములయందలి పిల్లలకు బోరియలను జేయుట కవసరమగు ఉపకరణము లేర్పడియుండును. మలముతో వెలువడిన నీపురుగుయొక్క కలుపులు నున్నట్లు, యారంభించిన నే, అందలి గుడ్డు, గొలితోగాని, నీటితోగాని, యితరమగు కాగణముల మూలమునగాని, ఆకస్మికముగ నెట్లు గొంపోబడిన నట్లు తమ కవ్యస్థానమును జేరుచున్నవి. ఈగుడ్డు కేవల ఆవరణముతో, పశువులయొక్కయు, పండులయొక్కయు మేకలయొక్కయు, యితరజంతువులయొక్కయు, జీర్ణాశయములందు జేరవచ్చును. జీర్ణాశయమునందు యీగుడ్డు పగిలి పిల్లలయి బోరియలు జేయుటకగు పనిముట్లతో మాంసములొనికై మార్గములజేసికొని, అందు తిత్తిసంబంధమగు పదార్థముగా నభివృద్ధియందుచుండును. మాంసమును దినుటలో యీ పదార్థమును భుజించినవారల యొక్క పేగులందు యిది పేపుపురుగుగా నెదుగును. హరగాయలయందును ఆకస్మికముగ నీసంబంధమగు పురుగు స్థానము చేర్చరచుకొని యుండినయెడల, నట్టివానిని దినుటలేనను యీ వ్యాధి సంభవించవచ్చును. ఎట్టి పదార్థములును బాగుగా నుడికిన యెడల, అంగుండు యేసంబంధమగు పురుగులును గుడ్డును నశింపునంది తీరవలయును. కాబట్టి సగము ఉడికిన పదార్థముల భుజించుట పనికిరాదు.

పేగులయందునొప్పి, విరేచనము క్రిమముగా గాకపోవుట, విరేచనమగునపుడు ముగ్గుట, ఊపిరిగాలియందు దుర్వాసని, నాలుకపై పొరగన్నుట, క్రిమముదప్పుచుండు ఆకలి, మూత్రాశయముయొద్ద లేగుదల, ముక్కుయొద్దను ఆసనుయొద్దను దురద—యీలక్షణములతో కూడియుండును. నిద్రయందు పండ్లుకొనుట, బిడ్డలు భయముతో నేడ్చుచు నిద్రలేచుట—యీ అంశములును గమనించదగి గుప్పిరి. తలనొప్పి, విరారము, పొడిదగ్గు, గుండెపరు, నిద్రలేచి—వీటినిగూడ నీ వ్యాధిలక్షణములుగా నెంచవచ్చును.

చి కి త్తు.

పురుగులపై ఉపయోగించెడి మందులు ఆ పురుగులకు క్రిమముగా దగిలిన యెడల చావనైన జచ్చును. లేక వెలువడినైన వెలువడును. పేపుపురుగు విషయముతో ముఖ్యముగా మందులు పురుగుయొక్క శిరమునకు దాకవలయును. లేనిచో, యీ పురుగుయొక్క పొడగునం వెద్దిగణములు వెలువడిపోయినను, శిరము నిల్చియుండిన యెడల పురుగు మరల అభి

వృద్ధునందలి పనుకటి లక్షణములే మరల పుష్కరంబు మగును. ఈ ఘటములకు, శరము పేగుల యందలి అమమునందు గట్టిపట్టును బట్టియుండును. కావున యిట్టిపురుగునకే మందు నిచ్చునపుడు కొన్ని మందు జాగ్రత్తలను బుచ్చుకొనవలసి గుంపనది. మూతపిసములు ముందుగా పాలు రొట్టె మొదలగు తేలిక పదార్థములను భుజింపవలయును. బుగాళాదుగలవి, పిండి వంటలు మొదలగునవి త్యజింపవలయును. మూడవదినము గాత్రీయందు చిట్టాముదమును గాని, 4 వ బౌషధయోగమునుగాని, విరేచన కారిక బుచ్చుకొనవలయును. మనచేతి ఉదయమునగాని, యీ విరేచన కారి పని చేసిన పిమ్మట గాని యిందుల కేగ్గడిన మందును ఉపయోగించవలయును.

ఈ క్రింద చెప్పబడబోవు బౌషధములు దొరకనియెడల దానిస్థానమును వాడవచ్చును. (దానిమ్మవేళ్ళయొక్క తెరడు, పచ్చిచిన మొదల 2 బౌష్ణమును యెండుదయిన మొదల 3 బౌష్ణమును 2 పయింట్ల నీళ్ళలోవేసి ఒక పయింటి అగునట్లుగా కాచి వడపోయవలయును. దీనిని మోతాదు ఒకటికి రెండు బౌష్ణుల చొప్పున నుపయోగించవలయును. దానిమ్మకాయయొక్క బెండు అయినచో అదేప్రకారముగా కాచి దీనియొక్క మోతాదు ఒక బౌష్ణ మొదలు ఒకటిన్నర బౌష్ణువరకు మాత్రమే అయియొనెడిది. ఈ 3 మాయమును మొదటి విధముగా జేయబడిన దైనయెడల 2 బౌష్ణుల చొప్పునను రెండవవిధముగా జేయబడిన దైనయెడల మోతాదును తగ్గించియును, అట్లు గొకపర్యాయము చొప్పున ఆరు మారులు పుచ్చుకొనవలయును. అటుతరువాత నాలుగు గంటలవరకును విరేచనము గాక పోయినయెడల చిట్టాముదమును బుచ్చుకొనవలయును. ఈ విరేచనములగుండా పురుగు పడిపోవును. పురుగుయొక్క శరము విరేచనములందు గనబడక పోయినయెడల మరునాటి వారమునందు మరల యిదేపద్ధతి ప్రకారము పనిచేయవలయును).

ప్రదానికంటె మంచిమందులు:—(1) మేల్ ఫర్వయొక్క చమురు (లిక్విడ్ టార్); (2) స్పిరిటస్ ఆఫ్ టర్పెంటిన్; (3) కాసో (Kousso) మొదలగు మందు ఒకదాని మును మూడు భాగములుగా జేసి గంజినిళ్ళలోగాని చావలోగాని గలిపి అరగంట కొక మోతాదు చొప్పున ముమ్మారు యిచ్చవలయును. రెండవమందు అరబెన్నును రెండు మోతాదులుగాజేసి జావలోగలిపి అరగంట కొక మోతాదు చొప్పున రెండుమారు లిచ్చవలయును. మూడవమందు (కాసో) పొడి అరబెన్నును ఒకటంబరు ఉడుకునీళ్ళలో అయిదుమిషములు ఉంచినపిమ్మట అంతయు గలిపి గోరువెచ్చని వేడిగానన్నపుడు ఒక్కమారుగా దాగివలయును. ఈ మందులను పైనజెప్పిన ప్రమేయను గమనించినపిమ్మట పరగడుపున బుచ్చుకొనవలయును. మూడులేక నాలుగు గంటలపిమ్మట చిట్టాముదము నొక మోతాదును బుచ్చుకొనవలయును. పిమ్మట పండ్రెండు గంటలవరకును ద్రవపదార్థమును మాత్రమే అనారముగ బుచ్చుకొనవలయును. మూడవమందు (కాసో) ను లిడ్డలకు నియ్యగాదు. ప్రైవెట్టుల పైన ఏ సాంజోసిస్ ను గూడ నిచ్చి పిమ్మట చిట్టాముదమును యిచ్చుటవలన నొకప్పుడు గుణమియ్యగలదు, ట్రెమార్ (వామపుత్ర) 20 గ్రాముల వరకును మాత్రగా జేసి పుచ్చుకొనుట వలన నొకప్పుడు గుణమియ్యగలదు.

2. గుండ్రని పురుగులు.

వీటినే సామాన్యముగ ఏటిక పాములు అని వాడుచుండురు. ఇవి పేగులను జీర్ణాశయమును ఆశ్రయించి యుండును. ఇవి ఒకప్పుడు వాంతియగుటలో బయటికి వచ్చును. చుట్టుటలోని జొచ్చుటయు గలదు. ప్రేగులలోనికి జొచ్చుటవలన పేగుల యొక్క వాపుదలను బుట్టించును. కారీజములోనికి జొచ్చుటవలన పచ్చ కామల వ్యాధిని బుట్టించవచ్చును. ఈ వ్యాధియందలి లక్షణములు పేపుపురుగు సంబంధనే యుండును. ఈ పురుగువలన బిడ్డల యందు మూగ్గులు కలుగవచ్చును.

ఈ క్రింది బొంబము దొరకనపుడు పేపుపురుగు వ్యాధికింద యేర్పరుపబడిన రీతిగనే దానిమ్మ కషాయమును యియ్యవలగును. నాలుగు గ్రెయినుల సాంటానీన్ ను రాత్రి పరుండు ముందర యిచ్చి మరుసటి ఉదయమున ఒక ఆర బౌన్సు చిట్లాముదమును యియ్యవలయును దీనివలన నుపయోగము లేక పోయిన యొడల పేపు పురుగు వ్యాధికింద చెప్పబడిన రీతిని టర్నెన్ టీన్ ను ఉపయోగింపవలగును. రెండుసంవత్సరముల బిడ్డకు రెండుగ్రెయినుల సాంటానీన్ ను యియ్యవలగును ఇందువలనని పశ్చిమ తీర్థము వయసునకు ఒక పాపుగ్రెయిను చొప్పున మోతాదును హెచ్చింప వలయును. సాంటానీన్ ను చక్కెరలో గలిపి పవుడరుగా దీసికొనవలగును. సాంటానీన్ ను యిచ్చిన దినమున బిడ్డలకు ద్రావాహరములను మాత్రమే యియ్యవలగును. సాంటానీన్ కు వెలుతురు తగిలినయెడల చెడిపోవును గనుక యిది యుంచబడిన బుడ్డివయిన బిచ్చునకాగితము నంటించవలయును. సాంటానీన్ ను ఉపయోగించిన పిమ్మట మాత్రము తీవ్రపిష్టమును వహించి యుండును. నేత్రము కూడ నొకప్పుడు ఆస్పష్టత నందవచ్చును. ఈ ఫలితములు కీక్రీము ననే అంతరింప గలవు.

3. నులిపురుగు

నులిపురుగులు, సుమారు మూడవవంతు ఆంగుళము పొడుగుగలిగి కొంచెముగా వంగి యూడి, తెల్లనై యుండును. ఇవి నులముతో బయట పడి పోవుచుండును. వీటి వలన విశేష చనము ఆనుముతోగాని, రక్తముతోగాని గూడి యుండునటులు జేయుచుండురు. దుర్బలులైనట్టియు, పశుశ్రమగా నుండఁజేయు బిడ్డలయందు యిది విశేషముగ వందల కొలదియు వేలకొలదియు ఉండును.

చికిత్స.

పెన్సివాలను 5 వ విశేషన కారిని వాడవలయును. బిడ్డలకు చిట్లాముదము నియ్యవలగును. శరీర పశుశ్రమ మిగుల ఆవశ్యమయి యున్నది. రెండు బౌన్సుల వాస్లిన్ లో ఒక ద్రాము గార్బాలిక్ ఆసిడ్ ను గలిపిన ఆయింట్ మెంటును ఆననము చుట్టును రాయటవలన అచ్చటనుండడి యీనంబంధముగు గుడ్డు నళింపు నందును.

ప్రత్యేకము.

నాలుకపై పొగగమ్మట, దీనివల్ల జ్వరము తగ్గును. "కలి మిరియి, చుర్ర, తలనొప్పి, విరేచనము కలిమముగా కాగ విరేచనము నల్లముగా చేసి వర్షము తప్పి యిండుట, ఆప్పుడప్పుడు పైత్య సంబంధముగ జరిగినచో ముగ్గు, పసుపు, నూనెలు, కడివెల్లుల బదల పుగానుండును— యీ లక్షణములం దేవియైనను ఉన్నతస్థి నాకము డింపుడు ప్రత్యేక ద్రవ్యముండినట్లు యెంచబడును.

యూమిన్ ఒక గ్రెయియ, యిట్లాగ్లెన్ ఒక గాలానిత్తో ఒక గ్రెయియ, యిట్లాగ్లెన్ హయోకామన్ ఆరగ్రెయియ— వీటి అన్నిటితో కేయబడిన ఒకటి తేనె రెండుమాత్రలను రాత్రియందు సేవించవలయును. నెట్ల వపుడను అంబుకు యీ క్రింది బోధయోగమునైనను వాడవలెను.

పోడియ పొటాసియం క్లోరైడ్ (పొడి) 120 గ్రెయియలును. పోడియ ప్రొకల్బోనేట్ 40 గ్రెయియలును, బాగుగా కలిపి ఒక పొటాను గాని దీనిని గ్రెయియల జలములో గలిపి, పిమ్మట 33 గ్రెయియల క్లోరైడ్ ఆసిడ్ను దీనిలో గలిపి, యీ పొంగువచ్చు జలమును దాగవలయును.

పొంగు.

(వేప పువ్వు)

పొక్కులతో గూడినట్టియు, సామాన్యముగ బిడ్డలనుండు వచ్చునట్టియు, అంటు సంబంధమునట్టియు, జ్వరము పొంగు నుబడును. ఈవ్యాధి కారణమునం దావరించిన మొదటి పక్షమునకు వచ్చునట్టి యెనిమిది దినములు మొదలు పదునాగునాగు దినముల నరకును బట్టును. ఈవ్యాధి కలితోడను, జ్వరముతోడను, జలుబు తోడను ప్రారంభమగును. నేత్రములు యెరిగిన పచ్చిగానుండి నీళ్లు కారు నుండును. గొంతు పచ్చిగా నుండ వచ్చును. గుమ్మట, ముక్కుకెంబడి నీళ్లు కారుట, దగ్గు, ఉండును. వానికి తెల్లగానుండి కొనలు యెరిగా నుండును. చూడవ దినము అంశ్యమునగాని నాలుగుదినము అంశ్యమునగాని, మొదటగా నుండును. ముఖము, నెడ, కడుపు, ప్రాణము పిమ్మట కాళ్ళు చేతులమీదను పొక్కులు కనుగొందును. కరోనేడియ 103 మొదలు 104 వరకు వచ్చును. పొక్కులు చిన్నవై యెరిగినానుండి నోవ పొట్టువలె నుండును ఇది జ్వరము కలిగినముగా కలిసిపోయి యెరుపునపు కలిసిన వర్షమును వహించి చర్మమునకు కొంచెము యెరుగుగానుండును. జ్వరమును దగ్గును ఉంచుచునే నుండునుగాని దగ్గునడలింపు నుండును. పొక్కులు కనబడిన చూడు నాలుగు దినములకుముందుగా ముఖము మీదికియు పిమ్మట చేతులు కాళ్ళపైననియును, పొక్కులు వాడనారంభించును. నుమారు రెండు దినములలో పొక్కులు అంతరించి పోవును. పొక్కులు అతిశయముగా నున్నపుడును, తగ్గుదలనందుట కారంభింప

గనే శ్లాగ్ముక్తముగా తగ్గుదలనందును, ఇందు 103 డిగ్రీలకు మించియుండునపుడు, ఒకవిధమగు వాసనతో గూడి యుండఁజును, ఇందు తగ్గితగా సంచనలనీయు. దును అతినిస్త్రాణ, పొడి యెనట్టియు గోధుమార్ద్రము గలిగినట్టియు నాలుక, కఠియైన పొక్కులు — యీవి అపాయమును ను చించును.

కొన్ని ఉష్ణగ్రాహకములు కొమ్మునదేసెను స్వప్నానియా లానికి దింపవచ్చును. వ్యాధ్యనంతరము సంస్కృతక కలుగ వచ్చును.

చికిత్స.

వ్యాధి అంతరంగికగనే గోగని సుగుండవల్లవలయును రోగిని గాలి నివహంత బాగ్నిత పడవలయును. నీటి గాలి తగిలినయువల స్వప్నమోనియాత్రింద జేలవచ్చును. వ్యాధి ప్రారంభముననే వేసేనీళ్లలో స్నానము చేయించుటవలన పొక్కులు త్వరలో దేలగలవు. రోగిని నూత్రము గాలినివకుండ నుండవలయునుగాని, రోగి పరుండియుండు గదిలో గాలియొక్క రాకపోకలగు నీవుగ మార్చును త్వరచి యుండవలయును. కండ్లముడుట యొక్కవ వెల్లరు లేకుండ జేయవలయును. ఒవలు పొడిగా మున్నయెడల గోరువెచ్చని నీళ్లతో శరీరమునం దొక్కొక భాగము నూత్రము స్పృంజి చేయించుంపవలయును. చేతులకును పాదములకును వానలీనను గుడ్డుటవలన వేడియయెడలన బిగువుయెడలను ఆపకాంతి కలుగగలదు. దాహము విశేషముగా నుండును గాని పాలు నిత్య కలిపిగాని, లేకుండనుగాని, యియ్యవచ్చును. విశేషబద్ధముగా నుండినయెడల, చిట్టాముదను నియ్యవలయును. విశేషకాయల వెక్కువ గాని యిరాదు. దగ్గు ఉండినయెడల 247 వ పుటయందలి కొండవ బౌద్ధయోగమును వాడవలయును. మూడుభాగములు ఉష్ణజలమును ఒక భాగము వినిగర్ను గలిపిన దానియందలి ఆవిరిని లోనకు చీల్చుటవలన ఉపయోగముగ నుండగలదు. పొక్కులు ఆకస్మాత్తుగ తగ్గి పోయి నిస్త్రాణగ నుండినయెడల వేడి నీళ్ల స్నానమువలన ఉపకారం గ నుండగలదు.

ఈ వ్యాధి ఉండు అంటుగుణము విశేషముగ నుండియున్నది. కాని రోగియొక్క బట్టలను విడిగానుంచి, కార్పాక్ అసిడ్ సాల్యూషనులో గడగ వలయును. ఈ అంటుగుణమును పొక్కులు కనుపడినయెడల విశేష ఉద్యోతస్థితియందుండును. పొక్కులు కనుపడక మునుపు జలుబుస్థితియందుండినపుడును, అంటుగుణము ఉండియుండవచ్చును. పొక్కులు పోయినపిమ్మట మూడువారముల వరకును యీ రోగిని విడిగా నుంచుటయే మంచిది. ఇతరవిడ్డలను దగ్గరికు రానియ్యకుండుట వలన యీ వ్యాధి యొక్కవ వ్యాప్తత నందకుండ నిలుపు చేయవచ్చును.

బట్టల.

1. వండుకలు ఊడిపోవుట.

శరీరవ్యక్తియొక్క దుర్బలతను గాని జ్వరములవచ్చుటగాని కడుచుపారల యందు వండుకలు పోయిపోవును. స్త్రీలో ఎక్కువవచ్చును. ఇవి వెక్కువకు బాధ నొందినచో

యందును, వెండుగ్రాకు ఊడిపోవుట తటస్థించును. మొదటగా అన్ని వెండుగ్రాకులకును విడదీసి దుర్బలమైన పాక్షికవెండుగ్రాకులను పూర్తి తొమ్మిదిదినములకును గత్తిరించుచుండ వలయును. పూర్తిఉదయమునను పోకచెక్కినీళ్లతో తలను గడిసి, ముతక నూనెను తల నేడియెక్కునట్లును రుద్దవలయును. బ్రష్తో తరుచుగ దువ్వుచుండవలయును. ఈ వైద్యకరిణము జపయోగింపకపోయిన యెడల, యీ క్రింది బోధయోగముల నుపయోగింపవగును. అలిప్ అయిల్ రెండుబౌన్సులు, పాటాన్ ట్రైకర్బనేట్ రెండు ట్రాములు, ఆమ్మోనియా సాల్యూషన్ రెండుద్రాములు, టింక్చర్ కంఠారిడీస్ రెండుద్రాములు—పీటి నన్నిటిని బాగుగా కలిపి, చప్పిళ్లతో గడిగిన పిమ్మటను, వెండుగ్రాకుయొక్క నుదర్శలూదీనినబాగుగా రుద్దవలయును. రెండుబౌన్సుల యూడి కిలోన్ రెండుద్రాముల టింక్చర్ కంఠారిడీస్, పదిమినిముల కోక్ మెరీనా అయిల్ పదిమినిముల లవండర్ అయిల్—పీటి నన్నిటిని గలిపియై వైద్యముననే ఉపయోగింపవగును.

2. బట్టల పుట.

శరీరప్రకృతివలన గాని, యితరకారణముల వలన గాని బట్టల యొగ్గును చుండుట తటస్థించునపుడు, మందులు యొక్కవగ బనిచేయజాలవు. అయినను, వెండుగ్రాకుల యొక్క నుదర్శయందు చురుకును బుట్టించి, వెండుగ్రాకులను మరల మొలపింపజేయు శక్తి కొన్నిబోధకములందు గలవు. అట్టివి, క్లొరల్ హైడ్రేట్ గాని, రిసార్సిక్ గాని, కలిసియున్న లోపస్థ అయియున్నవి. ఈలోపస్థను యీ క్రింది ప్రకారముగ జేయవలయును.

- (1) క్లొరల్ హైడ్రేట్ రెండుద్రాములు, రక్తి ఫయిడ్ స్పిరిట్ నాలుగు ద్రాములు స్పిరిట్ ఒకటిన్నర ద్రాము, జలము ఆరుబౌన్సులు.
- (2) చిట్టాకుదము ఒకద్రాము, టింక్చర్ క్విల్లా నాలుగుద్రాములు, రిసార్సిక్ ఒకద్రాము, స్పిరిట్ రోక్ మెరీనా నాలుగుద్రాములు, జలము ఆరుబౌన్సులు.
- (3) బీటా సాఫోల్ అయిదు గ్రాములు, ఆల్ మెండ్ అయిల్ (బాదంనూనె) ఒకబౌన్సు.

ఈబోధకములను అస్వస్థత భాగములయందు మాత్రమే ఉపయోగించిన జాలును.

బోధకములు.

స్నాయువులయొక్క గాని, స్నాయుబంధముల యొక్క గాని, నరముల యొక్క గాని, ఉద్వ్రుతముగ వివరింపునందుటవలన బోధకులు కలుగుచున్నవి. ఈబోధకులు సామాన్యముగ మణికట్టు, మోకాలు మొదలగునట్టి కీళ్లయందు గలుగుచుండును. దీనియొక్క లక్షణములు, ఉద్వ్రుతముగబాధ, తరుచుగ నిస్క్రిణ, వాపుదల, వివర్ణము—అయి యున్నవి. అస్వస్థతభాగమునకు విశ్రాంతి నియ్యక పోయినను, ఆభాగము అమితమైయున్నను, రక్తము ముక్కువలనగా లేక పోయినను, మోకాలు గాని నుతియొక పెద్దకణిగాని అస్వస్థత నంది

యన్నపుడు, వాపుదలయును జ్వరమునును జూపవచ్చును. వీటిని నిర్లక్ష్యము చేసినయెడల, ఇంకను సెక్కువ దుష్ఫలితము కలుగ వచ్చును.

చికిత్స.

ఆన్నిటికంటె ప్రధానమైనది, అస్వస్థతా భాగమునకు పరిపూర్ణమైన విశ్రాంతినిచ్చుట యేయగును. బెంబుకు ఉడుతనీటిని నహించియుండినయెడల, అస్వస్థతా భాగమునకు కొయ్య బద్దవేసి కట్టవలసియుండును. మణికట్టనకు బెంబుకుబట్టిన యెడల, దానిని ఒడిసెలలో మోప వలసియుండును. మడమ అయియున్నయెడల కాలును మంచముపైనగాని బల్లపైనగాని పెట్టి రోగి పరుండిగాని కూర్చుండిగాని యుండవలయును. చల్లని లోపనులను రాయుటకంటె వేడి కాపడములచేసిన యెక్కువ ఉపకారతి కలుగగలదు. అయినను, యీవిషయమున రోగి యొక్క మనసును కనుగొన వలసి యుండును. పెద్దకీలు అస్వస్థత నందియుండిన యెడల, మలిన రక్తమును దీసివేయుటకు గాను జలగలను పట్టించవలసి యుండును. జ్వరమును దగ్గించుటకుగాను అగుమోతాదులలో సిటీరీట్ ఆఫ్ మెగ్నీషియాను యిచ్చునగును. పిమ్మట సోప్ లినిమెంటుతో తోమనగును. కొంతకాలము పిమ్మట, అనగా నుమారు పదునైదు దినముల పిమ్మట, అస్వస్థతాభాగమును మెల్లగా గురుపుటవలనను, సామాన్యమగు పనులకు ఉపయోగించుట వలనను, బ్యాండేజియొక్క అసరావలనను కఠినముగా నయిముకాగలదు. కొద్దిబెంబుకులకు హాజరీక్ తో తోమనగును.

బొబ్బలు.

(బిళ్లసంకటము)

గజ్జలయందలి గ్రంథులయొక్క వాపుదలస్థితికి బిళ్లసంకటమందురు. ఇది, తరుచుగా నుఖసంబంధ బ్యాధియొక్క ఫలితముగ జేబును. ఇతర కారణముల వలనను, అనగా పాదముమీదనుగాని, బాలిమీదనుగాని, కురుపువేయుటవలనను, గుట్టపుసవారీ చేయుట, మొదలగు పనులయందు ఆభాగములకు ఒత్తిడి కలుగుటవలనను, గజ్జలలో బిళ్లలు కట్టవచ్చును. ఎట్లు కలిగినను, యీ బిళ్లలవలన పేడిల్లట్టి, అస్వస్థతా భాగము వాపుదలకొంది, మిగుల పోట్లుపాడుచును, ఆభాగమున మొక్కుటవలన గాని, నడుచుటకు యత్నించుట వలనగాని, బాధ అతిశయ మగుచుండును. తరుచుగా, బిళ్లలయందు మాలిన్య మేర్పడును; ఒకానొకప్పుడు, యెక్కువ బాధకలిగి వాపునందన పిమ్మట, దానంతట ఆదియే అంతరించి పోవును. ఈవ్యాధియందు పరుండి యుండి, అస్వస్థతాభాగమునకు గదలిక కలుగనియ్యికుండ నుంచుట, మిగులముఖ్యము. అస్వస్థతా భాగముపైన చల్లపైన లోపనులలోమంచిన గుడ్డనువేసి, అందు మీద తరుచుగా నీలోపనును సోయించుట వలన, కొంతవరకు మాలిన్య మేర్పడకుండ జేయవచ్చును. పొటాష్ సైట్రేట్ ఆరబెన్ను హైడ్రోక్లోరేట్ ఆఫ్ అమ్మోనియా అరబెన్ను, సామాన్య అణుము అరబెన్ను, జలము పుచ్చిండు బెన్నులు, వీటిని టిని గలిపి నవో, చల్లనయివ్వు లోపను యేర్పడగలదు. శరీరమును యుష్ణరీతికప్పుడు చేసికొనవలయును.

ప్రారంభ గతియందు, వాపుదలపయిన 'ఫ్లేక్సబిల్' కోణాడియందు రాయుటవలన నుపయోగముండగలదు. వాపుదలయును పచ్చిదలయును అధికముయి, బాధ యొక్కవ పొట్టుగో గూడియుండినయెడల, వేడి కాపడములను గాచి, వ్రణములకగు జీడితనను జేయవలయును. ఇట్టి వాటికి కట్టుటయందు రి ఆంక ఆడ్డముగా నుండురీతిని కట్టు కట్టువలయును.

బొబ్బ రోగము.

(బూబానిక్ ప్లేగ్)

బొబ్బరోగము క్రిస్తుశకమునకు కొన్ని శతాబ్దములు పూర్వమే బోంపాఖండమునకు తూర్పుదేశమునుండి గొంపోబడి యుండినటుల వినుచున్నాము. 1664-65 సంవత్సరముల లో యావ్యాధివలన లండను పట్నముందలి 4,60,000 జనమునందును 70 000 జనులు మడిసియుండిరి. ఇంగ్లాండుదేశమునుండి యావ్యాధి 1679 వ సంవత్సరమునందు అంతరించి పోయెను. బోంపా ఖండమునందు ఆఖరుగా తురుష్కస్థానములో మాత్రము 1841 వ సంవత్సరమునం దీవ్యాధి కనుపడియుండెను. అప్పటి నుండియు బోంపాయందు దీవ్యాధి కనుపడియుండలేదు. 1899 వ సంవత్సరము వరకును అమెరికా ఖండమునం దీవ్యాధి అగుపడియుండలేదు. ఇటీవల కొంతకాలము వరకును యావ్యాధి, ఆరేబియా, పర్షియా, చీనా, ఇండియా దేశములందు మాత్రమే వ్యాపించి యుండెను.

ఈ వ్యాధివలన బొంబాయిపట్నము నందును ఆరాజధానియందు దేశిక యితర ప్రదేశములందును, యొక్కవజనవాశనము కలిగియుండెను. కలకత్తా, పాట్నా, మొదలగు పట్నములందును యావ్యాధి వ్యాప్తత నందియుండెను. గాని, గంగానదీ ప్రాంతములయందు దీవ్యాధికి బొంబాయిరాజధాని యందువలె అనుభవయేర్పడి యున్నట్లు కనుపడి యుండలేదు. చెన్నపురి రాజధానియందు, బళ్లారి, అనంతపురం మొదలగు జిల్లాలయందును, మైసూరు సంస్థానమునందు కొన్ని ప్రదేశములయందును యావ్యాధి వ్యాపించియున్నది. 1894వ సంవత్సరమునందు చీనాదేశమునందలి హొంకాంగ్ పట్నమునందు గలిగిన యీతపులునందు కలకాటోయను యొర్పిక్ అనువారివలన దీవ్యాధి యొకవిధముగ పురుగువలన గలుగుచుండెనని కనుగొనబడెను.

ఈవ్యాధియందు మరణములు 100 కి 60 మొదలు 95 వరకును ఉండియున్నవి. వ్యాధియొక్క ప్రారంభమునందును, ఉన్నతదశయందును, మరణము లేకుండా నుండును.

లక్షణములు.

ఈవ్యాధి సంబంధముగ పురుగు శరీరమునందు బ్రతికొనిన రెండు మొదలు యొని మిది దివ్యములతోపల, వ్యాధి కష్టమునకు పచ్చును. అనినస్త్రిణ, అధిక తలకొట్టి, మత్తు, తలతిక్కుట, వాంతియగుట, జ్వరము — యీ లక్షణములతో వ్యాధి ప్రారంభ మగును.

ముఖపైఖరి శవాకారముగ నుండును. కండ్లు లోతునకుబోయి యుండును, రోగి నడచుటకు యత్నించినయెడల తూలిపడును. శరీరకడిమి 103 లేక 104 డిగ్రీలకు హెచ్చి, ముఖము ఉబ్బువలనంది, నేత్రములు యెర్రనయి, చెవుడు యేర్పడును. నాలుక వాపుదలనంది, పొరగిప్పు త్వరలో నారుదలగలిగి సూరువెంబడి మాల్సిన్య మేర్పడి, రాహము ఆతికయమయి రోగియొక్క కుంగుదలస్థితి సంపూర్ణమగును. సంధిగుణము త్వరలో జనించును. కారణమును పీహాయను వాపుదలనందును. మూత్రము పీనమగును. ధాతునష్టము ఒకప్పడు కలిగినను కలుగవచ్చు. మొదట నిండుగా నుండునట్టియు ఉబ్బుకుచుండునట్టియు నాడి నీరసతనంది దడదడ కొట్టుకొనుచుండును. ఈస్థితియందు, నిస్త్రాణి వలనగాని, మూర్ఛ వలనగాని, త్వరిత గతిలో ఊణదశనంది, రోగి మరణము నందవచ్చును. రోగి నజీవుడై యుండినయెడల విశేషగతులలో చెండవ దినమునకు ఆయిదవదినమునకు మధ్యనున్న కొద్ది విషయములలో యెనిమిదవ దినమునగాని లేక తొమ్మిదవ దినమునగాని యున్నా బిళ్లలు (గడ్డలు) బాలుజేరును. ఈబిళ్లలు 100 కి 70 విషయములలో గబ్బలలోనున్న 20 విషయములలో చండలలోనున్న 10 విషయములలో దవుడల క్రిందనున్న గలుగు చుండును. ఆవృద్ధస్వధు ఆరంభమనుండియు యాబిళ్లలు ఉండి యుండవచ్చును. ఈబిళ్లలు పరిమాణమునందు ఆ నేకవిధములుగ నుండవచ్చును. అనుకూల విషయములలో బిళ్లగనపడగానే మిక్కిలమగు చెవట పార్శ్వభవయి, శీఘ్రగతితో జ్వరము తగ్గిపోయి, తక్కిన లక్షణములును తేలుపడును. బిళ్ల మూత్రము వృద్ధిపడుచు, తుదకు మెత్తడి, పగిలి, చీమును, చుర్చాసనతో గూడిన యితర మలినములను వెలువడును. కొన్ని విషయములలో చీము పట్టుట కొన్ని వారములకు నిలుపుకా బడవచ్చును. లేక చీముపట్టుటండగానే బిళ్ల కరిగిపోవచ్చును. స్వస్థావస్థ సామాన్యముగ నారు పది దినమునకు మర్యగా నేర్పడును.

గర్భిణులగు స్త్రీలలో పిండమునందు గూడ వ్యాధిసూచనలు కనుపడుచు, గర్భస్రావము సామాన్యముగ గలుగుచుండును. కొన్ని విషయములయందు స్వయమేనియా, రక్తముగ్రక్కుకొనుట, యితర విధములగు రక్తస్రావములు — పీటితో గూడి యుండును. ఈవ్యాధియందు మరణము సాధారణముగ మూడు అయిదు దినములకుమధ్యగా దటస్థించును. ఈవ్యాధియందలి కొన్ని ఉద్గ్రీత విషయములయందు మరణము యిరువది నాలుగు గంటల లోపుగను ఒకప్పడు పండ్రెండు గంటల లోపుగను, దటస్థించుచుండును.

చి కి తన్.

ఎత్తువ జాగ్రత్తతో రోగికి సంరక్షణ చేయుటయు, ఆహారము నిచ్చుటయు, చురుకుబట్టించు పదార్థముల నిచ్చుటయు — యీవ్యాధియొక్క చికిత్సయందలి ప్రధానాంశములయి యున్నవి. ఆరంభమునందు మలబంధ ముండినయెడల వాంతిని నిలుపుచేయుట యందు క్యాలాపెల్ (రవభస్మము) యొక్క నిండుమోతాదు మిగులయుపయోగముగ నుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఆయాసము, సంధిగుణము, నిద్రరామి — యీగుణములకు వ్యాధియొక్క ఆరంభగతియందు మార్ఫీన్ ను హైపోడెర్మిక్ పిచికారితో యింజుట్టచేయుట బహు ఉపయోగమని లోసన్ అనునాయన చెప్పుచున్నాడు; కాని, దీనిని యితరస్థితిగతుల గమనించి మరియొ పరిశోధన వలయును. గుండెకాయ దుర్బలత నందియుండిన యెడల బ్యాండ్,

స్ప్రిక్ సిస్ట్, ఈతర్, తైకర్ ఆమ్మోనియా — యిది ఈ వయోగములను ఆవస్థముగాను అయియున్నవి. అతిశయేనముల విమర్శముగా నున్నయెడల నాలోర్ 10 గ్రాముల మోతాదులను దరుమగ నిచ్చుటవలన గుణముగ నుండగలదు. జ్వరము తగ్గించు మందుల నుపయోగించగూడదు. బాటివలన అపాయము కలుగగలదు. శరీరమును దడిగొడ్డతో దుడుచుట వలనను, తలకు మంచుగడ్డనుగాని, యితరమును చల్లని లేపనములను గాని వ్రయోగించుట వలనను, జ్వరపీవృత్తి తగ్గగలదు. గిన్నెనును యాభ్యాసము చేలదో వాను గలది నిశ్చలమై గాయవలయును. అంతరము హస్తముచే తగ్గించుటనే నీతిగానుండునదియని శస్త్రముచేత అయిదోఫాంతో డ్రైన్ చేయవలయును.

ఈ వ్యాధి తగులకుండుటకుగాని, యెర్నిస్ అనునాచనమును, హాఫ్ కిస్ అనునాచనమును, టీకాలు చేయుటకు రసమును గనిగొనియున్నాము.

మందుజాగ్రత్తలు.

ఈ వ్యాధియందు, ఆరోగ్యవృద్ధి వచ్చిడినవాని, నివాసప్రదేశములను మారముగా నీ వ్యాధిగ్రస్తులను దగులకెక్కి యేర్పాటులను జేయవలయును. వ్యాధి వ్యాధింబియున్న స్థలములలోని ప్రదోషమును, ఇండ్లను, మనుష్యులను, పరిశుద్ధిముగ నుండవలయును. ప్రతిదినమును ప్రతియిల్లును తనిభిచేయగాని. ఆరోగ్యము అనుభవించి గొంభావలయును. వ్యాధితగిలియున్న ప్రతియిల్లును గార్బ్యూక్ అప్ డ్ వర్తకాలచే తుభిషకుడు వలయును. కొంత కాలము పరమ ఆట్టి యిల్లును మూసియుండుట మంచి. గొడ్డిపెతలల యిండ్లను దగ్గులబెట్టవచ్చును.

ఎలకలను బోనులమూలమునగాని, విశుప్రయోగ మూలమునగాని చంపి వాటిని దహనము చేయవలయును. ఈ ఎలకల మూలముననే యీ వ్యాధి యెక్కువ వ్యాప్తి నంది, మనుష్యులకు జీరుచున్నది. కాబట్టి, యిది బహు ముఖ్యమయిన అంశమయియున్నది. వ్యాధిగ్రస్తులయొక్క సుబంధమైనవాటి నన్నిటిని అగ్ని సంతాపము చేయవలయును. ఎక్కువ జరుగుపని యుండిననేగాని స్టేజ్ తగిలియున్న యింటికి గాని, అనుభవించిగాని, పోగూడదు. అప్పటి పరిచారకులు బహు జాగ్రత్తతో నుండవలయును.

బాలి.

(ల్యూకోడెర్యా)

చర్మముపయిన వెల్లినిపాడలు రేర్చుడుట బాలి యనబడును. చర్మపదార్థము తక్కువగుటవలన నిది కలుగును. ఈ వ్యాధి పురుషులకుం గల స్త్రీలకు రేర్చుచు తగుచుగ గలుగుచుండును. పది సంవత్సరములకును, ముప్పది సంవత్సరములకును మధ్య వయస్సునందు గలుగుచుండును. దీనిని కుర్చర్ రోగముక్రింద పాఠబాటు పడగూడదు. ఇది అంటురోగము కాదు. ఈ వ్యాధికి సరియగు మందును కనిపెట్టయిండలేదు. బాల్యం గర్భస్థున్నా, ఖిలియండ్లకొకాద్దినీ పయిన గాయపగును.

మద్యపాన సంధి.

తాగిగుబోతులయం దొక విధమగు సంధిగుణము జనించును. మత్తుపదార్థము లధికముగా దాగిగుటవలనను, ఒకప్పుడు ఒక సారిమాత్రమే తాగిగినను యెక్కువగా దాగిగుటవలనను, ఈవ్యాధి జనించుచున్నది. తాగిగుబోతులకు యేదయిన చెబ్బు తగిలినప్పుడుగాని, యేదయిన వ్యాధి సంభవించినప్పుడుగాని, ఈ అస్వస్థత కలుగుచున్నది. ఇట్టి వారలందరియూ అస్వస్థత మొదడునకు వ్యాపించుచున్నది. ఈ సంబంధమగు సంధిగుణమందు తలనొప్పి యుండును. ఇతరవిధమైన దైనచో తలనొప్పి యుండును. అననుకూలగుణలతో సంధిగుణము వెంబడి స్ఫుటితమిషిపోయి చేతులును కాళ్ళును యిడుచుకొని, మలము వెలువడుటయందు స్వాధీనముతప్పి, మూర్ఛలుకలిగి, రోగి మరణముచుండును.

చి కే త్స.

రోగికి నిద్రను గలిగించుట మిగుల ముఖ్యమయి యున్నది. ఇందులకు 30 గ్రాయి నుల పొటూనియం బొగ్గమైదానును 10 గ్రాయినుల క్లారక్ హైడ్రేస్ నున్నూ గలిపి, రోగికి నిద్రగొచ్చునంతవరకును, నాలుగుగంటల కొకపర్యాయము యియ్యవలయును. ఆజీర్ణతక్షణ ముండినయెడల ఆరంభమునందే 4 వ బేషధయోగమును విశేషకారిగ నియ్యవలయును. తేలికయిన ఆహారము నిచ్చుచుండవలయును. ఆహారము దీర్ఘత సంధుచుండిన యెడల పాణిభయములేదు. ఆహారమునకు దోడుగా కొంచెము బాగ్రిందీ నిచ్చుచుండవలయును. బాగ్రిందీని పూర్ణముగా నిలిపివేయగూడదు.

మద్యపానస్థితి (దీర్ఘవ్యాపకమగు.)

మత్తుపదార్థములను దాగిగుట మిక్కుటముగ అలవాటయిన వారలందు ఒకప్పుడు యొకవిధమగు స్థితి సంభవించును. ఈ స్థితియందు—అయాసము, నిద్రారామి, సిగబుద్ధితక పోవుట, మనశ్శక్తి నశించుట, యీలక్షణములు కనబడవు. శేత్రములు యెర్రొస్తే నీళ్ళు కారును. చేతులు పడకుట ఆరంభించును. జీర్ణాస్వస్థతగూడ యేర్పడ, ఆహారమునం దసవ్యామృత కడుపుతిప్పట కలుగును. నాలుకపై పొరగిమ్మి నోటియందు దుర్వాసనపుట్టి విశేషచుట్టడ మేర్పడును. ఈతాగిగుట అలవాటును దప్పించనియెడల, కారణము యొక్కగాని, దీర్ఘశయముయొక్కగాని అస్వస్థత యేర్పడును. తాగిగుటను నిలిపివేయుటవలన నీవ్యాధిని మాన్పవచ్చునుగాని, తాగిగవలెనను అభిలాష ఉండుటవలన, వీరు యిట్టి వాగ్దత్తము తిన్న వెకి ను తాగిగుటను మానరు. ద్వివపదార్థముల నాహారముగ నియ్యవలయును. చికిత్సయందు దలి ముఖ్యాంశములు తాగిగుటను నిగ్రహించుటయను, మంచి ఆహారము నిచ్చుటయను, అయియున్నవి. సంత్రాగియిన విశ్రాంతియు, ఆహారముయొక్కది. ఉదయమున గలిగిడి కడుపు తిప్పనకు పోదావాటగును పాలును ధమానధాగములుగ గలిపి పుచ్చుకొనుటల యును. ఒకచుక్క పైనం ఇసికాకును నీళ్ళలోగలిపి ప్రతిరెండు గంటలకును యిచ్చుచుండ

వలయును. త్రాగుటయందుండేటి అభిలాషను మాన్పుటకు టింక్చర్ కాప్సికంనుగాని టింక్చర్ జింజరునుగాని 30 మినిముల మోతాదులలో ప్రతిమాడు గంటలకును యియ్యవలయును. ఈ క్రింది బొప్పియొగము నన్ని విషయనలందును వాడవచ్చును.

పొటాసియం బొగ్గసెడ్ ఒక దాము, టింక్చర్ కాప్సికం ఒకటిన్నర దాము, స్పిరిట్టు ఆమ్మోనియా ఆరోమేటిక్ అరుదాముగా, జలము ఆగ్నబొగ్గను, వీటినిన్నిటిని గలిపి దినమునకు మూడుపర్యాయములు ఒక బొగ్గుమోతాదు చొప్పున బుచ్చుకోవలయును.

మలబంధము.

మలబంధము అనేకులకు స్వాభావిక మయియుండి, ముఖ్యముగా బిడను (స్త్రీ)ల గుండు గలుగుచుండును. ఇది ఆనేక కారణములవలన గలుగవచ్చును. గాని ఇందు ముఖ్యమయినవి కారికాస్వస్థతయు, చిన్న పేగులయొక్క గాని పెద్ద పేగులయొక్క గాని పనిలోపమును అయియున్నవి.

వర్తించును అధిపక్షము ఒక్కమాత్రము కరేగినమా కావలయును. ఇందులకు భేదించినయెడల ఆసౌఖ్యముగ నుండును. ఇట్టివారిని తగు శరీర సాధకమును బుచ్చుకొనుచు ఫలములను మాత్రమే ఆహారముగ గ్రహింపయెడల, స్వస్థత కలుగగలదు.

కారికాస్వస్థత వలన మలబంధ మేగ్నడినయెడల, కాలజవ్యాధుల క్రింద జీకిత్సను కేయవలయును.

చిన్న పేగులయొక్క అస్వస్థత వలన మలబంధ మేగ్నడిన యెడల, విశేషన శంకాము వితమై మిగుల పొడిగానుండి వర్ణమునందు సాధారణముగ తేలిక యైనదిగ నుడదును. కారికమున దు మాంశ్యతగూడ బహుశః కలిసియుండును. తలకు పెనుకపై పున బంకి నొప్పి యేర్పడి, నాలుకయొక్క కొనయందును అంచులయందును యెర్రగానుండును. నోరు జిట నారచుండును. ఉత్సాహము తగ్గిపోయి, ఆకలిమందగించి, కడుపునందు ఉబ్బిరమేగ్నడి, అప్పుడప్పుడు శూలనొప్పి కలుగుచుండును. అనారోగ్యముగు మన్యవ్రజేశము లందు యీ విధమగు మలబంధము సాధారణముగ గల్గుచుండును. ఇట్టివిందుములలో విశేషనకారు లభింపవచ్చును. చిన్న పేగులయందు యొక్కవ ద్రవపదార్థముయొక్క అవసరము మాత్రమే సూచింపబడు చున్నది. నిద్రలేచగానే యేడేమిది బొగ్గుల చన్నిళ్ళు గాని వేడినీళ్ళుగాని త్రాగవలయును. ఇది ఉపయోగించిన యెడల, 2 దాముల సోడా సల్ఫేటును 2 గ్రాయినుల క్విన్సను, ఒక పైంటు జలములో గలిపి ఉడయముననే బుచ్చుకొన వలయును.

పెద్ద పేగులు అస్వస్థతయందుండినయెడల, నాలుకపై పొరకమ్మ, ఊపిరిగాలి దుర్వాసనతో గూడి, ముఖము పసుపువర్ణమును వహించి, ఒకప్పుడు పచ్చకామాల ప్రకృత శింకవచ్చును. అప్పుడప్పుడు శూలనొప్పి కలిగి, విశేషము నల్లవారి విశేషముయొక్క మొదటి భాగము మిగుల గట్టిగానుండి, పిమ్మట మృదువుగను లేక ద్రవముగను ఉండవచ్చును.

అనఁమునకు సమీపమున, నల్లని ఉండలుగా బిడవగట్టి నిలవయుండిన మలపదార్థము నలన కలుగు మలబాధము యిట్టిదై యున్నది. ఈ విధమగు మలబాధమునకు చిట్టాముదముగాని, సల్ఫేట్ ఆఫ్ సోడాను గలిగియున్న 5 వ బౌషధయోగమును గాని, ఉపయోగముగ నుండును. పిత్తద్రవము లేకపోవుటవలన గలిగిన అస్వస్థత అయినయెడల, ఒక గ్రేయిను పల్వీస్ ఇషి కాక్ ను ఉడయమున నుపయోగింపవలయు. విరచనకారుల దరుఁచుగా నిచ్చుటకంటె అప్పుడప్పుడు యెనీమాను ఉపయోగించుట శ్రేష్ఠమయి యున్నది. పెద్దపేగులకు యెక్కువ పనిని గలుగజేయుకుండ, ఆహారముయొక్క జీర్ణత యెక్కువగా నమలుటవలన గానియ్యవలయును. ఆహారమునందు మార్పు అవసరమయిన యెడల మార్చవలయును. బౌషధములు అవసరమైనయెడల, వెంటనే తగు బౌషధముల నుపయోగింప వలయును. బలమైనట్టియు, సామాన్యముగ నాలోగ్యమనందుండు సల్ఫీయు, వారలకు, యక్ష్మాక్ష్మ కాలాసింత్ కో 5 గ్రేయినులును, పిట్టాల్లా హైడ్రేట్ జరై 5 గ్రేయినులును, గలిపి రెండు మాత్రులుగా జేసి, అప్పుడప్పుడు ఒకమాత్రున ఉపయోగింప వలయును. మూలశంక ఉండినయెడల 8 వ విరచనకారిని వాడవలయును. ఈ స్థితియందు యక్ష్మాక్ష్మ ఆఫ్ కాస్కారా సాగ్రిడా లిక్విడ్ 30 మినిముల మోతాదులలో రోజు నుపయోగింపవలయును. ప్రిముల్లుమకు కారణ మేమియు గనబడకుండ, ముఖ్యముగా స్త్రీలయందు గలుగు మలబాధమునకు, యక్ష్మాక్ష్మ ఆఫ్ ఆలోజ్ ఆరెడ్రాము, యక్ష్మాక్ష్మ ఆఫ్ నక్షనవామికా ఆరు గ్రేయినులు యక్ష్మాక్ష్మ ఆఫ్ హయోసామస్ యిరువది గ్రేయినులు, పల్వీస్ ఇషికాక్ ఒక గ్రేయిను - వీటినిన్నిటిని గలిపి 20 మాత్రులుగాజేసి, పరిధారిత్రీయును ఒకమాత్రును సేవించ వలయును.

మశూచి.

మశూచియొక్క పుట్టుకకాలము తెలియరాకున్నది. దీనియొక్క జన్మస్థానము చీనా, ఇండియా, మధ్య ఆఫ్రికా, పర్షియామతై యున్నట్లు తెలియుచున్నది. క్రీస్తుశకము 570వ సంవత్సరమున, ఫ్రాన్సుని, స్విట్జర్లండు, ఇటలీ దేశములం దుండి యున్నట్లు, చరిత్రవలన తెలియుచున్నది. ఇంగ్లాండుదేశమునం దీవ్యాధి 900 సం॥ ప్రింతముల కనుపడియున్నట్లు వినుచున్నాము. క్రీస్తుశకము యెనిమిది పదునైదవ శతాబ్దములకు మధ్యకాలములో, పర్షియామతై నం దీవ్యాధివలన కోట్లకొలది జనులుచచ్చుచుండిరి. జెన్నరువలన గనుగొనబడిన టీకాలువేయుట వాడుకలోనికి దెచ్చిన పిమ్మట, యీవ్యాధి చాలవరకు అంతరించిపోయెను. 1890వ సంవత్సరమునం దింగ్లాండులో నీ వ్యాధివలన నితకు డెబ్బదిరెట్లు జనము చనిపోవుచుండెడివారు.

టీకాలు వేయబడని, 5 సంవత్సరములలోపు వయసుబిడ్డలయందును, 30 సంవత్సరములపై వయసుగల పెద్దవారలయందును, యీవ్యాధి ఉద్యుతస్థితిని వహించి యుండును. పొక్కులు కకసిపోయినస్థితియందు 100 కి 50 మంది మరణము నందుదురు. ఆత్మచక్రతాపస్థలయందు అందరును మడియుదురు. టీకాలు వేయబడని వారియందు 100 కి 50 మరణములును, టీకాలు వాగుగా వేయబడని వారియందు 100 కి 26 మరణములును, టీకాలు వాగుగా వేయబడినవారియందు 100 కి 2 మరణములు మాత్రమును, గంఠుచండుటవలన, టీకాలు వేయుటవలన ఉపయోగమును గూర్చి పేగుగ విశేషించి చెప్పునక్కరలేదు.

అంటు సుబంధమైనట్లయ్యు, పొక్కులు లేచ నట్లయ్యు, జీవితమునందు సామాన్యముగ నొకపర్యాయము మాత్రమే గలుగనట్లయ్యు జ్వరము - సుశూచి అనబడుచున్నది. పొక్కుల లక్షణములు కనుపడినది మొదలు పదివారములవరకును యీ వ్యాధి యుండలి అస్వస్థత తొడి యున్నను, మాలిన్య మేర్పడుట ఆరంభించినది. మొదలు చర్మమునూడి పక్కలు పరిపూర్ణముగ వదలిపోవువరకును, యీ వ్యాధి విశేషముంటు గుణమును వహించియుండును. ముఖ్యముగా గుడ్డలమూలమునను, యితరపనువుల మూలమునను, యీ వ్యాధి వ్యాప్తమౌతున్నది. ఈ వ్యాధిసంబంధమగు పురుగు శరీరమునం దావహించినది మొదలు సామాన్యముగ బండ్రండు దినములలో పక్కమునకువచ్చును. వణకుట, మధ్యమస్థ వేడికలుగుట, మిత్తు వాంతివచ్చు నట్లుండుట, తరుచుగ వాంతికలుగుట, తలనొప్పి, వెన్నునడుము జెల్లులనొప్పి, అప్పుడప్పుడు పచ్చిగొంతు—యీ లక్షణములు ఆరంభమునందు గన్పట్టును. పిమ్మట, జ్వరము ప్రారంభమయి, నాడి చురుకుబారి, చర్మము వేడియొక్క శరీరవేడిమి బహుశః 104 లేక 105 డిగ్రీల వరకు పెచ్చును. రెండు, లేక, బహుశః మూడుదినములపిమ్మట, యే త్రయిసంవర్గిని చూపులు ముఖముపైనయును నుదురుపైనయును గనబడును. ఈ స్థితియందు గొంతును కాలమువరకు జ్వరము 101 మొదలు 102 డిగ్రీలవరకు తగ్గిపోవును. పొక్కులు లేచుకాలము అధికమయిన కొలదియును, వ్యాధియొక్క ఉద్యోగి తగ్గిపోవును. మూడు నాలుగు దినములందు పొక్కులు శరీరమునకు గూడ వ్యాపించును. అయిదవ దినమున పగిలి పొక్కుయొను నీరుపట్టి, అడుగు భాగమునందు గుండ్రమై, మధ్య భాగమునందు సొట్టపడి, చుట్టు భాగములు యొక్కపై యుండును. మధ్యభాగము నందలి సొట్ట యీ వ్యాధియొక్క సూచనలక్షణమై అటలమృత్యును యీ వ్యాధిని భేదింపట యిదియే గుర్తుయై యున్నది. తరువాత మూడు దినములలో పొక్కులయందలి మాలిన్యమేర్పడి, అవి మిగుల యెత్తుగ నుండును. మాలిన్య మేర్పడిన పిమ్మట, సుశూచి యందలి వాసన స్పష్టముగ గనబడుచుండును. వ్యాధి ఉద్యోగి గతిని వహించి యుండినయెడల, ముఖము వాపుదలనంది, వాపుదల తలన నేత్రములు మూసికొనిపోవును. తదన దిన పొగింతముల, మొదలుగా ముఖముపైనవి యును, పిమ్మట కాళ్ళుచేతుల పైనవియును, పొక్కులు యెండుట కారంభించి, కడు నాలుగవ దినపొగింతములకు పక్కలుకట్టును. ఇరువది ఇరువదిమూడవ దినములకు మధ్యగా ఈ పక్కలు ఊడిపోయి, ఒడలంతయు యెరువు గోధను గలిసిన వర్షయను గలిగియుండును. ఈపొక్కులు మానుదల నందినపిమ్మట, తరుచుగా మచ్చలుగాని గుంటలుగాని యేర్పడియుండును. పొక్కులు వృద్ధినందుచున్నప్పుడు, సామాన్యముగ రెండుమూడు దినములవరకు జ్వరము మిగుల యొక్కువయి, మరల 104 లేక 105 డిగ్రీలకు పెచ్చును. మశూచియందు రెండవమారు గలుగు యీజ్వరము సామాన్యముగ తదుకొండవ దినప్రాంతముల గలుగును. ఉద్యోగితగులయందు, శోషణమువలన బ్రాచీనాయుము కలుగు సమయ మిదియే అయియున్నది. నాలుకపై పొరగమిక్కు, పొడుగునను తెల్లగానుండి, ఒకప్పుడు వాపుదల నందియుండును. పిల్లవారలందు పొడుగునను సామాన్యముగ మలబంధ మేర్పడి యుండును. బిడ్డలయందు దారంభమున దడుముగ అభివృద్ధిచనము లుండియుండును.

అత్యుద్యోతగతియందు పొక్కులు మిగుల దళముగానుండి, దాదాపుగాగాని పూర్ణముగాగాని కలిసిపోవును. అట్టి విషయములలో జ్వరము అత్యంత యిందండిసంధిజనించి స్మృతితప్పిపోయి, రోగి మరణము నందవచ్చును. ఉద్రుత విషయములలో, నాసికారంధ్రములయందును, నేత్రములలోను, నాలిక పైనయును, నోటి యందును, గొంతుక యందును, పొక్కులేర్పడి, నోటినుండి విశేషద్రవము వెలువడుచు, హస్తములును పాదములును మిగుల వాపుదల నందును. బిడ్డలకు పండ్లు వచ్చుచుండిన యెడల, పొక్కులు కలుగుట కారంభమున మూర్ఛలు కలుగవచ్చును. ఈవ్యాధియొక్క తదనంతరము, నేత్రములయందుగాని, కర్ణములయందుగాని, కీళ్లయందుగాని, అస్పృశ్యతరుచుగ నేర్పడుట గలదు.

చి కి త్త.

రోగిని సాధ్యమయినంతవరకు విడిగానుంచి, పిల్లెనచో ప్రత్యేకగృహమునం దుంచవలయును. గదిలోనికి పరిశుభ్రమగు గాలి, వచ్చుచుండవలయును గాని, అతివల్లగామాత్రముండుకూడదు. 1 కి 40 పాళ్ళు నీళ్లు కలిపిన కార్బాలిక్ లోషన్ ను పరిచారకుల యొక్క చేతులు కడుగుకొనుటకును, రోగి సంబంధమగు గుడ్డలను, యితరవస్తువులను, గడుగుటకును విరివిగ నుపయోగింప వలయును. రోగి యొక్క డోపిరి గాలిని బీలువనుండ పరిచారకులు జాగ్రత్త నుండవలయును. విశేషము సాధువుగ నగుచుండునట్లుల బౌషధముల నియ్యవలయును. కాళ్ళను చేతులను ఉడకునీళ్లతో ప్రతిదినమును స్పృశి చేయవలయును. నేత్రములను ప్రతిదినమును అనేకమార్లు, వేడిపాలతోడను, వేడినీళ్లతోడను, గడుగుటను అద్దుటను జేయవలయును. నేత్రములు అస్పృశ్యత నందియుండినయెడల, వేడి పటిక సాల్ఫ్యూరస్ తో నేత్రములను దడుపవలయును. ప్రతి తడుపుట పిమ్మటయును వాసలిన్ ను కనురెప్పల యంచులకు రాయవలయును. అవరోముగా, పాలు, జావ, మొదలగు ద్రవపదార్థముల నియ్యవలయును. నాడి నీరసత వహించి బలము తప్పిపోయి నపుడు, బ్రాందీ మొదలగు జారుకుపుట్టించు బౌషధముల వాడవలయును. పక్కులు యెండిపోవు సమయమున బిట్టలను దరుచుగా మార్చుచు, రోగి అతి బలహీనతయం దుండకపోయిన యెడల, అను దినమును వేడినీళ్లతో స్నానము జేయింపవచ్చును. స్వస్థావస్థయందు క్విస్క్ ఉపయోగముగ నుండును.

ఈవ్యాధియందు గుంటలును మచ్చలును పడకుండ ననేక పరిశోధనలు చేయబడెను. స్నానమును మెల్లగ న్నుంజితో దుడిచివేయుచు, ఒడలును సాధ్యమయినంతవరకు పరిశుభ్రముగా నుంచవలయును. వరిపిండిని, ముఖముపైనయును శరీరమంతటను విరివిగ జల్లుటవలెన దురదకు ఉపకాంతిని గలుగజేయ వచ్చును. ఒక భాగము కార్బాలిక్ అసిడ్ యును పదిభాగములు ఆలివ్ ఆయిల్ యును గలిపి, శరీరమునందలి సగము భాగమున కొకదినము చొప్పున రాయవలయును. కార్బాలిక్ అసిడ్, దుర్వాసననుదగ్గించి, చీముపట్టుటయందలి ఉద్యోతను సాధుపరచును. పొక్కులు చిడికినపుడు కలుగు దురదను అణచివే యుటకుగాను వయొలెట్ పవుడనుగాని జింక్ ఆక్సైడ్ ను గాని, యూరెంటిని గలిపినదాని గాని, చల్లవలయును. రోగి గోకటండునట్లు చేయవలయును. బిడ్డలయినచో చేతులకు గుడ్డలను గట్టువలయును.

ఆటాలమ్మ.

ఈవ్యాధికి చిన్నమ్మ వారనియు, తట్టమ్మ వారనియు, నూకలమ్మ అనియు, వివిధములగు కేర్లుకలవు. ఇది పొక్కులతో గూడిన అంటు సంబంధమగు జ్వరమయి యున్నది. సామాన్యముగ విడదలయందు గలుగుచుండును. మహాచియందలి కొద్దిపాటుగా నిది కొందరిచే భావింపబడుచున్నది. ఈవ్యాధి సంబంధమగు పురుగు శరీరమునం దావహించిన పిమ్మట పది పదునారు దినములకు మధ్యగా పక్కమునందును. ఇరువదిసాలుగు గంటల కాలములో కొంచెము జ్వరము కలిగి మొదటగా వీపుమీదను, పిమ్మట ముఖము శరీరము యొక్క యితర భాగములమీదను, యెర్రగిని పొక్కులు లేచి కొంచెము దగ్గదలో గూడి యుండును. ఈపొక్కులు ఒక తెరగానే రావచ్చును. లేక నూడుసాలుగు దినములవరకు ఆనుదినమును క్రొత్త పొక్కులుకలుగుచు, జ్వరముకూడనధికమగుచు, పొక్కులుకనుపడినపిమ్మట జ్వరముతగ్గిపోవును. మూడవదినమునపొక్కులయందుద్రవమేర్పడును. నాలుగవదినమునపొక్కులుపగిలిపోయి పక్కులుకట్టి, యీ పక్కులు ఆరవదినమున ఊడిపోవును. మహాచియందలి పొక్కులవలె, యీ పొక్కులయందు చిము ఉండును. సిట్రేట్ ఆఫ్ మెగ్నీసియాను విరేచనకారక నుపయోగించి ఒక్క గదిలోనే ఉండుటకంటె చేరు చికిత్స ఆవసరములేదు. పొక్కులు ఆరంభమయిన మూడువారముల పిమ్మట నీ వ్యాధియొక్క అంటుగుణము ఉండనేరదు. ఇండియా జ్వరమనందు, యీ వ్యాధి చలికాలములో వ్యాపించియుండును.

మూత్రసంబంధమగు వ్యాధి (యురేమియా).

మూత్ర గ్రంథులనుండి మూత్రము ప్రవించుటయందుగాని, మూత్రోత్సము నుండి మూత్రము వెలువడుటయందుగాని, ఏదైన లటంకము కలిగినయెడల, మూత్రసంబంధమగు వదార్దములు రక్తమునందు గలియుటవలన, గలిగెడి వ్యాధికి యురేమియా యందురు. మూత్ర గ్రంథులయొక్క తీగదశయందు గలుగు భాత్యవస్థయొక్కయు, అతిమూత్రము యొక్కయు, అనంతర గతులయందు యీ సిద్ధి సంభవించును. రక్తప్రచారమునందు మూత్రమునందలి విషవదార్దములు మెదడునకు న్యాపించుటవలన అంగవికృతియొగము (పుట 107) యేర్పడును. మూత్రము పూర్ణపించుటకును, చెమట పడుటకును, దాగు భములను క్షోభవలయును. నడుముపయిన వేడి కాపడములను గాచవలయును. రోగి మింగగలిగినయెడల దయ్యారి తిక్కులలో 1 వ ఔషధయొగమును ఉపయోగించవలయును. విరేచన సాధకములను గూడ కేయవలయును.

మూర్ఛ.

అజీర్ణత, కోసగుణములేక ఉద్రేకత, తలనొప్పి, మలబంధము-యీ లక్షణములు ముందుగా గనపడవచ్చును. తలత్రిప్పట, వాంతివచ్చునట్లుండుట, చెవిలోధ్వనులు, చేతి యందుగాని పాదములందుగాని లాగుట పొర్రుపొర్రుచి, పైకి యెత్తుచున్నట్లుండుట-యీ

లక్షణములును పిమ్మట కనబడవచ్చును. ఈ విధమగు లక్షణముల పిమ్మట రోగి స్మృతి తప్పి పోయి, శరీరబలము నశించి, నిల్చుబియున్నయెడల క్రిందపడును. మూర్ఛకలుగుటకు ముందుగా తరుచుగ పెద్దకేక వెయ్యవచ్చును. కాళ్ళును, చేతులును, ఉదరమును, కొట్టుకొనుచు ముఖముయొక్కయు శేత్రములయొక్కయు స్నాయువులయందు యీడ్పుకలుగుచు, ముఖము వికారముగ నుండును. కనుబొమలు నుడివేయబడి కనుపాపలు స్థిరతనందిగాని, కనుపాపలు కనురెప్పల క్రిందికి బోవుటవలన కండ్లలోని తెలుపులుమాత్రమే గనబడుచుగాని, ఉండును. కనుగుడ్లు గుండ్రముగా దిరుగుచు, కనుపాపలు విస్తరింపునందుట వలన దృష్టికే తప్పిపోవుచుండును. కాని, తెరయొక్క అంతిమగతియందు యీస్థితి క్రమతనందును. ముఖము మొదట గా పాలిపోయి తరువాతి యైర్వరసగును. ఒడలు చల్లగాను, జిగటగాను ఉండును. హస్తములు పట్టుపట్టి బాహువులు కొట్టుకొనును. పండ్లు బిగిసికొనిపోయి, నాలుక కరచు కొనుటవలన రక్తిమతోగూడి, నోటినుండి నురుగు వెడలను. మూర్ఛలో ఒకటి మొదలు రెండు, అయిదు, పది, నిమిషములవరకు ఒకప్పుడు కొన్ని గంటలవరకును, రోగి కదలకుండ స్మృతి తప్పియుండును. ఒకప్పుడు యీస్థితినుండి గాఢనిద్రలోనికి మరలవచ్చును. ఇట్టిస్థితి ప్రతిదినమును గాని, ఒకప్పుడు కొన్ని నెలలకును కొన్నిసంవత్సరములకును, మరల రావచ్చును.

తాళణములు.

ఈ వ్యాధి వంశపారంపర్యముగ రావచ్చును. కేగులయందుండెడి పురుగుచే గలిగిడి లేగుదలవలనను, అధిక శరీర సంబంధమైనట్టిగాని మనస్సంబంధమైనట్టిగాని ఉద్దేకతవలనను, బిడ్డలకు పండ్లవచ్చునపుడను, మొదడుయొక్క వ్యాధివలనను యీ అస్వస్థత కలుగవచ్చును. మూర్ఛలకు లోనైనచారీయందు నీరసత్వము, దుష్ప్రవర్తనము, భయము, కోపము, పురుగులు, రక్తవృద్ధి, అజీర్ణత, స్త్రీలయందు ఋతుస్రావ సంబంధమగు నిలుపుదల-యీ కారణము లన్నియు ఉద్యుక్తతను బుట్టించును.

చి కి త్న.

మూర్ఛకలుగు లక్షణములు కనుపడగనే జీర్ణాశయము నిందుగ నుండినయెడల మందరవాంతికారి నిచ్చుటవలన మూర్ఛ నిలిచిపోవచ్చును. జీర్ణాశయము నిందుస్థితి యందుండినచో చిన్నీళ్ళను చాహముగా నియ్యవలయును. మూర్ఛయందు రోగిని వీపుపయి బరుండ బెట్టి, కోమను కొద్దిగా నెత్తి యంచవలయును. పరిశుభ్రమగు గాలి వచ్చునట్లు జేయుచు, ముఖముపయిన వినరుచు చిన్నీళ్ళతో ముఖమును దడుపు చుండవలయును. ఈ చిన్నీళ్ళచే గలుగునంత మేలు యిక చేసేవలనను గలుగనేరదు. మెడవైపులగాని, యెదురోమ్మ వైపులగాని, మరయెచ్చుటగాని, బిగువయిన గుట్టలు ఉండియుండియుండినయెడల, పీడినన్నిటిని వదులు చేయవలయును. చేతులతో రోగి తనకు అపానుచును గలుగ జేసికొనకుండునట్లు చేతులను గట్టిగ బట్టుకొని, ఎదురోమ్మ పయిన ఒత్తిడి కలుగకుండ చేయవలయును. తెరసమయముల రోగి నాలుక కరచు కొనకుండునట్లు చెమిచాకాడను పండ్లనందను బెట్టవలయును. అప్పుడు త్రాగుటకేమియు నియ్యగూడదు. తెరపిమ్మట రోగిని నిద్రబోనియ్యవలయును. నిద్ర

రాకపోయినయెడల, వేడిపాలలోగాని, విడిగాగాని, ఒక డ్రామం పొటానియం బొక్సైడును యిచ్చునలయును. మత్తుపదార్థముల నేమియు నియ్యగూడదు.

మార్పులను మధ్యకాలమునందు, మలబాధము, పురుగులు, ఉండియుండిన యెడల, చికిత్స చేయవలసియుండును. ఋతుసౌఖ్య సంబంధమును అస్వస్థత ఉండి యుండినయెడల అందులకును చికిత్సను జేయవలయును. 1 వ అల్టరేటివునందలి పొటానియం బ్రొమైడును ఆను దినమును దీనికొనవలయును. కొగి బలహీనముగ నుండినయెడల బలవర్ధకావధముల నియ్యవలయును. విరేచనము క్రిమముగా నగుచుండునపుల జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనవలయును. కాక పదార్థముల నెక్కువగా బుచ్చుకొనవలయును. మాంసపదార్థములను ద్వజించుట మంచిది. ఈ క్రింది బౌధధయోగమువలన గుణము కనుపడువదియును, మార్పులకు మధ్యకాలమున వాడవగును. ఒక డ్రామం పొటానియం ఆయోడైడ్, ఒక డ్రామం పొటానియంబ్రొమైడు, ఆరద్రాము ఆమ్మోనియం సల్ఫైడ్, నలుబదిగ్రెయినుల ఆమోనియా కార్బనస్, ఎనిమిది బౌస్సుల జలము--వీటినిస్త్రిటింగ్ లిపి, భోజన పూర్వము ఆగబొన్న చొప్పునను, నిద్ర పోవుముందర ఒకబౌస్సు చొప్పునను, అనుదినమును బుచ్చుకొనుచుండవలయును.

మెదడు మృదువుగుట.

మెదడు పదార్థమునకు వలయు పోషణము క్రిమముగా జరుగజే పోవుటవలనగాని మెదడునకు రక్తమును గొంపోవు రక్తనాళములయొక్క అస్వస్థతవలనగాని, మెదడు మృదువుగుట యేర్పడవచ్చును. మత్తుపదార్థముల నెక్కువగా దాగుటవలనను యీ స్థితి యేర్పడవచ్చును. అతి మనోవిచారము, అధికచింతన లేక విద్యాభ్యాసము వలనను, యావ్యాధికలుగవచ్చును. ఉత్సాహము తగ్గిపోవుట, తలనొప్పి, తలతిగ్గిపు, జ్ఞాపకశక్తి తగ్గిపోవుట, భావములయొక్క అస్వచ్ఛత, మెదడు బుద్ధిమంద్యము, పక్షవాదువు-- యీ లక్షణములలో గూడియుండును. ముఖ్యముగా మెదడునకు బోవుతున్న రక్తనాళము అస్వస్థత నందియుండిన యెడల, చికిత్స యేమియు ప్రియోజన ముండజాలదు. విశ్రాంతి, బలవర్ధకావధములు, చల్లదనముండు ప్రదేశములకు బోవుట-- వీటివలన నుపయోగ ముండగలదు. కొలుకు సంబంధముగ అస్వస్థత ఉండినయెడల, పొటానియం ఆయోడైడ్ లో నెక్కువ కాలము చికిత్స జేయవలసి యుండును.

మెనింజైటిస్.

మెదడుయొక్క వివిధములగు పొరభాగములు వాపుదల నందుటవలన గలుగు వ్యాధి మెనింజైటిస్ అనబడును. జ్వరము, తలనొప్పి, సంధిగుణము, మూర్ఛలు, పక్షవాదువు-- యీ లక్షణములు కలుగుచుండును.

చికిత్స.

ఈవ్యాధి కలుగుటకు కారణము -- గాయము, ఎముకయొక్క అస్వస్థత, కొలుకు రోగము -- వీటిలో నేర్చిన యుండినయెడల, అందులకును చికిత్స జేయవలయును. చిము

పట్టుట తటస్థించినయెడల శస్త్రముచేసి చికిత్స జేయవలసియుండును. రోగికి పరిపూర్ణమైన విశ్రాంతి నియ్యవలయును. సాధ్యమగు నంతవరకు జరుకును బుట్టించు పదార్థములను, గుండె సంబంధమగు బలవర్ధకావధములను, ఉపయోగించ గూడదు. విరేచనము కృతముగా నగునటుల జాగ్రత్తను బుచ్చుకోవలయును. వాంతియుగు చుండినయెడల, విస్మత్ సజ్ నైట్రోసను యిచ్చుటవలన నుపయోగ ముండగలదు.

మూత్రకృచ్ఛము. (Gravel)

మూత్రకృచ్ఛము, మూత్రమునందు యేర్పడిన మట్టును సూచించును. మూత్రకృచ్ఛము ఎరువు వర్ణముకలదియు, తెలుపువర్ణము కలదియు, అయి చెందువిధములుగ నున్నది.

ఎరువు మూత్రకృచ్ఛము, యూరిక్ ఆమ్లము లేక యూరేట్ సంబంధమగు లవణ పదార్థములు మూత్రమునందలి వర్ణపదార్థములతో గూడి యుండుటవలన కలుగు చున్నది. ఇట్టి మూత్రమువలన యెర్రవైన గసి తేలుచుండును. ఈ మూత్రము అష్టహితమయి నల్లనై బంగాను వర్ణముతోగూడి ఆరోగ్యతయందలి మూత్రమును కొంచెము నిలువయుండిన పిమ్మట యెర్రని గసి తేలును. ఇట్టి విషయములందు మూత్రగ్రంథులయందు శిలయేర్పడ బోవునని తెలియవలయును.

తెల్లని లేక కొంచెము పసుపువర్ణము కలిగిన మూత్రకృచ్ఛము, నున్నము సంబంధమగు పదార్థములయొక్క ఈడికవలన గలుగుచుండును. ఇట్టి మూత్రము మడ్డిగా నుండును దీనిని గాచినను శుభ్రపడదు.

ఎరువు మూత్రకృచ్ఛమునందు, గుండెమంట, అజీర్ణత, కాతిజాస్వస్థత -- యీ లక్షణములతో గూడియుండును. తీవ్రదశయందు వాతకాగముతో గూడియుండును. ఈవ్యాధి యందొకానొకప్పుడు సమయమునకు బండనొప్పి ప్రారంభమయి మూత్రము విడుచుట కవసరము తరుచుగ గలుగవచ్చును.

పురుషులయందు వృషణములు పయికి లాగవచ్చును. వాంతియు కలుగ వచ్చును. కొంచెము జ్వరముకలిగి వెన్నువైపులను సడుమువైపులను అధికమగు పోటుపుటును. ఉద్యోత స్థితియందు మూత్రము తీవ్రవర్ణమును వహించి రక్తమువలెనుండును. ఇట్టిస్థితిలో కత్తిపోటు తగిలినట్లుండి, నొప్పి తగ్గిపోవును. ఈ సమయమున మూత్రగ్రంథినుండి ఒక చిన్నవైనరాయి మూత్రాశయములోనికి జొచ్చినదని తెలియ వలయును. ఈరాయి మూత్రాశయమునందు నిలువయుండి కఠినముగా పుట్టియగు చుండును. చిన్నదయినయెడల మూత్రద్వారమున బయటికి వెడలి పోవును.

చి క త్స.

మూత్రకృచ్ఛ సంబంధమగు తెర కలిగినపుడు బాధ తుపకాంతిని గలుగ జేయవలయును. రోగిని వేడినీళ్లతోబాటు గూర్చుండబెట్టి 25 గ్రాయినుల క్లోరల్ హైడ్రేట్ ను యియ్యవలయును. బాధ తగ్గనియెడల, 8 గంటలకు మరల నియ్యవలయును. సడుముపైన వేడి కావడములను గాచవలయును. మలబంధ ముండినయెడల 1 వ బౌష సయోగమును విరేచన కారిగ నియ్యవలయును. బాల్లనీళ్లను ని శేషముగ ద్రాగవలయును.

ఎరుపు మూత్రకృచ్ఛముండినయెడల, ౪౫ సంబాధమగు ఆహారములను మాత్రమే భుజింపవలయును. 10 గ్రాయినుల పొటాష్ ట్రైక్లార్బునేటును ఒక బౌన్సు జలములో గలుపుచు, దినమునకు మూడుపర్యాయములు పుచ్చుకొనవలయును. 3వ బౌన్సు యోగమును విరేచనకారిగ నప్పుడప్పుడు ఉపయోగించు చుండవలయును. 'సుపరబీన్' అను బౌన్సు యొక్క మిగుల ఉపయోగము. దీనియొక్క మోతాదు 4 గ్రాయినులవరకు అయియున్నది.

తెలుపు మూత్రకృచ్ఛము నందు, డైల్యూట్ (నీటితోగలిపిన) నైట్రిక్ అసిడ్ 20 మినిములను నాలుగు బౌన్సుల జలములో గలిపి యియ్యవలయును. క్విన్సీను బలవర్ధకావధముగ నియ్యవలయును.

మూత్రకృచ్ఛము యొక్క అన్ని తరగతులయందును చుంచినట్లు పెక్కువగ దాగివలయును. ఒక టంగుట్రు ఉడుకునీళ్ళను, ఉదయమునను, మధ్యాహ్నమునను సాయంకాలమునను, ద్రాగుచుండవలయును. భోజనమునకు దగ్గరితముగ నేయవలసి యుండును. విస్తారము నేపు పడండియుండవూడదు. ఆట్లు చేసినయెడల, మూత్రకృచ్ఛ మేర్పడుట కనువు యొక్కవగను. వేడిపానములు, మొరటు తువ్వారితో పెక్కువగ నుడుచుకొనుట, ఫ్లావోడుస్తలు, నిస్త్రానిను గలుగజేయుని శరీరసాధకము, అవసరములయి యున్నవి.

మూలశంక.

మూలశంక వ్యాధిని గ్రహించుటకు ముందుగా, రక్తము గుండెకాయనుండి శుద్ధరక్తనాళములద్వారా శరీరమునందలి యన్నిభాగములకును గొంపోబడుచున్న దనియు, మరల నవరిశుద్ధ రక్తనాళములచే గుండెకాయకు నేరుచున్నదనియు— యీ సంగతులు గమనించి యుండవలయును. ఆసనమయొద్ద స్నాయువుల యొక్క వదులైన అల్లికలు విశేష పరిమాణముగ నావరించియుండి, యింకను అనేక శుద్ధ రక్తనాళములును అధిరశుద్ధ రక్తనాళములును జేరియుండును. ఈస్థలందు, రక్తము భూమియొక్క అగ్రర్లకల్పి కాదురుగ బైకిపోవలయును. కాబట్టి, మలబంధము వలనగాని, కారితాస్వస్థత వలనగాని, యేయితర కారణముల వలనగాని, యే అటంకము కలిగినను రక్తము ప్రవహించుటకు నివట నిలిచిపోవును.

మూలశంక, 'వెలుపలి' లోని అన్ని రెండువిధములై యున్నది. వెలుపలి మూలశంక యందు, మొదటగా నొక అధిరశుద్ధ రక్తనాళము భుసతనంది, ఆసనద్వారాంత్యమున ఒక గింజవలె వాపువల నందియుండును. కొద్ది కాలములో నీ ఉబ్బుదల అంతరించి, చర్మము, పేగుతో గలియుచుట దశముగ మారేముండును. ఈ 'వెలుపలి' మూల శంకయందు, మిగుల పచ్చిగానుండి, యెక్కువకాదతో గూడి, ముఖ్యముగా విరేచన మగునప్పుడు ఆసనము సమీపమున మంటయును పోటును బుట్టుచుండును. ఇందు రక్తము కారుట అగతయ్యుండును.

'లోని' మూలశంకయందు, మూలశయము ననుసరించియుండు అవభాగము నందలి భుసతనందిన అధిరశుద్ధ రక్తనాళము, పేగుయొక్క పొరను బైకి నెట్టుటవలన దరుచుగ

నీ అస్వస్థభాగము చేరిపండు ఆకారమును వహించి యుండును. ఈ విధమగు మూలశంక యందు, ఒకా నొకప్పుడు రక్తముకారుట మూలమున మాత్రమే మనమి వ్యాధిని గూర్చి తెలియదగియుండును. మూలశంకవ్యాధి అధికమయిన కొలదియు, పేగుయొద్ద మంటబుట్టి, విరేచనకాలమున ముక్కుట యేగ్గడి, మాత్రవిస్తర్తనేచ్చ అధికమై, ఒకప్పుడు మాత్రమును విస్తరించుటకు శక్తితగ్గి, నడుమునందును ఊయలక్రిందను బాధకలిగి, స్త్రీలయందు కుగువ్యాధిని బుట్టింపవచ్చును. ఇది కురుపుగా దేలుటవలన విరేచనమందు చీము, రక్తము, వచ్చును. ఈవిధమగు మూలశంక ఒకప్పుడు బయటికి దేలి, యెక్కువబాధ గలిగింపవచ్చును. ఈవిధమందు కొద్దియో గొప్పయో రక్తము కారుచు ఒకప్పుడు విశేషముగ రక్తము స్పృశించును. తరుచుగా విరేచనము పిమ్మట రక్తము స్పృశించుచుండును. ఆత్మద్రుత గతులయందు, విరేచనసంబంధము లేకుండగనే, రోగి ఆకస్మాత్తుగా నిల్చుండుటవలన గాని, శనుపడని యేయి తర కారణమువలనగాని, రక్తస్రావము కలుగవచ్చును. రక్తస్రావ మధికముగ లేనపుడు అంతయొక్కవ తొందర లేకపోవచ్చును గాని, రక్తస్రావ మధిక మగుచు, అనుదినమును గలుగు రక్తనష్టమువలన, శరీరమునందు నీరసత యేర్పడును.

ఒకప్పుడు రెండు విధములగు మూలశంకయును ఒకసారియే గలుగవచ్చును. పీటి యందు యెల్లప్పుడును రక్తస్రావమును, వాపుదలయు, లేక పోయినను తరుచుగ నసౌఖ్యతకు గారణమగుచుండును గాన సమయోచితమగు జికిత్స జేయుట మంచిది.

మలబంధమూలమున విరేచనమగునపుడు ముక్కుటమూలమునను, యెక్కువగా గూర్చుండి పనులజేయు అలవాటువలనను, అధికముగ గుట్టపుసవారి చేయుటవలనను, కడుపుగల బండ్లలో ప్రియాణము చేయుటవలనను, బలమగు విరేచనకారుల నధికముగ నుపయోగించుట వలనను, యీవ్యాధి కలుగవచ్చును.

చి కి తన్.

పెలుపలి మూలశంకయందు దుబ్బుదల గనబడినపుడు, వేడి కాషడములను గామము, పిండికటును గట్టవలయును. 1వ ఔషధయోగమునుగాని, చిట్లాముదము గాని వాడుటవలన విరేచనమగునట్లు చేయవలయును. రోగి బ్రశాంతిని దీక్షింపుచు పరుండియే యుండవలయును. అస్వస్థభాగముల చల్లని నీళ్లతోగాని, చల్లని పటిక నీళ్లతోగాని, దడపవలయును మలబంధ మేర్పడినపిమ్మట సాధువిరేచన కారుల నుపయోగింప వలయును. తరుచుగా గొంచెము శస్త్ర మవసరమయి యుండును. ఈవిధమగు మూలశంకయందు, ఒకటి చుక్కల కారాబి లిక్ అనీడ్ను వాపుదల భాగముగోనిక యింజుట్ట చేయుటవలన వెచ్చది యుండబడెను. దీనివలన బాధయేమియు కలుగదు.

వాపుదల నందిన “లోని” మూలశంకయందు, పెంటనే చిట్లాముదమునీచ్చి వేడినీళ్లను లోనకు యింజుట్ట చేయవలయును. ఈవ్యాధియందు దేనందర్బమునను మత్తుపదార్థముల నిత్యు రాదు. విరేచనానంతరము, లోని మూలశంక బయటకు వచ్చిన యెడల, దానిని చల్లనినీళ్లతో నష్టవలయును. ఇది తిరిగి లోనికి పోనియెడల రోగిగొంతకాలము పడుండి యుండుట

వలన, పేగులయొక్క వ్యాపారము మూలమున దానంతట అదియే లోనకు బోవును, శ్లో
యెడల, మెల్లగా దానిని లోనికి దోగిసి జేయవలయును. అధికరక్తస్రావమును చల్లనినీళ్ళను
గాని, హాజలినును సహనభాగములుగ గలిపిగాని, యింజెప్టు చేయుటవలన, రక్తస్రావ ముగి
పోవచ్చును.

ఈవ్యాధియందు, మందులకంటె ఆహారమును గ్రహపరచుట యందును ఆరోగ్యకా
పద్ధతుల నవలంబించుట యందును, జీకత్స్ యిమిడియున్నది. కాకపదార్థముల నెక్కువగ
భుజించుచు, మాంస పదార్థములను పిండినంటులను మత్స్యపదార్థములను ద్యజించ వలయును.
1వ బొషధయోగము నుపయోగించుటవలన విరేచనము క్రమముగ నగుచుండునటుల జూడ
వలయును. ప్రతివిరేచనము పిత్తరూపును ఆసన భాగమును చప్పిల్లతో బాగుగా దడుప
వలయును. హాజలిన్ అనుబొషధమును అనుదినమును నూడు నాలుగు పర్యాయములు ప్రి
యోగించుటవలన, నుపయోగముండ గలదు. నుద్యకాలమందు గుడ్డనుగాని గాటకనుగాని
దీనిలోనుంచి కట్టియొంచ వలయును.

రాచపుండు.

రాచపుండు అనునది కురుపు సంబంధమైనదై యున్నది, అయితే పరిమాణమునం దిది
పెద్దదిగా నుండును. రాచపుండు, సామాన్యముగ, మెడమీదను, వెన్నుమీదను, పిరుదుల
మీదను, లేచుచుండును. మిగుల అపాయకరమైన గతి యందు ఒకప్పుడు ముఖముపైన గూడ
లేచును. మూత్రగ్రంథి వ్యాధివలనగాని, అతిమూత్రీ వ్యాధివలనగాని, బాధనందు వారి
యందు, ముఖ్యముగా నలంబియైదు సంవత్సరములు చాటి నీరసస్థితి యందున్నయెడలసాధారణ
ముగ రాచపుండ్లు కనుపడుచుండును. రక్తము మాలిన్యముతోగూడి నీరసస్థితి యందుండిన
పుడు, ఆకస్మికముగ నేదయిన గాయము తగిలినయెడల, రాచపుండు యేర్పడవచ్చును. ఈ
రాచపుండ్లు పరిమాణమునందు మిగుల మారుచుండును. ఒకప్పుడు నారింజవంటింత పరిమా
ణమును గూడ గలిగియుండును. ఇవి మొదటగా, మిగుల గట్టిగానుండి, యెక్కువబాధతో
గూడి, పైచర్మము వల్లనైన యెరుపువర్ణమును వహించి, యీవర్ణమును క్రమముగా నొడలు
యొక్క వర్ణముతో గలిసిపోవును. రాచపుండు యేర్పడినకొలదియు, ఆనేక చిన్న నైనవ్యాధి
ములనుండి మాలిన్యమును పక్కలును వెడలివచ్చుచుండును. వ్యాధి మెల్లగా నభివృద్ధిపండు
చు కొంతకాలము పిమ్మట, ఆనగా రెండుమూడు వారముల తరవాత, అస్వస్థభాగముల
నుండి మాలిన్యము వెడలిపోయి, లోతైనట్టియ, క్రమముగా లేస్తట్టియు, రంధ్ర మేర్పడి,
యీరంధ్రము చుట్టుపట్ల చర్మముక్రింద నావరించి యుండును. రాచపుండ్లయందు, సాధా
రణముగ జ్వరము, చెమట, నీరసత, కూడియుండును. బలవగు ఆవరణపదార్థములను, పొర్లు
వైనును, క్విసిన్ ను, ఐరన్ (లోహము)ను, అతి మూత్రీకుండు నల్లనందును, యిచ్చుచుండ
వలయును. వేడికావడ ములను గాచుచు, మాలిన్యము బయటపడలునట్లు చేయుటకు
గాను, క్రమకాలమున అస్వస్థభాగమును గోయవలసియుండును. మాలిన్యము నడలుట అగి
పోవునపుడు సాధారణ పుండవ కను జీకత్సు జేయవలయును. + గురుగలకొతను సాధ్య
మయినంత త్వరలో గోసి ఒక భాగము కార్బాలిక్ అసిడ్ తో అయిదు భాగములు గ్లిసెరి
నును గలిపి పుండుయొక్క రంధ్రమునందలి లోపలిభాగమును తడుపవలయును.

రాత్రి చమటలు.

శ్రయశ్యాభివలన, రాత్రి చెమటలు కలుగుచుండును. ఈగతి శరీరముయొక్క నీర పనికిని జలయజేయును.

క్లారత్ హైడ్రేట్ రెండు దామలు, బ్రాండి మూడుబౌన్సులు, జలము మూడు బౌన్సులు — పీటిస్మిటిని గలిపి ఒకలుయొక్క ఉపరిభాగమును స్పంజ చేయవలయును.

క్లీనీస్ సల్ఫేట్ అయిదు గ్రయినులు, జలము ఒకపైంటు — యీరెంటిని గలిపి స్పంజచేసినను చేయవచ్చును.

రి కె ట్టు.

పూసంబుధమరు లవణములు తక్కువగుటచే ఎముకలు సుపూర్ణాభివృద్ధి నందక పోవుటవలన, మెత్తనయినట్టియు నంగుదలనందినట్టియు నీతియందుండిన ఆస్పస్థత రికెట్టు అవును. ఈ వ్యాధి పసికనమునందు గలుగుచు, ఒకప్పుడు బిడ్డ నడుచు నీతిలోనికివచ్చు నంతవరకును, యీ వ్యాధిని గగుగొసుటను వీలులేకపోవచ్చును. ఈ వ్యాధి సామాన్యముగ నారుమాసముల వయస్సునుండి, పండ్లు అన్నియు వచ్చు నంతవరకును, వ్యాపించియుండును. ఒకప్పుడు పుట్టుకనుండియు యుండవచ్చును. జీర్ణాశయ ఆస్పస్థతలు దీర్ఘ కాలము వ్యాపించి యుండుటవలన, శరీరపోషణము సరిగా నుండకపోవుటచే నీ వ్యాధి కలుగుచుండును. అనా నాగ్యుక్తియు యీ వ్యాధి కమ్మన ఉచ్చక్తను గలుగజేయును. సరియైన ఆకలి లేకపోవుట, విరేచనక్రియము తిప్పట, నీసపురంగుగల విరేచనములు, దళమయిన మూత్రము, చిక్కిపోవుట, చిఱచిఱలాడు గుణముకలుగుట, శిశువుపైన రాత్రులందు చెమటపోయుట, కొంచెము జ్వరము, మణికట్టు చీలమండ మోకాళ్ళు పచ్చిదనమును వహించి, వాపుదలతోగూడి చుట్టుకొనియుండుట, కాళ్ళు ముందుకు వెనుకకు వంగియుండుట, ఒకప్పుడు పెన్నెత్తాస వంగిపోవుట, శిరము విస్తరింపునందుట, గుండెయొక్క ఆస్పస్థత నందుట — యీలక్షణములతో గూడియుండును.

చి కి ట్టు.

1 వ బొంబుధయోగమును బలవర్ధకౌషధముగ నియ్యగగును. లెంపాటరు. (నున్నపు నీళ్ళు)ను పాలను గలిపి యియ్యవలయును. పరిశుభ్రముగు గాలి, చెమ్మలేకుండుట, వెచ్చని దుస్తులు, అనస్తరములై యున్నవి. ఉష్ణసౌఖ్యో స్పంజచేయుట ఉపయోగముగనుండును. బిడ్డను యెక్కువ కాలము కూర్చుండనియ్యరాదు. సాధ్యమైన పాస్పలపయిన బరండెట్టవలయును. ఎముకలకు సత్తువ వచ్చువరకును బిడ్డను నడువనియ్యరాదు. కాడిలివర్ అయిలును 3 వ బలవర్ధకౌషధమును వాడవచ్చును. పేరులయొక్క ఆస్పస్థత ఉండినయెడల పిగపె ఫెర్రియ అయొడ్డెడ్ను తగు మోతాదులలో నుపయోగింపగగును.

వాత రోగము.

(కీళ్లనొప్పలు.)

వాతరోగమును, ఉష్ణక్రియ, దీర్ఘవ్యాపకస్థితియు అని రెండుగురుల ననుసరించి యుండును.

1. ఉద్రుత వాతరోగము.

మూత్రముగూడ వెలువడేడి యూరిక్ ఆమ్లము అధికముగ బ్రకాశించుట వలన, పడుచువారలయందు యెక్కువ తగుచుగ నీ వ్యాధి కలుగుచుండును. చలిగాలి సోపాన పలనగాని, చెమ్మ తగులుటవలన గాని, యీ వ్యాధి తగుచుగ వారంభం నగుచుండును. శ్మగము, నిండుయైనట్టియు చురుకు బాణస్థియు నాడి, పొంగిపల్లన నాలుగు, యుగ్మియైన గన్తి కేలునట్టి మూత్రహీనత—యీ లక్షణములతో గూడియుండును. పైవర్ణింపఁ నొకదాని యందు బాధ ప్రారంభమయి, ఆ భాగము నాపుడనగు యుగ్మియైన కడపుటగు పిలుకని శిశి యొందుడి, మట్టుకొనుట గూడ భయమును గలుగజేయును. ఈ వాపునకు ఆనక కీళ్లకుగాని అన్ని కీళ్లకుగాని, గలదు. పులుపువాసనతోగూడిన చెమటలుపుట్టి, చిన్నపొమ్మలు యుండుచున్నవి. ఈ పొమ్మలవలన అపాయమేమియు లేదు. ఈవ్యాధి రండువాగములు లేక మూడు వాగములు వ్యాపించిపిమ్మట, సంపూర్ణ స్వస్థత కలిగినను కలుగవచ్చును. లేక, కీళ్లయందు బిగువులా, నొప్పియును, అటులనే యుండినను ఉండవచ్చును. శరీరవేడిమి 105 డిగ్రీలకు సమాపించినయెడల, గుండెఆస్వస్థతను సూచించు అపాయకరముగ లక్షణము గా నెంచవలయును. ఎడమవయిపుల ఉద్రుతమగు బాధయొద్ద, దీర్ఘమగు డోపిరిని తీసి కొనుటవలన బాధ అధికమగును, కొద్ది దగ్గుకూడ కలుగును, డోపిరియందు కొద్దియో గొప్పయో ఆయాపము కూడియుండును. గుండె అదరుకూడ అప్పుడప్పుడు కలిగి, నాడి క్రిమము తప్పి, సన్ననై యుండును. కీళ్లనొప్పి సంబంధమగు జ్వరమునందు గుండె ఆస్వస్థత యొద్దు డుట కనువు గలుగును. గాన, యీ జ్వరమునుగూర్చి ఆశ్చర్య జేయరాదు. గుండె ఆస్వస్థత వలన కొంతకాలమునకు సంజావ్యాధి ప్రవేశించి యిందు వలన త్వరగనో అలస్యముగనో మరణము కలుగవచ్చును.

చికిత్స.

సామాన్యవిషయములలో రోగి ఫ్లానల్ దుస్తులను ధరించవలయును. వ్యాధి కాల ముందంతటను రోగి విశ్రాంతిగ నుండవలయును. రెండు మైట్ల ఉష్ణజలము నందు ఆరపాను సోడా కార్బనేటును గలిపి, యీ లోషనులో గుడ్డను దడిపి ఆస్వస్థత భాగములవయి జాటువలయును. జలమునందు ముందుగా రెండుపానుల సోడా కార్బనేటును గలిపిన 98 ఫారన్ హీట్ డిగ్రీల వేడిమిగల, అనగా స్వాభావిక శరీరవేడిమికి సమీపముగనున్న, జలము నందు తొలై సానియను జేయవలయును. విరేచనము క్రమముగా గాకపోయిన యెడల, 1 వ ఔషధయోగము నుపయోగించవలయును. 3 డ్రాముల సోడా సేలిన్లను 12 ఔన్సుల జలముతో గలిపి, ప్రతి మూడుగంటలకును ఒక ఔస్సు చొప్పున నియ్యవలయును. బాధ

మిక్కిలముగానుండి క్షేత్రవాపుయను అధికముగా నుండినయెడల నేలినైట్ అసిడ్ 40 గ్రాములను హైడ్రోక్లోరేటు ఆఫ్ మార్షియా 1 గ్రామును, గలిపి 8 మాత్రలుగాజేసి నాలుగుంటల కొక మాత్రచొప్పున నియ్యవలయును. సోడా నేలినైట్ ను గాని, అసిడ్ గాని, యెక్కువగ నుపయోగించుటవలన మూత్రమునందు శ్వేతధాతువు (అల్బుమిన్) కను దెడలదు. దీనిని గమనింపటకయి మూత్రమును 249 వ పుటయందు జెప్పబడిన ప్రకారము దిసమునకు రెండుసారులు బరిక్షించి శ్వేతధాతువు కనుపడినయెడల యీ మందును నిలిపివేసి 2 వ డయూరిటిక్స్ బోషధమును వాడవలయును. బాధవలన రాత్రులందు నిద్రపట్టుక పోయినయెడల పల్వినో ఇమికాక్ కోను పదితేక పద్మనైదు గ్రాముల హైడ్రాలను పెద్ద వారిలకు యియ్యవచ్చును. జ్వర తీవ్రతవలన, వ్యాధిగుండెకు వ్యాపించుటకణములు నూచించినయెడల, రోగిని మాట్లాడనియ్యక- పల్వినోఇమికాక్ కో ను రాత్రులయందు దిచ్చుచునే యుండి 1వ డయూరిటిక్స్ యోషధమును మూడుంటలకొకసారి ఇయ్యవలయును. తేలికయి స ఆహారమును నిచ్చుచు మత్తుపదార్థముల ద్యజించవలయును.

2. దీర్ఘవ్యాధిక వాతరోగము.

పొడ వానలకు దడియునట్టియు, క్రమమయిన ఆహారము లేనట్టియు, వారములూ ముఖ్యముగా నీ వ్యాధి వయసు చెల్లినవారియందు వ్యాప్తత నందియుండును. కీళ్లయందలి యెముకలుగాని స్నాయువులుగాని యీ సంబంధముగ అస్వస్థత నందును. పెద్దపెద్ద కీళ్ల యందు బాధకరని వాపుతో గూడియుండును. కాని, కీళ్లయొక్క కణుపులు యెల్లప్పు డును యీ బాధనుండి తప్పించుకొనజాలవు. ఈ వ్యాధియందు జ్వరమును చెవటయును ఉండువు. ఒకప్పుడు కాపడములవలన దగ్గవచ్చును. ఇంకొకప్పుడు హెచ్చవచ్చును. ఈ వ్యాధిని గానాడెడి కారణముల దప్పించుట ముఖ్యాంశమయి యున్నది. చెప్పితో గూడిన ఇండ్లు, గోడలు, చాలని దుస్తులు, ప్లాసులును ధరించకుండుట, నీరసమైన ఆహారము—ఇవి ముఖ్య కారణములై యున్నవి. ఈ లోపములను దొలగించుచు అప్పుడప్పుడు రాత్రులందు పల్వినో ఇమికాక్ కోను బుచ్చుకొనుచు, అస్వస్థత భాగములపైన లెమన్ గ్రాస్ ఆయిల్ ను రుద్దవలయును. కీళ్లనొప్పిలకై లోనికిచ్చుటగును. వైసరుద్ధుటకును మందులకై బోషధయోగ ముగ భాగములూ వాడవగును.

వాంతులు.

వాంతియగుట వ్యాధి లక్షణమై యున్నది. జీర్ణాశయము నందలి పదార్థము వెలువడుట యేగుడి నిస్త్రాణికు గూడ గారణమగును. రోగ హితమగు పదార్థము బుచ్చుకొనుట వలనగాని, ఆహారమునందు దమితత్వమును వహించుట వలనగాని యిట్లు గలుగవచ్చును. ఇట్టిది సాయాన్యముగ జీర్ణాశయము యొక్కయు పేగులయొక్కయు అస్వస్థతను నూచించుచుగాని, బిడ్డలయందు ముఖ్యముగా దరుచుగ కడుపునొప్పి, మూత్ర

కృచ్ఛము, కాలరా—యీవ్యాధుల యందును గనబడును. తరుచుగా జ్వరములకు ఆరంభ మునందు, వాంతులు కలుగుచుండును. గురకదగ్గ యొక్క ఉద్వేగమునందు గలుగుచుండును. ఆర్సెన్ ఆంటిమెని సుబంశముగు వివచ్యయోగముల వలనను వాంతులు కలుగును. సముద్ర పర్యాజమునందును గర్భవత్సవయమునను దరుచుగా బాధకరముగనుండును. పేగుల యందు ఆడుపడినయెడల మలపదార్థము కూడ వాంతియగును. పిత్తము వారి అయినయెడల చేదుగును అపహితముగను ఉండి, పశుపువర్ణము కలిగియుండును. కొన్నివిధములగు ఆజీర్ణుల యందు, నీర్భవలె నుండునట్టియు పుల్లగా నుండునట్టియు ద్వివపదార్థము లొనవడును. జీర్ణాస్పష్టత యందు లిస్సెత్ సబ్ క్లెస్ట్ లవహ ఉపయోగముగ నుండును. తక్కిన విషయము అలా ఆహార వ్యాధిలయందును దగు జీర్ణము చేయవలయును.

విరేచనములు (చీము నెత్తురులతో గూడిన)

(ఆకు విరేచనములు)

ఆమవిరేచనవ్యాధి ఇండియాదేశమునందును. యితర ఉష్ణచోదేశములందును, మిక్కుటముగ వ్యాపించియున్నది. వాయువు నందలి ఆకుస్వభవ వ్యాధి యెడల నద్యుక్తతను గలుగజేసి, ఋతువు మారగానే యీ వ్యాధి అంకురణ నందును. ఈ వ్యాధి ఆనేక కారణముల వలన గలుగవచ్చును. పెద్ద పేగులయం దెల్పవడు ఉండెడి యొకవిధమగు పురుగులయొక్క సీతీకాతవలన నీ వ్యాధి కలుగుచుండును. చలిజ్వర వ్యాధికి లోనగుటవలన ఆమవిరేచనములు కలుగునని కొందఱుకు నన్యుకము కలదు. ఇండియాదేశము నందలి గట్టి శ్రమ తరుచుగ నీ వ్యాధికి లోనగుటవలన గర్భప్రాసము కలుగుచున్నది.

బొడ్డు సమీపమన పేలిపేయనట్టి నొప్పి యేర్పడి తరుచుగ తిప్పుటతో కూడ గూడియుండు లక్షణములు ముందుగా గనబడును. నిద్రించునప్పుడు గాని, యితర కాలముల యందుగాని, ఉపరభాగమానకు జలిగాలి త్రాగుటవలన నీ నొప్పి యేర్పడుట కలుగును. పిమ్మట రెండు లేక మూడు దినములవరకు తరుచుగా పల్లవి విరేచనము అగుచుండును. అంతట పొతికడుపుయొద్ద నొప్పి అధికమయి, ఆననము యొద్ద మంట గలుగుచు, పచ్చిగా నుండి తరుచుగా ముక్కుటతో గలిసియుండును. ఈసమయమునందు నెలువడు మలపదార్థము, ద్రవపాతమై చీమురక్తములతో గూడియుండును వ్యాధి ప్రులినకొలదియు మలపదార్థము తగ్గిపోయి, పచ్చిమాంసపు ముక్కులను బోలిన పీలికలుగాగాని పెద్దలుగాగానినెలువడును, దుర్వాసనతో మయియుండును. పగటియందు విరేచనబాధ తొంద్రతో గూడి యుండును. కొన్ని విషయములలో విరేచనమును బహు విశేషముగా నగుచుండును. మరి కొన్ని విషయములలో నిరంతరముగ గంటలకాలముగాను, పది మొదలు యిరువది వరకు విరేచనము లగుచుండును. మూత్రవిద్యుత్తేద్య అధికమగును. కొన్ని విషయములలో ఇన్ము కస్యరదేశక నే పోవచ్చును. మరికొన్ని విషయములలో, మఖము యొగ్గిబారి, ఒకలు పొడిగా నుండి, గూడి చురుకు బారి నాలుకపై పొరగిమ్మియుండును. పేగుల్లపై నొత్తివయెడల బాధ

గానుండును. కాథ లేక, పేగులయొక్క పచ్చిదనము లేక, మలపదార్థము లేకుండ నీమ సత్పురులు మాత్రము వెలువడు చుండినయెడల, పేగులయొక్క అంతిమభాగము మాత్రమే అస్వస్థతయందుండినదని తెలియ వలయును. మృతక లేబరముయొక్క వాసన, ముఖవైఖరి యందు వ్యాకులత, నీరసమైన నాడి, వెక్కిరి, స్వాధీనము తప్పిన విరేచనములు—యివి యన్నియు దుగ్గతూణములై యున్నవి. ఈ వ్యాధియందు పదార్థవ్యాప మెక్కువగ లేక పోయినను, తరుచుగ మలవివర్జనమునకు బోవుటకు యిచ్చయందును.

ప్రతి ఆమ విరేచన విషయమునందును, కారణము అస్వస్థతనందు అపాయము కలుగ వచ్చును. ఇట్టిది పరిహరించినయెడల చెంటనే దగ గిరితన్ను కేయవలసి యుండును.

చి కి త్న.

ఈవ్యాధిని చికిత్స చేయుటయందు, పరుండియుండి విశ్రాంతి దీసికొనుటయు, ఆహార పదార్థములయందు తాగ్ర త్తన వహించియుండుటయు, ప్రధానాంశములై యున్నవి. ఆహారము కొద్ది పరిమాణములుగ నియ్యవలయును. ఇది తేలికగ జీర్ణమగునట్టిదిగ నుండవలయును. పాలు, బాల్దేసీశ్య, మంచి ఆహారములైయున్నవి. వీటిని కొద్ది పరిమాణములగా నిచ్చుచు, గోరువెచ్చన గలిగి యుండవలయును. సాధు గతులయందు 5 గ్రేయిసుల ఫల్స్ యిసికాక్ కో ను దినమువకు నూడు పర్యాయములు యియ్యవలయును. దీనివలన వాంతికలుగుట కుద్యుక్తత యేర్పడునుగాని, పరుండి యుండుటవలన సాధ్యమయినంతవరకు వాంతి కాకుండునట్లు జాగ్రత్తను బుచ్చుకొన వలయును. కొన్ని విషయములలో నిది మంచిగుణము నిచ్చును. విరేచనము కల్పనై మెరయునట్టి పసుపుపర్లము కలుగుట యేర్పడగనే యీ బౌషధము పనిచేయు చున్నట్లు తెలియవలయును.

ఇంకొక విధముగ చికిత్స ప్రతి ఆరగంటకును ద్రామ మోతాదులోగాని, ప్రతిగంట కును రెండు ద్రామముల మోతాదులోగాని, సోడా సల్ఫేటును జలములో గలిపి యిచ్చుచు కల్పనైట్టియు మడ్డియొగట్టియు విరేచన మగువరకును యీ మందును యిచ్చుచుండ వలయును. బిడ్డలకు వయసు ననుసరించి మోతాదును దగ్గించవలయును. (ప్రతిదినమును రెండు లేక మూడు కల్పనైన పెద్దవిరేచనము లగునట్లు కొన్ని దినములవరకు యీ మందును ప్రతి దినమును సేవించవగును.) ఈ చికిత్సవలన విరేచనములయందు నీమము రక్తమును పడుట మాని, విరేచనము మడ్డిగా నేర్పడిన తొడనే, బిళ్ళో నే నేర్పైని ఒక ద్రామము, తైకర్ మార్షియా హైడ్రోక్లోరై అరద్రామము, కొంచెము తుమ్మజీరు, 6 బౌస్సుల జలము — వీటినిన్నిటిని గలిపి నాలుగు గంటల కొక బౌస్సు చొప్పున విరేచనము గట్టిపడునంత వరకు యియ్యవలయును. ఉదరముపైన వేడికాపడములను గామలువలనను ఉపయోగముండగలదు.

ఈవ్యాధి దీర్ఘ వ్యాపితమయి యున్నయెడల ఆహారమును బహు జాగ్రత్తతో నిచ్చుచు, అనేకవిధములగు మందుల వాడి చూడవలసి యుండును. కేవలము పాలును మాత్రమే ఆహారముగ నిచ్చుపద్ధతి యొకటైయున్నది, ఫలములయొక్క రసములును, కొక పదార్థము

లును మిగుల ఉపయోగములుగ నుండును. చిట్టాముదము చిన్న సోపాదులు, పట్టియిపికాకో కో చిన్న మోతాదులు, రసగ్రస్థము ఒక గ్రాయిను నల్లరంగు ఒక గ్రాయిను, కలిపిచేసిన మాత్ర; 20 చక్కల మోతాదు ఒక్కవేటికొక— యిది అన్నియు ఉపయోగములుగ నుండును. సముద్రపురయోగాను శిశువుగ మిగుల ఉపయోగముగ నుండును. దుష్టులయొప్పుడును వెచ్చనను గలుగ గోయు నట్లును వలయును. ముష్టిపదార్థముల వెచ్చడును యియ్యగూడదు.

పీ గ్వ వ స్థ ము.

జననోద్దియ భాగములనుండి రానుండు ఇంద్రియవృత్తులను కలుగుట, వీర్యవృత్తులను. ఇట్టిసాధివము అష్టాదశ్యదు కలుగుట విశేషముగ సాచనస్కరితేదు. ఉద్యోత గతులయందు, యిట్టిసాధివములు పగటిసమయమున గూడ గలుగుచుండును. తరుచుగా నిష్టి యవస్థ కొన్ని దురలవాటులచే గలుగుచుండును; ఆస్తి దురలవాటులను మానుటనలన నీవ్యాధి అంతరించగలదు. ఇట్టి సాధివములతో అశ్రిగలక్షణములు మాడియుండి నాగి తరుచుగ ననా శోగ్యత యుండుండును, మనోవాసనాము తగ్గియుండును, మాలకంగ, నులబంధము, ఉండి యుండినయెడల ఉండుకగు జీవితము జేయవలయును; అశ్రిగలక్షణము లుండినయెడల తగు జీవిత సలహావలయును, మనస్సునం దేమయిన విచారముండినయెడల స్థలమునుగూర్చి వ్యాధి వర్తియందు మార్పునందవలయును. అలస్యనాత్రి భోజనములనుచూచి, ముష్టిపదార్థములు నున్నూ, శ్మశించవలయును. రోగి గట్టిపాన్పులపై బడుండును, వెలికిలి కుండురాదు. విశేషము కృమముగా నగుచుండినయెడల, 3 వ బలవర్ణకౌషధము నుపయోగించ నగును. యక్ష్మాప్త దామియానా (సాలిడ్) ను మాత్రలుగాజేసి పుచ్చుకొనిన గుణము కనుపడ గలదు.

వె క్కి లి.

అకస్మికవైస్వత్తియు, కొద్దికాలమే వ్యాపించునట్టియు, ఈడ్పును గలుగజేయు నట్టియు, ఉచ్చాస్యములతో గూడి, స్వరపేటికయం దొకవిధముగ ద్వని పుట్టి, ఉపబిష్టయొక్క మాత్రతోగూడి, వెంటనే నీక్వాసము కలుగుచుండునట్టి వెక్కి లి అనబడును. ఈ దుష్తో గూడినట్టి ఉచ్చాస్యములు తరలుగా గలుగుచు, కొన్నిసార్లుల వ్యవస్థతో ఒకదాని తరువాత నొకటి కలుగుచుండును. ఈ తర ఒకప్పుడు కొద్ది మినిటులవరకు మాత్రమే వ్యాపించుటయు, యింకొకప్పుడు కొన్ని గంటలును, దినములును గూడ వ్యాపించుటయు గలదు. బాలవిషయములతో అజీర్తి వస్థను గాని అవారమును అతితొందరతో మింగుట వల్లనుగాని కలుగవచ్చును. కారణ జీర్ణోశయ వ్యాధులయొక్క అభివృద్ధియందు తద్వ్యాధులయొక్క లక్షణముగ నిది కనుపడ వచ్చును. కాలగావ్యాధి పిమ్మటను, యితరవ్యాధుల యుండలి మరణావస్థయందును, వెక్కిలి కలుగవచ్చును. అజీర్తికలిత మయినయెడల, కొద్ది గ్రాయినుల సోడాపై కాళ్ళ నేటును, కొంచెము టింక్చర్ జింజరును, జలములో గలిపి పుచ్చు కొనుటవలన వెచ్చని కలుగవచ్చును. జీర్ణతనొందని అవారము జీర్ణాశయమునం దొకప్పు

దుండియందును వలస నిట్లు కలిగినయెడల, మనదేశాంతికారి నియ్యనగును. స్పీరిట్సు ఆఫ్ క్యాంఫర్, క్లొరోడీన్, స్పిరిట్సు ఆఫ్ మ్యూలియా ఆగ్నోమేటిక్, యివియునుమంచి బోషధములై యున్నవి. నొద్దితర అయినపుడు దీర్ఘమగు ఉచ్చాసము (బ్రాడోపిరి) ను దీసికొని ఊపిరిని సాధ్యముననుటవలన నిశిపి యుండుటవలన, కాలం కలుగగలదు. పాత్రికడులైన ఒత్తిడి కలుగునట్లు పటకాను బట్టలువలన నొకప్పుడు వెక్కిరిని కట్టుబాటు చేయవచ్చును.

వెట్రి.

మనకున్నను గలుగు ఆయాసమువలన మెదడునకు దస్వస్థయేర్పడి, వెట్రి కలుగవచ్చును. వ్యాపారమునందు నష్టమునందు సంభవించుట, అత్యధికమగు నివ్యావశ్యము, మిక్కుటమగు శరీరకష్టము, విరుగుదలతో గూడిన మనము, వ్యామలతతో గూడినబుద్ధి -- యీ కారణములు వెట్రి కలుగట మధ్యకృతిను బుట్టించును. వలపు సంబంధముగ ఆకాభంగమువలనను, ద్రవసంబంధముగ అతిచింతన వలనను, కామవ్యాపారములయందు దధికలాలితవలనను, యీవ్యాధి సంభవించవచ్చును. ఈ ఆస్తి కారణములయందును మెదడునందు దోషవిధముగ అస్వస్థత యేర్పడుచుండును. మనమున కేవిధమగుచింత కలిగినను మెదడున కెక్కువపరిశ్రమ కలుగుచు, మెదడుతో సంబంధించిన విద్యుచ్ఛక్తి సంబంధముగ నస్తువలని విశేషముగా వ్యామలతయేడలను అధిక చింతనయెడలను నెచ్చెట్టబడుట మూలమున, గుండెకాయ, కాలిజము, క్వానకోశములు, మూత్రగ్రంథులు మొదలగు అవయవములకు గావలసిన పిద్యుచ్ఛక్తి సంబంధముగ శక్తులను అందిచ్చుటయందు లోపముకలిగి, మరల నా అవయవములును తిలస్థిత నీరశత్వమువలన మెదడునకు వలయు పోషణమును దగ్గించుటచే, మెదడు స్వస్థావస్థను దల్చుచుండును. ఈస్థితియందు నున్నిత స్వభావముతో గూడిన శరీరప్రకృతి గలిగిన మనుజుడు ప్రపంచమునందున్నట్లుడుగా దెలుసు. బలశాలియగు మానవుడు యెట్టియో యొక ఉద్యుతమైనట్టిగాని దీర్ఘవ్యావశ్యమైనట్టిగాని వ్యాధికి లోనగును.

అనుక్రమశీకయందు సూచించబడిన బోషధములు యెల్లప్పుడును ఉపకరించి గలగ కేయజాలవు. వెట్రివానియొక్క మనోవికలతను బోగొట్టుటకు అవసరమగు బుజ్జగింపు మాటలను జెప్పవలయును. ఫలమార్పవలనను ఉపయోగ మాండగలదు. ఇట్టివారయొక్క మనస్సునకు ఆయాసమును గలుగజేయనట్టి వ్యాపారములు గలిపింపవలయును. విడిగా నిట్టి ఏర్పాటుల జేయుట మిగులకష్టముగాన, మనరాజధానియందు దిట్టివారలకు చెప్పవట్టణమునందును, విశాఖ పట్టణమునందునుయేర్పరుపబడి యున్న అనుపక్రమముననుసరించి

వెట్రి మక్క కాటు. (హైడ్రోఫోబియా)

పిచ్చిమక్క కరచుటవలన నొకవ్యాధి కలుగవచ్చును. దీనికి హైడ్రోఫోబియా అందురు. జిల్లులు, తోడోస్పి, గుంటనక్కలు, కరచుటవలనను యిట్టివ్యాధి కలుగను, మక్కకంటే, తోడోస్, పిల్లి, కరచుటవలన వెక్కువ అపాయకరమై యున్నట్లు తెక్కలవలన జెలియచున్నది.

అక్షణములు.

వ్యాస పక్షమునను వచ్చు కాలమున రోగియున్న సాధారణ ఆరోగ్యత క్రమముగానే కనబడును. అప్పుడును, గాయమునందు లేకుండు లేదన్నది ఉపక్రమ లక్షణములు వ్యాపించినకొలదియూ, నాపుడలయు గోచరమగును. మున్నే గాయముట, కలతపెరిగిన నిద్ర, దృఢ బాధలను మిగిలినట్లు కళ్ళ క్రిత, చురుకుట, హఠ, తొందరతో గుఱిన ఉదాహరణములు, మనోద్రోకత, మధురమయి, మునియగుదు దిగి ముందు ఉచ్చా యేర్పడుట, యీ లక్షణములతో గూడియుండును. వ్యాస సంబంధ స్వప్నము, ఉదర నొప్పి వయినట్టియు, స్వాయంపులయ్యున్న ఈదునులుగలవలన, మూర్ఛ తటస్థించి రోగి మరణము నందవచ్చును, సాధారణముగ అలపువలనను రోగి మరణము నందను.

చి కి త్న.

చేతిమీదను గాని కాలుమీదను గాని కనబడుచున్న చురుకు, కాలమును మేగా చిగువైన కట్టును గట్టువలయును, అంటట పొటానీ వర్షాంగ శిశి సాంస్కృమను (జ్వరము) జలమానండు 6 గ్రేయినుల చొప్పున గలవలె)తో పుండునుగడిగి, స్క్విడ్ ట్రేటింగును పాక్షుమందుగా నుపయోగించ వలయును. మనోద్రోకతను వర్షించుటకు, ప్రతి ఆరు గంటలకును 10 గ్రేయినులు పొటానీ నుం బ్రామిమెను రెండు దినములవరకును నియ్యవలయును. రోగి, భయమందకుండు ఉత్సాహమును గలిగి యుండునట్లు చేయవలయును.

ఈ పైచికిత్సలవలన నెప్పుడు యెక్కువ ఆశల నుంచుకొనగూడదు. 1885 వ సంవత్సరమున లూయీ పాస్ట్యూర్ ఆననాక ఫ్రెంచి వైద్యశాస్త్రజ్ఞుడు, పిచ్చివక్రలయొక్క విషపర్యాయమువలన బంధుబంధు కుండ్రములకు వన్ను బాములనుండి దీయబడిన రసముతో టీకాలను పేయుటవలన, నీవ్యాధిని బాగుచేయుట కొక మార్గమును కనుగొనెను. దీనివలన యీర్వాధియందు 100 కి సామాన్యముగ గలుగు 15 మరణములు, 1 కంటే తక్కువగా గూడ జేయబడెను. ఈ సంబంధమున చికిత్సను జేయుటకు యిదివరగా ఇండియా దేశమునందు పంజాబురాజధానిలో సిప్టు పాక్రింతముల కళోలి పట్టణము నందును, నీలిగిరి పాక్రింతముల కూనూరు పట్టణమునందును, ఆనుప్రతంబు నిర్మించబడి యున్నవి. ఇప్పుడు జిల్లా రాజధానుల యందును యీయీర్వాటు చేయబడియున్నది.

శ్వాసకోశములనుండి రక్తము గ్రహము.

శ్వాసకోశమునుండి వెలువడర క్రమము యెక్కిన నురుగుగా నుండును, సాధుగతుల యందు చికిత్స అవసరములేదు. రక్తసాగరము అధికముగ నున్న యెడల రోగికి పూర్వమున విశ్రాంతి నిత్యవలయును. రోగి, బెటగుకొని వరుండి, తలయెత్తుకొని యుండునట్లు దిండ్ర పై ఆని యుండవలయును. గడియందు చల్లగా నుండునట్లుంచిన, దుస్తులను దీలికగా నుండునట్లుచేసి, కాళ్ళను చేతులను వడినట్లతో నింపువలసి సామంతో గావలయును. చల్లని సామంత దాగిగుట నిత్యవలయును. మంచుగడ్డ తొరకన యెడల, దీనిని పాలగా గలిపి

యియ్యవలయును. ఉద్యుత గతులయందు ఎడవొమ్ము భాగములను మంచును ప్రయోగింప వచ్చును. ఇతర భాగములయందు, అనగా, జనశేందియ భాగములం మొదలగు స్థలములందు మంచును ప్రయోగించుట మూలమున నుపయోగముగ గనుగొనబడెను.

క్యాలామేల్ (రసభస్మము)ను యిచ్చుటవలన పేగులయం దుపశాంతి గలుగజేయుటయేగాక, కర్తప్రచారమునం దుద్యోగతను గొంతవలదు దగ్ధింపజేయును. కర్తప్రచారమునం దధిక ఉద్యోగత ఉండినయెడల, మాంధ్యతను గలుగజేయుట కవసరమగు మందల నియ్యవలయును. ఈ విషయమున టింక్చర్ ఆర్మేట్ బాగుగా బనిచేయును. నొప్పియందు శాంతిని గలుగజేయుటకు ఫైకర్ మార్షియా హైడ్రోక్సైడ్ నుపయోగింపవలెను. ఆత్యధికమగు రక్తస్రావములయందు వచ్చు తక్కిన విషయములలో దీనిని విరివిగ నియ్యవచ్చును. దీనికి వోడుగా టింక్చర్ డిజిటాలిస్ ను గలిపి యిచ్చినయెడల మంత్రమువలె పనిచేయును. మార్షియా (నల్లమందు) యందుగల మలబంధ గుణమునకు ప్రతిహతముగ క్యాలామేల్ ను గొద్ది పరిమాణములుగ నుపయోగింపవలెను. అహారపదార్థములు నుభవగుణ భేదముగనవిగ నుండవలయును. ముగ్గుపదార్థముల పరిపూర్ణముగ ద్యుజింప వలయును.

ఈ సందర్భమున జీర్ణాశయమునుండి రక్తమును గ్రహింపజేయుటను గురించి ఆలోచించవలసి యుండును.

జీర్ణాశయమునుండి రక్తమును గ్రహింపజేయుట.

జీర్ణాశయమునుండి వచ్చు రక్తమును నల్లగనుండును. జీర్ణాశయమునందలి కరువు వలన రక్తసాలము తెగుటయేర్పడి, యీరక్తస్రావము కలుగును. ఒకప్పుడు కారణము స్త్రీవా ఆస్వస్థత నందుటవలనను యిట్లు తలపింప వచ్చును. జీర్ణాశయ ఆస్వస్థతయందు రక్తము అధికముగానుండి, క్వానకోశాస్వస్థత యందువలె నురుగుతోగూడి యుండక ఆహారముతోగూడ గలిసియుండి, రేచనముతోగూడ రక్తముడడుట కలుగును. ఈ వ్యాధియందు శరీరమునకును, జీర్ణాశయమునకును, విశ్రాంతి నియ్యవలయును. రోగి, పరుండ బెట్టబడి, గదియందు చల్లగానుండునట్లు చేసి, స్నేహితులు మొదలగువారు నచ్చి చూచుటవలన ఉద్యోగత గలుగకుండ జేయవలయును. మోటిద్వారా ఆహారమనిచ్చుడ నిలిపివేయ వలయును. దాహము నణచివేయుటకు మంచుగడ్డ నుపయోగించ వచ్చును. మత్తుపదార్థముల సేవయు నోటిద్వారా యియ్యగూడదు. నోటిద్వారా ఆహారపదార్థముల నిచ్చుట నాపుజేయుట వలననే రక్తస్రావము నిలుపుకావచ్చును. కాని, టానిక్ ఆసిడ్ నుగాని, గ్యాలిక్ ఆసిడ్ ను గాని, 2 మినిములు 5 గ్రాముల వరకును, లేక లెడ్ ఆసిడ్ ను 1 గ్రాము మోటాదులలోను, మాత్రముగాజేసి ప్రతిచండు లేక మూడు గంటలవరకును, నోటిపైబడి యిచ్చుటవలన గుణముగ నుండగలదు. నిద్రపట్టక అధిక ఆయాసముగ నుండినయెడల 2 మినిములు ఫైకర్ మార్షియాను హైపోబైట్రిక్ పిచికారితో రక్తస్రావమునందు యింటిట్ట చేయుటవలన గాని, 16 గ్రాముల ఫ్లోరల్ హైడ్రోవనున్న 30 గ్రాముల పోటాషియం బ్రొమైడునున్న ఆ సనముద్వారా పిచికారి చేయుటవలన గాని, ఉపయోగముగ నుండగలదు.

శ్వాసకృచ్ఛము

ఆహారము తప్పమార్గమున బోవుటవలనగాని, మరియేయిత్రగ కారణమువలన గాని, స్వరపేటికగాని లేక శ్వాసనాళముగాని అడ్డగించు నందినపుడు, రక్తమునందు అంగార త్వర వాయుభాగము అధికమగుచు, ప్రాణవాయు భాగము తక్కువగు చుండును. ఈ ఆడుబాటును దొలగించుటకు ఉద్యోతముగు ఊపిరివిడుచు పర్యయములు జరుగుచు, దగ్గుకూడ యేర్పడును. ఈగతియందు రక్తమెక్కువగా నవరితున్న మగుచు రక్తము నీగతినుండి దప్పించుటకుగాను బలమగు ఉచ్ఛ్వాసన నిశ్వాసములు యేర్పడును. ఈస్థితియే శ్వాసకృచ్ఛమున బడును. ఈవ్యాధి కగు కారణమునుదొలగింప యత్నించుచు అనుక్రమణికలో నీవ్యాధికింద సూచింపబడిన ఔషధములను జాగ్రత్తతో సుపయోగింప వలయును.

సోరియేసిన్.

ఇది ఒకవిధమగు చర్మవ్యాధియే యున్నది. ఇది మూడువిధములగు గణములకు చెందును. మొదటి విధమందు గుండ్రవైనట్టియు, దురదతోగూడిన మచ్చలుగలిగి యిందుపైన తెల్లని పొట్టుగా నేర్పడి పొట్టు రాలిపోయినట్టియు చర్మము పచ్చిగాను యేర్పడును. ఈమచ్చలు యెదుగుచు గుండ్రముగానే యుండి ఆశేక అంగుళముల కైవారము వరకు వ్యాపించి, అంతట పగిలి కళ్ళులతోగూడిన గుబురులుగా నుండును. రెండవ విధముగు నీవ్యాధియందు ప్రారంభము నందండెడి గుండని మచ్చలులేకుండ పొర సంబంధముగ పక్కలతోగూడి సంకరిలుగా నుండును. ఈరెండు విధములగు వ్యాధియును, చంకయందును, గజ్జలయందును, ఆరచేతులమీదను, గోళ్ళమీదను, గలుగుచుండును. దీనియందు దురద ఉండదు. మొదటి రెండు విధములగు వ్యాధియును జీర్ణాస్పత్తిల వలన గణములకు చెందును.

చికిత్స.

మలబంధ ముండినయెడల అందులకగు జీర్ణము చేయవలయును. పొటాష్ ప్రకార్యునట్టి ఒక ద్రావణము ఆయిదు ఔన్నుల బలముతో గలిపి, యీ లోషనును, పైన రాయుచుండ వలయును. అరబ్బెస్సు స్పిరిట్సు అఫ్ వైనును అరబ్బెస్సు టింక్చరు ఓపియను మద్య్రెందు ఔన్నుల బలముతో గలిపి, లోషనుగాజేసి రాయుటవలన దురద తగ్గగలదు. టార్ ఆయంట్ మెంటునున్ను రాయవచ్చును. అంగుళయెంటం హైడ్రాల్ జర్జరయును సింబీర్ ఆయంటు మెంటునున్ను సునాన భాగములుగ గలిపి రాసినను రావచ్చును.

ప్రోటోయోల్.

ఈవ్యాధి తరీరముయొక్క నీరసస్థితిని తెలియజేయును. ఈవ్యాధి రెండుతరగతులుగ నుండును. యీ రెండు తరగతులను గూడ, భయవ్యాధి సూచనలుగా నెరిగవలయును. ఒక

తరగతియందు, మందమైన నల్లని వెండుగిరలు, దళమైన పై పెదవి, పెడల్పయిన నాసికా రంధ్రములు, వికారమైన ముఖస్థిభి, వికారములయిన హస్తములు, గీతలతో గూడినట్టి మొద్దయిన గోరులు, సౌఖ్యవములేని శరీరావయవములును — యీ లక్షణము లందును. బుద్ధియందు మాంద్యత, మెడయొద్ద గ్రంథులయొక్క వాపుదల, చెవులలోనుండి స్రావము కండ్లకలక, కంటిలో పువ్వులు, ఏనుగుగజ్జి, మొదలగు చర్మవ్యాధులు, కీళ్ళవ్యాధులు, రికెటు—యీ గుణములును గనబడు చుండును. ఇట్టిబిడ్డ యెదిగినపుడు పాలిపోయి యుండ వచ్చును.

రండవ విధముగు నీవ్యాధియందు, కొందరిలో చక్కదనముగా నెంచుగుణము లుండును. పల్లనయిన చర్మము, స్వచ్ఛమయిన శరీరచాయ, గుర్రాదీవర్ణముగల చెక్కిన పైద పులు, నీలమైనట్టియు నిగనిగలాడు నట్టియు నేత్రములు, విస్తరింపు నందిన కనుపాపలు, దీర్ఘమయిన కమహిష్కలు, మృదువైన వెండుగిరలు, గుండ్రనిముఖము నుకుమారవగు ముఖ లక్షణములు, చిన్న ఎముకలు, చర్మముగుండ స్పష్టముగ గనబడునట్టి ఆపరిమిత్త రక్తనాళములు, వికాసతనందిన బుద్ధిమాత్మత, —యీ లక్షణములతో గూడియుండును. ఇట్టి బిడ్డలు, రొమ్మపడినను తయ మొదలగు వ్యాధుల చెక్కుచేగా లోనగుదురు. ఈవ్యాధి వంశపారంపర్యముగ శరీర ప్రకృతి వలన గలుగుచుండును. కాని, ఆహారలోపము వలనను, చెమ్మ ప్రదేశములలో నివసించుటవలనను, త్రాగు మోతుతనము కొలుకవ్యాధి యొక్క కల్మషములు పై కారణములకు సహాయ మొనర్చుట వలనను, యీవ్యాధి కలుగవచ్చును. పరిశుభ్రమగు గాలి, మంచి ఆహారము, కాఠినిదీరు చమురు, శరీర సాధకము— యీవ్యాధి కల్మషమును బోగొట్టుటయందు గాని, ఉద్రుక్తావస్థ గల్పించ వుండుటయందు గాని, సహాయ మొనర్చును.

స్తనములయొక్క వాపుదల.

స్తనములయొక్క వాపుదల యొక్కవ తరుచుగ పాలనిచ్చుచున్న స్త్రీలయందు గలుగుచుండును; కాని యితర స్త్రీలయందును ఈవ్యాధి తటస్థింపవచ్చును. దెబ్బవలనను, జలుబువలనను, విడ్డవ ఆకస్మాత్తుగ పాలుత్రాగు అలవాటునుండి దష్టింపబడవలనను, శుభాక్షణము చేయుటయందు తీరికపొందినవలనస్తనముల నధికముగ విస్తరింపునందుట కదమిచ్చుట వలనను, విడ్డయొక్క మరణము వలనను, యీవ్యాధి సంభవించు చుండును.

చి కి లు.

వేడి కావడములను గాచవలయును. తరుచుగా గాకుండ ఆపుడవ్వడు, విడ్డవలన గాని, బ్రెస్టు పంపుడు ఉపయోగించుట వలన గాని, పాలను దీసివేయ వలయును. రోగియొక్క చిత్తవృత్తుల ననుసరించి పాలుయొక్కవగ నున్న పుడు మాత్రమే, తీసివేయ వలయును. అధికముగా దీసివేయుటవలన, వాపుదల యొక్కవగును గాన యీపనిని జాగ్రత్తతో చేయ వలసియుండును. వేడి కావడములయొక్క మధ్యకాలములో వాపుదల స్థలమందు సోక

లినిమెంటును రాయుచు, చుట్టుపైపులనుండి ప్రసాగముల పైపులను నెమ్మదిగా రాయవలయును. ఎక్కువగా దున్నటవలన కురుపుయేర్పడుట కనువగును గాన దానిపై అధికముగ దగులకుండ జూడవలయును. ప్రసమునకు కదిలిక తేవండుటను గాను నోగి వరుడిమీ యుండవలయును. విరేచన మగుటకుగాను చిట్టాముదము నియ్యవలయును. ౪ గ్రాయినుల క్లిస్టిక్ను పూతి ఆహారములను యిచ్చుచుండ వలయును. ప్రసాగములకు నుట్టును రెండు లేక మూడు అంగుళముల వరకును లినిమెంటు తెలహో నాను రాయవగును, తెలహోనా లినిమెంటును రాయుట వలన పాలు యేర్పడుట తగ్గిపోవును. ప్రసము మిక్కిలి గట్టిపడి పెరయును అధిక బాధగా నున్నచోదల పరితరెడు లేక మూడు గంటలమీద పిసికి లేక రెండు దినముల చుట్టు, రాయటవలన, తరువాత వాపుదల తగ్గి నగును యేర్పడుటవలన వలయును. హఠాత్పథము విరసంబుంధ మగునది గాన, యీముందు రాయబడి గుంపినపుడు బిగ్గును బాని త్రావనియ్యరాదు. వేత్తగిట్టియందు మనగ యేర్పడి, గొలనునందు బానియల నెరిగిన పంటనీ, దీనియొక్క ఉపయోగమును నిలుపుచేయ వలయును.

పైచికిత్సలవలన ప్రియోజనము లేనపుడుగాని, వ్యాధిని గురించి అక్కర్లేకని యుండునపుడుగాని, కురుపుయేర్పడుట తటస్థమగును. జ్వరము, పొట్టుపొడుచుట, చలి కగులుట, ప్రసముయొక్క ఒకభాగమునందు వాపుదల కలుగుట, చర్మము యెరిగిపడుట— యీలక్షణములతో గూడియుండును. ఈవాపుదల భాగమును లాస్సెటుతో దెరుచుటవలన, రాబోవు ఉద్యోతభాదను దగ్గింపవచ్చును. గాయమును దెరుచినపిమ్మట పిండి కట్టును కట్టిగాని, వేడినీళ్లలో ముంచి నగుడకొడుడిచి కాని, మాలిన్యము నంతయు దొలగించిన పిమ్మట, వట్టిని వేయుటవలన మాన్యును గలంగ తేయవచ్చును. ఇట్టి వ్యాధివలన బాధనొందు స్త్రీలు బలహీనులుగ నుందురు. గాన 1 వ బలవర్ధకాద్యము నిచ్చును, అలమునిచ్చు, ఆహారముల నియ్యవలయును. రోగి పొలిపోయి యుండియెడల, లాహము కలిగియున్న ౪ వ బలవర్ధకాద్యమును వాడవగును.

ప్రసజెప్పబడిన విధమగు పుండుకాక క్యాన్సర్ అభిరుచి మాయొక విధమగుపుండు, కొండరి స్త్రీలయందు తిర సంవత్సరములు దాటిన పిమ్మట గలుగుచుండును. దీన్నికై యొన్ని మందులు నియోగింపబడినను, శస్త్రము మిగుల యవసరమయి యున్నది. ఇది ఒకసారి కలిగినపిమ్మట మరలమరల కలుగుట కుద్యుక్తత శరీరమునందు బ్రశేపించి యుండును.

స్కర్వి.

స్కర్వి అనబడు వ్యాధి ఇండియా దేశమునందు విశేషముగ వ్యాప్తతనంది యుంధ కలదును. ఈ వ్యాధిలో రక్తమునందును, యావచ్చరీరము యొక్క అల్లికల యందును, మాంసములందును, ఇండియాదేశములో గొన్ని ప్రదేశముల యందు, సజీవమగు కాకపవార్ధ

ములు దొంగకపోవుటచే, నీవ్యాధి జనించుట కుద్యుక్తతను గలుగజేయుచున్నది. కాకపదార్థములు ఆహారముగ నున్నవారియందు నీ వ్యాధి కలుగనేరదు. ఈవ్యాధి అంతర్గతముగ నుండుటయు గలదు. ఈ దేశములందు కొన్ని ప్రదేశములలో నీవ్యాధి అంతర్గత స్థితియందు మాత్రమే, మిక్కిలియుగ వ్యాపించి యున్నది. పండ్లచిగుళ్లయొక్క పచ్చినము, నిస్తాణ, ఉత్పాహము తగ్గియుండుట, ఆవయవములలో బండ్లపోట్లు, గుండె ఆదరు, హృస్పనిశ్వాసములు, పాలిపోయిన నాలుక, ముఖ ఆయిన శరీరకాంతి, నీలవర్ణమును వహించిన పేదవులు, పండ్లచిగుళ్ళు వాచుటవలన జగురుగానుండి రక్తముకారుట, యీలక్షణములతో గూడి యుండును. ప్రతిమాత్రము చెబుతగిలినను గాయముగానేర్పడి, కీళ్ళు వాపుదలనంది పట్టుపట్టి, మిగుల కష్టించినంతయేర్పడి, అతివీచుములుగాని ఆయ విరేచనములుగానిపుట్టి పండ్లచిగుళ్ళు వంటియు, ముక్కువంటియు, పేగుల వంటియు రక్తము వెలువడుచు, నిస్తాణచే కొగి మరణము నందును.

చికిత్స.

వ్యాధి లక్షణములు కనుపడినపుడు గాని, వ్యాధి యేర్పడినపుడు గాని, నవీనముగా కాకపదార్థములు, ముఖ్యముగా బంగాళాదుంపలు, ఉపయోగింపవలెను. భోజనమందందు విశేషముగ నుప్పును వాడవలయును. పాలను విరివిగ బుచ్చుకొన నగును. కొబ్బరికాయలలోని నీళ్ళు మిగుల ఉపయోగముగా నుండగలదు. ప్రతిదినమును రెండు లేక మూడు బెన్నులు నిమృతనమును దాగినగును. ఇది అందు బాటుకాని విషయములలో, 10 గ్రెయినుల మేతాడులలో పొటాష్ సిట్రిక్ను దినమున రెండుసార్లు బుచ్చుకొన నగును. వాణిజ ఫలములు, నిమ్మకాయలు, దాక్షిణ్యములు, క్యాబేజీ, నీరల్లి వీటినిరూడ ఉపయోగింపవలెను. పండ్ల చిగుళ్ళవాపుదలకు పటిక గంధూషము నుపయోగింపవలెను. అతి విరేచనములుండిన యెడల, పాలనుమాత్రమే ఆహారముగ నుపయోగించుచు, బిల్వ తాప (మాగేడు వరబత్తు) ను బోషధముగ నుపయోగింప వలయును. పరిశుద్ధిత, గాలియు వెలుతురును జక్కగా జొచ్చు గృహములు, చెమ్మలేకుండుట— ముఖ్యములు ఆంశములై యున్నవి.

స్కార్లేట్ జ్వరము.

స్కార్లేట్ జ్వరమునందలి ఇండియాదేశమునందు వ్యాప్తతనంది యుండలేదు. ఈవ్యాధి సామాన్యముగ పొంగును బోలియుండును. ఈవ్యాధియందును ఒడలుపై పొక్కులు లేవు నుగాని, పొంగునందువలె పొక్కులు యెత్తుగానుండవు, ఈవ్యాధియందు గొంతు అస్వస్థత యేర్పడియుండును. పొంగునందు ఎదురోమ్ము అస్వస్థత కలుగుట కుద్యుక్తత ఉండును. స్కార్లేట్ జ్వరము అంటుగుణమును వహించి, యుండును. గొంతునందు ఆవిరిపట్టరలయును 2 దాముల బోరిక్ ఆసిడ్ను 1 బెన్ను గ్లిసరీన్తో గలిపి దీనిని గొంతునకు రాయవలయును. వేడినీళ్ళపానమును జేసినపిమ్మటగాని, వేడినీళ్ళతో స్పృశించిన పిమ్మటగాని, 30 గ్రెయినుల కార్బానిక్ ఆసిడ్ను 10 గ్రెయినుల లైమోను, 1 ద్రాము వానరీక్ను, 1

జౌన్సు సింసిల్ ఆయన్ మెంటును -- నీటివన్నిటిని గలిపి చేసిన ఆయన్ మెంటును పొక్కులను రాయవలయును. విశేషవల్గముగా నుండినయెడల 4 వ విశేషకారిని వాడవలయును.

-- (†) --

ప్రసవ సంబంధముగు రక్తస్రావము.

గర్భిణికాలమందు గలుగు రక్తస్రావమునందు పరిపూర్ణముగు విక్రాంతి మిగుల అపసరమైయున్నది. యీస్థితియందు రోగి పరుండియుండు గర్భిణి పరిశుభ్రమగు గారి వచ్చుచుండవలయును. రహస్యభాగములయందు చల్లని ప్రయోగముల జేయవలసి యుండును.

ప్రసవమైన పిమ్మట గలుగు రక్తస్రావము అధికముగ నుండినయెడల చార్పిడి మొదలగు మత్తుపదార్థముల నియ్యగూడదు. రోగిని లేవదీసినయెడల మూర్ఛ కలుగ వచ్చునుగాన, అట్టి పనిని జేయగూడదు. లిక్విడ్ యెక్స్ట్రాక్టు ఆఫ్ యెర్గోటామిన్ మూడుగంటల కొకదానిము వొప్పన ఒక జౌన్సు జలములో గలిపి యియ్యవలయును.

-- (...) --

హైపో కాండిరియా

సదా రోగభీతితో నుండెడి సిరికి ఆంగ్లేయ భాషయందు హైపో కాండిరియా అందురు. స్త్రీలయందు గలుగు హిస్టీయా వ్యాధికి అనుగుణ్యముగానుండి పురుషులయందు కీ వ్యాధి కలుగుచుండును. భోజనము బలమై, శరీరపరిశ్రమ లేకుండి, మనస్సునకు యేవిధమగు వ్యాధకమును లేకుండినపుడు, యీ వ్యాధి కలుగవచ్చును. అధిక మనో చరికమవలన గాని, క్రిములవలనకాని, యీ వ్యాధి గలిగినను కలుగ వచ్చును. ఈస్థితియందు కారీబాస్టస్ తయ్య, అజీర్ణతయ్య, ప్రవీళించవచ్చును. సాధు విశేషన కారులును, శరీరసాధకమును, యీ ఆస్వస్థతను బోగొట్టును. మంటతోగూడిన తలకొప్పి ఉండవచ్చును. నిర్వాస్థిపారముగనున్న యీ రోగికి వ్యాపారమును గలిగింప వలయును. స్థలమును మార్చుటవలెను, అలవాటును స్వస్థత కలుగగలదు. కొందరుకు స్వస్థాన బెంగవలన నీ వ్యాధి కలుగవచ్చును. అట్టి స్థితి యందు, యితర ప్రదేశములయందుండినయెడల స్వస్థులమునకు పోవుటవలన కుదిరిక నొవ గలను. ఈ వ్యాధియందు మందులు యెక్కువ ఉపయోగములు కావు.

క్షయ వ్యాధి.

క్షయవ్యాధి, ఇండియాదేశములో బంగాళా గాజిధానియందు మిక్కుటముగ వ్యాపించియున్నది. క్యావకోశములయందు ఒక విధమగు పురుగు ప్రవేశించుటవలన క్షయతయెల్లడి, యీ వ్యాధి కలుగుచున్నది. రోగియొక్క ఉమ్మియందును, ఊపిరి యందును, యీ పురుగు వ్యాపించియుండును. ఈ వ్యాధియందు ప్రారంభ లక్షణముగ, ఉదయపు పూటలందు

మిగుల శాధకగమగు పొడిదగ్గు ప్రవేశించును. పనిచేయుటయందు, యీ రోగి త్వరతో ఆయాసమునంది పెట్టపె పెట్టుటయందు కష్టముగ గనుగొనును. అంతట తెమడ వేడలుట అరంభమయి, నువగుతో గూడిన యెర్రనిర కము యీతెమడతో గలిసియుండుట తటస్థించును. నాడి చురుకుబారి, సాయంకాల సమయములందు శరీర వేడిమి హెచ్చును. ఈస్థితి కొన్ని వారములు కొన్ని మాసములు, ఒకప్పుడు కొన్ని సంవత్సరములు గూడ, వ్యాపించును. వ్యాధి ముదురక మునుపే అతిశీతల ప్రదేశములు కానట్టియు, ఆరోగ్యముగ నుండు నట్టియు, నీలగిరి పర్వత ప్రాంతములందలి, తూనూరు, రోటగిరి, అనబడుస్థలములకు భోయి నివసించుటవలన మిగుల ఉపయోగముగ నుండగలదు. సముద్ర ప్రయాణములును ఉపయోగ కరములై యున్నవి.

ఈవ్యాధియొక్క రెండవగతియందు, దగ్గు అధికమయి, తెమడ కూడ హెచ్చునంది పనువువర్ణమును వహించి, రక్తపుగీగలతో గూడి, నీటియందు చేలును. రాత్రులయందు జ్వరముకలిగి, మిక్కుటముగు రాత్రిచెయటలు కలుగును. ఆకలి క్రిమముగా నుండినను, రోగి కుప్పించి బలహీనత నందుచుండును. ఎదురొమ్మనందు చువకైన పోటుపుట్టి, రోగియొక్క కంఠస్థని నశించి, అతి విరేచనములు పుట్టి, వ్యాధి గొంతులోనికి పేగులలోనికి వ్యాపించినట్లు సూచించును. తుదకు శోషణమువలనగాని, శ్వాసకోశములందు పెద్ద రక్తనాళము విచ్ఛేద ముండుటచే అధిక పరిమాణములగు యెర్రని రక్తము నోటివెంబడి గ్రహ్మకట చేత గాని, రోగి మరణమునందును. ఒకప్పుడు, మరణము గలుగకుండగనే, రక్తస్రావము మాత్రము ఆనేక సారులు కలిగినను కలుగవచ్చును. ఈవ్యాధియందలి చిత్రిము, రోగి మరణము నందు ముందుగూడ, తన అంత్యావస్థను తెలిసికొనలేక టుదిరిగనుగుర్చి బహు ఆశతోనుండును. చివర కుకూడ రోగియొక్క మనశ్శక్తిల యేదిగదాను ఆస్వస్థతను అందనేరవు. ఈవ్యాధి గ్రస్తులు వివాహము చేసికొన గూడదు. అందువలన నితరులకును, యీవ్యాధిని వ్యాపింపజేయు వారలగుచున్నారు.

చి కి ర్ని.

ఈవ్యాధిగ్రస్తలు పరీకుభ్రమగుగారి వచ్చు గడులలో నిద్రించవలయును. రాత్రులందు దక్కువసేపు మేల్కొనగూడదు అమిత భోజనము జేయగూడదు. వ్యాధి స్థిరపడినపుడు కాడ్ లివర్ ఆయిల్ ను సేవించవలసి యుండును. 'ఫెల్లోజ్' కాంపవుండు సిరిప్ ఆఫ్ హై పోఫాస్ ఫయిల్సు వలనను మిగుల ఉపయోగ ముండగలదు. అతి విరేచనములు అరంభమయి నయెడల కాడ్ లివర్ ఆయిల్ ను నిలుపవలసి యుండును; ఈఆయిల్ ఆనేకరకములగు నుండును. డిజాన్స్ కాడ్ లివర్ ఆయిల్ అన్నిటిలోను శ్రేష్ఠమైనదై యున్నది. క్రియ సోట్ అను ఔషధము యీ వ్యాధియందు యిటీవల యొక్కవ వాడుకను కలిగియున్నది. దీనిని పాలతో కేసి పుచ్చుకొనుట బాగుగానుండును. పూరంభమునందు 1 మినిముచోక్కున దినమునకు మూడు పర్యాయములు పుచ్చుకొనవలయును. పిమ్మట దీని మోతాదును 2 మినిములకు హెచ్చించి, క్రిమము 10 లేక 15 మినిములవరకు హెచ్చింప వలయును. ఈ మందు భోజనానంతరము పుచ్చుకొనవలయును. దీనివలన ఆకలి అభివృద్ధి నందగలదు.

క్రియసోట్లో ఒక భాగమైనట్టి గ్వయిమల్ యును, గ్వయిమల్ కార్బనేటును గూడ, ఈవ్యాధి యందింకను యిటీవల సుపయోగింప బడుచున్నది. మొదటిది క్రియసోట్ మోతాదులలోనే నియ్యవలయును; రెండవది 5 మొదలు 15 గ్రాముల వరకు మోతాదులలో నియ్యవలయును. ఇవి క్రియసోట్ కంటే పెక్కువ విలువ గలవియును, నోటికి రుచి కరముగను ఉండును; గుణమునందు ఖనిము ఉండినట్లు కనుపడెను.

వల్లు బ్రికూడ క్రియసోట్ వలెనే పనిచేయునట్లు తలచుచున్నది; దీని వాసనకు కొందరు భరింపలేకుండును. ఇక తీయాలి మంచి ఫలితముల నిచ్చినట్లు కొందరు వైద్యకాశ్రుజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు కాని, దీనియొక్క అసహ్యమును రుచియు, వాసనయు, దీనివాడు కను దగ్గించి యున్నది. ఇది పెగులలానిది బోవు వరకును గరగనుండునట్లు గట్టికప్పతో మూయబడిన మాత్రాణగా వాడవలయును. దినమునకు 20 గ్రాముల మొదలు 60 గ్రాముల వరకు నియ్యవచ్చును.

రొమ్ముపడిన ముండిన యెడల క్వాసకోశముల పైస, లినిమెంట్ క్యాంఫర్ ఆమ్మోనియాను గాని, లినిమెంట్ లైబ్విత్ ఆసిటికెను గాని, రాయవలయును.

ఆవరము, తేలికయినదియు, బాగుగ పనిచేయునదియు, బలము నిచ్చునదియు, యియుండ వలయును. ఇతర ఆవరము కొద్దియై యున్నపుడు, పొలనును దాగివచ్చును. పై చెప్పబడిన కాంకవుండు నిశ్చల ఆఫ్ డ్రాప్ ఫోస్ ఫస్ట్ ఫల్యుయియు సేవించుట వలనయే అక్షిర్గత స్వల్పకాలగలదు. పరిశుభ్రముగా గాలిలో దిరుగుటవలన, ఆకలి బహు అశ్చర్యముగ వృద్ధిపడును. ఊరగాయలను చిరితిండి మొదలగు పదార్థములను, ద్యుంపవలయును. కాగిత్రితో నూడిన భోజన మివ్యాధియందు మిగుల ముఖ్యమైయున్నది. క్వాసు విడువవలసికపుడు సంపూర్ణముగా విశ్రాంతి ఆవసరమై యున్నది. సాయంకాలము అందు ఒక డ్విగ్రూత్రిమీ కరీవేడిని హెచ్చుచుండినపుడు, మిగుల కాగిత్రితో కరీవేడికమును బుచ్చుకొనవలయును. ఈవ్యాధియందు నడచుట మంచిసాధకముగ నిర్ణయింపబడినది.

దుస్తుల విషయములో, ఫ్లూనల్ దుస్తులను ధరించుట మిగుల మంచిది. ఇవి మిక్కిలి బరువులేకుండ నుండవలయును.

రోగి నివసించియుండు గదిలో కరికుభ్రమనుగాలి వచ్చుచుండుట యంతయు ముఖ్యమయి యున్నది.

దగ్ధ విషయములో, నిద్రను గలుగజేయు మందులనుగాని, కఫహరులనుగాని ఉపయోగించుట నుండదు. మెంతో, క్రియసోట్, స్పిరిట్సు ఆఫ్ డ్రిగ్ ఫోస్ట్ - - - యీ మందును 100 కి 20 వరకున ఆల్కహోలులో కలుపబడిన సోల్యూషనును వాసన జూచుటవలన సుపయోగముగ నుండగలదు. ఒక స్టేటు ఉష్ణజలములో ఒక డ్రాము క్రియసోట్ పంజాయిను కొనుగోలుపని దానిని వాసనజూచుట వలనను ఉపయోగింప నుండగలదు. దగ్ధవిషాది, గొంతుకయందు అడుపడునట్టిగాని, పొటుపాడుచునట్టి గాని అనుభవ ముండినయెడల, గొంతుకపై వేడిపండికట్టును గట్టుటవలన ఉపయోగి కలుగగలదు.

దగ్గయుక్కు తెరతో వాంతి కలుగును, యిది భోజనము పెంటనే కలుగు చుండిన యెడల, లైకర్ పొటాష్ 5 మినిములు, ఆలం (పటిక) 5 గ్రియములు, కలిపి, భోజనము నకు కొద్దికాలమునకు పూర్వమే యిచ్చుచుండినయెడల, దగ్గయును వాంతియును గట్టిపోవును కొన్ని విషయములలో, టింక్చర్ ఓపియంగాని, క్లోరోడిన్ గాని, టింక్చర్ నక్స్ వామికా గాని, కొద్దిమక్కులను భోజనమునుందర నిచ్చుట వలన నుపయోగముగ నుండగలదు.

నాలుక పొరగిన్ని, మలబంధ ముండినయెడల, క్యాలామేల్ (రసభ స్రవమును) యి య్యనగును. ఇతర విషయములలో కార్మినేటివ్ మిక్చర్ ను ఉపయోగింప నగును.

రాత్రిచేమటలకు జీకెత్సగా, రోగియొక్క దుస్తులను, రోగి పరుండియుండు గదిలోనికి గాలివచ్చుటను, సరిచేయ వలయును. ఉదయమున గలుగు చెమటను గోరువెచ్చని నీళ్ళతో దుడువవలయును. రాత్రిచేమటలను నిలుపుచేయుటకు 5 గ్రియముల జింక్ ఆక్ సైడ్ ను ఆర గ్రియము యక్ట్యాట్ట ఆఫ్ బెలజోనాతో గలిపి మాత్రంగాజేసి యియ్యనగును. లైకర్ స్పైక్ సీడ్ హైడ్రోక్లోర్ ను 5 మినిముల మోతాదులూ నిచ్చుటవలనగాని, క్యాంఫారిక్ ఆసిడ్ ను 15 గ్రియముల మోతాదులూ నిచ్చుట వలనగాని, గుణము నియ్యవచ్చును.

సప్తదిన జ్వరము (Seven-day Fever)

ఇండియాదేశమునందును బర్మా దేశమునందును సమద్రీతర పట్టణములందు ఆచ్చటచ్చ డ ఈజ్వరము కలుగుచున్నది. కలకత్తా, మద్రాసు, బొంబాయి, రంగూన్ పట్టణములందు ఈ జ్వరము సామాన్యముగ గలుగుచున్నది. ఈవ్యాధియందు శరీరవేడిమి ఆకస్మాత్తుగ అభి వృద్ధినంది. హెచ్చుదలతో బ్రాంభమగును, పిమ్మట తగ్గుదలనందుచు, యీశిథిలమారగ నేనుదినములవరకు వ్యాపించి, వేడిమికి దగిఫట్టుగ నాడితీవ్రతి నందక, ఉద్యుతమగు కలనా ప్పి పెన్నుపోటుతో గూడియుండును. రక్తమునందు స్వేతకణములు తగ్గుదల నందును. ఈ వ్యాధి ఇండియనులయందు కంటే నైరోపియనులయందు బెక్కువ సామాన్యమై యున్నది. రేవు పట్టణములయందు పనిచేయువారలలో నీవ్యాధి ప్రారంభమై జనవ్యాప్తి నందుచున్నది. ఇతర స్థలములనుండి వచ్చువారలం యీవ్యాధి కెక్కువ శ్రేణుముగ లోనగుదురు.

లక్షణములు.

ఈవ్యాధి, విశేష విషయములలో వణకుదలతో గూడి, ఆకస్మాత్తుగ బారెంభ మ గను. ముఖము యెర్రబారి, కలయందు నుదురుపైపుల నెప్పియును, నెన్ను పోటును ఉండి, ముఖవైఖరియందు నిర్లక్ష్యభావమును మాంద్యతయును గనిపించును. నాలుక పైన పొరగిమ్మ యుండి, కొనలు చూత్రము యెర్రగిమందును. వాంతి పచ్చునట్లుండుట గాని, వాంతి కలుగుట గాని, కలుగజేరదు. ఒడలుపైన నేవధమగు పొక్కులును గనిపించవు. కారిజముగాని, క్షీర గాని ఆభివృద్ధినందవు. ఉదర భాగము విస్తరింపునంది, ఒకానొకప్పుడు స్పర్శకు మృదువుగ నుండును.

రెండవ దినమున శరీరవేడిమి సామాన్య శీఘ్రగతిని 102 లేక 103 డిగ్రీలకు అభివృద్ధిపంది, పిమ్మట 100 డిగ్రీలకు తగ్గి, కొద్దిదినములు 100 డిగ్రీల సమీపస్థాంతముల నుంచ లించుచు అయిదవ లేక ఆరవదినమున 103 డిగ్రీలకు హఠాత్తుల కనుగుణ్యముగ నాడియొక్క తీవ్రత కనుపించదు. నాడి నిమిషమునకు 100 చుట్టుల కంటే నెక్కుడును సామాన్యముగ హెచ్చదు. శరీరవేడిమి 100 మొదలు 103 డిగ్రీలవరకు నున్నతగ్గితో నాడియొక్క సంఖ్య సామాన్యముగ 60 మొదలు 70 వరకు నుండును. శరీరవేడిమి సామాన్యస్థితికి దగినపిమ్మట రోగి శీఘ్రముగనే కుదిరిక నడకలడు. ఈవ్యాధి తరుగఁజేయుట అర్హమైనది తక్కిన కొన్ని అంటు వ్యాధులవలెగాక దీనియొక్క వ్యాప్తత నెత్తుదీర్చి గూడియుండును ఈవ్యాధియందు జీర్ణకోశాస్వస్థతలు కలుగవు. క్విన్స్ పుచ్చుకొని నందువలన వ్యాధియొక్క నడకయు దేవిధముగు మార్పున కలుగనేరదు.

చి కి త్న.

జ్వరముయొక్క ప్రారంభ గతియందు రోగి పడుండుట వారంభించి, శరీరవేడిమి సామాన్యస్థితికి దిగునంతవరకును పరుండియే యుండి, పాతను ఆహారముగ బుచ్చుకొన వలయును. జ్వరగతియందంతటను సామాన్యముగ జ్వరమును తగ్గించుమందును దేనినైనను యియ్యవగును. శరీరవేడిమి 104 డిగ్రీలకు మించినయెడల నల్లని సిగ్నల్-గాని గోరువెచ్చని సిగ్నల్-గాని స్పృశని ముంచి శరీరమును దుడువవలయును. శరీరవేడిమి 105 డిగ్రీలకు మించియొప్పువును చల్లని సిగ్నల్-గాని స్నానమును జేయుట వలనగాని, తడిగుడ్డలను శరీరమునకు జాటుట వలనగాని, శరీరవేడిమిని తగ్గించవలయును.

కాలా అజార్ Kala Azar

ఈవ్యాధి ఇండియా దేశమునందును, సింహళమునందును, బర్మాయందును యశేక భాగములలో వ్యాప్తమంది యున్నది. కలకత్తాయందును, చెన్నపట్టణము నందును, యీసట్టణములకు సమీపమునందును, యీవ్యాధిని గనుగొనవగును. శరీరమునందలి ప్లేహ, కారిజము, మేదస్సు సంబంధముగ గ్రంథులు, రక్తసాళములు, రక్తము---పీటిలో శేషమయిన సంబంధముగ జీవాణువులచే నంటుదల నందుటచే నీవ్యాధి ప్రవేశించుచున్నది. ప్లేహయును కారిజమును అభివృద్ధిపందుట, కృమమువచ్చి ఆపవడప్పుడు జ్వరమువచ్చుచుండుట, ఇ లిపోవుట, ముఖమునందలి వర్ణము తగ్గి నల్లబడుట, రాత్రిచెడుటలు, ఆమ విశేషములు లేక అతి విశేషములు కలుగుట--- యీ లక్షణములతో గూడియుండును. ప్రారంభమునందు యీవ్యాధి చిలిజ్వర లక్షణములచే వహించి యుండునుగాని రక్తమునందు మాత్రముచిలిజ్వర సంబంధముగ జీవాణువు లుండనేరవు.

ఈవ్యాధిని శరీరమునందు బ్రతేకపెట్టుటకు మార్గము, మంచములను పదవులను ఆశ్రయించియుండు నల్లలవలన గలుగుచున్నదని కొందరి వైద్యశాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయమైయున్నది. ఈ విధముగ దోమలవలనగూడ గలుగుచున్నదని యిటీవల కొందరు అభిప్రాయ పడుచున్నారు.

ఈ వ్యాధి ఒకరినుండి మరియొకరికి వ్యాప్తత నందుటయందు గొంత కాలము పట్టును. ఒక్కొక్కప్పుడు కుటుంబమునం దంతటను వ్యాపించును. బీదవారలయందును చరిత్రబ్రతను గమనించని వారియందును విశేష వ్యాప్తత నందును. ఋతువు ననుసరించి యుండదు. ఈ వ్యాధి ఆనుసరించియున్న గృహము నుండి దగ్గర గృహములకు వ్యాధి వ్యాప్తతనందును.

ఈ సంబంధమగు పురుగు శరీరమునం దావహించినది మొదలు వ్యాధి పక్షమునందు వరకు మూడు వారములు మొదలు కొన్ని మాసముల వరకు పట్టును.

ఈ వ్యాధియందు మరణములు 100 కి 98 చొప్పున నున్నవి. అన్ని వయస్సుల యందును అన్ని జాతులయందును స్త్రీపురుషులకు వివక్షతలేకుండ గలుగుచుండును.

లక్షణములు.

ముఖ్యలక్షణములు, జ్వరమును, స్త్రీహయొక్కయును కారిజము యొక్కయును అభివృద్ధియును, ఆయియున్నవి. క్రిమకృమముగ స్త్రీహ ఉదరభాగమునందు సగము వరకుగాని అంతకెక్కుదుగ గాని ఆవరించుచుండును. జ్వరము సామాన్యముగ క్రిమతదప్పి వచ్చుచుండును. కాని యొక్కప్పుడు అనుచినను రావచ్చును; లేక కొంతైదిధముగ వచ్చినను రావచ్చును. మరియొక్కప్పుడు కొన్ని వారములవరకును గూడ జ్వరము రాకుండగనే యుండవచ్చును. ఇంకొక్కప్పుడు చలితో ప్రారంభమయి చలిజ్వరమును బోలి వచ్చి పిమ్మట చెడుటయును గలుగవచ్చును. ఈ జ్వరమునందు క్విప్పే ఉపయోగింప జాలదు. వ్యాధియందంతటను క్రిమతతప్పిన జ్వరము వచ్చుచునే యుండును. శరీరవేడిమి 101 మొదలు 103 లేక 104 డిగ్రీలవరకు నుండును. వ్యాధి అతిశయిత నందినపుడు అతివిరేచనములుగాని అను విరేచనములుగాని కలుగ వచ్చును. విరేచనమునందు రక్తమును చీమును ఉండును.

రక్తము చెడిపోయి రోగి పాలిపోవుట అధికమైన కొలదియు ముక్కువెంటడి రక్తముతారుట ప్రారంభమగును: పాదములకు సంజా కనబడును. శ్వాసయందు ఆయాసము కలుగును. ముఖము నల్లపడుచు; శరీరమంతయు కుష్మించును. రోగి మంచము నంటియుండి క్రిమముగా క్షీణించి మరణము నందును. వ్యాధి కొన్ని మాసములవరకు గాని, ఒకప్పుడు ఒకసంవత్సరము వరకు మించి గాని, వ్యాపించియుండును. వ్యాధిని స్పష్టముగ గుర్తించుటకు మార్గము రక్తమును సూక్ష్మదర్శిని యంత్రము క్రింద బరిక్షించుట వలనయే యున్నది.

ఈ వ్యాధికిని, చలిజ్వరమునకును భేదమండియున్నను యొక్కక్కప్పుడు యీరెండు యొకేసారిగ జటస్థింప వచ్చును.

చిహ్ను స్థితులు.

వ్యాధియొక్క గతియందు అనేక చిహ్ను స్థితులు సంభవించ వచ్చును. రక్తము గ్రక్కుట, ప్రేగులనుండి రక్తస్రావము, ముక్కునుండి రక్తము స్రవించుట, అతివిరేచనములు, అను విరేచనములు, రొమ్మువడిసెము, న్యూమోనియా—యివి యన్నియు చిహ్ను స్థితులుగా నెన్నవగును.

రక్తముయొక్క స్వభావమంతయు మారిపోవును. రక్తమునందలి స్వేతకరణములు తగ్గిపోవును. రక్తమునందలి యెర్రనికణములు గూడ తగ్గదల నందును.

చికిత్స.

ఆరంభమునందు బలమునిచ్చు ద్రావహార పదార్థము లియ్యవలయును. పిమ్మట మాములు ఆహారముతోగూడ విశేషముగ పాలు నియ్యవలయును. స్త్రీహయము కారణమున ఆభిసృద్ధి నందినపుడు కొంత కాలమువరకు అవణ సంబంధముగ విశేష కాయల నియ్యవలయును. వ్యాధియందంతటను బలవర్ధకౌషధముల నియ్యవలయును. కాని ఆయా సందర్భముల యందలి లక్షణముల ననుసరించి చికిత్స జేయవలసి యుండును.

బంతవరకును దినము ఒక్కంటికి 60 ముదలు 90 గ్రాయినులవరకు క్లిస్టను యిచ్చటవలన మంచి ఫలితముల నందినట్లు తెలియుచున్నది. కఠినవేడిమి కాగుగ తగ్గుదల నందువరకును యీప్రకార మియ్యవలయును. పిమ్మట ప్రతి డేయమునను 20 గ్రాయినుల నియ్యవలయును. ఈ చికిత్సాపద్ధతివలన యీ వ్యాధియందలి మరణములు 100 కి 98 నుండి 70 వరకును తగ్గినట్లు వినుచున్నాము. ఆర్సెనిక్ (పామాణము) నిచ్చటవలన గూడ వ్యాధి యొక్క కీర్ణరతిని తగ్గింపవచ్చునని తెలియుచున్నది.

నల్లల వలనయును దోమల వలనయును యీవ్యాధి వ్యాప్తత నందుచున్నటుల చెలియుచున్నది. గనుక నల్లలను జంపుటకు వీలుగనుండునట్లు ముక్కలగ నూడదీయుట కనుపగ మంచముల నుపయోగింప వలయును. దోమలనుండి కాపాడుకొనుటకు దోమ తెరల నుపయోగింప వలయును. ఈవ్యాధి వ్యాప్తనందియున్న ప్రదేశములయం దీవ్యాధినుండి కాపాడుకొనుటకు యీపద్ధతుల నవలంబించుటవలన బాలవరకు ప్రయోజన కారిగ నుండగలదు.

హర్పిస్ Herpes. (చెల్లి)

చెల్లిలో వివిధము లున్నవి. చర్మముపైన పొక్కులవలె లేచును, జ్వరవ్యాధుల యందుగాని, సామాన్యముగ జలబువ్వాధి ఆనంతరము గాని, పెదవులపైన చిన్న పొక్కులు లేచును. ఈపొక్కులు ఒకటి రెండు దినములనుండి పక్కలుగట్టి ఊడిపోవును. పక్కలు ఊడినపిమ్మట కొంచెము దురద కలుగవచ్చును.

ఇదియే విధమైన పక్కలు పది లేక పందెండు నుదుటిపైన నొకప్పుడు కలుగవచ్చును. ఇవి యొక్కవ పొటుతో గూడియుండును. ఒకబొన్న రెడ్డిఫయిడ్ స్పిరిట్ను, 6 గ్రాయినుల హారతి కర్పూరమును, 5 గ్రాయినులు కాపిలపొడి (కమల)ని, గలిపి పైనరాసినయెడల పక్కలుగట్టి త్వరలో మానుదల నందునని బాల్ఫూరుగారు చెప్పుచున్నారు.

మాడటి విధమైనది, ఉదరమునకు క్రింది భాగమున ఒకవైపున మాత్రమే కలుగు చుండును. ప్రారంభలక్షణము పొటుతో గూడియుండును. ఉద్రోతముగ విషయములతో మాత్రమే జ్వరలక్షణముతో గూడియుండును. రెండు లేక మూడు దినముల పిమ్మట గుబురులుగా పొక్కులు యేర్పడును. ఈ పొక్కులు మొదటగా మెరియుచుండి క్రమముగా తెల్ల

బడి, పిమ్మట చీముపట్టి, అనంతరము పక్కులుగట్టి ఊడిపోవును. సామాన్యముగా యీ పాక్కులు రెండువైపులను కలుగవు కాని, ఒకవైపునకు మించి యీ పాక్కులు కలిగిన విషయములను గ్రంథస్థములై యున్నవి. ఈ పాక్కులు శీఘ్రముగ పగులనేరవు. వాటంతట అవియే యెండి పదిదినములలో పక్కులు ఊడిపోవును. ఒకప్పుడు పగులుట తటస్థించినయెడల పుంఘపడి మానుగల సందిన పిమ్మట మచ్చలు పడును. ఈవ్యాధివలన బాధ ఉద్రోతముగా నుండును. నరముల సంబంధముగ పోటు పొడుచుచుండును ఈపోటువలన బాధను సహింపజాలక ఒక గోగి ఆత్మహత్యను గావించి యుండెనని గవర్న అనునాయన చెప్పుచున్నాడు.

చి కి త్న.

మొదటి రెండు విధములకును జీత్య అనందర్థముననే జెప్పబడి యుండెను. మూడవ విషయములో పక్కులు పగులకొండునట్లు వాగ్నిత్రయ బుచ్చుకొన వలయును. ఆరంభమునం దైనయెడల ఫ్లెక్సిబిల్ కలాడియం (Flexible Collodium) గూఢ మియ్యగలదు. పటిక నీళ్ళను (1 వ గంఢూషము) సైర రాయవచ్చును. చీము పట్టినయెడల నేలిసైలిక్ ఆసిడ్ ను అద్దవలయును. బాధ ఉద్రోతముగా నుండిన యెడల యెల్కెటిక్స్కు బ్యాటరీ దినమునకు రెండుసార్లు ప్రయోగించుట వలన గుణముగా నుండగలదు. విరేచనము క్రమముగా నగు నట్లు జూడవలయును. తేలికగా జీర్ణముగు ఆహారపదార్థములను యియ్యవలయును.

తెల్లని బొబ్బలు (Contagious Impetigo)

చర్మముపైన గుండ్రనైనట్టియు, ఉబ్బుదలనందు నట్టియు, చీముతోగూడి యుండు నట్టియు, లోతుగ లేకుండ పైపైన మాత్రమే ఆస్పృశతతో గూడినట్టియు, బొబ్బలు లేచును ఇది శీఘ్రముగనే అరుదలనంది పసుపువర్ణమును వహించిన పల్లవి పక్కులుగట్టును. ఇవి సామాన్యముగ ముఖముపైనయును, చేతుల పైనయును లేచుచు, పేదవారల బిడ్డలకు యీవ్యాధి ముఖ్యముగ గలుగుచుండును. ఈబొబ్బలు పావుల నైజనగాని అంతకు పెద్దదిగయే గాని యుండును. వీటిలో గొన్ని కలిసిపోవుటచే నొకే అట్టుగా గట్టవచ్చును. కొన్ని దినముల వరకును కొత్త బొబ్బలు కనపడుచు చిట్టిచివరకు వాటంతట అవియే పక్కులుగట్టి ఊడిపోవును. పక్కులు ఊడిపోయిన పిమ్మట చర్మము కొంచెము యెంగిగానుండి యీ యెరుపు దానంతట అదియే అంతరించి పోవును. ఈవ్యాధియందు సామాన్యముగ జ్వరము కలుగదు దురద యొకప్పుడు ఉండినను, వుండును. లేదా లేక పోవచ్చును.

ఈవ్యాధి మిగుల అంటుదలతో గూడియుండును. ఒక పాక్కులోని చీము మరియొక పోటున దగులుటవలన వ్యాధి వ్యాప్తతనందును. ఒకప్పుడు ఒకయింటిలోని బిడ్డలకు ఒకరి నుండి మరియొకరికి వ్యాప్తత నందగలదు.

పరిశుద్ధితను గనునొను విషయములలో కొద్దివారములలో నీవ్యాధి దానంతట అది

యే సహసిపోవును. దురదతోగూడిన విషయములలో మాత్రము మానుటకు యెక్కువ దినములు పట్టును.

చి కి త్న.

ఆస్వస్థత భాగములనన్నిటిని సబ్బు నుపయోగించుచు వేడినీళ్ళతో గడంగవలయును. 15 గ్రేయిసుల ఆమ్మోనియేటెడ్ మెర్క్యురీని 1 బౌన్సు లానానీస్ లో గాని వాస్లీస్ లో గాని కలిపి యీ ఆయింట్ మెంటును ఆస్వస్థత భాగములపైన రాయవలయును. పరిశుభ్రతను విశేషముగ గమనింప వలయును.

నల్లని మచ్చలు (Pitriasis Nigra)

ఇండియా దేశమునందు సామాన్యముగ నన్ని భాగములయందును ఇండియనులలో పెద్దవారలయందు యీవ్యాధి వ్యాప్తతనందును, పెద్ద పునయును, వీపుపైనయును, చంకలలోను, గుండ్రనైనట్టియు నల్లనైనట్టియు మచ్చలు చేర్చుదును. ఈ స్థలములయందుదురదఉండదు గాని, చూచుట కస్వామ్యముగ నుండుచు; చికిత్స చేయుక రోయినయెడల కొన్ని మాసముల పరకును ఒకప్పుడు కొన్ని సంవత్సరముల పరకును, వ్యాపించి యుండును. ఈమచ్చలు ముఖముపైన బహు ఆరదుగా గలుగును. ఈమచ్చలు ఒక సుబంధముగ నుత్పత్తికొక్కుటాది క్రిమికాలములవలన గలుగుచుండును. ఈపురుగుల నంటి కన్నని దారములవలె నుండును; ఈ దారములవలె నుండు కొనలయందు నల్లని వర్ణముండును.

ఈకింది ఔషధయోగమును దినమానకు రెండుసారులు రాయునగును.

ఇకోలియాల్	10 గ్రా॥
గంధకము	10 గ్రా॥
లానానీస్ లేక వాస్లీస్	అర బౌన్సు.

ఒళ్లు పట్టుట - Massage. (మెసాజ్)

భాగత దేశమునందు ఒళ్ళుపట్టుట యొక విధముగ చికిత్సాపద్ధతిగ చిర కాలమునుండి యుంచబడు చున్నది. ఈ వైద్య సుబంధముగ కనరస్తులు ఆనాటికి హిందువులలోను చీనా దేశీయులలోను మాత్రమే గాక గ్రీకులలోను రోమనులలోను గూడ వాడుకయందుండియున్నవి. 1723 సం॥ సాంకేయమున యీ వైద్యపద్ధతి ఇంగ్లాడునందును కరింపబడెను గాని 19 వ శతాబ్ద ప్రారంభమునగాని డెస్కార్క్ దేశములో కీళ్ళనొప్పి, నాడీవ్యాధి, కుడినొప్పి, మొదలగు వ్యాధులకు యీ చికిత్సాపద్ధతి అనుచరియందు యుండలేదు. ఈ “మెసాజ్” పద్ధతిలో శరీర సాధకమును రోగి తనంతట తాను చేయుటకు బదులుగా మరియొకరు తన శరీరముపై బనిచేయుట కటక్తింపచుచున్నది. తెలుగులు, కీళ్ళవాపులు, కీళ్ళు విగునుకొని పో

పుట, సరముల సంబంధమగునట్టియు అజీర్ణ సంబంధమగునట్టియు ఆస్వస్థతల యందును, మ
లబధము నందును, వెన్నెముక వంకరతిరిగిన సందర్భములందును, యీ చికిత్సా పద్ధతులు ప
యోగించు చున్నవి.

ఈ ఒక్క పట్టుటయొక్క యుద్దేశము — (1) శరీర మంతిటియొక్క గాని లేక
శరీరముయొక్క యే ప్రత్యేక భాగముయొక్కగాని పోషణమును బలపరచుటయును, (2)
వ్యాధివలన శరీరముయొక్క యే ప్రత్యేకస్థానమునందైనను కలిగిన వాపులను, ఫలితములను,
తొలగించెడి కార్యక్రమములం దధికోద్యోగతను గలిగించుటయు—అయియున్నది. ఇదిగాక
యిందుమూలమున స్నాయువులయొక్క ముడుచుకొనుశక్తి అదివరకు నశించియుండినయెడల
మరల స్వస్థతలచ బడును.

శరీరముపైన రుద్దినగాలి మెల్లగా చేతితో దుక్కుగాని రక్తప్రసారమునందు పెం
టనే మార్పు గనిపించుచున్నది. చేతివేళ్ళు చక్కముచైన కొంతబలముతో నొత్తిపెట్టి
మెల్లగా నడిపినచో రక్తసాళములయం దుండెడి రక్తము ముందుపోయి మరల నాయొత్తి
డిని తీసివేయగనే రక్తము తొందరగ వెనుకకుతిరిగి ప్రవహించుచున్నది. ఈ చురుకుదనమే
రక్తప్రచారమునకు సహాయ మొనర్చుచున్నది. ఈ ఒడలు పట్టుటలో నెప్పుడును చేతుల
నుండి గాని కాళ్ళనుండిగాని రక్తప్రవాహము గుండెవైపునకు బోవుటకు పహాయమును నొన
గ్గుటలయును గాని యిందుల కడుగునైపుగా నీ చేతులతో బనిచేయరాదు. ఇటుల క్రిమ
మార్గమున నొత్తుటమూలమున పైవిధముగ రక్తప్రచార మధికమగుచున్నది. ఇందు మూల
మున మేదోనాళములయందలి వ్యర్థపదార్థములు గూడ వెలువరింప బడుచున్నవి. చర్మమును
బాటనవేలునకును చూపుడు ప్రేలునకును మధ్య గట్టిగా బట్టుకొని మెలివేసినయెడల నీ రక్త
ప్రచార మధికమగుచున్నది. చేతితోగాని పేళ్ళతోగాని చరచినయెడల రక్తప్రచారము
యొక్క చురుకుదన మధికమై ఆస్థాన మెర్రబడును.

గుద్దుటవలన నంతగా లాభముండనేరదు. ఈయెడల పట్టు పనిలో నేర్పరియగు
వాడు ఏచ్చట వాపుదల లున్నదియు తాకుటవలని బెరిసికొనగలడు. ఇందు — దువ్వుట,
తోముట, పిసుకుచు నొక్కుట, గిల్లుట, ఒత్తుట, పిండుట, చిందరవందరగా గొట్టుట —
యిన్ని విధములగు పద్ధతులు గలవు. ఈపద్ధతులన్నియు శరీరమధ్యన మనకు సంబంధించియే
యున్నవి. అంతరా వయవములయొక్క అల్లికలపై బనిచేయ వలయునన్న యొక్కవ బలము
నుపయోగించ వలసియుండును; పాదముల యొద్దనుండి ప్రారంభించి క్రిమముగా కాళ్ళవై
పునకు రాయవలయును. పిక్కలయొద్ద రెండుచేతుల నుపయోగించవలసి యుండును.

శరీరమునందలి ప్రతిభాగమునకును ఈపద్ధతి నుపయోగింప వచ్చును, పొత్తికడుపు
పట్టుటలో మొదట చర్మమును గిల్లుచు, పిమ్మట స్నాయు పాకారమును చేతులతో గుం
డ్రముగ దిప్పిచు, పొత్తికడు వంతయు గదలినట్లుగ చేతులను త్వరితగతి పేగులవైపులకు
దీసికొని పోవలయును. ఈ కార్యక్రమమునం దెప్పుడును రోగి కే విధమగు బాధయును కలు
గగూడదు. జీర్ణాశయును, కార్షము, పేగులు పీచయొక్క ఆస్వస్థతలయందును, అతిమాత్ర
మునందును, స్నాయువులయొక్క పక్షవాత స్థితియందును, యీ చికిత్సాపద్ధతి యుపయో
గించునట్లు శోభిండుచున్నది.

కాలుయొక్కగాని చెయ్యియొక్కగాని యెముక తొలగినప్పుడుగాని, విరిగినప్పుడుగాని, కొయ్యబద్దలతో గట్టి కొంతకాల ముంచి మరల బయటికి తీసినప్పుడు యీ "మెసాజ్" పద్ధతి నుపయోగింప వలసియుండును. ఇందుమా లమున నా ఆవయవము త్వరలో స్వాభీనమునకు రాగలదు. ఈచికిత్స పద్ధతి వైద్యాధులయందు చిన్నవయస్సువారి కెక్కువ యుపకరించును. ఈ చికిత్స మార్గమున రక్తప్రచారమేగాక నరములయొక్క స్వస్థతకూడ సరిచేయబడును. ఆంధ్రదేశమునందలి ఓడ్రుంగులివారలీ చికిత్స పద్ధతిని గొంతవరకు దరిసి నట్లు గనబడుచున్నది. మళయాళ దేశమునందు యీ చికిత్స పద్ధతి యెక్కువ వాడుకలో నున్నది. ఈపని చేయునప్పుడు చేతులు పట్టునకు వీలుగా నుండును.

—

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతామణి

బౌద్ధమిశ్రిత పద్ధతులు-బౌద్ధ యోగములు.

కంపౌండింగ్ Compounding.

ఈ సందర్భమున బౌద్ధములను మిశ్రితమును జేయు విధముపై కొంచెముగా చెప్పి దగియున్నది. దీనికి ఆంగ్లేయ భాషయందు కంపౌండింగ్ అందురు. ఈపనిని బహుశాగ్రిత్య తోడను జేయుటయేగాక, తునికయందు గాని, కొలతయందుగాని, కొంచెమైనను హెచ్చు తగ్గులు లేకుండగ నావధముల నేకరించుటయు ముఖ్యమై యున్నది. ఈపనిని జేయునప్పుడు పర్యవ్యాసము లేకుండగ బహు శ్రద్ధాభక్తులను వహించియుండవలయును. ఏలనన, నొకవస్తువు నుపయోగించుటకు బహుళగ నింకొక వస్తువు నుపయోగించిన యెడల ప్రాణహానియు దటస్థించుటయు గలుగును.

తూ ని క.

బౌద్ధములను దూచుటయందు బహు ఖచితముగా నుండవలయును. ఒక బౌద్ధుని నకంటె పెక్కువగ దూచుట యెన్నడును సామాన్యముగ దటస్థించదు. కొన్ని విషయముల లో దాములవరకు మాత్రము దూచుటయును, హతకొన్ని విషయములలో గ్రీయులవరకు మాత్రమే దూచుటయును, దటస్థించుచున్నది. ఈతూనికకొఱకై మధ్య స్తంభమును గలిగి యుండి యొకవైపున గాజుపల్లెము గలిగియుండిన త్రాసును సంపాదించియుండుటమంచిది.

ఈ గాజుపల్లెయు యొక్క ముఖ్యతయేమనగా పులుసుపదార్థముల దూచినను మా లిన్య మేర్పడజాలదు. మందులను వేయుటకు గాజుపల్లెరమును, తునికరాళ్ళను వేయుటకు రెండవవైన యిత్తడి పల్లెమును ఉపయోగింప నగును. పత్తి తడవియును తునిక ఆయిన పిచ్చుట రెండవపల్లెములను కుప్పముగా గుడ్డతో తుడిచివేయుట మిగుల మంచిది. ఇందు వలన త్రాసునందు హెచ్చుతగ్గు తునికలు రాకుండగ జాగ్రత్తగ జేయుటకు బహుళమందును.

రెండు గ్రీయులకు లోపుగ దూచనగు ఆఫిని (Morphine) విషముష్టి (Strychnine) మొదలగు బలియమగు బౌద్ధముల దూచుటకు బహు సున్నితమైన వేరుత్రాసు నుపయోగించుచు, దాములను దూచుట కుపయోగించు త్రాసునే యీమందుల కుపయోగింపకుండ నుండవలయును.

కొ ల త.

బౌద్ధములను గొలుచుట తేలికయే గాని, తక్కిన వాటియందువలె దీనియందును జాగ్రత్తియు నలవాటును నుండవలయును. ఈకొలతలు గుర్తు పెట్టబడిన వివిధాకారములు

గల గాజుకొలతలు అమ్మబడును. ఈకొలత గుర్తులను నూచించు గీతలు రెండు వైపులను అనగా ముందువెనుక వైపులను వేయబడి యుండవలయును. కొలగ్గానును యెడమచేతియొక్క బొటన వ్రేలునకును పిమ్మట రెండువ్రేళ్ళకును మధ్యగా బట్టుకొని, కంటితో సమానమైన యొత్తునకు దీసికొని రావలయును. చేనినుండియైతే మందును బోయవలయునో ఆబుడ్డిని కుడి చేతితో బట్టుకొని, దానియొక్క మూతను యెడమచేతి చిన్నివ్రేలితో బట్టుకొని యుండవలయును. ఈమూతను (కాల్కు) ఈ ప్రకారము బట్టుకొనుటతో కొంతవరకు ఆలవాటు కావలయును. గాన ఆట్లు చేయుటలో చారిత్రుడిచి దానిని బగులగొట్టు అపాయమునుండి తొలగుటకు గాను, కొలుచునప్పుడు దానిని విడిగా నుగచుటయే యుత్తమము.

కొలతను సరిగా గుర్తించుటకు గాను ముందు వెనుకవైపుల గుర్తులకు రెండు వైపులను లోని ద్రవపదార్థము సమానపు ఎత్తుగ నుండునటుల జూచుకొనవలయును. ద్రాములను గొల్చుటకు పెద్దదైన బొన్న కొలగ్గాను ఉండును. మినుములను గొల్చుటకు చిన్నదైన ద్రాము కొలగ్గాను ఉండును. బొన్న కొలగ్గానులా మినుములను గొల్చుట కుపయోగింపగలదు. ఇట్లు చేయుటలో ఖచితమైన కొలతకు భంగము కలుగుట తటస్థించును.

మిశ్రితౌషధములు Mixtures.

మిశ్రితౌషధములను జేయుటయందు నియోగింపబడిన ఔషధములను కొలల ప్రకారము ఒక పెద్దబుడ్డిలో గలుపుటయే అయియున్నది. కాని దీనిని పద్ధతి ప్రకారమును, బహు మెలకువతోడను జేయవలసియుండును. విశేషమైన యనుభవ ముండిన నేతర్లు, నియోగింపబడిన ఔషధముల బుద్ధసన్నియు నొకచోట బెట్టుకొని క్రిమప్రకార ముకొక్కదాని నుండియే వలసినదానిని గైకొనిన పిమ్మట యే మందు బుడ్డి దానిని స్థానమందుంచవలయును.

మిశ్రితౌషధములను చేయుటయందు క్రమము యేమనగా:— టింక్చర్లను గాని యితర ద్రవపదార్థములనుగాని ముందుగా కొలచి, మందును బోయుటకు యేర్పడిన నీసాలో బోయవలయును. నీటిని ముందుగా గలిపి షరబత్ (syrup) వర్గరాల శేతుయినను కలుపుట ఆవశ్యమున్నచో పిమ్మట గలిపి, చివరగా నవసరమగు నీటినిగాని కషాయమును (Infusion) గాని కలువవలయును. ఎక్కువ నీటిలో విడిచిగా నీయౌషధములను గలుపుటకంటె ప్రెధ్ధతి ప్రకారము చేయుట మంచిది. ఒకయౌషధయోగము (Prescription) నందు, 8 బొన్నల మిశ్రితౌషధమునకు రెండు బొన్నల టింక్చరలను, ఒక బొన్నజిగురు (Mucilage)ను 5 బొన్నల జలమును, నియోగింపబడి నయెడల, టింక్చర్లకు ముందుగా నీ జిగురును గలిపివయెడల సంతయు ముద్దయగును; అట్లు గాకుండునటుల నీటిని గలిపిన పిమ్మట నీ జిగురును చివరగా గలువవలయును. లేదా, యిజిగురును ఆవశ్యమగు నీటిలో గలిపియుంచుకొని, అట్టి నీటిని యీ టింక్చర్లను గలువవలయును. ఇట్లేయగు నితర బాధక మాలేమయినను, దటస్థించినచో సామాన్యజ్ఞానము వలనను అనుభవము వలనను గ్రహించి ఔషధకాటు చేసికొనవచ్చును. ఒక్కవిషయము మాత్రము, బహుజనులు ఆశ్చర్యచేసిడిదైనను మిశ్రితము వహించవలసిన యంశమై యున్నది. మిగుల విషపదార్థమైన దానిని, అనగా నాఫి

(Aconite) పాపాణము, (Arsenic) విషముష్టి (Strychnine), త్రాసిక్ ఆసిడ్ (Prussic Acid) మొదలగునవి బోషధ యోగమునందు నియోగించ బడినయెడల వీటిని జీవరగా జేర్చుటను ముఖ్యసూత్రముగా బెట్టుకొనవలయును. ఇట్లు జేయుటవలన నీయాష ధములను పొరబాటుగా నైనను రెండుసార్లు జేర్చుట తప్పిపోవును. ఇట్టిది ఒకటికి రెండు సార్లు వేసినయెడల పాపాణ పాపము తటస్థించును. అన్ని మిశ్రితౌషధములను జీవరకు బాగుగ గలపబడుట మంచిది.

బిస్మత్ సబ్ నైట్రేట్ (Bismuth Subnitrate) మొదలగు కొన్ని వస్తువులు నీటి లో గలువవు. అట్టివాటిని ఓటితోచేర్చి, జిగురుతో గలిపిన నీళ్ళను బోసి మార్బిల్ (రాతి రోలు) లో గలిచుబెట్టినయెడల గలిసిపోవును.

జలము.

మిశ్రితౌషధములయందు పయోగించబడు జలము, ఆకురి చల్లార్చబడి చేయబడిన దైన యెడల శ్రేష్ఠము. అట్టిది వీలుకానియెడల సామాన్యముగ ద్రాగడినీటిని మసలగాచి చల్లార్చి ఉపయోగింపవచ్చును. ఇట్లు మసలగాచుటవలన నందలి జంతు కాలము లన్నియు నశింపు నందును.

మోతాదు.

ఈ గ్రంథమునందలి మోతాదు ఇంగ్లాండు దేశమునందు స్వీజరులకు ప్రమాణ గ్రంథమును “బ్రిటిష్ ఫార్మకోపియా” ననుసరించి వ్రాయబడినది. ఈ ఫార్మకోపియాతో సంబంధించని కొద్దిపాటి యితర బోషధములకు నితర ప్రమాణ గ్రంథములను బట్టి మోతాదులు యేర్పరచబడినవి. ఇందలి మోతాదులు సామాన్యగతులయందు, వయస్కుల కేర్పరచబడి యున్నవి. శరీరతక్తమును, ఇతర పందర్బములను అనుసరించి మోతాదులందు నిచ్చిన యంత మగు కొద్దిమార్పులను జేసికొనినను జేసికొన వచ్చును. పటిమ తక్కువ వాణిని, దుర్బలల కును, పసివారలకును మోతాదులు తగ్గించవలసి యుండును. సుకుమారులగు స్త్రీలకును ఆదేశకారము మోతాదును తగ్గించవలసి యుండును.

డాక్టరు యంగ్ గారియొక్క పద్ధతినిబట్టి నిర్దిష్టమైన మోతాదును

రోగియొక్క వయస్సు
రోగియొక్క వయస్సు + 12 చే గలిగిన భిన్నము ప్రకారము అనలు మోతాదునందు భాగము నేర్పరచి యియ్యవలయునని స్థిరపరచి యున్నారు. ఎట్లనగా వయస్సునకు 1 గ్రామును మోతాదుగ నేర్పరచబడిన బోషధము, యీక్రింది ప్రకారము వయస్సుబట్టి మోతాదును స్థిరపరచ వచ్చును.

1. సంవత్సరము వయసుగల పుట్టకు	...	$\frac{1}{1+12} = \frac{1}{13}$	1 గ్రాయిసు
2. సం॥ ౨	...	$\frac{2}{2+12} = \frac{1}{7}$	1 "
3. సం॥ ౩	...	$\frac{3}{3+12} = \frac{1}{5}$	1 "
8. సం॥ ౮	...	$\frac{8}{8+12} = \frac{2}{5}$	1 "
12. సం॥ -	...	$\frac{12}{12+12} = \frac{1}{2}$	1 "

ఇందు ఈక్రింది మాచనాక్షరములను గమనింపవలెను. ద్రా = ద్రాము, గ్ర = గ్రాయిసు, మి = మినిము, మొ = మొదలు, సాలిడ్ అనగా ఘనపదార్థము లిక్విడ్ అనగా ద్రవపదార్థము.

ఘనపదార్థముల తూనిక.

20 గ్రాయిసులు	1 స్క్విపులు
3 స్క్విపులు	1 ద్రాము
8 ద్రాములు	1 ఔన్సు
12 ఔన్సులు	1 పౌను

ద్రవ పదార్థముల కొలత

60 మినిములు	1 ద్రాము
8 ద్రాములు	1 ఔన్సు
20 ఔన్సులు	1 పైంటు
5 పైంటు	1 గాలను

ఘన పదార్థములకు, త్రాసును తూనికరాళ్ళను ఉపయోగించవలసి యుండును. ద్రవ పదార్థములయందు, గ్రాయిసులకు బదులుగా మినిములు వాడవలసి యుండును. 5 మినిములకు లోతుగా నన్నయెడల చుక్కలుగా వాడవలసి యుండును.

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతామణి

ప్రసిద్ధ ఆంగ్లేయాపథ యోగములు.

గర్భస్రావము (Abortion)		మీ ఆముదము	$\frac{1}{2}$ దా
		అల్కహాల్	1 బా
క్విన్ సల్ఫేట్	10 గ్రా	జలము	1 బా
యెస్ట్రానిప్ట్ర యెర్గాట్ లిక్విడ్	1 దా	—	—
ఆసిడ్ సల్ఫ్యూరిక్	30 మి.		
టింక్చర్ డిజటాలిన్	20 మి.		
జలము	3 బా		

ఒక బా||ను మోతాదులో దినమునకు
మాడునారు లియ్యవలయును.

బట్టల (Alopecia)

1. సల్ఫర్ ఆయింట్ మెంట్	4. దా
క్రొయిసార్పయిన్	1 దా
ఆలివు ఆయిల్	$1\frac{1}{2}$ బా

(లేక)

జలోదరము (Ascites)

1. చల్క్ డిజటాలిన్	1 గ్రా
పల్వీస్ సిల్లే	1 గ్రా
రసభస్మము	1 గ్రా

యెస్ట్రానిప్ట్ర జస్టన్ మాత్రయగుటకవ
సర మగునంత. ఒక్కొక్కమాత్రా చొ|| దినము
నకు రెండు సార్లు.

(లేక)

2. పొటాష్ అసిటెస్	45 గ్రా
కేఫ్ డిట్రన్	6 గ్రా
ఒక బా ను చొ దినమునకు మాడు నారులు.	

చుండు (Dandruff)

క్లొరల్ హైడ్రేట్	1 దా
టార్టారిక్ ఆసిడ్	1 దా

2. స్పిరిట్స్ అమోనియా	
ఆహ్ మేటిక్	1 బా
స్పిరిట్ రోజ్ పేరీ	1 బా
గ్లిసెరిన్	1 ,,
టింక్చర్ కంథారిడీస్	4 దా
పన్నీరు	$4\frac{1}{2}$ బా

పీటిని బాగుగా గలిపి పెండుకల యొ
క్క తుడుక్కలో బాగుగా రుద్దవలయును.

ముతుస్రావము యొక్క క్షీణత

లేక నియమము [Amenorrhoea]

1. పొటాష్ ఫర్మాంగెస్	1 గ్రా
----------------------	--------

కయొలిన్ - మాత్రా గా జేయుటకునీ
అగునంత దినమునకు రెండు సార్లు.

2. టియూబ్స్ విరన్	(లేక)	36 గ్రా
ఫెర్రయి ఆర్సెనస్		1½ గ్రా
యెస్ట్రాక్టు ఆఫ్ నక్సు		
వామికా		3 గ్రా
క్విస్ నేట్		12 గ్రా

పిని నన్నింటిని గలిపి 13 మాత్రలుగా జేయవలయును. అరమాత్రనుండి ప్రారంభించి క్రమముగా నొక మాత్రకు పెచ్చింపుచు దినమునకు మూడు సార్లు భోజనానంతరమయ్యవలయును. ఈ మాత్రల నుపయోగించుట క్రమముగా మానవలయును గాని అకస్మికముగా నావవలదు, ఆర్సెనిక్ (పాచుజము) కొందరి జీర్ణతత్వమునకు సరిపడక పోవచ్చును. అట్టి విషయములలో దానిని మాత్రలనుండి పూర్ణముగా త్రవ్వించవచ్చును.

ఉబ్బసము - Asthma

(ఉద్రుత గతియందు)

పొటాష్ ఆయోడైడ్	9 గ్రా
టింక్చర్ బెలడోనా	15 మి
టింక్చర్ లాజేరియా	
యీతర్	30 మి
పిప్పిట్స్ ఆమ్మోనియా	
ఆరోమేటిక్	1 గ్రా
పిప్పిట్స్ క్లొరోఫారం	30 మి
జలము	3 టౌ

ఒక్కొక్క టౌన్ను చొ|| దినమునకు మూడుసార్లు.

కురుపులు, వ్రణములు
రాచకురుపులు.

Boils, Abscesses, Carbuncles.

1. భాగము కార్బులిక్ ఆసిడ్ను 10 భాగములు స్లిఫేస్ తో గలిపి వైన రాయవలయును.
2. కేడికాపదములును. పిండికట్టును.
3. హోమోపతి వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు టింక్చర్ ఆర్మికో ఒక చుక్కను, ఒక టౌన్ను జలములో గలిపి మూడు గంటల కొక సారి లాని కియ్యనగునని నూచించిరి.

పాండురోగము (Anaemia)

ఫెర్రయి యెట్ ఆమ్మోనియా

పీట్రస్ 10 గ్రా||

యెస్ట్రాక్టు నక్సు వామికా

ద్రవము 2 మి||

లెకర్ ఆర్సెనికాలిస్

4 మి||

స్లిఫేస్

20 మి||

జలము

2 టౌ||

1 టౌ. చొ|| దినమునకు రెండుసార్లుభోజనానంతరము

కురుపులు (Boils)

1. కార్బియం సల్ఫురైడ్ 10 గ్రా||

మాత్ర లగటకు ఆవశ్యమైనంత య
క్యాప్ట జస్టన్తో గలిపి 100 మాత్రలుగా
జేయవలయును. దినమునకు మూడు మాత్రల
నుపయోగింప వలయును.

2. బోరిక్ ఆయిడ్ పెంట్ 2 దా||
ఇక్రియాల్ 1/2 దా||
ఫ్లెక్సిబిల్ క్రూడియం 1 దా||
పీని సస్పెన్షన్ గలిపి కురుపులకు పైన
రాయ వలయును.

6 సం||ల వయస్సుగల బిడ్డలకు

ఉబ్బసము.

పాటాన్ ఆయిడ్ 6 గ్రా||
అమోనియా కార్బనస్ 3 గ్రా||
వైసం ఇపికాక్ 15 మి||
సిరప్ టోలు 10 మి||
స్పిరిట్స్ క్లోరోఫారం 10 మి||
జలము 3 ఔ||

ఒక్కొక్క ఔన్ను చొ|| దినమునకు మూ
డుసార్లు.

కనులేప్పల ఉబ్బడల

Blepharitis

బోరిక్ ఆసిడ్ 5 గ్రా||
లానాలిన్ 1 దా||
కనులేప్పల అంచలకు రాయవలయును.

గొంతు బొంగు పోవుట
(హిస్టేరియా సంబంధముగు)

Aphonia

జింక్ పెరియోనస్ 1 గ్రా||
కెయోలిన్ మాత్రయగుటకు ఆవశ్య మగు
సంత. ఒక్కొక్కమాత్ర చొ|| దినమునకు రెం
డుసార్లు.

కాలినగాయము (Burns)

1. అవిసినునె (లేక కొబ్బరినూనె) సున్నపు
నీళ్ళను సమాన భాగములుగ కల్పములో
జేసి మర్దించి దీనిని గాయములపైనరా
యవలయును. దీని కేవలనీత మందురు.

2. బోరిక్ ఆసిడ్ 15 గ్రా||
గ్లిసెరిన్ 1 దా||
ఆలివ్ ఆయిల్ 1 ఔ||
పీని సస్పెన్షన్ గలిపి పైన రాయవల
యును.

కొమ్ముపడిసెము (Bronchitis)

పాటాన్ సిట్రిస్ 1 దా||
లెకర్ అమోనియా సిట్రిసు 6 దా||
వైసం ఇపికాక్ 30 మి||
స్పిరిట్స్ క్లోరోఫారం 5 మి||
జలము 3 ఔ||

ఒక్కొక్క ఔన్ను చొ|| దినమునకు మూ
డుసార్లు లియ్యవలయును.

రొమ్ముపడిసెము.

(1 సం॥ వయసుగల బిడ్డకు తీవ్రస్థితి యందు)

పొటాసు సిట్రిసు 5 గ్రా॥

లైకర్ ఆమ్మోనియా సిట్రిసు 1 చా॥

వైసం ఇక్తాక్ 10 మి॥

సిరప్ టోలు 30 మి॥

అక్వాస్టోరొఫారం 5 డ్రా॥

3 గంటల కొక జొన్న చొ॥ యియ్యవ
లయును.

రొమ్ముపడిసెమునకు లోనకు

వాసన చూచుట

టింక్చర్ బెంజాయిన్ కో 3 చా॥

యూకలిప్టస్ ఆయిల్ 1 చా॥

క్రియోసోట్ 1/2 చా॥

ఈమిశ్రితావధమునుండి ఒక చా॥ము
ను ఉడుకునీటిలో వేసి వాసన జూడవలెను.

బాధతో గూడిన పుండు (Cancer)

బాధను తగ్గించుటకు గాను 1/2 చా॥ము

సిటిక్ ఆసిడ్ ను 4 జొన్నల జలములో గలి

పి - లింబును యిందులో వడిపి పుండుపైన

వేయవలయును.

ధాతునష్టము.

(మాతృ గర్భము యొక్క క్షీణదశ)

(Bright's Disease)

1. ఫెర్రయి యెట్ ఆమ్మోనియా

సిట్రిసు 15 గ్రా॥

లైకర్ ప్రిప్రీక్ 6 మి॥

గ్లిసెరిక్ 45 మి॥

స్పిరిటుస్ క్లొరోఫారం 20 మి॥

జలము 3 డ్రా

ఒక్కొక్క జొన్న చొ॥ దినమునకు మూ

డు సాదులు.

2. తియోసిక్ సోడా ఆసిటేట్ 15 గ్రా॥

రఫీన్ సిట్రిసు 9 గ్రా॥

టింక్చర్ డిజిటాలిస్ 15 మి॥

జలము 3 డ్రా॥

ఒక్కొక్క జొన్న చొ॥ దినమునకు మూ

డు సాదులు.

తేనెటీగ కాటు.

చాల్చిన ఆరళు (Cinnamon Oil)

ను వైసం రాయవలయును.

నల్లులు (Bed bugs)

1. పెట్రోలియం 3 జొన్నలను 100 జొ

న్నల జలములో గలిపి నల్లులుండు స్నాన

నములలో బోసిన నవి నశించగలవు.

2. గంధకపు పొగవలన గూడ నల్లులు నశించి

పోవును.

తిమిరువాయువు (Beri beri)

1. టింక్చర్ నక్సవామికా 15 మి॥

టింక్చర్ స్ట్రాఫాంతసు 15 మి॥

స్పిరిట్స్ క్లొరోఫారం 80 మి॥

జలము

ఒక్కొక్క బొమ్మను చొ॥ దినమున
మాడునారు లియ్యవలయును.

2. 'ఫెర్రియ యెట్' క్విరీన్

సిట్రిసు

తైలర ఆర్సెనికాలిసు

స్లిసరీన్

సిరిట్స్ క్లోరోఫారం

జలము

10 గ్రా॥

4 మి॥

20 మి॥

20 మి॥

2 బొ॥

ఒక్కొక్క అవున్ను చొ॥ రుద్రు సా
రులు భోజనానంతరము యియ్యవలయును.

.....

ఉగ్ధ (Cough)

1. టింక్చరు క్యాంఫరు కో
సిరిట్స్ ఆమ్మోనియా

ఆరోమేటిక్

జలము

3 ద్రా॥

1 ద్రా॥

8 బొ॥

దీర్ఘ వ్యాపితము లైన గుబుధము
లగు దగులముందు ప్రితి రెండు లేక మూడు
గంటలకు ఒక బొమ్మను చొ॥ యియ్యవలయును.

1. టింక్చరు క్యాంఫరు కో

ప్రెస్ ఇసికోక్

సిరిట్స్ ఈతరు వైట్రిసు

జలము

3 ద్రా॥

1 ద్రా॥

3 ద్రా॥

8 బొ॥

జలుబువలన గలుగు ఉగ్ధయందును,
యితర విధములగు ఉగ్ధయందును, కఫము వెలు
గడగ జోలెదగ జొడలగ, ముగ్ధమున

గ్రిమీమాడు లేక నాలుగు గంటల కొక బొమ్మను చొ॥ యియ్యవలయును. ఇతరు మించిన
ప్రితి సంవత్సరము వయస్సునకును మోతాడు
న సంవత్సరమున కొక ద్రాము చొ॥ పా
ర్శింప వలయును.

3. హెరాయిన్ హైడ్రోక్లోరు $\frac{1}{2}$ గ్రా॥

జలము 10 బొ॥

ఒక్కొక్క బొమ్మను చొ॥ దినమునకు
మాడు సారులు.

రోమ్మపడి సము

(తీవ్ర)ముగనుగు ప్రింగభస్మితి

యందు)

ంటిమెసి టార్టరేట్ 1 గ్రా॥

హటాను వైట్రిసు 2 ద్రా॥

వెంపురు క్యాంఫరు కో 4 ద్రా॥

జలము 12 బొ॥

అరబ్బిన్ను చొ॥ 3 గంటల కొక సారి
యియ్యవలయును.

శీతకాలపు గజ్జి (Chilblains)

1. కార్బలిక్ ఆసిడ్ 1 ద్రా॥

టింక్చరు అయొడిన్ 2 ద్రా॥

ట్యూనిక్ ఆసిడ్ 2 ద్రా॥

ఆముదము 4 బొ॥

పిలి వన్నిటిని గలిపి వైన రాయవల
యును.

2. ఆమ్మోనియం క్లొరైడ్
వికెగర్
జలము

4 డ్రా||
2 టౌ||
6 టౌ||

2. పుండ్లు కడుటకు ముందు యెర్రోగానున్న
విషమునులందు ల్యూకొలిక్ను బాగుగా
రుద్దినయెడల పుండ్లు యేర్పడ కుండును.

.....

వీని నన్నిటిని గలిపి వైన రాయవల
యును.

3. గుడ్డను పెప్టరక్టిన్ ఆయిలులో దడిపి
వైని వేయనగును.

బ్రాంకో స్ట్రమోనియా

(Bronchopneumonia)

(1 సా) పయసుగల విడ్డలయందువచ్చు
స్ట్రమోనియావలె నుండునట్టి జ్వరము. పొంగు
మొలగు వ్యాధుల వివర్ణకు వచ్చును.

ఆమ్మోనియా కార్బనస్	1 గ్ర
లెకర్ ఆమ్మోనియా ఆస్టిటిసు	40 మి
చేక్వర్ డెలడోనా	4 మి
టింక్చరు సిల్వా	2 మి
కెరెవ్ టోలు	20 మి
ఇకాఫ్యూజిక్ సెనిగా	4 డ్రా

నాల్గవ చతుర్థ చొ|| 3 గంటల కొక
సారి యియ్యవలయును.

.....

మలబంధము. (Constipation)

పల్మిసు ఇపికాక్	1 గ్ర
యెక్వార్టా కాస్టరా సాగ్రీడా	3 ,,
,, డెలడోనా	1 ,,
,, నక్సువామికా	1 ,,

మాత్ర యగుటకు వీలైనంత యెక్వార్టా
క్తు జనన్సు గలపవలయును. వీని నన్నిటిని
గలిపి 6 మాత్రలుగా తేసి దీర్చి వ్యాపితమున
మలబంధ విషయములందు రాత్రి నిద్రించు
ముందు 1 లేక 2 మాత్రలను నేవించ వలె
యును.

కారిజముయొక్క క్షీణత

(సామాన్యముగ త్రాగుబోతు
లలో గలుగును).

(Cirrhosis of the Liver)

అధిక కాలము మంచము పట్టుట

వలన గలుగు పుండ్లు.

(Bed sores)

1. చటిక	2 డ్రా
టింక్చర్ క్యంఫర్ కో	1 టౌ
ఒక కోడిగుడ్డు తెలుపుతో బాగుగ గలిపి పుండ్లకు రాయనగును.	

ఆమ్మోనియం క్లొరైడ్	10 గ్ర
టింక్చరు జనన్ కో	20 మి
ఇకాఫ్యూజిన్ సెనా	1 టౌ

ఒక టౌన్ను చొ|| దినమునకు రెండు||
సారు వియ్యవలయును.

పురుగు కాటు.

(నల్లులు, దోమలు, ఈగలు మొదలగు పురుగుల వలన)

చిట్టాముదమును గాని వంట ఆముదమును గాని రుద్దవగును.

.....

శూలనొప్పి (Colic)

మెన్నిసియం కార్బరసు 1 1/2 దా||
అమ్మోనియం కార్బరసు 1 1/2 దా||
టింక్చర్ లావండ్యూలా కొ 2 దా||
పెప్పర్మింట్ ఆయిల్ 2 మి||
జలము 6 ఔ||

నొప్పి తగ్గు వరకును రెండు గంటల కొకసారి అరబ్జెన్ను చొ|| యియ్య వలయును.

.....

మాతాశ్రయ సంబంధముగు

శూలనొప్పి (Renal Colic)

టింక్చరు బెల్డోహ 10 మి||
ఆక్వా క్లొరోఫారం 1 ఔ||
మాడుగంటల కొకసారి ఒక బౌన్ను చొ|| యియ్యవలయును.

.....

కొలుకు పుండు (Chancre)

ఆరిస్టార్ 1 దా||
బోరిక్ 1 దా||

ఈ రెండును గలిపిన పొడిని పుండు పైన జల్లవలయును.

.....

కాలరా (Cholera)

1. టింక్చరు కాప్సికం 5 దా||
స్పిరిట్స్ క్యాంఫరు 4 దా||
టింక్చరు గ్వయికం 3 దా||

వీని నన్నిటిని గలిపి రెండు లేక మూడు గంటలకు ఒకసారి ఒక దా||ము కొలస పరీకారము చేడివర్షతో వేసియియ్యవలయును

2. టింక్చరు కాప్సికం 2 దా||
టింక్చర్ పీపీయం 2 దా||
టింక్చరు రీయె కొ 2 ,,
పెప్పర్మింట్ ఆయిల్ 2 ,,
స్పిరిట్సు క్యాంఫరు 2 ,,
15 మొదలు 30 చుక్కల వరకును పరీతి

గంటకు యియ్యవలయును.

3. రసభస్మము. 1 గా||
సోడా ట్రైకార్బనేట్ 3 గా||
దీనిని 4 భాగములుగా వేసి గంటకొక

పాల్లము నియ్యవలయును.

4. లెకరు ప్రిక్సిన్ 15 మి||
టింక్చరు డిజెటాలిను 40 మి||
ఆక్వా క్లొరోఫారం 6 ఔ||

కాన్పును చేతులును చలువలు గ్రమ్ము

ట కారంభించినప్పుడు మాడు గంటల కొకసారి ఒక బౌన్ను చొ|| యియ్య వలయును.

పసిబిడ్డల చుండు కాచారా

Cholera Infantum

1. టింక్చర్ ఆగ్నోస్టాన్ 4 మి
జలము 4 ఔ

అది ఔన్ను చొ॥ చిండు గంటలు తా

సారి యియ్యవలయును.

2. హైడ్రాస్టైరె కం క్రిటా 1 గ్రా
మాడు గంటల కొకసారి యియ్యవల
యును.

కాళ్లు చేతులు స్వాధీనము నుం
తప్పి గంతులు వేయుట (Chorea)
(ప్రారంభ గతియందు)

1. సోడా సాలైన్ 1 ట్రా
పిరిట్స్ ఆమ్మోనియా
అరోమేటిక్ 1 1/2 ట్రా
ఆక్సా క్లొరోఫారం 6 ఔ
ఔన్ను చొ॥ దినమునకు మాడు సారులు

2. (అనంతర గతులయందు)
లైకర్ ఆర్సెనికాలిను 3 మి
ఆక్సా క్లొరోఫారం 1 ఔ

ఒక ఔన్ను చొ॥ దినమునకు రెండ
సారులు భోజనా నంతలము యియ్యవల
యును.

కృమముగా లైకర్ ఆర్సెనికాలిను
మోతాదును దినమునకు 15 మినియలకు పె
చ్చింప వలయును.

- సోరత్ హైడ్రాన్ 2 గ్రా
సోటాను బ్రాన్డెడ్ 8 ,,
టింక్చర్ హయసామి 10 మి
నక్కర - (కొంచెముగా)
లము 1 ఔ

వంశక, అధికముగా నుండినట్లైతే ఈ
మందులు యి వ్యవలయును.

బీర్జకారి (Carminative Mixture)

- పిరిట్స్ ఆమ్మోనియా
అరోమేటిక్ 8 ట్రా
సోడా లైకార్బనసు 90 గ్రా
టింక్చర్ కార్బనం కో
పిరిట్స్ క్లొరోఫారం 3 ట్రా
లము 10 1/2 ఔ

బాగుగా కలపవలెను. మాడు గంటల
కొక ఔన్ను చొ॥ దీయవచ్చును.

అతి దిక్కి ఉపయోగమగును. బలమను
గోజనము పిమ్మట ఒక మోతాదు వుచ్చుకొన
గును. 4 లేక 5 చుక్కలు పెర్పూరింట్
అయిలో కలుపవలెను.

తాగిగుడునందు అభిలాషను మాన్యుటకు (Drunkenness)

- 3 క్యూ నక్కునామికా 20 మి
క్యూ జుక్ కో 2 ట్రా
పిర్మిరు కలంబా 2 ,,
లము 4 ఔ

1. ఔస్మ్య చొ॥ భోజన భూత్యము అక్కడ
బుట్టించుటకు గాను యియ్యనగును.

త్రాగుబోతునకు గలుగు
సంధిగుణము.

(Delirium Tremens)

సోడా బ్రామైడ్ 45 గ్రా॥
క్లారల్ హైమరీను 45 గ్రా॥
టింక్చరు హయెసామను 45 మి॥
నాడింజ రసము 4 మి॥
ఆక్సాక్టోఫారం 3 ఔ॥
ఔస్మ్య చొ॥ దినమునకు మూడుసా
ర్లు యియ్యనగును.

అతిమూత్రము - మధురపదార్థము
తో గూడినది.

(Diabetes Mellitus)

1. ఆసిడ్ ఆల్బిమియను 1/50 గ్రా॥
కోడినా ఫాస్ఫసు 1/4 ,,
అలూయిన్ 1/2 ,,
ప్రిక్టీక్ ఫాస్ఫక్ 1/50 ,,

ఈపాళ్ళ ప్రకారం ఒక్కొక్క మా
త్రము నుండునట్లు యెక్వైర్డ్ జన్వ కొత్తో
గలిపి మాత్రముగా జేసి భోజనానంతరము
ఒక్కొక్క మాత్రపు చొ॥ దినమునకు రెండు
మాత్రము నేవించి వలయును.

2. యెక్వైర్డ్ జాంబరీక్
లిక్విడ్ 1 డ్రా॥

అలమలలో గలిపి దినమునకు రెండు సార్లు
లు పుచ్చు కొనవలయును.

3. ఆసిడ్ ఫోస్ఫోరిక్ 15 మి॥
డిల్యూట్ 15 మి॥
దీనిని ఒక ఔ॥ జలములో గలిపిగామా
యి నూరునాళ్ళకు యిచ్చుకొవ వలయును.

మధు పదార్థము లేకుండ వెలువడు
అతిమూత్రము.

(Diabetes Insipidus)

జింక్ పెలిరియెనసు 4 గ్రా॥
పై మోతాదును ప్రకారం మాత్రముగా
జేసి దినమునకు మూడు మాత్రములి లియ్యవల
యును.

అతిచిలేచనములు (Ciarshoes)

1. లిస్మత్ సబ్స్టెటరీసు 80 గ్రా॥
సూల్ 15 ,,
సోడా బైకార్బోనసు 15 ,,
3 భాగములు గాజేసి మోతాదున కొక్కొ
క పాట్లము చొప్పున దినమునకు మూడుసార్లు
లియ్యవలయును.

2. పల్వీసు ఇసికాక్ కొ 15 గ్రా॥
లిస్మత్ సాలిసైలసు 15 ,,
మూడు భాగమునుగాజేసి మోతాదున
కొక్కొక పాట్లము చొ॥ దినమునకు మూడు
సార్లు లియ్యవలయును.

1 సం॥ వయసుగల బిడ్డకు అతివిశేషవజ్జింక్సర్ జింజిబెరిను	8 మి॥
ములు.	
పల్వీసు కేర్రటా ఆరోమేటిక్	6 గ్రా॥
బిస్మిత్ సాలిపెలసు	6 ,,
ఆరు పొట్టుములుగా చేసి 3 గంటల	
కొక పొట్టుము నియ్యవలయును.	
ఆక్వా అసిటి	4 ద్రా॥
ఒక ద్రాము మోతాదు చొ॥	నినము
వసురెండు పా రు నియ్యవలయును.	

1 సం॥ వయసుగల బిడ్డకు పచ్చరంగు విశేషములు (Green Diarrhoea)

ఒక బొ॥ జలమల 20 మినిముల ల్యాక్టిక్ ఆసిడ్ను గలిపి మూడేసి గంటల కొకసారి ఒక దాము చొప్పున నియ్యవలయును.

2 సం॥ వయసుగల బిడ్డకు అతి విశేషములు.

పల్వీసు	3 గ్రా॥
బిస్మిత్ కార్బనను	12 ,,
పల్వీసు కేర్రటా ఆరోమేటిక్	12 ,,

మలబంధము.

(సంవత్సరములోపు వయసుగల బిడ్డలకు)

మెగ్నీషియం కార్బనసు	4 గ్రా॥
మెగ్నీషియం సల్ఫేట్	16 ,,
సోడా బై కార్బనసు	4 ,,
పల్వీసు రీయే	4 ,,
టింగ్స్ కార్బను ఈ	20 మి॥

చిన్న బిడ్డగుణము (Convulsions)

(1 సం॥ వయసుగల బిడ్డకు)

పొటాసు బొగ్గెస్	4 గ్రా॥
టింక్చరు థెలెడోనా	4 మి॥
క్లారల్ హైడ్రేసు	2 గ్రా॥
ఆక్వా క్లొరోఫారం	4 ద్రా॥
ఒక ద్రాము చొ॥ మూడు గంటలకొక సారి నియ్యవలయును. చక్కెర కొంచెము గా చేర్చుడు.	

విశేషన కారులు.

1. చిల్డ్రనులకు 2 లేక 3 దాములు తేలికముగా విశేషకారిగ నేరింపవలయును. ఒక దాములకు లోపల నివ్వరవలయును రాచి ఆము వయసు బాసి ఆటు పిమ్మట నియామకము చేయవలయును వలన నీసువానవచ్చే నందలి అసహ్యమును అనుచియును తగ్గును.

2. చాట్రాక్ ఆసిడ్	1 దా॥
సోడా కార్బనసు	1 దా॥
క్రిం ఆఫ్ ట్రాటర్	1 ద్రా॥
మెగ్నీషియం సిట్రికు	1 ద్రా॥

మెగ్నీసియం సల్ఫేటు
చక్కెర (మెత్తపాడి)

1 దా॥
1 „

4. సోడా సల్ఫేటు
టింక్చర్ ఆఫ్ బింబర్
జలము

4 దా॥
20 మి
2 ఔ

ఒక టీ స్పూను కొత్తగాని కొంచె
మెక్కువగా గాని నీటిలో కలిపి పుచ్చుకొన
వలయును. ఇది “ఈసాక్ష” పుస్తకమున
వలె సాధు విరేచనకారిక బనిచేయును.

సామాన్యముగ విరేచనమగుటకు దీనిని ఉ
పయోగింపవచ్చును. శరీర తత్వమును బట్టి సో
డా సల్ఫేటు అధికముగ దోహద యెడల ఒక
టి రెండు ద్రాములు తగ్గింపవచ్చును.

.....

3. హైడ్రాజ్జరెకంక్టేటా
(గే) పొడవు

1 1/2 గ్రా॥
మొదలు
2 గ్రా॥
6 „

5. సోడా సల్ఫేటు
టింక్చర్ పింకోనా
సల్ఫేటు ఆఫ్ విరన్
జలము

4 దా॥
4 „
15 గ్రా॥
8 ఔ॥

సోడా కార్బనేటు

బాగుగ కలిపి నాలుగు గంటల కొక
సారి ఒక ఔన్సు పుచ్చుకొన వలయును. స్త్రీ
నా వ్యాధులయందును ఋతు స్రావము యొ
క్క నెలుపుదల యందును. నులిపురుగులకును
ఉపయోగింప నగును.

.....

కడులకు నీళ్ళ విరేచనము లగుచు విరే
చనము తేల్లగా కుదపలుగా నుండి, పాలు ఆ
జీర్ణనీతిలో వెలువడు చుండిన యెడల యీ
మందు వెంటనే పనిచేయును. ఉదయమున
ఒకపాట్లమును సాయంత్ర మొకపాట్లమును
యియ్యవచ్చును. 1 మొదలు 6 నెలలు వయ
సుగల బిడ్డకు ఆరగ్గియనుగే పొడవు, 6
గ్రా॥ సోడా, 6 మొదలు 12 నెలల వయ
1 గ్రా॥ గ్రే పొడవును 6 గ్రా॥ సోడా, 1 నం॥
మొదలు 3 నం॥ ల వరకును 1 1/2 గ్రా॥ గేపొ
డవు 6 గ్రా॥ సోడా; 4 మొ॥ 8 నం॥ ల వ
యస్సు వరకును 3 గ్రా॥ గ్రే పొడవును 6 గ్రా॥
సోడాయును, యీ మోతాదుల పరీకారము
యియ్యవలయును.

6. మెగ్నీసియా ట్రైకార్బనెటు
సోడా ట్రైకార్బనెటు
మిస్టూరా సెన్నాకొ

10 గ్రా॥
8 గ్రా॥
1 ఔ॥

బాగుగా కలుపవలెను. అజీర్తికి కా
ంజ వ్యాధులకును ఉపయోగింప నగును.

.....

7. రస భస్మము
మెగ్నీసు కాలిఫ్ కొ

5 గ్రా॥
1 దా॥

బాగుగా కలిపి పుచ్చుకొన చేయవల
యును. బలమగు విరేచనకారి. మలము

నీటితో గూడి యుండునట్లు చేయును. నంబు
వ్యాధుల యందు ఉపయోగింప నగును;

.....

3. పోడాపైలం కజిక 1½ గ్రా||
యక్ష్మాస్పష్ట కాలాసింత్ 30 గ్రా||

పల్విసు ఇపికావ 4 గ్రా||

కొంచెము జిగురుతో బాగుగా కలిపి
12 మాత్రులుగా జేయ వలయును. మేలా
దు—రెండు దినముల కొకమాత్రా చూచి కా
జ వ్యాధులకును, విరేచన బద్ధమునకును ఉప
యోగింప నగును.

.....

జలుబు (Coryza)

(స్ఫారంభ స్థితియందు)

టింక్చర్ ఆకానెట్ 4 మి||

టింక్చర్ బెలడోనా 8 మి||

స్పిరిట్స్ క్యంఫర్ 8 మి||

ఆ క్వ క్లోరోఫాం 2 బై||

అర బొన్ను చూచి మూడు గంటలకొక
సారి యియ్యవలయును.

.....

2 సె|| ల వయసుగల బిడ్డకు అతి

విరేచనములు

ఫలోర్ 3 గ్రా||

బిస్మత్ కార్బనసు 12 గ్రా||

పల్విసు క్లౌటా ఆటోమేటిక 12 గ్రా||

ఆరు మేలాదులుగా జపి మూడేసిగం
టల కొక మేలాదు నియ్యవలయును.

.....

ఋతుస్థావమునం శధికముగ
నగుట, లేక తఱచుగనగుట,
లేక అధిక కాలము వరకు నగుట
(Menorrhagia)

1 యక్ష్మాస్పష్ట రెండు లిక్విడ్ ఆర ద్రావము
ముదలు ఒక ద్రావము వంటిను జలములో
గాని పరబితులో గాని కలిపి మూడు గంట
ల కొకసారి యియ్యవలయును.

2 టింక్చర్ హమామిలిసు 5 చుక్కలను మూ
డు లేక నాలుగు గంటల కొకసారి జల
ములో గలిపి యియ్యవలయును.

3. ఋతుస్థావము అధికముగ నగు విషయ
ములో ఒకటి లేక రెండు నిమ్మ కాయల
రసమును నోటితో బీల్చుటవలె మిగుల
గుణముగా నుండునని యొక ఆమెరికా
వైద్యోక్త్రుజ్ఞుడు చెప్పుచున్నాడు.

.....

అజీర్ణ వ్యాధి, (Dyspepsia)

1 బిస్మత్ కార్బనసు 30 గ్రా||

పెప్సా జెక్ 1½ ద్రా||

టింక్చర్ నక్సువామికా 24 మి||

పల్విసు ట్రాగ కాంత్ 12 గ్రా||

ఆక్వా మెంతా పిప్ 3 బొ
బొన్ను చొ॥ దిసమునకు మూడుసారులు
య్యవలయును.

2. సోడా క్రైకార్బునసు 45 గ్రా॥
పల్విన రీయె 15 ,,
మెగ్నీషియం కార్బునసు 15 ,,
స్పిరిట్స్ క్లోరోఫారం 20 మి॥
టింక్చరు నక్సువామికా 15 మి॥
ఆక్వా మెంతాపిప్ 3 బొ॥

3. ట్రెకర్ బిస్మత్ యెట్ పెప్పిన 2 బొ॥
కో (హూలిట్) 1 ,,
ఆక్వా అనీరి 3 బొ॥
జలము

1 అవున్సు మోతాదులో దిసమునకు మూడుసారులు లియ్యవలయును.

ముత్రసాగ్రవమునందు నొప్పి కలుగుట (Dysmenorrhoea)

ట్రెకర్ కాలాఫ్ యెట్ -
పల్ నెట్టిల్ 45 మి॥
ట్రెకర్ సెడెస్ (పెర్లేడెవిసు 45 మి॥

కంపెనీ తోల మి॥
ట్రెటినిని కార్బునసు 45 గ్రా॥
ఆక్వా క్లోరోఫారం 20 మి॥

ఒక బొన్ను చొ॥ దిసమునకు మూడుసారులు లియ్యవలయును.

చెవిపోటు (Earache)

టింక్చర్ ఓపియం 1 బొ॥
స్కోరెన్ 1 1/2 ,,
కార్బాలిక్ ఆసిడ్ 24 మి॥
కార్బాలిక్ ఆసిడ్ 1 బొ॥
ఈ మిక్చర్ పథమున నచ్చేసి 1 లేక 2 చుక్కలను చెవిలో వేయవలయును.

మూగగజ్జి (Eczema)

వాలిసైలిక్ ఆసిడ్ 15 గ్రా॥
కింకు ఆక్సెన్జ్ 40 గ్రా॥
వాసలిక్ 1 బొ॥
ఈ అయింటు మెరుగు పైస రాయనగును.

మర్వాయు పులను కిమి జాలములను నశింపజేయు మందులు (Disinfectants)

1. కార్బాలిక్ ఆసిడ్ 1 బొ॥
జలము 1 పెంటు
కురుపులు, పుండ్లు గాయములు గుటు గుడుమోగించును.

2. బోరిక్ ఆసిడ్ 4 గ్రా॥
అమల 1 1/2 బొ॥
సెక్రెటులమ్, మూల (కెలెమునమ్) భగవద్రామాయ, నోటి ముక్కు పరచుటకు మోగించును.

నీటితో గూడి యుండునట్లు చేయును. నందు
వ్యాధుల యందు ఉపయోగింప నగును;

.....

8. పోడాపైలం రజిక్ 1 1/2 గ్రా||
యక్ష్మాస్రస్థు కాలాసింతో

కా 30 గ్రా||

పల్వసు ఇసికాకు 4 గ్రా||

కొంచెము జిగురుతో బాగుగా కలిపి
12 మాత్రలుగా జేయ వలయును. మోతా
దు—రెండు దినముల కొకమాత్రా చొప్పున కాల్
జ వ్యాధులకును, విరేచన బుద్ధిమునకును ఉప
యోగింప నగును.

.....

జలుబు (Coryza)

(ప్రారంభ స్థితియందు)

టింక్చర్ ఆకానెట్ 4 మి||

టింక్చర్ బెలడోనా 8 మి||

స్పిరిట్స్ క్యాంఫర్ 8 మి||

ఆల్కా క్లోరోఫాంం 2 మి||

అర బొన్ను చొప్పున మూడు గంటలకొక
సారి యియ్యవలయును.

.....

2 నం|| ల వలయుగల చిక్షువ అతి

విరేచనములు

పూర్వ 3 గ్రా||

చిన్నత కార్పసను 12 గ్రా||

పల్వసు క్లొరా ఆకానెట్ 12 గ్రా||

అరు మోతాదులుగా జిసి మూడేసిగ
టల కొక మోతాదు నియ్యవలయును.

.....

ఋతుస్రావమునం దధికముగ
నగుట, లేక తటచుగనగుట,
లేక అధిక కాలము వరకు నగుట
(Menorrhagia)

1 యక్ష్మాస్రస్థు యుక్తోడ బిక్టో ఆర దాగ్నిము
ముదిలు బుదాగ్నిము వదిలు జలమలో
గాని వరిబితులోగాని కలిపి మూడు గంట
ల కొకసారి యియ్యవలయును.

2 టింక్చర్ హమామిలిసు 5 చుక్కలను మా
దు లేక నాలుగు గంటల కొకసారి జల
మలో గలిపి యియ్యవలయును.

3. ఋతుస్రావము అధికముగ నగు విషయ
ములో ఒకటి లేక రెండు నిమ్మ కాయల
రసమును నోటితో బిల్చుటవలె మిగుల
గుణముగా నుండునని యుక్త ఆసిరికా
వైద్యోక్త్రుజ్ఞుడు చెప్పిచున్నాడు.

.....

అపేర్ష వ్యాధి. (Dyspepsia)

1 చిన్నత కార్పసను 30 గ్రా||

పెప్పికా పైక్ 1 1/2 గ్రా||

టింక్చర్ నత్సనామికా 24 మి||

పల్వసు బ్యాగ్ కాంతో 12 గ్రా||

ఆక్వా మెంతా పిన్ 3 జా||
బొన్ను చొ|| దినమునకు మూడుసారులు 1
య్యవలయును.

2. సోడా బైకార్బొనసు 45 గ్రా||
పల్వసు రీయె 15 ,,
మెగ్నీసియం కార్బొనసు 15 ,,
స్పిరిట్ క్లోరోఫారం 50 మి||
టిక్చరు నక్సువామికా 15 మి||
ఆక్వా మెంతా పిన్ జా||

3. ట్రికర్ బిస్మత్ యెత్ పెప్పరు 15 గ్రా||
కో (హూలేట్) 2 దా||
ఆక్వా అనీరి 1 ,,
జలము 3 జా||

1 అవున్న మోతాదులో దినమునకు మూడుసారులు లియ్యవలయును.

ముతుసా||వమునందు నొప్పి కలుగుట
(Dysmenorrhoea)

ట్రెకర్ కాలాఫ్లోయిట్ -
పల్వెనెట్టియం 15 గ్రా||

ట్రెకర్ సెడెస్ (పెర్లేడెస్) 15 గ్రా||

నెలెటియం కార్బొనసు 15 గ్రా||
మెగ్నీసియం కార్బొనసు 15 గ్రా||

ఒక బొన్ను చొ|| దినమునకు మూడుసారులు లియ్యవలయును.

చెవిపోటు (Earache)

టింక్చర్ పీవియం 1 దా||
స్టోరీక్ 1 1/2 ,,
కార్బొలిక్ ఆసిడ్ 24 మి||
కొబ్బరినూనె 1 జా||

ఈ మిశ్రితావధమును వెచ్చచేసి 1 రోజు 2 చుక్కలను చెవిలో వేయవలయును.

మూగగజ్జి (Eczema)

సాలిసైలిక్ ఆసిడ్ 15 గ్రా||
కింకు ఆక్సెల్ 40 గ్రా||
వానరీక్ 1 జా||

ఈ ఆయిటు మెరుగునైన రాయనగును.

.....

మర్వాయు పులను కీ||మి జాలములను నశింపజేయు మందులు

(Disinfectants)

1. కార్బొలిక్ ఆసిడ్ 1 దా||
జలము 1 మెంటు
కురుపులు, పుండ్లు గాయములు కడుగుట వుపయోగించును.

బొంబు ఆసిడ్ 4 గ్రా||
అమం 1 1/2 దా||

వెత్తములకు, మూత్రశయమునకు, భగవంతుని పుండ్లమునకు, నోటిలో వున్న పుండ్లములకు వుపయోగించును.

3. క్రియసోత్

ఒక పైంటు ఉతునునీళ్ళలో ఒక చాళి ము క్రియసోత్ను వేసి వానన జూదినయెడల క్షయవ్యాధియందు దగ్గును తెమకకు తగ్గించును. 1 మొదలు 3 చుక్కలవరకును క్రియసోత్ను కాన్ లివరు ఆయిక్ మోతాదులో గలిపి పుచ్చుకొనిన యెడల క్షయవ్యాధియందు గుణముగ నుండును.

4. పొటాసు పర్మాంగనేట్ దీనిని నీటిలో గలిపిన యెడల యోరంగు యోగిండును. ఒక ఆవును జలములో పెంచు గ్రయినుల పొటాసు పర్మాంగనేట్ను గలిపి దుర్వాసనగల కురువులను గడిగిన యెడల వాదుర్వాసన నశించును.

ముకుసావము నిలచిన విషయములో 2 లేక, 3 గ్రయినులు మాత్రంగానే దినమునకు 3 లేక 4 సార్లు లిచ్చిన యెడల గుణవిషయగలదు.

5. పర్క్లొరైడ్ ఆఫ్ మెర్క్యరీ

ఇది క్రిమిజాలముల నశింప జేయుటయందు మిగుల బుచ్చినది. 10 అల్యునుల జలములో 1 గ్రయినును గలిపి ఆకటు వ్యాధికి బాధనొందు రోగిని నొట్టుకొనిన పిమ్మట 20 లేక 30 కుక్కలముకు కువయోగింపవగును.

6. యూకలిప్టను ఆయిక్

ఇది క్షయ వ్యాధి కుండును, దుర్వాసనలలో గూడిన కఫము చూచుచు దగ్గు విషయములందును, మూత్రాశయము రోగుల నందిన స్త్రీకులయందును, 1 మువలు 5 చుక్కల వరకును పరబతులో గలిపి యిచ్చిన యెడల గుణవిషయగల యెంచబడుచున్నది.

7. త్రెమాల్ (హమిల్టన్)

చర్మవ్యాధిగల ముతాల్ తో జేయబడిన సబ్బు తెలయగలవగును. 5 గ్రయినుల త్రెమాల్ను ఉడుకు నీళ్ళలో వదిలివేసెదానిన యెడల జలుమున కుపయోగించును. చర్మవ్యాధులకు 5 మువలు 10 గ్రయినులవరకు 1 అల్యును వానీజోలో గలిపి ఆయింటు మంటుగా జేరి ఉపయోగింప వచ్చును.

8 మెంతాల్ (కన్స్టెంటిను ఫ్రెన్చు)

మెంతాల్ 5 భాగములు, కార్బోఫాస్ 4 భాగములు, ఆలివ్ ఆయిల్ 16 భాగములు - మిసి నమ్మియు వచ్చిన తలమున నడుచునొప్పి: ముతాల్ ప్పెనుములలో నుండునలలకొన్ని యెడలను, వాని విషయములలో పిన రాయుటవలన ఉపయోగింప గలదు.

ఋతుస్యావము తెలపుపగముగా

నుండుట [కునుమ వ్యాధి]

(Leucorrhoea)

1. గోరువెచ్చనిదీర్చు బొప్పెనకు 2 గ్రాము

జింకో సత్కేటును గలిపి పిచ్చికారీచేయుటవలన
నుపయోగముగ నుండును.

2. స్వామకలన వంటగా నుండివయెడల
ఒకపెంట జలములొక బొప్పెసోదా కార్బోనేట్
టును గలిపి పిచ్చికారీచేయుటవలన మిగుల శ
మనము గా నుండగలదు.

3. షెర్రీయి యెటు క్వింక్ సిట్రస్ 40 గ్రాము
జలము 8 అం

బాగుగా గలిపి చూడు లేక నాణగు
గంటలకు ఒక ఆవున్ను చొ॥ పుచ్చుకొన వల
వలయును. ఈ మందు పుచ్చుకొనిన పిచ్చెట
నోరు కడుగుకొన వలయును. లాహ సంబంధ
మగు ఆవునధమా లన్నియు విరేచనమునకు న
లుపురంగున పుట్టించును.

4. ఆమ్మోనియం క్లొరైడ్
తైకర్ సింకోనా హైడ్రో
బోం

టింక్చరు నత్సవామికా
తైకరు ఆర్చని కాలిను
ఇన్ ఫ్యూజిన్ ఇన్ క్ ఓ

10 గ్రా॥
10 మి॥
10 మి॥
4 మి॥
2 అం

ఒక ఆవున్ను చొ॥ భోజనా సంతరము
నినమునకు రెండు సారు లియ్యవలయును.

.....

జిగుట విరేచనములు

(Dysentery)

1. పెక్సిసియం సస్పెంట్ 4 గ్రా॥
ఆసిక్ హైడ్రోక్లోరిక్
డిబ్యూట్ 40 మి॥
ఆక్సా మెంథా 25 4 అం

ఒక్కొక్క ఆవున్ను చొ॥ జిగుటలేకుం
డగ సాఫైన విరేచనమును వరకును లియ్యవల
యును.

2. పల్విసు ఇసికాకు 1 ద్రా॥
ట్యూరికు ఆసిక్ 1/2 గ్రా॥

15 మాత్రలుగా కేసి గంట కొకమా
త్రా చొ॥ లియ్యవలయును.

ముఖపార్శ్వము వంకరపోవుట

(క్షయతా సంబంధమగు)

(Facial Paralysis)

సోడా సాలినెలసు 30 గ్రా॥
తైకర్ ఆమ్మోనియా ఆసిక్ టెటిసు 6 ద్రా॥
స్పిరిట్ యాకర్ నైట్రస్ 45 మి॥
ఆక్సా క్యంఫర్ 3 డ్రా॥

ఒక్కొక్క బొప్పెన మోతాదు చొ॥
దివమునకు చూడుసారు లియ్యవలయును.

.....

పిత్తాశయ సంబంధమగు రాళ్ళు (Gall Stones)

(కడుపునొప్పి తన సమయములూ పేగుంచుటకు)

1. పోడియం గ్లూటాలేటు 5 గ్రా||
గ్లోజనానంకరము ద్విమనకు మూడు సార్లు తియ్యవలయును.
2. యక్షు స్ఫాక్టు బైలడోనా 1 గ్రా||
పొడాఫయిలం రెజెక్ 1 ,,
నాలుగు మాత్రలుగా చేసి దినచక్షు మూడు మాత్రల నియ్యవలయును.

.....

సన్నిపాత జ్వరమునందు పేగులలో నుండి రక్త స్రావమగుట.

(Intestinal Haemorrhage in Enteric)

- ట్యూనిక ఆసిడ్ 40 గ్రా||
రైకర్ కుర్చియా హైడ్రో 40 మి||
కన్నురతైలము 20 మి||
గం ఆరేసియా 1 ట్రా||
టింక్చర్ క్లార్ ఫాం 40 మి||
అక్వా సెంటా 2వ 4 ట్రా||

నాలుగు భాగములుగా చేసి 4 గంటల కొకసారి యియ్యవలయును.

సన్నిపాత జ్వరము.
(Typhoid Fever)

- రైకర్ అక్యువియా సిక్రేటిన్ 6 గ్రా||

- సోడా క్లార్సు 15 గ్రా||
టింక్చర్ ఆరంటి 1 ,,
అక్వా ఆసి 3 ట్రా||

2 ట్రాక్సు చొప్పున చొప్పున దినమున గు మూడుసార్లు నియ్యవలయును.

సన్నిపాత జ్వరమునందు ఉదరము వాయువుచేత మగుట

(Tympanites in Enteric)

- రసభస్మము 1 గ్రా||
సోడా బైకార్బనము 30 గ్రా||
ఎరివిడి భాగములుగా చేసి 2 గంటల కొక పాట్లము నియ్యవలయును.

మూర్ఛ (Epilepsy)

- పొటాసియం బ్రోమైడ్ 30 గ్రా||
పోడియం బ్రోమైడ్ 30 గ్రా||
అక్యువియా బ్రోమైడ్ 10 ,,
రైకర్ ఆర్మెనికాలిను 4 మి||
అక్వా స్ట్రోఫానం 2 ట్రా||
1 ట్రాస్సు చొప్పున దినమునకు రెండుసార్లు నియ్యవలెను.

సెగవ్యాధి (Gonorrhoea)

1. (ప్రథమ గతియందు)
పొటాసు బైకార్బనము 1 గ్రా||
పొటాసు అసిటు 1 గ్రా||
టింక్చర్ ఆక్టోకెట్ 6 మి||

టింక్చరు హయోసామి
ఇన్ ఫ్యూజన్ బక్కు

2 డ్రా
6 డ్రా

ఒక టౌన్సు చొ॥ మూడు గంటలకొక
సారి వియ్యవలయును.

2. (ద్వితీయ గతియందు)
పీరియం కాంటాల్ స్టేసి
(చండినీ నూనె)

ఓలియం క్యూబెబ్ 15 మి॥
బాల్నం కొపేబా 30 ,,
లైకర్ పొటాసు 30 ,,
స్పిరిట్ యితర్ స్ట్రెబ్రిను 1 డ్రా॥
టింక్చర్ హయోసామి 45 మి॥
ఇన్ ఫ్యూజన్ బక్కు 3 డ్రా॥

ఒక ఆవున్ను చొ॥ దినమునకు మూడు
సారు వియ్యవలయును.

(శక)

బాల్నం కొపేబా 30 మి॥
పొటాసు స్ట్రెటసు 15 గ్రా॥
గం ఆకేనీ నూ (అవసర మైనంత)
ఇన్ ఫ్యూజన్ బక్కు 3 డ్రా

ఒక ఆవున్ను చొ॥ దినమునకు మూడు
సారు వియ్యవలయును.

3. (తృతీయ గతియందు)
కాల్సిట్రాట్ 15 గ్రా॥
మూడు భాగములుగా జేసి దినమున
కు మూడుసారు వియ్యవలయును.

(శక)

కొపేబా, క్యూబెబ్, కాంటాల్ మా
త్రీలు (పెర్మిడేవ్ ఆండ్ కంపెనీ వారి
వలన తయార్ చేయబడినవి.)

నాలుగు గంటల కొక మాత్ర చొ॥
వియ్యవలయును.

4. దీర్ఘ సెగవ్యాధికి పిచికారీ చేయుటకు జం
కు పర్మాంగనేటు $\frac{1}{2}$ గ్రా॥
జలము 1 డ్రా॥

గౌట్ అనువాతరోగము (Gout)

అమ్మోరియా ఫాస్ఫస్ 20 గ్రా॥
అమ్మోరియా ఆయోసైడు 4 గ్రా॥
క్రీసం కాల్షిరం 10 మి॥
ఆక్వా క్లొరోఫారం 2 డ్రా॥

ఒక టౌన్సు చొ॥ దినమునకు రెండు
సారు వియ్యవలయును.

క్షయవ్యాధియందు శ్వాసకోశముల
నుండి రక్తము వెలువడుట.

(Haemoptysis)

మెగ్నీసియం సల్ఫేట్ 2 డ్రా॥
గ్లాబికు ఆసిడ్ 15 గ్రా॥
సిడ్ సల్ఫ్యూరిక్ డిల్యూటు 45 మి॥
టింక్చర్ కార్బం కో 2 డ్రా॥
క్వా క్లొరోఫారం 3 డ్రా॥

ఒక ఆవున్ను చొ॥ నాలుగు గంటల వ్యాసాన రియ్యవలయును.

.....

2. పిల్వాలా ప్లంబికం ఓపియం 1 గ్రా॥

ఒక గ్రా॥ మాత్రా చొ॥ రిసమునకు రె॥ దుసారు రియ్యవలయును.

.....

తలనొప్పి (Headache)

1. ఫెనాసిట్ 5 గ్రా॥

కేఫీన్ సిట్రసు 3 ,,

ఈ రెంటిని గలిపి ఒక మోతాదుగా రియ్యవలయును. తలనొప్పి నెమ్మది లేని యెడల నాలుగు గంటల పిమ్మట మరెయ్యక మోతాదు రియ్యవలయును.

2. టాటాసియం బ్రామైడ్ 15 గ్రా॥

టింక్చర్ శెల్లిమియం 5 మి॥

కేఫీన్ సిట్రసు 2 గ్రా॥

సిరిక్ ఆరంటీ 40 మి॥

ఆక్సాల్లోరాఫారం 1 టా॥

ఇది యంతయు నొక మోతాదుగా రియ్యవలెను. తలనొప్పి నెమ్మది లేనియెడల నాలుగు గంటల పిమ్మట మరెయ్యక మోతాదు రియ్యవలయును.

.....

వేలి లి (Hiccough)

సాధుగలిగియుండు బోనిక కొన్ని దీర్ఘవ్యాధి ననునకు రెండు మాత్రలు చొ॥ నీరంబు అను దీనిని, సాధ్య మగునంతవరకు రియ్యవలయును.

మౌన వ్యాసనను నలిపి యుంచుట వలన, నెమ్మదించి పోవును.

2. చల్లని నీటిని చాగ్గట వలన నలిచి పోవచ్చును.

3. ఒక బాము పిరికిమ్మి ఆక్సాల్సియా ఆరొ మేటికును ఒక ఆవున్ను నిలమునా వేసి పుచ్చు కొన నయముగా వచ్చును.

4. రుది గ్రెయిరుల పిన్నట్ పనో నెట్రిసును నిలమునా గలిపి పుచ్చుకొనిన యొకప్పుడు నయము కావచ్చును.

5. దీర్ఘవ్యాధికులకు నీ వ్యాధియందు ఒక టీ స్పూన్ అవాలను నాలుగు ఆవున్నుల చుగటగాచిన నీళ్ళలా ఇనువది నిమిషముల కాలముంచి పిమ్మట వడచాసి త్రాగిన చొ॥ వెంటనే వ్యాధి రహితమైనట్లుల తెలియునున్నది.

—

హిస్టేరియా (Hysteria)

1. కెరేయి బ్రామైడ్ 1 గ్రా॥

జెంతు బ్రామైడ్ 1 గ్రా॥

క్లిస్టెల్ బ్రామైడ్ 2 గ్రా॥

పిల్వాలా ఆక్సాల్సియా

ఆసాఫోడా 4 గ్రా॥

నీల నన్నిటిని రెండు మాత్రలుగాకేసి

సాధుగలిగియుండు బోనిక కొన్ని దీర్ఘవ్యాధి ననునకు రెండు మాత్రలు చొ॥ నీరంబు అను దీనిని, సాధ్య మగునంతవరకు రియ్యవలయును.

2. టింక్చర్ వెరియక్	
అమ్మనియేటా	1 ¹ / ₂ ద్రా
స్పిరిట్ యిథిర్స్ కో	1 ¹ / ₂ "
టింక్చర్ ఆసాఫటిడా	45 మి
ఆక్స్ క్యంఫర్	3 డ్రా

ఒక బౌన్సు మోతాదులో దినమునకు
మూడుసారు లియ్యవలయును.

.....

మూత్రవిసర్జనము స్వాధీనము
తప్పట.

(Incontinence of Urine)

ఇది సామాన్యముగా బిడ్డలలో గలుగు
చుండును. నాలుగు చుక్కల టింక్చర్ టె-
డోనాను జలములో గలిపి సాయం కాలము 4
గంటలకు యియ్యవలయును. బిడ్డ పరుండవోవు
నపుడు చుక్కల నెడే ప్రకారము యియ్యవల-
యును. ప్రతిదినమును మోతాదును ఒకచుక్క-
చొ|| పది చుక్కల వరకును హెచ్చించ వల-
యును. కొద్ది మోతాదు వలననే ఉపయోగ-
ముగ నుండియేడల మోతాదును హెచ్చించ
సవస్థము లేదు.

చలికలలు (లేక) వచ్చుకామాలు
(Jaundice)

అమ్మనియం క్లొరైడ్	45 గ్రా
టింక్చర్ హైడ్రోఫలిక్	
అమ్మనియేటా	15 మి

ఇక స్యుజిక జన్నను కో	3 డ్రా
ఒక బౌన్సు మోతాదు చొ దినమున	
కు మూడుసారు లియ్యవలయును.	

.....

చలిజ్వరము (Malaria)

1. క్విరక్ సల్ఫేట్	15 గ్రా
మెగ్నీసియం సల్ఫేట్	3 ద్రా
అమ్మనియం క్లొరైడ్	30 గ్రా
అసిడ్ సైట్రో ప్లెడో)	
క్లార్ డిక్	80 మి
ఆక్స్ మెంతా పిప్	3 డ్రా
2. క్వీనీన్ సల్ఫేట్	15 గ్రా
ఫెర్రీయ సల్ఫేట్	3 "
మెగ్నీసియం సల్ఫేట్	3 "
అసిడ్ సల్ఫూరిక్	
డిబ్యూట్	30 మి
ఆక్స్ మెంతా పిప్	3 డ్రా

ఒక బౌన్సు మోతాదులో దినమునకు
మూడుసారు లియ్యవలయును.

.....

చలిజ్వర ఫలితముగ బల్లపెరుగుట

(Enlargment of Spleen)

ఆర్సెనిక్ ఆయోడైడ్	1 గ్రా
క్వీనీన్ హైడ్రోక్లార్	45 "
యెక్స్ట్రాక్టు నెక్సినామికా	8 గ్రా
సాగ్నాడా	16 "
యెక్స్ట్రాక్టు జన్నన (మాత్రీయగుటకు)	
మూడుసారు లియ్యవలయును.	

32 మాత్రముగా జేసి ఒక్కొక్క మూత్రమును 12 దినమునకు మూడు సార్లు భోజనానంతర ముపయోగింప నగును.

.....

జ్వర ఫలితముగు బల్లకు పైన రాయుటకు మందు.

1. ఆంగ్లయొంటం హైడ్రాల్ రై ఆయిడెడ్ రూబ్రి ఆంగ్లయొంటం బలడోనా పీహాము పైన రాయవలయును.

(ఈ)

2. క్రియోసోట్ లిగమెంట్ ఆయిడిస్ పీహాము పైన ఒకచతురపు ఆంగుళము వలె రాయవలయును,

.....

మెదడుయొక్క కరల వాపుదల (వయస్కులలో)

Meningitis (In Adults)

1. హాబీయం బ్యూమెడ్ హాబీయం ఆయిడెడ్ కెంట్టర్ వాయుసామి ఆక్వా క్లొరోఫాం ఒక టేబుల్ స్పూన్ మోతాదులో దినమునకు మూడు సార్లు లియ్యవలయును.

2. హైడ్రాల్ రై ఆక్సైడ్ పిని జియ్యవలయును మెదడు అగ్రభాగము రోగమున కందుకొరకుగాను.

కలుగు మూత్రముగా తీసివేయవలయును.

.....

మూత్రాశయము నందు రక్తము గూడి, మూత్ర మేర్పడుట నిందితము, ధాతునష్టము కలుగుదు, తీవ్రస్థితి వహించుట

Acute Nephritis (Bright's Disease)

హిటాన్ ఆసిట్	45 గ్రా
కెల్ ఆమ్మోనియా ఆసిట్	6 గ్రా
వెరిల్ యాకర్ టెట్రాసు	45 మి
కెంట్టర్ వాయుసామి	45 మి
ఆక్వా క్లొరోఫర్	3 టే

1 ఆవున్న మోతాదులో దినమునకు మూడు సార్లు.

నరముల సంబంధముగు బలహీనత (Nervous Debility)

చెస్టర్ ఫోస్ఫోరస్	30 గ్రా
కెంట్టర్ వాయుసామి	45 మి
ఆక్వా క్లొరోఫర్	3 టే

ఒక ఆవున్న మోతాదులో దినమునకు మూడు సార్లు

తీయ న్యాధియందు రాత్రి

చెనుటలు

Night Sweats of Phthisis

జింక్ ఆక్సైడ్ 8 గ్రా॥

యెస్ట్రాక్ట బెలడోనా 1 గ్రా॥

నాలుగు మాత్రీలుగ జేసి రాత్రిపయం
దుముందు ఒకమాత్రీ చొ॥ నేనించ వలయు
ను.

.....

గుండె అదరు (Palpitation)

పొటానియం బ్రోమైడ్ 45 గ్రా॥

టింక్చర్ డిజిటాలిస్ 15 మి॥

టింక్చర్ కనవలేరియా మజిలిస్ 30 మి॥

ఆక్వా అసి 3 డ్రా॥

ఒక ఆవున్ను మోతాదులో దినమునకు

మాడు సారులు.

.....

పేలు (తలలో) (Lice)

మర్మరీ పెర్క్లొరీడ్ ఒక గ్రామును
పది అనువుల వినిగ్లో గలిపి కలకు రాయ
వలయును.

.....

గుండెనంజి (Pericarditis)

1. నొప్పి అధికముగా నుండిన విషయము
లలో గుండెపైన బెలడోనా పలాస్ట్రీని స
న్నని చర్మముపైన యేర్పరచి పట్టువేయుట
బాగుండును.

2. పొటాస్ అసిటను 45 గ్రా॥

పొటాస్ అయోడైడ్ 9 గ్రా॥

టింక్చర్ డిజిటాలిస్ 15 మి॥

ఆక్వా క్లొరోఫారం 3 డ్రా॥

ఒక ఆవున్ను మోతాదులో 3 గంటల

కోసారి యియ్యవలయును.

.....

బిడ్డలయందు యెముకలలో

వట్టు లేకుండుట (Rickets)

1. మాల్టీన్ ఆండ్ కాడ్లివరు ఆయిల్

2. కెఫోజెన్

ఈ మందులు నేనించ విధము ఆయా

మందుల సీసాలపై నుండును.

.....

కోరింత దగ్గు

Whooping Cough

(2 సం॥ వయస్సుగల బిడ్డకు)

1. అమ్మోనియం బ్రోమైడ్ 6 గ్రా॥

టింక్చర్ బెలడోనా 3 మి॥

వైనం ఇసికాక్ 9 మి॥

జలము 6 డ్రా॥

రెండు ద్రాముల మోతాదులో దిన

మునకు మూడుసారు లియ్యవలయును.

—

2. ఒకటి లేక రెండు చుక్కలు యూజ్ లిప్సన్

ఆయిల్ ను రెండు ద్రాముల గోరువెచ్చని

జలములో పేసి బాగుగా కలిపి పెంటనే

యిచ్చవలయును.

3 ఒక సం॥ వయసుగల బిడ్డకు

అయ్యుజిక్ స్వచ్ఛమైనది

పొటానియం అయ్యుజిడ్

జలము

1 గ్రా॥

15 ,,

2 బా॥

ఒకదానిని మోతాదులో దినమునకు

మూడుసారు లియ్యవలయును.

దీనిని 24 భాగములుగా చేసి ఒక్కొక్క భాగమును దినమునకు మూడు సారులియ్యవలయును. ఇది బాగుగా పనిచేయుగలదు.

న్యూమోనియా (Pneumonia)

(ప్రథమగతి యందు)

1 అయ్యుజిక్ కాల్షియం 12 గ్రా॥

లైకర్ అయ్యుజిక్

4 1/2 గ్రా॥

టింక్చర్ డిజిటాలిస్

15 మి॥

అక్వా క్లొరోఫారం

3 బా॥

ఒక అవున్సు మోతాదు

చొ॥ 4 గం

టల కొకసారి యియ్యవలయును.

(రెండవ)

2 టింక్చర్ అక్వాటెట్ 4 మి॥

వైసం అంటిమోనియాలిస్

16 మి॥

సిరిట్సు అయ్యుజిక్

1 1/2 దా॥

అక్వా క్లొరోఫారం

4 దా॥

అక్వా క్లొరోఫారం

4 అ॥

ఒక అవున్సు మోతాదులో మూడుగం

టల కొకసారి యియ్యవలయును.

.....
వ్యయవ్యాధి (Consumption)

1 గ్ల్యుకోజల్ కాల్షియం 6 గ్రా॥

లియోకాల్ 6 ,,

క్రియోసోల్ 1 1/2 ,,

క్రిస్టిక్ మ్యూరియను 1 1/2 ,,

మూడు మాత్రలుగా చేసి దినమునకు మూడు మాత్రలు చొ॥ సేవింపవలయును.

(ద్వితీయగతి యందు)

దగ్గు లగ్ని విధము అంతరించుచున్న సమ

యములో:-

2 క్రిం ఆఫ్ మోర్ అందు కాల్షియం అయిర్

పోడా అయ్యుజిడ్

6 గ్రా॥

లియోకాల్ అందు మోటోఫోను

12 ,,

క్రెట్సు (అలికా పొమిల్ అందు 3%)

30 మి॥

వైసం యిసిరాక్

టింక్చర్ సింథీనా 30 మి||
స్పిరిట్సు క్లొరోఫాం 45 మి||
ఇథర్ పూర్జిక సెనిగా 3 డ్రా||
ఒక అవున్సు మేతాదులో నాలుగు
గంటల కొకసారి యియ్యవలయును.

.....

[న్యూమోనియా యొక్క సందిగ్ధ
స్థితియందు)

During Crisis

లైకర్ స్క్రిప్ సిక్ కోర్ హైడ్రో 15 మి||
టింక్చర్ కార్బం కో 1 1/2 డ్రా||
స్పిరిట్సు క్లొరో ఫారం 30 మి||
ఆక్సా ఆసిడి 3 డ్రా||
ఒక ద్వాము మేతాదులో 4 గంటల
కొకసారి యియ్యవలయును.

కీళ్ళనొప్పి.

Acute Rheumatism

(తీవ్రస్థితియందు)

1 ఆమ్మోనియా ఫాస్ఫస్ 30 గ్రా||
ఆమ్మోనియా సాలిసైన్ 30 ,,
ఆక్సా క్లొరోఫారం 3 డ్రా||

అవున్సు మేతాదులో దినమునకు మూడు
సార్లు లియ్యవలయును.

2 సోడా సాలిసైట్ 30 గ్రా||
పొటాసు బైకార్బోరేట్ 30 ,,
స్పిరిట్సు ఆమ్మోనియా ఆరోమేటిక్ 45 గ్రా||
ఆక్సా క్లొరోఫారం 3 డ్రా||

అవున్సు మేతాదులో దినమునకు మూడు
సార్లు లియ్యవలయును.

(వైర రాయటకు)

1 లినిమెంటు బైలడోనా 1 1/2 డ్రా||
లినిమెంటు ఓసియం 1 1/2 ,,
లినిమెంటు మెంతాల్ 1 1/2 ,,
లినిమెంటు క్లొరోఫారం 1 1/2 ,,
ఓలియం పిస్టిసు 1 డ్రా||

వీని వన్నిటిని మిశ్రమము చేసి అప్పస్త
భాగమునకు వైర రాయవలయును.

2 ఆసిడ్ సాలిసైట్ 1 డ్రా||
టర్పెన్టీన్ 1 ,,
లానోలిన్ 3 ,,
పార్ఫీన్ ఆయింటు మెంటు 5 ,,
ఈ మందునైనను వైరరాయట కువ
యోగించ వచ్చును.

దీర్ఘ వ్యాపిత మగు కీళ్ళనొప్పి

Chronic Rheumatism.

పొటాసియం అయోడైడ్ 15 గ్రా||

టింక్చర్ గ్వయకై ఆమ్మోనియాటా 45 మి||

ఇథర్ పూర్జిక సారా 3 డ్రా||

ఒక అవున్సు మేతాదులో దినమునకు
మూడుసార్లు లియ్యవలయును.

గొంతునొప్పి (Sore Throat)

పొటాసు క్లోరను 1 గ్రా||

గ్లాస్ మెలైడ్ 1 ద్రా||
అక్వా క్లొరోఫాం 3 టా||
ఒక అవున్సు మోతాదు 3 సం||
టల కొకసారి యియ్యవలయును.

.....

1 సం|| వయసుగల బిడ్డకు పండ్లు
వచ్చునపుడు గలుగు కలత

Restless during teething
for 1 year old Child

పొటాసియం బ్రొమైడ్ 6 గ్రా||
టింక్చర్ హయోసామి 20 గ్రా||
స్పిరిట్స్ క్లొరోఫాం 4 మి||
అక్వా అసి 4 ద్రా||

ఒక ద్రాము మోతాదులో 3 సం||
కొకసారి యియ్యవలయును.

చిడుము లేక కజ్జి (Itches)

1 సల్ఫర్ సల్ఫిమేటం 1 ద్రా||
కాల్షం పెరూవియాని $\frac{1}{2}$ "||
లానోలిన్ 1 టా||
వీని సన్నిటిని గలిపి గజ్జిపై రాయుట
వగును.

2. బీటా సాఫ్రాల్ 40 గ్రా||
సల్ఫర్ అయింట్ మెంట్ $\frac{1}{2}$ ద్రా||
కానీక్ 1 టా||

వీనిని గలిపి కూడ గజ్జిపై రాయుటకు
వయోగింప వగును.

గొంతు నొప్పికి గండుగొంతు.
Gargle for Sorethroat

ఆలం (పల్లె) 10 గ్రా||
బొరాక్సు (వెలిగారము) 10 "||
పొటాసు క్లొరోఫాం 10 "||
టింక్చర్ మిర్ 15 మి||
జలము 1 టా||

గొంతు బొంగు పోవుట

అతిమధురము వేళ్ళయొక్క పొడి 4 ద్రా||
కాల్షం క్లోరైడ్ 3 "||
గీనెపైసము (తెల్లనిది) 2 ద్రా||

3 గ్రాముల మూత్రలుగా తేసి దిన
మునకు రెండు లేక మూడు మాత్రా లువయ్యె
నించ వలయును.

మశూచి (Small Pox)

రెండు ద్రాముల ఔగర్ ను, జుమ్మతో
గలిపిగాని, కలుపకుండగ గాని, ఉదయమును
సాయంత్రమును పుచ్చుకొను చుండిన యెడల,
మశూచి వ్యాపించిన స్థలములందు అవ్యాధి క
గుగకుండ తేయవచ్చునని తెలియచున్నది.

అభ్యాసించుటకు లవణములు.

అమ్మోనియా కాన్స్టెంట్ 1 టా||
లెకర్ అమ్మోనియా ఫార్ట్ 15 మి||

బెర్లమాట్ అయిట్ 10 మి||
యూసికోలోక్ 30 మి||
వీని నన్నునీని గలవి గాజు మూతగలయును.
బుడ్డలో వేసి నిలువ యుంచవలెను.

.....

కొలుసు వ్యాధి Syphilis

(ప్రథమ గతియందు)

మెండ్లిగొట్టిన కంటికి }
(గో పుడుచు) } 1 గ్రా||

ఒక గ్రామును మోతాదులో దినమునకు
రెండుసారు లియ్యవలయును.

(లేక)

లైకర్ హైడ్రాక్సైడ్ పెర్ క్లోర్ 1½ డ్రా||
ఆక్సా క్లోరోఫారం 1½ డ్రా||

ఆర జొన్ను మోతాదులో దినమునకు
మూడుసారు లియ్యవలయును.

(ద్వితీయ గతియందు)

గో పుడుచు 4 గ్రా||

పర్మిసు ఇసి కాక్ కో 4 గ్రా||

యెక్స్ట్రాక్టు జిప్సమ్ (వలసినంత)

నాలుగు మాత్రలుగా చేసి దినమునకు
4 మాత్రల చొ|| నేపించవలయును.

(తృతీయ గతియందు)

పొటాసు ఆయోడైడ్ 20 మి||

డెవలప్స్ సోల్బ్యూడిక్ 10 గ్రా||

వికస్ ట్రిపోలియమ్ కో }
క్రెస్సెడెనిస్ కంపెనెడ్ }
జలము } 1 డ్రా||

ఎలుకలు (Rats)

ఎలుకలబాధ విశేషముగా నున్నచో
ట పిప్పర్మింట్ ఫువ్వయొక్క పలుకులను ఎలు
కలు వంచరించు స్నానములందు వల్లనయెడల
వని పారిపోవును.

.....

తలవెండ్రుకల వృద్ధికి

Hair Restorer

టింక్చర్ కెంతారిడీస్ 4 డ్రా||
లైకర్ ఆమ్మోనియా ఫార్ట్ 2 డ్రా||
గ్లిసెరిక్ 4 ,,
జలము 6 డ్రా||

తలవెండ్రుకల కుదుళ్ళలో రుద్దుట కుప
యోగింప వలయును.

—

గర్భిణియందు వాంతులు

Vomitting of Pregnancy

1 ఇక్జాగ్స్టెనిక్ 5 గ్రాముల మోతాదులో
దినమునకు మూడుసారు లియ్యవలయును.

2 వైసం ఇసి కాక్ 5 మి||
జలము 10 డ్రా||

రెండు డ్రాముల మోతాదులో రెండు
2 జొ|| గంటల కొకసారి లియ్యవలయును.

3 టెంక్చరు ఆరెమెడిస్
జలము

4 మి||
1 టౌ||

గొంతుయొక్క రేగుదలయందు
గొంతులో నొయటకు

రెండు ద్రావముల మోతాదులలో 3
గంటల కొకసారి యియ్యవలయును.

(Throat Paint)

ట్యూబ్ ఆసిడ్	30 గ్రా
పొటాష్ క్లోరైడ్	10 గ్రా
గ్లిసరిన్	1 టౌ

ఒడలు దురదలు (Itching)

1 సోడియం హైపోసల్ఫైట్
యిట్

4 ద్రా||

గ్లిసరిన్
జలము

2 ద్రా||

4 ద్రా||

ఒడలన కంతకును రాసి ఒక ఆరగంట
తరువాత శుభ్రముగా స్నానము చేయ వల
యును.

2 మూడు 30 గాలనుల కేడిసిక్ ఆమ్లం 1 టౌ
ను 2 లిగార్చు పొడియును ఒక టౌను
సోడా లైకార్బోనేటును గలిపి స్నానము
చేయవలయును.

3 కార్బలిక్ ఆసిడ్
గ్లిసరిన్
పన్నీరు

2 ద్రా||

1 "

8 టౌ

స్పంజి యిందులో ముంచి ఒడలుగ
కద్దవలయును.

శరీరమునం దచ్చటచ్చటగాని లేక

గొంతు భాగమునందు గాని

కంతు లేర్పడుట (Scrofula)

1 నీరపు ధార్యయి ఆమ్యుడైడ్ ఒక ద్రావము
మోతాదును ఒక టౌను జలములో గలిపి
ఫోస్ఫోరస్ నుత్రము దినమునకు రెండుసార్లు
లియ్యవలయును.

2 వైమండలో పొటు మాట్ చేరిన రాడ్
లివరు ఆయిల్ ను గూడ వై ప్రకారమే
యియ్యవలయును.

వండ్ల పొడి Tooth Powder

బోరిక్ ఆసిడ్	40 గ్రా
పొటాసు క్లోరైడ్	30 "
రబిన్ గ్లూకోజ్	20 "
నీరునున్న పొడి	1 ద్రా
మెగ్నీసియం కార్బోనటు	5 1/2 ద్రా

పంటి నొప్పి Toothache

యాలకు ఆరెమెను లింబులో ముంచి

పంటి రంధ్రములో నుంచవలయును.

పిని నన్నిటిని గలిపి బాగుగా నూరవల
యును.

జ్వరమునకు మందు

Fever Mixture

ఫాటాన్ సిట్రస్	1 దా
స్పిరిట్ యూథర్ నైట్రస్	5 ,,
నిమ్మ పిరబట	5 ,,
లైకర్ ఆమ్మోయా ఆసిపేటిను	2 ఔ

ఒకదానిము మోతాదులో మూడు సంవత్సరముల వయసుగల శిశువు రెండు గంటల కొకసారి యియ్యవలయును. పెద్దవారిలకు సంవత్సరమునకు 10 చుక్కలు చొప్పున మోతాదు హెచ్చించ వలయును. వయస్కులకు 5 ద్రాముల మోతాదులో నియ్యవలయును.

గుండెవ్యాధి (Heart Disease)

(నూడే ముఖ్య సూత్రములు)

1. అలసట కలుగకుండ శరీర పరిశ్రమ చేయవలయును.
2. ఉద్రేకమును బుట్టించకుండ బలమునుగలుగజేయు పదార్థముల భుజింప వలయును.
3. కాంతతతో గూడిన ఉల్లాసమును వహింపవలయును.

తాపర (Ringworm)

1. తామరభాగమును నీళ్ళతో గడిగి యీ క్రిందిమిశ్రితార భమును పైపరాయవలయును.

అయోడిన్	10 గ్రా
కర్పూర తైలము	1 ఔ

2. సోడియం హైపొసల్ ఫైట్ మును 1 ఔన్సు జలములో గలిపి లేపనము చేయవలయును.

3. క్రైసోఫానిక్ ఆసిడ్ 1 దా
వాస్లీన్ 10 ,,
దీనిపై రాసిన నుపయోగించ గలదు.

4. రసభస్మము 1 దా
టింక్చర్ అయోడిన్ 1 ఔ
దీనిని ఆస్వస్థ భాగమున బ్రిష్తో రాయవలయును.

5. బోర్ ఆసిడ్ 1 దా
జలము 8 ఔ
దీనిని వివిధగా రాయవచ్చును.

మూలశంక (Piles)

1. యక్షాన్త్ర హమామలిను 2 ఔ
యెక్షాన్త్ర హైద్రాస్తిను
కనాడెనిను 2 ఔ
టింక్చర్ బెంజాయిక్ ఆ 2 ,,
టింక్చర్ బెలడోనా 4 ద్రా
ఆలివు ఆయిల్ 4 ఔ
కార్బాలిను ఆసిడ్ 1 ద్రా
ఆనన స్థానమున రాయవలయును.

2. బెలడోనా ఆయిల్ మోంట్ 2 ఔ
హారతి కర్పూరము 1 దా

టింక్చర్ క్యాంఫర్ 1 ద్రామ్
విశేష మాధతో గూడిన మూలకంక వ్యాధి
యం దిది ఉపయోగముగ నుండ గలదు. (పై
న రాయుటకు మాత్రమే)
3 ఈవ్యాధిచే బాధనొందువారు సోధు బోధ
చన కారుల నుపయోగించుచు మలబద్ధము లే
కుండ జేసికొన వలయును.

నలిపురుగులు

Thread Worms

విడ్డలకు 1 మొదలు 3 గ్రాయినుల వరకు
కాంట్రాసినును కొంచెము చక్కెరతో గలిపి
రాత్రి పరండబోవు వేళయిచ్చి ఉదయమున
ఒక మోతాదు చిట్టాముదమునియ్యవలయును.

పెద్దవారలకు యిదేరికి రెట్టింపు మోతాదులో నియ్యవలయును.

.....

సీటిక పాములు.

Round Worms

(విడ్డలకు)

కాంట్రాసిను 1 గ్రామ్ మెల్లి 3 గ్రామ్ రసభస్మము
1 గ్రామ్ మెల్లి 1 గ్రామ్ వలసినంత చక్కెర.

పీచు నున్నదిని గలిపి రాత్రి పరండబోవు
ముందు సేవించి ఉదయముననే ఒక మోతాదు
చిట్టాముదము నియ్యవలయును.

పెద్దవారలకు పీచు రెట్టింపు మోతాదు
యిదేరికిరెండు మొదలు నియ్యవలయును.

పొంగువచ్చు ద్రవపదార్థములు (Effervescent Mixtures)

1. 20 గ్రాయినుల పొటాసు ట్రైకార్బోనేటును రెండు టౌన్సుల జలమునందు
గలిపి, లోనకు పుచ్చకొను మందు 14 గ్రాయినుల సిటిరిక్ ఆసిడ్ను కలుప వలయును.
(కడుపు ఉబ్బరమునకు).

2. 17 గ్రాయినుల సోడా ట్రైకార్బోనేటును రెండు టౌన్సుల జలమునందు గలిపి
పిచ్చుట 10 గ్రాయినుల సిటిరిక్ ఆసిడ్ను గలిపి పుచ్చకొను వలయును. (కడుపు ఉబ్బర
మునకు.)

3. 2 ద్రాముల సోడా ట్రైకార్బోనేటును 8 టౌన్సుల జలములో గలిపి ఒకబుడ్డి
లో నుంచవలయును. 1 ద్రాము టార్టారిక్ ఆసిడ్ను 4 టౌన్సుల జలములో గలిపి వేరు
బుడ్డి నుంచవలయును. 4 ద్రాముల సోడా మిక్స్చరును 2 ద్రాముల ఆసిడ్ మిక్స్చరుతో
గలిపి పుచ్చకొను వలయును. జ్వరమునకును, గర్భిణిలకును వాడవలసినద్రవము, యియ్యవలయును.

లైంవాటరు (Lime Water)

కుభ్రామైన రెండు పైంట్లు చల్లని నీళ్ళలో ఒక అరబౌన్సు కాల్షి యార్బిన సున్నము నుగలిపి మూడు గంటల కాలము దానిని నిలువచేయ వలయును. అనకు గాలి చొరకుండునట్లు మూతను జాగ్రత్తగా నుంచవలయును. దీనిని పోతరెండు దినములకును కొత్తగా చేసికొనుట మంచిది. మోతాదు ఒకబౌన్సు మొదలుకొని మూడు అవున్సుల వరకును యీ యనగును. పిల్లలకు పండ్లు వచ్చునపుడును, విరేచనము అగునపుడును, ఆజీర్తికిని, కాలరాకును ఉపయోగింప నగును.

ఆల్టరేటివులు (Alteratives)

రక్తము యొక్క స్థితిని మార్పునట్టిగాని, శరీరమునందు కొన్ని ద్రవముల ప్రసవము జేయు, మూత్ర గ్రంథుల యొక్క, కారజము యొక్క, ప్రేగులయొక్క, గతులను మార్పునట్టిగాని, మందులకు ఆల్టరేటివులని పేరు.

పొటాసియం బ్రొమైడ్

1 చా||

జలము

6 డౌ||

బాగుగా కలిపిన పిమ్మట దినమునకు 3 పర్యాయములు ఒక్కొక్క అవున్సు చొ|| నీయవలయును. సరములు, మొదలుతో సంబంధించిన వ్యాధుల కీయనగును.

2. పొటాసియం బ్రొమైడ్

30 గ్ర||

స్పిరిట్ ఈథర్ నైట్రస్

30 మి||

తెల్లని చక్కెర

1 చా||

జలము

1½ డౌ||

బాగుగా కలిపి ఒకటి రెండు సంవత్సరముల వయసుగల బిడ్డకు రెండు గంటల కొక సారి ఒకచా||ము చొప్పున నీయవలయును. రెండు సంవత్సరముల పిమ్మట రెండు చా||ములు యీయవచ్చును. పసిపిల్లలకు జ్వరముపైన మగత గలిగినప్పుడు కీయవలయును. దీనికి చంటిబిడ్డగూడ మని వాడుక గలదు.

3. పొటాసియం అయోడైడ్

1 చా||

జలము

8 డౌ||

బాగుగా కలిపిన పిమ్మట, దినమునకు మూడుసార్లు ఒక్కొక్క అవున్సు చొప్పున నీయవలయును. కొడుకువ్యాధి కుపయోగింప నగును.

4. మెర్క్యురియం థైయోఫ్లెము

15 గ్ర||

అయిల్ ఆఫ్ అనిస్

2 మి||

జలము

1½ డౌ||

ఆరు మాసములు మొదలు ఒక సంవత్సరము వరకు వయసుగల బిడ్డకు, కడుపు టబ్బరముగా నుండినపుడు ఒకదానిని యియ్య వలయును. ఆరు మాసముల లోపు వయసుగల బిడ్డకు ఆరద్రాము యియ్యవలయును.

అస్ట్రింగెంట్లు (Astringents)

దేహముందలి నానా భాగములయందు పనిచేయుట వలన వివిధ ఆవయవములనుండి వెలువడు ద్రావపదార్థ పరిమాణములను తగ్గించు ఆవునదగములు అస్ట్రింగెంట్లు అనవడును. రక్తము స్పృశించునపుడు ఆయాస్థానములయందు దివి పడియోగించబడిన యెడల చిన్న రక్తనాళములయొక్క మూతులు మూడుమూకొన జేయబడి రక్తస్రావము నిలుపుచేయు చుడును.

1. ఆలం (వటిక) పొడి

జలము

1 చా॥
8 టా॥

నాలుగు గంటల కొక జొన్న చొప్పున నీయవలయును. గర్భస్రావమునకు, అతి స్పృశమునకు, దీర్ఘవిరేచన వ్యాధికి, ఉపయోగించ వగును. కురుపులు కలిగినపుడును ఉపయోగించ వగును.

2. నీటితో గలిపిన సల్ఫ్యూరిక్ ఆసిడ్ (డైల్యూట్)

టింక్చర్ ఆఫ్ జింకర్

జలము

2 చా॥
1 డ్రా॥
8 టా॥

నాలుగు గంటల కొక ఆవున్ను చొప్పున నీయవలయును. గర్భస్రావమునకును వ్యాధి కోకములనుండి రక్తము వచ్చుటకును, అతీర్తిని యియ్యవగును. ఈమందు పుచ్చకానన పిచ్చుట నీటితో తుక్కిలించి తిమ్మి వెయ్యవలయును.

3. అసిటుట్ ఆఫ్ లెడ్

టింక్చర్ ఆఫ్ కినియం

జలము

3 గ్రా॥
5 మి॥
1½ టా॥

పూర్తి మూడు గంటలకుగాని నాలుగు గంటలకుగాని పుచ్చకొన వలయును. వ్యాస కోకముల నుండిగాని, పేగుల నుండిగాని, రక్తము స్పృశించుట వీలైనను.

4. నీటితో గలిపిన సల్ఫ్యూరిక్ ఆసిడ్ (డైల్యూట్)

టింక్చర్ ఆఫ్ కినియం

జలము

20 టా॥
8 మి॥
1½ టా॥

దీక్షమునకు మూడు పర్యాయము లీయవలయును, వ్యాసకోక ములనుండియు, అన్ని కోకములనుండియు రక్తము వచ్చునపుడు వీలైనను. అతీర్తి విరేచనములకును కాలరాముండును చనికెచ్చును. ఆరుమాసముల బిడ్డకు అగద్రాము యియ్యవగును. రక్తస్రావము

నందునందు సుమారు ఒకచుక్క ట్రెక్వెంట్ ఓపియం ఉండవలయును. బిడ్డయొక్క వయస్సునుబట్టి సంవత్సరమున కొకచాచ్చు చొ॥ యీ మందును యియ్యవచ్చును. ఓపియం కలిసియున్న పృథివీందును బిడ్డకు బహుభాగ్యైతతో నీయవలసి యందును. నాలుగు గంటలకంటె నెక్కువ తిరుచుగ నీమందును యియ్యరాదు.

5. గార్లిక్ ఆసిడ్

5 గ్రా॥

జలము

2 అ॥

దినమునకు మూడుసార్లు లీయవలయును. కొనకొనముల నుండిగాని అన్నకొనము నుండిగాని రక్తము వచ్చుటయందును, స్క్విర్లియందును, ఆజీర్తియందును, ఆజీర్తి విరేచనముల యందును, అతి విరేచనములయందును, యీమందు నీయవచ్చును.

6. ఆసిటేట్ ఆఫ్ లెడ్

3 గ్రా॥

యస్ట్రాన్సిట్ ఆఫ్ ఓపియం

2 గ్రా॥

బాగుగా కలిపి మాత్రగా జేయవలయును. ఒక్కొక్క మాత్రీ చొప్పున దినము నకు మూడుసార్లు పుచ్చుకొన వలయును. రక్తస్రావమునకు పయోగించును. ఆజీర్తి విరేచనములయందును, అతివిరేచనములయందును ఉపయోగించును.

7. పల్విన క్రిటా ఆరోమేటికు కం ఓపియం

5 గ్రా॥

సోడా ట్రైకార్బనసు

1 ,,

ఆలం (పటిక) పొడి

1 ,,

పవుడరుగా చేయవలయును. విరేచనములయందు పృథిరాత్రియను, ఆవసర మయితే ఉదయమునను రాత్రియనుగూడ, ఒక పవుడరు పుచ్చుకొన వలయును. అతి విరేచనముల యందును, బిడ్డలకు ఆజీర్తి విరేచనముల యందును ఉపయోగింప వచ్చును.

2½ పం॥ మొదలు 2 పం॥ వరకును వయసుగలిగిన బిడ్డకు 5 గ్రా॥యినుల పల్విన క్రిటా ఆరోమేటికు కం ఓపియం యియ్య వచ్చును. ఇందులో ఓపియం 1/8 గ్రా॥యిను ఉండును. ఒక సంవత్సరము వయసునం దిందులో సగము యియ్యవలయును. ఆరుమాసముల వయసునం దిందులో నాలుగవంతు యియ్యవచ్చును.

డయూరిటిక్సు - డయఫోరెటిక్సు - (Diuretics Diaphoretics)

మాత్ర గ్రంథుల వైదయును, మాత్రకొనముల వైదయును పనిచేయుటవలన మాత్ర మును వృద్ధిపరచుటకు మందులకు డయూరిటిక్సు అని పేరు. ఈ మందులలోనే విశేషము మర్మభాగములయందు పనిచేసి చెనుటను అధిక పరచు గణమును గలిగియుండుటచే డయఫోరిటిక్సు అనియు పిలువబడును.

1. పొటాసు నైట్రేటు	1 గ్రా॥
స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రేటు	3 గ్రా॥
జలము	8 ఆ॥

పాలుగు గంటల కొకసారి ఒక్కొక్క అవున్సు చొప్పున నీయవలయును. జ్వరము నందును, మాత్రమును వృద్ధి పరచుటకును, యియ్యనగును.

2. పొటాసు నైట్రేటు	40 గ్రా॥
స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రేటు	2 గ్రా॥
వైట్ ఆఫ్ కాల్షియం	3 గ్రా॥
జలము	8 ఆ॥

దినమునకు మూడు పర్యాయములు ఒక్కొక్క అవున్సు చొప్పున నీయవలయును. కీళ్లనొప్పులయందు నీయనగును.

3. పొటాసు నైట్రేటు	40 గ్రా॥
స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రేటు	2 "
టింక్చర్ ఆఫ్ కంఠారిడీస్	2 గ్రా॥
జలము	8 జ్జా॥

కాలరాయందు మాత్రము బంధించినప్పుడు మూడు గంటల కొక అవున్సు చొ॥ నీయనగును.

కఫహారులు - (Expectorants)

క్వాసకోశములకు బోవు వాయుమార్గముల యందును, కొంతవరకు దేహముంతటను బనిచేయుటవలన దగ్గు, ఉబ్బసము మొదలగు క్వాసవ్యాధులలో క్వాసకోశముల యందును, క్వాసకోశములకు సంబంధించిన తిత్తులయందును స్థివింతు ద్రవపదార్థములను విలీనముచేయు ఉపమోగించు వందులు యొకప్పైర్లంటలు (కఫహారులు) అనబడును.

1. స్పిరిట్ ఆమ్మోనియా ఆరోమేటిక్	2 ట్రా॥
స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రేటు	4 "
టింక్చర్ బంజినిస్	1 "
జలము	6 జ్జా॥

రెండు గంటలు లేక మూడుగంటల కొకపర్యాయము ఒక్కొక్క అవున్సు చొప్పున నీయవలయును. ఉబ్బసపుదగ్గు యొక్క ఉచిత స్థితియందు దీక్షనగును.

2. క్వాంథర్	1 గ్రా॥
ఇవికాక్ పువ్వుడు	3 "

కొంచెము జగురుతో కలిపి మాత్రము నీయవలయును. ఉబ్బసమునందు రెండు గంటల కొకమాత్ర పుచ్చుకొన వచ్చును.

3. మెగ్నీసియా కార్బనెట్
పెకపర్మింట్ ఆయిర్
జలము

25 గ్రా॥
2 మి॥
1 ఔ॥

ఒకటి రెండు సంవత్సరముల వయసుగల బిడ్డకు కోరినంత దగ్గునందు దినమునకు మూడు లేక నాలుగు పర్యాయములు ఒకదానిని చొప్పున నీయవచ్చును. మందు పాడుటకు ముందుగా బుడ్డివి కడలించ వలయును.

బలవర్ధకావధములు (Tonics)

శరీరము లోపించజేయు వ్యాధులచే బీడింపబడిన పిమ్మట స్వస్థావస్థయందు బలము నందుట కీయదగిన అవృద్ధములకు బలవర్ధకావధములు (Tonics) అనికేరు. ఇవి శరీరము నందు ఉద్రేకమును బుట్టించుక నెమ్మదిగా బనిచేయును. లోహసంబంధముగల బలవర్ధకావధములు రక్తమునందలి లోహము సంబంధముగల లోహమును బూర్తిచేయును.

1. క్విసీన్ సల్ఫేటు
షెర్రీవెన్
జలము

20 గ్రా॥
2 ఔ॥
8 ఔ॥

బాగుగ కలిపి, ఒక అవున్సు చొప్పున దినమునకు మూడుసార్లు తీయవలయును.

2. క్విసీన్ సల్ఫేటు
నిమ్మరసము (నిమ్మకాయలనుండి అప్పడు తీసివది)
జలము

24 గ్రా॥
2 దా॥
8 ఔ॥

బాగుగ కలిపి, ఒక అవున్సు చొప్పున దినమునకు మూడుసార్లు తీయవలయును.

3. ఫెర్రీయ యెట్ క్విసీన్ సిట్రీసు
జలము

40 గ్రా॥
8 ఔ॥

బాగుగా కలిపి, మూడు లేక నాలుగు గంటలకు ఒక అవున్సు చొప్పున పుచ్చుకొన వలయును. ఈమందు పుచ్చుకొనిన పిమ్మట నూరు కడుగుకొన వలయును. లోహసంబంధముగల అవృద్ధము లన్నియు విశేషమునకు నలవురంగును పుట్టించును.

4. టింక్చర్ ఫెర్రీయ పెర్క్లొర్
జలము

2 దా॥
8 ఔ॥

ఒకొక అవున్సు చొ॥ దినమునకు మూడుసార్లు పుచ్చుకొన వలయును. పొందుకొన గల నందును, నీరసవ్యాధి యుండును, యీయవలయును. మందు పుచ్చుకొనిన పిమ్మట నోరు కడుగుకొన వలయును.

5. క్విసీన్ సల్ఫేట్
ఫెర్రీయ సల్ఫేట్

24 గ్రా॥
2 ఔ॥

సనీటీషియర్ సర్టిఫైడ్

డ్రాఫ్ట్స్ సర్పారైజ్ ఆఫీసు (సీట్తో గలది)

జలము

1 బా

2 చా

12 బా

మోతాదుకు ఒక అవున్సు చొప్పున దినమునకు మూడుసార్లు యీ యవలయును.

6. సల్ఫోన్ ఆఫ్ ఐరన్

క్రిస్టిన్ వల్ఫోన్

డ్రాఫ్ట్స్ సర్పారైజ్ ఆఫీస్

సల్ఫోన్ ఆఫ్ సోడా

తెల్లని చక్కెర

జలము

9 గా

12 "

1 "

1 బా

2 చా

12 బా

ఒక అవున్సు చొప్పున దినమునకు రెండు లేక మూడుసార్లు పుచ్చుకొన వలయును. విరేచన బద్ధముతో గూడినట్టియు నొప్పితో గూడినట్టియు బుచ్చుకొనవము యీ యవలయును. కారణజ్ఞేహ వ్యాధులయందు బలవర్ధకౌషధముగ నీయవచ్చును.

కుష్ఠవ్యాధి (Leprosy)

చాలా ముగ్గా ఆయిర్ ను వ్యాధి ఆవరించిన కలమునందు దినమునకు 20 నిమిషముల కాలము రద్దవలయును; ఈ మందుకే పీలియం గ్రూనోక్రాడ్టీ అను కేరుగూడ కలదు. దీనిని 10 మినిముల మోతాదులలో పాలలో గలిపి, దినమునకు మూడుసార్లు లోపగీయ వలయును. మోతాదును రెండుద్రామ్ముల వరకు క్రమముగా పెంచువలయును. ఈవిధికి 6 లేక 7 సంవత్సరములవరకు చేయ వలసి యుండును.

గవదలు (Mumps)

సాధు విరేచనకారిగ పనిచేయుటకు మొదటగా చిట్టాను దము నియ్యవలయును. పిమ్మట యీ క్రింది మందు నియ్యవలయును.

పోటాషియం బ్రామైడ్

సోడాపిటిస్

కఫీన్ పిట్రీసు

20 గా

8 గా

2 "

దీని నన్నిటిని గలిపి 4 మోతాదులుగ నీయవలయును. 8 లేక 10 సంవత్సరముల వయసుగల బిడ్డకు, మొదటి మోతాదును యిచ్చిన పిమ్మట, రెండవ మోతాదుకు 4 గంటల తరువాతయును, మూడవ మోతాదుకు 6 గంటల అనంతరమును నియ్యవలయును. ఔషధ కారణ కై నయోడోల అరగంట కొక మోతాదు చొప్పున 4 మోతాదుల నియ్యవలయును. పిమ్మట పొచ్చి పోవువరకును రెండుగంటల కొక మోతాదు నియ్యవలయును.

వాపుదల భాగముల వేడి కావడములను గాచవలయును. వ్యాధికాలమందు తేలికగ జీర్ణమగు పదార్థములను మాత్రమే పుచ్చుకొన వలయును. పాలను, రొట్టెను పుచ్చుకొన వచ్చును. వాపుదల పోవువరకును నవరులును మానివేయ వలయును.

గోరుచుట్టు - (Whitlow)

పార్శ్వభ్రమునందు బలమగు విరేచనకారి నియ్యవలయును. ఆస్వస్థ భాగమునకు రెండు గంటల కొకసారి వేడి కావడముల నిచ్చి, చేతిని యెత్తిపెట్టు సిథిలొనుచ వలయును. చీము మొదలగు చెడు పదార్థములను వెలిపుచ్చుటకుగాను సామాన్యముగ శస్త్రము ఆవసరమగును. ఇందును గురించి ఆకృద్ధజ్జీనయెడల, ఒకప్పుడు వేలునకును, మరి యొకప్పుడు ప్రాణమునకుగూడ, ఆపాయము కలుగవచ్చును. రోగికి క్రమమైన ఆహారము నిచ్చుచు ఆవసరమైన యెడల బలవర్ధకావధముల గూడ నియ్యవగును.

మూత్రకృచ్ఛము (Stone in the Bladder)

మూత్రకృచ్ఛ సంబంధమగు తెర కలిగినపుడు బాధ కుపకాంతి గలుగజేయ వలయును. రోగిని వేడినీళ్ల రొట్టెలో గుచ్చుండజెట్టి, 25 గ్రాయిసుల క్లారల్ ప్రెడ్రోస్ ను యియ్యవలయును. బాధ తగ్గనియెడల 8 గంటలకు మరల నియ్యవలయును. నడుముపై వేడి కావడములను గాచవలయును. మలబంధ ముండినయెడల, విరేచనకారి నియ్యవలయును. బాల్డ్ సీల్ఫును విశేషముగ ద్రాగవలయును.

ఎరుపు మూత్రకృచ్ఛ ముండినయెడల, కొకసంబంధమగు ఆహారమును మాత్రమే భుజింపవలయును. 10 గ్రాయిసుల బొటాస్ డైకార్బనెస్ ను ఒకడైన్ను జలములో గలపుచు, దినమునకు మూడుపర్యాయములు పుచ్చుకొనవలయును. విరేచనకారి నప్పుడప్పుడు ఉపయోగించు చుండవలయును. పైపరజీక్ (Piperazine) అను ఔషధము మిగుల ఉపయోగము. దీనియొక్క మోతాదు 4 గ్రాయిసులు మొదలు 10 గ్రాయిసుల వరకు అయియున్నది.

తెలుపు మూత్రకృచ్ఛమునందు, డెల్ట్యాట్ (నీటిలో గలనివ) ప్రైట్రిక్ ఆసిడ్ 20 మిగములను నాలుగు ఆవున్నులజలములో గలిపి యియ్యవలయును. క్విన్సిన బలవర్ధకావధముగ నియ్యవగును.

మూత్రకృచ్ఛముయొక్క ఆగ్నితరగతులయందును మంచినీళ్లు సెక్కువగ ద్రాగవలయును. ఒక టంబ్బరు ఉడకబనీళ్ళను, ఉడయచునను, మధ్యాహ్నమునను, సాయంత్రమునను, ద్రాగి చుండవలయును. భోజనమును ద్వర్ధితముగ జేయవలసి యుండును. విస్తారము నేపు పరుండి యుండ కూడదు. అట్లు చేసినయెడల, మూత్రకృచ్ఛ మేర్పడుట కనువు ఎక్కువగును. వేడిస్నానములు, మొరటు తువ్వారీలో సెక్కువగ దుడుచుకొనుట, ప్లావర్ డుస్టులు, నిస్సాగిన గలుగజేయని శరీర సాధకము, ఆవసరములయి యున్నవి.

వాంతులు (జీర్ణకోశ సంబంధము - Vomitting-Gastric)

లిస్థోత్ సబ్ నైట్రస్ గాని, లిస్థోత్ కార్బోనస్ గాని, 10 గ్రాముల మోతాదులో 4 గంటల కొకసారి యియ్యవలయును.

వాంతులతో గూడ, తలనొప్పి, జ్వరత, ఒడలంతయు నొప్పి, యుండి యుండిన యెడల ఒక్కొక్క మోతాదునందు 5 గ్రాముల డోవర్స్ పౌడరును గూడ గలిపిన యెడల మంత్రమువలె పనిచేయును.

డోవర్స్ పౌడరులో నల్లమందు ఉండును. గనుక, విషజీవులను కొందరి వయస్కులకునుగూడ, యీ పౌడరు శరీరతత్వమునకు సరిపడక పోవచ్చునుగాన, దీనిని మునిగిసి ఒక్కొక్క మోతాదునందు మెస్టిసియం కార్బోనస్ 10 గ్రాములను గలపవలయును.

అతిసార విరేచనములు (దీర్ఘ వ్యాపితము) - (Diarrhoea Chronic)

యక్ష్మాగ్ని క్షయ లిస్థోత్

4 గ్రా||

స్పిరిట్స్ క్లోరోఫారం

20 మి||

జలము

4 ల||

6 గంటల కొక అవున్సు చొ|| యియ్యవలెను.

వీర్యనష్టము (Spermatorrhea) ✓

1. యక్ష్మాగ్ని క్షయ దామియానా లిస్థోత్

1½ గ్రా||

టింక్చర్ జింజిబెరిను

20 మి||

కొంచెము చక్కెర

జలము

3 ల||

ఒక్కొక్క అవున్సు మోతాదుగా దినమునకు మూడుసార్లు వియ్యవలయును.

2. యక్ష్మాగ్ని క్షయ దామియానా సాలిడను 2 గ్రాముల మూత్రముతోని దినమునకు రెండుసార్లు చొ|| నేరింపవలయును.

3. రోగి సుఖోదముగ నుండవలయును. గట్టిపొన్నులపై బానించుకొనవలయును. కఠినములను తినుట, చల్లని నీటితో కరిగినము చేయవలయును.

పాముకాటు - (Snake Bite)

పాముకాటునకు వెంటనే చికిత్స చేయవలయును. లేనిచో లాభముండదు. కాటునకు సమీపమవ, అనగా కాటునకు కొంచెముగా పైయెత్తున, గట్టిగా కట్టును కట్టి పడునైన చిన్న కత్తిని దీపముపైనగాచి, యీకత్తితో కాటుస్థానమున ... గర్భరూపమున గీరవలయును. ఇట్లు గీరుట మూలమున వచ్చిన రక్తమును పీలెనంతవరకు పిండివేసి, అగాయమునందు కొంచెము పొటాను పర్మాంగనేట్ పొడిని చొప్పించి దానిని బాగుగా గాయములోనికి రుద్దవలయును.

రోగికి మగత గలుగుచుండిన యెడల 10 చుక్కల లిక్కర్ ఆమ్మోనియాను ఒక టేస్పూ జలములో వేసి యియ్యవలయును. అవసరమని తోచినయెడల యీమందును మరల యిచ్చుచుండ వలయును.

తేలుకాటు (Scorpion Sting)

విసిగర్ను కాటుపైన గట్టిగా రుద్దవలయును.

నొప్పి నయము కానియెడల, పటికను కొవ్వువృత్తి దీపముపైన కరిగించి దానిని వెంటనే కుట్టిన స్థానమున అద్దవలయును.

కుట్టిన వెంటనే చల్లని జలమును త్రాగిన యెడల బాధ వ్యాపింపకుండ నుండున చెప్పుదురు.

పులిపిరి కాయలు - (Warts)

స్వచ్ఛమైన నైట్రిక్ ఆసిడ్ను నూక్కుముగా పులిపిరికాయలపై నద్దవలయును

అనుక్రమణిక 2

ఏ బౌద్ధయోగము సంక్షేపము జలము 4 ఆవునులు అని నిర్దేశించినది యెడల మిక్కితొడగ వంతయు 4 ఆవునులు అగువరకును జలమును గలుపవలయునని తెలిసికొనవలయును. ఇటులానే యిట్టి ప్రతివిషయమునందును గ్రహింపవలయును.

ఇక పూజక సార్వా అనగా సుగంధపాల కషాయము.

ఇక పూజక డిజిటాలిను అనగా డిజిటాలిను ఆమలతో జేసిన కషాయము దీనికి బదులుగా టింక్చరు డిజిటాలినును మోతాదు ఒకటికి 5 మినిముల చొ॥ గలిపి తక్కిన భాగమును జలమును గలుపుకొనవచ్చును.

ఇక పూజక బక్కు, ఇక పూజక సెరిగా, ఇక పూజక సెన్నా. ఇక పూజక జన్జీ-పీటియన్నిటి విషయములలోను ఆయా కషాయములు పంచర్ష పడనపుడు ఆయా టింక్చర్లను మోతాదు ననుసరించి సూక్ష్మముగా గలిపి, తక్కిన భాగమునకు జలమును గలుపవలయును. మోతాదు ఒకటికి టింక్చర్ల కొన్ని మినిములలో మాత్రమే ఉండునని గ్రహింపవలయును.

అక్వా క్లోరోఫారమునకు బదులుగా ప్రతిఆవును మిక్కితొడగమును 10 మి. స్పిరిట్స్ క్లోరోఫారమును గలుపుకొని తక్కినది జలమును గలుపుకొనవలయును.

స్పిరిట్సుక్యాంఫరు, తూరిక ప్రకారము 1 చా॥ము అల్కహాల్ను, 1 చా॥ము హారతిరూపరమును గలిపిన యెడల స్పిరిట్స్ క్యాంఫరు అగును.

అక్వా క్యాంఫరు కావలసినవచ్చినపుడు ప్రతిఆవును మిక్కితొడగమునను 2 లేక 3 మినిముల స్పిరిట్స్ క్యాంఫరును గలుపుకొని తక్కినది జలమును గలుపుకొనవలయును.

అక్వా ఆనీరి కావలసి వచ్చినపుడు యిందు సంబంధముగ చమురును, అనగా ఓలియం అనీరిని మిక్కితొడగమున కంతకును 1 లేక 2 చుక్కలను గలిపించాలి.

మిస్టూరా సెన్నాకో సుదర్శ పడనపుడు శుద్ధప వక్షముగా టింక్చరు సెన్నా కోను ఉపయోగించవచ్చును. కాని టింక్చరులకు మోతాదు 1 చా॥ము మొదలు 1 చా॥మువరకు మాత్రమే అయియున్న పరిధిని గమనింపవలయును.

అక్వా మెంథా పీప్సు ఉపయోగించవలసి వచ్చినపుడు మిక్కితొడగమునం వంతను 3 లేక 4 చుక్కలు పెప్పర్మింట్లు ఆయిల్ ను ఉపయోగించవచ్చును.

పింప్ ఆరంటి సుదర్శ పడనపుడు మోతాదు ఒకటికి 5 మి. చొ॥వ్వున టింక్చరు ఆరంటిని గలిపి, కొంచెము చక్కరమునూడ మిక్కితొడగముననే, తక్కినది జలభాగమును గలుపువలయును.

అసిడ్ సల్ఫ్యూరిక్ డైల్యూట్ను చేయుటకుగాను 4 ద్రాముల సల్ఫ్యూరిక్ అసిడ్ను 40 ద్రాముల జలములో నెమ్మదిగా గలపుము, చల్లని పిమ్మట మరి 8½ ద్రాముల జలమును మరిల గలుపవలయును.

అసిడ్ సైట్రిక్ హైడ్రోక్లోరు డైల్యూట్ను తయారు చేయుటకుగాను, 3 భాగములు సైట్రిక్ అసిడ్ 4 భాగములు హైడ్రోక్లోరిక్ అసిడ్, జలము 25 భాగములు వీని నన్నిటిని గలిపి నిలువ యంచుకొనవలయును.

లెకరు ఆమ్మోనియా అసిటేటిను [డైల్యూట్]ను యిక్కింది ప్రకారము తయారు చేయవలయును.

1 అవున్సు ఆమ్మోనియా కార్బనసును 10 అవున్సుల జలములో గలిపి డ్రైడ్, ఫిల్టరు కాగితమును దీనిలో ముంచివయెడల బ్లూ, కాకుండునంతవరకును, బ్లూ ఫిల్టరు కాగితమును దీనిలో ముంచివయెడల యెరువు కాకుండు నంతవరకును, దీని యందు అసిటివ్ అసిడ్ను గలిపి, పిమ్మట నిదియొక పైంటు అగునంత వరకును జలమును గలిపి, ఆకుపచ్చసీసాలో నిలువ చేయవలయును. అసిటివ్ అసిడ్ను ఆదస్యమైన దానికంటె నెక్కువ గలుపకుండ జాగ్రత్తను బుచ్చుకొనవలయును. దీనియొక్క మోతాదు 2 ద్రాములు మొదలు 6 ద్రాముల వరకు ఆయియున్నది.

అసిడ్ సైట్రిక్ డైల్యూటు అనగా 10 ద్రాముల జలములో 1 ద్రాము సైట్రిక్ అసిడ్ గలిపి నట్టిది. దీనియొక్క మోతాదు 10 మి. మొదలు 30 మి. వరకును ఆయియున్నది.

అనుక్రమణిక 3

ఈ గ్రంథమునందు తెలుగున వ్రాయబడిన ఆంగ్లేయ వైద్యముల యొక్క పేర్లు చదువరుల ఊపయోగమునకై ఆంగ్లభాషయందు దీక్షింప వివరింపబడినవి.

అ

అలి వుధురము (Lipuo rice)

అమ్మోనియా అయోడైడ్ (Ammonia

Iodide)

అమ్మోనియా కార్బనసు (Ammonia

Carbonas)

అమ్మోనియా క్లోరైడ్ (Ammonium

Chloride)

అమ్మోనియా ఫాస్ఫసు (Ammonia

Phosphas)

అమ్మోనియం బ్రోమైడ్ (Ammonium

Bromide)

అమ్మోనియా సాలిసైలసు (Ammonia

Salicylas)

అయోడిన్ (Iodine)

అలాయిన్ (Aloin)

అనిసీ నూనె (Linseed Oil)

అక్వా అనీతి (Aqua Anethi)

అక్వా క్యాంఫర్ (Aqua Camphor)

అక్వా క్లోరోఫారం (Aqua Chloro
form)అక్వా మెంథా పిప్ (Aqua Ment.
Pip)అయిల్ ఆఫ్ అనిసీడ్ (Oil of Ani-
seed)

అరిస్టోల్ (Aristol)

ఆరసైక్ అయోడైడ్ (Arsenic Iodide)

అలం (పటిక) (Alum)

అలివ్ ఆయిల్ (Olive Oil)

అలెత్రిస్ కార్డియల్ (Aletris
Cordial)

అల్కహాల్ (Alcohol)

అసిటేట్ ఆఫ్ లెడ్ (Acetate of Lead)

అసిడ్ ఆర్సెనియసు (Acid Arsenious)

అసిడ్ నైట్రో హైడ్రోక్లోర్ టిక్
(Acid Nitro Hydrochlor Dil)అసిడ్ ఫాస్ఫారిక్ డైల్యూట్
(Acid Phosphoric Dil)

అసిడ్ సల్ఫ్యూరిక్ (Acid Sulphuric)

అసిడ్ సాలిసైలిక్ (Acid Salicylic)

అసిడ్ హైడ్రోక్లోరిక్ డైల్యూట్
(Acid Hydrochlor Dil)అంగ్యుయెంటం బెల్లాడొనా (Ung.
Belladonna)అంగ్యుయెంటం హైడ్రోజెన్ అయోడైడ్ రుబ్రి
(Ung Hydr Iodide Rubri)అంటిమోనీ టార్టరేట్ (Antimony-
Tartarate)

ఇంగ్లూవిన్ (Ingluvin)

ఇన్ఫ్యూజియన్ జెన్టియానా (Inf. Gentian Co.)	క్లోరల్ హైడ్రేట్ (Chloral Hydras)
„ బుక్కు „ Buchu)	✕
„ సార్సా „ Sarsa)	గం ఆకేసియా (Gum Acacia)
„ సెన్నా „ Senna)	గ్యాలిక్ ఆసిడ్ (Gallic Acid)
„ సెనెగా „ Senega)	గ్వాయివల్ కార్బోనెట్ (Guaiacol Carbo- nas)
ఇత్థియల్ [Iethyo]	
ఓ	గ్లిసెరిన్ (Glycerine)
ఓలియం క్యూబెబ్ (Oleum Cubeb)	గ్రే పౌడర్ (Grey Pow der)
„ గైనోకార్డి „ (Gynocarde)	గ్లైకోథైమోలైన్ (Glycothymoline)
„ శాంటల్ ఫ్లేవి (Santal Flavi)	జె
„ సిసిపిస్ „ (Sinapis)	
క్రైసారోబిన్ (Chrysarobine)	జింక్ ఆక్సైడ్ (Zinc Oxide)
కార్బోలిక్ ఆసిడ్ (Carbolic Acid)	„ పర్మాంగనేట్ „ Permanganate
కాల్షియం సల్ఫైడ్ (Calcium- Sulphide)	„ బ్రోమైడ్ „ Bromide
	„ వాలెరియన్ „ Valerianus
	„ సల్ఫేట్ „ Sulphate
క్రియోసోట్ (Creasote)	ఓ
క్రైసోఫోనిక్ ఆసిడ్ (Chrysophonic Acid)	
క్రీం ఆఫ్ టార్టార్ (Cream of Tartar)	టర్పెంటైన్ (Turpentine)
క్రీం ఆఫ్ మూల్ట్ అండ్ కాడ్ లివర్ ఆయిల్ విత్ క్రియోసోట్ అండ్ హైపోఫాస్ఫైట్స్ (Cream of Malt and Cod liver Oil with Creasote and Hypo-phosphites	టార్టారిక్ ఆసిడ్ (Tartaric Acid)
	టాన్నిక్ ఆసిడ్ (Tannic Acid)
	టింక్చర్ ఆయోడిన్ (Tincture Iodine)
	„ ఆసాఫెటిడా „ Asafetida)
	„ అకొనైట్ „ Aconite)
	„ ఆరంటి „ Aurantii)
	„ ఆర్నికా „ Arnico)
	„ ఓపియం „ Opium)
	„ కన్వలెరియా మజాలిస్ Convall majalis)
	„ కలంబా „ Calumba)
	„ కాప్సికం „ Capsicum)

,, కార్దమం కో ,, Cardamon Co.)	
,, క్యాంఫర్ కో ,, Camphor Co)	దొనోవన్ యొక్క పరిష్కారము (Donovan's Solution)
,, కంఠారిడిన్ Tincture Cantharidis	
,, క్లోరోఫారం కో ,, Chloroform Co.	డోవర్స్ పౌడరు Dover's Powder or
,, గ్వాయై అమ్మోనియేటా ,,	తీక్ (పల్వీస్ ఇపికాకో కో [Pulv. Ipecac Co.)
Guaiaci Ammon)	
,, గ్వాయినం ,, Guaiaci)	థియోకోల్ [Theocol]
,, జెన్షిన్ కో ,, Gentian Co)	థియోకోల్ సోడా అసిటేట్ Theocoin Soda Acetate)
,, జింజిబ్రెస్ ,, Zingibras)	థైమోల్ [Thymol]
,, జెల్సిమియం ,, (elsimium)	
,, డిజిటాలిస్ ,, Digitalis)	
,, నక్సు వామికా ,, Nux Vomica)	
,, పొడోఫోరిన్ అమ్మోనియేటా ,,	సింనామన్ ఆయిల్ [Cinnamon Oil]
Podoph Ammon)	
,, బెల్లాడొనా ,, Belladonna)	
,, బెంజాయిన్ కో ,, Benzoin Co)	నైట్రిక్ ఆసిడ్ [Nitric Acid]
,, మిర్ ,, Myrrh)	
,, రైస్ కో ,, Rhei Co)	
,, లావెండ్యూలా కో Lavandulae Co)	రోజ్ వాటర్ [Rose Water]
,, లోబెలియా యీతర్ ,, Lobel Ether)	పల్వీస్ ఇపికాకో [Pulv Ipecac]
,, వెలరియా అమ్మోనియేటా ,,	,, గ్రేట్ ఆయిల్ కో ,, Greta arom)
Valer Ammon).	,, కం సెమియం ,, ,, (Cum-Opium)
,, స్కెల్లా ,, Scillae	,, జులప్ కో ,, Julap Co)
,, సింకోనా ,, Cinchona)	,, ట్రాగెయింట్ ,, Tragacanth)
,, స్ట్రోఫాంతస్ ,, Strophanthus	,, డిజిటాలిస్ ,, Digitalis)
,, హామమిలిస్ ,, Hamamelis	,, రైస్ ,, Rhoi)
,, హాస్కోయిస్ ,, Haoscyami]	,, స్కెల్లా ,, Scillae)
	పోర్చల్ ఆఫ్ మెర్క్యూరీ (Porchl of Mercury)

పారఫిన్ ఆయింట్ మెంట్ (Paraffin Ointment)

పిల్లాల ఆలోస్ } Pil Aloes et
యెట్ అసాఫెటిడా } Asafetidae

పిల్లాల ప్లంబి కంటిమెంట్ Pil.
Plumbi cum Opium

పెట్రోలియం (Petroleum)

పెప్సిన్ వైన్ (Pepsin wine)

ఫెనాసిటిన్ (Phenacetin)

పెప్పర్మింట్ ఆయిల్ (Pepperm Oil)

ఫెర్రి ఆర్సెనస్ (Ferri Arsenas)

,, యెట్ అమోనియా సిట్రస్

(Ferri et Ammon Citras)

,, యెట్ క్వినీన్ సిట్రస్ ,, Quin-

Citras)

,, బ్రోమైడ్ ,, Bromide)

,, సల్ఫేట్ ,, Sulphate)

ఫ్లెక్సిబిల్ కలాయిడ్ (Flex Collodium)

పొటాసు ఆయో డైడ్ (Potass Iodide)

,, ఆసిటస్ ,, Acetas)

క్లోరస్ ,, Chloras)

,, నైట్రస్ ,, Nitras)

,, పర్మాంగనస్ ,, (Permanganas)

,, బైకార్బనస్ ,, Bicarbonas)

,, బ్రోమైడ్ ,, Bromide

,, సిట్రస్ ,, Citras)

పొడోఫైలం రెజిన్ (Podoph Resin)

20

బాల్సంకొపేబా (Balsam Copaiba)

,, పెరువియాని ,, (Peruviani)

బిస్మత్ కార్బనస్ (Bismuth Carbonas)

,, సబ్ నైట్రస్ ,, Subnitras)

సాలిసైలస్ ,, (Salicylas)

బీటా నాఫ్తాల్ ,, (Beta Naphthal)

బెర్గమోట్ ఆయిల్ (Bergamot Oil)

బెల్లా డొనా ఆయింట్ మెంట్ (Bella
donna Ointment)

బొరాక్స (వెలిగారము) (Borax)

బోరిక్ ఆయింట్ మెంట్ (Boric Oint-
ment)

,, ఆసిడ్ (Boric Acid)

మ

మాలిటీన్ అండ్ కాడ్ లివరు ఆయిల్

(Maltine Cod liver Oil)

మిస్టూరా సెన్నా కో (Mistura Senna Co)

మెగ్నీసియా కార్బనస్ (Mag- Carbonas)

,, బైకార్బనస్ ,, (Bicarbonas)

,, సల్ఫేట్ ,, Sulphate)

,, సిట్రస్ ,, Citras)

మెంథోల్ (Menthol)

య

యెక్స్ట్రాక్ట్ ఓపియం (Extr Opium)

,, కలొసింత్ కో ,, Colocynth-
Co.)

,, కాస్కారా సాగ్రాడా (Cascara
Sagrada)

జెన్షిన్ ,, (Gentian)

జాంబూలిన్ లిక్విడ్ ,, Jambulino Liq)

డామియానా లిక్విడ్ ,, Damiana Liq)

,, సాలిడ్ ,, Solid)

యత్స్నిప్త వక్రసామికా (Extr-
Nux Vomica)
,, బెలడోనా ,, Belladonna)
,, బేలె లిక్విడ్ ,, Belae Liq)
యెర్గాట్ లిక్విడ్ ,, Ergot Liq)
,, హమామలిసు ,, Hamamelis)
,, హైడాన్సిసు కనాడెన్సిసు (Extr.
Hydr Canadensis)

యూకలిప్టసు ఆయిల్ (Eucalyptus Oil)

౪

రసభస్మము (Calomel)
రిమ్యుస్టెస్ విరెజ్ (Reduced Iron)
రజిన్ గ్యుయాకు (Resin-Guiae)

ల

లానోలిన్ (Lanoline)
లాక్టిక్ ఆసిడ్ (Lactic Acid)
లినిమెంట్ ఆయోడిన్ (Liniment-
Iodine)

,, ఓపియం ,, (Opium)
,, క్లోరోఫారం (Chloroform)
,, బెలడోనా ,, (Belladonna)
,, మెంథల్ ,, (Menthol)

లైకర్ అమ్మోనియా అసిటేట్ Liq-
Amm. Acetatis)

,, ఫోర్ట్ ,, (Fort)
,, ఆర్సెని కాలిసు ,, Arsenicalis)
,, అమ్మోనియా సిట్రసు ,,

అమ్మోనియా సిట్రసు (Amm. Citras)
లైకర్ కాలోఫైల్ యెట్ పల్సాటిల్లా
(Liq Caulophyl et pulsatilla)

,, పొటాష్ ,, Potass)

,, బిస్మత్ యెట్ పాప్సిన్ హెవ్లెట్
(Bismuth et Pepsin Co Hewlett)

లైకర్ మార్ఫియా హైడ్రోక్లోర్ (Liq.
Morphia Hydrochlor)

,, సింకోనా హైడ్రోబ్రమ్ ,,
Cinchona Hydrobrom)

,, సెడ్రోబ్రమ్ (Liq Sedrobrom)

,, స్ట్రీక్నిన్ హైడ్రోక్లోర్

(Liq Strychnino Hydrochlor)

,, హైడ్రోక్లోర్ పోరెక్లోర్ (Liq
Hydr. porchlor)
లైమ్ వాటర్ (Lime water)

వ

వాసలిన్ (Vaseline)

వినిగర్ (Vinegar)

వైనం అంటి మోనియాలిస్ (Vinum)
(Antimonialis)

,, ఇపెకాక్ ,, (Ipecac)

,, కాలిక్ ,, Colohicum]

శ

శనటోజెన్ (Sanatogen]

సాంటోనిన్ (Santonine)

ష

షల్ మొగ్రా ఆయిల్ (Chaulmogra
Oil)

షెర్రీ వైన్ (Sherry wine)

స

సలాల్ (Salol]

సల్ఫర్ ఆయింట్ మెంట్ (Sulphur
Ointment)

,, సబ్లిమేటం ,, Sublimatum]

సల్ఫేట్ ఆఫ్ ఇరన్ (Sulphate of iron)	,, కార్బనసు ,, Carbonas)
సాలిసైలిక్ ఆసిడ్ (Salicylic Acid)	,, సల్ఫేట్ ,, Sulphate)
సిట్రిక్ ,, (Citric ,,)	సోడా క్లోరసు (Soda Chlorus)
సిరప్ ఆరంటీ [Syrup Aurantii)	,, బై కార్బనసు ,, (Bicarbonas)
,, ట్రిప్లియెకో (Syrup Tripl Co	,, బ్రొమైడ్ ,, Bromibe)
,, టోలు ,, Tolu	,, సాలిసైలసు ,, Salicylss)
,, ఫెర్రయి ఆయోడైడ్ Syrup	సోడియం గ్లైకోకొలేట్ (Sodium Glycocholate)
Ferri Iodide)	,, హైపో సల్ఫైట్ ,, Hypo-Sulphite)
స్పిరిట్స్ ఆమ్మోనియా ఆరోమాటిక	
(Sp. Amm. Arom)	
,, ఈథర్ కో ,, (Etheris co)	
,, ఈథర్ నైట్రస్ ,, (Ether Nitras)	
,, క్యాంఫర్ ,, Camphor)	
,, క్లోరోఫారం ,, Chloroform	
రోజ్ మేరీ ,, Rosemari)	
స్ట్రిక్చిన్ ఫాస్ఫసు Strych- Phosphas)	
నీచు ఆముద్దము (Castor Oil)	
సున్నపు నీళ్లు (Lime Water)	
సోడా ఆయోడైడ్ (Soda Iodide)	

హ

హెరాయిన్ హైడ్రో క్లోర్ (Heroin Hydrochlor)

హెల్మిటాల్ (Helmitol]

హైడ్రాక్సైడ్ ఆఫ్ ఫ్లేవి (Hydr- Oxide Flavi)

కం క్రేటా ,, Cum Creta)

గ్రే పౌడర్ (Grey- Powder)

అనుక్రమణిక 4

విషవిరుగుడులు

విషప్రయోగమునందు బాలపాటిలో ముందుగ జీర్ణాశయమునందలి వద్దాగములను వెలిబుచ్చుటకు వలయు ప్రయత్నములను జేయవలయును. ఇందుకు వాంతికాయల నుపయోగింపవగును.

వాంతికారులు.

మస్తర్లు పొడరు— ఒకటంబురు ఉడుకునీళ్ళలో పెద్దచెమిచాకొలతగల దీనిని జేసిపుచ్చుకొనవలయును.

సామాన్యపు ఉప్పు— ఒకటంబురు ఉడుకునీళ్ళలో రెండు పెద్ద చెమిచాల కొలతగల దీనిని జేసి పుచ్చుకొనవలయును.

జింకు సల్ఫేట్— 30 గ్రాయిసులు (అరటంబురు ఉష్ణజలములో)

అమ్మోనియం కార్బనేట్— 30 గ్రాయిసులు ,,

పర్మిను యిపికాసు— 20 గ్రాయిసులు ,,

కాపర్ సల్ఫేటు— 5 గ్రాములు మొదలు 10 గ్రాములు ,,

విషములు

విరుగుడులు

(1) ఆసిడ్ హైడ్రోక్లోరిక్

,, నైట్రిక్

,, సల్ఫ్యూరిక్

,, ఫాసు ఫారిక్

(2) ఆక్సైటు (నాఫి)

(3) ఆల్కహాల్ (బ్రాండ్ మొదలగునవి)

(4) పొటాష్, సోడా, అమ్మోనియా, స్మిలింగ్ సాల్టు మొదలగు ఆల్కలీలు

[1] లైం వాటరు

మెగ్నీషియం కార్బనేటు

సోప్ వాటరు

పాలు

అలిష్ ఆయిల్

(2) బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థములు,

కలితమైన క్వాసకృత్యము

ఒరిగుకొని యుండుట.

(3) అమ్మోనియా కార్బనసు

లైకరు అమ్మోనియాను వాసన

జూచుట; వేడికాఫీ

(4) ఆసిటిక్ ఆసిడు లేక వినిగరు.

నిమ్మరసము; టార్టారిక్ ఆసిడు

(5) అంటిపెరిక్
అంటిఫిబ్రిన్
ఫెనాసిటిక్
రిసార్సిక్	(5) బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థములు
ప్రిక్సిక్
కల్చరమైన క్యానకృత్యము; ఒలుగు
కొనియుండుట; వాంతికారులు
(6) ఆర్సెనిక్ (పామణము)	(6) టెంక్టర్ ఫెర్రియ పెర్ క్లొరున్నా
సోడియం కార్బనేట్ సాల్వూష
నున్నా
డయలైజ్డ్ బిరసున్నా, పిమ్మటసీల్
లోగలిపిన సామాన్య ఉష్ణన్నా
(7) టెట్రోనా
అట్రోపిక్	(7) ట్యూగోక్ ఆసిడ్
మర్ఫిన్
కాఫీ
క్లొరల్ హైడ్రేసు
(8) కేఫీన్	(8) నైట్రో గ్లిసెరిక్
(9) కెంతారిడిను	(9) కావ
బ్రాండ్ వగైరా
క్యాంఫరున్నా పీషియమున్నా,
చురుదలు గాని కొవ్వనంబంధ మయి
నదిగాని కూడవు.
(10) కార్బులిక్ ఆసిడ్	(10) సోడా సల్ఫేటు
మెగ్నీషియం సల్ఫేటు
ఆలివ్ ఆయిల్
కాఫీ
(11) కార్బునిక్ ఆసిడ్ గ్యాస్ (ఆం
గార త్వరవాయువు)	(11) పరిశుభ్రమగు గాలి
అమ్మోనియా వానస్పజువులు
(12) క్లొరల్
క్లొరోఫారం	(12) పరిశుభ్రమగు గాలి
శిరముపై చమ్మిక్కు ధారగాబోయుట,
పొంగువచ్చు దవపదార్థముల ద్రాగ
నిచ్చుట
వేడిమి, ఒడలుపైదోముట; వేడికాఫీ.
బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థముల
నిచ్చుట.
ఒలుగుకొని యుండుట, ఆమ్లిట్ నైట్రై
టును వానస్ జూనుట

- (13) ఖోలెక్ - (13) బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థములు
స్క్రిక్ సిక్ -
కల్పితమైన శ్వాసకృత్తము
ఆయిల్ ట్రైట్ లెటు
పాటానియం బ్రామైడు
- (14) కోనియం - (14) వాంతి కారులు
బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థములు
కల్పితమైన శ్వాసకృత్తము
- (15) ఖాపర్ సంబంధమగు అవణములు (15) గుడ్లలోని తెలుపును నీళ్ళలో గలిపి
యిచ్చుటయు, పాలు గొఱుముపిండిని
నీళ్ళలో గలిపి యిచ్చుటయు
- (16) క్రియసోటు (16) గుడ్లలోని శ్వేతపదార్థము నీళ్ళలో
గలిపి యిచ్చుట
- (17) డిజిటాలిస్ (17) ట్యూనిక్ అసిడ్
బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థము
లు, ఒకరినొకరి నొడ్రొంగదుట.
- (18) ఈసరిక్ (18) బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థములు,
కల్పితమైన శ్వాసకృత్తము క్లిరల్
హైడ్రేట్
స్క్రిక్ సిక్
- (19) ఈకర్ (19) ఆమ్మోనియాను వాసనలొచుట
తెకర్ ఆమ్మోనియా ఆసిలేటిను
- (20) జెన్సిమియం (20) వాంతి కారులు
బ్రాండ్ మొదలగు మత్తుపదార్థములు
మాఫ్టియా
- (21) ఆయెసిక్ సంబంధములు (21) పలుచని పరిపిండి పేర్లు
సోడా ప్లాస్టోనల్ఫేటు
లెడ్ ఆసిలేటు
- (22) ఇసికా (22) ట్యూనిక్ అసిడ్
- (23) లెడ్ సంబంధములు (23) మెగ్నీసియం సల్ఫేటు
సోడా సల్ఫేటు
పాలు
విరేచనకారులు

(24) మెర్క్యురీ సంబంధములు

(25) హైట్రో స్లిసీన్

(26) ఓపియం సంబంధములు

(27) ఫోస్ ఫరస్ సంబంధములు, నిప్పు
పుల్లలు

(28) పొటాసియం సయన్ డ్, పూసిక్
ఆసిడ్

(28) సాంటానీన్

(30) సిల్వరు సంబంధములు

(31) ప్రిక్వినీన్
నక్కువామికా

(24) గుడ్డలోని శ్వేతపదార్థము
పాలు

వరిపిండి పేస్తు
వాంతికారులు

(25) యుర్గాట్
ప్రిక్వినీన్
టెలిడోన్
శిరమునకు చల్లని లేపనములు

(26) శిరమునకు చల్లని లేపనములు
విశేషణ కారులు
వేడి కాఫీ
పొటాసు పర్మాంగ్ నేట్
నిద్ర లేపవలయును
ప్రిక్వినీన్
బ్రాండి వగైరాలు
కల్పితమైన క్వానకృత్యము
ఆమిల్ నైట్ గెట్

(27) టెలిబీన్
కాపర్ సల్ఫేట్
మెగ్నీసియం సల్ఫేట్
చమరులు, ఆల్ కహోల్ ను
యియ్యరాదు
మార్చీసు

(28) అమ్మోనియా
శిరముపై చల్లని నీళ్లను ధారగా
పోయటం

(29) విశేషణ కారులు
క్లారత్ హైడ్రేట్

(30) సామాన్య లవణము
గుడ్డలోని శ్వేతపదార్థము

(31) ట్యూనిక్ ఆసిడ్
ఓపియం చిన్న మోతాదులు
పొటాసియం బ్రొమైడ్
క్లారత్ హైడ్రేటు

(32) ట్యాబ్లర్ యెమిటిక్

(33) టిన్ లవణములు

(34) జింక్ లవణములు

(32) ఆమిల్ సెక్టెట్
ట్యాబ్లెట్ ఆసిడ్
పాలు
గుడ్డలాని శ్వేతపదార్థము

(33) సోడా ప్రకార్బనేట్
ట్యాబ్లెట్ ఆసిడ్
పాలు

(34) గుడ్డలాని శ్వేతపదార్థము
పాలు
సోడా ప్రకార్బనేట్
ట్యాబ్లెట్ ఆసిడ్
టింక్చర్ ఓపియం
ఉదరముపై అమిసి పిండికట్టు

అనుకృత మణిక 5

ఈ దిగువ ఆయా వ్యాధుల పేర్ల క్రింద నుదహరింపబడిన మధులు ఆయావ్యాధుల కుపయోగింప నగును. ఆయా మందులు, ఆనుభవమునుబట్టి జాగ్రత్తతో గూడిన వివేచనతో వాడుక చేయవలయును. విషపదార్థముల యందు మోతాదులను బహు మెలకువతో గమనించవలయును. మందులను గూర్చిన వివరములక గ్రంథమందు జాడవలయును.

అజీర్ణవ్యాధి — Dyspepsia.

కార్యాల్పక అసిడు; దివ్యుత్ సంబంధములు, కోకా, కాస్మికం సంబంధములు; హైడ్రాస్టిస్; మాల్టు; పాంక్రియసు సంబంధములు; పెప్సిక్; పాడాఫ్యులిక్; క్విసిన్; సాలిసిక్; సోడా బైకార్బనేట్; పొటాసు బైకార్బనేట్; సోడియై నైట్రిసు; అసిడ్ నైట్రిక్ డిల్యూట్; అసిడు హైడ్రోక్లోర్ డిల్యూట్; ప్యాపీన్.

అతిమూత్రము — Diabetes.

గ్లూకోజ్; క్రియసోట్; గ్వయిమిన్; జాబరాండి; తైమోల్; జాంబూలు; లిటియా బాటర్; యురేని సెట్రిను; మార్ఫీన్; ఫాసుఫస్; సాకరిన్; సల్ఫానైల్.

అతిసారము, అతి విరేచనములు — Diarrhoea.

అసిడు కార్యాల్పక; అసిడు ల్యూకుటిక్; బేల్; బిస్మత్ సాలిసైలెసు; కెసేబిన్; క్లొరోడిన్; యూకలిప్టుసు; పల్విసు ఇశికాకు కో; మార్ఫీన్; నాఫ్థాల్; పాడాఫైలిన్; ఓలియం రిసారిన్; ఆకేసియా గం.

అతుష్టాలత — Obesity.

కాస్మిక సోడా; కాస్మిక పొటాష్; పొటాసు కార్యాల్పక; పొటాసు బైకార్బనేట్; పొటాసు అసిటెసు; పొటాసు సిట్రిసు; ఆమ్మోనియా మెగ్నీసియా సంబంధములు.

హిస్టేరియా — Hysteria.

కెఫీనా వెలిరియేనిసు; కెసేబిను; బ్రోమైడులు; టోమా సంబంధముల లవణములు; ఫాసుఫస్; క్విసిన్; ప్రికపసీన్; వెలిరియన్ సంబంధములు; జింకు లవణములు.

ఈడుపు వాయువు లేక ధనుర్వాయువు — Tetanus.

క్లారిల్; కెసేబిను; కెల్సీమియం; మార్ఫీన్; స్ట్రాఫ్నేనత్సు.

పడలో గలుగు కడుపు త్రిష్ణ—Sea-sickness.

ఆమిల్ వైట్రిను; ఆంటిపయిరిక్, కోకా, కొకేన్, క్లోరల్, క్లోరోఫారం, స్క్వెల్లి గ్లిసరీన్; మార్షీన్ (నూదితో రక్తములొనికి యింజిప్టు చేయుట,) బ్రొమైలు వైట్రిల్లు, రిసార్సిన్, కోలా సంబంధములు.

కడుడు నొప్పి—Gastralgia.

స్పిరిట్ ఈతరిను, కనేదీను; కోకా; కొడీక్; దిస్మత్ సంబంధములు; క్లోరోఫారం; టింక్చరు క్లోరోఫారం అండ్ మార్షీయూ; క్రియసోట్; పెప్పిన్.

కర్ణరోగములు—Ear-Diseases.

1. చెవిలోనుండి స్పృహించుట :—

గ్లిసరీన్ ఆసిడ్ ట్యానికు; బోరిక్ ఆసిడ్.

2. చెవిపోటు:—కొకేన్; ఆట్రోపీక్.

కాలరా—Cholera.

క్రియసోట్; గ్వయియల్; టింక్చరు క్లోరోఫారం అండ్ మార్షీయూ; కాంఫర్; హైడ్రాజ్జరీ పెర్ క్లోరిడ్; మార్షీన్; రిసార్సిన్; సాలాల్.

కారిజము యొక్క పుండు—Liver Congestion or Abscess.

పొటాఫ్యులిక్; హైడ్రాజ్జరీ సబ్ క్లోరిడ్ (రసహస్యము).

కుబ్జపులు (అధికకాలము మంచము పట్టుటచే ఏర్పడగలిగిన తుంటిమీదగాని లేచుకట్టిని)

Bedsore.

కలూడియం; గ్లిసరీన్; గ్లిసరీనం ఆసిడ్ ట్యానికు; అయోడోఫారం అయింటు మెంటు; బింకు ఆక్సైడ్ అయింటు మెంటు.

కుబ్జపులు—రాచపుండు—Boils or Carbuncles.

ఆర్సెనిక్; ఫెర్రయి పెర్ క్లోరిడ్; సిరసు ఆఫ్ హైపోఫాసు ఫయింటు; సిరస్ ఆఫ్ సల్ఫేటు; సల్ఫయిడు; కార్బులిక్ ఆయిల్; జెలడీనా గ్లిసరీన్.

కుష్ఠరోగము—Leprosy

ఆనాకార్డియం; బాలన్ గర్జక్; ఓలియం గ్లనోకార్డి.

కుశ్యకంఠజీనెడు వస్తువులు—Antiseptics

ఆసిడ్ బోరిక్; ఆసిడ్ కార్బులిక్, ఆసిడ్ సాలిసైలిక్; క్యాంఫర్; క్యాంఫర్ ఫెనాల్; క్యాంఫర్ నాఫ్తాల్, క్లోరల్, క్రియసోట్; గ్వయియల్, యూకలిప్టస్; హై

జ్వరీ పెర్స్టోర; అయ్యెడోఫారం: నాఫ్తలిక్, పొటాసు పర్మాంగనేట్; రిసార్సిక్, సోడే బెంజోను; సోడే సల్ఫును; టెరిబీక్; టైమల్; జింకు క్లోరైడ్, జింకు సల్ఫును.

కొంకరులు వోపుట (చంటిబిడ్డ గుణము వస్త్రా)-Convulsions

సింకోనా సంబంధములు (క్విసీక్ వగయిరా, బ్రావైడ్లు బెలడోనా, మార్షిక్, హయెసామిక్: సల్ఫోసల్, వెలీరియ నేట్సు.

కొరియా (ఒకవిధమగు కొంకరులు పుట్టించు రోగము)-Chorea

అర్సినికు, కార్నియం క్లోరైడ్, క్లోరల్, యెల్లెట్, హయెసామిక్, కాడోలివరు చమరు, ఫానుఫరసు, ఈసరీక్, స్ట్రిక్మనీక్: వెలీరియ నేట్సు, సల్ఫోసల్.

కొలుకు రోగము--Syphilis

అమ్మోనియా అయ్యెడైడ్, గోల్డ్ క్లోరైడు; సోడియం క్లోరైడ్, థెర్యాయి అయ్యెడైడ్, రస సంబంధములు, అయ్యెడైడ్లు, అయ్యెడిక్; రస సంబంధములు తేవనములుగా నుపయోగించ వలయును.

కొలుకు సంబంధమగు చర్మరోగములు--Syphilitic Skin Diseases

రస సంబంధములు (అనగా అయింటు మెంటుగాని పలాస్త్రులుగాని): రిసార్సిక్, అయ్యెడో ఫారం.

కొలుకు సంబంధమగు పుండ్లు--Syphilitic Ulcers

లైకర్ హెడ్రోర్రీ, నైట్రిక్ ఆసిడ్, రససంబంధముగు అయింటుమెంటు, లోషన్లు అయ్యెడోఫారం, రిసార్సిక్, జింకు క్లోరైడ్.

కొలుకు పుండు (మేహరోగము)--Cancer

అర్సినికు, క్లోరల్, మార్షిక్: పాస్కచందులు, అయ్యెడోఫారం; క్రోమిక్ ఆసిడ్, క్విసీక్ సాలిసైలు, జింకు క్లోరైడ్:

గనోరియా [వెగ]-Gonorrhoea

కొకేక్ ఇంజక్షన్; విరక్ సాల్వులు (అహముతో గూడిన లవణములు): పొటాసు సంబంధములు, ఓలియం సెంటాల్ (చెండినీ) బెలడోనా, ఓలియం యూకలిప్టసు: హెడ్రోర్రీ, అయ్యెడోఫారం; పొటాసు పర్మాంగనేటు; జింకు క్లోరైడు: జింకు సల్ఫును: జింకు పర్మాంగనేటు, సాలిక్సు నైగ్రీ.

గర్భవత్సంబంధ మగు వాంతులు --Vomittings of Pregnancy

కొకేక్, విస్కల్: క్వియసాటు, ఇక్గ్లువిక్, మార్షిక్, పెర్సిక్, క్విసీక్.

వాంతులు—Vomittings:

విస్ఫోత; కొకేక్, కార్బులిక్ అసిడు, క్లోరల్, ఇవ్ గ్లూబిన్; ట్రైట్రాగ్లి సెరేక్; పోడా వాటర్.

గర్భస్రావము—Abortion.

ఆతెటిగిను, కొడీక్; హైడ్రాస్టిక్, మార్ఫిక్, వైబర్నం.

గర్భాశయము మడుచుకొని పోవుటకు—Uterine Contractors
యెర్గాటు సుబంధములు, హెమామిలిను, హైడ్రాస్టిగిను.

గాయములు; బెణుకులు—Bruises & Sprains ✓

ఆమ్మోనియా క్లోరైడులోషక్, హెమామిలిను, హాజీక్; టింక్చర్ హైడ్రాస్టిగిను.

గాయములు (నిష్కవలన లేక వస్త్రాగ్రాసిన నీటివలన) —Burns

ఆసిడ్ బోరిక్, ట్రైమాల్ ఆయింటు మెంటు, వాసలీక్, జింకు ఆయింటు మెంటు, క్యూరక్ ఆయిల్, ల్యూనాలిక్.

గుండెరోగములకును గుండెకాయ యొక్క బలములు వృద్ధిచేయుటకును.

మందులు—Cardiac Tonics

ఫోస్ఫేట్, డిజిటాలిను, స్ట్రాఫాంకసు.

గురకతో గూడిన దగ్గు - Whooping Cough

శేపర్ ఆసిడ్ కార్బులిక్; ఆమ్మోనియా బ్రొమైడ్, ఆలం (పటిక) బెంజోయిన్, బ్రామైడు, కెఫేలిను, క్లోరల్, యెర్గాటు, గ్రిండేలియా, స్ప్రీమేరియం, ఫెనాసిటిక్, జింకు ఆకునైడ్, జింకు సల్ఫేసు.

గొంతు రోగములు—Throat affections

1. కొండనాణకయొక్క వాపుదల—Tonsillitis

ఆసిడ్ బోరిక్, క్రియసోటు; బెబెడోనా, క్వినీక్ సాలిసైలిను, బెక్జోజోయిన్.

2. గొంతు సడలించుటకు—Relaxed Throat

కార్బులిక్, ఆసిడ్ తో చేయబడిన గంధూషము [పుక్కిలించెడి మందు] కొకేక్, ట్యూరిక్ ఆసిడ్ గ్లిసరీక్, క్లోరైట్సుతో చేయబడిన గంధూషములు ఆమ్మోనియా క్లోరైడ్ లోనికి పీల్చుట, ఫెర్రియ పెర్క్లోర్, హైడ్రాస్టిగిను గంధూషము.

3. స్వస్థపేటికయొక్క వాపుదల—Laryngitis ✓

ఆక్సాలైటు, ఆసిడ్ ల్యూకుటిక్ [పైన రాయుటకు] క్రియసోటు (లోనికి పీల్చుటకు రసభస్మము; మెంతాల్ [పైనరాయుటకు])

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతామణి

గొటు [వాతరోగము] — Gout

ఆమ్లొనియా పెంజోను, లిరియం లవణములు, మెంగనీసు లవణములు, పొటాను ఆయోడైడు, మార్షసు [సూడితో లానికి జొచ్చుటలు చేయుట]

గిహణి — Dysentery

ఆసిడు కార్బులిక్, ఆసిడు ల్యుట్టిక్, బిస్మత్ సాలిసైలిక్, క్యాలియై సాలిసైలిక్, కేసేలిస్, స్ట్రోమాడిక్, యూకలిప్టస్ ఆయిల్, షెర్రయి సాలిసైలిక్, పలిస్ యిపికాకుళా పొడాఫయిలిక్, ఓలియం రెసైనా [చిట్టాముదము] సోడియై ఫాస్ఫస్, బేల్.

చెంపపై పొక్కులు — Lupus

ఆసిడు సిస్మిత్, ఆసిడు ల్యుకుటిక్ (విగ్మెంటు) ఫాస్ఫరస్, కాడ్లివర్ చమురు, పొటాను ఆయోడైడ్ నూనె హైడ్రోజీన్ పర్ ఓక్సిజీడ్ నూనె, ఆయోడో ఫారం, జింకు ఆయంటుమెంటు.

చర్మరోగములు [క్రిమికాలములతో గూడినవి] — Parasitic Skin-diseases

కార్బులిక్ ఆసిడ్ ఆయంటుమెంటు, క్రిసోటొయిన్, క్యాలియై సోడా ఫయిడ్ లోషన్, క్రియసోలు ఆయంటుమెంటు, సోడా హైడ్రోజీన్, టైమార్.

నీడ లేక గజ్జి — Itch.

వాఫలిక్; జింకు ఆక్సైడ్; జింకు ఆయంటుమెంటు.

చెమట (అధికవగు) — Excessive Perspiration

ఆసిడ్ సాలిసైలిక్; ఆసిడ్ బోరిక్; ఆసిడ్ కార్బులిక్; జింకు సిలియస్.

జ్వరహరిణులు — Antipyretics.

క్రియసోట్; గ్వయిమర్; షెనాసిటిక్; పొటాను సిట్రిక్; క్విన్; సాలి సిక్; సాలోల్.

చలిజ్వరము: — [రిమిటెంటు = నడుమ నడుమ తగ్గుచు పొచ్చుచుండు; ఇంటర్మిటెంటు = విడిచి విడిచి వచ్చుచు] — Malarial Fever.

అమెల్ కైకిన్ ఆర్పినిక్; క్రియసోట్; గ్వయిమర్; ఆసిడ్ సాలిసైలిక్; సాలిసన్; యూకలిప్టస్ గ్లాబులస్; హైడ్రాస్టిస్; క్విన్; టింక్చర్ వార్బర్గ్; షెనాసిటిక్.

టైఫాయిడ్ జ్వరము — Typhoid Fever

మిస్ట్యురా ఆసిడ్ కార్బులిక్; సాలిసైలెట్టు; ఆమ్లొనియా కార్బులస్, యూకలిప్టస్ గ్లాబులస్; గ్వయిమర్ కార్బులస్; సాఫ్తార్; షెనాసిటిక్; టైమార్.

సరములతో సంబంధించిన తలనొప్పి—Nervous Headache

పైత్యసంబంధమగు తలనొప్పి—Bilious Headache

యూనమిక్; హైడ్రాస్టిసు; పాడాఫ్యులిక్; సోడా సంబంధమగు పొంగువచ్చు పదార్థములు; మెగ్నీసియా సల్ఫేట్.

జలుబు, వడిసెము సంబంధమగు తలనొప్పి—Headache from Cold
ఆమ్మోనియా క్లోరైడ్; హైడ్రార్జర్ ఫ్లవ్ క్లోరీడు (రసభస్మము) సాలిసైలేట్లు.

దగ్గు—Cough

బాలెస్ గర్జక్; బెలడోనా యిపికాటు మాత్రలు; టింక్చర్ క్యాంఫర్ కో; క్లోరో డీక్; కొడిక్; జెల్సిమియం; మార్షిక్; ఇపికాటు; పెరివిక్.

దద్దురోగము (ప్రెసిపిటాను)—Erysipelas

అసిడు బోరిక్, ఆకొనైటు; అసిడు పిక్రిక్; అంటిఫిలిక్; బెలడోనా; డిజటాలిను; యెర్గాట్; ఫెర్రీయి పెర్ క్లోర్; కలొడియం.

దాహము—Thirst

అసిడు ల్యుకుటిక్; అసిడు ఫాసుఫారిక్ డిల్యూట్; కోకా.

భాతుప్తము (మూత్రముద్యారా ఆల్బుమిన్ అనబడు శ్వేతభాతువు నష్టమగుట)—

Albuminaria

అసిడు పిక్రిక్; బాబ్బరాండీ; ఆమిలు నైట్రిను; నైట్రోజెన్లు

సంజ (గుండె సంబంధమగు)—Cardiac Dropsy

కఫీక్; డిజటాలిను; స్ట్రాఫాంతను.

సంజ (మూత్రాశయ సంబంధమగు)—Renal Dropsy

ఆమ్మోనియా బెంజోను; సిల్వాలా హయిడ్రార్జర్; సోడా అయిడైడు

నడుము నొప్పి—Lumbago

లిమెంటు బెలడోనా (పైనరాయుటకు); మెతాల్ ఫ్లోఫ్రు (పైనవేయుటకు)

నపుంస కత్తెము—Impotency

అర్స్నిక్; కెనేబిను; కోకా, కొకేక్, డామియానా; యెర్గాట్; ఫెర్రీయి పెర్ క్లోరు; కెనేబిను; ఫాసుఫారిక్; స్క్రిక్సినీక్.

సరముల సంబంధమగు బుర్రీసత్—Nervous Debility

కోకా, అసిడ్ ఫాసుఫారిక్ డిల్యూట్, ఆమ్మోనియం ప్రొమైడ్, క్యాంఫర్, క్లోరల్, ఫాసుఫారు, క్వినీన్ సంబంధములు, సాలిసైన్, స్క్రిక్సినీక్, సోఫోసల్, జింకు పెరియేనిను.

నాడివ్యాధి—Neuralgia

అమ్మోనియా క్లోరైడ్, కేసేరిను, జెల్సినియం, హయోసామిన్, ఫెనాసిటిన్, హైట్రాగ్లి సెక్స్, ఫాసుఫరసు, క్విన్స్, బొప్రైడ్లు, సాలిసైలేట్లు.

ప్రత్యేకము:—లినిమెంట్ క్లోరోఫారం, లినిమెంటు ఆకౌటైట్, మెంతాల్ సంబంధములు.

నిద్రారాహి—Insomnia ✓

కేసేరిను సంబంధములు, క్లోరల్, కొడిక్; హయోసామిను, మార్షిక్, బొప్రైడ్లు, ఫెనాసిటిక్; సల్ ఫోసలు.

నిస్సత్తవ—Debility

అరెనికు; ఫాసుఫేట్లు; హైపొఫాసుఫేట్లు; మార్షిక్, క్విన్స్; సింకోనా సంబంధములు; ఈస్ట్రాను సిప్; విరక సంబంధములు; కాడ్లివర్ నూనె; స్పిరిటుస్, ఫాసుఫరసు. నీరుడు తిత్తియొక్క వాపు (కందుట మంటతో గూడిననొప్పి) — Catarrh of Bladder టెంజోటు; యూరెలిప్తు; హయిడ్రాప్సిస్.

శ్వాసమాయా — Pneumonia

అసిడు సాలిసైటికు; అమ్మోనియా కాల్షినసు; కేసేరి, మార్షిక్; క్విన్స్

నేత్రీవ్యాధులు — Eye-diseases

1. కనుతెప్ప యందున వాపుదల.

అసిడ్ బోరిక్; హయిడ్రాల్బర్టి ఆకౌటైడు ప్లేవి ఆయింట్ మెంట్, ఆయింట్ ఫారం; ఆయింట్ మెంటు.

2. కనుతెప్పలకు లోపలిభాగమున సగ్గరియ్యమువలె చిన్న అదావులేర్పడుట.

అసిడ్ బోరిక్; హైడ్రాల్బర్టి ఆకౌటైడ్ ప్లేవి ఆయింట్ మెంట్; జింకు సల్ ఫసు లోషన్.

3. కంటిలోని పొర Cataract

సిరికేరియా.

4. కంటిపాపలోని పుండ్లు; పువ్వుచేయుట.

అట్రోపిక్; టెలడోనా; కొకెన్; ఈసెరీన్; హైడ్రాల్బర్టి ఆకౌటైడ్ ప్లేవి ఆయింట్ మెంటు.

5. కంటిపాప చుట్టు తెల్లని పొరగవ్వట.

అట్రోపిక్; టెలడోనా.

6. కనుపాపను ముడుచుకొనునట్లు చేయుట.

జాలరాండి; మార్షిక్; హైట్రాగ్లి; ఈసెరీన్.

7. కనుపాపను విస్తరింప జేయుట.

అట్రోపిక్; టెలడోనా; కొకెన్; హయోసామిన్; హయోసెన్.

పడిసెము (కాస సంబంధము) — Bronchitis

లిక్కరు ఆమ్లనియా అసిటిటిస్; ఆమ్లనియా క్లోరీడు; యూకలిప్టస్; గింగ్గే లియా; ఇసికాకు; మార్బీను; కాడ్ లివరు చమురు; కార్బాలికు ఆసిడ్; క్రియసోట్ లోనికె బీల్చి వాసనచూచుట; షెనానిటిన్.

పచ్చకామాల వ్యాధి — Jsmndice

ఆమ్లనియా క్లోరీడు; బెంజోట్లు; యూనమిను; రసభస్మము; హైడ్రాస్టినుపాడా ఫయిలిను; సెన్నా; పొంగువచ్చు సోడా సంబంధములు.

పక్షవాదులు — Paralysis

హైపోఫోస్ఫయిట్లు; హయోసామి; ఫోస్ఫరసు; ట్రికుసిక్; ఐర్కా; షెర్రియ ఆయోడైడు; పెస్సిక్; కాడ్ లివరు చమురు; ఫయిజోస్టిగ్మా.

ప్రసవ సంబంధముగు జ్వరము — Puerperal Fever

ఆసిడ్ బోరిక్; బాబరాండి; షెర్రియ పెర్క్లోర్; క్విసిక్.

పంటి నొప్పి — Toothache

కోశ్, జెల్ సీమియం; ఆసిడ్ కార్బాలిక్; మెంతాల్ సంబంధములు, క్రియ సోట్, పొటాసు పర్మాంగేట్.

పంటియొక్క చిగుళ్ళవ్యాధి — Inffamed Gums

అలం (పటిక); ఆసిడు కార్బాలిక్; టింక్చర్ ఆయోడిక్; టింక్చర్ ఆక్సాలెట్; పొటాసు క్లోరను.

పాముకాటు — Snake-bite

లిక్కరు ఆమ్లనియా ఫోర్ట్; పొటాసు పర్మాంగేట్; ట్రికుసిన్.

పొందుకొగము — Anaemia

అర్సెనిక్; హయిపో ఫోసుఫయిట్లు; ఐరను సంబంధములు; ఫోసుఫేటు; ఫోసు ఫరను; క్విసిన్ సంబంధములు.

స్త్రీహవ్యాధులు... Spleen Affections

క్విసిన్; ఐరను, టింక్చరు ఆయోడిను — పైన రాయుటకు,

పులిపికాయలు ... Warts

ఆసిడు కోగ్నిక్; కోశ్; కార్బాలిక్, ఆసిడ్; లినిమెంటు ఆయోడిను.

పురుగులు ... Worms

రసభస్మము; షెర్రియ పెర్క్లోర్; కంటోసిన్; యూకలిప్టను; పమిగ్నోస్ట్.

పురుగుకాటు ... Insect Bite

కార్బాలిక్ ఆసిడ్ లోను, క్లోరోఫారం, కోశ్, లిక్కరు ఆమ్లనియా సోడా; బై కార్బనేటు, తేలుకుట్టునకు ఇసికాకుతో ఉడుకబెట్టిన పిండిట్లు, తైలములు.

పుండ్లు ... Wounds

అసిడు బోరిక్, కార్బులిక్ అసిడ్ లోషణ్; కలోడియం; ఆయోడోఫారం, ఇన్ తియల్, పొటాష్ పర్మాంగ్ నేట్, రిసార్సిక్, టైమోల్, జింకు క్లొరైడు, సాలోల్, హైడ్రోరీ పెర్క్లోరీడు లోషణ్.

పైత్యోద్యోగము ... Billiousness

అమ్మోనియా క్లోరైడ్, యూనమిక్, హైడ్రాస్ట్రీన్, పొడోఫోలిక్, నెడ్డిజ్ పవుడర్లు.

పొక్కువండలు ... Caustics

క్రియోసోట్, అసిడ్ క్రోమిక్, హైడ్రోజ్జర్ పెర్క్లోరీడు, పొటాష్ పర్మాంగ్ నేట్ జంకు క్లోరీడు, అసిడ్ ఆర్సెనియసు.

పొంగు లేక వేపపువ్వు ... Measles ✓

అకోపైటు, లిక్కరు ఆమ్మోనియో అసిటేటిను, స్పిరిట్ ఈతర్ పైట్రీసు, ఇపికాక్

బట్టతల ... Baldness

క్లోరల్, లినిమెంటు క్యూఫర్ కో, లినిమెంటు క్లోరోఫారం, జాబరాండి.

బూరకాలు ... Elephant Leg

కాల్ సియం సలుసైడు, ఈస్టన్న సిరప్

బొబ్బలు, తావర, దురదలు ... Herpes and Shingles

మెంతాల్, వాసలిన్, కలోడియం, జంకు ఆయింట్ మెంటు, హైడ్రోజ్జర్ ఆమ్మోనియో ఆయింటు మెంటు, సలిక్ విరేచన కారులు.

బొల్లి ... Leucoderma ✓

బాలెం గర్జక్, ఓలియం గైనోకార్డి.

నద్యపానము ... Alcoholism

ఆర్సెనిక్, కాపిస్కం, క్లోరలు, కోకా, కోకో, హైడ్రోస్ట్రీసు, మార్షిక్, ఫాస్ ఫరస్, క్విసిక్.

నలబంధము ... Constipation

కాస్కారా సాగ్రిడా, రసభస్మము పొడోఫోలిక్, చిట్టాముదము, నెడ్డిజ్ పవుడర్లు, నుకాముఖి సంబంధములు, పొంగువచ్చు సోడా సంబంధములు, పొంగువచ్చు మెర్క్యూరియం సలుసైడు సంబంధములు.

మహాచి ... Small-Pox

పైకెరాయుటకు--అంగుయెంటం అసిడు బోరియో, కార్బాలిక్ ఆయిలు, అంగుయెంటం అయెడోఫారం, అంగుయెంటం హైడ్రాజ్జరీ, కలూడియం, అంగుయెంటం జింకు ఓలియేటు.

లోని కిచ్చుటకు--అంటిఫిబ్రిన్, ఆంటిపయిసిస్, తైన్లాల.

మాంసగ్రంథులయొక్క వాపుదల--Enlarged Glands

కాలియం క్లోరైడు, ఆయోడైడ్లు, విరను లవణములు, ఆయెడోఫారం, ఆయెడీను-లోని కిచ్చుటకును పైసరాయుటకును, హైడ్రాజ్జరీ ఓలియేటు, సోడియో ఆయెడైడు.

మూత్రకోశము యొక్క వాపుదల--Nephritis

గోక్రూ, ఓలియం సాంటాలం (చండినీ)

రక్తమునందు మూత్రము గలియునట్టి వ్యాధి (యురేమియా--Uraemia

ఆమిలు నైట్రిన్, కేఫీను, డిజిటాలిను, జాబరాండి, నైట్రోగ్లసరీను, సోడైబెంజోను.

మూత్ర గ్రంథులయొక్క క్షీణదశ--Bright's Disease

కేఫీను, డిజిటాలిను, హైడ్రాప్రీన్, జాబరాండి, నైట్రోగ్లసరీను.

మూర్ఛ--Epilepsy

గోల్డ్బామ్మైడు, బ్రామ్మైడు, ఆరినిక్ సంబంధములు, విరను లవణములు కేఫీను నైట్రోగ్లసరీను, సోడియో బ్రామ్మైడు అడు నైట్రిను, స్ట్రిక్నిను, వెరియోగ్లసరీను, జింకు బామ్మైడు, జింకుసిట్రీను, జింకు లాక్టేను, జింకు సల్ఫేను, సల్ఫోసల.

మూలశంక -- Piles

కెనాడీనిను, ఆరిస్టాలు, అంగుయెంటం కోస్టె, కాస్కారా సాగ్రాడా, హనూమిలిను, సెన్నా.

మెదడు న్నదువగుట--Softening of the Brain

హయిపో ఫాసుఫయిట్సు, విరను సంబంధములు, కాడ్జివరు చమరు, ఫాస్ఫోరను

మొటిములు--Acne

అంగుయెంటం అసిడు సాలిసైలిక్, క్షర్యయి యెటు క్విసీను సిట్రీను, హైపో ఫాస్ఫోయిట్సు, హైడ్రాజ్జరీ పెరక్లోరైడు లోషను, ఇథరియాలు, తైమలు ఆయిటు మెంటు.

రక్తస్రావము -- Haemorrhage

ఈపలికి - అసిడు పెరోగాలికు, హమామలిను, విరను అవణములు

వెలుపలికి - ఆలం (పటిక), ఘెరయి పెరుక్లొరు, హమామలిను

రాత్రిచెమటలు - Night-Sweats

క్యాంఫారికు అసిడు, క్లోరలు, పల్విసు యిసిక్వాకు కో, హైపో పాసుఫయిట్సు విరను అవణములు, జాబరాండి, సల్ఫూసలు, జింకు ఆకునైడు.

రికెట్సు - Rickets

క్యాల్షియం అవణములు, ఫాసుఫేట్సు, అసిడు ఫాసుఫారికు డిల్యూట్, కాడ్ లివరు చమరు, లోహ సంబంధములు, హైపో ఫాసుఫయిట్సు.

వాపుదల - Inflammation

1. క్యాస సంబంధమగునది.

ఆమ్మోనియా క్లోరీడు ఆవిరి, స్పిరిటు ఈతరు నైట్రీసు.

2. అన్నకోళము, పేగుల సంబంధమగునది.

విస్కత్ సంబంధములు; కేఫేసు, యూకలిప్టసు, హయిడ్రాస్టిసు.

3. నాసిక సంబంధమగునది.

కార్బులైజ్డు సాల్టులు, క్యాంఫరు, కోశెసు.

4. గర్భాశయ సంబంధమగునది.

అయెడోఫారం, జింకు నల్మసు.

వాతరోగము - Rheumatism

1. ఉద్రుతస్థితిలో:- అసిడ్ సాల్ఫైలికు; అసిడ్ క్రియోసోటికు, కోటో, ఫుర్యియి పెర్క్లొర, ఓక్సోనికు ఈతరు, పొటాసు సిట్రిసు, క్విన్, సాల్ఫైలిట్సు, సాల్ఫో, ఫెనాసిటిన్.

2. దీర్ఘవ్యాధక స్థితిలో:- అసిడ్ సాల్ఫైలికు, ఆమ్మోనియా అయెడో, ఫెలెఫో నా, లిసిమెంట్ కాట్నీకం, లిసిమెంటు క్లోరోఫారం, కోటో, జెల్లీమియం, యూకలిప్టసు, ఆయిల్ (వైఫూల్), పొడాఫయిలిన్, ఓలియం క్రెస్కార్డి, ఓలియం కాబుబెట్, ఓలియం కోటోనిన్.

వాంతి కట్టుట - Vomitting.

విస్కత్, కోశె, అసిడ్ కార్బులిక్; క్లోరర; ఇన్స్టూమిన్; నైట్రోగ్లిసెరిన్ పొంగువచ్చుడి ద్వివపదార్థములు; సోడా వాటరు మొదలయినవి.

వాంతి కారణము - Emetics.

ఆలం (పటిక); ఇసిక్వా; ఆవసిండి; స్పూకు జింకు అసిటెట్.

విరేచనములు (విను, నెత్తురు, చలముతో పడుట) - Dysentery.

హమానులిస్; హయిదార్జీర్జీ పెర్క్లార్; ఫల్విసు ఇపికాకుహ్; మార్ఫిసు స్వచ్ఛ మగు పెరివిన్; బేల్; బిస్మత్; సాలినైలిసు ఓపియం; లెడ్ ఆసిటేట్.

వీర్యవృద్ధము — Spermatorrhoea.

బెలడో నా; యెర్గాట్; షెర్రయి పెర్క్లార్; ఫాసుఫేట్సు ఆఫ్ బిస్మత్ ఆండ్ క్వీనీన్ ఈస్ట్రను సిగ్; సాలిక్సు నైగ్రా; డామియూనా.

వెక్కిలి — Hiccough.

స్పిరిట్ ఈతరిసు; క్యాంఫర్; క్లొరల్; ఆమిల్ నైట్రేస్; సోడా బైకార్బనేట్; స్పిరిట్సు క్లొరోఫారం.

వెట్టి — Insanity. ✓

కనేరన్. బ్రావెడ్లు క్లొరల్; డిజీటాలిసు; హయెసామిక్. హయెసీన్. జెల్సి మియం; మార్ఫిన్.

వెట్టికుక్క కాటుకలన గలిగెడి రోగము — Hydrophobia.

కాకన్; క్లొరల్; కనేరన్, మార్ఫిన్; నైట్రో గ్లిసేరిన్.

క్వాసకోశములనుండి యెర్రనిరక్తము గ్రుక్కుట — Haemoptysis. ✓

ఆసిడ్ పైరోగాలిక్; అంటిపైడిన్; ఆలం; డిజీటాలిసు; యెర్గాట్ హమానులిస్.

క్వాసశ్చర్మము — Dyspnoea.

ఆసిడ్ కార్బాలిక్, స్పిరిట్ ఈతరిసు, ఆమిల్ నైట్రేసు నైట్రోగ్లిసేరిన్, సోడా యెస్ట్రేసు.

శుభ రక్తనాళము యొక్క ఉబ్బుదల — Aneurism. ✓

ఆకానైట్, ఆమిల్ నైట్ నైట్, డిజీటాలిసు, నయట్రోగ్లిసేరిన్, పొటాసు ఆయో డయిడ్.

కూలనొప్పి — Colic,

ఈతర్; ఆమిల్ పెలిరియసు, క్యాంఫర్, క్లొరోఫారం, క్లొరోడీన్, మెంథాల్ ఆయిల్ (పెప్పరు మెంట్), కాజిఫల్ ఆయిల్.

స్నాయువులకుడు (రోగమువలన) — Spasm. ✓

ఈతర్, స్పిరిట్సు ఆమ్మోనియా ఆరోమెటిక్; ఆమిల్ నైట్రేసు, క్యాంఫర్, టిం క్చుర్ క్లొరోఫారం యెట్ మార్ఫియా; ఓలియం మెంథాపిమ్.

స్కరియేసిసు — Psoriasis:

పైసరాయుటకు; — ఆసిడ్ కార్బాలిక్, క్రియిసారోబయిన్, ఆసిడ్ సాలినైట్ ఓలియం నైట్రోకార్బి, ఇక్కియాల్, బాల్సంగర్జన్.

లోనికీర్షుటకు; — ఆర్చనెక్ ఓలియం నైట్రోకార్బి, లోహనయఃశములు, కాడ్మియం, ఫాస్ఫరసు, క్విసెసు.

పోక్రూళాల—Sorofoala.

కాల్సియం లవణములు: ఫాను ఫేట్లు ఫెర్రియ ఆయోడైడ్, లోహ సంబంధమగు లవణములు, ఆయోడిన్; ఆయోడో ఫారం, కాడ్ లివరు నూనె, క్వినిన్.

స్తనములయొక్క—Breast Affections.

1. వాపుదల:—బెలడోనా.

2. పాలను వృద్ధిచేయుటకు:—ఆసిడ్ ల్యూక్టిను; జొబరాండి; మాగ్నీయపు ప్లోరైన్; ఆముదపు ఆకులు.

3. పాలను నిలుపుచేయుటకు:—బెలడోనా; లోనియం: యుర్రాన్; ఫలీన్ విరేచనకారులు.

4. స్తనాగ్రములయొక్క పుండు:—గ్లిసరీన్ ఆసిడ్ ట్యూనిక్; లోకేన్ హైడ్రోక్లోర్.

స్మృతి రప్పించెడు మందులు—Anaesthetics.

లోనికీ పీల్చుట మూలమున:—ఈతర్; ఆమిల్ హైడ్రేట్; ల్యూరోఫారం మెత్రిల్.

ఆసిడ్ కార్బారిక్; ఈతర్; లోకేన్.

స్వస్థావస్థయం నీయదగిన మందులు (వ్యాధి కుడిన పిచ్చుట—Tonics.

మిల్క్ (మాంస) సంబంధములు, సికోనా; ఈస్ట్రును నిరస్; గ్లిసరీన్, కాడ్ లివర్ నూనె; మాల్ట యిక్ ప్లోరైన్.

తుయరోగము—Phthisis.

లోనికీ పీల్చుటకు:—ఆసిడ్ హైడ్రోఫ్యూరిక్; క్రియసోల్; మెంతాల్; పెరిల్.

లోనికీచ్చుటకు:—ఆసిడ్ సిర్మమికం; ఆర్సెనిక్; రఫీన్; కాల్సియం లవణములు; లోకేన్; క్రియసోల్; గ్లయిసల్ కార్బనస్; యూలిస్; బెంజోయిడ్ కాడ్ లివరు నూనె; పేంక్రియాటిక్; పెప్టిక్; ఫాల్సిఫేట్లు; హైపోఫోస్ఫోరస్; మాల్ట.

క్లింకరి—Collapse.

సిరిట్ ఈతర్; సిరిట్లు ఆమ్మోనియా ఆహుమెటిక్; ఆమ్మోనియా లోనికీ పీల్చుట; ఆమిల్ నైట్రిస్; అల్కహల్; టింక్చర్ డిజెనెరిస్; నైట్రోగ్లిసరీన్; స్పిక్ సెన్.

వైద్యోచ్చము—Biliary Calculi.

(వైద్యసంబంధము గల రోగ్య మందులు)

సిరిట్ ఈతర్; ఆమిల్ నైట్రిస్; క్లింకర్; మార్ఫిన్; హైపోగ్లిసరీన్.

మూత్రకృచ్ఛము — Urinary Calculi.

(మూత్రసంబంధమగు రాళ్ళు యేర్పడుట)

అమ్మోనియా ఫాస్ఫసు; ఆమ్మోనియా బెంజోను; లితియం లవణములు; సోడా బెంజోను; పైవరబీన్.

సౌందర్యరహస్యము

అట్టేలిమూ సమీపమున నున్న న్యూజిలాండు ద్వీపమునందలి స్త్రీలు యొడలంతటినికని బురదను బట్టించుకొని అదియంతయు నారునం తేవరకును అటులనే యుండి అనంతరము పరిశుభ్రస్నానము చేసిదానిని గడిగి వేయుదురట. అదియే వారల సౌందర్యమనకును ఆరోగ్యమనకును గౌరణమని చెప్పబడుచున్నది. పండి బురదమెచ్చుటకు సరియగుగౌరణమును మనము గ్రహింపజాలక పరిహాసాస్పదముగ బలుకుచుందుము.

కొన్ని బోధముల యొక్క వివరములు.

1. ఆమ్మోనియం క్లోరైడ్ — మోతాదు 5 గ్రా॥ మొదలు 20 గ్రా॥ 8 లేక 10 గ్రాముల మోతాదలలో ఆల్రెజివుగా బుజేయును. పెద్దమోతాదలలో చురుకును కలుగజేయును గ్రంథులపై బుజేయును. ప్లీహ కారణములయొక్క దీర్ఘవ్యాపిత అస్వస్థతల యందును, సరముల సంబంధమగు తలనొప్పియందును, కీళ్ళనొప్పిలయందును, అమెనోరీయాయందును, బుజిచేయును.

2. ఇంగువ — మోతాదు 5 గ్రా॥ మొదలు 10 గ్రా॥ మొదలు 4 గ్రా॥ చురుకును బుట్టించుటకును, ఈడ్పును బోగొట్టుటకును. చనిచేయును. హిస్టీరియా యందును, కడుపుబ్బరము నందును, స్త్రీలకు గలుగు సరముల సంబంధమగు అస్వస్థతలయందును, ఉపయోగించును.

3. కర్పూరము (క్యార్బరు). మోతాదు 2 గ్రా॥ చురుకును బుట్టించి, చెడుటను వృద్ధిచేయును. 2 డ్రాముల క్యార్బరును 9 డ్రాములు రెక్టిఫైడ్ స్పిరిట్ లో గలిపిన స్పిరిట్టు ఆఫ్ క్యార్బరు అగును. దీనిని అయిదు చుక్కల మోతాదులలో వ్రేలి గంటకును

యిచ్చినయెడల జలుబువలన కిరోహించును బోగొట్టును. పెక్కిదేలని వదుపులకు దరుము నుపయోగించిన యెడల, వాటియొక్క అభివృద్ధిని నిలుపుచేయును.

4. క్విన్స్ సల్ఫేట్... మోతాదు 1 గ్రా॥ మొదలు 10 గ్రా॥ ఇది చల్లవ్వరములకు మిగుల ఉపయోగము, జ్వరమును దగ్గించు గణమునూడ కొంతవరకు గలదు. క్రుళ్ళకుండ జేయు గుణమును, జీర్ణతయందు సహాయము జేయు గణమును, గలవు. కొన్ని విషయములలో క్విన్స్ గర్భాశయము పయన బనిచేయునుగాన, గర్భిణి స్త్రీలకు దీనిని బహు జాగ్రత్తతో నియ్యవలయును. కొందరియొక్క శరీరతత్వమునకు క్విన్స్ సరిపడక పోవచ్చును. అట్టి వారలందు యీమందును తుచ్చుకొనిన పిమ్మట చెవులలో ధ్వనులు చెనడు తలనొప్పి తేళ్ళములు యెగ్గినగుట కండ్ల మసగలు డోపియం దాయాసము ఆగినచేతములు గొంతుయొక్క పచ్చిదనము... యీ లక్షణములు కనుపడవచ్చును. అనేక విధములగు ఆచిగ్గరిలయందు క్విన్స్ పనిచేయును. మలబంధ ముండియుండిన యెడల విశేషముగా నిచ్చినపిమ్మట మరియొక క్విన్స్ ను యియ్యవలయును. జీర్ణసహాయమున గాని, అలసత్తావధముగ గాని, పెద్దవారలకు 2 లేక 3 గ్రాముల మోతాదులలో నియ్యవలసి యుండును.

5. క్లారేట్ ప్రాడెస్- మోతాదు 5 గ్రా॥ మొదలు 20 గ్రా॥ గొద్ది మోతాదులలో శరీరతత్వమునందు కొంతతలతో గూడిన గుణమును బుట్టించును. పెద్ద మోతాదులలో నరిగింబ లోవుగనే నెద్రును బుట్టించును. ఈనిద్రవలన నేదదీని సౌఖ్యముగ నుండును. ఈ నిద్రభోజనమునకుగాని దగ్గుటకుగాని మెలకువను పందనీయనంత గాఢముగ నుండజేరకు. నిద్రవచ్చుటకుగాను నల్లనుండునకు బదులుగా నిది చాల విషయములలో నియ్యబడును. నల్లకుండు నుపయోగించుట యందునలే, దీనియందు సామాన్యముగ, పిమ్మట తలత్రిచ్చట, నగముల సంబంధముగ నిస్సత్తువ, అకలియొక్క క్షీణత, మలబంధము... యీ గణములు కనుపడవు నగముల సంబంధములగు నొప్పులు శీర్షవొప్పులు మూర్ఖలు ఉల్లసము దగ్గు నిద్రారామి... యీ యాధులయం దీ బోషకము వాడబడును. ఈ బోషకము కొందరి తత్వములకు వడక పోవచ్చును. గనుక జాగ్రత్తతో నుపయోగించవలసి యుండును. ఎవరోముగ సంబంధముగ ఆస్వస్థలలో తెనుడ యొక్కవగా వెడలిపోవుచుండు స్థితియందు దీనిని విశేషించి యిచ్చిన యెడల, నిద్రగుణము వలన తెనుడ వెడలుట అనిపిండు, డోపియిండు, అయాస వధిక మగును. కాబట్టి, యిట్టి విషయములందు ఎక్కువ జాగ్రత్త అవసరమయి యున్నది. గుండె రోగములయందు దీనిని ఉపయోగించ గూడదు. ఉదీకృతను దగ్గించుట కయినయెడల, పెద్ద వారలకు 5 గ్రా॥ మొదలు 10 గ్రా॥ వరకు నియ్యవచ్చును. నిద్రవచ్చుట కయిన యెడల, 15 గ్రా॥ మొదలు 20 గ్రా॥ వరకు నియ్యవలయును. త్రాగెడు అలవాటు అయినవారలకు యింతకు పెద్దమోతాదులలో నియ్యవలసి యుండును. లేనిచో నుపయోగించ నేరదు. నీరస స్థితియందున్నవారలకు తక్కువ మోతాదుల నియ్యవలసి యుండును. దీనిని కొంచెమునీళ్ళలో పోచబెట్టినచో గూడ గలిసి యియ్యవచ్చును. విడ్డలకు సంవత్సరము నకొక గ్రామును చొప్పున మోతాదు నేర్పవలసగును.

6. క్షారాణ్ణ.

బాధ నణిదివేయుటకును, చెనుటకు బుట్టించుటకును, దగ్గులు, జలుబులు, ఇకాల్మూ యంగా, చలిజ్వరము... వీటియందు మోతాదు 5 మొదలు 15 చుక్కలు.

ఉద్రుతవ్యాధులయందు ఈద్రుతును దగ్గించుటకు, ఉబ్బుపము, రొమ్ముపడినెము, మొదలగు వాటియందు మోతాదు 10 మొదలు 25 చుక్కలు.

అధికస్రావముల నణిదివేయుటకు కాలరా, ఆమ విరేచనములు, అతి విరేచనములు* కడుపునొప్పి, మొదలగు వాటియందు మోతాదు 15 మొదలు 30 చుక్కలు.

బిడ్డలకు

వయసు	మోతాదు	వయసు	మోతాదు
1 మా॥ మొదలు 3 మా॥ 1 చుక్క మొ॥ 2		3 సం॥ మొ॥ 5 సం॥ 3 చుక్కలు మొ॥ 8	
3 ,, 6 2 ,, 4		5 ,, 8 4 ,, 10	
6 ,, 12 2 ,, 5		8 ,, 12 8 ,, 12	
1 సం॥ మొ॥ 3 సం॥ 3 ,, 6		12 ,, 16 10 ,, 20	

దీనిని స్త్రీలలో వేసిగాని, కొద్దిమోతాదు అయిన యెడల చక్కెర ప్రేసేసిగాని, పుచ్చకొనవచ్చును. దీనిని ఉపయోగించుటకు ముందుగా బాగుగ గలుపవలసి యుండును. లేనిచో ఆడుగన మడ్డి పేరుకొని మోతాదు క్రమముగా నుండవలదు.

7. గంధకము— మోతాదు 20 గ్ర॥ మొదలు 60 గ్ర॥ బిడ్డలకు మోతాదు 2 గ్ర॥ మొదలు 5 గ్ర॥ టేబ్లాయిడ్ (బిస్) రూపమున నియ్యవలెను. మూలకంకయందు విరేచనకారిక దీనిని లోనికొచ్చవలెను. గజ్జ మొదలగు వాటికి ఉపయోగించు అయింట్ మెంట్లు యందును ఉపయోగించురు.

8. చిట్టాముదము ... మోతాదు పెద్దవారలకు అరబొన్న మొదలు బొన్న వరకును, చిడ్డలకు అరద్రాము మొదలు 2 ద్రాములవరకును; ఇది విరేచనకారి అయి యున్నది. గర్భిణీ స్త్రీలకు గూడ నుపయోగించ వలెను.

9. టింక్చర్ క్యాంఫర్ కో ... మోతాదు 30 మినిములు మొదలు 60 మినిములు. దీనిలో టింక్చర్ ఓలియం (నల్లమందు) కలిసియుండును. తెవడ వెవలి పొపుట కుపయోగించు మందులయందు దీనిని సామాన్యముగ వాడుదురు.

10. టింక్చర్ డిజిటాలిసు... మోతాదు 5 మినిములు మొదలు 10 మినిములు డిజిటాలిసును ముఖ్యముగా గుండెకోగముల యందు వుపయోగించురు. దీనివలన పరిశుద్ధ రక్త నాళముల యందులి రక్తప్రచార మధికమగును. ఇది యీ నందును వాడుటయందలి ప్రథమగతి అయియున్నది. ఈస్థితియందు గుండెబిల్బల యొక్క సంఖ్య సుమారు 60 వరకు దగ్గును. గుండెబిల్బల యొక్క సంఖ్యతగ్గును. బలము మాత్రము తగ్గును. దీనియొక్క వాడుకయందలి ద్వితీయగతి యందు, గుండెయొక్క స్థితిలో నేమియు మార్పులేదు.

మూత్రాభివృద్ధి కనపడును. ఈ కారణమువలననే, సంజువ్యాధి యందు టింక్చరు డిజిటాలినును 10 లేక 15 మినిముల మోతాదులలో పూర్తి నాలుగు గంటలకును యిచ్చుచుండుట వలన సుపయోగముగ గనుగొనబడెను. తృతీయగతియందు గుండెబిడ్డయొక్క సంఖ్య అధికమయి, బిడ్డయందలి బలము తగ్గిపోవును, ఈస్థితియందు రక్తప్రచారము క్షీణితనండుట కారణించును. చతుర్థగతియందు, గుండెబిడ్డ యొక్క కృమిత తపిదోయి, అరుదై, బల హీనతతోగూడి, శరీరమునందంతటను, రక్తప్రచార హీనత ప్రవేశించుట వలన, మరణము సంభవించును. తృతీయచతుర్థ గతులను జాగ్రత్తో గమనించవలసి యుండును! బలమగుకట్టి యు జీర్ణమగుకట్టియు జీర్ణత నందినట్టియు ఆహారములేకుండ డిజిటాలినును యిచ్చిన యెడల గుండెకు అలసటను కలుగజేయును గాన జీర్ణాశయము యొక్కయు కారినము యొక్కయు పేగుల యొక్కయు కృమస్థితులను గమనించుచుండ వలయును. గుండెయందు కొవ్వుయేర్పడిన స్థితియందు డిజిటాలినును యచ్చుటవలన కృమత జెడిన ముఖ్యశనమును పగులుటయును గలుగును గాన యీస్థితియందు నీ జ్వరమును సేవించరాదు.

11. టింక్చరు జంజరు... మోతాదు 30 మినిములు మొ॥ 60 మినిములు జీర్ణాస్వస్థతల కుపయోగించబడును. ముప్పనిరెట్టనీళ్ళతో గలిపినపుడు, పచ్చిగొంతునందు గంధూషముగ నుపయోగింపవచ్చును. ఒక సంవత్సరము వయసుగల బిడ్డకు 1 మొదలు 4 చుక్కల వ్రతు నియ్యవచ్చును.

12. వర్మిను ఇసికాక్ కో... మోతాదు 5 గ్రా॥ మొదలు 15 గ్రా॥ దీనికోవర్షు పొడరు అను పేరు పేరుకూడ గలదు. దీనిలో 10 వ వంతు ఓపీయం (నల్లమందు) ఉండును. ఎదుర్ మృత్యు అస్వస్థతలు, కీళ్ళనొప్పులు, అమరికచనములు, చలిజ్వరములు... యీ వ్యాధులయందు నీ జ్వరముపయోగింప వచ్చును. దీనివలన కడుపులో దీర్ఘబల కలుగునుగాన, ఈ కుందు సుపయోగించిన పెంటనే యితర ఆహారము సేమియు నియ్యరాదు.

13. బేల్ (మాకడు) యక్త్యానిక్ట బేల్ లిక్విడ్... మోతాదు 1 ద్రాము మొదలు రెండు ద్రాముల వరకును, దీనియందు ట్యూనికు అసిడ్ ఉండును. పేగులనుండి రక్తస్రావమును గట్టుబాటు చేయును; కొంచెము విరేచనకారిగ గూడ బనిచేయును. దీర్ఘ వ్యాధితులగు ఆశివిరేచనముల యెడలను, అరు విరేచనముల యెడలను, ఉపయోగించును. బిడ్డలయందు దరుచుగ గలుగుచుండు పేగుల యందలి అస్వస్థతలు అనగా, అతి విరేచనములను మలబంధమునుఒకటి విడిచి యొకటి కలుగుచుండుటయందు, యీ జ్వరము వాగుగా పనిచేయును.

14. మెగ్నీసియంసల్ఫేట్ — మోతాదు 2 ద్రాములు మొ॥ 4 ద్రా॥ వరకు. ఇదియొప్పునూట్లు అనియు పిలువబడును. బలమగు విరేచనకారి.

15. వైసం ఇసికాక్ — తెనుదను పెడల జేయుటకు గాను 10 మినిములు మొదలు 30 మినిములవరకును; వాంతికారిగ 4 ద్రాములు మొదలురేద్రాముల వరకును, మోతాదుగనుపయోగింప వచ్చును. బిడ్డలయందు వాంతికారిగ, పల్వీస్ ఇసికాకును ఉపయోగించుట కంటే, వైసం ఇసికాకును ఉపయోగించుట యొక్కవ పిలుగనుండును. పల్వీస్ ఇసికాకునకునుపల్వీసు

ఇహికాకు కో కును భేదమునుగూర్చి పనగును; రెండవ దానియందు ఓసియం (నల్లమందు)ను పొటాష్ సల్ఫేటును గలిపియుండును.

16. మెగ్నీషియా సిట్రిస్—దీనిని నీటిలో వేయగనే పొంగును. ఒకటి లేక రెండు పెద్దచెమిచాలతో దీసి, దీనిని ఒకటంబుద్ధు నీటిలో వేసి పుచ్చుకొనుట వలన, పాగు విరేచన కారిగ బనిచేయును. నీరసస్థితిని వహించియున్న జనులు 20 చుక్కల టింక్చర్ జిజెర్ నుగూడ గలిపి పుచ్చుకొనవగును. ఒకచిన్న చెమిచ కొలత గల దానిని పుచ్చుకొనుటవలన, జ్వరగతుల యందు జలదనమును బుట్టించును; యీస్థితియందు 20 మినిముల స్పిరిట్ ఈతర్ నెట్రిస్ ను గూడ గలంప వచ్చును.

17. లైకర్ స్ప్రిక్ సెస్ హైడ్రోక్లోర్—మోతాదు 2 మినిములు మొ|| 8 మినిములు. స్ప్రిక్ సెస్, వివముష్టి (నవ్వుపామికా) సంబంధమైనదై యున్నది. ఇది నరముల యెడల బలవర్ధకౌచకముగను; పక్షవాతమునందును; మధ్యపాన స్థితియందును, బనిచేయును; లైకర్ ఆర్నికాలినుతో గలిపి దీనిని యియ్యరాదు. ఔరనంబంధమగు పదార్థములతో గలిపియు; నియ్యగూడదు.

18. స్పిరిట్ ఈతర్ నెట్రిసు—మోతాదు, మరలమరల యిచ్చుటకు 20 మినిములు మొదలు 40 మినిముల వరకును, ఒకటి మోతాదుగ నిచ్చు నెడల 50 మినిములు మొదలు 90 మినిముల వరకును, యియ్యవగును, చెమటను వృద్ధిపరచి, మూత్రగ్రంథులపై బనిజేయుటవలన, మూత్రము నభివృద్ధి చేయును; జ్వరములందు మిగల ఉపయోగముగ నుండును, ఆరు మాసముల బిడ్డకు 3 చుక్కలు మొదలు 5 చుక్కల వఱకు నియ్యవలయును. ఒక సంవత్సరము వయసునందు 6 మొదలు 10 చుక్కలవఱకు నియ్యవలయును.

19. సిట్రిట్స్ ఆమ్మానియా ఆరోమేటిక్—మరల మరల యిచ్చుటకు 20 మినిములు మొదలు 40 మినిములవఱకును, ఒకటి మోతాదుగ నిచ్చు నెడల 60 మినిములు మొదలు 90 మినిముల వఱకును, యియ్యవగును. హిస్టెరియా, తలనొప్పి, కలత్రెట్టుట, గుండెలదరు మూర్ఛ, కొన్ని అబ్జర్వుకడపుభ్రమము—యీవ్యాధులయందు దీక్షోవధము నుపయోగించవగును.

20. సోడా సల్ఫేట్—మరల మరల యిచ్చు నెడల దీనిమోతాదును అరద్రాము మొదలు 2 ద్రాములవఱకు నియ్యవచ్చును ఒకటి మోతాదుగ 3 ద్రాములు మొదలు 4 ద్రాముల వఱకును. ఆవస్థయైన యెడల ఒకబోస్సువరకును గూడ నియ్యవచ్చును. ఇది నీళ్లవిరేచనము లగునట్లు చేసి, కొంచెముగా మూత్రగ్రంథులపై గూడ పనిచేయును. పెద్ద మోతాదులుగ నిచ్చినపుడు కఠిన పడిమిని దగ్గించునుగాన, పేగులయొక్క వాపుదలయందును, యితర వాపుదలల యందును; జ్వరములందును గూడ దీనినియ్యవచ్చును. మెగ్నీసియం సల్ఫేట్ కంటే నిదితక్కువ అసహ్యముగ నుండునుగాన; నుకుమారులగువారు గూడ దీని నుపయోగించవగును.

21. సెన్నా ఆకులు (సునాముఖి)—దీనిని విరేచనకారిగ; బిడ్డలకును పెద్దవారల కును, గిట్టిస్త్రీలకును, యియ్యవచ్చును. ప్రస్థము నిచ్చు స్త్రీలకు మూత్రము నియ్యరాదు. అట్టిచ్చుటవలన బిడ్డలయందరివిరేచనములు పొర్రంభమయి, కడుపునొప్పి యేర్పడవచ్చును.

సునాముఖి కషాయము జేసి, పాలను పంచదారను గలుపుట వలన, రుచికి తేనూగు నీళ్లవలె నుండును. ఒకబౌన్ను సునాముఖి ఆకులను, 30 గ్రాయినుల ఆల్బుమును, 10 బౌన్నుల ఉడు ఖనీళ్లలో ఒకగంట కాలముంచి, పిమ్మట వడియగట్టి, దీనినుండి 1 లేక 2 బౌన్నులనుమోతా దుగ నువయోగింపవగును. ఇది పెద్దవారల కుపయోగించు మోతాదు అయి యున్నది.

22. లిక్కుర్ ఆమ్మోనియా ఆసిటికసు డిల్యూట్.

1 బౌన్ను ఆమ్మోనియా కార్బనసును 10 బౌన్నుల జలములో గలిపి, రుచి తెల్పును. కాగితమును దీనిలో ముంచివయెడల “బ్లూ” కాకుండు నంతవఱకును, బ్లూలిట్టును కాగిత మును దీనిలో ముందివయెడల యెరువు కాకుండు నంతవఱకును, దీనియందుఆసిటికు ఆసిడును గలిపి, పిమ్మట నిది ఒకపైంటు ఆగనంతవరకును జలమును గలిపి, అనువన్వనీపాలో నిలు వచేయవలెను. ఆసిటికుఆసిడును అవసరమైన దానికంటె పెక్కువ గలుపకుండగూడ జాగ్ర తను బుచ్చుకొనవలయును. దీనియొక్క మోతాదు 2 ద్రాముల వఱకు అయియున్నది.

కల్పిత శ్వాసకృత్యము.

కల్పితమైన శ్వాసకృత్యమానందు, యిట్టింది అంశములను గమనింప వలయును. ఈగి యొక్క శరమునుభుజములను దిండ్రపైఅనిచ్చి పరుండగట్టి, మొవటగా చేతులను పైకియెత్తి, నిశ్చలముగాను మెల్లగాను రెండుసెకనుల కాలము లో చేతులను వెనుక వ్రపులకు జూచవల యును; ఇందుమూలమున శ్వాసకోశముల లానికి పరిశుభ్రమగుగాలి ప్రవేశించును. పిమ్మట రోగియొక్క చేతులను ముందుకుద్రిప్పి వదలి, మెల్లగా రెండుసెకనుల కాలమువరకు ఎదు రొమ్ముపైఅనిచ్చి ఉంచవలయును; ఇందుమూలమున శ్వాసకోశముల యందలి దుర్వాములు బయటికి వోలిపోవబడును. ఈరెండువిధములగు పనులను మినిటుకు పదునైదు పర్యాయ ముల చొప్పున, ఉచ్చాన్నన నిశ్వాసములు వాటంతట అవి కలుగువరకును జేయవలయును.

ఈపనులను జేయుచున్నపుడు స్మెల్లింగ్ సాల్టును వాసన జూపుట వలనను, గొంతు కనందు యీకతో గిలిగింత పెట్టుటవలనను, ముఖమును ఏదురొమ్మును తోముటవలనను; వాటిపైన చుట్టిళ్ళను వేడినీళ్ళకు ఒకటి తరువాత నొకటి కొట్టుటవలనను, బొడిగుడ్డలతో ఒడలంతయు రుద్దుటవలనను, ఎలెట్రీకుబ్యాటరీ అందుబాటునం దుండికయెడల దానిని గుండ్రపైయెను పెడవైయెను ప్రయోగించుట వలనను, ఉపయోగ ముండగలదు. ఈప కారము ఒకగంటకాలము చేసిన పిమ్మట, ఉపయోగము లేకపోయినయెడల, మరణము కలిగి యున్నదని నిశ్చయింపవచ్చును.

మఱికొన్ని ఔషధయోగములు

మూత్రబంధము.

స్పిరిట్సు జూనిఫర్	...	ద్రాములు 3
ఆసిటేట్ ఆఫ్ పొటాష్	...	ద్రాములు 4
నైట్రేట్ ఆఫ్ పొటాష్	...	ద్రాములు 2
స్పిరిట్ ఈతర్ నైట్రస్	...	ద్రాములు 6
జలము	...	బెన్నులు 12

మూత్రము బంధించినప్పుడు మూడుగంటల ఒక బెన్ను చొప్పున నీయవలయును.

ప్యాటర్నస్సు కాలరా మాత్రలు.

క్యాలొమెల్ (రసభగ్గము)	...	బెన్ను 1 గ్రా 20
పిపిరం (నల్లమందు)	...	బెన్ను 1 గ్రా 20
క్యంఫర్	...	బెన్ను 1 గ్రా 20
ఆసిటేట్ ఆఫ్ లెడ్	...	బెన్ను 1 గ్రా 40
ఆసిటికు ఆసిడ్	...	ద్రాము 1
పర్మీసు క్లొరైడ్ ఆఫ్ మెటికు	...	బెన్నులు 4 గ్రా 80
జలము	...	చాలినంతవరకు.

ఆసిటేట్ ఆఫ్ లెడ్ ను ఆసిటికు ఆసిడ్ లో మిలితముజేసి కరగించి, రెక్టిఫయిడ్ స్పిరిట్ కొన్నిచుక్కలతో కాంఘును పొడిచేసి, వీటినిన్నిటిని వర్ధన చేయవలయును. పిమ్మట అంతయు వర్ధన యగునటుల వలసినంత నీటితో క్యాలొమెల్ ను, పర్మీసు క్లొరైడ్ ఆఫ్ మెటికును వీటితో మిశ్రమముచేసి, అంతయు గట్టిముద్ద యగునటుల కల్పములొకొట్టి 1,000 మాత్రలుగా జేయవలయును.

ఒక్కొక్క మాత్రయందు ఆగ్రగయిను క్యాలొమెల్, ఆగ్రగయిను ఓపియం, ఆగ్రగయిను క్యాంపను, ఒకగ్రయిను ఆసిటేట్ ఆఫ్ లెడ్, గ్రయినులు పర్మీసు క్లొరైడ్ ఆఫ్ మెటికు, ఉండును.

మోతాదు:— 1 లేక 2 మాత్రలు.

నవనీతము,

సరిసమానములగు లివర్ స్కేట్ నూనె లేక కొబ్బరినూనెయను, తైంవాటరు (సున్నపు నీళ్ళు) యను మర్దనచేసిన యెడల తెల్లని పదార్థము యేర్పడును. దీనికే నవనీతమని పేరు. దీనిని కాలిర పుండ్లకు ఉపయోగింపనగును.

ఆంగ్లేయ వైద్య చింతామణి

సుఖ సం. పుండ్రకు లోషక

క్యాల్మామెన్ (రసహస్తము) ... గ్రయినులు 30
 వైవాటురు ... బొన్నులు 10

ఈరంటిని బాగుగ కలిపి లోషన్ గా చేయవలయును. రంటిని కలుపుటలో నల్ల నిరంగు యేర్పడును. సుఖసంబంధమగు పుండ్రము కడుగుటకు ఉపయోగింప నగును.

నరముల నొప్పులు.

టింక్చరు ఓపియం ... ద్రాము 1
 టింక్చరు ఆక్సాలైట్ ... ద్రాము 1
 టింక్చరుక్లొరోఫారం ... ద్రాము 1
 సోప్ లినిమెంటు ... బొన్నులు 1½

వీటినిన్నిటిని బాగుగ కలిపి నిలువయుంచి “విషము” అనిగుండ్తుపెట్టుకొన వలయును. నరముల సంబంధమగు నొప్పులకు స్వచ్ఛందోగాని; నీటితోగాని చేసిన రుద్దవలయును.

గజ్జి.

గంధకపు పలుకులు ... బొన్ను 1
 కైఫీటు ఆఫ్ పొటాష్ ... ద్రాము 1
 గ్లిసెరిన్ ... ద్రాము 1
 లానోలీను ... బొన్నులు 4

లానోలీనును నిప్పుపై కరగజెట్టిన విమ్మట కక్కినవాటిని బాగుగ కలుపవలెను. గజ్జి ఉపయోగించును. దీనినే గంధకపు ఆయింటు మెంటు అందురు.

చవిపోటు.

టింక్చరు ఓపియం ... ద్రాములు 4
 గ్లిసెరిన్ ... ద్రాములు 4
 ఈ రంటిని కలిపి చెవిలో పోల్చిన పుపయోగింపనగును.

కంటి దురదలు.

(1) అలం (పటిక) పొడి ... గ్రయినులు 20
 జలము ... బొన్నులు 8
 (2) బోరి కులసిడ్ ... గ్రయినులు 30
 జలము ... బొన్నులు 8

బాగుగా కలిపి లోషన్ గా చేయవలయును. కంటి దురదలకు ఉపయోగింపనగును. పే 2 వ దానినే బోరికు లోషన్ అందురు.

నేత్రవ్యాధులు.

సల్ఫేట్ ఆఫ్ జింకు ... గ్రయినులు 8
 జలము ... బొన్నులు 8

బాగుగా కలిపి లోషన్ గా చేయవలయును. నేత్రవ్యాధులకు ఉపయోగింప నగును.

గంధూషములు.

నోటిపూత.

ఆలం (వటిక)	...	ద్రాక్షము	1
జలము	...	బొంబాయి	8

ఈ లిప్తిగంధూషముగా జేయవలయును. నోటిపూతకు ఉపయోగింప నగును.

గొంతు నడలింపు.

టింక్చర్ జింజర్	ద్రాక్షము	1
జలము	బొంబాయి	8

గొంతునడలింపునకు గంధూషముగా నుపయోగింపనగును.

ఉమ్మిడిరట్ట, నోటిపూత.

గాలిట ఆసిడ్	గ్రీయములు	20
బ్యాండి	ద్రాక్షములు	4
జలము	బొంబాయి	8

ఈ మూటిని గలిపి గంధూషముగా జేయవలయును. ఉమ్మిడిరట్టకును, నోటిపూతకును, ఉపయోగింపనగును.

జింకు సల్ఫేటు	గ్రీయములు	30
జలము	బొంబాయి	8

ఈ రెంటిని గలిపి గంధూషముగా జేయవలయును, ఉమ్మిడిరట్టకును, నోటిపూతకును, గొంతునొప్పికిని ఉపయోగింప నగును;

కాలరాద్రావ్.

సల్ఫూరిక్ ఆసిడ్	మినిములు	8
రెడ్డి ఫ్యూడ్ సిస్టిక్	మినిములు	24
ఆనిసీ ఆయిల్	మినిములు	30
క్యాబ్జిక్ ఆయిల్ (యాలక ఆరఖు)	మినిములు	30
జానిఫర్ ఆయిల్	మినిములు	30
ఈథరు	ద్రాక్షములు	4
టింక్చరు సిస్మమస్	బొంబాయి	2

మోతాదు:—2 బొంబాయి జలములో 10 మినిములు కలిపి యియ్యవలయును. గాజు కార్కు మూతగలి స్థిరాలో వేసి నిలువ యుంచవలయును.

కాలరా సెలెన్.

సోడియం క్లోరైడ్	గ్లయినులు	150
సోడా బైకార్బోనేట్	గ్లయినులు	50
సోడా ఫాస్ఫేట్	గ్లయినులు	50
బైకార్బోనేట్ ఆఫ్ పొటాషు	గ్లయినులు	30
క్లోరైడ్ సోడా సాల్మువన్	ద్రామలు	22
జలము	బొమ్మలు	10

మోతాదు:—ఆరబొమ్మ మొదలు ఒకబొమ్మ వరకును.

కార్బాలిక్ ఆసిడ్ లోషన్.

కార్బాలిక్ ఆసిడ్	1 భాగము
సామాన్యపు వేడినీళ్లు	40 భాగములు

రెంటిని కలుప వలయును.

కార్బాలిక్ ఆసిడ్ లోషన్ (గాఢమైన)

కార్బాలిక్ ఆసిడ్	1 భాగము
సామాన్యపు వేడినీళ్లు	20 భాగములు

కార్బాలిక్ ఆయిల్.

కార్బాలిక్ ఆసిడ్	1 భాగము
కొబ్బరినూనె	20 భాగములు

నోటు:—పై బొమ్మ యోగములలో గలవుటకు నియోగించబడిన జలము, ముందుగా మసలకాగి బెట్టబడి చల్లార్చబడిన జలము అయియుంచవలయును. నీళ్లు కావలసి అవి రిగా మార్చబడి, చల్లార్చి తిరిగి నీళ్లుగా మార్చబడినది శ్రేష్ఠమేగాని, యిదిగ వకము లభించుట కష్టముగాన, మసల గాది చల్లారబెట్టిన నీళ్లు వాడవలయును. లోషన్లున్న కొనదగిన ప్రతిబొమ్మను ముందుగా గలుపవలయును.

— . . . —

	పుట		పుట
ఆజీర్ణవ్యాధి	296-297	కొలుకువ్యాధి	309
ఆతిమూత్రము	293	కొలుకుపుండు	291
ఆతివిరేచనములు	293-294-295	కోరింతదగ్గు	305
ఆతిసారవిరేచనములు	320	గజ్జ	308-356
ఆధిక కాలము మంచముపట్టుటవలన		గర్భస్రావము	285
గలాగుపుండ్లు	290	గర్భిణియందు వాంతులు	309
ఆస్తింజెంట్లు	314-315-316	గవడలు	318
ఆకురచ్చ విరేచనములు	294	గంధూషములు	357
అఘ్రాణివణములు	308	గండ్రాద్రు	305
అల్లరెటిఫులు	313	గండ్రెనంజ	305
ఉబ్బసము	286-287	గండ్రెవ్యాధి	311
ఋతుస్రావవ్యాధులు	296-297	గొంతుబొంగుపోవుట	308
ఎలుకలు	309	,, (హిస్టీరియాలో)	287
ఏటికపాములు	312	గొంతునొప్పి	307
ఒడలు దురదలు	310	గొంతుయొక్క రేగుదల	310
కడుపుబ్బరము	312-314	గొంతునొప్పి గండూషము	308
కనురప్పల ఉబ్బవల	287	గోరుచుట్టు	319
కఫహరులు	316-317	గౌట్ (వాతరోగము)	301
కంటి దురదలు	356	చలిజ్వరము	303
కాలరా	291-292		పుట
కాలరాద్రాప్స	357	చిడుము	308
కార్బులిక్ లోషన్	353	చిన్న బిడ్డగుణము	294
కార్బులిక్ ఆయిల్	358	చుండు	286
కంఠశర్పడుట	310	చెవిపోటు	297-355
కారిజముయొక్క డీణత	290	జలుబు	296
కారిజవ్యాధులు	296	జలదరము	285
కాలిన గాయములు	287	జ్వరము	311
కాళ్లు, చేతులు స్వేదనము		జ్వరభరితమగుబల్ల	304
నండి తప్పిగంతులు వేయుట	292	జగ్గలవిరేచనములు	299
కీళ్ళనొప్పి	307	జీర్ణ కారి	292
కురుపులు	288	జయూరిటిక్సు	315-316
కుష్ఠవ్యాధి	313	జయస్థారిటిక్సు	315, 316
కుసుమవ్యాధి	299	కలనొప్పి	302

పుట.	పుట.
తలపెండ్రుకల వృద్ధి	309 తేలు 805
తామర	311 తేగుననుండి గ్రహము 800
తాగుడునందు అభిలాషను	హిందవచ్చు ద్రవపదార్థములు 812
మాన్యుటకు	292 బట్టతల 288
తాగుబోతునకు గలగు సంధి	బలవర్ధకౌషధములు 317; 318
గుణము	203 బల్ల పెరుగుట 803
తిమరువాయువు	288 బాగ్ తోగుగూడిన పుండు 288
తేనెటీగకాటు	288 బాగ్ తోగు న్యూనియా 290
తేలు కాటు	321 విడలయందు ఎముకలలా 805
డగ్గు	289 చట్టులేకుండుట 290-294
ఛాతునవ్వుము	288 చుట్టెందు 807
చిర్లు వ్యాధికిమగు కీళ్ళనొప్పి	మనూచి 808
దుర్భాసువులను, క్రిమి	మొఖపార్శ్వము వంకర పోవుట 299
జాలములను నశింపజేయు	మూగగజ్జ 297
మందులు	297 యార్పు 800
నరముల సంబంధమగు బలహీనత	304 మూత్రగ్రహము 818
నల్లులు	288 మూత్రగ్రహములయందు క్షయము 288
నవనీతము	355 మూత్రగ్రహములను స్వాధీనము తీర్చుట 808
సంజా	296 మూత్రాశయవ్యాధి 304
నరముల నొప్పులు	356 మూత్రాశయకూలనొప్పి 291
నలిపురుగులు	312 మూత్రబంధము 298
న్యూమోనియా	306 మూలకంఠ 311
నేత్రీవ్యాధులు	356 చికిత్సా వ్యాధి సూచిక
పంటినొప్పి	310
పండ్లపాడి	310 అచిర్ల వ్యాధి 61
పండ్లు వచ్చునపుడు గలగు కలత	308 అతిమూత్రము 67
పచ్చమాకాల	303 అతిసారము 142
పసిరికేలు	308 అతిమూలత 71
పొము కాటు	321 అమెసారి మా 80
పొందుకోగము	288 అతిరేచనములు:—
పొట్టబిచ్చునని కాలరామాత్రము	355 రేగుదలవలని 142
పిత్తాశయ సం. తాగు.	300 నాయు కేడిమియందు మాన్యువలన 148
క్లిష్టవ్యాధులు	295 శకు సంబంధమగు 145
పురుగుకాటు	291 అంగవికారోగము 87
పులిపురికాయలు	321 అంటు వ్యాధులు 81

	పుట	పుట
అకస్మిక ఆజ్ఞార్థవాఙ్మి	64	యుండట 103
అటలమృ	250	కారిజముయొక్కవాపుదల 104
అనువిరేచనములు	11	కారిజముయొక్క తుండులేక
అనోగ్యకాస్తలాభములు	12	వ్రజము 106
అవారనియమములు	28	కాలాఅజార్ 274
ఇక్షుప్తాయంజా	167	శింకవాయువు 108
ఈగలు	54	కీర్ణనొప్పులు 258
ఈడుపువాయువు	75	కుక్కముండ్లు 149
పురిటిలోని	76	కురుపులు 110
ఉబ్బినము	77	కుష్ఠరోగము 114
ఉబ్బినజ్వరము	79	కూరియా 116
ఉమ్మి ఉరిరుట	79	కూంకరలు వోవుట 115
ఉష్ణశీతి	9	మెడడుయొక్క పొరల వాపుదల 304
ఉష్ణి	8	రక్తస్రావము 300
ఋతుప్రావసంబంధమగు వ్యాధులు	81	రాచకురుపులు 286
ఎదురొమ్మనొప్పి	89	రొమ్మపడినెము 287, 288
ఎర్రనిపొక్కులు	143	లెంపాటరు 313
ఎండబెట్టు	86	వ్రజములు 266
ఎండబెట్టువలనిజ్వరము	88	నాంతులు 320
ఏనుగుకాలు	90	విరేచనకారలు 294, 295, 296
ఏనుగుగజ్జ	90	వీర్యనష్టము 320
ఒడలుపైతామర	198	వెక్కిలి 302
ఒళ్లుపట్టుట	278	శీతకాలపుగజ్జ 289
ఒడలో గలుగు కడుపుదిప్పు	91	కులనొప్పి 291
కక్కువాయుదగ్గు	138	సన్నిపాతజ్వరము 300
కడుపునొప్పి	94	సెగవాఙ్మి 300
కర్ణరోగములు	98	హిస్టిరియా 302
కాలరా	96	క్షయవాఙ్మి 301, 305, 306
కాలరాయుండలి పిమ్మటిగుణము	100	
కంటిపాదలోనితుండ్లు	220	
కండ్లకలక	218	
కంపొడింగ్	281	
కారిజవాఙ్మిదులు	102	
కారిజమునందొరక్తము గూడంకొని		

	పుట.	వెబిలోనుండి స్రవించుట	...	95
కొలుకురోగము	117	చెవుడు	...	96
కొండనాలుకయొక్క పాడగుంచుట	135	చీడ	...	151
కోరింతదగ్గు — (గురకతోగూడిన దగ్గు చూడడు)	133	జ్వరము — ఇంటర్ మిటెంట్	...	159
గజ్జి	122	,, ఇన్ ఫ్లూయెంజా	...	167
గనోరియా	123	,, కాటక	...	153
గర్భవత్సంబంధమగు వాంతులు	125	,, చలి	...	159
గర్భస్రావము	126	జ్వరము టైఫాయిడ్	...	169
గవదలు	128	,, డెంగ్యూ	...	190
గవదకాయల పుద్ది	...	,, తావ	...	88
గాయములు	...	,, న్యూమోనియా	...	211
గాయిటర్	...	,, పశునవసంబంధమగు	...	226
గురకతోగూడినదగ్గు	...	,, పునఃప్రకోప (కాటక)	...	158
గుండెకోగములు	...	,, టిమిటెంట్	...	164
గుండెలదరు	...	,, విషము	...	157
గుండెపరిత	...	,, నన్నిపాతము	...	169
గుండెవ్యాధియందుచికిత్స	...	జ్వరరోగి కుపచారములు	...	12
గుండ్రనిపురుగులు	...	జలులు	...	50-
గొంతురోగములు	...	శీర్షక్రమము	...	61
గొంతుబొంగుబోవుట	...	లేళ్ళ పురుగులు	...	234
గొంతుయొక్క వాపుదతి	...	డయబీటిస్ మెరీటస్	...	88
గోరుచుట్టు	...	,, ఇన్ సిడిస్	...	70
గొట్	...	డమరీయా	...	142
గ్రహణి	...	డిస్ మెనోరియా	...	82
చర్మరోగములు	...	తలనొప్పి	...	191-192
చెల్లి	...	తలనొప్పి శీర్షసంబంధమగు	...	194
చెల్లెపిన్నానములు	...	,, జలుబువలని	...	195
చెల్లెపిన్నానములు	...	తలనొప్పి	...	151
చెడుట	...	తలనొప్పి తామర	...	195
,, మర్దంధ సహితమగు	...	తావజ్వరము	...	88
చెమరకాయలు	...	తామర	...	195
చెవిలోను	...	తిమరువాంతువు	...	196
చెవిలోగుబిలి	...	తొంటినొప్పి	...	198

తెల్లని బొబ్బలు	...	277	పంకాలు	...	43
తెర్మా మెటరు నువయోగించుధము		13	పంటినొప్పి		225
దగ్గు	...	199	పంటిచిగురులవాపు		227
దద్దురోగము	...	200	పాదముతమీద నయ్యెడు కాయలు		234
దాహము	...	201	పాముకాటు		228
దీర్ఘఊపియొక్క ఆరోగ్యత	...	52	పార్శ్వపునొప్పి		193
దేహపరిశోధన విధానము	...	22	పొల్లి తేషన్		132
ధనుర్వాయపు	...	75	పాండురోగము		229
ధాతునష్టము	...	201x	స్తీహవ్యాధులు		232
నడుమునొప్పి	...	208x	పురుగులు		234
నపుంసకత్వము	...	206x	పులిపిరికాయలు		234
నల్లనిమచ్చలు	...	278	నైట్రోజ్ దేహము		238
నంజు	...	203	పేగులయొక్కవాపుదల		93
నాడి	...	38x	పొంగు		238
నాడిపరీక్ష	...	5x	బట్టతల		239
నాడివ్యాధి(తలనొప్పిచూడుడు)...		203	లిక్ష్మసంకటము		241
నాలికురుపు	...	208	బూరకాలు(ఏనుగు కాలుచూడుడు)		90
నాలుక	...	16	బెణుకులు		240
నిద్ర	...	44	బొబ్బలు		240
నిద్రరామి	...	208x	బొబ్బరోగము		242
నిద్రరోగము	...	209	బొల్లి		244
నిద్రించుగదులు	...	44	బ్యూటానోజేన్		242
నిస్త్రాణ	...	87	బ్లెడ్స్		150
నీరడుతిత్తియొక్కవాపుదల	...	210	కుచ్చలు		149
నీరగుదల	...	211	మధ్యపానసంక్ర		245
నుదురుపోటు	...	193	మధ్యపానస్థితి		245
నులిపురుగులు	...	237	మలబంధము		246
న్యూ మోనియా	...	211	మసూచి		256
న్వేతరోగములు	...	213	మాడుపోటు		194
వడిసెను(క్వాససంబంధమగు)	...	221	మానసికచికిత్స		28
వచ్చుకామాల	...	223	మాండదగ్గు		136
వనిపిల్లలకుండలికాలరా	...	102	మిలియేరియా		160
వక్షవాయపు	...	223	మూత్రపరీక్ష		25

మాతృసంబంధమగు వ్యాధి ...	250	విటామిన్	...	56
మాతృగ్రంథులయొక్క క్షీణదశ	201	విద్యాలయములు		44
మాతృప్రసవము	253	విరేచనములు (ఆమ)		260
మూర్ఛ	87, 250	వీర్యస్రవము		262
మూలశంక	254	వెక్కిలి		262
మెదడుచుప్పడువగుట	252	వెండ్రుకలు లూడిపోవుట		239
మెనింజైటిస్	252	వెళ్లి		263
మెనోరేజియా	85	వెట్టికక కాటు		263
మెసాజ్	278	వేవపువ్వు		238
యూరేమియా	250	వైద్యశాస్త్ర పరిశోధనాలయములు		99
రక్తముయొక్క ఉపయోగములు	39	శరీర వేడిమి		9
రక్తస్రావము:—		శాశ్వతము		53
శ్వాసకోశమలముండి	264	శ్వాసప్రసవము		266
జీర్ణాశయమునుండి	265	శ్వాసకోశపరీక్ష		24
ప్రసవసంబంధమగు	270	శూలనోషి (కడుపునొప్పిచూపడు)		
రాచపుండు	256	సన్ననిపొద్దులు		160
రాత్రిచెడుటలు	257	సన్న పాతజ్వరము		169
రక్తబిల్లు	267	సప్తదిశజ్వరము		273
రొమ్ము పడినెము	221	సప్తవేటికయొక్క నాళుదల		133
రోగితిహాసము	46	స్కర్వీ		268
రోగినిగూర్చి జాగ్రత్తలు	45	స్కార్లెట్ జ్వరము		269
రోగినిబరితీంచుట	1	స్తనవ్యాధులు		267
లుకోరియా	85	స్థిరజీర్ణవ్యాధి		65
ల్యూకోడెర్మా	244	సేనపుసంబంధమగు కడుపునొప్పి		94
వట్టిలేళ్ళతడికలు	44	సూర్యకిరణసాన్నిధ్యము		29
వ్రోణములు	110	స్కృప్త్యుల		266
వాయుపు	33	సెగరోగము		123
వాతరోగము	258	పోరియోసిస్	266— (హెర్ప్స్-276)	
వాయుప్రచారము	42	వృషణకోశము		22
వారములు	259	హిల్ డయేరియా		144
వ్యాధిచికిత్స	93	హిస్టీరియా		73
వ్యాధిచికిత్సానిధానములు	25	హైడ్రోఫోబియా		263
వ్యాధిలక్షణములు	20	హైపోథైమియా		270
వ్యాధియొక్క ముందువరకు	21	హైమోబ్యాధి		270-30

